ENBİYÂ-NÂME

(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN-TIPKIBASIM)

Saim Kıstırak

Doktora Tezi

Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Doç. Dr. Sevda Önal Kılıç

2023

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

Saim KISTIRAK

ENBİYÂ-NÂME

(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN-TIPKIBASIM)

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ

ERZURUM-2023

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum ***"ENBİYÂ-NÂME (İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN-TIPKIBASIM)"*** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

☐ Tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [*Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.*] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım**.

İSTİSNAİ DURUMLAR*

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve …… sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre tezde yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve …… sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

07. 02. 2023

Saim KISTIRAK

** İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.*

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ danışmanlığında Saim KISTIRAK tarafından hazırlanan "ENBİYÂ-NÂME (İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN-TIPKIBASIM)" başlıklı bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı** Ana Bilim Dalı **Eski Türk Edebiyatı** Bilim Dalı Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

7.02.2023

Kabul / Ret – İmza

Jüri Başkanı	.....	.....
(Ad-Soyad-Unvan)	*Doç. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ Atatürk Üniversitesi*	
Jüri Üyesi	……..	.....
(Ad-Soyad-Unvan)	*Prof. Dr. Metin AKKUŞ Düzce Üniversitesi*	
Jüri Üyesi	……..	.....
(Ad-Soyad-Unvan)	*Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY Atatürk Üniversitesi*	
Jüri Üyesi	……..	.....
(Ad-Soyad-Unvan)	*Prof. Dr. Selami ECE Atatürk Üniversitesi*	
Jüri Üyesi	……..	.....
(Ad-Soyad-Unvan)	*Doç. Dr. Sadık ARMUTLU Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi*	

Bu tezin *Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET VI

ABSTRACT VII

KISALTMALAR VIII

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ IX

ÖN SÖZ X

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. ESERİN MÜELLİFİ VE ESERİN YAZILDIĞI DÖNEM 6

1.2. ENBİYÂ-NÂME'NİN İNCELEMESİ 9

1.2.1. Eserin Tanıtılması 9

1.2.2. Eserin Muhteva Özellikleri 10

1.2.2.1. Enbiyâ-Nâme'de Geçen Başlıklar Ve Anlattıkları: 11

1.2.2.2. Enbiyâ-Nâme'de Yazılıp Manzum Şekilde Mealleri Verilen Âyetler: 19

1.2.3. Eserin Şekil Özellikleri Ve Nüsha Tavsifi 33

1.2.4. Eserin Dil İncelemesi 34

1.2.4.1. Yazım Özellikleri 34

1.2.4.2. Ses Bilgisi 46

1.2.4.3. Ses Olayları 46

1.2.4.4. Biçim Bilgisi 46

1.2.4.5. Cevherî Fiil: 47

1.2.4.6. Dil İncelemesi Sonucu: 47

1.2.5. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem 48

1.2.5.1. Metin İçindeki Arapça/Farsça İbâreler Ve Dipnotlardaki Açıklamalar....48

1.2.5.2. Metnin Çeviri Yazısı Yapılırken Takip Edilen Usûl 48

İKİNCİ BÖLÜM

METİN 62

SONUÇ.....896

DİZİN 898

KAYNAKÇA 980

TIPKIBASIM 986

ÖZGEÇMİŞ.....1196

ÖZET

DOKTORA TEZİ

ENBİYÂ-NÂME (İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN-TIPKIBASIM)

Saim KISTIRAK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ

2023, 1212 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ

Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY

Prof. Dr. Selami ECE

Prof. Dr. Metin AKKUŞ

Doç. Dr. Sadık ARMUTLU

Bu çalışmada, İstanbul Arkeoloji Müzesi Yazmalar Bölümünde bulunan *Enbiyâ-nâme* adlı eser transkribe edilmiştir. Kısas-ı enbiyâ türü, kaynağını kutsal kitaplardan alan bir türdür. Eserin elimizdeki bu nüshası eksik ve dağınıktır. Bu çeviri yazı çalışması ile söz konusu dağınıklık giderilmeye çalışılmıştır. Eserin içindeki Arapça ve Farsça kısımlar da transkribe edilerek Türkçe karşılıkları verilmiştir. Bunlarla birlikte *Enbiyâ-nâme* mesnevisinin edebiyat ve dil incelemesi de yapılmıştır. Ek olarak sözlük ve dizin de hazırlanmıştır.

Bu eser, mevcut bilgilerimize göre elimizdeki Türkçe yazılmış manzum kısas-ı enbiyaların en eskisidir. 13. veya 14. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen eser, Eski Türkiye Türkçesinin özelliklerini barındırmaktadır. Yazarı ve müstensihi bilinmeyen eser, 6580 beyitlik, *divanî kırması* hatla yazılmış bir mesnevidir. Eserde büyük çoğunluğu ayetlerden oluşan 313 başlık vardır. Bu ayetler, manzum olarak Eski Türkiye Türkçesine çok iyi bir şekilde çevrilmişlerdir. Eser bu yönüyle kısmî bir manzum meal/tefsir örneği olarak da kabul edilebilir. Eğitici-öğretici, dinî bir eser olan *Enbiyâ-nâme*'de tamamına yakını peygamber olan 37 şahsın kıssaları anlatılmaktadır.

Eser -metindeki arkaik kelimelerin çokluğundan dolayı- Türk dili, Türk dili tarihi, Türk edebiyatı, Türk edebiyatı tarihi, İslamî edebiyat ve peygamberler tarihi gibi alanlarda çalışan bilim insanları için oldukça kıymetli malzemeler içermektedir. Bu nedenle Türk kültürü bakımından önemli bir eser olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *Enbiyâ-nâme*, kısas-ı enbiya, mesnevi, peygamber, ayet.

ABSTRACT
Ph. D. DISSERTATION
ENBİYÂ-NÂME (COMMENTARY-TEXT-GLOSSARY-INDEX-FACSIMILE)
Saim KISTIRAK

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ

2023, Page: 1212

Jury: Assoc. Prof. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ
Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY
Prof. Dr. Selami ECE
Prof. Dr. Metin AKKUŞ
Assoc. Prof. Dr. Sadık ARMUTLU

In this study, the work called *Enbiyâ-nâme* in the Manuscripts Department of the Istanbul Archeology Museum has been transcribed. The qisas-i anbiya is a genre that takes its source from the holy books. This copy of the work is incomplete and scattered. With this transcribing study, the mentioned mess has been tried to be eliminated. The Arabic and Persian parts of the work have also been transcribed and their meanings in Turkish have been given. In addition to these, literate and language analysis of the *Enbiyâ-nâme* masnavi has also been made. In addition, a glossary and an index have also been prepared.

According to our current knowledge, this work is the oldest of the verse qisas-ı anbiyas written in Turkish. The work, which is estimated to have been written in the 13th or 14th century, contains the characteristics of Old Turkiye Turkish. The work, whose author and copyist is unknown, is a masnavi of 6580 couplets, written in divani aslope calligraphy. There are 313 titles in the work, most of which consist of verses. These verses have been translated into Old Turkiye Turkish very well in verse. In this respect, the work can also be considered as a partial verse translation/tafsir example. In *Enbiyâ-nâme*, which is an educational and religious work, the tales of 37 people, almost all of whom were prophets, are told.

Due to the abundance of archaic words in the text, the work contains very valuable materials for scientists working in sciences such as the Turkish language, the history of the Turkish language, Turkish literature, the history of Turkish literature, Islamic literature and the history of the prophets. Therefor, it is thought to be an important work in terms of Turkish culture.

Key words: *Enbiyâ-nâme*, qisas-i anbiya, masnavi, prophet, verse.

KISALTMALAR

A.	: Arapça
age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	:Çeviren
F.	: Farsça
Fak.	: Fakültesi
haz.	: Hazırlayan
No.	: Numara
S.	: Soğdca
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.	: Türkçe
TAED	: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Üni.	: Üniversitesi
vb	: Ve benzeri
vd	: Ve diğerleri
vs	: Ve saire
Yay.	: Yayınları

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ
ÜNLÜLER

a) Kısa Ünlüler:

ا : a, e, ı, i, u, ü ◌َ , ه : a, e ◌ِ , ى : ı, i ◌ُ , و , او : u, ü, o, ö

b) Uzun Ünlüler:

ا : ā ى : ī, ā̲ و : ū, ō

ÜNSÜZLER

ء : ʾ

ب : b, p

پ : p

ت : t

ث : s̲

ج : c, ç

چ : ç

ح : ḥ

خ : ḫ

د : d

ذ : z̲

ر : r

ز : z

س : s

ش : ş

ص : ṣ

ض : ḍ, ż

ط : ṭ

ظ : ẓ

ع : ʿ

غ : ġ

ف : f

ق : ḳ

ك : k, g, ñ

گ : g

ل : l

م : m

ن : n

و : v

ه : h

ى : y

ÖN SÖZ

"Her eserin mensup olduğu kültür ve medeniyet dairesi, araştırmacıya strateji belirleme, zaman tayin etme ve mesafeyi yorumlama manasında bir bakış açısı sunarken nispeten metinden bağımsız şartlarda da kimlik sahibi olan yöntem, dirayetin eseridir. Ancak her metin kendini deşifre edecek yöntem veya yöntemleri de ayrıca bünyesinde barındırır. Bu bakımdan yöntemler, yöntem nazariyeleri, kurallar ve disiplinler uygulanacakları alana intibak eder ve pozisyon sahibi olurlar."[1] Selami Ece'nin de ifade ettiği gibi sabır ve dirayetin mühim olduğu muhakkaktır. Bu sabır ve dirayetin sadece bu tür araştırmalarda bulunanlar için değil; aynı zamanda bu tür eserleri telif veya istinsah eden eşhas için de çok mühim olduğu bu çalışmanın neticesinde daha iyi anlaşıldığı kanaatine varılmıştır.

Bu çalışmamızla bugüne kadar bilim dünyasına kazandırılmamış, tek nüshasını tespit edebildiğimiz bir eser olan *Enbiyâ-Nâme* isimli mesneviyi transkribe ederek günümüz bilim dünyasına kazandırmayı amaçladık. Ayrıca eserle ilgili bir inceleme yapmak ve eserde geçen, kültürel değeri olan ve çeşitli bilim dallarını ilgilendirebilecek değere sahip kavramların dizinini çıkartmak suretiyle eserin bilim adamları ve konunun ilgilileri tarafından rahatça incelenmesini sağlamayı da hedefledik. Bu yönleriyle eserin -Türk edebiyatı, Türk dili, leksikoloji, dinler tarihi vb. alanlarda- araştırmacılar için önemli bir kaynak olabileceğine inanıyoruz.

Tez çalışmamızda kullandığımız en önemli materyal, eserin tespit edebildiğimiz tek el yazması nüshasıdır. Müellifi ve müstensihi belli olmayan bu nüsha İstanbul Arkeoloji Müzesi Türkçe Yazmalar Arşivinde 256 numarada kayıtlıdır. Nüshada ferağ kaydı bulunmadığından eserin tam yazılış tarihini de tespit edememekteyiz. Ancak, eserin dil özelliklerine bakılarak 13. veya 14. yüzyılda telif edildiği tahminen söylenebilir. Elimizde tek nüsha bulunduğundan dolayı oluşturduğumuz metin, bir tenkitli metin değil; ancak eserin transkribe edilmesi şeklindeki çeviri yazılı metindir. Bu işlemi yaparken tarihî metinlerin günümüze kazandırılmasında kullanılacak olan yöntemlerle ilgili olarak yazılmış kitap, makale ve bildiriler de çalışmamıza kaynaklık etmiştir. *Enbiyâ-nâme* türüyle ilgili olarak yazılmış kitap, makale, bildiri, tez çalışması,

[1] Selami Ece, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri* (I-II), Eser Basım Yayınları, İstanbul 2015.

ansiklopedi maddesi vs temin edilmiştir. Yapılan çalışmalarda kullanılan eski ve yeni harfli sözlükler de çalışmamızın önemli yardımcı kaynaklarından olmuştur.

İlk olarak eserin tespit edilen nüshasının temin edilmesi sağlanmış ve metin oluşturma ile ilgili eserlerden yararlanılarak bu nüsha okunmuş ve transkribe edilmiştir. Nüsha edebî eserlerde çok yaygın olarak kullanılmayan *dîvânî kırması* hattıyla yazıldığından tarihî metinlerin okunmasıyla ve yazı çeşitleriyle ilgili eserlerden de yararlanılmıştır. Daha sonra eserin yazıldığı dönemle ilgili kaynaklar taranıp tespit edilenler temin edilmiş ve elde edilen bilgiler ışığında eserin yazıldığı dönemin kültürel, dinî, edebî, tarihî özellikleri incelenerek dönemin dil özellikleri tespit edilmiştir. Edinilen bilgilerden yola çıkılarak eserle ilgili bir *inceleme* bölümü hazırlanmıştır. Daha sonra eserin daha iyi anlaşılması ve eserden faydalanacak araştırmacıların eserden en iyi bir şekilde istifadesi için eserde geçen özel isimler, coğrafî yer adları ve bir kültür değeri taşıyan kavramlar için bir dizin de hazırlanmıştır.

Modern türler arasında sayılan roman ve hikâyenin kullanılmadığı İslamî Dönem Türk edebiyatı döneminde mesnevinin çok önemli bir yer tuttuğu muhakkaktır. İslamî edebiyatımızın ilk dönemlerinde kısas-ı enbiya türü en çok telif edilen, tercüme edilen, istinsah edilen, okunan, dinlenen türlerden biri olmuştur. Mesnevi nazım biçimiyle yazılan *Enbiyâ-nâme* de kısas-ı enbiya türünde bir eserdir. Kısas-ı enbiya denilen bu eserlerde genellikle evrenin yaratılışı, ilk peygamber Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar gelmiş bütün peygamberlerin bildirildiği ve bilindiği kadarıyla hayat hikâyeleri verilir. Hatta kimi dinî şahsiyetler de aktarılır. Dinî hayatımızda önemli yer tutan bu türün yazarları, bir anlamda bu ulvî zevatın yaşadıklarından bizlerin de dersler çıkarıp hisseyab olmasını amaçlamışlardır. Bu kabil eserler, kâinatı ve hayatı hem anlamada hem de anlamlandırmada biz okurlarına ışık tutmaya çalışmıştır. Kur'ân'ı merkeze alarak yazılan *Enbiyâ-nâme*'de kullanılan bir beyitte şair:

"Ṭaleb ḳıl anı ki vardur beḳāsı
Göñül virme añā vardur fenāsı"

diyerek adeta eserinin yazılış amacı olan temasını vermektedir.

Enbiyâ-nâme, Aruz vezninin hezec bahrinin: *mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün* kalıbıyla yazılmıştır. Ancak tek nüshasını bulabildiğimiz *Enbiyâ-nâme*'nin bu nüshası, transkribe edilerek dil ve içerik bakımından incelenmeye çalışılmıştır.

13. veya 14. yüzyıl Eski Türkiye Türkçesi dil ve imlâ özelliklerini taşıyan ve incelememize konu olan *Enbiyâ-nâme* adlı eserin kim tarafından ne zaman yazıldığına, tercüme edildiğine veya çoğaltıldığına dair yazma nüshada kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak mevcut bu nüshada kullanılan yazı stili'nden (divanî kırması) hareketle istinsah tarihinin İstanbul'un fetih yılı olan 1453'ten sonra olduğunu söyleyebiliriz. Çünki bu yazı çeşidinin icadı ve kullanımının İstanbul'un fethinden sonra olduğu kayıtlıdır.[2]

Çalışmamız; inceleme, transkribe edilmiş metin, sözlük, dizin ve tıpkıbasım olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın inceleme bölümünde; eserin türü, eserin adı, yazılış amacı, yazarı, yazılış tarihi, eserin konusu ve içeriği, eserin tespit edilen nüshaları, eserin hazırlanmasında dikkat edilen hususlar, imlâ özellikleri, ses bilgisi ve şekil bilgisi hakkında bilgi verilmiştir. Metin bölümünde eser, çeviri yazıya aktarılmış; sayfa ve beyit numaraları metin üzerinde gösterilmiştir. Sözlük kısmında eseri okuyan herkesin, alanın uzmanlarından olmayabileceğini göz önüne alarak, okuyacak olan kişilerin eserden daha rahat istifade edebilmesi için günümüzde hiç kullanılmayan ya da az kullanılan Türkçe kelimelerin yanı sıra Arapça ve Farsça kökenli kelimelerden günümüzde pek kullanılmayanlarının anlamları verilmiştir. Ayrıca Arapçadan, Farsçadan ve diğer dillerden alıntı kelimelerin hangi dilden oldukları belirtilmiştir. Dizin bölümünde bir kültür değerini hâiz kelimeler alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Çalışmanın sonuna eserin tıpkıbasımı eklenmiştir.

Bu doktora tezi çalışmasında eski harfli metin yeni harflere aktarılırken -yaşanan zorluklardan dolayı- âdeta iğne ile kuyu kazılmıştır. Öyle ki bir kısım kelimenin her birinin ayrı ayrı günlerce arandığını söylersem sanırım bana hak verilir. Hemen ilk başta aklıma gelen birkaç örneği sıralayabilirim: *Şolok, gügül, maġz, şeş-, yavu var-, yarlıġamaḳ, ḥorşum itmek, dürüşmek,* vb. Bir kısmının ilk kez karşılaştığım kelime olması, bir kısmında da müstensihin noktalarda yer yer tasarrufa gitmiş olması bu zorluğu katlamıştır. Örnek olarak *maġz* kelimesinin iki noktayla (مغز) şelinde yazılması

[2] Mahmut Yazır, *Eski Yazıları Okuma Anahtarı*, İdeâl Matbaası, Ankara, 1963. s. 131.

gerekirken tek noktayla (معز) yazılması gibi. Bütün bunlar bazı harflerinin âdeta aynı şekilde yazıldığı *divanî kırması* yazı biçimiyle birleştiğinde zorluğunun daha da katlanarak arttığı görülecektir. Onun için bu ve buna benzer zorluklardan dolayı iğne ile kuyu kazma benzetmesi yapılmıştır. Asıl vurgulamak istediğim şey iğneyle kazıp açtığım bu kuyudan çıkan suyun benim indimdeki kıymetidir. Hem kendimin bu sudan içmesi hem de başkasının içmesine veya içecek olmasına yardımcı olmanın verdiği hazdır. Ancak bu duyguların yanı sıra şair Fuzûlî'nin bir kıtasında:

Kalem olsun eli kâtib-i bed-tahrîrin
Ki fesâd-ı rakamı *sûr*(سور)umuzu *şûr*(شور) eyler
Gâh bir harf kusuruyla eder *nâdir*(نادر)*i nâr*(نار)
Gâh bir nokta sükûtuyla *göz*(كوز)*ü kör*(كور) eyler

şeklinde ifade ettiği üzere kötü (yanlış ya da eksik) yazanlara bir bedduası vardır. Şairin bu bedduası, gerek metnin okunmasında gerekse metnin çeviri yazısının yapılmasında, akıldan hiç çıkarılmamıştır. Fuzûlî'nin mezkur bu bedduasına düçar olmamak adına okumada "*bed-kârî*" ve yazmada "*bed-tahrîr*" olmamak için azami gayret gösterilmiştir.

Bütün bu çabaya rağmen hatasız olmadığımızın ve olamayacağımızın farkında olarak kendi adıma bütün hatalarım için şimdiden siz değerli büyüklerin, hocaların, araştırmacıların, ilgililerin hoşgörüsüne sığındığımı ifade etmek isterim. Sürçülisan ettiysek affola! diyorum.

Bu çalışma esnasında birçok zorlukla karşılaştım. Yine en az bir o kadar da çevremdeki insanlardan yardım, himmet ve fayda gördüm. Zorlukları aşmamda bana destek olan bu insanları hayırla, minnetle, şükranla ve duayla yâd etmek boynumun borcudur.

En başta bana dualarını esirgemeyen; ancak bu süreçte (18 Temmuz 2022'de) kaybettiğim babam Hacı Timur KISTIRAK'I rahmetle anıyorum ve bu çalışmanın kendim için, kendimin de rahmetli babam için sadaka-i cariye olması temennisinde bulunuyorum. Bilahare gösterdikleri sabır ve sundukları destek için aile efradım eşim Fatma KISTIRAK, kızım Melike Beyza KISTIRAK ve oğlum Muhammed Yusuf

KISTIRAK'A ve dahi bu süreçte gösterdikleri anlayış için diğer aile büyüklerime, küçüklerime, akrabalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Doktora ders hocalarım Prof. Dr. Turgut KARABEY ile Prof. Dr. Metin AKKUŞ'A teşekkürü borç bilirim. Yine aynı şekilde tez izleme komitemde bulunan ve tez çalışmamda bana yol gösteren hocalarım Prof. Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY, Prof. Dr. Selami ECE ve danışman hocam Doç. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ'A ve dahi benden himmetlerini esirgemeyen Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK'E şükranlarımı sunarım.

Ayrıca tez konusu arama sürecinde yardım ve manevi desteklerini gördüğüm hocalarım Doç. Dr. Sadık ARMUTLU ile Prof. Dr. Hasan KAVRUK'A ve kendisine her müracaatımda bana her türlü desteği veren dahi yol gösteren Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK'A şükran borçlu olduğumu bildiririm. Bunlarla beraber, çalışılmamış bu *Enbiyâ-nâme* eserini bulmama yardımcı olan Prof. Dr. Âlim YILDIZ'A beraberinde -hem bu tez konusunu bulmamda hem de okuma kontrollerini yapmamda- bana yardımcı olan Dr. Öğretim Üyesi İdris SÖYLEMEZ'E teşekkür ederim.

Bütün bunlardan başka bu tezin transkripsiyonlu harflerle bilgisayara aktarılmasında ve her ihtiyaç duyduğumda her türlü rehberliği yapıp yardımda bulunan Dr. Eyup BARLAK ile transkripsiyonlu harf sistemini kullandığımız Prof. Dr. Atabey KILIÇ'A minnet ve şükranlarımı sunarım. Bir de *Enbiyâ-nâme*'nin dil incelemesi hususundaki yardımlarından dolayı Dr. Öğretim Üyesi Mehmet HAZAR'A teşekkür ederim. Hülasa bu tez çalışması metninin temin edilmesi aşamasında yardımlarını esirgemeyen İstanbul Arkeoloji Müzesi görevlilerine bir de daha sonra çalışmanın hazırlanmasında, yazılmasında ve çoğaltılmasında emeği geçmiş veya geçecek olan herkese teşekkürü borç bilirim. Hepsine sonsuz teşekkürler…

Saim KISTIRAK

Şubat-2023, MALATYA

GİRİŞ

Nebî kelimesi, Arapçadan dilimize girmiş bir kelimedir. Bu kelimenin çokluk şekilleri ise: "*nebiyyûn, nübe'ā, enbā, enbiyā*"dır. *Nebî* kelimesi sözlükte: "*1. Haber veren, bilgi getiren, haberci. 2. Peygamber, resul, yalvaç, savacı. 3. Erkek adı*"[3] anlamlarına geldiği kayıtlıdır. Yine *nâme* kelimesi ise Farsçadan dilimize girmiştir ve sözlükte: "*1. Mektup. 2. Sevgiye ve aşka dair yazılmış mektup. 3. Kitap, mecmua.*"[4] manalarına geldiği ifade edilmektedir. Bu sözlük bilgilerinden hareketle "enbiyâ-nâme" kavramı için "peygamberler kitabı" yani "peygamberleri anlatan kitap" denilirse isabetli olsa gerektir. Bununla birlikte, peygamber kıssaları konusunda, İskender PALA: "Halka dönük tarih ve esatir bilgisi veren kısas-ı enbiya kitapları, mukaddes kitaplar, Kur'an, tefsirler, yazılı tarih sonrası siyer kitapları, tanınmış tarih eserleri vs. kaynakların mukayesesi metoduyla yazılırlar. Bu yüzden bazan değişik fikirler ve ihtilaflar; bazan da tek kaynaktan alınma yanlış bilgilerin tekrarı ile doludurlar. Anlatım daha çok öğüt verici olaylar üzerinde yoğunlaşır."[5] diyerek bu tür ile ilgili kimi yanlışlıkların da olabileceğini ifade etmiştir.

Kaynağını kutsal kitaplardan alan kısas-ı enbiyâ türü, ilk örneklerini kutsal kitaplarda anlatılan peygamber kıssalarından alır. Kutsal kitaplarda sadece belirli bölümleri anlatılan bu kıssalar daha sonra, özellikle peygamberimizin hadislerinden ve bazı Hristiyan kaynakları ile Yahudi kaynaklarından da yararlanılarak genişletilmiş ve zamanla dinî muhtevaya sahip müstakil bir tür haline gelmiştir.

Günümüzdeki edebiyat tarihi bilgilerimize göre büyük çoğunluğu mensur olarak kaleme alınmış bu türün az sayıdaki bir kısmının ise manzum şekilde kaleme alındığı bilinmektedir. Tespit edilebilen elimizdeki en eski manzum kısas-ı enbiya 1579 yılında yazılmış Hindî Mahmud adına kayıtlı eserdir.[6] Çalışmamıza konu olan *lâ-edrî Enbiyâ-*

---

[3] İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınları, Ankara 2016, s. 1273.
[4] Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1997, s. 804.
[5] İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü,* C. I-II, Akçağ Yayınları, Ankara 1989, s. 296.
[6] Ahmet Karataş, Hindî Mahmud Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Kısas-ı Enbiyâ'sının Tenkidli Metni, doktora tezi 2011, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 12.

nâme ise yazılış tarihi tam bilinmemekle birlikte mevcut manzum kısas-ı enbiyaların en eskisi olduğu düşünülmektedir.

"Kur'an-ı Kerim'in 1328 ayetinde, üçü (Zü'l-karneyn, Lokman, Uzeyr) ihtilâflı olmak üzere yirmi sekiz peygamberin kıssası anlatılmıştır. Bu oran Kur'an'ın % 28.84'üne tekabül etmektedir. Bu yekûna kıssalarla alâkalı bazı meselelerin anlatıldığı (kavimlerin helâki ve helâk sebepleri, azab tehditleri vs.) ayetler de ilâve edildiğinde sayı 1678'e çıkmakta, oran ise % 30'ları geçmektedir."[7] Bu da Kur'an'ın tamamının yaklaşık olarak üçte birine denk gelmektedir.

Aslında bu oranlar, Kur'an temelli insan eğitiminde, kıssa aktarımına ne denli önem verildiğinin kanıtı gibidir. Aktarılan bu kıssalarda inanlarının bunlardan dersler çıkarıp önceki kavimlerin ya da insanların yaptıkları yanlışlıkları yapmamaları ve Allah'a karşı haddi aşmamaları konusunda uyarılmarının gereğinin altı çizilmektedir. Bu ikazların yapılabilmesinde kıssaların aktarımı/anlatımı önemli bir rol üstlenmektedir. Ayrıca önceki insanların sergilediği -dinlerine göre- doğru ve güzel olan davranış ya da tavırlardan devam ettirilmesinin istendiğini ifade için de bu kıssaların aktarımı/anlatımı önemli bir paya sahiptir.

"Kısas-ı enbiyânın anlatıldığı ayetlerde iyi ve kötü modeller (Âdem/Şeytân, Hâbil/Kâbil, Mûsâ/Firavun, İbrâhîm/Nemrûd vs.) ortaya konarak iyiliğe teşvik, kötülükten sakındırma amacı güdülmüştür. Bu ayetlerdeki edebî üslup, canlı, estetik ve etkileyici olmakla beraber anlatım tarzı ise peygamber kıssalarının temel hedeflerini sanat ve edebiyat yönüyle de desteklemiştir."[8]

Kura'an-ı Kerim'de geçen söz konusu bu kıssalarda iyi ve iyilik ile kötü ve kötülük âdeta tezat edebî sanatı çerçevesinde kişiler üzerinde somutlaştırılarak anlatılır. İyiler ile iyilikleri çoğaltmak, kötüler ile kötülükleri azaltmak gayesi birincil gaye şeklindedir. Hakeza Kur'an'ın güzel ahlaka (hulk-ı hasene) ve iyiliğe ne kadar büyük önem verdiğini de göstermektedir.

"Kur'an-ı Kerim bir tarih kitabı olmadığı için aktardığı kıssalarda tarih bilgisi verme amacı gütmemiştir. Kur'an'daki kıssalarda kronolojik bir sıralama, hiyerarşi,

---

[7] Osman Eyüpoğlu, "Günümüze Bakan Yönleriyle Peygamber Kıssaları (Sosyolojik ve Pedagojik Açıdan)", XI. Kur'an Sempozyumu: *Kur'an ve Risalet* (2008), Ankara 2009, s. 105-107.
[8] İdris Şengül, "Kıssa", *DİA*, Ankara 2002, XXV, s. 499.

zaman ve mekân vurgusu gibi tarihî teferruat bulunmamakta, hatta bazen tarihî unsurlar bütünüyle hazfedilerek "tebliğ, hidayet ve ibret" gayeleri çerçevesinde doğrudan kıssadan alınacak hisseye vurgu yapılmaktadır." [9]

Kur'an-ı Kerim'in kıssaların anlatımındaki bu yaklaşımı bize Kur'an'ın zarftan çok, mazruf ile ilgilendiğini de düşündürmektedir. Yani Kur'an, kıssa aktarımı yönüyle şekilci ya da kabukçu değildir; aksine özcüdür ve özü çok önemsemektedir. Öyle ki İslam dininde, Kur'an'ın kendisine indirildiği Hz. Muhammed'in: *"Bütün ameller niyetlere göredir…"* hadisinde ifade edildiği biçimde, tavrın/davranışın iyi ve güzel olmasının istenmesinin yanında niyetin de iyi ve güzel olması istenir. İşte, Kur'an'daki kıssalarda bu niyetin/tavrın/davranışın iyi ve güzel olmasının istenmesi kıssalar üzerinde müşahhas hale getirilerek aktarılmıştır.

"Tevrât ve İncîl'de anlatılan birçok kısas-ı enbiyâ, emsâl, ahbâr Kur'an'da da mevcuttur. Ancak yapılan araştırmalar Eski Mısır, Sümer ve Bâbil medeniyetlerinde de varlığına rastlanan kıssanın belli bir disiplin ve sistem dâhilinde ilk defa Hindistan'da neş'et ettiğini, sonra buradan sırasıyla İran, Arap ülkeleri ve İslam dünyasına geçtiğini ortaya koymaktadır."[10] "Kıssalar bu tarihî süreçte intikal ettiği her milletin kültürel ve dinî mirasından etkilenmiş, onların hikâye, efsane ve masallarından izler taşımış, yer yer mahiyet değiştirmiş, artmış, eksilmiş, anlam kaymalarına maruz kalmıştır." [11]

Türk edebiyatında kısas-ı enbiyâ türünün önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu türün hem din eğitimi hem de ahlâkî gelişim bakımından önemi büyüktür. Yine peygamber mucizelerinin anlatıldığı bu kıssaların insan muhayyilesi üzerinde ciddi bir etkiye sahip olduğu da bir gerçektir. Toplumsal ahlâkın gelişimi ve değişimi açısından da bu türün tesirinin büyük olduğu tartışılmasa gerektir. Ayrıca peygamber kıssalarının insanlığın evrensel doğrularının ve bazı dinî kavramların anlatılması veya benimsetilmesi hususlarında da önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir.

Kâtip Çelebi, kısas-ı enbiyâ konusunda İslamî edebiyat sahasında ilk eser veren müellifinVehb b. Münebbih olduğunu ve ehl-i kitaba dair pek çok rivayetin onun kanalıyla İslamî literatüre girdiğini belirtir. Kâtib Çelebi ayrıca Ali b. Hamza el-Kisâî,

---

[9] Muhammed Abay, *Kur'an Kıssaları*, İstanbul 2007, s. 15-62.
[10] İdris Şengül, *Kur'an Kıssaları Üzerine*, İzmir 1994, s. 46.
[11] Ahmet Karataş, "*Türk-İslam Kültür ve Edebiyatında Kısası-ı Enbiyâ Türü",* Diyanet İlmi Dergi, c.49, S. 3, 2013, s. 117.

Sehl b. Abdullah et-Tüsterî, Muhammed b. Abdülmelik el-Müsebbihî'nin Arapça; Muhammed b. Hasan ed-Dandurmî ve İbrâhim b. Halef en-Nîsâbûrî'nin Farsça kısas-ı enbiyâlarından bahsetmektedir.[12]

"Kısas-ı enbiyâ türündeki eserlerin en meşhurları Sa'lebî'nin ʿArâʾisü'l-mecâlis'i ile Kisâî'nin Ḳışaṣü'l-enbiyaʾ adlı kitabıdır. Daha sonra yazılan eserlerin birçoğu ya bunların tercümesi veya kısaltılmış şeklidir. Ebû Rifâa Ammârre el-Fârisî'nin Bedʾü'l-ḫalḳ ve Ḳaṣaṣü'l-enbiyâʾ, Ali b. Hamza el-Kisâî'nin el-Mübtedeʾ fî Ḳaṣaṣi'l-enbiyâʾ, Muhammed b. Abdullah el-Kisâî'nin Ḳaṣaṣü'l-enbiyâʾ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kinânî et-Tarafî'nin Ḳışaṣ-ı Enbiyâʾ, İbn Kesîr'in Ḳaṣaṣü'l-enbiyâʾ, M. Ahmed Câdelmevlâ ve arkadaşlarının Ḳaṣaṣü'l-Ḳurʾân, Ni'metullah el-Cezâirî'nin Ḳaṣaṣü'l-enbiyâʾ, Abdülvehhâb en-Neccâr'ın Ḳaṣaṣü'l-enbiyâʾ adlı eserleri bu türün başlıca örneklerindendir. Öte yandan Kur'an'daki kıssaların sadece birini veya birkaçını konu edinen yahut peygamberler tarihini anlatan, adı farklı olan eserler de vardır."[13]

İslamî edebiyat sahası peygamber kıssaları bakımından zengin bir alandır. Kur'an'daki anlatımları esas alınarak aktarılan bu kıssalardan bazısı zaman içerisinde tek başına müstakil eser şeklinde de aktarılmıştır. *Yusuf u Züleyha* eser ya da eserleri bu hususa bir örnek teşkil etmektedir.

Halihazırdaki mevcut kaynaklarımızda dilimizle yazılmış birçok peygamber kıssasından bahsedilmektedir.Türkçe yazılmış en eski kısas-ı enbiya Rabguzi'ye aittir.[14] Yine Türkçe yazılmış peygamber kıssalarına örnek olarak *TDV İslam Ansiklopedisi*'nde şu eserlerin adına yer verilmiştir: "Cevdet Paşa'nın Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ'sı ayrıca zikre değer bir kitaptır. Bu türün son zamanlarda yazılan bazı örnekleri de şunlardır: Şakir Berki, Kur'an'da Peygamberler Tarihi (Ankara 1958); Mustafa Âsım Köksal, Peygamberler Tarihi (Ankara 1990); Ahmet Lutfi Kazancı, Peygamberler

[12] Kâtib Çelebi, *Keşfü'ẓ-ẓunûn ʿan esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn* (nşr. Kilisli Muallim Rifat – Şerefeddin Yaltkaya), II, İstanbul, 1941-43, s. 1328.
[13] İdris Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, İzmir 1994, s. 34-35.
[14] Aysu Ata, *Kısas-ı Rabguzi (Giriş-Metin-Dizin),* Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 1995.

Tarihi (İstanbul 1997); Abdullah Aydemir, İslâmî Kaynaklara Göre Peygamberler (Ankara 1992); M. Dikmen – B. Ateş, Peygamberler Tarihi (İstanbul 1977).”[15]

[15] M. Süreyya Şahin, *“Kısas-ı Enbiyâ”*, TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/kisas-i-enbiya (22.02.2023).

1. BÖLÜM
İNCELEME

1.1. ESERİN MÜELLİFİ VE ESERİN YAZILDIĞI DÖNEM

Elimizde tek nüshası bulunan eserin, ne başında ne de sonunda müellifi, müstensihi veya telif ve istinsah tarihi ile ilgili bir kayıt bulunmaktadır. Yani *Enbiyâ-nâme* mesnevisinin müellifi de müstensihi de bilinmemektedir. Hatta eserin telif ve istinsah tarihi de bilinmemektedir. Şu an bizim için eserin müellifi "lâ-edrî"dir. Eserin müellif ve müstensihini tespit ile ilgili birçok kaynak taranmıştır; ancak herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Eserin "*DER-BEYĀN-I VAṢF-I ḤĀL ṢAḤİBÜ'N-NAẒM VE BĀ'İṢÜ'L-KİTĀB*" başlığı altında 67. Beyitte şöyle denilmektedir:

67. *"Ḫalūḳ idi Muḥammed idi adı*
İderidüm anuñla göñli şādī"

Buradan şairin, halûk olan (iyi huylu, uyumlu[16]) Muhammed adında bir oğlunun olduğu anlaşılmaktadır. Müteakip beyitlerde şair bu Muhammed adındaki oğluna iyi bir köle satın aldığını ifade etmektedir:

68. Vücūda geldügi dem bu cihāne
Ṣatun aldum anuñçün bir yegāne

69. Ġulāmuña ẕehebindi be-ġāyet
Virüpdürürdi añа Ḫaḳ hidāyet

Yine devamında bu köleye İlyas adını verdiğinden ve oğlu Muhammed'le beraber çeşitli ilimler tahsil ettirdiğinden bahseder:

70. Alup Ḳur'ān'a virdüm bilüñ iy nās
Ḳomuş idüm anuñ adını İlyās

[16] İsmail Parlatır, age., s. 569.

71. Medārisin bile yaʿnī olalar

İkisi böyle ʿilm taḥṣīl ḳılalar

72. İki yılda ḥıfiẓ itdi mükerrer

Kelāmullāh'ı İlyās iy birāẕer

Bilahare şair oğlu Muhammed'e iyi bir tahsil verdiğini/verdirdiğini anlatmaya devam ederek:

74. Gice gündüz dürüşmişüm ben aña

Diyeyin nice taḥṣīl itdi saña

75. Ḥıfiẓ itdi luġat (u) naḥviyü taṣrīf

Görenler ideridi anı taʿrīf

76. Ve ḥikmet manṭıḳ ʿilm ü kelāmı

İdüpdürürdi taḥṣīl ol tamāmı

77. Ve daḥı ol ḫılāfdan bī-gümānī

Oḳumışidi ol ḳuṭb-ı kelāmı

Daha sonraki beyitlerde ise oğlu Muhammed'in hastalanıp öldüğünü ve kendisinin de bu duruma çok üzüldüğünü ifade eder.

82. Muḥammed başını dutardı gördüm

Şoloḳ sāʿat varuban aña ṣordum

83. Ne olmuşdur saña didüm i[y] ḳuzı

Ḳatı aġrur başum bābā dir özi

84. *O gice daḫı geçdi oldı ezyed*

Buña ḫaste olup yatdı Muḥammed

85. *Ḳatına oturuban aġlaridüm*

Cigerüm anuñiçün ṭaġlaridüm

86. *Bañа dir iy bābā aġlamaġıl sen*

Benüm çün yüregin ṭaġlamaġıl sen

87. *Didüm nicesi aġlamıyam oġul*

Döye mi işbu ʿālemde buña ḳul

88. *Pes on beşi yatuban Ḥaḳḳ'a gitdi*

İşitgil imdi İlyās nice itdi

Bütün bu beyitlerden anlaşılan şairin, oğlu Muhammed'in 15 yaşında vefatı dolayısıyla, yaşadığı üzüntüyü hafifletmek için çeşitli acıları yaşayan peygamberleri yâd edip bu şekilde eserin yazımına başladığıdır. Bu yönüyle diğer insanların da bu kıssalardan hissedar olmaları için söz konusu eserin telif edildiğidir. Ezcümle eserin müellifi ve telif tarihi belli değildir. Yani eserin müellifi *lâ-edrî*dir.

Eğer eserin telif tarihi tam olarak tesbit edilebilseydi eser edebiyat tarihimizdeki mümtaz yerini net bir şekilde alabilecekti. Eser bu haliyle bile Türk edebiyatı tarihinin ilgili kısmını değiştirecek mahiyettedir. Eserle ilgili olarak yapılan ilk incelemede, mevcut bilgilerimize göre manzum olarak Tükçe yazılmış en eski *kısas-ı enbiya* olduğu kanaatine vardık. Eserin dil ve anlatım özelliklerinden hareketle, eserin Eski Türkiye Türkçesi (Selçuklu Dönemi Türkçesi-13. yüzyıl veya Beylikler Dönemi Türkçesi-14.

yüzyıl) özellikleri taşıdığı, bu sebeple de eserin 13. veya 14. yüzyılda telif edildiği ve 15. yüzyılda da istinsah edildiği düşüncesine ulaşılmıştır.

Bugüne kadar elimizde olan Türkçe yazılmış manzum kısas-ı enbiyâ metinlerinin en eskisinin 16. yüzyılın sonlarına (1579- Hindî Mahmûd) tarihlendiği düşünülürse bu eserin bu yönleriyle hem edebiyat tarihimiz hem de dil tarihimiz bakımından büyük bir öneme sahip olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

1.2. ENBİYÂ-NÂME'NİN İNCELEMESİ

1.2.1. ESERİN TANITILMASI

Elimizde tek nüshası bulunan ve şimdiye kadar başka bir nüshasını tespit edemediğimiz *Enbiyâ-nâme* adlı eser, mesnevi nazım şekliyle, manzum olarak kaleme alınmıştır. Eserin özellikle son kısmında çokça varak eksikliği olmasına rağmen elimize ulaşan kısmı 6580 beyit uzunluğundadır. Son kısmı eksik olduğundan dolayı ferağ kaydı bulunmayan eserin müellifi, müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Eser Eski Türkiye Türkçesi (*Selçuklu Dönemi Türkçesi* veya *Beylikler Dönemi Türkçesi*) ile yazılmış manzum bir kısas-ı enbiyâdır.

Enbiyâ-nâme mesnevisi eğitici-öğretici (didaktik) bir eserdir. Eserin içinde peygamber kıssalarıyla bağlantılı olarak orijinalleri verilen ayetlerin akabinde Türkçe meal ve tefsirleri de manzum olarak muntazam bir şekilde yapılmıştır. Konu edinilen peygamber kıssalarına dair (şairin kendince İsrailiyat ya da Nasranî olarak bildiği) kimi yanlışlıkları da şair dillendirmiş ve bunları çürüten İslamî delil ve bilgiler sunmuştur. Eser, Müslümanlara peygamberlerin kıssalarını İslamî perspektifle öğretme amacındadır. Bu kıssalar vasıtasıyla Müslümanları kıssadan hisse-yâb kılıp eğitmeyi amaçlamıştır. Kıssalar bağlamında eser -metin içindeki iktibaslar da dahil edildiğinde- 300'den fazla ayet veya ayet parçasını verip bu ayetlerin Türkçe mana ve tefsirini vermesi cihetiyle manzum bir meal/tefsir çalışması gibi de değerlendirilebilir. Eserin temel referans noktası Kur'an-ı Kerîm'dir. Bu yönüyle de eser İslamî edebiyat çalışmaları içerisinde de değerlendirilebilir.

Eser divanî kırması hattıyla yazılmıştır. Eserde kayıtlı bazı tekrarlar, yanlış yazılıp üstü çizilmiş kısımlar, bazı kısımlarının yerlerinin değiştirilmesinin gereğini gösterir işaretler, aynı olan bazı kelimelerin imlâsındaki tutarsızlıklar, eserin yazıldığı

yazı çeşidi vb. birçok hususiyet eserin müstensih nüshası olduğunu gösterir mahiyettedir.

Eser döneminin şartları içerisinde değerlendirildiğinde sanatsal açıdan da zengin ve kıymetli bir eserdir. Aruz ölçüsünün başarılı bir şekilde uygulandığı eserde vezin olarak aruzun "Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ūlün" kalıbı kullanılmıştır. Bu kalıbın, 15. asır Türk Mesnevi Edebiyatında en çok kullanılan ikinci kalıp olduğu kayıtlıdır.[17] Eserde aruz hatalarına çok fazla rastlanmaz. *Enbiyâ-nâme* şairinin kimi Türkçe kelime ya da ekleri harf-i med ile yazdığında bu Türkçe hecelerde vezin gerektirdikçe med yapılabileceği düşüncesinde olduğu (vezin uygulamalarından hareketle) söylenebilir.

Enbiyâ-nâme mesnevisi, kelime kadrosu bakımından oldukça zengindir. Eş anlamlı kelimeler hem çeşit bakımından çokça hem de sıklık bakımından bolca kullanılmıştır. Şairin, aynı mefhumun Türkçe, Arapça, Farsça dillerindeki karşılıklarını farklı farklı kullanmaya çalışması, şahsının bilgeliğini ve sanatkârlığını ortaya koyma çabası gibi algılanabilir. Şairin âlim bir şahsiyet olduğu muhakkaktır. Hatta şairin ya da müstensihin, bazı ayetlerin bazı kelimelerinin yerine eş anlamlısının yazılmasından mütevellit, hafız olduğu da söylenebilir.

Eser, Eski Türkiye Türkçesiyle yazılmıştır. *Enbiyâ-nâme*'de, aynı kelimenin farklı yazıldığını görmek mümkün olabildiği gibi, döneminin oturmamış imlâ özelliğini de görmek mümkündür. İmlâ ile ilgili başka bir durum ise Arapça veya Farsçadan dilimize girmiş bazı kelimelerin uzun olan hecelerini vezin gerektirdikçe kısa hece şeklinde yazmak gibi bir özellik de mevcuttur.

Bütün bu yönleriyle eserin başta *Türk edebiyatı, Türk dili, peygamberler tarihi, dinler tarihi* alanları olmak üzere *tefsir, hadis, leksikoloji, morfoloji, etimoloji, semantik, fonetik* vb. alanlar için de çok kıymetli bir kaynak olduğu kanaatine varılmıştır.

1.2.2. ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Enbiyâ-nâme, peygamber kıssalarını ayetlerle ve kıssanın hikmetini de vugulayarak anlatmaya çalışmaktadır. Eser, bu yönüyle peygamberler tarihi alanına referans kaynak olabilecek mahiyettedir.

---

[17] Amil Çelebioğlu, *Türk Ebebiyatı'nda Mesnevi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999, s. 44.

Şair, mesnevisinde bolca merhun beyit kullanmıştır. Yani beyitlerdeki mana sonraki beyit ya da beyitlere sarkmıştır. Oldukça sade bir dille yazılan eserde terkiplere oldukça az yer verilmiştir. Eser, Türkçe kökenli olup günümüzde kullanılmayan birçok arkaik kelimeyi barındırması bakımında da ayrıca önemlidir.

Eserde şair yer yer ululardan bahsetmektedir. Şairin ulu diye bahsettiği bu şahsiyetlerin ya şairin kendi döneminde yaşayan ya da eserlerinden faydalandığı din büyükleri olduğu düşünülmektedir.

Enbiyâ-nâme'nin bu nüshasında 263 başlık şeklinde ayet parçası, ayet veya ayetler verilmiştir. Aynı başlık içinde birden fazla olarak yazılan ayet veya ayet parçalarının da 27 tane olduğu hesaplanmıştır. Yani toplamda bu eserde şairin peygamberlerin kıssalarıyla ilgili başlıklar şeklinde verdiği (*Enbiyâ-nâme* mesnevi metninin içindeki iktibaslar hariç olmak üzere) 290 ayet veya ayet parçası mevcuttur. Bu ayetlerin başlığından sonra; ayetlerin Türkçe meal ve tefsiri nazmen yapılmıştır. Yine *Enbiyâ-nâme* mesnevisinde başlık olarak 263'ü ayet, 1'i hadis, 37'si peygamber ve diğer bazı şahısların kıssası olmak üzere 301 civarında başlık veya alt başlık mevcuttur. Eski Türkiye Türkçesiyle manzum olarak yazılan bu meal ve tefsir kısımları, adeta, kusursuzca yapılmıştır. Mezkur bu mesnevide 37 peygamber ve başka şahısların adına başlık açılmış ve açılan bu başlıklar altında (daha çok Kura'an-ı Kerim merkezli olmak üzere) söz konusu peygamberlerin ve başka zevatın kıssaları anlatılmaktadır. Aslında eserde orijinalleri yazılan ve nazmen Türkçeleri verilen ayetler de aktarılan bu kıssalarla ilgilidir. Yine bu peygamberlerle ilgili olay, şahıs, nesne, mekân ve durumların anlatıldığı muhtelif başlıklar da mevcuttur. Hülasa 37'si peygamber ve diğer şahısların kıssası ve dahi bu kıssaların içinde 12'si muhtelif alt başlık olmak üzere 49 tane başlık ve alt başlık mevcuttur. Bunlarla beraber eserde 264'ü de ayet ve hadis olmak üzere toplamda 313 müstakil başlık ve alt başlık bulunmaktadır. Bu müstakil başlıklar hacimce daha büyük bir yazı biçimiyle yazılmıştır. Yine bu başlıklar daha çok harekeli ve umumiyetle de kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu başlıkların az sayıdaki bir kısmı harekesiz ve siyah mürekkeple yazılmıştır; bunlar da dipnotta belirtilmiştir.

1.2.2.1. ENBİYÂ-NÂME'DE GEÇEN BAŞLIKLAR VE ANLATTIKLARI:

1.2.2.1.1. (TEVHÎD Ü MÜNACAʿÂT): (1-29) beyitler arasında şair, Allah'ın varlığından birliğinden bahsetmektedir. En başta müstakil bir başlık

kullanılmamış olsa da beyitlerin içeriğinden hareketle bu kısmın tevhit ve münacaat kısmı olduğu anlaşılmaktadır. Yani şair, bu ilk bölümde Allah'ın varlığı ve birliğinin yanı sıra Allah'a yavarmayı ve yakarmayı da ele alıp anlatmaktadır.

1.2.2.1.2. DER-NAʿT-I RESŪLU'Ş-ŞAḲALEYN: (30-63) beyitler arasında klâsik eserlerde mutad olduğu üzere İslam peygamberi Hz. Muhammed için yazılmış bir na't yer almaktadır. Hz. Muhammed'in hem insanlara hem de cinlere peygamber olarak gönderilmesinden bahisle son peygamber olduğu da ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.3. DER-BEYĀN-I VAṢF-I ḤĀL ṢAḤİBÜ'N-NAẒM VE BĀʿİŞÜ'L-KİTĀB: (64-140) beyitleri arasında şair; kendisinden, oğlu Muhammed'den, eserinin konusundan, yazılış sebebinden ve eserini meydana getirirken ilham aldığı kaynaklardan bahsetmektedir.

1.2.2.1.4. MÜYESSER ḲILDI AÑA ŞĀH MURĀDIN: (141-216) beyitleri arasında yeryüzünün yaratılışı, insanın yaratılışı ve bu yaratılış esnasında yaşanan olayları, yapılmış olan konuşmaları, meleklerin Allah'a bağlılıklarını sunarken İblis'in Allah'a karşı gelmesi ilgili ayet (Baḳara:30) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.5. ḲIṢṢA-İ DUḪŪ(L)-İ ĀDEMU'N-NEBĪYYU ʿA. M.: (217-386) beyitleri arasında ilk insan ve insanlığın atası olan Hz. Âdem ve onun eşi Hz. Havvâ'nın yaratılış sonrası cennette geçirdikleri zaman, burada yaşadıkları ve verilen emre uymamaları neticesinde yeryüzüne indirilmeleri, soylarının üremesi meseleleri ilgili ayetler (A'râf: 19, 22, 24) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.6. MECLİS-İ ḲĀBİL: (387-399) beyitleri arasında Kâbil'in doğumu ve onun doğumu ile başlayan olaylar ilgili ayetler (Mā'ide: 28, 30) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.7. ḲĀBİL HĀBİL'İ ÖLDÜR(DÜ)GİDÜR: (400-424) beyitleri arasında Kâbil'in Hâbil'i öldürmesi nedeni ile beraber Hâbil'in öldürülmesi ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.8. ḲIṢṢA-İ ŞĪT: (425-437) beyitleri arasında Hz. Âdem'in oğlu ve ondan sonra onun yerine nübüvvet tacını giyen Hz. Şît'in yaşadıkları ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.9. ḲIṢṢA-İ İDRĪS: (438-484) beyitleri arasında kendisine sahifeler verilen peygamberlerden olan Hz. İdrîs'in peygamber oluşu, tebliğ dönemi, yaşamış olduğu kimi sıkıntılar, göğe yolculuğu ve dahi burada kalışı konu edilip anlatılmaktadır.

1.2.2.1.10. KIŞŞATU'N-NŪḤ: (485-596) beyitleri arasında suhuf ile vahye muhatap olan Hz. Nûh'un peygamberliği ile tufana hazırlık konuları ele alınmaktadır. Yine ona insanlık tarihinin ikinci atası olma ünvanını kazandıran tufan konusu işlenmektedir. Hz. Nûh'un ailesi ile birlikte tufan öncesi ve esnasında kavmiyle yaşadığı sorunlar, ilgili ayetler (ʿAnkebūt: 14; Hūd: 32; Nūḥ: 5, 6, 7, 27; Hūd: 37, 41, 42, 43, 46) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.11. HİKĀYET-İ HŪD ʿA. M.: (597-620) beyitleri arasında Hz. Hûd'un peygamber oluşu ve kavmi ile yaşadığı sorunlar ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.12. KIŞŞA-İ ṢĀLİḤ: (621-646) beyitleri arasında Semud kavmine peygamber olarak gönderilmiş olan Hz. Sâlih ve ona mucize olarak bahşedilen deve kıssası ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.13. KIŞŞATU İBRĀHĪM: (647-1288) beyitleri arasında ele alınan Hz. İbrâhîm kıssası mesnevideki en uzun anlatılardan biridir. Kendisine suhuf verilen, Ninova'da peygamberlikle görevlendirilen Hz. İbrâhîm'in yaşadıkları, atası Azer ile münasebeti, dönemin zalim hükümdarı Nemrûd ile mücadelesi, ilk eşi olan Sâre'den çocuğunun olmaması üzerine cariye olan Hâcer ile evliliği, ilk çocuğu ve alemlere rahmet Hz. Muhammed'in büyük dedesi Hz. İsmâil'in dünyaya gelmesi, Sâre'nin Hz. İshâk ile müjdelenmesi, Hâcer ile İsmâil'in -o gün için kuş uçmaz kervan geçmez bir yer olan ve daha sonra şehirlerin annesi olarak taltif edilen- Mekke'ye bırakılması ve kurban edilmek istenmesi yine insanlık tarihi açısından fazlasıyla önemli olan Kaʿbe'nin temelleri üzerinde yeniden vücud bulması gibi meseleler, altı alt başlık dahilinde*: Ḥikāyet-i İbrāhīmu'n-Nebiyü ʿA. M. Şübhesi* (707-851), *Ḥikāyet-i Daʿvet-Kerden-i İbrāhīm Be-Nemrūd-rā* (852-922), *Nemrūd Helāk Olduğı Ḥikâyetdür* (923-1047), *Cebrāyil Âmeden* (1048-1049), *İsmāʿīl'le Tağa Gitdükleridür* (1050-1215), *İbrāhīm Peyġāmber Kaʿbe Bünyād Etdigi Ḥikāyetdür* (1216-1288) ve ilgili ayetler (Enʿām: 77, 78, 79; Meryem: 46, 48; Enbiyā: 61, 62, 63, 64, 65, 66; Ṣāffāt: 102; Ẕāriyāt: 28; İbrāhīm: 37; Baḳara: 260) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.14. KIŞŞA'-İ LŪṬU'N-NEBİYYU ALEYHİ'S-SELĀM: (1289-1366) beyitleri arasında Hz. Lût'un Şam'a gelmesi, burada tebliğde bulunması ve bu esnada gerek kavmi gerekse ailesinden bazılarıyla yaşadığı kimi meseleler ilgili ayetler (Ẕāriyāt: 36; Hūd: 78, 79, 81; Ḥicr: 65) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.15. ḲIṢṢA-İ YAʿḲŪBU'N-NEBĪYYU ʿALEYHİ'S-SELĀM: (1367-1390) beyitleri arasında Hz. Yaʿkûb'un Hz. İshâk'ın oğlu olduğu ve anası tarafından da soyunun Hz. Lût'a dayandığından bahsedilmektedir. Kısaca Hz. Yaʿkûb'un soyu ve çocukları hakkında bilgiler verilerek Hz. Yaʿkûb anlatılmaktadır. Hz. Yaʿkûb'un oğlu Hz. Yûsuf 'a duyduğu sevgi ve bağlılıktan diğer çocuklarının rahatsızlık duydukları ve kardeşlerini kıskandıkları da anlatılmaktadır. Hz. Yakup kıssasının içerisinde bir bölüm olarak ele alınan *Ḫitab-Kerden Yūsuf* (1391-2649) alt başlıklı kısmında (mesnevinin 1391. beyitinden itibaren) müstakil bir başlık olarak belirtilmese de -eserdeki en uzun kıssalardan biri olarak- Hz. Yûsuf kıssası ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.16. ḪİṬĀB-KERDEN YŪSUF (1391-2649) beyitleri arasında Hz. Yûsuf kıssası anlatılmaktadır. *Enbiyâ-nâme*'de en geniş şekliyle ele alınan kıssalardan biri Hz. Yûsuf kıssasıdır. Kardeşlerinin Hz. Yûsuf'u yabana götürüp öldürme teşebüsleri ve akabinde onu bir kervancı başına satmaları, böylece Hz. Yûsuf'un bu kervancı başı tarafından Mısır'a götürülmesi, ilgili ayetler (Yūsuf: 5, 9, 14, 16, 17, 18) bağlamında ele alınmıştır. Hz. Yûsuf'un kardeşleri tarafından Mâlik b. Zağar isimli bir kervancıya satılması, Hz. Yûsuf'un Mısır'a getirilişi, Mısır azizi Reyyân tarafından satın alınışı, Zelîhâ'ya hediye edilişi, Zelîhâ'nın Yusuf'a gönül düşürmesi, Yûsuf'un iftiraya maruz kalıp hapse girmesi, hapisten çıkması ve Mısır'a aziz olmasından bahisle kıtlık yıllarının etkisiyle Hz. Yûsuf'un kardeşlerinin Mısır'a gelmesi ve Hz. Yûsuf'un, babası Hz. Yaʿkûb'a kavuşması, ilgili ayetler (Yūsuf: 21, 25, 26, 27, 31, 33, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 50, 53, 58, 59, 65, 70, 72, 88, 97, 98, 101; Baḳara: 165; Ṭalaḳ: 7) bağlamında ele alınmaktadır. Ayrıca 2341. beyitten itibaren *Ḥikāyet* (2342-2649) başlıklı bölümde konu tekrar Hz. Yaʿkûb bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.17. ḲIṢṢA-İ FİRʿAVN ʿALEYHİ'L-LAʿNE: (2650-2731) beyitleri arasında Kur'an-ı Kerim'de Hz. Mûsâ kıssasının anlatısında çokça bahsedilen ve döneminde yaptığı benzersiz zulümlerle kendisinden bahsettiren, hakeza kendisini insanların rabbi olarak tanıtıp insanların kendisine tapmasını isteyen ve (Hz. Yûsuf dönemiyle birlikte Mısır iklimine dahil olan) İsrailoğullarının erkeklerini öldürtüp kızlarını sağ bıraktıran bir devlet yöneticisi olan Firʿavn'ın kıssası temel özellikleriyle ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.18. ḲIṢṢA-İ MŪSA̲YU İBN-İ ʿİMRĀN ʿALEYHİ'S-SELĀM: (2732-4482) beyitleri arasında ülü'l-azm peygamberlerden biri olarak kabul edilen ve

kendisine Tevrât verilen Hz. Mûsâ'nın kıssası anlatılmaktadır. Bu kıssa *Enbiyâ-nâme* mesnevisindeki, beyit sayısının çokluğu bakımından, en uzun kıssadır. Bu kıssada Hz. Mûsâ'nın doğumu döneminde İsrailoğullarının erkek çocuklarını öldürtüp kız çocuklarını sağ bıraktıran Firavn'dan -Allah'ın yardımı ile- kurtulması, onun sarayında gençliğinin son dönemine kadar kalıp barınması, akabinde kötü bir olaya karışıp Medyen'e gitmesi, Hz. Şuʿayb'ın yanında uzun yıllar kalması, evlenmesi, yıllar sonra Mısır'a dönerken yolda kutsal Tuva vadisinde vahiy ile taltif edilmesi, Mısır'a varıp kendisine yardımcı olarak tayin edilen kardeşi Hz. Harûn ile beraber Fır'avn'ı İslam'a çağırması, daha sonra Mısır'dan ayrılması, İsrailoğullarına tebliğde bulunması ve bütün bunları yaparken yaşamış olduğu sorunlar ele alınıp işlenmektedir. Bu kıssa -dördü alt başlık olmak üzere- toplam beş bölüm şeklinde anlatılmıştır: *Mûsâ Peyġāmber ʿa.m. Firʿavn Tengri'ye Okuduğı Ḥikāyetdür* (3141-4214), *Ḥikāyet-i Kārūn* (4215-4304) *Ḥikāyet Ṭaleb-Kerden Mūsā Dİẕār* (4305-4397), *Mûsâ Peyġāmber Ḥıżr'a Buluşduğu Ḥikāyetdür ʿa.m.* (4398-4482). Kıssa ilgili ayetler (Ḳaṣaṣ: 8, 15, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 79, 81; Ṭāhā: 12, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 68, 69, 71, 72, 83, 85, 87, 88, 95, 96; Şuʿarā: 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 41, 50, 52, 61, 65, 66; Ṣāffāt: 54, 55; Aʿrāf: 121, 122, 123, 127, 129, 142, 148, 150, 151, 152, 155, 160, 161, 171; Taḥrîm: 11; Yūnus: 90, 91; Mā'ide: 22, 25, 26, 114; Baḳara: 60, 68, 69, 70, 71; Kehf: 60, 62, 66, 67, 70, 71, 72, 76, 77, 78, 79, 80, 82) bağlamında ele alınmıştır. Ayrıca kıssanın işlenişinde bir hadise yer verilmiştir: "Mūtu ḳable en–Temūtu". Bütün bunlarla Hz. Mûsâ ve mücadelesi işlenip anlatılmaktadır. Bu kıssa bağlamında kendisine en fazla peygamberin gönderildiği kavim olan İsrailoğullarının peygamberi olan Hz. Mûsâ'nın kıssasında en fazla ayetin örnek/delil olarak sunulması dikkat çekicidir.

1.2.2.1.19. ḲIṢṢA-İ YŪŞAʿ ʿALEYHİ'S-SELĀM: (4483-4538) beyitleri arasında kaynaklara göre Şemʿûn'un soyundan gelip, Hz. Mûsâ'dan sonra İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilmiş olup onları irşad etmekle görevlendirilmiş bu zatın İsrailoğulları ile yaşadığı kimi meseleler ele alınıp anlatılmıştır.

1.2.2.1.20. ḲIṢṢA-İ ŞUʿAYB: (4539-4586) beyitleri arasında Medyen halkına peygamber olarak gönderilmiş bulunan Hz. Şuʿayb ve onun başından geçen

kimi olaylar ilgili ayetler (Aʿrāf: 85; Tevbe: 128; Hūd: 87) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.21. ḲIṢṢA-İ YŪNUS ʿALEYHİ'S-SELĀM: (4587-4703) beyitlerinde Hz. Hûd'un ailesinden olup Ninova halkına peygamber olarak gönderilen Hz. Yûnus'un kavminin kendisine iman etmemesi üzerine şehri terk edip gitmesi ve bu yolculuk esnasında yaşadıkları ile ilgili ayetler (İhlas: 1; Ṣāffāt: 124, 125, 142; Enbiyā: 87) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.22. ḲIṢṢA-İ EYYŪBU'N-NEBĪYYU ʿALEYHİ M.: (4704-4865) beyitleri arasında Kuran-ı Kerim'de sabrı ile maruf olan güç ve imkân sahibi iken zamanla bunların tamamını yitiren Hz. Eyyûb'un geride kalan mirası olan sabrı ve beraberinde hayatında vukuʿ bulan olaylar, ilgili ayetler (Enbiyā: 83; Ṣād: 42, 44) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.23. ḲIṢṢAʾ-İ DĀVŪDU'N-NEBİYYU ʿALEYHİ'S-SELĀM: (4866-5203) beyitleri arasındaki kıssada Hz. Dâvûd'un hayat hikâyesi ele alınmaktadır. Hz. Davud, kendisine Zebur verilmiş olup kitap sahibi peygamberlerdendir. Kıssada Hz. Dâvûd'un Tâlût ile Câlût karşılaşmasında aldığı rol, peygamber olarak kavmine kral olması, hikâyenin alt başlığı konumunda *Ḳıssa-i Tābūt* (4898-5204) ve bu esnada yaşadığı farklı meseleler, ilgili ayetler (Ṣād: 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29; Baḳara: 246, 248, 249; Sebeʾ: 10; Enbiyā: 79, 80,) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.24. ḲIṢṢA-İ SÜLEYMĀN BİN DĀVŪD A. M.: (5205-5622) beyitleri arasında ele alınan Hz. Süleymân, Hz. Dâvûd'un oğlu olup ondan sonra tahta geçen, hem peygamber hem kral olan bir zattır. Kıssanın anlatısında, *Ve Verāse-i Süleymān (Bin) Dāvūd* (5205-5587), *Süleymān'uñ Yüzügi Alındığı Ḥikāyetdür* (5588-5622) isimli iki alt başlık yer almaktadır. Bu kıssada Hz. Süleymân ve döneminde yaşayan Sebe halkının kraliçesi olan Belkıs ve halkı ile mücadelesinin yanı sıra hayatından kimi bilgiler ilgili ayetler (Sebeʾ: 12; Neml: 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 44) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.25. ḤİKĀYET-İ ẔEKERİYYĀ ʿALEYHİ'S-SELĀM: (5623-5662) beyitleri arasında Hz. İsâ'nın Annesi Meryem'in mabede adanması ve Hz. Zekeriyyâ tarafından korunup yetiştirilmesi anlatılır. Ayrıca Allah'ın kendisini Hz. Yahyâ gibi bir çocukla müjdelediği Hz. Zekeriyyâ'nın başından geçen kimi önemli olaylar, ilgili ayetler (Meryem: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 10) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.26. ḤİKĀYET-İ YAḤYĀ BİN ZEKERİYYĀ ʿA. M.: (5663-5797) beyitleri arasında Hz. Zekeriyyâ'ya Hak Teʿalâ'nın müjdesi olan Hz. Yahyâ'nın kıssası anlatılmaktadır. Hz. Yahyâ, Hz. Zekeriyyâ'nın oğludur ve çok muttakidir. Hz. Zekeriyyâ'nın öldürülmesinden sonra İsrailoğlu halkına irşat faaliyetlerini sürdüren Hz. Yahyâ ilgili ayetler (Meryem: 12, 13, 14, 15) bağlamında ele alınmaktadır.

1.2.2.1.27. ḤİKĀYET-İ MERYEM ʿALEYHİ'S-SELĀM: (5798-5842) beyitleri arasında İmran'ın kızı iffet ve ismet sahibi olarak adı Kuran-ı Kerim'de zikredilen Meryem, ülü'l-azm peygamberlerden olup Allah tarafından kendine İncil verilerek İsrailoğullarını Hakk'a davet etmek üzere gönderilen Hz. İsâ'nın annesidir. Hz. Meryem, ilgili ayetler (Āl-i ʿİmrân: 35, 36, 37, 44) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.28. ḤİKĀYET-İ ZÜ'L-ḲARNEYN: (5843-6007) beyitleri arasında kıssası anlatılan efsanevî bir kişilik olup adı Kuran-ı Kerim'de geçmekle beraber peygamber olduğuna dair elde herhangi bir bilgi bulunmayan bu veli zatın başından geçenler, ilgili ayetler (Kehf: 84, 86, 88, 90, 92, 93, 94, 95) bağlamında ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.29. ḤİKĀYET-İ LOḲMĀN ʿA. M.: (6008-6115) beyitleri arasında ele alınan Hz. Lokmân; ismi Kur'an-ı Kerim'de geçmekle beraber peygamber olduğuna dair herhangi bir ifade bulunmayan kişilerdendir. Kaynaklarda anlatıldığı üzere İsrailoğullarından olan bu zat, Hz. Yahyâ'nın teyzesinin oğlu veya Hz. İbrahim'in akrabası olup ilim ve hikmet sahibi bir zat olarak kıssada ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.30. ḤİKĀYET-İ ḪIZIR U İLYĀS ʿA. M.: (6116-6189) beyitleri arasında Hz. Hızır ve Hz. İlyâs'ın kıssası anlatılmaktadır. İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden biri olan Hz. İlyâs'ın Ba'lbek şehrine yerleşen İsrailoğullarını ve şehir halkını putlara tapmaktan vazgeçirmeye çalışması ve peygamberliği kesin olmamakla birlikte hikmet sahibi bir kişi olarak anlatılan Hz. Hızır'la münasebeti ele alınmaktadır. Hikmet ehli bir zat olarak ele alınan Hz. Hızır, soyu Hz. Nûh'a kadar uzanan, Allâh'ın abid kullarından biri olarak tanıtılır. Kıssada Hz. İlyâs ve Hz. Hızır'ın âb-ı hayattan içip kıyamete kadar ölümsüz oldukları; birinin karada, birinin denizde olduğu anlatılır.

1.2.2.1.31. ḤİKĀYET-İ AṢḤĀB-I KEHF ʿA. M.: (6190-6271) beyitleri arasında hikâyesi ele alınan bu yedi genç "Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernus, Debernuş, Şazenuş ve Kefeştatayyuş" kendi kavminin ileri gelenlerinin çocukları olup

İmparator Takyânûs döneminde Hz. İsâ'nın getirdiği vahye yani İncile iman eden Müslümanlardan bir gruptur. İlgili kıssada onların başına gelen olaylar ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.32. ḤİKĀYET-İ ʿÜZEYİRÜ'N-NEBİYYU ʿALEYHİ'S-SELĀM: (6272-6369) beyitleri arasında ele alınan bu zat İsrailoğullarından olup kıssada geçtiği üzere peygamber asıllıydı. Kıssada insanın öldükten sonra yeniden diriltilmesi bağlamında zikredildiği görülmektedir.

1.2.2.1.33. PAVLŪS ḲAVMİ NAṢĀRĀYI AZDURDUĠI ḤİKĀYETDÜR: (6370-6408) beyitleri arasında anlatılan Pavlûs, kaynaklara göre Hz. İsâ'nın havarilerinden olup ondan sonra tahrif edilmiş Hristiyanlık anlayışını sistemleştirip yayılmasını sağlamıştır. Bu zat Hz. İsâ'yı, Kutsalruh ve Allah'ın oğlu şeklinde anlatıp benimsetmiştir. Yine bu zatın Hristiyanlıktaki Yaʿkûbiyye fırkasının kurucusu olduğu ifade edilmektedir. Bu mücadelelerinden sonra bu şahsın intihar ettiği yazılmaktadır. Hülasa Pavlûs'un, Hristiyanları saptırdığı ve mücadelesi sırasında başından geçenler konu edilip anlatılmıştır.

1.2.2.1.34. ḤİKĀYET-İ BUḪTİ'N-NAṢIR ʿALEYHİ'L-LAʿNE: (6409-6428) beyitleri arasında Kudüs'ü işgal edip burada yaşayanlara zulüm eden Babil'in büyük hükümdarlarından biri olan Buḫtu'n-Naṣr'dan bahsedilmektedir. Dânyâl'ın Buḫtu'n-Naṣr ile iletişimi konu edilip anlatılmaktadır.

1.2.2.1.35. ḤİKĀYET-İ TÜBBAʿ-I AṢĠAR: (6429-6456) beyitleri arasında Yemende yaşayan ve Tübbaʿ lakabı ile maruf olan Sa'id bin Malik isimli bir hükümdarın Medine ve çevresinde yaptıkları ele alınıp anlatılmaktadır.

1.2.2.1.36. ḤİKĀYET-İ MERYEM ḤĀMİLE OLDUĠI ḤİKĀYETDİR: (6457-6540) beyitleri arasında Hz. Meryem'in hamile olması, Hz. İsâ'yı dünyaya getirmesi ve babasız olarak dünyaya getirdiği çocuğundan dolayı çektiği sıkıntılar ve başından geçenler konu edilip anlatılmaktadır.

(HZ. OSMAN VE HZ. ALİ'NİN HİLAFETLERİ): (6542-6578)

Orijinal metnin iç kısmında bulunmakla beraber kompozisyona uymadığından dolayı metnin sonuna alınan kısımda yani 135. varakta (6542-6566) beyitleri arasında Hz. Osman (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.)'nin halife olmalarından ve başlarından geçenlerden bahsedilmektedir.

1.2.2.1.37. ḤİKĀYET-İ ḪİLĀFET-İ ʿALĪ İBN EBĪ ṬĀLİB KERREMALLĀHU VECHEHU: (6567-6579) hikâyesinde ise Hz. Ali'nin zorunlu şartlar gereği Hz. Osman'ın şehadetinden sonra halife olması ve bu dönemde yaşananlar konu edilip anlatılmıştır.

1.2.2.2. ENBİYÂ-NÂME'DE YAZILIP MANZUM ŞEKİLDE MEALLERİ VERİLEN ÂYETLER:

1.2.2.2.1. Ve iẕ ḳāle rabbüke lilmelāʾiketi innī cāʿilun fī'l-ʿarḍi ḫalīfeten … (Baḳara, 30)

1.2.2.2.2. … Etecʿalu fīhā men-yufsidu fīhā ve yesfiku'd-dimāʾe … (Baḳara,30)

1.2.2.2.3. … [Ḳāle] "uskun ente ve zevcuke'l-cennete …" (Aʿrāf, 19)

1.2.2.2.4. [Ḳulnā] (Ḳāle)-hbiṭū baʿżukum [ʿalā] (li) baʿżin ʿaduvvun … (Aʿrāf, 24)

1.2.2.2.5. Leʿin basaṭte ileyye yedeke li-taḳtulenī mā ene bi-bāsıṭin yediye ileyke li-aḳtuleke … (Māide, 28)

1.2.2.2.6. Feṭavvaʿat lehu nefsuhu ḳatle aḫīhi feḳatelehu feaṣbaḥa [mine'n-nādimīn] (mine'l-ḫāsirīn) (Māide, 30)

1.2.2.2.7. … Felabiṯe[te] fīhim elfe senetin illā ḫamsīne ʿammen … (ʿAnkebūt, 14)

1.2.2.2.8. … Yā nūḥu ḳad cādeltenā feekṯerte cidālenā feʾtinā bimā teʿidunā in-künte mine'ṣ-ṣādiḳīn (Hūd, 32)

1.2.2.2.9. … İnnī daʿavtu ḳavmī leylen ve nehāren (5) Felem yezidhum duʿāʾī illā firāren (6) Ve innī küllemā daʿavtuhum …(7) (Nūḥ, 5, 6, 7)

1.2.2.2.10. İnneke in-teẕerhum yuḍillū ʿibādeke velā yelidū illā fāciren küffāren (Nūḥ, 27)

1.2.2.2.11. Vaṣnaʿi'l-fulke bi-aʿyuninā ve vaḥyinā velā ... (Hūd, 37)

1.2.2.2.12. ... Yā büneyye-rkeb meʿanā velā-tekun maʿa'l-kāfirīn (Hūd, 42)

1.2.2.2.13. Ḳāle seʾāvī ilā cebelin yaʿṣimunī mine'l-māʾi ḳāle lā ʿāṣime'l-yevme... (Hūd, 43)

1.2.2.2.14. ... Bismillāhi mecrāhā ve mursāhā inne rabbī laġafūrun raḥīm (Hūd, 41)

1.2.2.2.15. Ḳāle yā nūḥ innehu leyse min ehlike innehu ʿamelun ġayru ṣāliḥin... (Hūd, 46)

1.2.2.2.16. ... Mā leyse leke bihī ʿilmün innī eʿiẓüke en tekūne mineʾl-cāhilīn (Hūd, 46)

1.2.2.2.17. (Ve) Ḳīle yā arżuʾblaʿī māʾeki veyā semāʾu akliʿī ... (Hūd, 44)

1.2.2.2.18. Fekeẕẕebūhu feʿaḳarūhā fedemdeme ʿaleyhim rabbuhum... (Şems, 14)

1.2.2.2.19. Felemmā raʾeʾl-ḳamere bāziġan ḳāle … leʾin lem-yehdinī rabbī leekunenne mineʾl-ḳavmiʾḍ-(ḍāllīn) [ḫāsirīn] (Enʿām, 77)

1.2.2.2.20. Felemmā raʾeʾş-şemse bāziġaten ḳāle hāẕā rabbī hāẕā ekberu felemmā efelet ḳāle yā ḳavmi innī berīʾun mimmā tuşrikūn (Enʿām, 78)

1.2.2.2.21. ... Vemā enā mineʾl-müşrikīn (Enʿām, 79)

1.2.2.2.22. … Erāġibun ente ʿan-ālihetī yā İbrāhīm... (Meryem, 46)

1.2.2.2.23. Ve aʿtezilukum vemā tedʿūne min-dūnillāhi... (Meryem, 48)

1.2.2.2.24. ... Feʾtūbihī ʿalā aʿyuniʾn-nāsi ... (Enbiyā, 61)

1.2.2.2.25. Ḳālū eʾente faʿalte hāẕā bi-ālihatinā yā İbrāhīm (Enbiyā, 62)

1.2.2.2.26. Ḳāle bel faʿalehu kebīruhum... (Enbiyā, 63)

1.2.2.2.27. ... Fesʾelūhum in-kānū yanṭiḳūn (Enbiyā, 63)

1.2.2.2.28. Ṯümme nukisū ʿalā ruʾūsihim (leḳad) ʿalimte mā hāʾūlāʾi yenṭiḳūne (Enbiyā, 65)

1.2.2.2.29. Ḳāle eftaʿbudūne min-dūni(llāhi) mā lā yenfeʿukum (şeyʾen) velā yaḍurrukum (Enbiyā, 66)

1.2.2.2.30. … İnnī erā fiʾl-menāmi ennī eẕbaḥuke fenẓur māẕā terā … (Ṣāffāt, 102)

1.2.2.2.31. … Yā ebetīʾfʿal mā tuʾmeru setecidunī inşāʾallāhu mineʾṣ-ṣābirīn (Ṣāffāt, 102)

1.2.2.2.32. … Ḳālū lā-teḫaf ve beşşerūhu bi-ġulāmin ʿalīm (Ẕāriyāt, 28)

1.2.2.2.33. … İnnī eskentu (min-ẕürriyyetī) bi-vādin ġayri ẕī-zerʿin … (İbrāhīm, 37)

1.2.2.2.34. … Ḳāle feḫuẕ erbaʿaten mineʾṭ-ṭayri feṣurhunne ileyke ṯümme ecʿal ʿalā küllī cebelin min-hunne cüzʿen ṯümmeʾdʿuhunne … (Baḳara, 260)

1.2.2.2.35. Femā vecednā (fīhā) ġayre beytin mineʾl-müslimīn (Ẕāriyāt, 36)

1.2.2.2.36. … Yā ḳavmī hāʾūlāʾi benātī hunne aṭharu lekum fetteḳullāhe velā taẖzūnī … (Hūd, 78)

1.2.2.2.37. Ḳalū leḳad ʿalimte mā-lenā fī-benātike min-ḥaḳḳin ve inneke letaʿlemu mā-nurīd (Hūd, 79)

1.2.2.2.38. … İnne mevʿidehumu'ṣ-ṣubḥu eleyse'ṣ-ṣubḥu bi-ḳarīb (Hūd, 81)

1.2.2.2.39. … Feesri bi-ehlike bi-ḳıṭʿin mine'l-leyli velā yeltefit minkum eḥadun illāmraʾateke innehu muṣībuhā mā aṣābehum… (Hūd, 81)

1.2.2.2.40. … Vāmżū ḥayꞩu tuʿmerūn (Ḥicr, 65)

1.2.2.2.41. … Yā büneyye lā-taḳṣuṣ ruʾyāke ʿalā iḫvatike fe-yekīdū leke keyden … (Yūsuf, 5)

1.2.2.2.42. Uḳtulū Yūsufe eviṭraḥūhu arżan yaẖlu lekum … (Yūsuf, 9)

1.2.2.2.43. Ḳālū leʾin ekelehu'ꞩ-ꞩi'bu ve naḥnu ʿuṣbetun innā iꞩen le-ẖāsirūn (Yūsuf, 14)

1.2.2.2.44. Ve cāʾū ebāhum ʿişāʾen yebkūn (Yūsuf, 16)

1.2.2.2.45. Ḳālū yā ebānā innā ꞩehebnā nestebiḳu ve tereknā Yūsufe … (Yūsuf, 17)

1.2.2.2.46. Ve cāʾū ʿalā ḳamīṣihi bi-demin keꞩibin… (Yūsuf, 18)

1.2.2.2.47. … ʿAsā en-yenfaʿanā ev netteẖiꞩehu veleden… (Yūsuf, 21)

1.2.2.2.48. … Men erāde bi-ehlike sū'en illā en-yuscene ev ʿaꞩābun elīm (Yūsuf, 25)

1.2.2.2.49. … İn kāne ḳamīṣuhu ḳudde min-ḳubulin feṣadaḳat ve huve mine'l-kāꞩibīn (Yūsuf, 26)

1.2.2.2.50. Ve in kāne ḳamīṣuhu ḳudde min-duburin fe-keꞩebet ve huve mine'ṣ-ṣādıḳīn (Yūsuf, 27)

1.2.2.2.51. … Velleꞩīne āmenū eşeddu ḥubben lillāh… (Baḳara, 165)

1.2.2.2.52. Felemmā semiʿat bi-mekrihinne erselet ileyhinne ve eʿtedet lehunne mutteke'en… (Yūsuf, 31)

1.2.2.2.53. … Ve ḳaletiẖruc ʿaleyhinne… (Yūsuf, 31)

1.2.2.2.54. … Felemmā raʾeynahū ekbernahu ve ḳattaʿna ʾeydiyehunne ve ḳulne ḥāşā lillāh… (Yūsuf, 31)

1.2.2.2.55. Ḳale rabbi's-sicnu eḥabbu ileyye mimmā yedʿūnanī … (Yūsuf, 33)

1.2.2.2.56. Ş̲ümme bedālehum min-baʿdi māraʾavu'l-āyāti leyescununnehu ḥattā̲ ḥīn (Yūsuf, 35)

1.2.2.2.57. Ve daḫale maʿahu's-sicne feteyāni… (Yūsuf, 36)

1.2.2.2.58. Ḳāle lā yeʾtīkumā ṭaʿāmun turzaḳānihī illā nebbaʾtukumā bi-teʾvīlihī… (Yūsuf, 37)

1.2.2.2.59. Yā ṣāḥibe(y)i's-sicni ʾeerbābun müteferriḳūne ḫayrun emi'llāhu'l-vāḥidu'l-ḳahhāru (Yūsuf, 39)

1.2.2.2.60. … Emere ellā taʿbudū illā iyyāhu z̲ālike'd-dīnu'l-ḳayyimu… (Yūsuf, 40)

1.2.2.2.61. Yā ṣāḥibeyi'ṣ-ṣicni emmā eḥadukumā feyesḳī rabbehu ḫamren ve emmā'l-āḫaru… (Yūsuf, 41)

1.2.2.2.62. … Uz̲kurnī ʿinde rabbike feensāhu'ş-şeyṭānu z̲ikre rabbihī felebiṯe fī … (Yūsuf, 42)

1.2.2.2.63. Ve ḳāle'l-meliku innī erā̲ sebʿa baḳarātin simānin yeʾkuluhunne sebʿun ʿicāfun… (Yūsuf, 43)

1.2.2.2.64. … Ḳāle'rciʿ ilā̲ rabbike fesʾelhu mā-bālu'n-nisveti'l-leti ḳaṭṭaʿne eydiyehunne… (Yūsuf, 50)

1.2.2.2.65. Vemā ʾuberrīʾu nefsī inne'n-nefse leemmāretun bi's-sūʾi… (Yūsuf, 53)

1.2.2.2.66. Ve cāʾe iḫvetu Yūsufe fe-deḫalū ʿaleyhi fe-ʿarefehum vehum lehu münkirūn (Yūsuf, 58) (Bu âyet metinde iki defa kullanılmıştır.)

1.2.2.2.67. Velemmā cehhezhum bi-cehāzihim ḳāleʾ-tūnī bi-eḫin lekum min (ebīkum)… (Yūsuf, 59)

1.2.2.2.68. … Ḳālū yā eyyuhā'l-ʿazīzu messenā ve ehlenā'ż-żurru… (Yūsuf, 88)

1.2.2.2.69. Velemmā feteḥū metāʿahum vecedū biḍāʿatehum… (Yūsuf, 65)

1.2.2.2.70. Ş̲ümme ez̲z̲ene müʾez̲z̲inun eyyetuhā'l-ʿīru innekum lesāriḳūn (Yūsuf, 70)

1.2.2.2.71. Ḳālū nefḳidu ṣuvāʿa'l-meliki… (Yūsuf, 72)

1.2.2.2.72. Ḳālū yā ebānā'staġfir lenā z̲unūbenā innā künnā ḫāṭiʾīn (Yūsuf, 97)

1.2.2.2.73. Ḳāle sevfe estaġfiru lekum rabbī innehu huve'l-ġafūru'r-raḥīm (Yūsuf, 98)

1.2.2.2.74. Rabbi ḳad āteytenī mine'l-mülki ve ʿallemtenī min-teʾvīli'l-eḥādīṣi … (Yūsuf, 101)

1.2.2.2.75. … Teveffenī müslimen ve el-ḥiḳnī bi'ṣ-ṣāliḥīn (Yūsuf, 101)

1.2.2.2.76. Ve evḥaynā ilā ümmi Mūsā en erżiʿīhi feiẕā ḫifti ʿaleyhi feelḳīhi fi'l-yemmi ve lā-teḫāfī … (Ḳaṣaṣ, 7)

1.2.2.2.77. Fe'l-teḳaṭahū ālu firʿavne liyekūne lehum ʿaduvven ve ḥazanen… (Ḳaṣaṣ, 8)

1.2.2.2.78. … Rabbi'şraḥ lī-ṣadrī (25) Ve yessir lī-emrī (26) Vaḥlul ʿuḳdeten min-lisānī (27) Yefḳahū ḳavlī (28) (Ṭāhā, 25, 26, 27, 28)

1.2.2.2.79. Ve daḫale'l-medīnete ʿalā ḥīni ġafletin min-ehlihā … (Ḳaṣaṣ, 15)

1.2.2.2.80. … Fevekezehu Mūsā feḳaḍā ʿaleyhi… (Ḳaṣaṣ, 15)

1.2.2.2.81. … Ḳāle hāẕā (min-)ʿameli'ş-şeyṭāni innehu ʿaduvvun muḍillun mübīn (Ḳaṣaṣ, 15)

1.2.2.2.82. … Eturīdu en-teḳtulenī kemā ḳatelte nefsen bi'l-emsi … (Ḳaṣaṣ, 19)

1.2.2.2.83. Ve cāʾe raculun min-aḳsā'l-medīneti yesʿā ḳāle yā Mūsā inne'l-meleʾe yeʾtemirūne bike liyaḳtulūke feḫruc innī leke mine'n-nāṣiḥīn (Ḳaṣaṣ, 20)

1.2.2.2.84. Velemmā teveccehe tilḳāʾe Medyene ḳāle ʿasā rabbī … (Ḳaṣaṣ, 22)

1.2.2.2.85. … Vecede min-dūnihimu'mraʾeteyni teẕūdāni ḳāle mā-ḫaṭbukumā ḳāletā lā-neskī … (Ḳaṣaṣ, 23)

1.2.2.2.86. Feseḳā lehumā sümme tevellā ilā'ẓ-ẓılli… (Ḳaṣaṣ, 24)

1.2.2.2.87. … Feḳāle rabbī innī limā enzelte ileyye min-ḫayrin faḳīrūn (Ḳaṣaṣ, 24)

1.2.2.2.88. Fecāʾethu iḥdāhumā temşī ʿalā's-tiḥyāʾin ḳālet inne ebī yedʿuke liyecziyeke (Ḳaṣaṣ, 25)

1.2.2.2.89. … Ḳāle lā-teḫaf necevte mine'l-ḳavmi'ẓ-ẓālimīn (Ḳaṣaṣ, 25)

1.2.2.2.90. Ḳāle(t iḥdāhumā) yā ebeti's-teʾcirhu inne ḫayre meniteʾcerte'l-ḳaviyyü'l-emīn (Ḳaṣaṣ, 26)

1.2.2.2.91. Ḳāle innī urīdu en-unkiḥake iḥdā’bneteyye hāteyni ʿalā̱ en-teᵓcürenī ş̱emāniye ḥicācin (Ḳaṣaṣ, 27)

1.2.2.2.92. …[Fe] Ḳāle liehlihimkuş̱ū innī ānestu nāren leʿallī ātīkum minhā bi-ḫaberin evceẕvetin [eytikum] (Ḳaṣaṣ, 29)

1.2.2.2.93. …Yā Mūsā̱ innī ene’llāhu rabbu’l-ʿālemīn (Ḳaṣaṣ, 30)

1.2.2.2.94. … Faḫlaʿ naʿleyke inneke bi’l-vādi’l-muḳaddesi ṭuvān (Ṭāhā, 12)

1.2.2.2.95. Ve enā-ḫtertuke festemiʿ limā yūḥā (Ṭāhā, 13)

1.2.2.2.96. Ve mā tilke bi-yemīnike yā Mūsā̱ (17) Ḳāle hiye ʿaṣāya etevekkeʿu ʿaleyhā ve ehuşş̱u bihā ʿalā̱ ġanemī veliye fīhā maᵓāribu uḫrā̱ (18) (Ṭāhā, 17, 18)

1.2.2.2.97. Ḳāle elḳihā yā Mūsā̱ (19) Feᵓelḳāhā feiẕā hiye ḥayyatun tesʿā (20) Ḳāle ḫuẕhā velā-teḫaf… (21) (Ṭāhā, 19, 20, 21)

1.2.2.2.98. Vāżmum yedeke ilā̱ cenāḥike taḫruc beyżāᵓe min-ġayri sūᵓin … (Ṭāhā, 22)

1.2.2.2.99. İẕheb ilā̱ firʿavne innehu ṭaġā̱ (Ṭāhā, 24)

1.2.2.2.100. … Rabbī-şraḥ lī-ṣadrī (25) Ve yessir lī-emrī (26) Vaḥlul ʿuḳdeten min-lisānī (27) Yefḳahū ḳavlī (28) (Ṭāhā, 25, 26, 27, 28)

1.2.2.2.101. Ḳāle lā-teḫāfā innenī maʿakumā esmaʿu ve erā̱ (Ṭāhā, 46)

1.2.2.2.102. …Velā-tuʿaẕẕibhum ḳad ciᵓnāke bi-āyetin min-rabbike… (Ṭāhā, 47)

1.2.2.2.103. …Ve’s-selāmu ʿalā̱ meni’t-tebaʿa’l-hudā̱ (Ṭāhā, 47)

1.2.2.2.104. İnnā ḳad ūḥiye ileynā enne’l-ʿaẕābe ʿalā̱ men keẕẕebe ve tevellā̱ (Ṭāhā, 48)

1.2.2.2.105. Ḳāle evelev ciᵓtuke bi-şeyᵓin mübīn (30) Ḳāle feᵓti bihī in-kunte mine’ṣ-ṣādıḳīn (31) (Şuʿarā, 30, 31)

1.2.2.2.106. Feᵓelḳā ʿaṣāhu feᵓiẕā hiye ş̱uʿbānun mübīn (32) Ve nezeʿa yedehu feᵓiẕā hiye beyżāᵓu li’n-nāżirīn (33) (Şuʿarā, 32, 33)

1.2.2.2.107. Ḳāle lilmeleᵓi ḥavlehū inne hāẔā lesāḥirun ʿalīm (34) Yurīdu en-yuḫricekum min-arżikum… (35) (Şuʿarā, 34, 35)

1.2.2.2.108. Ḳāle femen rabbukumā yā Mūsā̱ (49) Ḳāle rabbunā’l-leẕī aʿṭā̱ külle şeyᵓin ḫalḳahu ş̱ümme hedā̱ (50) (Ṭāhā, 49, 50)

1.2.2.2.109. Ḳāle femā bālu'l-ḳurūni'l-ʾūlā (51) Ḳāle ʿilmuhā ʿinde rabbī fī-kitābin… (52) (Ṭāhā, 51, 52)

1.2.2.2.110. … Caʿalelekumu'l-arḍa mehden ve seleke lekum fīhā subulen ve enzele mine's-semāʾi … (Ṭāhā, 53)

1.2.2.2.111. …Feaḫracnā bihī ezvācen min-nebātin şettā (53) Kulū verʿav enʿāmekum inne fī-ẕālike leāyātin liūlī'n-nuhā (54) (Ṭāhā, 53, 54)

1.2.2.2.112. Minhā ḫalaḳnākum ve fīhā nuʿīdukum ve minhā nuḫricukum tāreten uḫrā (Ṭāhā, 55)

1.2.2.2.113. Ve tilke niʿmetun temunnuhā ʿaleyye en-ʿabbedte benī-isrāʾīl (Şuʿarā, 22)

1.2.2.2.114. Ḳāle firʿavnu vemā rabbu'l-ʿālemīn (Şuʿarā, 23)

1.2.2.2.115. Ḳāle rabbu's-semāvāti ve'l-arḍi vemā beynehumā in-kuntum mūḳinīn (Şuʿarā, 24)

1.2.2.2.116. Ḳāle limen ḥavlehū elā testemiʿūn (Şuʿarā, 25)

1.2.2.2.117. Ḳāle rabbukum ve rabbu ābāʾikumu'l-evvelīn (Şuʿarā, 26)

1.2.2.2.118. Ḳāle inne rasūlekumu'l-leẕī ursile ileykum lemecnūn (Şuʿarā, 27)

1.2.2.2.119. Ḳāle rabbu'l-maşrıḳi ve'l- maġribi vemā beynehumā in-kuntum taʿḳilūn (Şuʿarā, 28)

1.2.2.2.120. Ḳāle leʾini't-teḫaẕte ilāhen ġayri leecʿalenneke mine'l-mescūnīn (Şuʿarā, 29)

1.2.2.2.121. …Ḳālū li-firʿavne eʾinne lenā leʾecren in-kunnā naḫnu'l-ġālibīn (Şuʿarā, 41)

1.2.2.2.122. Ḳāle lehum Mūsā veylekum lā tefterū ʿālā'llāhi keẕiben… (Ṭāhā, 61)

1.2.2.2.123. Ḳāle hel entüm muṭṭaliʿūn (54) …Fī- sevāʾi'l-caḥīm (55) (Ṣāffāt, 54, 55)

1.2.2.2.124. Ḳulnā lā-teḫaf inneke ente'l-aʿlā (68) Ve elḳi mā fī-yemīnike telḳaf mā şanaʿū … (69) (Ṭāhā, 68, 69)

1.2.2.2.125. … Āmennā bi-rabbi'l-ʿālemīn (121) Rabbi Mūsā ve Hārūn (122) (Aʿrāf, 121, 122)

1.2.2.2.126. Ḳāle āmentum lehu ḳable en-āẕene lekum … (Ṭāhā, 71)

1.2.2.2.127. … İnne hāẕā lemekrun mekertumūhu fī'l-medīneti li-tuḫricū minhā ehlehā… (Aʿrāf, 123)

1.2.2.2.128. … Leʾuḳaṭṭiʿanne eydiyekum ve erculekum min-ḫilāfin ve leʾuṣallibennekum fī-cuẕūʿi'n-naḫli… (Ṭāhā, 71)

1.2.2.2.129. Ḳālū len nuʾṯireke ʿalā mā cāʾenā mine'l-beyyināti … (Ṭāhā, 72)

1.2.2.2.130. Ḳālū lā-żayra (innā) ilā rabbinā munḳalibūn (Şuʿarā, 50)

1.2.2.2.131. … İẕ ḳālet rabbi'bni (lī-indeke beyten) fī'l-cenneti ve neccinī Firʿavne ve ʿamelihī (Taḥrīm, 11)

1.2.2.2.132. Ve ḳāle'l-meleʾu min-ḳavmi Firʿavne eteẕeru Mūsā ve ḳavmehu liyufsidū fī'l-arżi … (Aʿrāf, 127)

1.2.2.2.133. Ḳālū ūẕīnā min-ḳabli (en-teʾtiyenā ve min-baʿdi) māciʾtenā [linufside] … (Aʿrāf, 129)

1.2.2.2.134. … Ḳāle ʿasā rabbukum enyuhlike ʿaduvvekum… (Aʿrāf, 129)

1.2.2.2.135. … Allāhumme rabbenā enzil ʿaleynā māʾideten mine's-semāʾi tekūnu lenā … (Māʾide, 114)

1.2.2.2.136. … Ve evḥaynā ilā Mūsā (iẕistesḳāhu ḳavmuhu) eniḍrib biʿaṣāke'l-ḥacer … (Aʿrāf, 160)

1.2.2.2.137. … Fānfeceret minhu'şnetā ʿaşrete ʿaynen … (Baḳara, 60)

1.2.2.2.138. … Ve ẓellelnā ʿaleyhimu'l-ġamāme … (Aʿrāf, 160)

1.2.2.2.139. Ve vāʿadnā Mūsā şelāşīne leyleten ve etmemnāhā … (Aʿrāf, 142)

1.2.2.2.140. Vemā aʿceleke ʿan-ḳavmike yā Mūsā (Ṭāhā, 83)

1.2.2.2.141. Ve enceynā Mūsā ve men maʿahū ecmaʿīn (65) Şümme aġraḳnā … (66) (Şuʿarā, 65, 66)

1.2.2.2.142. Felemmā terāʾe'l-cemʿāni ḳāle aṣḥābu Mūsā … (Şuʿarā, 61)

1.2.2.2.143. Ve enceynā Mūsā ve men maʿahū ecmāʿīn (Şuʿarā, 65) (Bu āyet iki defa kullanılmıştır.)

1.2.2.2.144. Ve evḥaynā ilā Mūsā en-esri bi-ʿibādī innekum muttebeʿūn (Şuʿarā, 52)

1.2.2.2.145. … Vedḫulū'l-bābe succeden naġfir lekum ḫaṭīʾātikum… (Aʿrāf, 161)

1.2.2.2.146. … Yā Mūsā inne fīhā ḳavmen cebbārīn … (Māʾide, 22)

1.2.2.2.147. … Rabbi innī lā-emliku illā nefsī … (Māʾide, 25)

1.2.2.2.148. Ḳāle fe-innehā muḥarremetün ʿaleyhim erbaʿīne seneten yetīhūne fī'l-arḍi … (Mā'ide, 26)

1.2.2.2.149. Ve iẕ neteḳnā'l-cebele fevḳahum keennehu ẓulletun ve ẓannū ennehu vaḳiʿun bihim ḫuẕū … (Aʿrāf, 171)

1.2.2.2.150. Vāḫtāre Mūsā ḳavmehu sebʿīne raculen li-mīḳātinā … (Aʿrāf, 155)

1.2.2.2.151. … Āmenet bihī Benū İsrā'īle ve ene mine'l-müslimīn (Yūnus, 90)

1.2.2.2.152. El-'ān veḳad ʿaṣayte (ḳablu) ve kunte mine'l-müfsidīn (Yūnus, 91)

1.2.2.2.153. … Ve ḳāle Mūsā li-aḫīhi Hārūne'ḫ-lufnī fī-ḳavmī ve aṣliḥ… (Aʿrāf, 142)

1.2.2.2.154. … Fe-ḳālū hāẕā ilāhukum… (Ṭāhā, 88)

1.2.2.2.155. … Elem yerav ennehu lā-yükellimuhum ve lā-yehdīhim… (Aʿrāf, 148)

1.2.2.2.156. Ḳāle (feinne) ḳad fetennā (ḳavmeke) min-baʿdike ve aḍallahumu(ʻs-Sāmiriyyü) (Ṭāhā, 85)

1.2.2.2.157. [Felemmā] Velemmā recaʿa Mūsā ilā ḳavmihī ġaḍbāne esifen… (Aʿrāf, 150)

1.2.2.2.158. … Ve aḫaẕa bire'si aḫīhi yecurruhū… (Aʿrāf, 150)

1.2.2.2.159. Ḳālū mā-aḫlefnā mevʿideke bī-melkinā velākinnā ḥummilnā evzārān min-zīneti'l-ḳavmi… (Ṭāhā, 87)

1.2.2.2.160. … Ḳāle bi'semā ḫaleftumūnī min-baʿdī… (Aʿrāf, 150)

1.2.2.2.161. Ḳāle rabbi'ġfirlī veli-aḫī ve edḫilnā fī-raḥmetike… (Aʿrāf, 151)

1.2.2.2.162. İnne'l-leẕīne't-teḫaẕū'l-ʿicle seyenāluhum… (Aʿrāf, 152)

1.2.2.2.163. Ḳāle femā ḫaṭbuke yā Sāmiriyyü (95) Ḳāle baṣurtu bimā lem-yebṣurū bihī feḳabeżtu ḳabżeten… (96) (Ṭāhā, 95, 96)

1.2.2.2.164. … Ve keẕālike sevvelet lī-nefsī (Ṭāhā, 96)

1.2.2.2.165. Ḳālū'dʿu lenā rabbeke yübeyyin lenā… (Baḳara, 68)

1.2.2.2.166. Ḳālū'dʿu lenā rabbeke yubeyyin lenā mā-hiye ḳāle innehu yaḳūlu innehā baḳaratun lā-fāriżun ve lā-bikrun ʿavānun beyne ẕālik fāfʿalū mā-tu'merūn (Baḳara, 68)

1.2.2.2.167. Ḳālū'dʿu lenā rabbeke yubeyyin lenā mā-levnuhā ḳāle innehu yaḳūlu innehā baḳaratun ṣafrāʾu fāḳiʿun levnuhā tesurru'n-nāẓirīn (Baḳara, 69)

1.2.2.2.168. Ḳālū'dʿu lenā rabbeke yubeyyin lenā mā-hiye inne'l-baḳara teşābehe ʿaleynā ve innā inşāʾallāhu lemuhtedūn (70) Ḳāle innehu yeḳūlu innehā baḳaratun lā-ẕelūlun tuŝīru'l arża velā-tesḳī'l-ḥarŝe müsellemetün lā-şiyete fīhā ḳalū'l-ʾāne ciʾte bi'l-ḥaḳḳi feẕebeḥūhā vemā kādū yefʿalūn (71) (Baḳara, 70, 71)

1.2.2.2.169. Feḫarece ʿalā ḳavmihī fī-zīnetihī… (Ḳaṣaṣ, 79)

1.2.2.2.170. Feḫasefnā bihī ve bidārihi'l-arża femā kāne lehu min-fiʾetin… (Ḳaṣaṣ, 81)

1.2.2.2.171. … Ḳāle (lifetāhu ātinā ġadāʾenā) leḳad laḳīnā min-seferinā hāẕā naṣaben (Kehf, 62)

1.2.2.2.172. Ḳāle (lehu) Mūsā hel ettebiʿuke ʿalā en-tuʿallimeni mimmā ʿullimte ruşden (Kehf, 66)

1.2.2.2.173. Ḳāle inneke len-testeṭīʿa maʿiye ṣabren (Kehf, 67)

1.2.2.2.174. Ḳāle feini't-tebaʿtenī (felā tesʾelnī) ʿan-şeyʾin ḥattā uḥdiŝe leke minhu ẕikren (Kehf, 70)

1.2.2.2.175. Fenṭalaḳa ḥattā iẕā rakibā fī's-sefīneti ḫaraḳahā ḳāle… (Kehf, 71)

1.2.2.2.176. … Ḳāle aḫraḳtehā lituġriḳa ehlehā… (71) Ḳāle elem eḳul inneke len testeṭīʿa maʿiye ṣabren (72) (Kehf, 71, 72)

1.2.2.2.177. Ḳāle elem eḳul inneke len-testeṭīʿa maʿiye ṣabren (Kehf, 72) (Bu āyet iki defa kullanılmıştır.)

1.2.2.2.178. Ḳāle in-seeltuke ʿan-şeyʾin baʿdehā felā tuṣāḥibnī ḳad belaġte (min-ledünni ʿuẕren) (Kehf, 76)

1.2.2.2.179. … Ḥattā iẕā eteyā ehle ḳaryetini's-teṭʿamā ehlehā feebev en-yuḍayyifūhumā… (Kehf, 77)

1.2.2.2.180. Ḳāle hāẕā firāḳu beynī ve beynike seunebbiʾuke biteʾvīli… (Kehf, 78)

1.2.2.2.181. Emmā's-sefīnetu fekānet limesākīne yaʿmelūne fī'l-baḥri… (Kehf, 79)

1.2.2.2.182. Ve emmā'l-ġulāmu fekāne ebevāhu müʾmineyni fe-ḫaşīnā yurhiḳahumā… (Kehf, 80)

1.2.2.2.183. Ve emmā'l-cidāru fekāne li-ġulāmeyni yetīmeyni… (Kehf, 82)

1.2.2.2.184. Ve ilā Medyene eḫāhum Şuʿayben… (Aʿrāf, 85)

1.2.2.2.185. Leḳad cāʾekum rasūlun min-enfusikum… (Tevbe, 128)

1.2.2.2.186. Ḳālū yā Şuʿaybu eṣalātuke teʾmuruke en-netruke mā yaʿbudu ābāʾunā… (Hūd, 87)

1.2.2.2.187. İẕ ḳāle li-ḳavmihī… (124) Etedʿūne baʿlen… (125) (Ṣāffāt, 124, 125)

1.2.2.2.188. … Fe-ẓanne en-len naḳdire ʿaleyhi… (Enbiyā, 87)

1.2.2.2.189. Fe'l-teḳamehu'l-ḥūtu ve huve mulīmun (Ṣāffāt, 142)

1.2.2.2.190. … Ennī messeniye'ḍ-ḍurru ve ente erḥamu'r-rāḥimīn (Enbiyā, 83)

1.2.2.2.191. Urḳuḍ bi-riclike hāẕā muġteselun bāridun ve şerābun (Ṣād, 42)

1.2.2.2.192. Ve ḫuẕ bi-yedike ḍiġṯen fāḍrib bihi velā taḥneṯ … (Ṣād, 44)

1.2.2.2.193. Yā Dāvūdu innā caʿalnāke ḫalīfeten fī'l-arḍi faḥkum beyne'n-nāsi bi'l-ḥaḳḳi… (Ṣād, 26)

1.2.2.2.194. …Velā tettebiʿi'l-hevā feyuḍilleke ʿan-sebīlillāh inne'l-leẕīne yeḍillūne ʿan-sebīlillāhi lehum ʿaẕābun şedīdun … (Ṣād, 26)

1.2.2.2.195. Kitābun enzelnāhu ileyke mübārekün liyeddebberū āyātihī veliyeteẕekkere ūlū'l-elbāb (Ṣād, 29)

1.2.2.2.196. Ve mā ḫalaḳnā's-semā'e ve'l-arḍa vemā beynehumā bāṭilen ẕālike ẓannu'l-leẕīne keferū… (Ṣād, 27)

1.2.2.2.197. Em necʿalu'l-leẕīne āmenū ve ʿamilū'ṣ-ṣāliḥāti kelmüfsidīne fī'l-arḍi em necʿalu'l-mutteḳīne kelfuccār (Ṣād, 28)

1.2.2.2.198. … En yeʾtiyekumu't-tābūtu fīhi sekīnetün… (Baḳara, 248)

1.2.2.2.199. … Ḳāle hel ʿaseytum in kutibe ʿaleykumu'l- ḳitālu… (Baḳara, 246)

1.2.2.2.200. Ve ḳāle lehum nebiyyuhum inne āyete mülkihī… (Baḳara, 248)

1.2.2.2.201. … İnne āyate mülkihī en yeʾtiyekumu't-tābūtu fīhi sekīnetün … (Baḳara, 248)

1.2.2.2.202. Felemmā faṣale Ṭālūtu bi'l-cunūdi innellāhe mübtelīkum bi-neherin femen şeribe minhu… (Baḳara, 249)

1.2.2.2.203. … Kem min-fiʾetin ḳalīletin ġalebet… biiẕnillāhi … felemmā cāvezehu huve… (Baḳara, 249)

1.2.2.2.204. … Ḫaṣmāni beġā baʿżunā ʿalā baʿżin faḥkum beynenā bi'l-ḥaḳḳi… (Ṣād, 22)

1.2.2.2.205. … Tisʿun ve tisʿūne naʿceten veliye naʿcetun vāḥidetun… (Ṣād, 23)

1.2.2.2.206. … Ve ẓanne Dāvūdu ennemā fetennāhu festaġfere rabbehu ve ḫarre rākiʿan ve enābe (Ṣād, 24)

1.2.2.2.207. Ḳāle leḳad ẓalemeke bi-suʾāli naʿcetike ilā niʿacihi ve inne keṯīren… (Ṣād, 24)

1.2.2.2.208. … Yā cibālu evvibī maʿahu ve'ṭ-ṭayra ve elennā lehu'l-ḥadīde (Sebeʾ, 10)

1.2.2.2.209. … Ve seḫḫarnā maʿa Dāvūde'l-cibāle yusebbiḥne… (Enbiyā,79)

1.2.2.2.210. Ve ʿallemnāhu ṣanʿate lebūsin lekum… (Enbiyā, 80)

1.2.2.2.211. Velisüleymāne'r-rīḥa ġuduvvuhā şehrun ve revāḥuhā şehrun… (Sebeʾ, 12)

1.2.2.2.212. … Ve eselnā lehu ʿayne'l-ḳiṭri… (Sebeʾ, 12)

1.2.2.2.213. … Ve mine'l-cinni men-yaʿmelu beyne yedeyhi bi-iẕni rabbihi ve men-yeziġ minhum… (Sebeʾ, 12)

1.2.2.2.214. Ḥattā (iẕā) etev ʿalā vādi'n-nemli ḳālet nemletun yā eyyuhā'n-nemlu'd-ḫulū mesākinekum… (Neml, 18)

1.2.2.2.215. … Lā yaḥṭimennekum Süleymānu ve cunūduhu… (Neml, 18)

1.2.2.2.216. … Ḳāle rabbi evziʿnī en-eşkura niʿmeteke'l-letī enʿamte (ʿaleyye) ve ʿalā vālideyye… (Neml, 19)

1.2.2.2.217. … Ve en-aʿmele ṣāliḥan terḍāhu ve edḫilnī bi-raḥmetike fī-ʿibādetike'ṣ-ṣāliḥīn (Neml, 19)

1.2.2.2.218. Fetebesseme ḍāḥiken min-ḳavlihā… (Neml, 19)

1.2.2.2.219. Ve tefeḳḳade'ṭ-ṭayre feḳāle māliye lā-erā'l-hüdhüde em-kāne mine'l-ġā'ibīn (Neml, 20)

1.2.2.2.220. Lā-uʿaẕẕibennehu ʿaẕāben şedīden ev lā-eẕbaḥannehū ev leyeʾtiyennī bi-sulṭānin mübīn (Neml, 21)

1.2.2.2.221. … Feḳāle eḥaṭtu bimā lem tuḥiṭ bihī ve ciʾtuke min-sebeʾin binebeʾin yaḳīn (Neml, 22)

1.2.2.2.222. İnnī vecedtu’mraʾeten temlikuhum ve ʾūtiyet min-külli şeyʾin velehā ʿarşun ʿaẓīm (Neml, 23)

1.2.2.2.223. Vecedtuhā ve ḳavmehā yescudūne li’ş-şemsi min-dūnillahi ve zeyyene lehumu’ş-şeyṭānu… (Neml, 24)

1.2.2.2.224. Ḳāle senenẓuru eṣadaḳte em kunte mine’l-kāẓibīn (Neml, 27)

1.2.2.2.225. Ellā taʿlū ʿaleyye veʾtūnī müslimīn (Neml, 31)

1.2.2.2.226. İẕheb bi-kitābī hāẕā feelḳih ileyhim ṣümme tevelle ʿanhum fanẓur māzā yerciʿūn (Neml, 28)

1.2.2.2.227. Ḳālū naḥnu ūlū ḳuvvetin ve ūlū beʾsin şedīdin ve’l-emru ileyki… (Neml, 33)

1.2.2.2.228. Ḳālet inne’l-mülūke iẕā daḫalū ḳaryeten efsedūhā ve caʿalū eʿizzete… (Neml, 34)

1.2.2.2.229. Ve innī mürsiletün ileyhim bi-hediyyetin fenāẓiretun bime yerciʿu’l-mürselūn (Neml, 35)

1.2.2.2.230. … Ḳāle etumiddūneni bi-mālin femā ātāniyellāhu ḫayrun mimmā ātākum bel entum… (Neml, 36)

1.2.2.2.231. Ḳāle yā eyyuhā’l-meleʾū eyyükum yeʾtīnī bi-ʿarşihā ḳable en-yeʾtūnī müslimīn (Neml, 38)

1.2.2.2.232. Ḳāle ʿifrītun mine’l-cinni enā ātīke bihī ḳable en-teḳūme min-maḳāmike… (Neml, 39)

1.2.2.2.233. Ḳāle’l-leẕī ʿindehu ʿilmün mine’l-kitābi enā ātīke bihī ḳable en-yertedde… (Neml, 40)

1.2.2.2.234. … Felemmā raāhu müstaḳirren indehu ḳāle hāẕā min-faḍli rabbi… (Neml, 40)

1.2.2.2.235. Felemmā cāʾet ḳīle ehākeẕā ʿarşuki ḳālet keennehu huve… (Neml, 42)

1.2.2.2.236. … Ve ūtīnā’l-ʿilme (min-ḳablihā) ve künnā müslimīn (Neml, 42)

1.2.2.2.237. Ḳīle lehā’d-ḫulī’ṣ-ṣarḥa felemmā raethu ḥasibethu… (Neml, 44)

1.2.2.2.238. … Ḳālet rabbi innī ẓalemtu nefsī ve eslemtu maʿa… (Neml, 44)

1.2.2.2.239. Ḳāf Hā Yā ʿAyn Ṣād (Meryem, 1)

1.2.2.2.240. Ẕikru raḥmeti rabbike ʿabdehu Ẕekeriyyā (2) İẕ nādā rabbehu nidāʾen ḫafiyyen (3) (Meryem, 2, 3)

1.2.2.2.241. Ḳāle rabbi innī vehene'l-ʿaẓmu minnī veşteʿale'r-reʾsu şeyben… (Meryem, 4)

1.2.2.2.242. Yerişunī ve yerişu min-āli yaʿḳūbe vecʿalhu rabbi raḍiyyen (Meryem, 6)

1.2.2.2.243. Yā Ẕekeriyyā innā nubeşşiruke bi-ġulāmini'smuhu Yaḥyā… (Meryem, 7)

1.2.2.2.244. … Ḳāle āyatuke ellā tukellime'n-nāse… (Meryem, 10)

1.2.2.2.245. Yā Yaḥyā ḫuẕi'l-kitābe bi-ḳuvvetin ve āteynāhu'l- ḥukme ṣabiyyen (Meryem, 12)

1.2.2.2.246. Ve ḥanānen min-ledunnā ve zekāten ve kāne taḳiyyen (Meryem, 13)

1.2.2.2.247. Ve berren bi-vālideyhi velem yekun cebbāren ʿaṣiyyen (Meryem, 14)

1.2.2.2.248. Ve selāmun ʿaleyhi yevme vulide ve yevme yemūtu ve yevme yubʿaṯu ḥayyen (Meryem, 15)

1.2.2.2.249. İẕ ḳāleti'm-raeti ʿİmrāne rabbi innī neẕertu leke… (Āl-i ʿİmrān, 35)

1.2.2.2.250. … Ve leyse'ẕ-ẕekeru ke'l-ünṯā… (Āl-i ʿİmrān, 36)

1.2.2.2.251. … İẕ [t](y)ulḳūne aḳlāmehum eyyuhum… (Āl-i ʿİmrān, 44)

1.2.2.2.252. … Küllemā daḫale ʿaleyhā Ẕekeriyyā'l-miḥrābe… (Āl-i ʿİmrān, 37)

1.2.2.2.253. İnnā mekkennā lehu fī'l-ʿarḍi ve āteynāhu min-küllī şeyʾin sebeben (Kehf, 84)

1.2.2.2.254. Ḥattā iẕā belaġa maġribe'ş-şemsi vecedehā taġrubu fī-ʿaynin ḥamiʾetin… (Kehf, 86)

1.2.2.2.255. Ve emmā men-amene ve ʿamile ṣāliḥān felehu cezāʾeni'l-ḥusnā… (Kehf, 88)

1.2.2.2.256. Ḥattā iẕā beleġa maṭliʿa'ş-şemsi vecedehā taṭluʿu ʿalā ḳavmin… (Kehf, 90)

1.2.2.2.257. Ṯümme etbaʿa sebeben (92) Ḥattā iẕā beleġa beyne's-seddeyni vecede min-dūnihimā…(93) (Kehf, 92, 93)

1.2.2.2.258. … Fehel necʿaluleke ḫarcen ʿalā en-tecʿale beynenā ve beynehum sedden (Kehf, 94)

1.2.2.2.259. Ḳāle mā-mekkennī fīhi (rabbī) ḫayrun feeʿīnūnī bi-ḳuvvetin ecʿal beynekum ve beynehum radman (Kehf, 95)

1.2.2.2.260. Ve'ẕkur fī'l-kitābi Meryem iẕintebeẕet min-ehlihā mekānen şarḳiyyen (Meryem, 16)

1.2.2.3. ENBİYÂ-NÂME'DE YAZILIP MANZUM ŞEKİLDE TÜRKÇELERİ VERİLEN HADİSLER:

1.2.2.3.1. Mūtū ḳable en-temūtū

1.2.3. ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ VE NÜSHA TAVSİFİ

İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunan *Enbiyâ-nâme*'nin 205 yaprak (142 ve 152 nolu yaprakları numarasız) olduğu ve divanî hatla yazılmış bir risale olduğu kayıtlıdır. Kitabın boyu: 235 mm, eni:176 mm ve kalınlık: 36 mm olarak kayıtlıdır. Ayrıca eser ile ilgili şu not mevcuttur: "Türkçe divanî ciltsiz ve dağınık bir hâlde olup evvel ve ahiri nâkıs ve nâzım meçhuldur. Keşfü'z-zünûn'da Şeyh İbrahim Hayri'nin[18] olmak üzere bir *Enbiyâ-nâme*ye tesadüf edilir. Bu nüshanın (Der-beyân-ı vasf-ı hâl sahib-i nazm ve bâʿisü'l-kitâb) serlevhalı nâzımı meçhul, mebhası tedkîk edilmeli" bir not mevcuttur. [19]

İstanbul Arkeoloji Müzesinden temin edilen *Enbiyâ-nâme*, kapaksız ve ciltsiz olup *divanî kırması* hattıyla yazılmıştır. Eserin birinci ve sonuncu sayfalarına ("Müzeʾ-i Hümāyūn Kütübḫānesi" yazılı) mühür vurulmuştur. Farklı renkte olan ilk sayfanın iç tarafına Osmanlı Tuğrasıyla (Latin Harfli) "ARKEOLOJİ MÜZELERİ BİBLİYOTEK" ve (Arap harfli olarak) "Müzeʾ-i Hümāyūn Kütübḫānesi" numru: 256 ve 146/5 yazılı kaşe vurulmuştur. Eski Anadolu Türkçesiyle (13. ve 14. yüzyıllar) mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. *Lâ-edrî* bu mesnevi peygamberlerin kıssalarını Kurʾan-ı Kerim'den ilgili ayetlerin orijinali ile Türkçe meal ve tefsirlerini manzum olarak vermektedir. Harekesiz olan *Enbiyâ-nâme*'de yer yer hadis-i şeriflere de rastlanmaktadır. Bu eserin her sayfasında (daha çok başlıkların ve ayetlerin olmadığı sayfalarda) genellikle 17 beyit yer almaktadır. *Enbiyâ-nâme*'nin sayfa düzeni *a mısraları* bir sütun ve *b mısraları*

[18] Taranan bibliyografik kaynakların hiçbirinde bu isimde bir *Enbiyâ-nâme* yazarına tesadüf edilmedi.
[19] Kaynak: 17.10.2022 Tarihinde İstanbul Arkeoloji Müzesi Memuru Üzeyir ALTEKİN'den telefon vasıtasıyla alınmıştır.

bir sütun olmak üzere iki sütun şeklinde düzenlenmiştir. Metinde kimi beyitler derkenara yazılmıştır. Fiziksel olarak büyük tahribata uğramış olduğu belli olan nüshanın varaklarının dağıldığı, daha sonra tekrar bir araya getirildiği anlaşılmaktadır. Eserin yapraklarının toplanıp düzenlenmesi esnasında bazı varakların -özellikle son kısımdakilerin- kaybolduğu, bazılarının ise yanlış bir tasnifle yer değiştirdiği görülmektedir. Ayrıca bu tasnif sonrası nüsha ciltlenmemiş, derlenen varaklar bir kâğıt kapak arasına alınmıştır. Ferağ kaydı da bulunmayan eser 205 varaklık bir nüshadır. Bu elimizdeki nüshanın müstensihi de meçhuldür.

Enbiyâ-nâme'de, edebî eserlerde pek kullanılmayan, *divanî kırması* yazı biçimi kullanılmıştır. Döneminin daha çok entelektüellerinin kullandığı yazı biçimi olan *divanî*de birçok harf birbirine benzemektedir. Eserin yazısında birkaç yerde mürekkep dağılması ve yine eserin kâğıdının birkaç yerinde de kurtyeniği mevcuttur.

1.2.4. ESERİN DİL İNCELEMESİ

1.2.4.1. Yazım Özellikleri

Günümüzde işin uzmanları Eski Türkiye Türkçesinin gelişme dönemlerini daha çok aşağıdaki şekilde tasnif ederler. Yine bu alanın uzmanları, dönemler arasındaki tarihlerin farklı kaynaklarda bazı küçük farklılıklar gösterebildiği ve bu farklılıkların dönemleri net bir şekilde ayırmanın olanaksızlığından kaynaklandığını belirtirler.

"1. Eski Türkiye Türkçesi

a. Selçuklu Dönemi Türkçesi (11-12.yy)

b. Beylikler Dönemi Türkçesi (1277-1453)

c. Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi Türkçesi (1453-16.yy)

2. Klasik Osmanlı Türkçesi (16-18.yy)

3. Mahallileşme Dönemi Türkçesi (18-19.yy)

4. Yenileşme Dönemi Türkçesi (1850-1911)

5. Çağdaş Türkiye Türkçesi (1911-…)"[20]

[20] Ali Akar, *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s. 18.

"a) Selçuklu Dönemi Türkçesi (11-12. yy): Bu dönem eserleri 11. yüzyılda Selçuklu Devletinin kurulmasından sonra yazılmış metinler olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde yazılan eserler oldukça azdır. Ferāiz Kitābı, Behcetü'l-Hadāyık, Kıssa-i Yūsuf gibi eserler bu döneme dahil edilir. Bu eserlerde Harezm ve Oğuz Türkçesinin özellikleri bir arada kullanıldığı için, Olga-Bolga olarak da bilinen bu eserler, "Karışık Dilli Eserler" olarak adlandırılır.

b) Beylikler Dönemi Türkçesi (1277-1453): Bu dönem eser açısından en verimli dönemdir. Bunun sebebi Türkçeden başka dil bilmeyen beylerin Türkçeye ve Türkçe yazan şair ve yazarlara kıymet vermeleridir. Beyler saraylarında şair ve yazarları himaye etmiş, Arapça ve Farsçadan çeviriler yapılmış, Türkçe telif eserler verilmeye başlanmıştır. Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277'de yayınladığı ferman bu Türk Dili bilincinin mümtaz bir örneğidir.

c) Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi Türkçesi (1453-16. yy): Bu dönem 1453'te İstanbul'un fethi ile başlayıp 16. yüzyılda dilin standart bir hal almasıyla son bulur ve yerini Osmanlı Türkçesine bırakır. Osmanlı Türkçesinde 17. yüzyıl dahil Eski Türkiye Türkçesi ses ve şekil özellikleri devam ederken Arapça ve Farsça özelliklerin hakim olduğu yeni bir dönem başlamış ve imlâda standartlaşmaya gidilmiştir."[21]

Faruk Kadri TİMURTAŞ ilmî yolu, *Eski Türkiye Türkçesi* adlı eserinde: "Metin neşirlerinde ve tarihî metinler üzerinde yapılacak gramer inceleme ve araştırmalarında tutulacak ilmî yol, metindeki şekillere sadık kalmak yoludur."[22] şeklinde ifade etmiştir. TİMURTAŞ'IN ilmî yol diye tarif ettiği "metindeki şekillere sadık kalmak" ilkesi imkânlar nispetinde bu çalışmada da uygulanmıştır.

Üzerinde çalıştığımız metnin müellif hattının Oğuzcanın ilk dönemi olan Eski Türkiye Türkçesi dönemine ait olduğu düşünülmektedir. 13. yüzyıl (Selçuklu Dönemi Türkçesi) veya 14. yüzyıl (Beylikler Dönemi Türkçesi) yani Eski Türkiye Türkçesinin özelliklerini barındırdığı görülmektedir. Bunun yanında bazı kelime ve ekler Doğu Türkçesi imlâ ve ses özelliklerini taşıması bakımından dikkate değer bir durum taşımaktadır. Diğer bir husus: urmak, ılan, bigi, vb. bazı kelimeler Azerbaycan ağzına

---

[21] Ali Akar, age., s. 19-20. Ayrıca bkz.: Murat Küçük, AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=4949 (21. 02. 2023)

[22] Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, İstanbul 2012. s. 19.

ait bir Oğuzca metin olma ihtimalini de akla getirmektedir.[23] Ayrıca üzerinde çalıştığımız *Enbiyā-nāme*'nin elimizde tek nüshası mevcuttur. Bu nüshanın da müstensih nüshası oduğu kesin gibidir. Bu istinsahın da 15. yüzyılda yani Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi Türkçesi'ne (1453-16.yy) aidiyeti de kesin gibidir. Bu müstensih nüshasının yazıldığı yazı biçimi *divanî kırması*dır. Bu *divanî kırma*sı da İstanbul'un fethinden (1453'ten) sonra icat edilip kullanılmaya başlanmıştır.[24] Bütün bunlardan dolayı eserin telifinin 13. veya 14. yüzyıl olduğunu düşünmekteyiz; ancak istinsah asrının ise 15. yüzyıl olduğu kanaatindeyiz. Aynı olan kimi kelimelerin bu elimizdeki *Enbiyâ-nâme* nüshasında farklı dillendirilmeleri ve farklı imlâları mevcuttur. Bu da bize telif *Enbiyâ-nâme* ile istinsah edilmiş *Enbiyâ-nâme* nüshası arasında bir veya iki asırlık bir sürenin olduğunu göstermektedir.

Çalışmamıza konu olan 6580 beyitlik *Enbiyâ-nâme* nüshası, dili itibariyle Eski Türkiye Türkçesi dönemine aittir. Eserin başı ve sonu eksiktir. Eserin içindeki varakların yerleri dağınıktır. Eserin "temmet cüzü" ve "ferağ kaydı" da olmadığı için eserin müellifi ve müstensihi hakkında kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Bazı dil ve yazım özelliklerinden hareketle eserin bu nüshasının müstensih nüshası olduğu söylenebilir. Bazı arkaik kelimelerden (**şoloḳ, viribi-, göyni-, döy-, irgür-, ṭalbın-, ırlat-, giyür-, yavu var-, yarlıġan-, ḥorşum it-, dürüş-, ur-, ir-, ölet gir-, irür-, günile-, tengri, ḳaḳı-, tekyelen-, ṭurġur-, uş-, üvür-, ḳızlıḳ, gügül, igen, issi, etmek, çetük, ılḳı, biti** vb.) ve bazı arkaik eklerden **(-uban/üben, -ısar/-iser** vb.)[25] dolayı bu metnin Çağatay Türkçesi özellikleri taşıdığı da söylenebilir. Ayrıca "**ur-, ir-, ılan, bigi**" gibi sözcükler Oğuzcanın Azerbaycan bölgesine ait olabileceğini de düşündürmektedir. Söz konusu arkaik kelimelerin geçtiği birkaç beyit ise aşağıda verilmiştir:

82. Muḥammed başını dutardı gördüm

***Şoloḳ** sā'at varuban aña ṣordum*

*30. **Viribi**düñ kitābı enbiyāya*

Gelüben didiler yoḳsula baya

[23] Hayati Develi, *Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar*, Türkbilig, (2002/4), s. 117-124.
[24] Mahmut Yazır, *Eski Yazıları Okuma Anahtarı*, İdeâl Matbaası, Ankara 1963. s. 131.
[25] Faruk Kadri Timurtaş, age s.361, 363.

376. *Bu kez* ***göynid****i kerkes ġuṣṣa yedi*
Aña Cibrīl gelüben gör ne didi

87. *Didüm nicesi aġlamıyam oġul*
Döy*e mi işbu ʿālemde buña ḳul*

1265. *Ḫuẕā* ***irgür****di ne ki var ḫalāyıḳ*
Daḫı ne olısar ünini bayıḳ

5860. *Pes imdi maġribe eş-şems çün irdi*
Ṭalbın*ur ḳara balçıḳdan çü gördi*

4254. *Buyurdı çalıcılar getürür ol*
Buları çaldurup ***ırlat****dı ki bol*

1962. *O Yūsuf ḫiẕmetinde ṭon* ***giyür****di*
Ve hem aña eyü ḳullar buyurdı

1241. *Ḥacer esved* ***yavu var****mışdı ki bil*
Getürdi ol dem anı girü Cibrīl

1264. *Tamām itdük bu sāʿat uş anı biz*
Ṭavāf idüp gelüñ ***yarlıġan****uñ siz*

538. *Şu kimseler ki aña raḥm ide Raḥmān*
*Anı **ḥorşum id**iserdür o Sulṭān*

74. *Gice gündüz **dürüş**mişüm ben aña*
Diyeyin nice taḥṣīl itdi saña

139. *Melikdür ḳamu begler ḳapusına*
*Gelüben yüz **ur**urlar ṭapusuna*

2468. *Bu kez anuñ ḳatından çün giderler*
*Varup atası ḳatına **ir**erler*

2681. ***Ölet gir**mişdür anlara ı[y] sulṭān*
Ḳırarlar ne ki olsa güccük oġlan

1928. *Dükeli mālın anuñçün virürdi*
*Şoñ ucı Ḥaḳ anı aña **irür**di*

1564. *Hemīşe topı bunlar oynaridi*
*Teferrüc idüp anı **günile**rdi*

330. *İki ṣaf bağlayuban dirdi anlar*
*Ḫiṭāb idüp didi **Tengri** i[y] ḳullar*

1855. Didi Yūsuf ki yedi yıl ucuzlıḳ

Olısardur yedi yıl daḫı ***ḳızlıḳ***

310. Biri öküz yedi eyledi ʿanber

Gügül *itdi yiyüp ḳurd iy birāẕer*

937. Çü ḳırḳ gün üyez oldı res ekber

Bu kez oldı o zaḥmet ***igen*** *ekṣer*

1130. Ki ʿilm ***issi*** *vü ʿaḳl* ***issi*** *mükemmel*

Ve ḥilmile olupduruz mufaḍḍal

350. Ve sādisde unı eyledi ***etmek***

Çün etmek oldı maʿlūmı ne itmek

551. ***Çetük*** *yaratdı arslandan o Sübḥān*

Helāk ide o yer bunı iy insān

4737. Yedi gün geçdüginden ṣoñra girü

Ne ki ***ılḳı****ları vardı i[y] meh-rū*

2354. Bular didi ki varalum ʿazīze

Biti *yaz ʿizzet ider ḳatı size*

Eski Türkçe döneminde (Orhon ve Uygur Türkçesinde) kullanılan gelecek zaman *–DAçI* eki ve onun Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan –(y)IsAr (167., 323., 327.,

482. vb.) şekli XIV. asır ve öncesi özellikleri gösterir. Eski Türkiye Türkçesi döneminde de Anadolu ağızlarının bu eserde Ege yöresi diyalektini işaret eden şekilde *–(y)UpdUrUr* "şimdiki zaman eki" -henüz *yoru-r > -yor* olmamışken- şeklinin zarf-fiil + dur- tasviri fiili + muzari yapısıyla oluştuğu görülmektedir:

2804. Olupdururdı ẓuhruñ vaḳti iy yār

Ḥarāretden uyumuşdı ḳamu şār

Ayrıca Eski Anadolu Türkçesine ait ve günümüz Türkçesinde kullanılmayan *ile-* (iliştirmek) *–y* (kalıcı isim yapan zarf-fiil eki) *+in* (III. teklik şahıs iyelik eki) *+e* (yönelme eki) "yanına" kelimesine de rastlanılmaktadır:

2779. O Firʿavn-ı laʿīn oturmuşidi

İleyine anı yaturmuşidi

Eski Türkçe b/ > Eski Uygurcada w/ olurken bu arkaik özellik *suvar-* fiilinde kendini korumaktadır (349., 4202.).[26] Günümüz Türkçesindeki su *suy+u* < suv < *suw* < *sub* sözcüğünden gelmektedir ve bu b >> y ünü< değişmesi ekleşme sırasında tezahür etmektedir. Yani bu kelimede y/ aslî sestir.

Dönemin yuvarlak ünlülü ekleri ve uyuma girmeyen dar ünlülü ekleri belirgin olarak dikkat çekicidir ve her iki grup ardıl olarak artikülasyonu gerçekleştirdiği de olur. Yine Eski Anadolu Türkçesi özelliği olan +i hâli fonksiyonu olduğu hâlde yazılmayan "sıfır accusative" eki kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi beylikler dönemi Ege diyalekti özelliklerinden olan *bir-* "vermek" tezlik fiilinin kullanışı da kayda değer dilsel davranış özelliklerindendir. Ayrıca d/ > y/ ünsüz akıcılaşması ve erimeden sonra (V)gV > 0 ünsüz düşmesiyle henüz daha yuvarlaklığın korunmuş olması da görülmektedir:

2465. Ve ḳırḳ deve yüki ḳardaşlarıçün

Viribir eyü ṭonlar aḳçe altun

[26] Mehmet Hazar, Yayınlanmamış Ders Notları, Düzce Üniversitesi.

Eski Türkçe -*idi* "sahip" sözünün- kök vokalinden sonraki s/ < d/ > y/ ses yarılması *issi* < *idi* > **iyi* > **i+si* "sâhibi", konson ikizleşmesiyle *issi*, yanlış ayırma ile *is+si* > *is* > *ıs* ve iyelik ekinin kalıplaşmasıyle *issi* (> "belki başka eserlerde" *ıssı*) olması dikkat çekici bir ses olayıdır:

2258. Bular eydür ki her kim uġrı ola

Davar ***issi*** *anı ḳul idüp ala*

Anlam olaylarının da fonetik hadiselere müsavi olarak ne kadar ağır ilerlediğini ve Türk dilinin yaşının milattan önceki asırlara uzandığını gösteren mental kelimeler de dilsel kanıt olarak çok önemlidir. Mesela Eski Türkçe *yabız* "kötü kelimesi" Orta Türkçe dönemi hatta Osmanlı Türkçesinin başlangıç devrinde *yavuz* (2., 142., 258., 753., 1055., 1126. vb.) şeklinde gerilek benzeşmeyle dudaksıllaşmaya uğrasa da henüz fono-semantik başkalaşma gerçekleşmemiş yani anlam iyileşmesi de olmamış ve *yavuz* hâlen "kötü" anlamında kullanılmaya devam etmektedir.[27] Eski Anadolu Türkçesi özelliklerine son olarak dönüşlülük zamiri *kendi* kelimesininin eserde *kendüzü* (182., 989., 1285., 1469. vb.)< *kendözi* "kendisi"< *kentü + öz+i* şeklinde olduğunu da belirtmek elzemdir.

Çağatay Türkçesinde gösterilmeyen zamir n'si fonksiyonu taşıyan işaret zamiri -bulardan (309., 1178., 1252., 1376. vb.)- de kullanılmıştır. Yine *–mAdIn* veya *–mAzdIn* olumsuz gerundium ekinin ikinci parçacığında Çağatayca özellik olan dar ünlülü *+dIn* ablative eki görülmektedir. Oğuzların geldikleri kültür coğrafyasında Süryanilerle temas ettikleri *çalap* "tanrı" < *salib* "haç işâreti, rahip" gibi inanç dünyasına dayanan kelimelerden anlaşılmaktadır. Bu kelime fono-semantik başkalaşmayla *çelebi* "kibar kişi" olacaktır. Böylelikle alınma kelimelerin nasıl Türkçeleştirildiğine şahit olunur. Daha evvel irdelenen eserlerde, XVII. asra kadar Osmanlı Türkçesinin ölçünlü dil uyumlarının yanında beylikler dönemi Eski Anadolu Türkçesi özelliği bulunan -uyumun henüz gerçekleşmediği- sözcükler ve ekler de görülmektedir; ancak bilhassa XVIII. asırda yazım kuralları ve diğer dil hususiyetlerinin ölçünleştiği anlaşılmaktadır.

[27] Mehmet HAZAR, Türkçede Fono-Semantik ve Morfo-Fonolojik Yolla Sözcük Türetmr 1, *International Journal of Languages' Education and Teaching* ISSN: 2198 – 4999, Mannheim – GERMANY, UDES 2015, s. 1651-1652.

Bilindiği üzere dudak uyumu XVIII. asrın ikinci yarısında standartlaşmaya başlayacaktır. Daha çok kâf-ı Türkî ile gösterilen nazal *ñ* ünsüzü de Osmanlı dönemi Türkçesinde olsa da yeni Türk Lâtin alfabesinde gösterilmeyecektir. Bazen *nun* harfi ile yazılması gereken kelime *kef* harfi ile de صكورلردي şeklinde (4580.) yazılmıştır. Bu *san-* fiilinin ünlü yarılması sonucu ikiye ayrılan ünlünün arasına bir fricative konsonun girmesiyle oluşan gerilme ses olayı sonrası hece sayısı artmış ve belki bu şeklin -san– <*saġın-* "sayılmak, sayı saymak" > *sañ- / ṣaŋ-* "- tesiriyle kefle yazılmıştır.[28] İstek kipinden sonra ünlüsü labialleşmeyle yuvarlaklaşan birinci çokluk şahıs eki +vuz < biz şeklinde görüldüğü üzere zamir kökenlidir. Yine bugün fonksiyonu istek de olsa emir kipinin I. çokluk şekli bugün istek fonksiyonunda olsa da eserde - *ḳande* ***düzeyin*** "nasıl yapayım"- *–AyUm* < *-AyIn* şeklindedir (4582.). Yani *m* ünsüzü kişi eki değildir. Emir kipinde her şahıs için ayrı bir şekil birim (morpheme) olduğundan kişi ekine ihtiyaç yoktur. Ana Türkçedeki aslî uzun ünlüye dayanan kapalı *é* fonemi kök vokalinde [i] olarak okunmuştur. Bazı kelimeler -*düz–* < *döz–* < **död/-* "tahammül etmek, sabretmek, dayanmak"- ise Erken Azerbaycan Türkçesine aittir.[29] Emir kipi şeklinin birinci şahsının da bu eserde kullanıldığı görülür. III. şahıs iyelik ekinin üzerine yine sıfır accusative *+(s)In+0 -söz+in+0* "sözünü"- şeklinde gelmektedir (4560.). Yine II. Çokluk kişi emir kipi nazal *–(U)ŋ* ile gösterilirken çokluk kişi de nezaketen siz - *eglenüñ siz-* olarak belirtilmiştir (2979.). Farsça *nā-gehān* "birden bire" zarfı *na-gâh+ın* "ansızın" diye instrumental "zarf-fiil yapan" Türkçe *+(I)n* ekiyle kullanılarak genişletilmiştir (4445.). Ok pekiştirme edatıyla pek karşılaşılmayan *şolok dem* "o anda" zaman zarfı arkaikliğiyle dikkat çekicidir (2873.). Ayrıca bu beyit Kitâb-ı Dede Korkut'un lisanını hatırlatmaktadır:

2873. Yirinden pes ***şoloḳ*** *dem* ***uruṭur****dı*

Şürūʿ ***idübeni*** *ol yola girdi*

Ayrıca *dīẕār* (3951., 4305., 4307., 4316. vb.) sözü gibi Farsça *ümîd* kelimesi dal ile değil; peltek zel ile yazılmıştır: *Ümīẕ* (1063., 2894., 3413. vb.). Yine bu kelimeler

[28] Kuban SEÇKİN, *Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı'nın Gramer İncelemesi (Giriş - İnceleme - Metin - Notlar - Sözlük – Dizin)* (Yüksek Lisans Tezi, 2012) Nevşehir Üniversitesi SBE. *s. 12-13-16.*

[29] Mehmet Hazar, "*Kadı Burhaneddin Divanı'nda Geçen Tarihî Azerbaycan Türkçesine Ait Döy- 'Dayan-' Fiili Üzerine*" Kadı Buhaneddin Uluslararası Çalıştayı 13 -15 Ekim 2011 Sivas.

gibi *Ḫuẕā* (1642., 1702., 1820., ..), *pāẕişāh* (2630., 2701., 3066. vb.), *ḫoşnūẕ* (1612., 3892., 5134. vb.) *şāẕ* (2199., 2456., 2599. vb) örnekleri de vardır. Aşağıda Eski Türkiye Türkçesi özelliği bulunan sesler, ekler ve kelimeler koyu puntolarıyla ve italik yazılmış beyitleriyle beraber gösterilmektedir:

Seçili örnekler:

1. *ʿAşīb ider* ***yavuz*** *işe ki ol Şāh*
Çü ide tevbe ʿafv ider o vallāh

11. *Velī keyfiyyetinden küllī ḫayrān*
*Ol****updur*** *ʿaḳl irmezüz ya Sulṭān*

41. ***Dükeli*** *milletüñ ʿilmine* ***bayıḳ***
Nesiḫ ḳıldı oları çü ḫalāyıḳ

101. *İderdüm* ***kendüzüme*** *çoḳ melāmet*
Açılup gönlüm olmadı ferāġat

703. *Zīrā* ***ancılayın*** *bu daḫı taḥvīl*
*Ol****updur*** *özi ḥālinden bu tebdil*

751. *Bunı işid****icek*** *Nemrūd-ı melʿūn*
Ḳatı ***ḳaḳıyuban*** *old****ı****ydı maḥzūn*

2556. *Ki te’ẖīrinde anuñ ola maḳṣūd*
Ṣoraydı Yūsuf’a oldacı ẖoşnūd

2636. *Yarın sulṭānlarile ḳoparısar*
Nebīlerden o Yūsuf ayrılısar

2648. *Oġulların+0 ḳul eyledi o kāfir*
Ve ḳızların+0 ḳaravaş itdi ẓāhir

2938. *Yaḳın olduḳda men‘ ider bu kez ol*
Ki dutmışidi ṭarladan yaña yol

3498. *Aña idübe*n istihzā ḳamusı
Didiler ki ṣanurduḳ biz o Mūsī

2721. *Anası duruban oġlanı yudı*
Ṣaruban ṣanduḳ içre anı ḳodı

3921. *Çü iḳrār itdi bunlaruñ ḳamusı*
Du‘ā itdi bulara ki o Mūsī

4394. *Ümīzdür ḳamumuzı inşa’allāh*
O maḳṣūda irevün yarın Allāh

4561. Bular Ḥaḳ buyruġını dutmadılar
*Resūlinüñ **sözin+0** işitmediler*

*4572. Şanur mısın aña biz aldana**vuz***
*Atamuz ṭapduġını terk ide**vüz***

4583. Şu'ayb gördi ki ḳırıldı olar heb
*Didi ḳande **düzeyin** şimdi yā Rabb*

*4612. Ġażab **idüp** içinde bunlaru**ñ** ol*
***Çalap** buyur**madın** çıḳup **d**utar yol*

*4706. Atasınuñ daḥı aṣlı**durur** Hūd*
***Çalap** ḳatında olmuşidi mevdūd*

*4857. **Oları** ki boşamışdı o server*
*Tezevvüc itdi **girü** iy birāẕer*

*4838. **Getürdi** ḥulle cennetden o Cibrīl*
***Giyürdi** şol dem aña anı ki bil*

*4868. Yehūdā aṣlıyidi bil**gil** anı*
Bu ḫalḳa rehber idi bī-gümānī

4445. Na-gāhın ikisi bir yire irdi

O yirde bir yalıñ oġlan gördi

1.2.4.2. Ses Bilgisi

1.2.4.2.1. Damak Uyumu örnek kelimeler:

ancılayın (703., 773., 3066. vb.), *sencileyin* (3214.,3264.), *geleliden* (1578.), *olmadı* (1579.), yazmışdı (1584.).

1.2.4.2.2. Dudak Uyumu örnek kelimeler:

çoḳdur (6297., 6374., 778. vb.), *yoḳdur* (778., 6297., 1578. vb.), olupdurur (4230., 4808., 5205. vb.), görüpdür (6260.,)

1.2.4.2.3. Ünsüz Uyumu örnek kelimeler:

söyledügin (1633.), *unutturdı* (1802.), *gitti* (4698.), *emniyettesin* (5787.).

1.2.4.3. Ses Olayları Dudak uyumuna uymayan örnekler:

ḳapu (6247., 6263., 6312. vb.), *girü* (6319., 6329., 6333. vb.) *ayru* (1159., 1373., 1524. vb.)

1.2.4.4. Biçim Bilgisi

1.2.4.4.1. **Yapım Ekleri** örnekleri:

yoldaş (3043.), *ḳarşulıḳ* (3198.), *cāzūlıḳdurur* (3199.), ayrulıḳ (4024.)

1.2.4.4.2. Ad Durumu Ekleri:

arasında (4024.), *düşmenleri* (4028.), *Ẓevālimle* (4029.), *beni* (4030.), *ṭaġa* (4112.), *aşaġa* (5071.)

1.2.4.4.3. Fiil Çekimi

1.2.4.4.3.1. Basit Çekim:

geçdi (5071.), *bilecek* (525.), *geliyor* (3070.), *alısardur* (3642.), *olısar* (3694.), *viriser* (3791.).

1.2.4.4.3.2. Bildirme Kipleri:

ideler (3794.), *olalar* (3922.).

1.2.4.4.3.3. Tasarlama Kipleri:

gerekise (2474.), *eyleye* (3209.), *şala* (3253.).

1.2.4.5. Cevherî Fiil:

cāzūlıḳdurur (3199.), *olmuşidi* (3272.), *yoġidi* (3307.), *idi* (3325.).

1.2.4.6. Dil İncelemesi Sonucu:

a) 13. veya 14. asırda yazılmış olan *Enbiyâ-nâme*'nin tespit edilebilen tek nüshası İstanbul Arkeoloji Müzesi yazmalar bölümünde bulunmaktadır.

b) Dinî ve öğretici bir eser olan *Enbiyâ-nâme*, dönemin konuşma diline yakın yazılmış ve üslup cihetinden farklılık ve zenginlik arz eden bir eserdir. Bu mesnevinin kelime kadrosu oldukça zengindir.

c) Metnin imlâ özellikleri, yazıldığı dönem göz önüne alınarak, yukarıda genel itibariyle belirtilmiştir. Eski Türkiye Türkçesi dil özellikleri göstermektedir. Bazı kelimelerin farklı formlarıyla yazılmaları, aynı kelimenin farklı beyitlerde faklı yazılmaları bir de kimi eklerin farklı kullanılmaları, elimizdeki bu yazmanın müstensih nüshası olduğunu göstermektedir. Ayrıca bütün bunlar şair ile müstensih arasında bir ya da birkaç asırlık zamanın geçtiğini de göstermektedir.

ç) Döneme ait sözler vardır ve o devrin diyalekt özelliğine şahitlik eden bir eserdir.

d) *Enbiyâ-nâme*'nin ses bilgisi özelliklerinden damak ve dudak uyumu, yazıldığı dönem itibariyle, henüz tamamlanmadığı göstermektedir. Belli başlı ses olayları "yuvarlaklaşma, düzleşme, yutulma, ötümlüleşme, ötümsüzleşme*; yarlığa-, göge, erime, düşme"* misalleri üzerinden verilmeye çalışılmıştır.

e) Şekil bilgisi bölümünde tespit edilen dikkat çekici ekler, örnekleriyle referanslı olarak verilmiştir.

f) *Enbiyâ-nâme* üzerindeki bu doktora tez çalışmasının tarihî Türkiye Türkçesi alanında araştırma yapanların -özellikle söz varlığı üzerinde olmak üzere- dil özellikleri, devrin kültürü ve diyalekti hakkında sıkça başvuracağı bir çalışma olması umulmaktadır.

1.2.5. METNİN KURULUŞUNDA İZLENEN YÖNTEM

1.2.5.1. Metin İçindeki Arapça/Farsça İbâreler ve Dipnotlardaki Açıklamalar

Tez çalışmamızda, âyet ve hadîslerden yapılan iktibaslar, metin içinde koyu harflerle gösterilmiştir. Bu iktibasların meâl ve tercümeleri, metin içinde iktibas edildiği kadarıyla dipnotta verilmiştir. Âyetlerden yapılan iktibasların meâlleri Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığının sitesindeki Kur'ân-ı Kerîm (Yeni) Meali[30] kısmından alınmıştır.

4321. Dir ***erinî****** didi ki ***len-terānî***[**]
Zîre yoḳ ḳuvvetüñ göresin anı

---

[*] A'rāf,143: "… ***Bana görün! …***" (Hz. Mûsâ, Allâh'a söylüyor.)

[**] A'rāf,143: "… ***Göremezsin! ...***" (Allâh, Hz. Mûsâ'ya söylüyor.)

1.2.5.2. Metnin Çeviri Yazısı Yapılırken Takip Edilen Usûl

Eski (Arap) harfli metinlerin çeviri yazısı yapılırken görülen imlâ farklılıkları uzun zaman boyunca ilim erbabını uğraştırmıştır. Meseleyle ilgili farklı uygulamalar günümüzde de sürmektedir. İsmail Ünver'in, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"[31] adlı makalesinde teklif ettiği usûller ilim âlemince çoğunlukla kabul görüp uygulansa da çeviri yazı ile ilgili meseleler halen tam olarak da çözülmüş değildir.

Tez çalışmamızda çeviri yazı yaparken kullandığımız yöntem şöyledir:

- Arap harfli metnin içinde hepsi büyük ebatlı, çoğunluğu harekeli konu başlıkları, ayet/ayetler/ayet parçaları ve bir hadis mevcuttur. Üzerinde çalışılan metinde bu şekilde bulunan bu kısımlar transkribe edilirken (metne sadakat bakımından) hepsi büyük harflerle transkribe edilip yazılmıştır.

- Yine bu eski harfli metnin içinde bulunan başlıklar, hadis ve ayetler genellikle çoğunluğu kırmızı renkli (sürh) mürekkeple yazılmıştır. Beyitler ise genellikle siyah renkli mürekkeple yazılmıştır. Bu genelgeçer kurala uymayanların yanına dipnot işareti

---

[30] https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf (24 12. 2022)

[31] İsmail Ünver, *"Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler",* Türkoloji Dergisi, C. 10, S. 4, Ankara 1993, s. 53-89.

konularak ilgili sayfanın altındaki dipnotta belirtilmiştir. Yani siyah renkli mürekkeple yazılan başlıklar, ayetler veya hadis dipnotlarla belirtilmiştir. Yine kırmızı renkli mürekkeple yazılan beyitler de aynı şekilde dipnotlarla belirtilmiştir.

- Ayrıca, çoğunlukla varakların b sayfalarının sonuna, müteakip varakların a sayfalarını göteren, müşir (müş'ire, râbıt, râbıta, reddâde, murâkıb, rakabe, müşahide) yazılmıştır. Müşiri bulunmayan veya yanlış olan varakların bu durumu varak numaralarının yanına konulan dipnotlarda belirtilmiştir.

- Çeviri yazılı metnimiz oluşturulurken ister ayet metinlerinde, ister mesnevi beyitlerinde olsun metinlerde bulunmaması gereken ya da yanlış yazılan kısımlar köşeli parantez [] içine alınmıştır. Bulunması gerekip de yazılmayan kısımlar ise yuvarlak parantez () içine yazılarak gösterilmiştir. Bu tür düzeltmeler ya da tamirat/tashihat yapılırken ayet metinlerinde Kur'an-ı Kerim[32]'e bakılmıştır. Mesnevi metninde ise konunun akışına, metnin anlamına, bağlamına, mesnevinin veznine, kafiyesine, diline, söz varlığına, üslûbuna ve bunun gibi birçok ögeye bakılarak yapılmıştır. Örneğin:

*254. … İẒ **[T](Y)**ULḲŪNE AḲLĀMEHUM EYYUHUM… (Āl-i ʿİmrān, 44)*

***[ḲULNĀ] (ḲĀLE)**-HBİṬŪ BAʿŻUKUM **[ʿALĀ] (Lİ)** BAʿŻİN ʿADUVVUN… (Aʿrāf 24)*

*209. Bu kez İblīs'e didi Ḥaḳ i**[y]** melʿūñ*
*Ḫaṭā idübeni olduñ **(ki)** mağbūn*

*4428. Didi **[ki]** ne ki suʾālüñ vardur itgil*
Bu aradan dönüben girü gitgil

5163. Çü oḳudı aña virdi anı ol
*ʿİbādet itmege **[özi]** olmuşdı meġūl*

[32] https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf (24. 12.2022)

5308. Daḫı bir iş idem ki aña ḫoşnūd

*Olasın **(aña)** yarın sen i**[y]** Maʿbūd*

*6121. Ve Finḥā**(s)** atasıdur ki bil **[ki]** ʿĪzār*

Anuñ atası Hārūn'dur bil iy yār

*1586. Müzeyyen ḳıluban **(anı)** ḳoḳutdı*

O Yūsuf Ḥażretin anda oḳutdı

*4161. Didi ḳavmine **(Mūsā ki)** o Sübḥān*

Emir ider bu dem size iy insān

6333. ʿÜzeyr ögretdi bunlar ḳıldı iʿlām

*Ne ki getürdi aña ulu Mevlā'**(m)***

- Metnin varak numaralarına sadık kalınmış ve bu varak numaraları sayfanın sol üst tarafına koyu renkle köşeli parantez [] içerisinde yazılmıştır. Varağın birinci sayfası "a" harfiyle, ikinci sayfası da "b" harfiyle gösterilmiştir. Mesela: [23a] bu *23. varağın birinci sayfası* demektir.

- Üzerinde çalıştığımız bu nüshanın iki varağı numarasızdır. Çalışmamızda bu varaklara, kendinden önceki varak referans alınarak numara verilmiştir. Bu numara verme işlemi, transkripsiyonlu metin ile orijinal metni daha kolay bulmak ve takip edebilmek için, kendinden önceki varak numarasına "+1" yazılarak gösterilmiştir. Mesela: [142+1], [152+1] şeklinde gösterilmiştir.

- Nüsha tavsifi kısmında da "ciltsiz ve dağınık bir hâlde olup evvel ve ahiri nâkıs ve nâzım meçhûldür." şeklindeki beyandan da anlaşıldığ gibi elimizdeki bu nüsha eksik ve dağınıktır. Varaklar arasındaki bu karışmışlık veya dağınıklık, konunun akışı ve kompozisyonuna bakılarak giderilmeye çalışılmıştır. Söz konusu bu sayfa düzenlemesi de Arap harfli metne sadık kalınarak çeviri yazılı metnin varak numaralarının yanında dipnotlarla gösterilmiştir.

- Arap harfli metinde üstü çizilmiş beyit, mısra, kelime, harfler ya da harf transkripsiyonlu metinde de yazılmamıştır. Bir de orijinal metinde kimi beyit, mısra veya kelimenin yer değiştirmeleri veya yazılmaları gereken yer "V" işaretine benzer bir işaret ile gösterilmiştir. Çalışmamızda da bu işaretlere uyulmuştur.

- Bazı beyitlerde vezin veya kafiye gereğince bazı kelimelerin yerleri değiştirilmiştir; bu durumlar da dipnotta belirtilmiştir.

- Çalışmamızda orijinal metinde Cebrā'īl, İsrā'īl şeklinde yazılı iken vezin gerektirdikçe bu kelimeler kısa halleriyle okunmuşlardır. Yani *Cebrā'īl Cibrīl* diye *İsrā'īl İsrāyl* diye okunmuştur. Bu durum da dipnotla belirtilmiştir.

- Ayrıca çeviri yazılı metnimizi oluşturulurken özel isim olan kelimelerin başharfleri büyük yazılmış ve kendinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmıştır. Bazı aynı kelimeler özel isim olarak kullanılmadıklarında böyle yazılmamıştır.

- Elimizdeki eski harfli bu metinde birçok kelimenin yazımı sözlüklerde rastlamadığımız farklı biçimde yapılmıştır. Mesela: **ʿāḳil (عاقل), ġāfil (غافل)** kelimeleri metin içerisinde hep **ʿāḳīl (عاقيل), ġāfīl (غافيل)** şeklinde yazılmıştır. Tarafımızca bu durumun ya müellifin ya da müstensihin tercihi olduğu veyahut da döneminin bir imlâ hususiyeti olduğu düşünülmüş; ancak günümüzde doğru bilinen şekilleri tercih edilmiştir. Bu tür kullanımların olduğu kelimelerin geçtiği ilk beyitteki kelimeye - sonrasındakileri de şamil olduğu ifade kaydıyla- dipnot düşülmüştür.

- Diğer bir özellik Farsça kökenli **hīç (هيچ)** kelimesi metin içerisinde geçtiği her yerde **hiç (هچ)** şeklinde yazılmıştır; ancak kanaatimizce bu husus da ya müellifin ya da müstensihin tercihidir veyahut da döneminin bir imlâ hususiyetidir. Çalışmamızda doğru kabul edilen **hiç (هيچ)** şekli ifade edilmiştir. Bu durum da kelimenin geçtiği ilk

beytte bu kelimeye -sonrasındakileri de şamil olduğu ifade kaydıyla- dipnot düşülmüştür.

- Arapça harf-i cerler (fî, min, bi, ʿalā, ilā, maʿa, ʿan, li vs), çeviriyazıda kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır:

4526. ***Ḥanānen min-ledunne*** *diyüp Allāh*
Öger Yaḥyā'yı Ḳur'ān'da o vallāh

3745. Bizi ***ʿan-ḳaṣd*** *iledür ki görevüz*
Elinden anlaruñ hep ḳırılavuz

- Harf-i cerler bir kelimeye harf-i ta'rîf (elif-lâm) ile bağlanmışsa izâfet durumu ve çizgiler korunmuştur:

Fî'l-ḥāl, bi'l-ḥaḳḳ , li'l-ʿālemîn, mine'l-cāhilîn, …

- Arapça ve Farsça ön ek konumundaki olumsuzluk edatları kendilerinden sonra gelen kelimelere çizgi ile eklenmiştir:

Nā-sezāya, bi-lā-şübhe, lā-cerem, bî-gümān, …

- Farsça kelimelerde ek görevindeki ön ve son edatlar (der, ez, zi, ber, bā, rā, be, vs.) kelimelere kısa çizgi ile eklenmiştir:

Der-naʿt-ı Resūlu'ş-Şaḳaleyn, ez-İbn-i ʿAbbās, ber-dār, be-ġāyet, Nemrūd-rā, …

- Farsçada çoğunlukla aynı iki kelime arasına gelen (ā, be) gibi edatlar, kısa çizgi ile kendilerinden önce ve sonra gelen kelimelerden ayrılarak yazılmıştır:

Mal-ā-māl, ser-ā-ser, dem-be-dem, …

- Bazı Arapça ve Farsça kelimeler, metinde dilimizdeki yaygın/galat şekilleriyle kullanılmıştır:

- dūst (Farsça) > dost (Türkçe)

*1050. Zire virmez ḫaber bir **dost dosta***

Ki anuñla ola gönül şikeste

- ʿumr (Arapça) > ʿömr (Türkçe)

*761. Anuñ **ʿömr**i uzun olur hemīşe*

Velī ẓulüm şuña idindi pīşe

- ʿuẕr (Arapça) > ʿöẕr/ʿöẕür (Türkçe)

1536. Gelürler küllīsi Yūsuf ḳatına

*ʿ**Öẕür** itdi dükeli ḫażretine*

- ṣuḥbet (Arapça) > ṣoḥbet (Türkçe)

1720. İşidüp anları eyledi daʿvet

*Tā ki ide bularuñla o **ṣoḥbet***

- ʿUmer (Arapça) > ʿÖmer (Türkçe)

6565. On iki yıl idüpdür ol ʿāḳıbet

*ʿ**Ömer**'den ṣoñra üvürüp ḫilāfet*

- Metnin çeviriyazısında vezin ve kâfiye gereği kelime ve terkiplerde birtakım tasarruflara gidilmiştir:

- Orijinal hâli p'li olan *hep* kelimesi, kafiye gereğince bazı yerlerde *heb* şeklinde okunmuştur:

1435. Ki o düşde görürüm on bir kevkeb
Bañа secde ider bu ḳamusı ***heb***

- Arapça asıllı şeddeli kimi kelimeler, vezin icabı şeddesiz okunmuştur:

565. Ḥaḳ'uñ emriyle ḳırḳ gün anda ḳaldı
Ḳarār idüp ṭaġuñ üstinde ṭurdı

- Bazı kelimelerde, kelimenin orijinalinde olmayan bir ünlü harf vezin gereğince ilave edilerek okunmuştur:

4871. Bularuñ ortasında ḥaḳḳile sen
***Ḥüküm** eyle didi Allāhu Ẕü'l-menn*

1960. Melik mecmu'unuñ nefsin alurdı
Ra'iyyete bile ***ẓulüm** iderdi*

- Bazı birleşik kelimelerin birinci kelimesinin son ünlüsü vezin gereği düşürülüp sonraki kelimeyle bitiştirilerek okunmuştur:

46. Bu ḳamu 'āleme ola o raḥmet
Etegin dutana ***nic'ola** zaḥmet*

3570. Çıḳuban dün buçuġında giderler
İşitgil imdi bunlar ***nic'iderler***

- Arapçada ecvef köklerin ism-i fâillerinde ve kelimelerin "fevâ'il" vezninde çokluklarında elimizdeki metnin imlâsına (vezin ve kafiye elverdiği ölçüde) sadık

kalınmıştır; ancak metinde çoğunlukla “hemze” değil “yâ” kullanıldığından “yâ”lı okunuş tercih edilmiştir:

*186. Saña tesbīḥ iderüz çü biz **dāyim***
*Olupduruz ʿibādātuñda **ḳāyim***

239. Velīkin çün getürdi bu cihāna
*Ḳıyāmet **ḳā’im** olunca dolana*

- Hâ-yı resmiyye ile biten bazı Farsça kelimelerden sonra yâ-yı masdarî, yâ-yı vahdet veya fiilerden sonra şahıs eki geldiğinde, kafiye ve vezin elverdiği nispette metnin orijinal imlâsına sadık kalınmıştır. Arap harfli metnin imlâsında bazen hâ ile yâ arasındaki hemze gösterilmiş bazen de “yâ”ya dönüştürülmüştür:

*307. Alup beş **nesne’i** bile getürdi*
Bu ʿālem mülkine anı yetürdi

*3397. Çü gördiler bu **nesneyi** o seḥḥār*
Biri birine söylediler iy yār

*4834. Pes imdi **çeşmeye** girdi ol Eyyūb*
Bayaġı gibi oldı girü maḥbūb

5947. İdüpdür ẓulmet içinde ol Allāh
*Yaratdı **çeşme’i** anda olġıl āgāh*

- Farsçadan dilimize geçmiş kimi kelmelerdeki dal (د) harfleri çoğunlukla zel (ذ) şeklinde yazılmıştır. Kafiye elverdiği nispette metnin orijinal imlâsına sadık kalınmıştır:

*1410. Bu göñlüñ açıluban **şād**[33] olasın*
Dükeli ḳaygudan āzād olasın

3177. Pes imdi dönüben ḳavmine geldi
*Görüben ḳavmi anı **şāẕ** buldı*

*1743. Ṣıġınırum saña iy **Pāẕişāh**'um*
Ḳamulardan benüm sensin nigāhum

- Sözlüklerde farklı varyantları bulunan kimi kelimelerin, şair/müstensih tarafından bu varyantları ile kullanıldığı görülmektedir. Metne sadık kalma ilkesinden hareketle bu varyantların metne yansıtılması uygun bulunmuştur:

*928. Buyurdı mesdin **üvez** ideridi zūd*
*Ki ya'nī ola **üvez**den o mesdūd*

*937. Çü ḳırḳ gün **üyez** oldı res ekber*
Bu kez oldı o zaḥmet igen ekṣer

*1504. O Mālik **ṭoġrı** dirüm uş yanumda*
Var on sekiz Mıṣır aḳçesi bende

1663. Ḳaçardum ben o yapışmışdı baña
*Sözi **ṭoġru** dirüm ben bunda saña*

[33] Metinde ***şāẕ*** şeklinde yazılmıştır: ancak kafiye gereğince ***şād*** okunması tercih edilmiştir.

*6508. Ki **doġrı**sını size disün oġlan*

Diyem ger ben inanmazsız iy insān

*4154. Boġazlayup etle **vurur**lar anı*

Şoloḳ dem cismine geldi o cānı

*4500. **Urur** ḥarbeyle arḳasında anı*

Geçer gögsünde anuñ bī-gümānī

*174. Melā'ikeden **olar**a bu kez Allāh*

Viribir bir bölük cinn dirler iy Şāh

*173. Ḥased idüp **onlar** ḳamusı ʿāṣī*

Ḳılarlar yiryüzünde çoḳ meʿāṣī

*4904. İçine ḳoydı **Tevrāt**'ı ol anda*

Ḳatı ḥıfẓ ideridi ḥażretinde

*3722. Çalap Mūsā'ya anda virdi **Tevrīt***

Buyurdı aña ki sen baña şükr it

- Arapçadan dilimize girmiş bazı kelimelerin günümüzdeki kullanımları değil; orijinal/doğru halleri tercih edilmiştir:

5604. Bunuñ üzre geçüp dururdı ḳırḳ gün

***Firāset**le didi Āṣaf ki bir gün*

299. Sebeb oldur bu ikiye ki ʿavret

İdeler anuñiçün ki ***maḥabbet***

-Kimi özel isimlerin orijinal metindeki yazımları alışık olmadığımız varyantlarıyla yer aldıkları görülmüştür. Çeviri yazılı metnimizde de bu yazımlara sadık kalınmıştır. Mesela: *Ẕü'l-menn, İbn-i Yāmīn, ʿİbri* kelimelerinde olduğu gibi.

19. Özüñdür vācibu Allāhu ***Ẕü'l-menn***

Bu ḳamu mümkinātüñ mebde'isin

2160. Didiler bizümile ***İbn-i Yāmīn***

Bile gelsün varalum ola emīn

1496. Dilince ***ʿİbri****nüñ söyledi Şemʿūn*

Bizi tekẕīb iderseñ seni bugün

- Farsçadan dilimize girmiş kimi kelimelerin, metin Eski Türkiye Türkçesi ile yazılan bir metin olduğu için ve bazı kelimelerin yazımlarının da orijinal yazımlarıyla aynı olmasından dolayı, günümüzdeki kullanımları değil; orijinal halleri tercih edilmiştir:

4454. Ṣabaḥın ol aradan ki dururlar

Yıḳındu ***dīvār*** *ol* ***kūy****da görürler*

205. Velī Şeyṭān-ı melʿūn kibr ile ***kūr***

Ne söyler oluban kendüye maġrūr

1362. *Ḫurūs ünin melā'ik işidürdi*

Ḥimār anırduġın daḫı görürdi

- Metin transkribe edilirken bazı Türkçe kökenli kelimelerin karışmaması/karıştırılmaması için farklı yazılmaları tercih edilmiştir: **yet-** (ulaşmak, kavuşmak), **yit-** (kaybetmek, ölmek, itmek); **yer** ('yemeği yer, yemek fiili' anlamında), **yir** (yeryüzü, zemin, mekân):

314. *Bu kez Ādem o Cibrīl'ile gitdi*

Gelüben Mekke'nüñ yirine yetdi

2589. *Didi gözüm varidi nūrı gitdi*

Ve mālum senden ötrü küllī yitdi

4002. *Yügürdi ḳardaşı Hārūn'ı dutdı*

Saçından yapışuban anı yitdi

4682. *Şoloḳ sā'at anuñ ḳabaġı ırdi*

Aluban o Yūnus ḳabaġı yerdi

4445. *Na-gāhın ikisi bir yire irdi*

O yirde bir yalıñ oġlan gördi

- Bazı kelimelerin imlâsında müstensihin dikkatsizliğinden kaynaklandığını düşündüğümüz tutarsızlıklar görülmektedir. Bu tutarsızlığın da müellif ile müstensih

arasındaki birkaç asırlık zaman farkından dolayı müstensihin yer yer istinsah ettiği eserin imlâsına uyması yer yer de döneminin imlâsına uymasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Şöyle ki aynı kelimenin farklı yerlerde farklı ünsüzlerle yazıldığı görülmektedir. Böylesi durumlarda metnin orijinal imlâsına sadık kalınmıştır:

2705. Bu kez oġlanı çün eline aldı
Anuñ göñli evi ġuṣṣayla ***doldı***

293. İki gözinden anuñ ***ṭoldı*** *enhār*
Ne enhār bil ki ṭolupidi eşcār

2258. Bular eydür ki her kim uġrı ola
Davar *issi anı ḳul idüp ala*

619. ***Ṭavar****ların aluban vardı gitdi*
ʿAcem mülkine Sām ḳatına yetdi

1277. ***Gene*** *fikr eyleyüben dir i[y] Bārī*
Bu ölen ḫalḳ nicesi ola diri

2120. Pes imdi üç gün aġırladı ***yine***
Birer yük ḫınṭa virdi her birine

Metindeki bazı kelimelerin ve eklerin yazımında görülen tutarsızlıkların istinsah işlemi sırasında olduğunu düşünmekle birlikte tarafımızca yapılan çalışma bir tenkidli metin çalışması olmadığından bu tutarsızlıkları gidermek için bir tamir ya da düzeltme işlemine gidilmedi. Sadece vezin ve kafiye gereği yapılması zarurî görülen değişiklikler

haricinde müstensihin hattı olduğu gibi aktarılmaya çalışıldı. Bunlardan başka bu yazı çeşidinde harfin doğru şekilde okunabilmesinin bir hayli güç olduğu söylenmelidir. Öyle ki bu yazı biçiminde harfi doğru okuyabilme zorluğuna ilaveten aynı kelimenin farklı yerlerde farklı imlâ ile (*tavar-davar, tolu-dolu,* gibi) kaleme alınmış olması ve yine aynı sözcüğün farklı formlarıyla (*üvez-üyez,* gibi) kullanılmış olması da okuyabilme güçlüğünü bir kat daha artırmıştır. Bir de **b, p**'nin aynı harf (ب) ile ve **c, ç**'nin aynı harf (ج) ile yazıldığını ifade etmek gerekir. Bütün bu zorluklara rağmen (metinle ilgileneceklerin işini kolaylaştırabilmek amacıyla) çeviri yazı metnin hiçbir yerinde fotoğraf ya da üç nokta kullanılmaması noktasında ayrı bir özen gösterilmiştir.

2. BÖLÜM
METİN

(Baḥr-i Hezec: mefāʿīlün/ mefāʿīlün/feʿūlün)

[1a]

1. Ḳılursın küllī maḫlūḳa ʿaṭāyı
Kerihden ʿafv idersin hem ḫaṭāyı

2. ʿAṣīb ider yavuz işe ki ol Şāh
Çü ide tevbe ʿafv ider o vallāh

3. Ṣıfātı çünki anuñ ola Tevvāb
Niçün ʿafv itmeye cürmi iy aṣḥāb

4. Senüñ gibi ġanī kim ola Vāhib
Vire kim ki olursa aña ṭālib

5. Ḳapuña gelüben ḫayr umsa sāyil[34]
Kimesne olmaz aña aṣlā ḥāyil[35]

6. Münezzehsin ʿibādetden i[y] Sulṭān
İder saña ʿibādet insile cān

7. Muṭīʿ olmadı o sulṭān ki saña
Belā geldi ḥaḳīḳat soñra aña

[34] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **sā'il (سائل)** şeklinde yazılması gerekirken döneminin bir dil hususiyeti olarak çoğunlukla **ye (ى)** harfiyle **sāyil (سايل)** şeklinde yazılmıştır.

[35] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **ḥā'il (حائل)** şeklinde yazılması gerekirken döneminin bir dil hususiyeti olarak çoğunlukla **ye (ى)** harfiyle **ḥāyil (حايل)** şeklinde yazılmıştır.

8. O ki eyledi birlügüñe taṣdīḳ
Virürsin cennetüñi aña taḥḳīḳ

9. Ḳuluñdur ne ki var dünyāda mevcūd
Özüñdür buñların küllīne maḳṣūd

10. Dükeli ḫalḳ bu dünyāda ne ki var
İder birlügüñe küllīsi iḳrār

11. Velī keyfiyyetinden küllī ḥayrān
Olupdur ʿaḳl irmezüz ya Sulṭān

12. Senüñ ẕātuñ deñizine nice fülk
Girüben ḳamusı olmışdur(ur) mülk

13. ʿUḳūl eylemez aṣlā seni idrāk
Ger ide ʿazm yaḳasın ider çāk

14. Özüñden bu cihān olmadı ḫālī
Ġanī illā ġınāsı bī-zevālī

15. Vücūduñ kendü ẕātuñdandur iy Ḥaḳ
Ṣıfātuñ ġayri degül hem muḥaḳḳaḳ

16. Ẓuhūra gelmedin bu ḳamu ʿālem
Daḫı cinn (ü) melek evlād-ı Ādem

17. Ḳamusı ḳudretüñde ide pinhān
Geleyidi vücūda cinn (ü) insān

[1b]

18. Niẓām-ı mümkinātsun eyā Maʿbūd
Ḳamusın itdüñ ibdāʿ muḳteż içün

19. Özüñdür vācibu Allāhu Ẕü'l-menn[36]
Bu ḳamu mümkinātüñ mebdeʾisin

20. Dilersen kime virürsin ʿaṭāyı
Kiminden ʿafv idersin hem ḫaṭāyı

21. Kimin ḳullaruñuñ itdüñ sulṭān
İṭāʿat itdi aña ḳamu insān

22. Kimisin eyledüñ bu ḫalḳa muḥtāc
Kimi ẕerrīn kemer başındadur tāc

23. Kimine odı eyledün ṭalaman
Cehennem eyledüñ kime i[y] Sulṭān

24. Kimin faż̇l idüben göge götürdüñ
Kimin ʿazl idüben yire geçürdüñ

[36] Allah'ın isimlerinden olan bu kelime sözlüklerde **Ẕü'l-minen (ذولمنن)** şeklinde yazılmaktayken (döneminin bir imlâ hususiyeti olsa gerek) bu beyitte ve müteakip geçtiği her beyitte **Ẕü'l-menn (ذولمنّ)** şeklinde yazılmıştır.

25. Kimi olmışdurur ḳatuñda maḳbūl
Kimisin redd idüp ḳılduñ maʿzūl

26. Kimi fikrile seyr iderdür eflāk
Kimin mecnūn ḳıluban itdüñ ihlāk

27. Uçuban seyr ider kimi havāda
Ayaḳ bulmaz yüriye kimi avlud(a)

28. Kimin ḳılduñ ṣuyiçün baġrını ḥarḳ
Deñiz içre kimini eyledüñ ġarḳ

29. Zihī ḳudret zihī ḥüküm a sulṭān
Berāber aḥkem altında her insān

DER-NAʿT-I RESŪLU'Ş-ŞAḲALEYN[37]

30. Viribidüñ kitābı enbiyāya
Gelüben didiler yoḳsula baya

31. Tā bileler anuñla ḫayr u şer
Özinden tā ki diler vazʿ ide ḫayr

32. Kemālin bula anuñla her insān
Ḳılupdur böyle anı ulu Sulṭān

[37] İnsan ve cinlerin peygamberinin övgüsü hakkındadır.

33. Ṣoñunda geldi bunlaruñ ol Aḥmed
Bu iki ʿālemüñ faḫrı Muḥammed

[2a]

34. Dükeli enbiyānın serveri ol
Ḳamu ḫalḳuñ daḫı peyġāmberi ol

35. Ḳatındandur Ḫuẕā'nuñ[38] ol mü'ebbed
Ḳılavuzdur saña bilgil ol Aḥmed

36. Ḳılavuz izini ki izle ḳatı
Ki bulasın mehālikden necātı

37. Şu kimse kim ḳulavuz izini ḳor
Düşüben ẓulmete oldı ḳatı ḫor

38. Muḥammed'dür Ḫuẕā didi ki ***levlāk***[39]
Yaratmazdum sen olmasayduñ ***eflāk***[40]

39. Getürdi Ḥaḳ Teʿālā'dan kelāmı
Görüben ʿāciz oldı ḫāṣṣ (u) ʿāmı

[38] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **dal (د)** harfiyle **Ḫudā (خدا)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte çoğunlukla **ẕel (ذ)** harfiyle **Ḫuẕā (خذا)** şeklinde yazılmıştır.

[39] ***"Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım."*** Hadis-i şerifinde geçen bu söz Hz. Muhammed'e hitaptır.

[40] ***"Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım."*** Hadis-i şerifinde geçen bu söz ***felekler*** manasındadır.

40. Zihī Şāh oḳımadı naḥv u ṣarf
Getürmedin diline ʿilm ü ḥarf

41. Dükeli milletüñ ʿilmine bayıḳ
Nesiḫ ḳıldı oları çü ḫalāyıḳ

42. Ḥaḳ anuñ ümmetine ***ḫayr ümmet***[41]
Didi ider taḥassür ḳamu millet

43. Muḥammed enbiyādan oldı efḍāl
Zire oldı ümmet ḳamudan ekmel

44. Anuñ ḥaḳḳında dimişdür o Mevlā
Cihānda nebī göndermedüm illā

45. Ki olasın ***raḥmeten li'l-ʿālemīn***[42]
Dü-ʿālemde hem ***şefīʿü'l-müẕnibīn*** [43]

46. Bu ḳamu ʿāleme ola o raḥmet
Etegin dutana nic'ola zaḥmet

47. Nebī eyledi Ḥaḳ oluban iẓhār
Hidāyet virdi anuñile Cebbār

---

[41] ***Ümmetlerin hayırlısı.***
[42] ***Âlemlere rahmet olarak*** anlamındadır; Hz. Muhammed içim kullanılır. (Enbiyâ: 107)
[43] ***Günahkârların şefaatçisi (kıyamette)***; manasındadır; Hz. Muhammed içim kullanılır.

48. Ṣalavātı getürür aña Allāh
Melā’ik daḫı hem-çü vallāh

49. Kelāmında getirmişdür muḥaḳḳaḳ
Bu sözüñi didüñ bu demde ol Ḥaḳ

50. Anuñ ḥaḳḳında taḥsīn işbu āyet
Bilüñ ẕikr-i ilāh ider kifāyet

[2b]

51. Benüm ne ḳuvvetüm var anı taḥsīn
İdem bu ẕerrātın ḥaḳḳında issin

52. Çü emir itdi o Ḥayy (u) Mennān[44]
Ṣalavāt ide aña ehl-i īmān

53. İderüm ben ṣalavāt (u) selāmı
Anuñ özin bilüñ iy ḫāṣṣ (u) ʿāmı

54. Daḫı āline aṣḥābına dirüz
Şerīʿat gögine bunlardı yılduz

55. Ḫuẕāyā raḥmetüñ baḥrı ḥaḳıyçün
Evüñde ḥācılar temri ḥaḳıyçün

[44] Bu dize vezne uymamaktadır.

56. Muḥammed ḥażretinüñ ḥürmetiyçün
Ol İbrāhīm Ḫalīl'üñ naʿtiyçün

57. Seni sevenlerüñ göz yaşı içün
Yoluña cān virenlerüñ başıyçün

58. ʿUliyāyı eyledüñ sen melāmet
Bu ḫalḳ içinde çün ḳopa ḳıyāmet

59. Olupdur gerçi ḳatuñda günāhkār
Gelüpdür ḳapuña bu dem i[y] Ġaffār

60. İder tevbe günāhına o pişmān
Ulu Bānī ne ki itdi o Sulṭān

61. Dükeli raḥīminden sensin Erḥām
Esirge ḳuluñı iy Şāh-ı Ekrem

62. Ṣığınırum saña iy Pāẕişāh'um[45]
Benüm yoḳ senden artuḳ hiç[46] penāhum

63. Ḳavīsin sen laṭīfsin sen Ḫuẕāyā
Keremden ʿafv ḳılġıl bu ḫaṭāya

[45] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **dal (د)** harfiyle **Pādişāh (بادشاه)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte çoğunlukla **ẕel (ذ)** harfiyle **Pāẕişāh (باذشاه)** şeklinde yazılmıştır.
[46] Bu kelime sözlüklerde **hīç (هيچ)** şeklinde yazılmaktayken (döneminin ya da müellifin/müstensihin bir imlâ hususiyeti olsa gerek) bu beyitte ve müteakip geçtiği her beyitte **hiç (هچ)** şeklinde yazılmıştır.

DER-BEYĀN-I VAṢF-I ḤĀL ṢAḤİBÜ'N-NAẒM VE BĀʿİŞÜ'L-KİTĀB[47]

64. Ḥamidden hem ṣalātdan ṣoñra iy şāh
İderüm vaṣf-ı ḥālden olġıl āgāh

65. Bir oġul virmişidi Ḥayy (u) Ḥannān
Ḳıluban ben żaʾīfe luṭf (u) iḥsān

66. Ḳatı maḥbūbidi oḳurdı Ḳurʾān
Bu cihetden olupdururdı ol cān

[3a]

67. Ḫalūḳ idi Muḥammed idi adı
İderidüm anuñla göñli şādī

68. Vücūda geldügi dem bu cihāne
Ṣatun aldum anuñçün bir yegāne

69. Ġulāmuña ẕehebindi be-ġāyet
Virüpdürürdi aña Ḥaḳ hidāyet

70. Alup Ḳurʾān'a virdüm bilüñ iy nās
Ḳomuş idüm anuñ adını İlyās

71. Medārisin bile yaʿnī olalar
İkisi böyle ʿilm taḥṣīl ḳılalar

[47] Kitabın yazılma nedeni ve şiir sahibinin durumunun anatılması hakkındadır.

72. İki yılda ḥıfıẓ itdi mükerrer
Kelāmullāh'ı İlyās iy birāẕer[48]

73. Çü gördüm anı ben ġāyetde kāmil
Getürdüm ḳatıma ʿilm ide ḥāṣıl

74. Gice gündüz dürüşmişüm ben aña
Diyeyin nice taḥṣīl itdi saña

75. Ḥıfıẓ itdi luġat (u) naḥviyü taṣrīf
Görenler ideridi anı taʿrīf

76. Ve ḥikmet manṭıḳ ʿilm ü kelāmı
İdüpdürürdi taḥṣīl ol tamāmı

77. Ve daḫı ol ḫilāfdan bī-gümānī
Oḳumışidi ol ḳuṭb-ı kelāmı

78. Tamām itmişidi çünki ***Viḳāye***[49]
Ki olmuşdur ***Hidāye***'den[50] ***Rivāye***[51]

---

[48] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **dal (د)** harfiyle **birāder (برادر)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte çoğunlukla **ẕel (ذ)** harfiyle **birāẕer (برادر)** şeklinde yazılmıştır.

[49] Viḳāyetü'r-rivâye fî mesâ'ili'l-Hidâye, Burhânüşşerîa Mahmûd b. Sadrüşşerîa el-Evvel Ubeydullah el-Mahbûbî el-Buhârî'nin (VII-VIII./XIII-XIV. yüzyıl) Hanefî mezhebinin temel metinlerinden biri olan eseri. (bkz. MURTEZA BEDİR, "VİKĀYETÜ'R-RİVÂYE", TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/vikayetur-rivaye (03.07.2022).

[50] el-Hidāye, Burhâneddin el-Mergīnânî'nin Hanefî fıkhına dair eseri. (bkz. CENGİZ KALLEK, "el-HİDÂYE", TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/el-hidaye (03.07.2022).

[51] Ẓâhirü'r-Rivâye, Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî tarafından kaleme alınan ve Hanefî mezhebinin kuruluş dönemi temel görüşlerini ihtiva eden eserlerin ortak adı. (bkz. EYYÜP SAİD KAYA,

79. Muḥammed andan birin görmüşidi
Bu İlyās anuñiçün virmişidi

80. Hemīşe ḳıldırurdı aña taḥṣīl
Ḳomazidi anı ideydi taʿṭīl

81. Meger bir gice oturup kelāmı
İderdük yiyübeni biz ṭaʿāmı

82. Muḥammed başını dutardı gördüm
Şoloḳ sāʿat varuban aña ṣordum

83. Ne olmuşdur saña didüm i[y] ḳuzı
Ḳatı aġrur başum bābā dir özi

[3b]

84. O gice daḫı geçdi oldı ezyed
Buña ḫaste olup yatdı Muḥammed

85. Ḳatına oturuban aġlaridüm
Cigerüm anuñiçün ṭaġlaridüm

86. Baña dir iy bābā aġlamaġıl sen
Benüm çün yüregin ṭaġlamaġıl sen

"ZÂHİRÜ'r-RİVÂYE", TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/zahirur-rivaye (03.07.2022).

87. Didüm nicesi aġlamıyam oġul
Döye mi işbu ʿālemde buña ḳul

88. Pes on beşi yatuban Ḥaḳḳ'a gitdi
İşitgil imdi İlyās nice itdi

89. Dögüne aġlayup iderdi zārī
Gözinden yaş olup ṭururdı cārī

90. Nice müddet ferāġat bulmadı ol
Anuñçün aġlaridi dāyimā[52] ol

91. Bu kez[53] eyledüm aña ben kelāmı
Ḥaḳ emridür didüm bu iy ġulāmı

92. Tesellī eyledüm fi'l-cümle anı
Feraḥ buldı anuñ göñli vü cānı

93. Muḥammed sevgisini aña itdüm
Dürüşüben anı dün gün oḳutdum

94. Bidāyet itmişidi mecmaʿa ol
Olupdururdı aña ḳatı meşġūl

[52] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **dā'imā (دائما)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) çoğunlukla **ye (ى)**harfiyle **dāyimā (دايما)** şeklinde yazılmıştır.

[53] Müellif ya da müstensih bu kelimeleri hep bitiştirerek yazmıştır. Bu beyitte ve müteakip birçok beyitte (muhtemelen vezin gözetilerek) **vav:و** sız olarak **bu kez (بكز)** şeklinde yazılmıştır.

95. Anuñiçin geçirdüm rūzgārı
İdemezdi göñül çünki ḳarārı

96. Anuñ dersine olmuşduḳ muḳayyed
Zamāndan ṣoñra ki göçdi Muḥammed

97. Ṭoḳuz ay bunuñ üzre çünki geçdi
Cihāndan ol daḫı ṭurup (u) göçdi

98. Ḫuẕāyā sen Ġanī'sin ʿuḳbatuñı
Ve ṭab ḳıl bulara raḥmetlerüñi

99. Cihānda virgil aña göñli kāyin
Diye bu dem olaruñiçün āmin

100. Melāletden bu kez oldı göñül teng
Göñül āyinesin dutmuşidi zeng

[4a]

101. İderdüm kendüzüme çoḳ melāmet
Açılup göñlüm olmadı ferāġat

102. Çü añlayamadum göñlüm ola şād
İre rāḥat olam ḳayġudan āzād

103. Bu kez fikr eyledüm dünyāya Ādem
Gelüben aġlayup bile yedi ġam

104. İki yüz yıl cihānda olmadı şād
Ḥavā ile iderleridi feryād

105. Anuñ gibi ol Ādem serveriken
Cihānun küllīne peyġāmberiken

106. Aña vāḳıʿ olıpdur nice teşvīş
İşitdük nice olmışdur aña iş

107. Ya geldi Aḥmed-i mürsel cihāne
Ne itdi anuñile bu zamāne

108. Ki oġlı İbrāhīm'i nice itdi
Cihānı terkidüp ʿuḳbāya gitdi

109. Anuñiçün Resūl yemişidi ġam
Gözi yaşından olmuşdı yüzi nem

110. Çü fikr idüp diledüm ḳıṣṣasın yād
İdem göñlümi yaʿnī ġuṣṣadan şād

111. Çü Ādem ḳıṣṣasını naẓm ḳıldum
Alup yārenlerüñ ḳatına geldüm

112. Görüben eylediler anı taḥsīn
Tamām eyle didiler ne ki varın

113. Çü iṭʿā(t) itdiler bana be-ġāyet
Egerçi ʿöẕür itdüm bī-nihāyet

114. Ki degüldür baña ṣanʿat bu eşʿār
Gerekmezdür idevüz bunı iẓhār

115. Görüben necīb ide benümle anı
Egerçi ola dostlar şāẕ[54] cānı

116. Bularuñ ḫūbidi çün iʿtiḳādı
Baña dirler ki itgil iʿtimādı

117. Ki şiʿrüñüz durur iken birr ü ḫūb
Meʿānī birlüġinde vār maḥbūb

[4b]

118. Naẓım ile şüruʿ idüp sen aña
Virüserdür ṣevāb(ı) Tengri saña

119. Bilirün kemiyü ben ḳıldum iḳdām
Çalap luṭf eyleyüben ḳıla itmām

[54] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **dal (د)** harfiyle **şād (شاد)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte çoğunlukla **ẕel (ذ)** harfiyle **şāẕ (شاذ)** şeklinde yazılmıştır.

120. Aḥibbā ẓann gibi itdüm anı
Getürmişüm lafına çoḳ meʿānī

121. Nebīler ḳıṣṣasın iylemişüm yād
İşidüben göñlünüz ola şād

122. Cihānda gelübeni neylediler
Bu ḫalḳı nice daʿvet eylediler

123. İṭāʿat idene nic'itdi iḥsān
Ve ʿāṣiye nice itdi ḫışm Sübḥān

124. Getürdüm her birin tā işideler
Ḫuẕā şükrini dāyim[55] iş ideler

125. Ki bunları yürütdi ehl-i īmān
Ḳıluban tevbeler çoḳ luṭf (u) iḥsān

126. Çü naẓm itdüm baña luṭf itdi Bārī
Geçirdüm bunuñ üzre rūzgāri

127. Baña ʿaḳlum dönüp itdi ḫaṭāyı
Çü düzetdük bunuñ gibi kitābı

128. Ki içi ṭoludır dürr (ü) cevāhir
Anuñ nūrı bu ʿālem içre bāhir

[55] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **dā'im (دائم)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) çoğunlukla **ye (ى)**harfiyle **dāyim (دايم)** şeklinde yazılmıştır.

129. Gerekdür bir ʿazīz dosta saʿādet
Saḫavet ola dāyim aña ʿādet

130. Didügi dimüş ola ehl-i ʿirfān
Açuḳ yüzlü gözi ṭoḳ ʿayn-ı insān

131. Becā himmetlü ola menbaʿu'l-cūd
Nebe ḳatında anuñ ʿālā-maḳṣūd

132. Hüner-mendüñ bile ḳadrini bayıḳ
Rücūʿ ide aña ḳamu ḫalāyıḳ

133. Anuñ adına eyleyüp sen anı
İlet o şeh ḳatına armaġanı

134. Pes imdi seyredüp göñüldür eṭrāf
Ṭaleb ider ki bula bile ṣarrāf

[5a]

135. Ki bu gencden ne ki vardur cevāhir
Ola ḳatında anuñ küllī ẓāhir

136. Ve illā ne biliser bend-i ḫannās
Cevāhirdür ya dürr-vārdur eknās

137. Ṭaleb idüp göñül buldı bir insān
Laṭīfdür luṭfı çoḳ kendü pür-iḥsān

138. Gören kişi anı dir ki firişte
Ki ḥüsn-i ḫulḳile olmuş sirişte

139. Melikdür ḳamu begler ḳapusına
Gelüben yüz ururlar ṭapusuna

140. Felekde ḥüsnine beñdeş bulunmaz
Melek midür ya Yūsuf'dur bilinmez

MÜYESSER ḲILDI AÑA ŞĀH MURĀDIN[56]

141. Bir āyet itdüñ üşde ***Rabbi yessir***[57]
Hidāyet vir baña sen ***lā-tu'assir***[58]

142. Diledi ḫalḳ ide Ḫallāḳ-ı 'ālem
Bu yiri gök hem ol evlād-ı Ādem

143. Nücūmile müzeyyen ḳıla eflāk
Cihāniyāniden insāna emlāk

144. Ki gizlü[59] genci ḫalḳa ḳıldı āşkār
Özin bilüp anı eyleye tekrār

145. Yaratdı evvelā bir ulu cevher
Ki yetmiş biñ yıl ol oldı muḳarrer

---

[56] Şah, ona muradını kolay kıldı.
[57] "***Allâhım kolaylaştır***!" Anlamında dua sözüdür.
[58] "**Zorlaştırma!"** Anlamında dua sözüdür.
[59] Metinde bu kelime, **gözlü (كوزلو)** şeklinde yazılmıştır; ancak anlam ve bağlama bakılarak **gizlü (كزلو)** şeklinde okunması tercih edilmiştir.

146. Naẓar ḳıldı aña bir kez ol Allāh
O heybetden ṣu oldı şol dem iy şāh

147. Ḳarār eylemeyüben ḳaynadı ol
Uruban mevc ḳatı oynadı ol

148. Anuñiçün ḳarār itmez ṣu bu dem
Gice gündüz revān olup urur dem

149. Buḫārından yaratdı gögi anuñ
Kefinden yaradup deryālar ṣunuñ

150. Bu kez Cebrā'īl'i gönderdi ol Ḥaḳ
Yir üstine çeker ṣuyı muḥaḳḳaḳ

[5b]

151. Çü maşrıḳdan ki çekdi maġribe ol
Bu yir deprendi yirinden ḳatı bol

152. Bu kez ʿaksine çekdi girü anı
Gine ḥareket ider ol bī-gümānī

153. Ḳatı ʿāciz oluban dir İlāhī
Dükeli nesnenüñ sensin nigāhı

154. Ḳatı ʿāciz olupdurum iy ʿAllām
Girü nitmek geregin eyle iʿlām

155. Ki böyle oldı cebrinüñ ki ḥāli
Yaratdı Ḥaḳ yirlerde cibāli

156. Ḳarār itdi bu kez çün ola otlar
Yiri eyledi Ḥaḳ bu kez yedi ḳat[60]

157. Girü yaratdı ṣu üstine balıḳ
Türāb itdi balıḳ üstinde Ḫālıḳ

158. Yaradur bu kez anda Ḥaḳ bir öküz
O resme girü ḳılmışdur anı uz

159. Ayaḳların ḳomuşdur ol turāba
Bu yiri götürür virmez ḫarāba

160. Bu kez oddan yaratdı Ḥayy (u) Mennān
Ḫalāyıḳ ki aña dirleridi cān

161. Ḳarār eylediler yirde tamāmet
Ki yetmiş biñi oldılar selāmet

162. Ḥased eylediler yirde muḥaḳḳaḳ
Helāk eyledi anları bu kez Ḥaḳ

[60] Bu beyitte kafiye yoktur.

163. Melek itdi semāda ol ʿAzāzīl
Ki İblīs dirler aña şimdi ki bil

164. Diledi Ḥaḳ Teʿālā virdi yiri
ʿİbādet ḳıldı yaʿnī duta diri

165. Yedi yüz biñ melāyik[61] ki geleler
Sekiz biñi Ḥaḳ'a ḳulluḳ ḳılalar

166. Bularuñla bu yiryüzi olındı
Bularuñ göñli bu yirde dolındı

VE İẔ ḲĀLE RABBÜKE LİLMELĀ'İKETİ İNNĪ CĀʿİLUN FĪ'L-ʿARḌİ ḪALĪFETEN …[62]

[6a]

167. Bulara didi bu kez buñı Yezdān
Ḳılısarum bu yirde yār-ı sulṭān

168. Şular kim vire ġayrullāha göñlin
Ki itmeye anuñ dāyima[63] şükrin

[61] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **melā'ik (ملانك)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) çoğunlukla **ye (ى)** harfiyle **melā'ik (ملايك)** şeklinde yazılmıştır.
[62] Kur'ān-ı Kerīm, Baḳara, 30: Hani, Rabbin meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti…
[63] Bu beyitte bu kelime, **dāyimā (دايما)** şeklinde yazılması gerekirken vezin gereğince **dāyima (دايمه)** şeklinde yazılmıştır.

169. Anı girü alur Cebbār-ı ʿālem
Yedirür anuñiçün aña çoḳ ġam

170. Maʿālimden getürmişdür iy insān
Çü yaratdı yir ü gögi o Sulṭān

171. Melāʾik ḫalḳ idüp gögin ol iskān
Ḳılıpdur hem yaradup yirde ol cān

172. Nice müddet bu yirde cinn iṭāʿat
İdüp ḳıldılar Allāh'a ʿibādet

173. Ḥased idüp onlar ḳamusı ʿāṣī̇
Ḳılarlar yiryüzünde çoḳ meʿāṣī̇

174. Melāʾikeden olara bu kez Allāh
Viribir bir bölük cinn dirler iy Şāh

175. Reyisi idi bunlaruñ ʿAzāzī̇l
Ḳamu ʿālimleridi anı ki bil

176. İnüp yirde bular cinn sürdi
Yirüñ yüzinde bunlar dutdı yurdı

177. Ḳaçup cinn ṭaġ eteklerine gitdi
Deñiz adalarına daḫı yetdi

178. ʿAzāzīl'i virür Ḥaḳ yire ihlāk
ʿİbādet eyleye bunda o nā-bāk

179. Ḥizibine didi uçmaġa tā kim
Ve Dünyā gögüne olaydı ḥākim

180. Ki ol yirlerde iderdi ʿibādet
İderidi göñüllerde o ṭāʿat

181. Ki cennetin içine varuban ol
ʿİbādet ḳılaridi Allāh'a bol

182. ʿAceb eyledi baḳup özine
Bu kez söyler sözi ol kendüzine

183. Didi ki nice emlākı o Mevlā̲
Baña virdi benüm ḳamudan evlā̲

[6b]

184. ʿAzāzīl'e daḫı çün diye ol Ḥaḳ
Ḳılarum didi Ādem ben muḥaḳḳaḳ

… ETECʿALU FĪHĀ MEN-YUFSİDU FĪHĀ VE YESFİKU'D-DİMĀ'E …[64]

[64] Baḳara, 30: … Onlar, "Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?" … dediler.

185. Didiler ki ḳılar mısun insān
Fesād eyleyüp anlar dökeler ḳan

186. Saña tesbīḥ iderüz çü biz dāyim
Olupduruz ʿibādātuñda ḳāyim[65]

187. Bulara didi girü bī-gümānī
Bilirüm ben şunı bilmezler anı

188. Bularuñ içlerinde ola kişi
ʿİbādet itmek ola dāyim işi

189. Yaḫūẕ[66] dir ṭāʿatüñüz kibriledür
Bularuñ ḫoẕ[67] günāhı ʿözriledür

190. Günāhı ʿözrile yigrekdür ḳatumda
Şu ṭāʿatden ki ola kibr anda

191. Diledi kim yarada yirden Ādem
Didi Cebrāyil'e Ḫallāḳ-ı ʿālem

[65] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **ḳā'im (قائم)** şeklinde yazılması gerekirken döneminin bir dil hususiyeti olarak çoğunlukla **ye (ى)**harfiyle **ḳāyim (قايم)** şeklinde yazılmıştır.

[66] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **(د) dal** harfiyle **yaḫūd (يخود)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte **ẕel (ذ)** harfiyle **yaḫūẕ (يخوذ)** şeklinde yazılmıştır.

[67] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **(د) dal** harfiyle **ḫod (خود)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte **ẕel (ذ)** harfiyle **ḫoẕ (خوذ)** şeklinde yazılmıştır.

192. Ki yirden varuban alġıl turābı
Çü aldı ṣaldı yaġmur bī-ḥisābī

193. Ḳarır da bu kez ṭopraġı ol ṭīn
Bu yaġmur ṣaldı Sulṭān-ı selāṭīn

194. O yire ṭāyife ve'l-mülke ḳırk yıl
Yetüpdür anda balçıḳ oluban bil

195. O balçıḳdan bu kez Sulṭān-ı ʿālem
Ḥaḳīḳat yaradupdur yirden Ādem

196. Bu kez emr itdi cāna bil iy ʿāḳil[68]
Ki ol cisme varuban ola dāḫil

197. Başı üstinde ṭurup girmedi ol
Bu kez Ḥaḳ viribidi aña bir ḳul

198. İdi Cebrāʾīl'(e) kendüsidür rūḥ
Cemiʿi nesne durur aña meftūḥ

[7a][69]

199. Çü Şeyṭān biliridi birdür Allāh
Nite ʿāṣī olup oldıydı güm-rāh

[68] Bu kelime sözlüklerde **ʿāḳil (عاقل)** şeklinde yazılmaktayken (döneminin ya da müellifin/müstensihin bir imlâ hususiyeti olsa gerek) bu beyitte ve müteakip geçtiği her beyitte **ʿāḳīl (عاقيل)** şeklinde yazılmıştır.
[69] **6b** sayfasının altında râbıt olarak *müşir* yazılmış olduğu hâlde **7a** sayfası bu *müşir* ile başlamamaktadır. Arada bir veya birkaç varakın noksan olduğunu düşünmekteyiz.

200. Şu bir secde içün ki ide İblīs
Muṭīʿ olmayuban ḳıldıydı telbīs

201. Ki bu nice secde evlād-ı Ādem
Yirüñ yüzünde terk ider a bu dem

202. Bunuñla kāfir olmadı bu insān
Nicesi kāfir oldı ya o Şeyṭān

203. Cevāb işidüñ imdi bu suʾāle
Düni gün müʾminüñdür işi nāle

204. Egerçi terk ḳıldı iderüm dir
Benüm cürmümi ʿāfv ide Ḫuẕā dir

205. Velī Şeyṭān-ı melʿūn kibr ile kūr
Ne söyler oluban kendüye maġrūr

206. Anı ṭopraḳdan itdün beni oddan
Nice secde idem aña ben o dūn

207. Ḫayırluyum ben andan iy Ḫuẕāyā
Ḫasīse secde itmek ne-revāyā

208. Çü ḳılduñ beni nūrdan ḳılduñ aʿlā
Nicesi ola ẓulmet nūrdan evlā

209. Bu kez İblīs'e didi Ḥaḳ i[y] melʿūñ
Ḫaṭā idübeni olduñ (ki) maġbūn

210. Ḥaḳīḳat içre nūr bil ki turābdur
Velī āteş işi küllī ḫarābdur

211. Ṭurābuñ evveli gerçi ola ẓulmet[70]
Çü yaġmur irdi aña oldı niʿmet

212. Velī nār evveli küllī tütündür
Ve anuñ aḫiri hem cümle küldür

213. Zamānla külden olmaz illā ẓulmet
Bu yirden ḥāṣıl olmaz illā niʿmet

214. Bu kez ʿaciz ḳılup andaġı nārı
Ḳabūl eyleyüben ḳıldı iḫtiyārı

215. Melāyik ki bu yire beyle geldi
Anuñla yiryüzünde beyle oldı

[7b]

216. Semāya girü bulmadı bular yol
Ḥavāda ḳaluban ḳulluḳ ider bol

[70] Bu mısra vezne uymamaktadır.

ḲIṢṢA-İ DUḪŪ(L)-İ ĀDEMÜ'N-NEBĪYYÜ ʿA. M. FĪ'L-CENNETİ[71]

[ḲĀLE] "USKUN ENTE VE ZEVCUKE'L-CENNETE …"[72]

217. Ḫiṭāb ider didi Cebbār-ı ʿālem
Oluñ sākin bu cennetde iy Ādem

218. Senüñle ʿavretüñ bunda ne ki var
Ne dilerseñüz idüñ andan ifṭār

219. Velīkin şol aġacuñ ḳatına siz
Yaḳın olmañ ẓavālimden olursız

220. Çü Ḥaḳ emr itdi ekli ḳamusından
Niçün nehy itdi anuñ birisinden

221. Zīrā ki Ḥaḳ Teʿālā̲ küllī işi
Sebebsiz işlemez bilüñ iy kişi

222. Çü taḳdīrde varidi çıḳa Ādem
Ol Ādem'den ʿimāret ola ʿālem

223. Anı ḳıldı sebep çıḳardı andan
Bilā-ʿillet ḳovamadı ol evden

[71] Hz. Âdem (a.s.) peygamberin cennete girişinin kıssasıdır.
[72] Aʿrāf, 19: Hz. Âdem cennette iken (Allâh ona) dedi: "… Sen ve eşin cennete yerleşin! …"

224. Meṣeldür didügüm saña iy yār
Bilā-ʿillet ḳonuġı ḳovmaz ebrār

225. Eger çıḳmasayidi andan Ādem
Geliserdi belinden bunca ādem

226. Kimi kāfir kimi müʾmin olaydı
O kāfir cennet içre nice olayıdı[73]
227. Degüldi kāfirüñ cennet maḳāmı
Anuñçün redd ḳıldı andan anı

228. Çü bileydi niçün iletdi anı
O cennet içre ḳıla bu mekānı

229. Diledi zīrā ḳullarına cennet
Ḳoḳusın bildire tā ola raġbet

230. Daḫı buyidi girmeklige ḥikmet
ʿAmelle bulunır dirlerdi cennet

231. Bizüm aʿmālimüz Ādem'den ekṣer
Pes imdi bizüm ola andan ekṣer

[8a]

232. Anuñçün ḳoydı anı cennetine
İrürdi anı ulu niʿmetine

[73] Bu mısra vezne uymamaktadır.

233. Ne bilsünler ki cennet faẕl-ı Sübḥān
Degül girmeklige aʿmāl-ı erkān

234. Ṣorarum saña ben iy ʿayn-ı insān
Niçün ʿāfv eylemedi anda Sübḥān

235. Çıḳardı anı cennetden günāhı
Nice yıl aġlayup itdirdi āhı

236. Ṣoñ ucı ʿafv ḳıldı anı bunda
Sebeb nedür ki ʿafv itmedi anda

237. Degül ki anda itse aña raḥmet
Nite olayidi ʿālem ʿimāret

238. Ve daḫı anda anı ʿafv ideydi
Yaluñuz bir kişiye ʿafv olaydı

239. Velīkin çün getürdi bu cihāna
Ḳıyāmet ḳāʾim olunca dolana

240. Anuñile nice yüz biñ bile kişi
Bağışlaya Kerīm'ün budur işi

241. Ve hem dirdi melāyik ki bu cennet
Maʿāṣī yiri degüldi ḥaḳīḳat

242. Diledi göstere eylük yavuzluḳ
Ḫuẕā’dandur degül size taʿalluḳ

243. Anı ki ṣaḳladı olmışdur ebrār
Şu ki ṣaḳlamadı olmışdur eşrār

244. Saʿādet virse bulurlar hidāyet
Şaḳāvet virse bulur ol ḍalālet

245. Anı ki ṣaḳladı irişdi tevfīḳ
O ki ṣaḳlamadı ẓulmetde taḥḳīḳ

246. Gör imdi Ādem’i cennetde ḥāṣıl
Günāhı nice itmişdür iy ʿāḳil

247. Velī çün çıḳdı cennetden o kişi
İdüben tevbe bunda öñde işi

248. Bunuñla ki o cennetdeydi evlā
Velīkin tevbe bunda virdi Mevlā

[8b]

249. Daḫı Ḥaḳ göñül evine arżı
Yazuban ḳılmışidi iki farżı

250. Sebeb ḳıldı günāhı dirmegine
Bu ʿālem taḫt üzre irmegine

251. Dilerse bir kimesneye ol Allāh
Vire bir nesneʾi olġıl sen āgāh

252. Sebeb ḳılar günāhı dilerse Ḥaḳ
Dilerse ṭāʿati ḳılar muḥaḳḳaḳ

253. ʿAzāzīl'e Çalap çün itdi laʿnet
Durup itdi yirinden ḳaṣd-ı cennet

254. Ḳapucılar ḳomışdı anda Raḥmān
Olardan hep kime söyledi Şeyṭān

255. Didiler anı kim redd itdi Allāh
Sözümüz yoḳ bizüm anuñla vallāh

256. Bu kez ṭāvūsa söyler ki meveddet
Senüñle varidi ḳılġıl riʿāyet

257. Beni uġrulayın uçmaġa ḳoy sen
Girüben düşmenüm azdurayum ben

258. Ola ki ḥīle idüp anı andan
Çıḳarup yavuz idem daḫı benden

259. Didi ṭāvūs ki şāyed ben bunı yār
Başarmayam velī diyem gele mār

260. İşü ki gelübeni bitüre ol
O maḳṣūduñ kemāle yetüre (ol)

261. Çü geldi ol yılan aġzına aldı
O Şeyṭān çün anuñ ḳatına geldi

262. Bu kez başladı Şeyṭān söylemeye
Aña çoḳ dürlü ḥīle eylemeye

263. Şanırdı Ādem ol sözdür yılanuñ
Ve illā diñlemezdi sözin anuñ

264. Ḫiṭāb eyleyüben dir aña iy yār
Benüm üstümde senüñ çoḳ ḥaḳḳuñ var

265. Senüñle eyledük çoḳ zīre ṣoḥbet
İdeyin saña işid bir naṣīḥat

[9a]

266. Didi Ādem naṣīḥat idici Ḫaḳ
Yeter baña anı bilgil muḥaḳḳaḳ

267. Ḥavā ḳomadı līkin didi eyit
Nedür ögüdü ki virgil iy yigit

268. Bulara girü dönüp didi Şeyṭān
Niçün yıġdı sizi andan o Sübḥān

269. Ḳalır her ki yiye andan muḥalled
Ya evden çıḳmayalar mü'ebbed

270. Ve her ki yemezise ol aġaçdan
Ḫuẕā'dan eb'ad olur çıḳar andan

271. Temīn[74] itdi bunuñ üzre o mel'ūn
Ġurūr idüp buları ḳıldı maġbūn

272. Ḥavā didi ki ṭurup ṣanurum ben
Ḥavā'ya didi Ādem evlümsün sen

273. Yiyesin biz günāh itmiş olavuz
O Ḥaḳ ḳatında biz cürüm ḳılavuz

274. Ḥavā bir buġday alup yedi nıṣfın
Virüp Ādem ḳatına ḳoydı nıṣfın

275. Ṣoloḳ sā'at başundan tācı düşdi
Ve hem egninden anuñ ḥulle uşdı

[74] **Te'mīn (تءمين)** şeklinde yazılması gereken kelime hemzesiz **temīn (تمين)** şeklinde yazılmıştır.

276. Sezā gelüp (ki) bir gör ne didiler
Ḥaḳ'uñ emrini anlar çün ṣıdılar

277. Bizüm yoḳ anlaruñla olmaġumuz
Daḫı bir yirde hergiz ḳonmaġumuz

278. Yayıldı cümle cennet içre ol dem
Ki ʿāṣī oldı Allāh'a ol Ādem

279. Melā'ik ḳamusı aña varurlar
Muḥammed nūrın alnında görürler

280. Diledileridi dükeli anı
Görüben ḳoymadılar līk anı

281. Ḳatı ġuṣṣa içindeyidi ʿuryān
Suçum ʿafv it baña dirdi o Sulṭān

282. Bu kez Cebbār-ı ʿālem didi aña
Elem enhaküme ʿan-tilke[75] saña

[9b]

283. Ki bunı nehy ḳılmaduḳ mı sizi
Niçün işitmedüñüz işbu sözi

[75] Aʿrāf 22: "… *Ben size o ağacı yasaklamadım mı?* ..."

284. Çü emrüm ṣıdıñuz size bu cennet
Degül lāyıḳ çıḳuñ andan bu sāʿat

[ḲULNĀ] (ḲĀLE)-HBİṬŪ BAʿŻUKUM [ʿALĀ] (Lİ) BAʿŻİN ʿADUVVUN …[76]

285. Yılan (u) ṭāvus (u) Ḥavvā vu Ādem
Ḫurūc itdi o cennetde ṣoloḳ dem

286. Bularuñ her birisin bir mekānı
Dutubdur getürüserüm ʿayānı

287. Serendīl'e düşüpdir bilgil Ādem
Ḥavā düşdi Cūdī ṭaġına ol dem

288. Yılan düşdi ṭaġına İsfaḥān'uñ
Ve ṭāvūs-mende olmasun günāhın

289. Ḥavā Ādem'le aġlar iki yüz yıl
Yimez içmez ve tā ki geldi Cibrīl

290. Didi ki başuñı ḳaldur yā Ādem
Suçuñ ʿafv eyledi Cebbār-ı ʿālem

291. Didi kim ne buyurur baña Maʿbūd
Dutam emrini tā kim ola ḫoşnūd

[76] Aʿrāf 24: "… Allâh, 'Birbirinize düşman olarak inin (oradan)!' buyurdu. …"

292. Ḫaberlerde gelüpdür şeyle Ādem
Baña senden esirgeridi ʿālem

293. İki gözinden anuñ ṭoldı enhār
Ne enhār bil ki ṭolupidi eşcār

294. Daḫı dirler ki işbu misk ü ʿanber
Daḫı Hind'den ne ki var ıssı otlar

295. Anuñ gözi yaşından oldı ḥāṣıl
Zihī fażıl zihī insān-ı kāmil

296. Ḥavā daḫı düni gün aġlaridi
Gözinden ırmaḳ olup çaġlaridi

297. Yaşından iki ırmaġ[77] oldı ulu
Biri döküldi baḫre oldu lülü[78]

298. Birisi berre döküldi bu binā
Ki ḥāṣıl andan oldı bil ki ḳına

[10a]

299. Sebeb oldur bu ikiye ki ʿavret
İdeler anuñiçün ki maḥabbet

[77] Irmaḳ (ارمق) kelimesi ırmaġ (ارماغ) şeklinde yazılmıştır.
[78] Lü'lü' (لوءلوء) kelimesi, lülü (لولو) şeklinde yazılmıştır.

300. Bu kez Cibrīl eydür saña Mevlā̲
Buyurdı yapasın bir Beytü'l-aʿlā̲

301. Şu yirde ki senüñ olaydı taḥtuñ
Orada onamışdı līk baḥtuñ

302. Binā it benüm içün Beyt-i aʿẓām
ʿİbādet-gāh ola saña iy Ādem

303. Benüm ḫoşnūdlıġum anda durur bil
Ne ki emr eyledüm saña anı ḳıl

304. O ṭaş kim cennetümden almışidüñ
Bu ʿālem mülkine kim gelmişidüñ

305. Kenārında ḳoġıl ol Beyt'üñ anı
Meṣāb ola anuñla ins (ü) cānı

306. Ḫaberlerde gelüpdür çünki Ādem
Çıḳar oldıġın cennetden şoloḳ dem

307. Alup beş nesneʾi bile getürdi
Bu ʿālem mülkine anı yetürdi

308. Birisidür Ḥavā alduġı gevher
Elinde ṭaş olupdı bil i[y] server

309. Bulardan daḫı her biri ikişer
Alup yapraġı anlar ṭaşra düşer

310. Biri öküz yedi eyledi ʿanber
Gügül itdi yiyüp ḳurd iy birāẕer

311. Birisin yiyüben bal itdi aru
Geyik misk eyledi yiyüp i[y] meh-rū

312. İşitdüñ her birine sen tamāmet
Nicesi virdi bunlara kerāmet

313. Gör imdi cennetüñ niʿmetlerini
Nice ḳabż eyledi raḥmetlerini

314. Bu kez Ādem o Cibrīl'ile gitdi
Gelüben Mekke'nüñ yirine yetdi

315. Nereye başdı Ādem oldı emṣār
Egerçi yoḳdur anda şimdi deyyār

[10b]

316. Kūh-ı ʿArafāt geldi çünki Ādem
İḥāṭa ḳılmışidi anı pür-ġam

317. Ṭaleb ḳıldı Ḥavā'yı buldı anda
Ḳararmışdı olaruñ çeşmi günde

318. Ḥavā'yı görüben bilmedi ol dem
Didi Cibrīl Ḥavā'dur bu yā Ādem

319. Yuyup Kaʿbe ṭarāb eyledi anlar
Ṭaleb raḥmetlerine ṣaldı cānlar

320. Tamām idüp didi ki yā Ḫudāyā
Didigüñ itdüm iy Muʿṭīyü'l-ʿaṭāyā[79]

321. Gelüben didi şol dem aña Cibrīl
Didi Ḥaḳ el götürüp sen duʿā ḳıl

322. Didi pes ʿizzetüñ ḥaḳḳı sen iy Ḥaḳ
Benüm ḥālüme raḥm eyleyüben baḳ

323. Daḫı evlādumı kim geliserdür
Bu ʿālem mülkini kim ṭutısardur

324. Bulara daḫı raḥmet ḳıl İlāhī
Günāh itmişlerüñ sensin penāhı

325. Bu kez didi aña Cebbār-ı ʿālem
Bağışladum günāhuñ ki iy Ādem[80]

[79] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[80] Yazmada bu beytin ve bir önceki beytin mısraları bir istinsah hatası olarak birbirleriyle yer değiştirmiş ve bu durum yazma üzerinde mısraların doğru yerlerini gösteren işaretlerle belirtilmiştir.

326. Velī oġullaruñdan şuña taḥḳīḳ
Baña getürüp īmān ide taṣdīḳ

327. Şerīki vardur anuñ dimeye ol
Aña raḥmet idiserüm ḳatı bol

328. Diledi bu kez evlādını Ādem
Girü Cibrīl ḳatına geldi şoloḳ dem

329. Anuñ arḳasın ṣıġadı bayıḳ
Bilürdi tā ki olısar ḫalāyıḳ

330. İki ṣaf baġlayuban dirdi anlar
Ḫiṭāb idüp didi Tengri i[y] ḳullar

331. Sizüñ ilāhuñuz degül miyem ben
Didiler ki Ḫudā'mızsun Şehā sen

332. Diledi Ādem anlara imāmet
İde geçdi dükelinden tamāmet

[11a]

333. Olaruñ baʿżı saġdan ṣola geçdi
Ve baʿżı daḫı ṣoldan saġa geçdi

334. Ve baʿżı daḫı anuñ itdi sebʿat
Ṣorar Cibrīl'e kim nedür ne ḥikmet

335. Didi Cibrīl aña ol öñ gidenler
Olardur tengrilıḳ daʿvī idenler

336. Şular ki saġ yanuñda ola ḳāyim
Müselmānlıḳ içinde ola dāyim

337. Şular ki ṣol yanuñdadur hemīşe
Olar itmişdürür küfrin bilişe

338. Şular ki ṣol yanuñdan saġa gitdi
Ḳoyuban küfrini īmāna gitdi

339. Pes andan diledi destūr girü
Serendīl'e vara bundan i[y] nīk-rū

340. Zirā bulaydı andan dürlü niʿmet
Anuñçün istedi Ḥaḳ'dan icāzet

341. Bu kez didi ki Allāh'a acum ben
Daḫı egnimde yoḳ yalıncaġum ben

342. Gelüp Cibrīl didi aña ekin ek
Yiri sürüben(i) kesüp oluñ bek

343. Getürdi virdi aña buġday arpa
Daḫı bile getürdi aña penbe

344. Zirāʿat ögredür bu kez iy ʿāḳil
Tā yirden aña niʿmet ola ḥāṣıl

345. Boyunduruġı boynuna ḳodı bil
Bu resme itdi Ādem on iki yıl

346. Bu kez soñra aña gönderdi ṣulı
İki öküzi bārı ekin ulı

347. Ḫaberde beyledür ol gün zirāʿat
İdüpdür bitdi başlandı tamāmet
348. Ve ṯāninci gününde biçdi derḥāl
Ve ṯāliṯde dibāsın itmedi ḥāl

349. Ve rābiʿde ṣuvaruban üretdi
Ve ḫāmisde un eyleyüp ögitdi

[11b]

350. Ve sādisde unı eyledi etmek
Çün etmek oldı maʿlūmı ne itmek

351. Bu kez panbuġı ekdi bitdi irdi
Ḥavā'ya emr ḳıldı anı derdi

352. Çıgıdından ayırtlayup egirdi
Doḳuyup ṭon idübeni giyerdi

353. Yedi yıl geçdüginden ṣoñra ḥāmil
Ḥavā yüklü oluban oldı Ḳābil

354. O yüklü olduġından geldi Şeyṭān
Kelīmem ün virem didi iy insān

355. O ḳarnuñdaġı señün ola ādem
Ḳo ʿAbdu'l-ḥāriṣ adın doġduġı dem

356. Çü doġdı aña eyle ḳodılar ad
Ki Ḥāriṣ eylemişdi anı bünyād

357. Gelüp Cibrīl buları itdi melāmet
Duyuban bunlar itdiler nedāmet

358. Eger bilseyidi Şeyṭān'durur ol
Sözi anuñ nite olaydı maḳbūl

359. Doġan oġlanı ġayrullāha nisbet
İdüben oldı bunlara o töhmet

360. Bu kez tevbe idüben ad virdi Ḳābil[81]
Bile bir ḳız daḫı doġmışdı kāmil

361. Cemīldi görklüyidi ol be-ġāyet
Bu resme doġdı yetmiş yıl tamāmet

362. Bulara emr ḳıldı Ḥaḳḳ Teʿālā
İkinci ḳızı evvel oġlan ala

363. Ve evvelki ḳızı ikinci oġlan
Ala diyübirmişdi o Sübḥān

364. Bu resmeyidi anlardan şerīʿat
Ta altmış yıla irince tamāmet

365. Otuz yedi biñ oldı er ü ʿavret
Tenāsül oldı ʿālem dutdı şevket

366. Ve Ḳābil'üñ biñ idi cümle evlād
Görüben Ādem oldı ḫurrem (ü) şād

[12a]

367. Anuñ ʿindinde beyleyidi ʿādet
Ḳaçan ki ḳurbān itmege irādet

[81] Bu mısra vezne uymamaktadır.

368. Olaydı od gelüp yaḳardı fī'l-ḥāl
Bilürlerdi ḳabūldür budır aḥvāl

369. O ḳurbān ki anı od yaḳmazidi
Bilürlerdi ki maḳbūl olmazidi

370. Çü etmek yedi Ādem dutdı ḳuvvet
Anuñ göñli et istedi be-ġāyet

371. Şikār itmekle emr eyledi Rezzāḳ
Yiyüben tā ki ḳıla şükr-i Ḫallāḳ

372. Ḫurūc idüp evinden çıḳdı ava
Dutup kerkes gügercin geldi eve

373. İkisin daḫı ẕebḥ eyledi derḥāl
Oda atdı buları budır aḥvāl

374. Gügercini ki virmişdi Ḥavā'ya
Bişüp ḥāżır olup geldi oraya

375. O kerkes bişmedi Ādem ḳaḳıdı
Yine ol kerkesi od üzre ḳodı

376. Bu kez göynidi kerkes ġuṣṣa yedi
Aña Cibrīl gelüben gör ne didi

377. Senüñ evlāduña tā ki ḳıyāmet
Ḥarām ola yemeyeler tamāmet

378. Bunı işidüben(i) oldı ḫurrem
Ḳabūl olduġına ḳurbān şol dem

379. Bu nesne böyleyidi tā ki Aḥmed
Ol iki ʿālemüñ faḫrı Muḥammed

380. Gelicek emr olındı o ḳatına
Bularuñ itdügi ḳurbān yuyuna

381. Anuñçün didi kim ola beşāret
Revā görmedi ide ol ḥaḳāret

382. Eyā mü'min beşāretdür saña bil
Seni itmedi düşvār şükrini ḳıl

383. Seni dünyāda çün beyne'l-ḫalāyıḳ
Dile miydi ki Resūl ide bayıḳ

[12b]

384. Revā ola mı yarın cümle maḫlūḳ
Virüldükde ḳıla mı sizi maḥrūḳ

385. Ḫuẕāyā sen Ġanī'sin ben günāhkār
Bu ḳulun bu ḳamu ḥāli saña aşkār

386. Emīndi bu ṭapuñdan senüñ iy Şāh
İdesin cennet içinde ḳarār-gāh

MECLİS-İ ḲĀBİL[82]

387. Gelicek dünyāya Ḳābil bin Ādem
Vücūda geldi bile bir ḳız ol dem

388. Be-ġāyet görklüyidi bilgil o ḳız
Naẓīri yoġidi ḫūbluḳda hergiz

389. Ve Hābil ile daḫı ol Ḥavā Ana
Getürmişdi yine bir ḳız cihāna

390. Velīkin ol degülidi igen ḫūb
Tā k'ola bunlaruñ ḳatında merġūb

391. Diledi kendi uḫtin ala Ḳābil
Nicesi dir işitgil imdi Hābil

392. İkimüz daḫı bir ḳurbān idelüm
Ne emr itdi Ḫuẕā anı idelüm

393. Kimüñ ḳurbān(ı) kim olursa maḳbūl
O ḳızı almaġa ol ola meşġūl

[82] Ḳābil'in Meclisi hakkındaır.

394. Bunuñ üzre ḳıluban ʿahd (u) peymān
Bularuñ her birisi ḳıldı ḳurbān

395. Ḳodılar bir depe üstinde iy cān
Yaḳīn ola bulara ʿilm-i burhān

396. O Hābil itdügi ḳurbān iy yār
Göyündürdi semālardan inen nār

397. Dönüp Ḳābil dir aña çünki maḳbūl
Olınmadı ḳılam ben seni maḳtūl

LE'İN BASAṬTE İLEYYE YEDEKE Lİ-TAḲTULENĪ MĀ ENE Bİ-BĀSIṬİN YEDİYE İLEYKE Lİ-AḲTULEKE …[83]

398. Bu kez Hābil dir aña gerçi ḳāṣid
Olasın ḳatlüme ben saña bāsıṭ

[13a]

399. Elümi itmezem dir iy birāẕer
Ḫuẕā'dan ḳorḳarum ki eyleyem şer

FEṬAVVAʿAT LEHU NEFSUHU ḲATLE AḪĪHİ FEḲATELEHU FEAṢBAḤA [MİNE'N-NĀDİMĪN] (MİNE'L-ḪĀSİRĪN)[84]
ḲĀBİL HĀBİL'İ ÖLDÜR(DÜ)GİDÜR[85]

[83] Māide, 28: "Andolsun ki sen öldürmek için bana el uzatsan bile ben öldürmek için sana elimi uzatacak değilim! ..."
[84] Māide, 30: "Derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de (nefsine uyarak) onu öldürdü ve böylece ziyan edenlerden oldu."
[85] Ḳābil'in Hābil'i öldürdüğü hakkındadır.

400. Uyuban kendü nefsine o Ḳābil
Nicesi oldı ḳardaşına ḳātil

401. Urup bir ṭaşıla öldürdi anı
Sögüt dibinde seyelān itdi ḳanı

402. O vaḳitden berü olmadı ʿayşı
Ve bu yir ḳanı yutmadı [i]y kişi

403. Tā ki olsun içün bu ḫalḳa meşhūr
Günāh ol ḳan degül ki ḳala mestūr

404. Çün öldürdi nidesin bilmedi ol
Zīrā ölmemişidi daḫı bir ḳul

405. Omuzına götürüben gezerdi
Görür yiri iki ḳarġa ḳazardı

406. Ṣavaşup birisin ḳatl itmişidi
O ḳazduġı yire defn itmişidi

407. Anı görübeni bu daḫı anı
Ḳazuban yirde eyledi nihānı

408. Ḥavā Ādem'le ḳatı ġuṣṣa yedi
Bu oġlanlarumız ne oldı didi

409. Duru gelüben işit kim ne dirler
Buları isteyü ṭaġa giderler

410. Atası itdügin çünki işitdi
Ḳaçuban yazuları dutdı gitdi

411. Ḫaber virdi atalarına Cibrīl
Depeledi diyü Hābil'i Ḳābil

412. İşidüben bular yetmiş gün aġlar
Anuñiçün cigerlerini ṭaġlar

413. Bu kez buldılar anlar ḳabr-i Hābil
Maḳābir eylediler anda ki bil

[13b]

414. Çalap buyurdı Ādem Hābil içün
Ḳışāṣ ide didi ki beni niçün

415. Depelersiz sizüñ ben oġluñuzun
Degül düşmen velīkin dostuñuzun

416. Didi Ādem anı buyurdı Allāh
Benüm re'yüm degüldür uşbu vallāh

417. Didi Ḳābil sizüñ ben teniñüzden
Biriyüm daḫı sizden oġlınuzdan

418. Çü bunı böyle didi oldı kāfir
Ḳıyāmet güni anı ḳahr ide Ḳāhir

419. Anuñ evlādı daḫı gördi anı
Cemiʿ(i) kāfir oldı bī-gümānī

420. Anuñ zürriyeti ne k'oldı mevcūd
İzi yetmişidi bu küllī merdūd

421. Tamām oldı çü yetmiş yıl bu kez Ḥaḳ
Viribir Ādem'i aña muḥaḳḳaḳ

422. Gelüben anları eyledi daʿvet
İdeler yaʿnī Allāh'a ʿibādet

423. Çü yüz yıl daḫı yetmiş yıl çü geçdi
Bu dünyānuñ serābından o göçdi

424. Anuñ ṣoñında geçdi çün yedi yıl
Vefāt itdi Ḥavā daḫı şehā bil

ḲIṢṢĀ-İ ŞĪT[86]

425. Didiler Şīt'e Ādem oġlı taḥḳīḳ
Ki yār olmışidi anuñla Tevfīḳ

426. Umūr-ı dīne ḳılmışdı anı şāh
Nübüvvet virdi aña bu kez Allāh

427. Nübüvvet daʿvī ḳılup ḫalḳa daʿvet
İdüpdür bunda ḳırḳ beş yıl tamāmet

428. İki yüz daḫı seksen yıl ʿibādet
İdüpdür Tengri'ye ḳılup iṭāʿat

429. Çü naḳl eyledi dünyādan o kişi
Ḫarāb oldı bu ḫalḳuñ azmayişi

[14a]

430. Bu kez ḳalmadı atalıḳ şerīʿat
Cehālet ṭoldı ʿālemde ḥaḳīḳat

431. Nice ḳılmaḳ gerek Allāh'a ṭāʿat
Bilinmedi velīkin anda ṣūret

[86] Hz. Şīt (a. s.)in kıssasıdır.

432. Benī Ādem ki anı yazmışidi
Divārlarda cemāda ḳazmışidi

433. Atamuz ṣūreti diyüp naḳḳāş
Ḳazardı ḳande kim bulayidi ṭaş

434. Pes anı görüben ṣandı ʿibādet
Aña itmek gerekdürür iṭāʿat

435. Ẕehebden ü gümüşden eylediler
Muṭīʿ olup aña ṭapu eylediler[87]

436. Bu resme itdi üç yüz yıl tamāmet
Gelen dünyāya anı dutdı ʿādet

437. Bu kez viribidi İdrīs'i Allāh
Beyān ide bulara ḥükm-i Allāh

ḲIṢṢĀ-İ İDRĪS[88]

438. Büte mecmuʿı bunlar ṭaparidi
İlāhuñ buyruġından ṣaparidi

439. Çalap İdrīs'e virüben nübüvvet
O ḫalḳa viribidi ide daʿvet

[87] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[88] Hz. İdrīs (a. s.)in kıssasıdır.

440. Ḳatı ʿābiddi ol ṣāhib-şerīʿat
ʿİbādet itdi seksen yıl tamāmet

441. Ve yüz altmış yıl eylemişdi daʿvet
Dutupdur muʿciziyle daḫı ḳuvvet

442. Anuñ tesbīḥi ḫod irüşdi şuña
Firişteler taḥassür ider aña

443. Melāʾik küllī anuñ ṭapusına
Gelürdi Tengri ḥükmiyle ḳatına

444. O ḫalḳuñ baʿżısı oldı Müselmān
Anuñla ḳardaş oldı ***Ḳābız-ı cān***[89]

445. Bu kez İdrīs aña dir cānumı al
Göreyin cān aluban budur aḥvāl

[14b]

446. Bu ʿAzrāʾīl onuñ cānını aldı
Anuñ cānı girü gövdesine geldi

447. Bunı kim eyledüm şimdi ḥikāyet
Dirsen degüldür işbu rivāyet

[89] (Ruh alan) Ölüm meleği, Azrail.

448. Zīre virmese destūr (ki) aña Ḥaḳ
Alımaz cānı ʿAzrāʾīl muḥaḳḳaḳ

449. Velīkin budurur bunda ḥikāyet
İdiserüm saña şimdi ḥikāyet

450. Ḳatı zāhid (idi) bilgil o kişi
ʿİbādet itmekidi dāyim işi

451. Daḫı iderdi ol yirde ḫıyāṭat
Tamāmet sühen iderdi riyāżat

452. Ve her gün on iki biñ tesbīḥi ol
İdüben şükür ider Ḫālıḳ'a bol

453. Yigirmi oġlı oldı girü öldi
Bu kez İdrīs Ḥaḳ ile gör ne ḳıldı

454. Didi ki ger benüm oġlum olursa
Kitābum oḳuyup diri ḳalursa

455. Yüz öksüz besleyem Allāh içün ben
Eger beyle ḳılasın didügüm sen

456. Bu kez oġlı doġup on yaşa irdi
O ṣuḥuf oḳuyup sözine girdi

457. Ve İdrīs daḫı ḳavlini yirine
Getürüpdür velī ol oġlı yine

458. Vefāt itdi bu kez dir İdrīs aña
İlāhī rāżıyum ḥükm itse aña

459. Velīkin dileridüm ümmetüme
Didi ṣuḥufımı benüm ṣoñuma

460. Gelip Cibrīl aña didi ki sen
Dileriseñ girü ola dir oġlan

461. Bu kez İdrīs yedi yüz tesbīḥ ider
Duʿā ḳılar daḫı elin götürür

462. Ḳabūl idüp duʿāsın ḳıldı diri
Diledi İdrīs anı ḳala diri

[15a]

463. Ḳala dünyāda daḫı ide daʿvet
Ve hem oġlına ḳala bu nübüvvet

464. Bu kez Cibrīl didi ki böyle dime
Anuñçün fikr idüben ġuṣṣa yeme

465. Merātib var anuñ daḫı aʿlā̱
Nice ola bu sen didigüñ evlā̱

466. Bu kez İdrīs aña dir görmişüm ben
Oġul acısına uġramışum ben

467. Daḫı dilemezem görem ben anı
Anuñ odına yaḳma işbu cānı

468. Bu kez Cibrīl didi ki dile aña
Acısın daḫı göstermiye saña

469. Pes imdi yalvarup eydür Ḫuẕā'ya
Pes uġratma daḫı bunı cezāya

470. Ḳabūl eyleyüben dilegüñ Allāh
Göge çıḳardı anı ol ulu Şāh

471. Bu kez İdrīs didi ki bunda bir er
Yalañuz nicesin ola muḳarrer

472. Degüldi bu melāyik cinn ü ādem
Tā anlaruñla göñlümi avudam

473. Bu kez oġlanları cānı ḳatına
Gelür Ḥaḳ emriyile ḥażretine

474. Anuñla bir zamān oldı müserrer
O dördünci melek de oldı muḳarrer

475. Didiler ki ḳuşa binüp uçarduḳ
Bu gönlümüz anuñile açarduḳ

476. Diledi ki bular girü varalar
Maḳāmına gine varup ṭuralar

477. Bu kez İdrīs didi yā Rabbī saña
Dilerüm vir o ʿilmü'r-rūḥ baña

478. Bu kez Ḥaḳ dir[90] aña dünyāda çün sen
Buları besledüñ ammā geñiben

479. ʿAbeş ḳılmayuban girü buları
Saña ışmarladum iy cān eri

[15b]

480. Girü İdrīs didi yā Rabb bular
Saña maʿlūmdurur benden dilerler

481. Ki yemişlerdi andan dürlü niʿmet
Anı ister ki girü ide daʿvet

482. Bu kez şükri bilene cennetinden
Viriser bir yarağı raḥmetinden

[90] Yazmanın burasında bu kelime ile bir önceki kelimenin yer değiştirilmeleri için işaret konulmuştur. Bu metinde de söz konusu işarete uyulmuştur.

483. Ne dürlü isteseler anda niʿmet
Vücūda gelir anda iy kerāmet

484. Çıḳardı göge İdrīs'i ol Allāh
Viribidi bu kez Nūḥ'ı ol āgāh

ḲIṢṢATU'N-NŪḤ[91]

485. Viribidi bu ḫalḳā Nūḥ'ı Allāh
Ki ḳalmaya ḍalālet içre güm-rāh

486. Anuñiçün dürlüdür kim ḥikāyet
İdüp dirleridi bunda rivāyet

487. Anı ki itmişidi İbn-i ʿAbbās
Resūlden ki olupdı Ekremü'n-nās

488. Anı yār eyledüm işbunda iy cān
Zīre[92] ẕikr eylemişdür anı Ḳurʾān

489. Çalap yüz sekseninde ḳıldı irsāl
Bu ḫalḳı oḳuya ḳılmaya ihmāl

… FELABİŞE[TE] FĪHİM ELFE SENETİN İLLĀ ḪAMSĪNE ʿAMMEN …[93]

[91] Hz. Nūḥ (a. s.)un kıssasıdır.
[92] Yazmada bu kelime, **Zīre (زیره)** şeklinde yazılması gerekirken **Ẕīre (ذیره)** şeklinde ***peltek ẕ*** ile yazılmıştır.

490. Ṭoḳuz yüz elli yıl ḳıldı bu daʿvet
O resme kimse görmedi meşaḳḳat

491. Ki her gün on kere dögerleridi
Aña renc idüben sögerler idi

492. Düşüp yataridi bī-ʿaḳl u bī-fer
Şanasın ki yedi dāru-yı hūş-ber

493. Oġulları o Nūḥ'ı götürürdi
Anı bī-ʿaḳl evine yetürürdi

494. Çü gelse ʿaḳlı ṣorardı o girü
Ne yirdeydüm diñüz baña iy nīk-rū

[16a]

495. Varuban ideyin bunları daʿvet
Ola ki ideler bunlar iṭāʿat

496. Bu resmidi aña her rūz her māh
İderleridi Nūḥ'a şeyle ikrāh

497. Şuñı ki üşte dünyāya tamāmet
Yeniyi līk ḫalḳ ider selāmet

[93] ʿAnkebūt, 14: "… O da dokuz yüz elli yıl onların arasında kaldı. …"

498. Şu müddetde ki ẕikr olaydı insān
Aña yetmiş kişi getürdi īmān

499. Ḫaberlerde gelüpdürür ki birler
Oġullarını ḳamu getürürler

500. Bize dirlerdi buña uymaduḳ biz
Ve sözine daḫı inanmaduḳ biz

501. Ve siz daḫı bunuñ hergiz sözine
İnanup bakmañuz hergiz yüzine

502. Anuñ evlādı çoḳ oldı çü öldi
Ecel Nūḥu'n-nebī'ye yaḳın oldı

503. Çalap Nūḥ'a bu kez itdi ḫiṭābı
Ki taḥḳīḳi idegeldin ʿaẕābı

504. Büte taparlaridi küllī anlar
Gice gündüz anı taʿẓīm iderler

505. Diridi ḳamu tengrimüz görürüz
Senüñ tengriñ görünmez biz niderüz

506. Varup durdu bu kez sulṭān ḳatına
Anı daʿvet ider Ḫaḳ Ḫażretine

507. Didi idüñüz Allāh'a iṭā'at
Ve illā ṣoñra idersiz nedāmet

508. 'Aẕābı gönderiser size Allāh
Eger dutmaziseñüz şimdi vallāh

… YĀ NŪḤU ḲAD CĀDELTENĀ FEEKŞERTE CİDĀLENĀ FE'TİNĀ BİMĀ TE'İDUNĀ İN-KÜNTE MİNE'Ṣ-ṢĀDİḲĪN[94]

509. Olar didi ki yā Nūḥ söyledüñ çoḳ
Senüñ sözünüñ aṣlā gerçegi yoḳ

510. Eger gerçek iseñ sen ol 'aẕābı
Getürgil imdi görelüm 'iḳābı

[16b]

… İNNĪ DA'AVTU ḲAVMĪ LEYLEN VE NEHĀREN[95] FELEM YEZİDHUM DU'Ā'Ī İLLĀ FİRĀREN[96] VE İNNĪ KÜLLEMĀ DA'AVTUHUM …[97]

511. Çü gördi ki ḳabūl eylemez anlar
Didi ki yā İlāhī saña bunlar

[94] Hūd, 32: "… Ey Nûh! Bizimle tartıştın ve tartışmayı uzattın. Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi kendisiyle bizi tehdit ettiğin azabı getir."
[95] Nūḥ, 5: "… Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim."
[96] Nūḥ, 6: "Fakat benim davetim, ancak kaçmalarını arttırdı. "
[97] Nūḥ, 7: "Kuşkusuz sen onları bağışlayasın diye kendilerini her davet edişimde … "

512. Muṭīʿ olmayuban senden ḳaçarlar
Ḳulaḳlarına da barmaḳ dıḳarlar

513. Nice ki söylerüm bunlara dutmaz
Sözümi daḫı bunlar hem işitmez

514. Bular çün Tengri emri dutmadılar
Resūlinüñ sözini işitmediler

515. Duʿā ḳılup didi ki bunda küffār
Ne ki var yiryüzünde ḳamu deyyār

516. Eger ḳorsañ buları ki varalar
Azıdup ḳullaru ki döndereler

İNNEKE İN-TEẔERHUM YUḌİLLŪ ʿİBĀDEKE VELĀ YELİDŪ İLLĀ FĀCİREN KÜFFĀREN[98] VAṢNAʿİ'L-FULKE Bİ-AʿYUNİNĀ VE VAḤYİNĀ VELĀ ...[99]

517. Ḳabūl eyleyüben Nūḥ'uñ duʿāsın
Emir ḳıldı aña fülk düzesin

518. Gelüp kestirdi Cibrīl aña anı
Çoḳ yılda tamām eyledi anı

[98] Nūḥ, 27: "Çünkü sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar; sadece ahlâksız ve kâfir kimseler yetiştirirler."
[99] Hūd, 37: "Gözetimimiz altında ve vahyimize göre gemiyi yap! …"

519. Ki her bir taḥtasında ol geminüñ
Adı yazılmış idi her nebīnüñ

520. Gemi düzeriken Nūḥ'ı görürler
Delü oldı diyübeni gülerler

521. Bulara dirdi ki sizler gülersiz
ʿAẕāb geldükde ḳancaru gidersiz

522. O vaḳtin güleriz biz daḫı size
Niteki siz gülersiz şimdi bize

523. Ḫaber virdi olara Allāh Teʿālā[100]
Ḳaçan kim emrümüz bunlara gele

524. Çıḳa tennūrdan şular tamāmet
Niceler iderüz yaʿnī melāmet

525. Bilecek muntaẓır oldı o kişi
Ne vaḳit çıḳa bite bunlaruñ işi

[17a]

526. Çü çıḳdı ḳavmini devşirdi fi'l-ḥāl
Gemiye derdi bunları budur aḥvāl

[100] Bu mısra vezne uymamaktadır.

527. Ḥaḳ'uñ emriyle çift çift her can-āver[101]
Dutuban eyledüp gemiye ḳoyar

528. Ḳatı yaġmur oluban geldi gökden
Daḫı ne ki ṣu vardı çıḳdı yirden

529. Yirüñ üstinde ḳırḳ arşun ṣu vardı
Ḳamu ḳavmi bile gemiye girdi

530. Varidi dört ḳızı üç oġlı yaman
Güyā gülerdi daḫı ne ki insān

531. Uyuban aña girdiler gemüye
Velī uymadı bir oġlı nebīye

... YĀ BÜNEYYE-RKEB MEʿANĀ VELĀ-TEKUN MAʿA'L-KĀFİRĪN[102]

532. Anuñ adıyidi bilgil ki Kenʿān
O ẓālim olmışidi miṣl-i Şeyṭān

533. Niteki söyledi aña ki gel gir
Bizümile bu dem gemiye girgil[103]

534. O kāfir Nūḥ'a eydür seni daḫı
Dilemezem senüñ dīnüñi daḫı

[101] *Cān* kelimesi vezinden dolayı *can* şeklinde yazılmıştır.
[102] Hūd, 42: "... Yavrucuğum, bizimle beraber sen de bin, inkârcılarla birlikte olma!"
[103] Bu beyitte kafiye yoktur.

535. Aña eydür Nūḥ oġlum bu ʿaẕābı
ʿAceb görmez misin işbu ʿiḳābı

ḲĀLE SE’ĀVĪ İLĀ CEBELİN YAʿṢİMUNĪ MİNE’L-MĀ’İ ḲĀLE LĀ ʿĀṢİME’L-YEVME ...[104]

536. Aña oġlı didi ki çıḳısaram
Ṭaġuñ başına ben atlatısaram

537. Bu kez Nūḥ aña didi hiç işide
ʿAẕābından bugün ḳurtulmaz illā

538. Şu kimseler ki aña raḥm ide Raḥmān[105]
Anı ḥorşum idiserdür o Sulṭān

539. Çü gördiler gemiye şu da yetdi
Alup oġluını Kenʿān ṭaġa gitdi

540. Çü ṭaġ başında şu başına geldi
Ol oġlın ayaġı altına aldı

[17b]

541. Şu da olmayuban ġarḳ itdi anı
ʿAẕābından nice ḳurtara cānı

[104] Hūd, 43: “O, “Ben, kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım” dedi. Nûh, “Bugün Allah’ın rahmet ettikleri hariç, O’nun azabından korunacak hiç kimse yoktur” dedi. ... ”
[105] Bu mısra vezne uymamaktadır.

542. Gelürdi mevc ṣanasın ṭaġlaridi
Gemi çalḳaban o ḫalḳ aġlaridi

543. Yüzin dönderdi aña dir İlāhī
Dükeli maḫlūḳuñ sensin penāhı

544. Ṣıġınurum saña iy Pāẕişāh'um
Bizi ġarḳ eyleme sensin nigāhum

545. Gelüp Cebrāʿīl aña dir İlāh'uñ
Ululayanız aynı Pāẕişāh'uñ

... BİSMİLLĀHİ MECRĀHĀ VE MURSĀHĀ İNNE RABBĪ LAĠAFŪRUN RAḤĪM[106]

546. Emīn oldı o mevcden çünki yetdi
Varadura geminüñ içi üzdi

547. Duʿā ḳılup bu kez ḳo(r)ḳuyı Allāh
Gemiden götüre luṭf idüp ol Şāh

548. Çalap ṭoñuz yaratdı anda iy nās
Yedi ne kim varidi anda ecnās

[106] Hūd, 41: "… Onun yüzüp gitmesi de, durması da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

549. Gelüp ṭoñuzuñ[107] arḳasını Şeyṭān
Ṣıġadı Tengri andan ḳıldı sıçan

550. Bu kez başlayuban gemiyi deldi
Duʿā ḳıldı girü Nūḥ Ḥaḳ ne ḳıldı

551. Çetük yaratdı arslandan o Sübḥān
Helāk ide o yer bunı iy insān

552. Bu kez emr eyledi Nūḥ ol ılana
Ki ol ḥālüñde varuban dolana

553. Duḫūl itmeye tavandan içerü
Bu kez Şeyṭān aña söyledi girü

554. Sizi çıḳardı Tengri cennetinden
Sebeb olupdı gitdüñ raḥmetinden

555. Degül aña dilerse ki durasın
Degül ādem ḳatına ṭuyurasın

556. Yılan anuñ sözüyle eyle didi
Gelüben Cebrāʾīl gör ki ne didi

[107] Yazmada bu kelime **ṭoñuzuñ (طوكزوك)** şeklinde yazılması gerekirken muhtemelen sehven **ṭoḳuzuñ (طوقوزوك)** şeklinde yazılmıştır.

[18a]

557. Ḳabūl eyleyesin sözini anuñ
Dilegi ḥāṣıl ola ol ılanuñ

558. Bu kez Nūḥ aġlayup didi ki iy Ḥaḳ
Ol oġlan daḫı ehlümdür benüm ba(ḳ)

559. Getürgil yirüñe vaʿdüñi iy Ḥaḳ
Bile şimdi senüñ vaʿdüñdür ḥaḳ

ḲĀLE YĀ NŪḤ İNNEHU LEYSE MİN EHLİKE İNNEHU ʿAMELUN ĠAYRU ṢĀLİḤİN ...[108]

560. Gelüp Cebrāʾīl aña dir ol oġluñ
Münāfiḳdur degüldür senüñ oġluñ

... MĀ LEYSE LEKE BİHĪ ʿİLMÜN İNNĪ EʿİẒÜKE EN TEKŪNE MİNE'L-CĀHİLĪN[109]

561. Buñā ṣorma eyit ki bilmeyesin
Ki cāhiller işin işlemeyesin

562. Olıcaḳ on sekiz gün ḳamu küffār
Helāk olubanı ḳalmadı deyyār

(VE) ḲĪLE YĀ ARŻU'BLAʿĪ MĀ'EKİ VEYĀ SEMĀ'U AKLİʿĪ ...[110]

[108] Hūd, 46: "Allâh, 'Ey Nûh! O, asla senin âilenden değildir. Onun yaptığı, iyi olmayan bir iştir.'..."
[109] Hūd, 46: "… hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden (isteme). Ben, sana cahillerden olmamanı öğütlerim" dedi."
[110] Hūd, 44: "Ey yeryüzü! Yut suyunu. Ey gök! Tut suyunu" denildi. ...

563. Çalap buyurdı girü çün ide yir
Semā daḫı götüre ṣuyını dir

564. Gemisi altı aydan yire irdi
Ḳarār idüp Cudī Ṭaġına ṭurdı

565. Ḥaḳ'uñ emriyle ḳırḳ gün anda ḳaldı
Ḳarār idüp ṭaġuñ üstinde ṭurdı

566. Ṣu daḫı girü az az ine yire
Buyurdı Nūḥ gügercin çıḳa göre

567. Gügercin çıḳubanı ṣuya girdi
Tā göre ṣu anuñ dizine irdi

568. Görüp Nūḥ anı şād oldı be-ġāyet
Çemen bitdi bu ʿālem ṭoldı niʿmet

569. Diledi ki bu gemide duranlar
Birikende olalar ḳamu bunlar

570. Yılan eydür gelüp Nūḥ Ḥażretine
Tamām it ʿahdüñi getir yirine

[18b]

571. Anı işidüben eydür İlāhī
Nicesin öldüreyin bī-günāhī

572. Girü Nūḥ'a gelüp didi o Cibrīl
Ki yā Nūḥ Tengri eydür sen duʿā ḳıl

573. Pes imdi Nūḥ daḫı ḳıldı duʿāyı
Bit eyledi Çalap ol ejdehāyı

574. Gelüben ādamuñ cismine üşdi
Ne üşmek bil ki anuñ ḳanın emdi

575. Benī Ādem bu kezden ki üşendi
Bu kez Cibrīl Nūḥ ḳatına indi

576. Beşāret eylegil sen bunlara dir
O ḳan ki aç olısar bit anı yer

577. İşidicek ḳatı şāẕ oldı bunlar
Cihāna ṭaġıluban gitdi bunlar

578. Gemiden çıḳıcak segirürdi kişi
Ulu kiçi daḫı erkek ü dişi

579. Anuñ üç oġlı dört ḳızı varidi
Birisi Ḥām biri Sām Yāfeṯ'idi

580. Ve ḳızları Zaġurā'dur Şebārūr
Ve daḫı biri Esmā'dur Sāre'dür

581. Bularuñ her birisini bir yire
Viribidi ki varup anda dura

582. Ki irsāl itdi Hindūstān'a daḫı
ʿAcem iḳlīmine gönderdi Sām'ı

583. Ve Türkistān'a Yāfeṯ gitdi bayıḳ
Anuñçün ki aña olmışidi lāyıḳ

584. Ḳatı ḳarayidi cismi o Ḥām'uñ
Zīre o deyrine gelmişdi Nūḥ'uñ

585. Meger kim Nūḥ birgün yatmışidi
Anuñ etegini yel açmışidi

586. Görüben ʿavretin gülerdi ol Ḥām
Bu nesne ḳatı gelüp çaġırur Sām

587. Gelüp Yāfeṯ anuñ etegin örter
Anuñ gögsine andan ötri dürter

[19a]

588. Bu kez Allāh onuñ yüzini derḥāl
Ḳara eyledi bunda budur aḥvāl

589. Kūyā gönder nīk birini mübīne
Viribidi daḫı Şām iḳlīmine

590. Ve birin maġribe göndere anuñ
İçi ādemle ṭoldı bu cihānuñ

591. Egerçi ṭutdı ʿālem girü şevket
Velī olmadı evvelki ʿimāret

592. Şu resmeyidi evvel işbu ʿālem
Bir ay ṭam üstine giderdi ādem

593. Ṭūfāndan soñra Nūḥ'uñ ʿömri iy şāh
İki yüz altmış oldı olġıl āgāh

594. Dükeli maḫlūḳāt oldı Müselmān
Olardan kāfir olmadı bir insān

595. Vefāt itdi çü Nūḥ oġlanlarınuñ
Birisi olmadı peyġāmber anuñ

596. Anuñ şerʿin sürerdi ḳamu bunlar
Soñ ucı cümle kāfir oldı bunlar

HİKĀYET-İ HŪD ʿA.M.[111]

[111] Hūd aleyhisselamın hikâyesidir.

597. Bu kez Hūd'a virüben Ḥaḳ nübüvvet
Ki vara ḳavmi ʿĀd'ı ide daʿvet

598. Bu ḳavm-i ʿĀd uzunlaridi ġāyet
ʿAẕīm idi daḫı çoġidi ḳuvvet

599. Bular bir ulu büt mermerden idüp
Aña tengri diyüp ḳamusı ṭapdı[112]

600. Bu kezden ḳopmışidi girü ol Hūd
Ḳızındı Nūḥ'uñ olmışdı mevcūd

601. Buları gice gündüz ḳıldı daʿvet
Tā oldı daʿvet ḳırḳ yıl tamāmet

602. Buları muʿcizile itdiler şād
Didi ki yā ḳavim itmeñüz iḳsād

[19b]

603. Anuñ birligine idüñüz iḳrār
Aña inkār idenler olur irşād[113]

604. Eger ṭutmazsañuz işbu sözi
Belāya uġradısar Tengri sizi

[112] Bu beyitte kafiye yoktur.
[113] Bu beyitte kafiye yoktur.

605. Bular didi ki vardur nice ḳuvvet
Daḫı var ḳamumuzda çoḳ şecāʿat

606. Bize nicesi ide Ḥaḳ ʿiḳābı
İrmez ṭaġda nice ider ʿaẕābı

607. Senüñ tengrüñe aṣlā olmayuz biz
Ve kendi tengrimüzden dönmezüz biz

608. Daḫı didi sizi biz öldürürdük
Veyā saña ḳatı zaḥmet virürdük

609. Velīkin tengrimüzden ḳorḳaruz biz
Ve hem andan ḳatı utanuruz biz

610. Didi Hūd'a bizi ṣaḳlar o sulṭān
Dükeli nesneʾi ṣaḳlayan ol ḫān

611. Ṣığınurum ḳamuñuzdan ben aña
Elüñüzden ne gelür ide baña

612. Yüzi benden egerçi dönderirsiz
Benüm didügüme siz uymayasız

613. Ḥaḳḳ'uñ emrini ṭoġrı size virem
Gice gündüz sizüñçün ġuṣṣa yirem

614. Bunuñ bigi çoḳ ideridi niʿmet
Bular Hūd'a ider dāyim ḫaṣīmet

615. Helāk itmege ḳaṣd eyledi Ġaffār
Duʿā itdi bu kez Hūd bilgil iy yār

616. Çalap anlara viribidi yeli
Helāk eyledi ḳamu şehr ili

617. Daḫı emvālini yıḳdı bularuñ
Daḫı at u ḳatır her ne ki varuñ

618. Şulara ki Çalap virmişdi tevfīḳ
Anuñ birligine itmişdi taṣdīḳ

619. Ṭavarların aluban vardı gitdi
ʿAcem mülkine Sām ḳatına yetdi

620. İki yüz yıl çü geçdi daḫı Hannān
Viribir Ṣāliḥ'i ide Müselmān

[20a]

ḲIṢṢA-İ ṢĀLİḤ[114]

[114] Hz. Ṣāliḥ (a. s.)in kıssasıdır.

621. Ṣemūd’uñ ḳavmi ḳatı beyleyidi
Gice gündüz büte ṭaparlaridi

622. Buların küllïsi Sām aṣlıyidi
Ve Ṣāliḥ de Zaġūrā nesliyidi

623. Anı peyġāmber idüp irsāl
Ṣemūd’uñ ḳavmine olmaya eşkāl

624. Gelüben bunları çün itdi daʿvet
Didiler muʿcizātı göster(t)

625. Eger gerçek iseñ sözüñe īmān
Getürüben olavuz biz Müselmān

626. Duʿā ḳıl işbu ṭaşdan bir muʿaẕẓam
Deve çıḳsun görelüm bunda bu dem

627. Bu Ṣāliḥ Allāh’a ḳıldı duʿāyı
O ṭaşdan Ḥaḳ çıḳardı bir deveyi

628. Didi cāzūdurur baʿżılar aña
Ve baʿżılar görüben ḳaldı ṭaña

629. Ki uyup Ṣāliḥ’üñ sözine ṣāliḥ
Niçün olmadı oldı bunda ṣāliḥ

630. Bularuñ varidi bir yirde cāhı
İçin ḳazıridi mecmūʿ kemāhı

631. Gelüben ol deve ḳuyuyı gördi
Ne ki vardı içinde ṣuyı ṣordı

632. Bu kez ḳaldılar anlar şöyle ʿaṭşān
Ziyān idüp bular işine pişmān

633. Bu kez ol ḳavme didi Ḥaḳ Teʿālā̱
Sizüñ olsun ṣu bir gün anuñ ola

634. Bulara ʿadl idi emri Ḫuz̲ā’nuñ
Ṣu bir gün sizüñ bir gün anuñ

635. Aña döñdükde nevbet hep içerdi
Nereye varsa ol ṭavar ḳaçardı

636. Çü birḳaç gün geçicek cümle ṭavar
Arıḳladı ṣusuz oluban iy yār

637. Bu kez ḳaṣd itdiler ki öldüreler
Buları özlerinden defʿ ideler

[20b]

638. Varup dutdılar ayaġını anlar
Sekir(d)en daḫı ḳılıçile çalar

639. Düşürdiler deve üç gündür oldı
Ṣoñ ucı bil ki anda deve öldi

640. Gelüben Ṣāliḥ'e didi o Cibrīl
Geliserdür ʿaẕāb bunlara bilgil

641. Pes üç günden olara geldi Cibrīl
Helāk itdi çaġırup sen anı bil

642. Bu kez Ṣāliḥ aluban gitdi ehlin
Ki bular dutmuşidi Ṣāliḥ emrin

643. İletdi Şām'a oldılar muḳarrer
O ḫalḳı daʿvet eyledi o server

644. Diri oldı Ṣāliḥ anda on sekiz yıl[115]
Çü öldi ḳalmadı oġlı anı bil

645. Çü geçdi çoḳ zamān gelmedi mürsel
Büte ṭapup ḳamusı oldı hem-ḥāl

646. Bu kez gönderdi İbrāhīm'i Sübḥān
Ḫuẕā'ya kāmil getüre īmān

FEKEẔẔEBŪHU FEʿAḲARŪHĀ FEDEMDEME ʿALEYHİM RABBUHUM...[116]

[115] Bu mısra vezne uymamaktadır.

ḲIṢṢATÜ İBRĀHĪM[117]

647. Bilüñ ki üşte İbrāhīm iy birāder
Atası idi anuñ (daḫı) Azer

648. Ve hem Sām'idi aṣlı bilgil anuñ
Buña dutmaġıl iy şāhum gümānuñ

649. Ḳatı merġūb idi Nemrūd ḳatında
Mülāzım idi anuñ ḥażretinde

650. Büt evini aña virmişidi ol
Anı ḥıfẓ itmege olmuşıdı meşġūl

651. Ḫaberde şeyle durur kim rivāyet
Olunmışdur ululardan ḥikāyet

652. Müneccimler gelüben dir i[y] sulṭān
Bu iki yılda ṭoġusar bir oġlan

[21a]

653. Anuñ elinde senüñ mülk (ü) mālüñ
Helāk ola diyevüz ola ḥālüñ

---

[116] Şems, 14: "Fakat onlar, onu yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Bunun üzerine Rableri, …"
[117] Hz. İbraḥīm (a. s.)in kıssasıdır.

654. Buyurdı üç yıla dek ne ki eṭfāl
Doġarsa öldüreler anı derḥāl

655. Nerede ṭoġsa öldürürdi ẓālim
Bu işe şöyle olmuşlardı ḳāyim

656. Bu kez çün ṭoġdı İbrāhīm anası
Bilmez İbrāhīm'i nice idesi

657. Varup Azer ḳatına söyler iy cān
Olupdur oġlum ola mı ki dermān

658. Didi Azer aña Nemrūd-ı aʿlā
Oġuldan ḳızdan oldur baña evlā

659. Diyeligil anı ben görmeyeyin
Bu göñlümi aña ben virmeyeyin

660. Alup anası anı ṭaġa iletdi
Maġārada anı emzürdi gitdi

661. Çalap emreyledi geyige her rūz
Gelüp emzüre anı ḳıla nev-rūz

662. Çü geçdi bunuñ anda nice eyyām
Anası didi ki ḳalmadı arām

663. Varuban göreyim oġlum n’olupdur
Diri midür ya ṣayru ya ölüpdür

664. Gelüp gördi ki oġlı saġ esendür
Ve ḳarnı daḫı ṭoḳ beñzi ḥasendür

665. Taʿaccüb idübeni oldı ki şād
Velī itmedi anı kimseye yād

666. Anı emzüribeni ḳodı anda
Şu resme ṣaḳladı Tengri ḥayātda

667. Anası dem-be-dem gelür görürdi
Anı emzürüben girü giderdi

668. Çü baṣdı yedi yaş’a gör ne oldı
Ol oġlana dile gel emr idildi

669. Bu kez ʿömri çün anuñ on sekiz yıl
Olıcaḳ gör ki ne söyler ne dir bil

[21b][118]

670. Anuñ ḳatına gelmişdi anası
Daḫı görmüşdi geldi cinn atası

[118] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.

671. Aña ṣorar ki şimdi kimdür ulu
Ol eydür şimdi bütün saña ulu

672. Ya senüñ kimdir uluñ diyü ṣorar
Ol eydür ki ulumdur atañ Azer

673. Gine ṣorar kim atam kimi maʿbūd
İdinmişdür didi ki aña Nemrūd

674. Gine eydür ki yā Nemrūd'(d)an ulu
Ne kişidür ki baña eyle bellü

675. Anası dir ulusı yoḳdır anuñ
Ulusı zīre oldur bu cihānuñ

676. Bu kez dir anasına seni bilmez
Bu yanadan saña kimse inanmaz

677. Girü anası dönüp idegeldi
Bu sözleri erine küllī didi

678. Anı ne vechile gizledügini
Varuban vaḳtihā emzürdügini

679. Beyān itdi dükelisini aña
Sevinüp şād oluban ḳıldı ṭaña

680. Varuban geldi oġlınuñ kaṭına
Bu kez oġlı dir anuñ ḥażretine

681. Ṣora o kim ne kişi diyü andan
Ol eydür ki atañdur ulu senden

682. Dönüp eydür yā atamuñ ulusu
Ne kişidür sorarum muḳtedāsı

683. Cevāb eydür ki benüm olur aña
Didi ki ne kişidir ulu saña

684. Cevāb eydür ki ulu baña Nemrūd
Olupdur daḫı cümle ḫalḳa maʿbūd

685. Girü eydür ki ya ulusı añun
Ṣorarum ne kişidür bu cihānun

686. Bu kez Azer çıġırdı didi Nemrūd
Dükeli ḫalḳa oldur şimdi maʿbūd

[22a]

687. İşidüp atasından ol dem özi
Diyiser degülüm dirin bu sözi

688. Didi Azer bunı azdur ki gitsün
Bunuñ bigi o ḳulı kişi nitsün

689. Bu bize bir belā getüriserdür
Bize bundan bu yana durısardur

690. Maġāra içre ḳoyup gitdi anı
Girü evlerine yöneldi yolı

691. Çü birḳāç yıl geçicek oldı nā-gāh
Ol İbrāhīm özi ḥālinden āgāh

692. Maġāradan didi çıḳmaḳ gerekdür
Bizi yaradanı bulmaḳ gerekdür

693. ʿİbādet eyleyem bilüben anı
Yaratmadın muʿaṭṭal bī-gümānı

694. Maġāradan çü çıḳup ṭaşra geldi
Yiri gögi görüben ṭaña ḳaldı

695. Didi ki ṣāḥibi var bu cihānuñ
Nice olmaya Rabbi bu mekānuñ

696. Bunı diyüp çün baḳuban iy ʿāḳil
Ki yaʿnī ʿālem issi oldın ḥāṣıl

697. Na-gāhın[119] ṭoġdı bir yılduz münevver
Anı görüp ṭapu ḳıldı o server

698. Çü gördi ki ṭolandı oldı taġyīr
Didi sevmezüm ol ki oldı taġyīr

699. Şu nesne ki döne ḥālinden ol şāh
Nicesi ola ʿālemde ol allāh

700. Öze her dönene döndürüci var
Pes imdi Tengrilıġa nice yarar

FELEMMĀ RA'E'L-ḲAMERE BĀZİĠAN ḲĀLE … LE'İN LEM –YEHDİNĪ RABBĪ LEEKUNENNE MİNE'L-ḲAVMİ'Ḍ-(ḌĀLLĪN) [ḪĀSİRĪN][120]

701. Bu kez gördi ufḳa doġdıydı ol māh
Didi budur ol ʿālemde ol allāh

[22b][121]

702. Çü irte oluban eksildi nūrı
Didi yaramaz işbu ola tengri

[119] Şair, bu beyitte ve müteakip birçok beyitte **nā-gāh (ناکاه)** kelimesini vezne uydurmak için **na-gāh (نکاه)** şeklinde yazmıştır.
[120] Enʿām, 77: Ay'ı doğarken görünce de, ... dedi. Ay da batınca, "Andolsun ki, Rabbim bana doğru yolu göstermezse, mutlaka ben de sapıklardan olurum" dedi.
[121] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

703. Zîrā ancılayın bu daḫı taḥvîl
Olupdur özi ḥālinden bu tebdîl

704. Bu kez eydür ki baña ger ol Allāh
Hidāyet virmezse ḳaldum güm-rāh

FELEMMĀ RA'E'Ş-ŞEMSE BĀZİĠATEN ḲĀLE HĀẒĀ RABBÎ HĀẒĀ EKBERU FELEMMĀ EFELET ḲĀLE YĀ ḲAVMİ İNNÎ BERÎ'UN MİMMĀ TUŞRİKŪN[122] ... VEMĀ ENĀ MİNE'L-MÜŞRİKÎN[123]

705. Su'āl itse saña bunda iy ʿāḳil
Ol İbrāhîm bileydi şeyle kāmil

706. Egerçi vaḥy gelmemişdi aña
Revā mıydı ṭapaydı ol güneşe

HİKĀYET-İ İBRĀHÎMU'N-NEBİYÜ ʿA.M. ŞÜBHESİ[124]

707. Cevāb oldur ki İbrāhîm bu sözi
İlāhuñ velikin[125] bilmezken özi

708. Didi ki Azer'e kim siz ṭaparsız
Yeni maʿbūd idinüben seversiz

[122] Enʿām, 78: Güneşi doğarken görünce de, "İşte benim Rabbim! Bu daha büyük" dedi. O da batınca (kavmine dönüp), "Ey kavmim! Ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım" dedi.
[123] Enʿām, 79: "... Ben, Allah'a ortak koşanlardan değilim."
[124] Hz. İbrahim (a.s.) Peygamberin şüphesinin hikâyesidir.
[125] Burada şair, **velîkin (ولیکن)** şeklinde yazılması gereken bu kelimeyi vezin gereğince **velikin (ولکن)** şeklinde yazmıştır.

709. Bu kez İbrāhīm atasına geldi
Anuñ ḳatına ol eglendi ḳıldı

710. Atası ḳatı ḫoş ṭutardı anı
Aña düşürmüşidi göñl ü cānı

711. Anı bütler evinde ḳomışidi
Bulara ḳulluḳ ile uyarmışidi

712. Bütüñ evinde olurdı düni gün
Velī anuñçün olmışidi maḥzūn

713. Yedi yıl çünki bunuñ üzre geçdi
Ḫalāyıḳ cümlesi Azer'le üşdi

714. Didiler kim senüñ oġluñ hemīşe
Bu ḫalḳ menʿ ider idindi bilişe

715. Buña ṭapmaḳ ḫaṭādur diyü söyler
Özinüñ tengrisine ḫalḳ idendür

[23a]

716. Nedendür ki sen bu sözi idersin
Bunuñ bigi günāhı ki idersin

717. Bu kez İbrāhīm eydür dönd(i) aña
Baña geldi ʿilim gelmedi saña

718. Baña uy ṭoġrı yolı göstereyin
ʿAẕābından Ḫuẕā'nuñ ḳurtarayın

719. Bunı işidüben ḫışmından Azer
Nice idecegin bilmeyüp azar

720. Bu kez cehd eyledi ki anı döge
Ve illā dögmezise ḳatı söge

721. Aña İbrāhīm eydür iy ata sen
Dilerseñ olmayasın Ḥaḳḳ'a düşmen

722. O Şeyṭān'a uyuban ṭapmayasın
Zīrā Şeyṭān'durur Allāh'a düşmen

723. Ḳatı ḫışm eyleyüben girdi bī-bāk
Diledi oġlını itdüre helāk

724. Bu kez İbrāhīm eydür saña nā-gāh
İderüm ḫavf irişe ḫışm-ı Allāh

725. Zīre İblīs'e sen uyup ṭurursun
Gice gündüz aña yārī ḳılarsın

726. Bu kez Azer aña dir yaʿnī bizden
Yüzüñi dönderirsin tengrimizden

… ERĀĠİBUN ENTE ʿAN-ĀLİHETĪ YĀ İBRĀHĪM ...[126]

727. Eger işbu sözüñden dönmeyesin
Bizüm tengrimüze inanmayasın

728. Buyuram seni ṭaşla öldüreler
Seni işbu sözüñden sürdüreler

VE AʿTEZİLUKUM VEMĀ TEDʿŪNE MİN-DŪNİLLĀHİ ...[127]

729. Bu kez İbrāhīm eydür ben giderem
Bu yirden hem bütüñüzden bi-zārem

730. Bularuñ ortasından düzdi gitdi
O ṭaġlar ki orada oldıyidi

[23b]

731. Yedi yıl ṭaġlara düşüp yüridi
Şoñ ucı anası Azer'e didi[128]

732. Benüm oġlanumı itdün avāre
Kişi göndermedüñ kim vara göre

733. Bu kez ādam viribiyüp getürdi
Ḳarār idüp anuñ ḳatında durdı

[126] Meryem, 46: "(Babası) 'Ey İbrâhîm! Sen benim tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun?'..."
[127] Meryem, 48: "Sizi ve Allah'tan başka taptıklarınızı terk ediyor ve Rabb'ime ibadet ediyorum. ..."
[128] Bu mısraın hemen üstünde tavklı bir yazı çeşidi ile "**Azer'e şoñ ucı anası didi**" yazmaktadır.

734. Bu kez çün göçdi dünyādan ol Azer
Anuñ ḳardaşı yirine Bu Hāzer

735. Tamāmet üç yıl anuñile ṭurdı
Ecel irüp anası daḫı öldi

736. Bunı fikr ider İbrāhīm dün (ü) gün
Helāk eyleye bütlerini bir gün

737. Ne maʿlūm ola tengrilıġa lāyıḳ
Degüldür çün helāk ola vu bayıḳ

738. Şular ki kendü özin ṣaḳlayamaz
Anuñ ġayrı kişiye nefʿi olmaz

739. Bularuñ olur idi bir büte yir
Derilirdi çü yıl olayidi ır

740. Girü geldükde bütlere ʿibādet
İderlerdi buyidi bunda ʿādet

741. Pes İbrāhīm o güni gözleridi
Helāk idem o bütleri dir idi

742. Çü ol gün oldı küllī ṭaşra gitdi
Saḳīmüm diyü İbrāhīm ne itdi

743. Girü dönüben ol nihān geldi
Varup evden daḫı bir balta aldı

744. Girüp bütleri pāre pāre itdi
Ve ḳoban ulusı boynuna gitdi

745. Ki yaʿnī bunı ol büt eylemişdür
Ḥased idüp ḳamu ḫod eylemişdür

746. Varup kendüsi anda ola nihān
Helāk eyledi zīre nice Şeyṭān

747. Çü kāfirler gelübeni görürler
Dükeli bütlerin şınmış bulurlar

[24a]

748. Bunı kim işledi diyü şorarlar
Daḫı şehrüñ için küllī ararlar

749. Ḫalāyıḳ cümle Nemrūd'uñ ḳatına
Varuban dirler anuñ ḥażretine

750. Varup büt-ḫāneye bir kişi girmiş
Bütüñi küllī helāk idüp kırmış

751. Bunı işidicek Nemrūd-ı melʿūn
Ḳatı ḳaḳıyuban oldıydı maḥzūn

752. Didi tïz buluñ anı öldüreyin
Derisine şamanı doldurayın

753. Bular dir işidürdük bir begidi
Ḫuẕāmuz çün yavuz söz söyleridi

... FE'TŪBİHĪ 'ALĀ A'YUNİ'N-NĀSİ ...[129]

754. Bu kez emr eyledi bunlar varalar
Gözinüñ ḳarşusına getüreler

755. Şora göre aña ider mi iḳrār
Veyāḫūz idiser midür ol inkār

756. Eger iḳrār ide öldüre anı
Aña virmeye hergiz ol emānı

757. Eger iderise ol aña inkâr
Ṭanuḳlar ideler ḳatında iẓhār

758. O vaḳtin ben anı öldürüserüm
Derisine şaman ṭoldurısarum

759. Egerçi kāfir idi ol iy 'āḳil
Velïkin eyleyidi ḳatı 'ādil

[129] Enbiyā, 61: "… O halde hayd, onu insanların gözü önüne getirin! ..."

760. Ḫaberde ẕikr olınmışdur ki sulṭān
Ola kāfir velī ʿadl ide emān

761. Anuñ ʿömri uzun olur hemīşe
Velī ẓulüm şuña idindi pīşe

762. Egerçi ʿālim ise çoḳ yaşamaz
Daḫı ʿuḳbāda ḥāli ki yaramaz

ḲĀLŪ E'ENTE FAʿALTE HĀẔĀ Bİ-ĀLİHATİNĀ YĀ İBRĀHĪM[130]
ḲĀLE BEL FAʿALEHU KEBĪRUHUM ...[131]

[24b][132]

763. Ṣorar çün İbrāhīm geldi ḳatına
Ki sen mi eyledüñ diyü ḥażretine[133]

764. Didi İbrāhīm aña ki ulu büt
İdüpdürür ol işi sen anı dut

... FES'ELŪHUM İN-KĀNŪ YANṬİḲŪN[134]

765. Ṣoruñ ger söyleyeler egrisini
Diyüvire ol işüñ ṭoġrısını

[130] Enbiyā, 62: (İbrahim gelince) "Sen mi yaptın bunu ilâhlarımıza ey İbrahim" dediler.
[131] Enbiyā, 63: Dedi ki: "Hayır! Bunu şu büyükleri yapmıştır. ..."
[132] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[133] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[134] Enbiyā, 63: "... Konuşabiliyorlarsa, onlara sorun bakalım!"

766. Anuñçün söyler İbrāhīm bu sözi
Ne bileler ki bu bütlerüñ özi

767. İşe yarar degül söylemez anlar
Ve hem kendülerin saḳlamaz anlar

ṢÜMME NUKİSŪ ʿALĀ RUʾŪSİHİM (LEḲAD) ʿALİMTE MĀ H Ā ʾŪLĀʾİ YENṬİḲŪNE[135]

768. Bular ʿāciz ḳalup başını yire
Bıraḳdılar cevābı nice vire

769. Dönüben bunlar eydür işbu evsān
Neylersin söylemezler sen iy insān

FERCAʿŪ İLĀ ENFUSİHİM FEḲĀLŪ İNNEKUM ENTUMU'Ẓ-ẒĀLİMŪN[136]

770. Çü İbrāhīm bunı dir çoḳ kişiler
Dönüp kendülere gör ne didiler

771. Özümüz nefsümüze ẓulm iderüz
Büte tengri diyübeni ṭaparuz

[135] Enbiyā, 65: Sonra eski inanç ve inatlarına döndüler ve, "Andolsun, bunların konuşmayacağını sen de bilirsin" dediler.
[136] Enbiyā, 64: Bunun üzerine birbirlerine dönüp, "Hiç şüphesiz asıl zalimler sizsiniz siz" dediler.

ḲĀLE EFTAʿBUDŪNE MİN-DŪNİ (LLĀHİ) MĀ LĀ YENFEʿUKUM (ŞEY'EN) VELĀ YAḌURRUKUM[137]

772. Pes İbrāhīm didi ki iy ḳavim siz
Ḫuẕā'dan ġayrıya nite ṭaparsız

773. Ki anuñ sizlere hiç ḫayrı yoḳdur
Niteki ancılayın şerri yoḳdur

774. Bu sözden çoḳ kişiler ol yanaya
Göñül baġladılar ki aña uya

775. O Nemrūd ḫavf idübendür özine
Ki olmasun bular ki ġayrı dīne

[25a]

776. Varuban intifāḳ idüp gireler
Benüm dīnümi ḳamu terk ideler

777. Didi atuñ bu İbrāhīm'i nāre
İdüp yardım Ḫuẕā göre iy nāre

778. Bilevüz ki anuñ yardımı yoḳdur
Sizüñ tengriñüzüñ yardımı çoḳdur

779. Ḫaberde ẕikr olunmışdur ki Nemrūd
Odun getür diyü emr itdi o merdūd

[137] Enbiyā, 66: "İbrahim, 'Öyle ise siz, (hâlâ) Allah'ı bırakıp da, size hiçbir fayda, hiçbir zarar veremeyecek şeylere mi tapacaksınız?' dedi."

780. Ol İbrāhīm'i oda yaḳalum biz
O resme söylemeye sözi hergiz

781. ʿAẕābı niçün odla itdi o Nemrūd
Dimişdür zīre İbrāhīm o Maʿbūd

782. Odile idiserdür ḳullarına
Ki ʿācil olısardur buyruġına

783. Bu kez Nemrūd-ı melʿūn eydür aña
Odile viriserüm ben de saña

784. Bu sözi diyüben zindāna ṣaldı
O zindān içre dört ay şeyle ḳaldı

785. Odun getirdi dört ayda reʿāyā
Tamāmet ṭopṭolu oldı buraya

786. Odına ṣaldılar odı çü yanar
Aña yaḳın varımaz ḫalḳ ser-ā-ser

787. Bilemezler nice atalar anı
İrişir aña Şeyṭān ol zamānı

788. Olara mancınıḳ taʿlīmi ḳıldı
Anuñla İbrāhīm'i oda atdı

789. Çü İbrāhīm havā yüzünde gider
Gelüp Cibrīl aña gör ki ne dir

790. Eger varise bunda ḥācetüñ sen
Dilegil ki meded ḳılam saña ben

791. Bu kez İbrāhīm eydür ḥācetüm var
Ol Allāh ki beyānı ḳıldı iy yār

792. Pes Allāh didi oda ṣavuḳ ol sen
Daḫı İbrāhīm eydür olġıl āsān

[25b]

793. Şu sā'at od ṣovuyup taḫt uruldı
Oduñ orta yirinde çeşme oldı

794. Çemen bitdi ḳatında ol bī-kāruñ
İçinde güller açıldı o nāruñ

795. Girü ḥulle aña Cibrīl getürdi
Ve göñül ḫoş olup taḫta oturdı

796. Anuñ issiliginden işbu 'ālem
Olupdururdı şeyle ki cehennem

797. Velī İbrāhim'i ol ulu Sulṭān
Ol odı eyledi şol dem gülistān

798. Çü üç gün geçdi vüzerāya su’āli[138]
Ṣorar Nemrūd ʿaceb nic’oldı hāli

799. Ḳatı ḳorḳarum ölmemiş ola ol
Anı görüp aña ḫalḳ uya ger bol

800. Bular eydür ki iy sulṭān-ı ʿālem
Eger demür imişse daḫı bu dem

801. Eriyeydi ıssısından oduñ
Vücūdı ḳande ḳala daḫı mürdüñ

802. Tesellī olmayup göñli buyurdı
Ol od ḳatında bir köşki buyurdı

803. Çıḳuban İbrāhīm’i gördi aʿlā
Ki taḫt üzre oturmışdur mücellā

804. Öñünde bir pıñar olmışdur aḳar
Daḫı çevresi anuñ ola gülzār

805. Bunı görüp aña didi o Nemrūd
Niçün yandırmadı seni ʿaceb od

[138] Bu mısra vezne uymamaktadır.

806. Ya bu giydüklerüñi ḳande bulduñ
Ya bu ḥicābları sen ḳande ḳılduñ

807. Didi İbrāhīm aña şol ki anuñ
Ola göñlünde ʿışḳı ol Ḫuẕā'nuñ

808. Bu resme işler aña eksik olmaz
Ve daḫı od anuñ mübīni yaḳmaz

809. Bu kez İbrāhīm'e eydür o Nemrūd
Ne ḫoş olmış saña olan o Maʿbūd

[26a]

810. Eger ben de aña getürem īmān
Ḳabūl ide mi beni ḳılup iḥsān

811. Didi İbrāhīm aña ol Kerīm'dür
Günāh idicilere hem Raḥīm'dür

812. Ḳabūl ider seni ol Şāh-ı ʿālem
Bu mülki māliki irteriser hem

813. Pes imdi didi aña ṭaşra gelsen
Senüñ Tengrü'ñe īmān getürem ben

814. Çü İbrāhīm ol oddan ṭaşra çıḳdı
O melʿūnuñ yüzine anda baḳdı

815. O taḫt u tācı ḳamu girü gitdi
Dönüp Nemrūd vezīrlerine yetdi

816. Didi anlara andan ne ki gördi
Ve göñline anuñ her ne ki virdi

817. Heves oldı ki İbrāhīm'e taḥḳīḳ
İdem sözine Tengri'sine taṣdīḳ

818. Anı ki zīre gördüm ben iy insān
Revādur bu dem olam ben Müselmān

819. Bunı işitdi vüzerā ḳorḳdı ḳatı[139]
O ḳorḳudan bulamazlar necātı

820. Didiler aña uyarise Nemrūd
Yiter olmaz anuñ ḳatında merdūd

821. Derilip küllī Nemrūd'a didiler
Revā degül bu didigüñ didiler

822. Buña dek tengrilıḳ da'vī iderdüñ
Cihān içinde benüm tengri dirdüñ

[139] Bu mısra vezne uymamaktadır.

823. Revā mıdur ki şimdi ḳul olasın
Özüñi ġayrıya muḥkem ḳılasın

824. O sen gördügüñi siḥrile iy şāh
Saña gösterdi ol dem olġıl āgāh

825. İşitdük ne dimişdür saña Hāzer
Ki İbrāhīm'e od kār itmeyiser

826. Zire ecdādımuz oda ʿibādet
İderidi aña dutuban ʿādet

[26b]

827. Ziyān itmez anuñiçün aña od
Sebeb oldur anı idindi maʿbūd

828. Bu sözleri didiler Nemrūd'a çün
Bularuñ sözlerin eyledi maḳbūl[140]

829. Pes imdi Hāzer'e dir ki ne dirsin
Anuñ ḳatline ne tedbīr idersin

830. Bilürüm ki bu mülkimi tamāmet
Ol İbrāhīm idiserdür ḫasarāt

831. Bu kez Hāzer aña dir olġıl āgāh
Düzenle öldürevüz meger iy şāh

[140] Bu beyitte kafiye yoktur.

832. Aña ehlümüzde ṭapmadı hergiz
Düzenile anı ḳatl idevüz biz

833. Pes aña Hāzer'i ḳıldı musallaṭ
Ki ya'nī işi olmaya maḫabbeṭ

834. Pes imdi ḫalḳa buyurdı o Hāzer
Ol od yanduġı yirde ḳuyı ḳazar

835. Dutuban İbrāhīm'i berkidürler
O ḳuyunuñ dibine ṣarḳıdurlar

836. Bu kez varubanı ol odı Hāzer
O ḳuyunuñ dibine çünki atar

837. Çalap buyurdı ol odı getürdi
Yel ol Hāzer saḳalına yetürdi

838. Ḫalāyıḳ cümlesi ḥāżırdı anda
Çıġırdılar i[y] Hāzer noldı sende

839. Ṭaparduñ sen daḫı ecdāduñ aña
Nicesi ḥürmet itmedi o saña

840. Şoloḳ dem yanuban göynidi Hāzer
Bu kez gör imdi ḫalḳa çün yel eser

841. Külini ṣavurup gözine ḫalḳuñ
Ḳoyuban kūr ḳıldı emr-i Ḥaḳḳ'uñ

842. Görüben bunlar anı küllī ḳaçar
Ol İbrāhīm selāmet girü çıḳar

843. O vaḳtin Sāre İbrāhīm ḳatına
Gelübeni dir anuñ ḥażretine

[27a]

844. Senüñ Şāh'uñ eyü Şāh'dur bil iy şāh
Degül ʿāciz ne iderse ol Allāh

845. Heves oldum getürem aña īmān
Ḳabūl eyleye mi beni o Sulṭān

846. Bu kez İbrāhīm eydür ulu Sübḥān
Ḳabūl eyler kim olursa Müselmān

847. Pes imdi Sāre oldı ehl-i İslām
Aña luṭf idüben Ḥaḳ ḳıldı inʿām

848. Didi bu şarṭla olurum Müselmān
Beni sen alasın didi iy insān

849. Ḳabūl idüben İbrāhīm bu sözni
Alup ʿavret idünüben ol özni

850. Pes emr itdi Çalap Nemrūd daʿvet
Ḳıla Allāh'a tā ide iṭāʿat

851. Ḳabūl itmezse dir aña ʿaẕābum
Olısardur ḥaḳīḳat bil ʿiḳābum

HİKĀYET-İ DAʿVET-KERDEN-İ İBRĀḤĪM BE-NEMRŪD-RĀ[141]

852. Pes İbrāhīm'e virüben nübüvvet
Viribidi ide Nemrūd'ı daʿvet

853. Varuban didi gel sen Tengriye dön
Ḍalālet içre ḳalma şöyle azġun

854. Eyitgil yaradan işbu cihānı
Daḫı ḫalḳ eyleyen insile cānı

855. Yaluñuz kendüsidür ancāḳ ol Ḥaḳ
Ḳadīmdür miṣli yoḳ anuñ muḥaḳḳaḳ

856. Bu kez Nemrūd aña dir Tengri kimdür
Ne işdedür yā anuñ ḥāli nedür

[141] Hz. İbrāhīm'in Nemrūd'u (İslâm'a) davetinin hikâyesidir.

857. Anuñ ne ḳuvveti var ne çoġ leşker
O nesneler ḳatumda olur ekser

858. Aña İbrāhīm eydür ol ki Maʿbūd
Ölüyi diri eyler bil i[y] Nemrūd

859. Dönüp Nemrūd aña dir ben de zinde
Ḳıluram anı ki ölmüşdi zinde

[27b]

860. Didi İbrāhīm aña bize göster
Nice iḥyā ḳılarsız diyü ister

861. Buyurdı iki suçluyı getürdi
Birin āzād idüp birin yitürdi

862. Şu ki ḳatl eyledüm dir oldı mürde
Anı ki ṣalıvirdüm oldı zinde

863. Dönüp İbrāhīm eydü(r) aña bu kez
Ölüyi diri ḳılmaḳ beyle olmaz

864. Sözüñde gerçek iseñ işbuları
Ki ḳatl eyledüñ anı eyle diri

865. Yine İbrāhīm aña eydür iy insān[142]
Getürür şimdi maşrıḳdan o Sulṭān

[142] Bu mısra vezne uymamaktadır.

866. Getür sen daḫı bu kez güni ġarbdan
Nitekim getürüridi ol şarḳdan

867. Cevāb virmedi ʿāciz ḳaldı Nemrūd
Çalap ḳatında ḳatı oldı merdūd

868. Girü İbrāhīm eydür Tengri'ye sen
İṭāʿat ḳıl u illā ḳorḳarum ben

869. Saña ḫışmı gele ol Pāẕişāh'uñ
Oda yaḳa seni işbu günāhuñ

870. Bu kez İbrāhīm'e ider ḫiṭābı
Mükerrer saña itdüm ben ʿaẕābı

871. Özüñi yaḳīn eyledük selāmet
İdersin sen bu kez ḫalḳa nübüvvet

872. Nizāʿum yoḳ senüñle yüri var git
Ṣavaşuram senüñ Tengrü'ñle işit

873. Semāvāta egerçi oldur Allāh
Velīkin yirlere benüm ulu şāh

874. Ḳatından pes durubanı çü gitdi
Ṣavaş içün varuban yaraġ itdi

875. Buyurup itdürür bir taḫt derḥāl
Çıḳup oturdı anda fāriġu'l-bāl

876. Anuñ eṭrāfına berkitdi eşcār
Ol aġaçlara bağladupdı ḳuşlar

[28a]

877. Acıkdurubanı gösterdi eti
Anı görüp dökerler yaşı ḳatı

878. Degirmen boġazınca gördi yiri
Anuñla bile girmişdi vezīri

879. Vezīre didi daḫı gelmedük biz
Ṣavaşuñ yirine fāriġ oluñ siz

880. Çü bir müddet daḫı döñdi o kerkes
Vezīrine didi baḳ girü sen bes

881. Baḳup didi ṣuyı görürüm ancaḳ
İnanmazsañ baña sen daḫı yire baḳ

882. Ṣavaş yirine geldük diyü Nemrūd
Çıḳarup bir oḳı atar o merdūd

883. Çalap buyurdı Cebrā’īl’e yetdi
Anuñ oḳına ḥūtı ḳarşu ṭutdı

884. Ḳana bulaşdı oḳ çünki irdi[143]
Bu kez Nemrūd ol oḳı ḳanlu gördi

885. Didi öldürdüm ol rabbin semānuñ
Daḫı neyleye İbrāhīm anuñ

886. Aşaġa bağladılar eti girü
Yire indi o kerkesler i[y] nīk-rū

887. Çü oḳ ṭoḳundı balıḳ ḳıldı zārī
Günāh mı eyledüm saña i[y] Bārī

888. Beni düşmān yüzine ḳarşu dutduñ
Cigerüm oḳına yaralu itdüñ

889. Buyurdı Cebra’īl’e Ḥaḳ Teʿālā
O balıḳ ḳanını varuban ala

890. Benüm anda bir ulu ḥikmetüm var
Helāk olısar anda nice küffār

[143] Bu mısra vezne uymamaktadır.

891. Aluban cennete iletdi anı
Ulu ḳavaḳa yürütdi ol ḳanı

892. Bu kez Nemrūd inüben gör ne eyler
Ki lāf urup bu ḫalḳā ḳamu söyler

893. Gögüñ tengrisini oḳile urdum
Çerisin ṭaġıduban ḳatı ḳırdum

[28b]

894. Bu lāfı urubanı ḫalḳ-ı arża
Getürüp ḳanlu oḳı ḳıldı arża

895. Ḫalīlullāh'a getürmişdi īmān
Yedi yüz biñ kişi küllī Müselmān

896. Çü Nemrūd'uñ kelāmın işidürler
Girü mürted olup aña dönerler

897. Gelüp İbrāhīm aña dir i[y] Nemrūd
Niçün beyle idüp olduñuz merdūd

898. Bilirsün kim didügüñ söz ḫaṭādur
Saña bu memleket andan ʿaṭādur

899. Senüñ ʿaczüñ ve ayruġı her işde
Saña maʿlūmdurur bu yaz (u) ḳışda

900. Niçün bilmeyüben bir anı taḥḳīḳ
Resūline sözine daḫı taṣdīḳ

901. Bu kez Nemrūd aña dir ben yalanı
Dimezüm ben ṣavaşdum bī-gümānī

902. Anı eylemişüm varup şikeste
Çerisin ṭaġıdup itdüm şikeste

903. Anuñ daḫı varise baña leşker
Viribisün görelüm imdi iy yār

904. İdeyin anuñile ḥarbile ḍarb
Varayın ben daḫı şād ḳıyamam ḥarb

905. Aña İbrāhīm eydür ki i[y] ẓālim
Nedür işbu didiklerüñ meẓālim

906. Kimüñ eli irişe ol Ḫuẕā'ya
Dime anı ola ol nā-sezāya

907. Ḫalīlullāh bu resme itdi ḥüccet
Daḫı eyledi çoḳ dürlü naṣīḥat

908. Ḳabūl itmedi baḳmadı yüzine
Ḳulaḳ urmadı anuñ hiç sözine

909. Taḥammül itmeyüp ḳıldı duʿāyı
Ki vire Ḥaḳ Teʿālā bir belāyı

910. Duʿā idüp didi ki yā Ḫuẕāyā
Bu melʿūnı ulaşdur bir belāya

[29a]

911. Taḥammül itmezem aña ki söyler
Bunun bigi yoz işleri ki eyler

912. Duʿāsını tamām eyledi çün ol
Duʿāsı Ḥaḳ ḳatında oldı maḳbūl

913. Viribir aña Cebrāʾīl-i emīn
Gideresün didi göñlünde ġamın

914. Yaraḳlasun çerisin didi Nemrūd
Çeri gönderüserüm dir i[y] Maʿbūd

915. Dükeli leşkerindendür żaʿīf-ter
Āgāh olsun didi bu ḥālde ol er

916. Gelüp Nemrūd'a didi olġıl āgāh
Saña leşker viribiser ol Allāh

917. Nice leşkerdürür dir aña ṣordı
Ḫalīlullāh bu sözi çünki virdi

918. Didi üvez viribir saña Allāh
Bilimedüm dimegil olġıl āgāh

919. Didi üvez çerisi midür anuñ
Çerisidür didi Şāh-ı cihānuñ

920. Buyurdı leşkere ḳırdılar anı
Nerede bulsa virmezler emānı

921. Bu kez çün geçdi ḳırḳ gün gör ki Ḳādir
Balıḳ ḳarnında üvez itdi ẓāhir

922. Görürler üvezi kim anda nā-gāh
Ḥisābını anuñ bilir ol Allāh

NEMRŪD HELĀK OLDUĠI ḤİKÂYETDÜR[144]

923. Buyurdı leşkerine cemʿ olurlar
Dükeli kendü şehrine gelürler

924. Yasaġ itdigi buları ḳıralar
Ki yaʿnī zaḥmeti andan uralar

[144] Nemrûd'un helâk olduğu hikâyedir.

925. Nice ki ḳırdılar her bir kişiye
İki yüz biñ ola erkek dişiye

926. Şu miḳdār üşdi bunlar ḳaldı ʿāciz
O yire kimse olımadı hāciz

[29b]

927. Ṣaḳınır leşkerine üvez üşdi
Anuñla ṭurmayuban küllī ḳaçdı

928. Buyurdı mesdin üvez ideridi zūd
Ki yaʿnī ola üvezden o mesdūd

929. Pes imdi varuban düzüp getürdi
O Nemrūd içine girüp oturdı

930. Buyurdı Ḥaḳ bir üvez aña vardı
Ḳapusı yarığından eve girdi

931. Girerken üvezüñ ḳanatları şındı[145]
Gelüben Nemrūd'uñ yüzine ḳondı

932. Diledi ura Nemrūd ol ziyānı
Girüben burnına virdi ʿaẕābı

[145] Bu mısra vezne uymamaktadır.

933. Bu kez üvez anuñ maġzına[146] irdi
Çalap virdi dutup maġzını yerdi

934. On üç günde yidi maġzın tamāmet
Şu resme oldı Nemrūd'a meşaḳḳat

935. Ḳarārı ḳılmayup ḳavmine didi
Ḳatumda çaluñuz ṣūr-nāyı didi

936. Çalıcaḳ yimeyüp sākin olurdı
O Nemrūd zaḥmeti için olurdı

937. Çü ḳırḳ gün üyez oldı res ekber
Bu kez oldı o zaḥmet igen ekṣer

938. Buyurdı gönden atdurdı turalar
Anuñile o ḫalḳ anı uralar

939. Be-ġāyet ʿāciz olup küllī ḳıldı
Bu kez emr itdi leşker aña geldi

940. Anı ḳamçıyla ururlardı ḳatı
Anuñile bulurdı ol necātı

[146] Bu kelime iki noktayla (مغز) şeklinde yazılması gerekirken –şair/müstensihin tercihi veyahut dönemin bir imla hususiyeti olarak- burada ve başka birkaç mısrada tek noktayla (معز) şeklinde yazılmıştır.

941. Cevri mi ġālib oldı ol laʿînüñ
Buyurdı geldiler ḳulları anuñ

942. Yanarlardı anuñla miṣl-i ʿavret
Deperlerdi anı bulurdı ṣıḥḥat

943. Olaydı iy birāẕer bunda ḥikmet
Şular ki secde idüben iṭāʿat

[30a]

944. İdüp dururdı Ḥaḳ anı bu kez kūr
Olaruñla nice itdi anı ḫor

945. Şu resme ḫor ḳıldı bu kez anı
İderiken daʿvī Şāh-ı cihānı

946. Zīre tengrilıḳ Allāh'a sezā-vār
Tā anuñ zaḥmetin andan aralar

947. Buyurdı anı başını uralar
Anuñ daʿvī idiser neye yarar

948. Bu resme dün (ü) gün dögerleridi
Anuñla zaḥmetin giderleridi

949. Ḫalāyıḳ cümle andan ʿāciz oldı
Daḫı varduḳça zaḥmete ḳatı[147]

950. Varidi bir ḳulı ṣahib-şecāʿat
Aña degmişdi bu kez iş bu nevbet

951. Derilüp ḳamusı ol ḳula söyler
Niceye dek bize bu zaḥmet eyler

952. Kerem ḳılubanı iş bu ʿaẕābı
Götürgil üstimüzden bul ṣevābı

953. Didi nicesi idem anı tā siz
Anuñ zaḥmetlerinden ḳurtulasız

954. Didiler başına urġıl sen anı
Şoloḳ dem ḥayfa cisminden o cānı

955. Bu kez çün nevbet ol ḳulına yetdi
Urup başını iki pāre itdi

956. Üyez olmuşdı bir serçeden ekber
Dimāġından olubanı muḳarrer

957. Çü ḳanın balıġa Ḥaḳ ile virdi
Başından bu kez anı ṣalıvirdi

[147] Bu mısra vezne uymamaktadır.

958. Çü Nemrūd'uñ Çalap cānını aldı
Cehennem ḳuyusına anı ṣaldı

959. Helāk eyledi Nemrūd'u çün Allāh
Yirine bir yigidi eyledi şāh

960. Görüpdururdı Nemrūd'uñ ölüsin
Degirmeyüp meşaḳḳat itdi īmān

[30b][148]

[31a]

961. Eyü dir idüben virmedi zaḥmet
Velī ʿavretlere iderdi raġbet

962. Güzel ʿavret işitse getirürdi
Alup kendü ḳatına yetirürdi

963. İşidicek Ḫalīlullāh anı
Diledi kim ide[149] tebdīl mekānı

964. Zire ḫūbidi Sāre miṣl-i ānuñ
Yoġidi enderūnunda zamānuñ

965. Üşenüp diledi Ḥaḳ'dan icāzet
Varuban Şām'a ide ol iḳāmet

[148] Yazmanın **30b** sayfası boştur; ancak sayfanın sonunda, müteakip sayfanın, müşiri bulunmaktadır.
[149] Bu kelime metinde iki defa yazılmıştır. Vezne bakılarak bir tanesi tercih edilmiştir.

966. Aña destūr virür çün Ḥayy (u) Ḳādir
Sefer yaraġın eyledi o ḥāżır

967. Ḳoyuban Sāre'i ṣandūġa pinhān
İdüben Şām'a ṭurup itdi seyrān

968. Şular küllî ki İbrāhîm'e îmān
Getürmişdi olubanı Müselmān

969. Çü üç gün gitdiler iñezde iy yār
Ṭaġa irdiler anda vardı bir dār

970. Yükini İbrāhîm'üñ çün göreler
Ne var ṣandūḳda diyüben ṣoralar

971. Didi İbrāhîm anlara ne dirsiz
Gelene bunda siz înā idersiz

972. Yükise bācıñuz aluñ gidüñ siz
Üşendürmeñ çü yolda luṭf idüñ siz

973. Ḳomayup bağlar ol ṣandūġı açdı
Görüp Sāre'yi gözi ḳamaşıdı

974. Çü gördi Sāreʾi didi ol erler
Bizüm sulṭānumuz ḫod bunı diler

975. Gücile Sāreʾi alup giderler
Varuban şāh ḳatına iledürler

976. Nebīnüñ ġayretin bilürdi Allāh
Götürdi burḳaʾı gözünden ol şāh

977. Bular şāhuñ öñine yetdügini
Aña şāh neyleyüben nitdügini

[31b][150]

978. Dükelini İbrāhīm gördi anuñ
Diyeyin saña olmasun gümānuñ

979. Çü bunlar Sāreʾi sulṭāna iletdi
Görüp Sāre aña elin uzatdı

980. Didi Sāre ki benden sen ırag̈ ol
Nebīden ġayrı irmez hiç baña ḳul

981. Muḳayyed olmayup aña yüridi
Anuñ endāmı ne var hep ḳorıdı

[150] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

982. Melik ḳoḳubanı dir Sāre’ye bil
Ḫoş oluban benümiçün duʿā ḳıl

983. Senüñ ḥaḳḳuñda eylük ideyin ben
Benüm içün duʿā ḳılġıl bu dem sen

984. Duʿā ḳılup didi ki yā İlāhī
Selāmet ḳıl girü bu bize şāhı

985. Ḫuẕā çün eyledi şāha selāmet
Mebāliġ nesne virüp itdi ʿizzet

986. Daḫı ʿöẕr idübeni bir ḥalāyıḳ
Baġışladı idi Hācer’i bayıḳ

987. Ki Ṣāliḥ aṣlıyidi bilgil anı
Aluban yola oldı ol revānı

988. Buluşdı varup İbrāhīm’e girü
İkisi Şām’a gitdiler i[y] meh-rū

989. Diledi söyleye şāhuñ özine
İnañ vāḳıʿa oldı kendüzine

990. Didi ḥācet degül söylemeñ anı
Baña ẓāhir olupdur bī-gümānī

991. Bu kez Sāre tesellī idüp aña
Benümçün ġuṣṣa vāḳıʿ oldı saña

992. Didi işbu ḳaravaş senüñ olsun
Mübārek ḫāṭıruñ bāña ḫoş olsun

993. Ümīẕdür[151] bundan oġluñ ola senüñ
Çü benden olmadı oġluñ nesebüñ

994. Be-ġāyet ḫūbidi Hācer o ḥāli
Çü ḳurbān itdi aña ola meyli

[32a]

995. Vücūda getürür Ḫallāḳ-ı ʿālem
Ol İsmāʿīl'i Hācer'den şoloḳ dem

996. Sekiz yaşına İsmāʿīl çün irdi
Atası küllī göñlin aña virdi

997. Zire alnında anuñ nūr-ı Aḥmed
Belürmişdi cihān faḫrı Muḥammed

[151] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **dal (د)** harfiyle **ümīd (امید)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte çoğunlukla **ẕel (ذ)** harfiyle **ümīẕ (امیذ)** şeklinde yazılmıştır.

998. Aña düşlerdi sevgüsin be-ġāyet
Olımaz andan (ayruġa) bir sāʿat

999. ʿİtāb idüp didi Cebbār-ı ʿālem
Ṣadāḳat daʿvīsin iderdüñ ol dem

1000. Göñül baġladuñ ayruġa bu dem sen
Görürüm itdügüñi bilürüm ben

1001. Benüm ʿarşumda bundan ġayrı bayıḳ
Degüldür hiç kimesne ola lāyıḳ

1002. Benüm çün İsmāʿīl'i eyle ḳurbān
Saña benden budurur şimdi fermān

1003. Bu ʿālemler bu yirde nedür işit
Saña dirüm anı bilgil i[y] yigit

1004. Ol oġlıñ İbrāhīm'üñ oldı ḳurbān
Meded itdi ṣoñ ucı yuya Sübḥān

1005. Didi buġuż aña ki olsa İsḥāḳ
Beyān eyleyüserüm baña bir baḳ

1006. Zīrā ki Yūsuf'a yazmışdı mektūb
Viribimişidi aña o Yaʿḳūb

1007. Bunı yazdı ki Ḥaḳ bizi cihāne
Belāyiçün getirmişdür zamāne

1008. Didi mi ***evḳ ilḳā***[152] itdi küffār
Atamı ḳatl emr itdi o Cebbār

1009. Bu sözden fehm olur ki ola İsḥāḳ
Atasıdur zīrā Yaʿḳūb'uñ İsḥāḳ

1010. Ve baʿżılar didiler İsmāʿīl'i
Diyüp ṭurur zīrā Tengri Resūli

1011. İki ẕebḥ olanuñ ki oġlıyum ben
Birisi İsmāʿīl'dür añlaġıl sen

[32b][153]

1012. Bu sözden fehm olur ki İsmāʿīl'dür
Zire atalarınuñ biri oldur

1013. Pes imdi Muṣṭafā sözi durur ḥaḳ
Anuñ sözi durur zīre söz ancaḳ

1014. Ḫaberde şöyledir düşünde Allāh
Ol İbrāhīm'e emr itdi ulu Şāh

[152] ***Yükü bırakmak, sorumluluğu yüklemek*** anlamında Arapça bir ibaredir.
[153] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

1015. Baña ḳurbān it ki yaḳın olasın
Bu şandı oġlunı ḳurbān ḳılasın

1016. Gelüben İbrāhīm eydür i[y] Hācer
Baña bir dost işitgil ki ne söyler

1017. Ki anuñ aṣlā sözin ṣımaḳ olmaz
Zire dostlıġı anuñ vaṣfa gelmez

1018. Bu İsmāʿīl'i ḳonuḳluġa daʿvet
Ḳılar ki ezyed ola bu meveddet

1019. Anuñ başını yuyup saçın örgil
Ṭonın geyür daḫı ne dirse virgil

1020. Aluban gidiben anı o dosta
Ki olmaya anuñ göñli şikeste

1021. Varuban Hācer İbrāhīm'üñ emrin
Getürdi yirine her ne ki varın

1022. Pes İbrāhīm bıçāḳ ip aldı gider
İşitgil Şeyṭān İsmāʿīl'e nider

1023. Gelüp eydür ki sen ḳanca gidersin
Ataña uyubanı sen nidersin

1024. Seni atañ ḳonuḳluġa iletmez
Bilürüm anı bu dem ḫayra gitmez

1025. Beyān itdüm saña ben üş i[y] yigit
Seni öldürmek iletir yüri git

1026. Eger ḳaçmaziseñ şimdi yaḳīnī
Helāk eyleyüser ol anda seni

1027. Aña İsmāʿīl eydür ki iy ādem
Severini nice öldüre ādem

1028. Bu kez İblīs aña didi ki Tengri
Boġazla diyü ḳıldı aña emri

[33a]

1029. Atañ sözini anuñ aṣlā ṣımaz
Daḫı ġayrı sözi hergiz işitmez

1030. Bu kez İsmāʿīl aña dir i[y] kişi
Buyurdı atama Ḥaḳ çün bu işi

1031. Aña vācibdürür emrini dutmaḳ
Ḫaṭādur ben ḳulına daḫı ḳaçmaḳ

1032. Baña ṣabr eylemekdür bunda nā-çār
Üşendürme yüri sen işüñe var

1033. Çü uzatmadı İsmāʿīl durdı
Şoloḳ dem Hācer'üñ ḳatına irdi

1034. Didi gördüñ mi İbrāhīm nic'itdi
Ol İsmāʿīl öldürmege iletdi

1035. Eger irmeziseñ işbu dem aña
Ol oġluñ ḥasret olur ṣoñra saña

1036. Sözin işitdi Hācer çünki durdı
Neden bildüñ diyü İblīs'e ṣordı

1037. Sever İbrāhīm İsmāʿīl'i ġāyet
Ki andan nicesi ola mażarrat

1038. Didi Şeyṭān aña ol bir kişidür
Ḫuẕā ne ki diye anı işidür

1039. Aña ḳatl itmegi emr itdi Allāh
Anı ḳatl eyleyiser bil ki vallāh

1040. İşidübeni didi Hācer aña
Ne sözdür söyleyesin anı baña

1041. Eyü kişiye beñzemez bu ḳavlüñ
Yüri git eyü degüldür bu fiʿlüñ

1042. Çü emr itdi Çalap anuñçün aña
Taḥammül eylemekdür şimdi baña

1043. Çü alup İsmāʿīl'i ṭaġa çıḳdı
Aġāz idüp yiryüzine baḳdı

… İNNĪ ERĀ FĪ'L-MENĀMİ ENNĪ EẔBAḤUKE FENẒUR MĀẔĀ TERĀ …[154]

1044. Didi ki düşde gördüm seni ḳurbān
İdem Allāh'a budur baña fermān

[33b]

1045. Ne dirsin ne buyurursın iy oġlum
İki gözüm nūrı İsmāʿīl oġlum

[154] Sāffāt, 102: "… ben rüyamda seni boğazladığımı gördüm. Düşün bakalım, ne dersin? ..."

… YĀ EBETĪ'FʿAL MĀ TUʾMERU SETECİDUNĪ İNŞĀʾALLĀHU MİNE'Ṣ-ṢĀBİRĪN[155]

1046. Girü dir İsmāʿīl iy bābā Tengri
Benüm ẕebḥuma çünki ḳıldı emri

1047. İdüñ ne ki buyurmuşdur ol Allāh
Olasın ṣābirīnden inşaʾ-Allāh

CEBRĀYİL ĀMEDEN[156]

1048. Hemīşe Cebrāyil aña gelürdi
Ne söz olsa aña iʿlām ḳılardı

1049. Bu kez düşünde didi aña Cebbār
Ne ḥikmetdür ʿayān itgil sen iy yār

İSMĀʿĪL'LE ṬAĠA GİTDÜKLERİDÜR[157]

1050. Zire virmez ḫaber bir dost dosta
Ki anuñla ola göñül şikeste

1051. Oġul ḳatl eylemekden ola işi
Ola mı ki ʿaceb dünyāda kişi

[155] Sāffāt, 102: "… Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. İnşaallah beni sabredenlerden bulacaksın."
[156] Cebrâîl'in gelişi.
[157] İsmāʿīl ile dağa gittikleridir.

1052. Dilemedi ki Cebrāʾīl getüre
Bu sözi pes Ḫalīl'ine yetüre

1053. İşitmedüñ mi sen ol Muṣṭafā'ya
Hemīşe gelüridi ol ṣafāya

1054. Diledi ol emīrü'l-müʾminīnüñ
Ölümünden Ḥasen'le ol Ḥüseyn'üñ

1055. Ḫaber vire dilemedi ki Cibrīl
Getüre aña yavuz sözi sen bil

1056. Velī düşünde eyledi muʿayyen
Ḥadīṯinde olupdurur mübeyyen

1057. Ṭaġa çıḳardı çün İbrāhīm oġlın
Ve İsmāʿīl aña virdi cevābın

[34a]

1058. Anı ẕebḥ itmeyüp iderdi teʾḫīr
Meded ire diyü degül ki taḳṣīr

1059. Didi ki İsmāʿīl iy bābā teʾḫīr
Niçün eyleyesün[158] emrinde taḳṣīr

[158] Kelimenin sonu *nazal nûn* ile **eyleyesüñ (ايلايه سك)** şeklinde yazılması gerekirken **eyleyesün (ايلايه سن)** şeklinde *nûn* ile yazılmıştır.

1060. Ḥaḳ’uñ emrini taʿcīl eyle zinhār
Uṣañ olma anuñ emrinde iy yār

1061. Bu kez İbrāhīm aña dir gidersin
Velīkin ölmege niçün iversin

1062. Didi İsmāʿīl aña ki iverüm
Bu Şeyṭān ḳonşulıġından giderüm

1063. Bunı işidüben aġladı ḳatı
Ümīẕ dutardı ki bula necātı

1064. Bu sözden bezeren añlanubanı
Gözedür idi ol Ḥaḳ’dan īmānı

1065. Bu kez İsmāʿīl’i baġladı muḥkem
Atasınuñ gözi oldı ḳatı ġam

1066. Yañundan çıḳarur bir bıçaġı ol
Ḥaḳ’uñ buyruġına tā ola meşġūl

1067. Didi İsmāʿīl aña iy bābā bil
Benüm üç ḥācetüm vardur anı ḳıl

1068. Ṣorar ne ḥācetüñ vardur eyit sen
Elümden gelürise yetürem ben

1069. Didi bir ḥācetüm budur beni sen
Ḳaçan ḳaṣd idesin bağla elüm sen

1070. Ola ki cān acığından ṣalam ḳol
Ṣaña[159] urup günāh idem ḳatı bol

1071. Melā'ik bu aralıḳ şimdi ḥāżır
Olupdurlar baña küllïsi nāẓır

1072. Muṭïᶜ olubanı ḥükmine cānı
Virürüm Tengri'ye bileler anı

1073. İkinci ḥācetüm bular ḳatuñda
Yire ḳoğıl yüzümi ḥażretüñde

1074. Baña zïre iderdüñ sen maḥabbet
Yüzüme baḳıcaḳ ola ki şefḳat

[34b]

1075. İdüben emrini terk eyleyesin
Anuñ yolunda taḳṣïrlıḳ idesin

1076. Üçünci ḥācetüm oldur ḳatına
Varasın çün anamuñ ḥażretine

[159] Kelime *"س : sin"* harfiyle **saña (سكا)** yazılması gerekirken *"ص : ṣad"*harfiyle **ṣaña (صكا)** yazılmıştır.

1077. Diyesin baña bir ḥāl oldı vāḳiʿ
Kimesne olmazidi aña māniʿ

1078. Ḥelāl eyle baña ne ki ḥaḳuñ var
Egerçi olmadum saña sezā-vār

1079. Yigid idi diyüben aġlamaġıl
Yüregüñ benüm içün ṭaġlamaġıl

1080. Bunı söyleyüben aġladı ḳatı
Baña senden olımazdı necātı

1081. Ḳabūl eyledi İsmāʿīl sözini
Bu kez didi boġazlaya özini

1082. Revān oldı gözünden İbrāhīm'üñ
Ḳafāsına yaş urdı İbrāhīm'üñ

1083. Ṣorar İsmāʿīl aña iy bābā sen
Niçün aġlayasın çünki ölem ben

1084. Aña İbrāhīm eydür aġlarum ben
Senüñ bigi oġulcaġız ürem ben

1085. Bu kez İsmāʿīl eydür Ḥaḳ Teʿālī
Getürmüşdür idevüz bunda nālī

1086. Saña göñül virür sevgüye yarar
Baña bir ten virüpdür cāna yarar

1087. Żarūrī eylemeñdür beni ḳurbān
Çü Tengri'den olupdur beyle fermān

1088. Taʿaccüb ider İsmāʿīl sözinden
Bunuñ bigi bediʿ sözler özünden

1089. Kimesne gördi mi bu iḫtiḳārı
Ya işidür mi hiç bu ictihārı

1090. Bıçaġı İbrāhīm eline aldı
Anuñ boynına ḳoyup ḳatı çaldı

1091. Anuñ bir ḳılına hergiz mażarrat
Degürmedi özine daḫı zaḫmet

[35a]

1092. Bıçaġı bileyüben girü çaldı
Çü kesmedi anı yābāna ṣaldı

1093. Bu ʿācizlıḳ içinde ḳalmış iken
Buġuż idüp bıçaġı ṣalmış iken

1094. Ün işitdi semādan ki düşi sen
Tamām itdüñ ne ki emr eyledüm ben

1095. Buyurdı Cebrā'īl'e Ḥaḳ Teʿālā
Varuban ol ḳoçı cennetden ala

1096. Ḳabūl eylemişidük Hābil içün
Fedā itdük anı İsmāʿīl içün

1097. Şoloḳ sāʿat varuban ḳoçı aldı
Şoloḳ dem İbrāhīm ḳatına geldi

1098. Havā yüzünde ḳoçile çü irdi
Bıçaġ elinde İbrāhīm'i gördi

1099. Uruban çaġurur *Allāhu ekber*[160]
Yine didi o sözi ol mükerrer

1100. Ünin Cebrāyil'üñ çünkim işitdi
Ricā idüp yüzin Allāh'a dutdı

1101. Ümīẕdür olmaya oġluma ġāret
Baña getüre Tengri'den beşāret

[160] *"Allah en büyüktür."* Anlamında ezanımızın da ilk cümlesi olan "tekbir"dir.

1102. Sözünden didi ki yoḳdurur allāh
Dönüp iṯbāt ider illā ki Allāh

1103. Ki yaʿnī Tengri'den ġayrı yoḳ allāh
Ol ulu Tengri'den ʿālemde vallāh

1104. Bu kez çün İsmāʿīl baḳdı havāya
Ḳoçı görüp şükür itdi Ḫuẕā'ya

1105. Sevünüben didi *Allāhu ekber*[161]
Ki ḥamd añadur ancaḳ dir i[y] server

1106. O vaḳitden ḥācile oldı sünnet
Şükür ol Pāẕişāh'a daḫı minnet

1107. Gelüben Cebrā'īl ḳoçı getürdi
Selām idüp Ḫalīl'ine yetürdi

1108. Çü İbrāhīm ḳoça ṭurdı ki duta
Ḳaçırdı ḳoçı bu kez nice yete

[35b][162]

1109. Düşüp daşile ardınca atardı
Ḳova ḳova o ḳoça yeter idi

[161] ***"Allah en büyüktür."*** Anlamında ezanımızın da ilk cümlesi olan "**tekbir**"dir.
[162] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

1110. Umūmunda olupdur şimdi sünnet
Daş ata ḥācılara bil ki ümmet

1111. Diledi Cibrīl aña yardım ide
Didi Nemrūd şu vaḳit beni oda

1112. Ḳoyup mancılıġa beni atarken
Havā yüzinde döñüben giderken

1113. Özüñden istemedüm isti‘ānet
Girü istemezüm itme i‘ānet

1114. Pes anı dutuban eyledi ḳurbān
İkisi daḫı ḳıldı şükr-i Yezdān

1115. Didiler tīz ṭurup eve varalum
O Hācer ġuṣṣadadur bir görelüm

1116. Durubanı giderler anda eve
İrerler Hācer’üñ ḳatına ive

1117. Ḫaber virür bular luṭfundan anuñ
Nicesi olur ol şāh-ı cihānuñ

1118. Sevünübeni küllī şāẕ olurlar
O Şām ilinde birḳaç gün ḳalurlar

1119. Meger İbrāhīm oturmuşdı iy yār
Balasında yoġidi kimse deyyār

1120. Yalañuz Sāre anuñla nişeste
Olıpdı geldi aña dört firişte

1121. Dükeli ṣūret-i ādemdeyidi
Birisi anlaruñ Cebrā'īl idi

1122. Ḫalīl anları görüp ḳorḳar ol dem
O resme görmemişdi zīre ādem

1123. Bilemeyüp buzaġusını derḥāl
Boġazlayup bişirdi budur aḥvāl

1124. Alur ve getürür öñlerine ol
Ta ola yemekle bunlara meşġūl

1125. Yemediler bu kez hergiz ṭa'āmı
Görüben İbrāhīm eydür kelāmı

[36a]

1126. Ṭa'āmum yemediler diyü söyler
Meger bunlar ki yavuzlıḳ eyler

1127. Görür Cebrāʾīl İbrāhīm ḳorḳar
Didi ki korḳmaġıl bizden i[y] server

1128. Gelüp ṭuruz ki saña bir işāret
İdevüz oġluñuz olsun beşāret

… ḲĀLŪ LĀ-TEḪAF VE BEŞŞERŪHU Bİ-ĠULĀMİN ʿALĪM[163]

1129. Saña inʿām idüben Ḥayy (u) Ḳādir
Bir oġul virdi anuñ miṣl-i nādir

1130. Ki ʿilm issi vü ʿaḳl issi mükemmel
Ve ḥilmile olupduruz mufaḍḍal

1131. O Sāre o bucaġında ṭururdı
İşidüp elini yüzine urdı

1132. Didi erüm ḳocaldı ben ḳarıyam
ʿAceb oġlanı ben nice ṭoġuram

1133. Didi İbrāhīm aña çünki Tengri
Bir işe ola ol issinüñ emri

1134. Taʿaccüb mi idersin emrin anuñ[164]
Buyursa oġlı olur bir ḳayanuñ

[163] Zāriyāt, 28: "… Onlar, 'Korkma!' dediler ve onu bilgin bir oğul ile müjdelediler. ..."
[164] Bu kelime ile bir önceki kelimenin, kafiye gereğince, yer değiştirilmeleri uygun görülmüştür.

1135. Yedi gün geçicek eyledi Mevlā̱
Nebīden Sāre İsḥāḳ'a ḥamīlī

1136. Doġacaḳ vaḳt o Sāre ki buñaldı
Anı görüp o Hācer ḳatı geldi

1137. Bu kez İsḥāḳ'a çün Sāre ṭoġurdı
Ḫalīlullāh ḳatına ḳomazidi

1138. Ġażab idüp didi nedür bu zaḥmet
Çekerüm anlaruñ çünki meşaḳḳat

1139. Baña daḫı çü oġul virdi Allāh
Daḫı ḳatlanmazum bu işe vallāh

1140. Ḳatımda ḳomaġıl anları hergiz
İsüz yire ilet ḳulları sen tīz

1141. Ki anda varmaya evlād-ı ādem
Yemeyem daḫı bundan ṣoñra ben ġam

[36b] [165]

1142. Taḥammül eyle gelsün aña Cibrīl
Görelüm ki nedür dir aña Cibrīl *

[165] Bu sayfada birkaç beyit derkenara (sayfanın üst, sağ ve orta boşluğuna) yazılmıştır. Bu beyitlerin sonuna **" * "** işareti konulmuştur.

1143. Gelüp dir Sāre’nüñ sözini getür
Yüzine ne ki dirse anı yetür *

1144. Bu kez İbrāhīm eydür i[y] Sāre
Ne ideyüm bular ḳancaru vara

1145. Ṣorar İbrāhīm aña ki i[y] Sāre
Revā mı oġlanum yābāna vara *

1146. Didi bunları ilet bir mekāna
Ki ot niceyüben ola virāna

1147. Aluban İbrāhīm bunları gitdi
O didügi mekān çünki iletdi

1148. Daḫı ışmarlamışdı aña Sāre
Ḳaçan ki bular ol virāna vara

1149. Deveden aşaġa sen inmeyesin
Bularuñla ṭa‘āmı yemeyesin

1150. Bulara besdir İbrāhīm’üñ özi
Ḫuẕā’ya teslīm idem bunda sizi

1151. Deveden inmeyüben döne girü
Gelür Sāre ḳatına ol i[y] meh-rū

1152. Bıraḳıldı orada zār u efġān
İderler ikisi daḫı i[y] insān

1153. Biri bu atasından ayrılupdur
Biri bu ṣusuz arıḳsuz ḳalupdur

1154. Çü İbrāhīm gelür Sāre ḳatına
Deveden inüben dir ḥażretine

… İNNĪ ESKENTU (MİN-ẒÜRRİYYETĪ) Bİ-VĀDİN ĠAYRİ ẒĪ-ZERʿİN …[166]

1155. İletdüm bir yire ekin ekilmez
Ve ol yirüñ aṣlā otı bitmez

1156. Bu kez ider anasına ḫiṭābı
Ṣuṣadum baña virgil bu dem anı

1157. Didi Hācer iy oġlum göre irsen
Atanuñ bizlere itdügi cevrin

[166] İbrāhīm, 37: "… Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. …"

1158. Bilürsin aṣlā bilmezüm ṣıyāli
Revā mı bize anuñ beyle ḳıbāli

1159. Bize yoḳ bundan ayru aṣlā çāre
Ḫuẕā'ya yalvaravuz dir i[y] yāre

1160. Pes ellerin götürüp dir Ḫuẕā'ya
Saña maʿlūm i[y] Vehhābü'l-ʿaṭāyā

[37a]

1161. Bizüm ʿaczümüze sensin çü nāẓır
Özüñden ġayrı yoḳ kimesne nāẓır

1162. Dükeli ʿālemüñ Rezzāḳ'ı sensin
Virüp biz ḳullaruñ rızıḳ yiyesin

1163. Duʿā idüp oradan çünki durdı
Ol İsmāʿīl ayaġın yire urdı

1164. Buyurdı Ḥaḳ Teʿālā ṣuya ol dem
Revān oldı yirüñ yüzünde zemzem

1165. Çü giderdi ayaġın yire urdı
O yirden ḳaynayuban ṣuyı aḳdı

1166. Görüben anı olur ḳatı şāẕān
O yiri eylediler anlar ābād[167]

1167. Bu kez Hācer idüben ḫavf o ṣuyı
Öñin bağladı Haḳ eyledi ḳuyı

1168. ʿIyāza kimse görüp olma ṭāmiʿ
Alamazdın bu ṣuyı ola ḳāmiʿ

1169. Elin yüzin yuyuban ṣudan içdi
Şükür idüp Ḥaḳ'a ol sözi açdı

1170. Anasına didi ṣu virdi Ḳādir
Ümīẕdür hem ṭaʿāmı ide ḥāżır

1171. Bu kez ṭaġa çıḳubanı yürürdi
Na-gāhın bir keler ol ṭaġda gördi

1172. Keler söyledi ẕebḥ eyle beni dut
Çalap itmişdürür beni saña ḳut

1173. Pes anı dutuban ẕebḥ eyledi ol
Anasıyla yemege oldı meşġūl

[167] Bu beyitte kafiye bulunmamaktadır.

1174. Anuñçün bu ʿArablar anı yerler
Bunı zīre aña ḥüccet ḳılarlar

1175. Çü üç gün geçdi ol araya kervān
Gelüp ḳondı yoġidi ṣuya dermān

1176. Biri ṣuyı görüp geldi ḳatına
Ṣorar İsmāʿīl'üñ ol ḥażretine

1177. Neredensiz bu ṣu ḳandan yā size
Bular didi ki Tengri virdi bize

[37b]

1178. Ṭaleb ḳıldı bulardan ṣuyı ol er
Aña virdi geregince i[y] server

1179. Ḫaber itdi varup kervāna ol er
Sevinüp ḳamu geldiler i[y] server

1180. Getürdiler bulara ḫaylī niʿmet
İki ay bunlara itdi kifāyet

1181. Geregince ḳamu ṣu aldı gitdi
Pes imdi bu ḫaber eṭrāfa yetdi

1182. Fülān yirde şu çıḳmış diyü söyler
İşiden ḳamusı anda gelürler

1183. Develerin ḳoyunların getürler[168]
O şu içün oralarda ṭururlar

1184. Bularuñ daḫı olar anda aġnām
Gelenler anda itmişidi inʿām

1185. Orayı itdiler anlar ʿimāret
Gelen virüp ider bunlara ʿizzet

1186. Yedi yıl bunuñ üzre çünki geçdi
ʿArabdan varubanı bir ḳız aldı

1187. ʿİmāret eylediler Mekke şehrin
Döşürmüşdi o yire ḳatı mührin

1188. Atası iki yılda bir gelürdi
Görüben Tengri'nüñ şükrin ḳılardı

1189. Meger bir gün ol İbrāhīm geldi
Ol alduġı ḳızı evinde gördi

[168] "*Getürürler*" şeklinde yazılması gereken bu kelime –muhtemelen vezin icabı- "*getürler*" şeklinde yazılmıştır.

1190. Velīkin İsmāʿīl daḫı o Hācer
Evinde degülidi iy birāẕer

1191. Gelin itmedi İbrāhīm'e ʿizzet
Ki çıḳa ḳarşu aña ide raġbet

1192. Deve üstinde o bir sāʿat ṭurdı
Nicedür gelinini anda gördi

1193. Daḫı olmamışidi iẕn-i Sāre
Ki inüp oġlı gelince oṭura

1194. Çü İbrāhīm oradan ṭurdı girü
Geline didi bu kez i[y] meh-rū

[38a]

1195. Çü bunda gele oġlum digil aña
Ki atañ gelmişidi bunda saña

1196. Seni bulmayuban didi ki tebdīl
Ḳapusın eylesin didi o taʿcīl

1197. O Hācer İsmāʿīl ile çü geldi
Gelin didi ki atañ bunda geldi

1198. Seni bulmayuban didi ki baña
Ḳapusın döndüre digil sen aña

1199. Dir İsmāʿīl ki neyledüñ sen ol dem
Bu sözi saña söyledi ol atam

1200. Didi ḳarşu varuban aña ʿizzet
Durup yirümden itmedüm raġbet

1201. Bunı işidüben virdi ṭalāḳı
Atası sözine olmadı ʿāḳı

1202. Varuban İsmāʿīl girü ḳız aldı
Bu kez atası aña girü geldi

1203. Gelin ḳarşu çıḳuban itdi raġbet
Elin öpübeni eyledi ʿizzet

1204. Gelin didi ki İbrāhīm'e aṣlā
Şükür ki seni ṣaldı bize Mevlā

1205. Yoluñ tozı ḳonupdur üstüñüze
Yuyam başuñ eger iẕn ola bize

1206. Şoloḳ dem ṭaş alubanı getürdi
Anuñ ayaġı altına yetürdi

1207. Anuñ bir cānibini çünki yudı
Bu kez bir ayaġını daḫı ḳodı

1208. Tamām itdi anuñ başını baġı
Ḥacerde eyledi yir iki ayaġı[169]

1209. Çü döndi didi İbrāhīm geline
Bu sözi getürübeni diline

1210. Gelicek digil atañ geldi saña
Seni bulmayıcaḳ didi o baña

1211. Bu er ḳapusını bekleye muḥkem
Dirise şād ola anuñla her dem

[38b]

1212. Çü İsmāʿīl anasıyla gelürler
İşidüp atasını şāẕ olurlar

1213. Dönüp Sāre ḳatına çünki geldi
İḳāmet eyleyüben anda ḳaldı

[169] Bu mısra vezne uymamaktadır.

1214. Baḳıldı her biri oġullarınuñ
Saḳalı geldi bu kez her birinüñ

1215. Bu kez emr itdi Beytullāh'ı Sübḥān
Varup yapa ziyāret ḳıla insān

İBRĀHĪM PEYĠAMBER KAʿBE BÜNYĀD ETDİGİ ḤİKĀYETDÜR[170]

1216. Ḫaber budur ki Beytullāh'ı Sübḥān
Binā itmişidi yirinde ol dem[171]

1217. Ziyāret eyleridi aña insān
Şuña degin ki olmışidi ṭūfān

1218. Melā'ik göge çıḳardılar anı
Olınca tā ki İbrāhīm zamānı

1219. Dürüst degüldürür işbu rivāyet
Ki itmişüm anı bu dem ḥikāyet

1220. Agāh olġıl ki sözi şimdi saña
Diserüm ḳulaḳ ṭutġıl imdi baña

1221. Çü oldı Nūḥ zamānında o ṭūfān
Buyurur Kaʿbe'i ol ulu Sübḥān

[170] Hz. İbrahim (a.s.) Peygamberin Kaʿbe'yi inşa ettiği hikâyedir.
[171] Bu beyitte kafiye bulunmamaktadır.

1222. Ne ki ṭaşı varidi gitdi girü
Varur yirlü yirine bil i[y] meh-rū

1223. Çü emr itdi ol İbrāhīm'e Maʿbūd
Yapalar beyit anda ola ḫoşnūd

1224. Varuban Sāre'ye söyler ki Tengri
Baña yap diyü Kaʿbe ḳıldı emri

1225. Gel imdi vaḳtidür anda i[y] kişi
Olasın rāżı ḳılmaya bu işi

1226. Anı bizden ḳılupdurur Ḥaḳ evlā
Emir ḳıldı ḳatında zīre Mevlā

1227. O Beytullāh'ı orada yapavuz
Teveccüh idüp Allāh'a ṭapavuz

[39a]

1228. Daḫı budur virüpdür aña emvāl
Temennīsi oları budur aḥvāl

1229. Sözine eyledi Sāre icābet
Ḫalīl'üñ eline virdi irādet

1230. Varuban Sāre'yile anda gelür
Ki İsmāʿīl öyle anda olur

1231. Buları göricek oldı ḳatı şād
Dükeli ḳayġusundan oldı āzād

1232. Bulara eyleyüben ḳatı ḫiẕmet
Ol ilüñ ḳamusın eyledi daʿvet

1233. Pes İbrāhīm didi ki yā Ḫuẕāyā
Ne bilüben iy Vehhābü'l-ʿaṭāyā

1234. Ne miḳdār olısar ḳılġıl ʿiyānı
Binā ḳılam varubanı ben anı

1235. Pes imdi Ḥaḳ şoloḳ sāʿat tuyurdı
Gelüben seḥāb üstinde ṭurdı

1236. Nereden ki düşüpdür ẓıllı anuñ
Oradan itdi bünyādını anuñ

1237. Ḫuẕā emr itdi ṭaşların ne kim var
Getüreler bu beş ṭaġdan ne ki var

1238. Birisi Bū Ḳubeys birisi Mīnā
Birisidür anuñ o Ṭūr-ı Sīnā

1239. Birisidür Cūdī biri Ḥirā’dur
Ol aḥcārı ḳamu Cibrīl iledür

1240. Tamām eyledi üç yılda çün anı
Ṭavāf itdiler añı bī-gümānī

1241. Ḥacer esved yavu varmışdı ki bil
Getürdi ol dem anı girü Cibrīl

1242. Yedi yıl anda oldılar tamāmet
Anuñ erkānın itdiler tamāmet

1243. Diledi ki girü ol şāha gide
İşitgil imdi İbrāhīm neyide

1244. Didi ki gelüñüz ṭaġa varalum
Niyāz idüp Ḥaḳ’a biz yalvaralum

[39b][172]

1245. Çü çıḳdılar bu kez söyledi sözi
Götürüñ ellerüñüz dir ol özi

1246. Çü ellerin götürdi dir İlāhī
Ḳocalardan kim eylese günāhı

[172] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

1247. Gelüp ḥacc eylese bunda i[y] Sulṭān
Baña baġışla ḳılup luṭf (u) iḥsān

1248. Bu kez dir İsmāʿīl'e sen duʿāyı
Muḥammedü'l-emīn çün it şenāyı

1249. Didi götürüp elin iy Ḫuẕāyā
Oḳur ḳullar çü gele bu araya

1250. Günāhını baġışla ben ḳuluña
Zīre zaḥmet çeküp gelür evüñe

1251. Bu kez götürüben elin İsḥāḳ
Didi yigitlerüñ sen ḥāline baḳ

1252. Bulardan bir kimesne ḥacca gele
Baġışlarsañ ḳuluña nice ola

1253. Bu kez Sāre didi ki yā İlāhī
Şu ʿavret ki idüpdürür günāhı

1254. Çeküp zaḥmet gele bu beytüñiçün
Baġışlaġıl aña ʿizzetüñ içün

1255. Bu kez Hācer yüzin döndürüp aña
Didi ʿarż eyledüm sözümi saña

1256. Gelüben ḥacc ḳıla şol civārı
Baġışla baña luṭf idüp i[y] Bārī

1257. Bu kez āmīn diyübeni dururlar
Dükeli ellerini götürürler

1258. Ferāġat oldılar çünki duʿādan
Gelüben Cebrāʾīl eydür Ḫuẕā'dan

1259. Şular ki gelübeni ḥacc ideler
Anuñ rüknin yirine getüreler

1260. Ḳabūl itdi duʿāñuz bu dir Allāh
Çıġırġıl ḳamusını olalar āgāh

1261. Didi İbrāhīm iy Ḫallāḳ-ı ʿālem
Avāzum ne ḳadar yir vara bu dem

[40a]

1262. Didi çıġır yetişdükçe gücüñ sen
Ḳamu maḫlūḳa irürüm bu dem ben

1263. Nidā idübeni didi ki Tengri
Baña yap Kaʿbe diyü ḳıldı emri

1264. Tamām itdük bu sāʿat uş anı biz
Ṭavāf idüp gelüñ yarlıġanuñ siz

1265. Ḫuẕā irgürdi ne ki var ḫalāyıḳ
Daḫı ne olısar ünini bayıḳ

1266. Cevābında şular ki didi *lebbeyk*
Ve daḫı didi *Allāhumme lebbeyk*[173]

1267. Bi-lā-şübhe idiser ḥacc anlar
Bunı böyle bilüñ siz iy erenler

1268. Ṣorar İbrāhīm Allāh'a İlāhī
Bu İsḥāḳ'a virüpdürsin kemāli

1269. Ki biñ peyġāmber ola andan tamāmet[174]
Virüpdürsin aña bunca kerāmet

1270. Bu İsmāʿīl'e ne virdüñ Ḫuẕāyā
Ṣorarum saña iy Muʿṭī'l-ʿaṭāyā

[173] *Buyur Allah'ım buyur!* (Müslim, Hac:19 Hadislerle İslam Cilt:7, Sayfa:159)
[174] Bu mısra vezne uymamaktadır.

1271. Benüm oġlumdurur anı bilürsin
Nicesidür anı maġbūn ḳılarsın

1272. Cevābında didi ki anı Aḥmed
Ol iki ʿālemüñ faḫrı Muḥammed

1273. Gerek belinden anuñ ola ẓāhir
Anuñ nūrı durur ʿālemde bāhir

1274. İşidüp şāẕ olup eydür i[y] Ḳādir
Şükür aşlımdan itdüñ anı ẓāhir

1275. Bu şād yoluna biñ ḳoyunı ḳurbān
İder biñ deve biñ ḳoçı i[y] Sulṭān

1276. Üleşdürür ḳamu yoḳsula baya
Şükür eyleyüben ulu Ḫuẕā'ya

1277. Gene fikr eyleyüben dir i[y] Bārī
Bu ölen ḫalḳ nicesi ola diri

1278. Dilerüm anı ḳılasın muʿayyen
Baña gösterüp idesin mübeyyen

[40b] [175]

… ḲĀLE FEḪUẔ ERBAʿATEN MİNE'Ṭ-ṬAYRİ FEṢURHUNNE İLEYKE S̱ÜMME ECʿAL ʿALĀ KÜLLĪ CEBELİN MİN-HUNNE CÜZʿEN S̱ÜMME'DʿUHUNNE …[176]

1279. Didi Ḥaḳ aña dört ḳuşı boġāzla
Dükelisini pāre pāre eyle

1280. Ḳarışdurubanı her ṭaġda ḳoġıl
Bu kez bir yirde ṭuruban oḳuġıl

1281. Pes İbrāhīm dutup ḳaz u ḫurūsı
Boġazladı kelāġile ṭavūsı

1282. Nice kim emr ḳıldı aña Cebbār
Yirine getürüp oḳudı iy yār

1283. O ḳuşlar uçup İbrāhīm ḳatına
İrişirler şoloḳ dem ḥażretine

1284. İderler bāz şāha küllī taḥmīd
İderler hem daḫı tehlīl (ü) tecdīd

[175] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.
[176] Baḳara, 260: "… Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır! …"

1285. Bu dört ḳuş da ḳalupdur aña iy yār
Ġarīze kendüzine eyle iẓhār

1286. Tevāżżuʿla diledi zīrā anı
Ki itmemişdi İbrāhīm gümānı

1287. ʿAzīz idüp taʿaccüb dinilüpdür
Anuñçün Ḥaḳ ḳatında gösterüpdür

1288. Yigirmi yıl çü geçdi bil i[y] insān
Viribir Lūṭ şehre ulu Sulṭān

ḲIṢṢAʾ-İ LŪṬ-I NEBİYYİ ALEYHİʾS-SELĀM[177]

1289. Bunı dirler ki Ḥaḳ Lūṭ'a nübüvvet
Virüp gönderdi tā ki ide daʿvet

1290. Gelüben daʿvet eyledi o Şām'ı
İṭāʿat itdi Lūṭ'a ḫāṣṣ u ʿāmī

1291. Ṣoñ ucı gelüben İblīs-i melʿūn
Yavuz işe bıraġup ḳıldı maġbūn

1292. İşidüñ imdi neyidi ḥikāyet
Çü ṣuḥufda nice ola rivāyet

[177] Hz. Lūṭ (a. s.)un kıssasıdır.

1293. Bularuñ her birinüñ vardı bāġı
İderlerdi anuñçün çoḳ yasaġı

[41a]

1294. Bu kāfirler aña yolcı gelürdi
Yimişinden anuñ ṭāyıʿ alurdı

1295. Uşatdılar bularuñ zaḥmetinden
Nizāʿ idüp bu ḫalḳuñ töhmetinden

1296. Gelüp Şeyṭān bulara dir bulasız
Diler misiz olardan ḳurtulasız

1297. Şular ki gelübeni bāġa gire
Yimişinden anuñ varup dire

1298. Yaḫūẕ gelüben anlar bāġda yata
İdiñüz ṭutup (anlar) ı livāṭa

1299. Ḳaçuban gideler bunlar ḳamusı
Daḫı gelmeyeler ṣına nāmūsı

1300. Çü birḳaç kez idüben olıban ḫū
Daḫı düşmedi öglerine ḳorḳu

1301. Niteki bunları menʿ eyledi Lūṭ
Ḳabūl eylemeyüp itmediler uṭ[178]

1302. Didiler ne ki dirseñ biz uyavuz
Didügüñ işleri ḳamu idevüz

1303. Zīre menʿ itmedi Allāhu Ẕü'l-menn
Velī ol işbu işi menʿ itme bizden[179]

1304. Bizi sen menʿ idersin işbu işden
Degüldür bunı menʿ itmek Ḫuẕā'dan

1305. Sözüñe itmezüz bunda iṭāʿat
Eger kim menʿ idersin bize daʿvet

1306. Becidd oldı bularuñ menʿine ol
Daḫı bedter olurlar aña meşġūl

1307. Derilüp dögdi anlar Lūṭ'ı ḳamu
Vaṭan olur bulara bil ki ṭamu

1308. Didiler çünki bizden anı Tengri
Buġur işleme diyü ḳıldı emri

[178] Kelimenin sözlükte üç yazılışı da kullanılmaktadır. **ud, ut, uṭ** şeklindedir. Metinde **ud (اود)** şeklinde yazılmışken kafiye gereğince **uṭ (اوط)** şekli tercihen kullanılmıştır.
[179] Bu mısra vezne uymamaktadır.

1309. Bize Tengrü ki hem size gerekmez
Var imdi sözüñe kimse inanmaz

1310. Bunı söyleyüben kāfir olurlar
Bu sözde ḳamusı şeyle ḳalurlar

[41b][180]

1311. Didiler Lūṭ'a dönmezseñ bu sözden
Seni recm iderüz tek bunı bizden

1312. Didi Lūṭ anlara bilüñ ki Allāh
Size ḳız almaġa emr itdi vallāh

1313. Erenleri ḥelāl itmedi size
Niçün inanmayasız imdi bize

1314. Bu kez dirler bu Lūṭ'ı dögdürevüz
Döge döge bu şārdan sürdürevüz

1315. Arılıḳ gösterür bize bu kişi
Yoḳ anuñ bilingil hem bunda işi

1316. Yedi yıl yedi ay geçdi bu ezmān
Hiç olmadı olarda bir Müselmān

[180] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.

1317. O Lūṭ'ı incidürlerdi hemīşe
İdinmişdür ol işi küllī beşe

1318. Evinde ʿavreti olmuşdı kāfir
O Lūṭ ʿāciz oluban dir i[y] Ḳādir

FEMĀ VECEDNĀ (FĪHĀ) ĠAYRE BEYTİN MİNE'L-MÜSLİMĪN[181]

1319. Saña maʿlūmdurur ḳamunuñ işi
Nice geçerler işbu yaz u ḳışı

1320. Nice ki iderüm bunları daʿvet
Kelāmumdan ider ḳamusı nefret

1321. Ḳatı añlayuban itdi duʿā ol
Ki birḳaç gün duʿāya oldı meşġūl

1322. İkindü vaḳtiyidi geldi Cibrīl
Bileydi üç firişte daḫı ki bil

1323. Çü ḫalḳ gördi ki bunlar Lūṭ'a geldi
Didiler menʿ iderdi bizi noldı

1324. Güzel oġlanları kendü evine
Getürüben niçün ḳonuḳ idine

[181] Ẕāriyāt, 36: "Zaten orada bir ev halkından başka müslüman bulamadık."

1325. Be-ġāyet güzel oġlanlar gelüpdür
Bizüm evde ḳonuḳ olup ḳalupdur

1326. Olaruñ bigi görmedi zamāne
O Lūṭ'a şimdi bulduḳ dir zamāne

[42a]

1327. Derilüp geldiler Lūṭ'uñ evine
Didiler ḳamu anuñ ḥażretine

1328. Bu oġlanları aluban giderüz
Göñül dilegin anlara iderüz

1329. Didi Lūṭ işlemeñ işbu işi siz
Özüñüzi belāya uġradursız

1330. Didiler sen bizi bundan yıġarsın
Ya kendüzüñ niçün beyle idersin

1331. Diler dilemez aluban giderüz
Bu göñlümüz diledügin iderüz

1332. Didi Lūṭ anlara nesne dimeñ siz
Ġarīblerdür yavuz fikri yemeñ siz

… YĀ ḲAVMĪ HĀ’ŪLĀ’İ BENĀTĪ HUNNE AṬHARU LEKUM FETTEḲULLĀHE VELĀ TAḪZŪNĪ …[182]

1333. Daḫı didi bulara *itteḳullāh*[183]
Bu ḳızlarum size virem ki vallāh

1334. Ḥelāl idinesiz bu size evlā̱
Buyurmışdur oları zīre Mevlā̱

1335. Ḫuẕā’dan ḳorḳuñ itmeñ beni rüsvā
İdipdür zīre Şeyṭān size iġvā

ḲALŪ LEḲAD ‘ALİMTE MĀ-LENĀ FĪ-BENĀTİKE MİN-ḤAḲḲİN VE İNNEKE LETA‘LEMU MĀ-NURĪD[184]

1336. Bular eydür ki ḳızlaruñ niderüz
Bilürsin sen ki kimleri dilerüz

1337. Nice ki cehd idüp olmadı çāre
Bu kez aġlayuban girdi bulara

1338. Görür Cibrīl anı ki ḳayġuludur
Ne ḳayġu bil ki içi ṭopṭoludur

[182] Hūd, 78: “… Lût, dedi ki: Ey Kavmim! İşte kızlarım. Onlar(la nikâhlanmanız) sizin için daha temizdir. Allah’a karşı gelmekten sakının ve konuklarıma karşı beni rezil etmeyin! …”
[183] *Allah’tan korkun!* (Tevbe: 119 vb.)
[184] Hūd, 79: “Onlar, ‘İyi biliyorsun ki kızlarında bizim gözümüz yok. Sen bizim ne istediğimizi çok iyi biliyorsun’ dediler.”

1339. Didi ḳorḳma yā Lūṭ bizi de Allāh
Viribidi ḫaber itmege ol şāh

1340. ʿAẕāb irişdi bunlara ḥaḳīḳat
Bizümçün ġuṣṣa yiyüp çekme zaḥmet

1341. Bu kez ḳaṣd eylediler ki gireler
Bu oġlanları evinden alalar

[42b][185]

1342. Ḳanadın Cebrāʾīl ḳapuya ṭutdı
Nice ki ḳuvvet idüp feryād itdi

1343. Açamayup ḳapu Lūṭ'ı dögerler
Kimisi bunlaruñ aña sögerler

1344. Bu kez Cibrīl ḳanadıyla buları(n)
Urup kūr eyledi her ne ki varın

1345. Didiler cāzūlıġile bizi sen
Gözümüz görmez eyledüñ bu dem sen

1346. Bular erte gideler bunda seni
Helāk eyleyevüz ḳala mı kīni

[185] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.

1347. Didi Cibrīl aña ki ḳorḳma yā Lūṭ
Dönüp Lūṭ eydür aña işi tīz ṭut

… İNNE MEVʿİDEHUMU'Ṣ-ṢUBḤU ELEYSE'Ṣ-ṢUBḤU Bİ-ḲARĪB[186]

1348. Bu kez Cibrīl didi ki Ḥaḳ ʿazābı
Ṣabāḥın daʿvet itmişdür ʿiḳābı

1349. Sen umagel bulara iriserdür
Ṣabāḥ olduḳda Tengri viriserdür

… FEESRİ Bİ-EHLİKE Bİ-ḲIṬʿİN MİNE'L-LEYLİ VELĀ YELTEFİT MİNKUM EḤADUN İLLĀMRA'ATEKE İNNEHU MUṢĪBUHĀ MĀ AṢĀBEHUM…[187]

1350. Ṣabāḥ olmazdan öñ ehlüñile sen
Bu aradan varup seyr eylegil sen

1351. Velī ardına dönüp baḳmasunlar
Ki kendülerin oda yaḳmasunlar

1352. Zīre eyle buyurmuşdur ol Allāh
Muḥaḳḳaḳ bilüñüz işbunda iy şāh

[186] Hūd, 81: "… Onların azabla buluşma zamanı sabahtır. Sabah yakın değil midir?!"
[187] Hūd, 81: "… Geceleyin bir vakitte aileni al götür. İçinizden kimse ardına bakmasın. Ancak karın müstesna. (Onu bırak.) Çünkü onların (kavminin) başına gelecek olan azap, onun başına da gelecektir…"

1353. Velīkin ʿavretüñe viriserdür
Ne nesne ki bu ḳavme iriserdür

1354. Bu kez Lūṭ eydür aña ki gidelüm
Velī bağlu duraraḳ bu nidelüm

1355. Pes imdi Cibrīl anları çıḳardı
Giderken ʿavreti ardın baḳardı

… VĀMŻŪ ḤAYŞU TUʿMERŪN[188]

[43a]

1356. Didi yürüñ nereye sizi Tengri
Ki ḳılmışdur orayı size emri

1357. Getürüp ʿavreti bunlara ḳoydı
O şerbetden o ʿavret daḫı ṭoydı

1358. Şuña degin taḥammül itdi Cibrīl
İrişe emri Allāh'uñ anı bil

1359. Çü irişdi olara emr-i Allāh
Nice itdi oları gör ki iy şāh

[188] Hicr, 65: "… Emrolunduğunuz yere geçin, gidin!"

1360. Ḳanadın şoḳup altına o Cibrīl
Daḫı anuñla yedi pāre şehrüñ[189]

1361. Götürüp aldı gitdi ol havāya
Şuña degin ki irişdi semāya

1362. Ḫurūs ünin melā'ik işidürdi
Ḥimār anırduġın daḫı görürdi

1363. Aşaġasın yuḳaru dönderür ol
O resme eylemesün Tengri bir ḳul

1364. O yedi pāre şehri itdi ihlāk
Ki ḳalmadı olarda hergiz emlāk

1365. Dönüp yaġdırdı üstüne ol aḥcār
Ola mıydı ger olmasaydı eşrār

1366. O Lūṭ Şām'a gelüp itdi iḳāmet
Çü geçdi yedi yıl irdi aña mevt

ḲIṢṢA-İ YA'ḲŪBU'N-NEBĪYYÜ 'ALEYHİ'S-SELĀM[190]

1367. Çü Lūṭ'uñ ḳıṣṣasını eyledük yād
İdiserüz bu kez Ya'ḳūb'ı bünyād

[189] Bu beyitte kafiye bulunmamaktadır.
[190] Hz. Ya'ḳūb (a. s.)un kıssasıdır.

1368. İderüz küllīsin saña ḥikāyet
Ki olar anı idüpdür[ür] ḥikāyet

1369. Ol İsḥāḳ oġlıdur bilgil muʿayyen
Anası Lūṭ ḳızıdurur mübeyyen

1370. Olupdur ʿIyṣ ulu oġlı maḥbūb
Anuñ ardınca olmışıdur Yaʿḳūb

1371. Anuñçün didiler Yaʿḳūb aña
Virüp idi ki maʿlūm ola saña

[43b][191]*

1372. Dilince ʿİbrī'nüñ bilgil sen anı
Ḫuẕā ḳulıdurur ol bī-gümānī

1373. On iki oġlı vardı bil i[y] insān
Yalañuz ḳızdan ayru yüz bin oġlan

1374. Daḫı yigirmi dört biñ bil[192] yegāne
Olardan ẓāhir olmuşdur cihāne

[191] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.
*Bu sayfanın sağ tarafına, altlarına rakamlar konularak, birkaç peygamber adı yazılmıştır: ***Salih(1), Nûh(2), Hûd(3), Şuayb(4), İbrâhîm(5), Lût(6), İshâk(7), Yakûb(8), İsmâ'îl(9), Muhammed 'alleyhisselâmve hem leyse min-Benî İsrâ'îl(10)***
[192] Bu kelime dizenin başına yazılmış; ancak buraya yazılması için işaretlerle belirtilmiştir.

1375. Dükeli enbiyālar İbn-i ʿAbbās
Benī İsrāyl'den oldı ḳamu iy nās

1376. Velīkin enbiyādan ona bayıḳ
Bulardan gelmeyüpdür bir ḫalāyıḳ

1377. Biri Ṣāliḥ biri Nūḥ birisi Hūd
Şuʿayb'dur biri İbrāhīm biri Lūṭ[193]

1378. Biri İsḥāḳ'durur birisi Yaʿḳūb
Ḥaḳ'uñ ḳatında küllī oldı merġūb

1379. Birisi İsmāʿīl'dürür cedd-i Aḥmed
Birisi daḫı bellüdür Muḥammed

1380. Dutardı İbrāhīm'üñ niyyetin ol
Dedesi ṣuḥfına olmuşdı meşġūl

1381. Oġulları olupdur ʿilme meşġūl
Velī Yūsuf ḳamusındandı maḳbūl

1382. Dilerdi Yūsuf'a tā ki nübüvvet
Eyücek ismine artdı maḥabbet

[193] Bu beyitte kafiye bulunmamaktadır.

1383. O Yaʿḳūb’uñ ḳatı mālı çoġidi
Anuñ bigi ṭavarlu hiç yoġidi

1384. Ki her bir oġlına üç biñ ḳoyunı
Viripdürürdi direm saña bunı

1385. Virüpdür Yūsuf’a altı biñi ol
Şuña göreyidi her cıġı ki bol

1386. Ḳatında dutuban iderdi taʿlīm
Anı itmezdi kimesneye teslīm

1387. Anuñ oġlanları gelürleridi
Selām idübeni oḳurlaridi

1388. Nice ki ʿilim ideridi bular
Dutardı Yūsuf’a gözini iy yār

[44a]

1389. Aña baḳubanı söyler hemīşe
Mülāzım idi dāyim işbu işe

1390. Ḥased idüp bular dutmuşdı gūşı
Görür Yūsuf uyurken işbu düşi

ḪİṬĀB-KERDEN YŪSUF[194]

1391. Ḫiṭāb idüp didi bābāsına ol
Ki olmuşdum bu dün uyḳuya meşġūl

1392. Görürüm ay (u) gün on biri yılduz
Baña secde ider ḳamusı dübdüz

1393. Bu kez Yaʿḳūb dir aña söylemegil
O ḳardaşlaruña düşüñ dimegil

1394. Mebāẕā saña yavuzlıḳ ideler
O Şeyṭān buyruġına yir ideler

1395. Yūsufʾuñ düşini ḳıldı o taʿbīr
Ki peyġāmber olasın diyü tefsīr

1396. Bu söz ṭaşra düşüp işitdi anlar
Derilüp ḳamu tedbīr itdi anlar

1397. Didiler Yūsufʾı ḳatl idelüm biz
Yaḫūz anı ḳuyuya atalum biz

1398. Ki göñlü bize düşüp ide şefḳat
Girü idevüz aña ḳatı ḫiẕmet

[194] Yusufʾa hitabıdır.

1399. Şuña degin ki bizden ola meşġūl
İdevüz tevbe ʿafv ide o Maḳbūl

… YĀ BÜNEYYE LĀ-TAḲṢUṢ RU'YĀKE ʿALĀ İḪVATİKE FE-YEKİDŪ LEKE KEYDEN …[195]

1400. Birisi Yūsuf'ı öldürmeñüz dir
Velī ilḳā idüñ ḳuyuya siz dir

UḲTULŪ YŪSUFE EVİṬRAḤŪHU ARŻAN YAḪLU LEKUM …[196]

1401. Zīrā ḳatl eylemek degül sezā-vār
Kebāyirdür bu iş zīrā ki iy yār

1402. Eger ölmeyüben girü çıḳarsa
Bu deştde yürüyenlerden kim irse

[44b]

1403. Bilüben anı fi'l-ḥāl alısardur
Bir iḳlīme anı iledirdür

1404. Zamānile unuda anı Yaʿḳūb
Ḳatında siz olasız ḳatı merġūb

[195] Yūsuf, 5: "… Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa, sana tuzak kurarlar ..."
[196] Yūsuf, 9: "Yûsuf'u öldürün veya onu bir yere atın! …"

1405. Bu fikrile derilüben gelürler
Atasından anı dilek ḳılarlar

1406. Ki anuñla teferrüce gideler
Göñüllerine yetdügin ideler

1407. Ḳabūl itmeyübeni işbu sözi
Naẓar itmedi o Yaʿḳūb'uñ özi

1408. Dönüben Yūsuf'a ḳamusı gördi
Dilemezüm bu göñlüñ diyü ṣordı

1409. Ki ṣaḥrāda teferrüce varasın
Ḳoyunları bu bāġları göresin

1410. Bu göñlüñ açıluban şāẕ olasın
Dükeli ḳayġudan āzād olasın

1411. Bulara didi Yūsuf ḫāṭırum var
Velīkin yaʿnī ḳoymaz bābām iy yār

1412. Bular dir çünki senüñ ḫāṭıruñ vār
Bābāña destūr iste ḳatı yalvar

1413. Nice ki destūr istedi atası
Ḳabūl itmeyüben olmadı rāżı

1414. Velīkin göñli yumşadı ḳomaġa
Ki Yūsuf bunlaruñla gide bāġa

1415. Çü bildiler ki anuñ göñli oldı
Derilüp ḳamusı Yaʿḳūb'a geldi

1416. Didiler çünki Yūsuf oldı ṭālib
Çıḳup ṣaḥrāya ḳoyunlara rāġıb

1417. Ḳoġıl bizümle anı bile çıḳsun
O ṣaḥrāda varup dünyāya baḳsun

1418. Anı ṣaḳlayacavuz ḳorḳma andan
Teferrüc eylesün üşenme andan

1419. Bu kez Yaʿḳūb olara dir iy ʿāḳil
Ki ḳorḳarum olasız anda ġāfil[197]

[45a]

1420. Anuñ ḳatında varup durmayasız
Baya ḳurt Yūsuf'ı yer görmeyesiz

ḲĀLŪ LE'İN EKELEHU'Ẕ-Ẕİ'BU VE NAḤNU ʿUṢBETUN İNNĀ İẔEN LE-ḪĀSİRŪN[198]*

[197] Bu kelime sözlüklerde **ġāfil (غافل)** şeklinde yazılmaktayken (döneminin ya da müellifin/müstensihin bir imlâ hususiyeti olsa gerek) bu beyitte ve müteakip geçtiği her beyitte **ġāfīl (غافيل)** şeklinde yazılmıştır.

1421. Bular dir ki eger yerse anı ẕīb
Ya bir vechile ide aña taʿẕīb

1422. Bu erlikile ḳamumuz ḳatumda
Ziyān işlü olavuz ḥażretünde

1423. Atası oluban bunlara maġrūr
Virür iẕni ki yaʿnī ola mesrūr

1424. Didi Yūsuf'a imdi saña dirüm
Gelince senüñiçün ġuṣṣa yerüm

1425. Berü gel boynuñı bir yiyleyüm ben
Görür mi girü seni ne bileyin

1426. Dönüp ışmarladı evlādına ol
Bunı ḥıfẓ eyleyesiz ki ḳatı bol

1427. Bular ötsün diyüben çünki gitdi
Ki şārdan iki fersaḫ yire irdi

1428. O Yūsuf öñlerince oynaridi
Atası anuñçün yanaridi

---

[198] Yūsuf, 14: "Onlar da, 'Andolsun biz kuvvetli bir topluluk iken onu kurt yerse (o takdirde) biz gerçekten hüsrana uğramış oluruz' dediler."
*Bu ayet siyah renkli mürekkep ile yazılmıştır.

1429. Aña ḳardaşları añsızda yetdi
Uruban düşürüben anı dutdı

1430. Bularuñ her biri itdi ʿiḳābı
Bu kez Yūsuf bulara itdi ḫiṭābı[199]

1431. Didi aġlayuban niçün sögersiz
Ne suç itdüm beni niçün dögersiz

1432. Daḫı ḳardaşuñuzum beni bu dem
Size ışmarlamışdur āḫir atam

1433. Ya ḫavf idüñ bu dem Allāh'uñuzdan
Yaḫūẕ utanuñ o pīr atañuzdan

1434. Bular didi ki degül mi seni ol
Ki oḫşar seni atamuz ḳatı bol

1435. Ki o düşde görürüm on bir kevkeb
Baña secde ider bu ḳamusı heb

[45b][200]

1436. Dilersin bizden olasın sen evlā
Olasın küllümüzden daḫı mevlā

[199] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[200] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.

1437. Seni öldürelüm işbunda bu dem
Görelüm yardım ider mi hiç ādem

1438. Bu kez Yūsuf Yehūdā'nuñ eline
Düşeler yalvaruban ayaġına

1439. Didi öldürüben ḳanuma girmeñ
Bu cehde cānumı luṭf idüp itmeñ

1440. Yehūd eydür özi göynüp i[y] kişi
Buña eylemeñüz o resme işi

1441. Velīkin ḳuyuya atuñ siz anı
Kebāyir işleyüp itmege ḳanı

1442. Mücerred eyleyüben anı cāha
Bıraḳdılar gör imdi bu kez aha

1443. Ḳatı aġlayuban dir ki iy atam
Ḫaber itmege yoḳdur saña ādem

1444. Bu resme aġlayup ḳılardı feryād
Dutup atasını dilinden ol yād

1445. Didi çaġıruban gör āḫī beni
Nice eylediler ṭutup ki beni

1446. Esen ḳıl beni bu dem uş ḳatuñdan
Ṣadā idüp irilür hażretüñden

1447. İpile baġlayup ḳuyuya aṣdı
Gelüp Şemʿūn anuñ ipini kesdi

1448. Ki maḳṣūdı öleydi düşürüle
Velīkin Ḥaḳ buyurdı Cebrāʾīl'e

1449. Anı dutġıl ki olmaya meşaḳḳat
Anuñ gövdesine hergiz mażarrat

1450. Ṣu içinde varidi bir ṭaş ulu
Ḥaḳ'uñ emriyle o üstinde bellü

1451. O Yūsuf yuḳarıdan çünki indi
Muḳarrer oluban ol ṭaşa yetdi

1452. Yedi gün o ṭaşuñ üstinde maġbūn
Oturuban o ṭaş altında maḥzūn

[46a]

1453. Na-gāhın geldi anda ḳondı kervān
Bularuñ küllīsi olmışdı ʿaṭşān

1454. Ṣu isteyüp ḳuyuya geldi anlar
İpin aşup çıḳardı (anı) anlar

1455. Gelüp ḳardaşları bulmadı anı
Ve işitmediler anda fiġānı

1456. Ṣanurlar ki helāk olmuşdur anda
Vücūdı ḳalmışıdur bu cihānda

1457. Didiler çün atamıza varavuz
Ne diyüp aña biz inandıravuz

1458. Didiler ki diyelüm ḳurt yemişdür
Bize ḳurt için zīrā dimişdür

1459. Ki ḳorkarum anı ḳurd ala ekīl
Olasız Yūsuf'umdan (tā ki) ġāfil

1460. Bir oġlaġı getürüp ẕebḥ iderler
Ḳanın gönlege sürüben giderler

VE CĀ'Ū EBĀHUM 'İŞĀ'EN YEBKŪN[201] ḲĀLŪ YĀ EBĀNĀ İNNĀ ẔEHEBNĀ NESTEBİḲU VE TEREKNĀ YŪSUFE …[202]

1461. Bu kez aġlayup atası ḳatına
Gelürler ḳamu anuñ ḥażretine

[201] Yūsuf, 16: "(Yûsuf'u kuyuya bırakıp) akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler."
[202] Yūsuf, 17: "Ey babamız! Biz yarışa girmiştik. Yûsuf'u da eşyamızın yanında bırakmıştık. …"

1462. Didiler yarışa biz gitmişidük
Metāʿı da Yūsufʾa terk itmişidük

1463. Gelüben ḳurd yimişdür anı taḥḳīḳ
Egerçi itmeyüben bize taṣdīḳ

1464. İnanmazsın bize bu dem i[y] insān
Velīkin göñlegi üş saña burhān

VE CĀʾŪ ʿALĀ ḲAMĪṢİHİ Bİ-DEMİN KEẒİBİN …[203]

1465. O ḳanlu göñlegini getürürler
Ataları öñine yetürürler

1466. Ataları çü gördi tāze ḳanı
Didi bir işdürür itdüñüz anı

1467. Ayırduñuz anı benden özüñüz
Dürüst degüldürür işbu sözüñüz

[46b]

1468. Bu kez Yaʿḳūb didi ki baña Allāh
Bu işde ḳıla yārī ol ulu Şāh

1469. Bu kez göñlegi alup kendüzine
Ḳatı aġlayuban sürer yüzüne

[203] Yūsuf, 18: “Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. …”

1470. Şu miḳdār aġladı ki gözi gitdi
Na-gāhın Cebrā’īl Yaʿḳūb’a yetdi

1471. Ṣorar Cebrā’īl’e Yūsuf diri mi
Ya ṣayru mıdur yāḫūz ölü mi[204]

1472. Aña Cibrīl eydür Ḥaḳ bilür anı
Selāmet mi yāḫūz çıḳdı mı cānı

1473. Bu kez Yaʿḳūb aña dir ki nolaydı
Anı ḥıfẓ eyleyüp sālim ḳılaydı

1474. Beni ḳayġusına bıraġup aʿmā
Ḥaḳ itmese olaydı ululıġa

1475. Bu kez Cibrīl eydür dönüp aña
Çalap şöyle buyurdı şimdi saña

1476. Şuña ki teslīm itdi oġlan andan
Ṭaleb itsün ne ister şimdi benden

1477. O vaḳt ışmarlamadı anı baña
Tā ki ışmarlayaydum girü aña

[204] Bu mısra vezne uymamaktadır.

1478. Çü eyledi Çalap işbu ʿitābı
Anuñçün eylemüş bildi ʿiḳābı

1479. Ziyāde eyledi aġlamaġı ol
Gice gündüz aña olmuşdı meşġūl

1480. Dönüben Yaʿḳūb eydür ki i[y] Cibrīl
Ṣormaġı luṭf idüben ʿummāl bil

1481. Anuñ cānını aldı mı o kişi
Diyüvirsün baña nic'oldı işi

1482. Görüben girü geldi çünki Cibrīl
Bu kez Yaʿḳūb didi kim sen anı bil

1483. Varuban ḥażretine ṣordum anı
Didi almadum andan bil ki cānı

1484. Pes imdi ġuṣṣada ḳaldı o Yaʿḳūb
Ol oġlandan aña olmuşdı maḥbūb

[47a]

1485. Sebeb olupdı ayrılmaġā Yaʿḳūb
Ol oġlandan aña olmuşdı mekrūb

1486. Meger evine ḳonuḳ gelmişidi
O Yaʿḳūb aña biryān ḳılmışidi

1487. Na-gāhın gelübeni anda sā’il
İşidüp ḳoḳusını oldı mā’il

1488. Ṭaleb itdi vü andan oldı ṭāmiʿ
O Yaʿḳūb virmeyüben oldı māniʿ

1489. ʿİḳāb itdi aña didi o Cebbār
Çü virmedüñ aña sevdügin iy yār

1490. Senüñ sevdügüñi senden alırum
Ne ki dilerisem anı ḳılarum

1491. Pes imdi çün çıḳardı ḳavm kervān
Didiler birri degüldür ol insān

1492. Didi Yūsuf benüm evlād-ı ādem
Ne çekersiz benüm çün bunda siz ġam

1493. İşidüben o ḳardaşları geldi
Ḳulumuzdur diyüben anı aldı

1494. Ḳaçup ṭururdı şimdi bunda gelmiş
Ḳuyuya girüben içinde ḳalmış

1495. Diledi söyleye kim degilüm ḳul
Ve beni bular iderlerdi maḳtūl

1496. Dilince ʿİbrinüñ söyledi Şemʿūn
Bizi tekẕīb iderseñ seni bugün

1497. Ḳatil idiserüz bilgil muḥaḳḳaḳ
Sözüme eylegil bu dem muṣaddaḳ

1498. Bulardan ḫavf idüben sākin oldı
Velīkin yüregi ḳanile ṭoldı

1499. Didiler işbu ḳuldan biz üşendük
Nice nice bunuñiçün emendük

1500. Gelüñ size ṣatalum işbu ḳulı
Ḳaçan ki işbudurur bellü yolı

1501. O Mālik ben dirüm bunlara didi
Alurdum diyüben ki ġuṣṣa yedi

[47b]

1502. Velī benümle yoḳdur bunda aḥvāl
Bu olupdur baña işbunda eşkāl

1503. Pes anlar didiler neye olursa
Ṣataruz Yūsuf'ı neye olursa

1504. O Mālik ṭoġrı dirüm uş yanumda
Var on sekiz Mışır aḳçesi bende

1505. Eger virürseñüz anuñla bunı
Alırum ben de daḫı virüp anı

1506. Çü rāżı olubanı anı ṣatdı
O ḳardaşın bular yābāne atdı

1507. Zīre ki ḳıymetin bilmezleridi
Ki anlar bilse aña virmezidi

1508. Sebeb olupdı Yūsuf ḳulluġuna
Dögerdi ḳulın idübeni gine

1509. Anı görüp atası dönmedi hiç
Ya itmedi aña aṣlā yüz hiç

1510. Çalap ana incinüp itdi ʿitābı
Bıraġam ḳulluġa diyüp ʿitābı

1511. Ta bileler ḳulı ḫor dutmaḳ olmaz
Ḳulı ḫor eyleyen ḳulluġı bilmez

1512. Daḫı dirler ki Yūsuf baḳdı nā-gāh
Yüzini gözgi içre göre ol şāh

1513. Didi ben ḳulumuşṣam bu behāmı
Yetürmeyeyidi ʿālem behāmı

1514. Çü ḫūbluġı irişmüşidi şuña
Gören ḥayrān olup ḳalurdı ṭaña

1515. Ḳaçan ki ekldeyidi ol ṭaʿāmı
Boġazında görünürdi tamāmı

1516. ʿİtāb eyledi bu sözden ḫod aña
Ki niçün eylemedüñ şükr baña

1517. Baḳuban ayna içre sen yüzüñi
Görüben ḳıymet itdüñ kendüzüñi

1518. Benüm ʿizzüm ḥaḳı ḳulluġa item
Göreler ḳıymetlüñ mecmūʿ-ı ādem

[48a][205]

1519. Çü Mālik bin Ẓaġar[206] ol şāh oldı
Dönüben ḳavminüñ ḳatına geldi

[205] 48a ile 48b sayfalarının, yazı stili değişikliğinden dolayı farklı bir kâtip tarafından yazıldığını düşünmekteyiz.
[206] Bu kelime metinde **Taġar (طغر)** şeklinde yazılmıştır; ancak kaynaklarda bu özel isim **Ẓaġar (ظغر)** şeklinde geçtiği için bu şekli tercih edilmiştir. Muhtemelen **ẓı (ظ)** harfinin noktası unutulmuştur.

1520. Didi ki ḫoş dutuñ bunı be-ġāyet
Anuñ göñline getürmeñ melāmet

1521. Deveye bindürüp gice giderken
Deveyi bir kişi daḫı yiderken

1522. Anası ḳabrine uġradı nā-gāh
Fiġān eyledi şol dem idüben āh

1523. Beni ḳardaşlarum ṣatup giderler
Bu kez üşde develerin yiderler

1524. Senüñ ḳabrüñden uşbu ayru düşdüm
Bu ilden yād ile geñsüz uçdum

1525. Bunı söyleyübeni anasına
Özini aşaġa atdı o sīne

1526. Ḳalur üstinde idübeni efġān
İlerü gitdi andan ḳavm-ı kervān

1527. Meger bir kişi girü ḳalmışidi
Girüde aña ṣāḥib olmuşidi

1528. Na-gāhın Yūsuf'ı üstinde gördi
Ḳaḳıyup bir kez anı ḳatı urdı

1529. O kīnüñile Yūsuf ḳatı aġlar
Gözünden yaş aḳup baġrını ṭaġlar

1530. Bunı söylerdi Yūsuf ḳul olupdur
Cigeri bu dem uş zaḥmet olupdur

1531. Bu kez şimdi irişen döger anı
Gözünden anuñ aḳar baġrı ḳanı

1532. Şoloḳ dem yel çıḳuban bulud oldı
Bu ʿālem ẓulmetile şeyle ṭoldı

1533. Buları ḫor ḳıluban cemʿ olurlar
Dükelisi bir araya gelürler

1534. Didiler neyledüñüz siz iy insān
Viribidi bu ḫışmı ulu Sübḥān

1535. Varuban bunlara eydür o kişi
Şu ḳulı urup eyledüm bu işi

[48b][207]

1536. Gelürler küllīsi Yūsuf ḳatına
ʿÖẕür itdi dükeli ḥażretine

[207] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.

1537. Daḫı nesne dimedi Yūsuf aña
Velī ikrām iderdi dāyim aña

1538. Getürdi Yūsuf'ı Mışr'a bu mevlā̱
Aña ev düzüben ṭonatdı aʿlā̱

1539. Oḳuyuban didi dellāle çıġır
Kim isterse eyü ḳul ola ḥāżır

1540. Anuñiçün gelüben bay (u) yoḳsul
O ḳulı görmege olmuşdı meşġūl

1541. Görübeni o Yūsuf işbu işi
Didi ki delü oldı işbu kişi

1542. Beni ḳardaşlarum ki bileyidi
Ṭoḳuz aḳçeye bunlar alıridi

1543. Bu yād iḳlīmde beni kim alısar
Ger alursa iki aḳçe viriser

1544. Çalap işitdi çün anuñ sözini
Ki alçaḳ gördi Yūsuf kendüzini

1545. Didi ḳıymet ḳıluban şimdi saña
İşidenler taʿaccüb ide aña

1546. Şular ki kendüzini ḳıldı alçaḳ
Aña ʿizzet ider bilgil Ḥaḳ ancaḳ

1547. Bu dellāl ḳıymet itdi işidüñ siz
Kimesne görmemişdir anı hergiz

1548. Biñ oḳḳa fıḍḍadur biñ daḫı zerdür
Daḫı biñ nāḳa biñ daḫı baḳardur

1549. Bezilcek biñ daḫı kemhā ḳumaşı
Ve lüʾlüʾ bin daḫı ḳıymetlü ṭaşı

1550. Bu resme ḳıymet eylediler aña
Ki her cinsden yaña ḳıldılar aña

1551. Görürler her ḳumāşdan biñe çıḳdı
Güci yitmeyüben ḳamusı baḳdı

1552. Didiler ki bunı kim ala bunda
Meger ki İbn-i Reyyān ala bunda

[49a]

1553. ʿAzīz aldı Zelīḫāʾyiçün anı
Virür ne ki didi yār bī-gümānī

1554. Getürüben Zelīḫāʾya didi ol
Bu miḳdā(r) ḳıymete olur mı hiç ḳul

1555. Buñā virüp ṭururum bunca emvāl
ʿAzīz dutġıl bunı itmegil ihmāl

1556. Ḳalan ḳuluñ gibi ṭutma bunı sen
ʿAṭā itdi bize Allāhu Ẕü'l-menn

… ʿASĀ EN-YENFAʿANĀ EV NETTEḪİẔEHU VELEDEN …[208]

1557. Oġul idinevüz bize fevāyid[209]
Ümīẕdür bize bundan ola ʿāyid

1558. Zelīḫā'nuñ evinde oldı fāriġ
Yedi yıl tā ki Yūsuf oldı bāliġ

1559. Zelīḫā şol dem anı görmişidi
Be-ġāyet göñlin aña virmişidi

1560. Anı ḫoş dutaridi ol ʿacāyib[210]
Nefis donlar giyürdiyü ġarāyib[211]

[208] Yūsuf, 21: …"Ona iyi bak. Belki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniriz."…
[209] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **fevā'id (فوائد)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) çoğunlukla **ye (ى)**harfiyle **fevāyid (فوايد)** şeklinde yazılmıştır.
[210] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **ʿacā'ib (عجائب)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) çoğunlukla **ye (ى)**harfiyle **ʿacāyib (عجايب)** şeklinde yazılmıştır.
[211] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **ġarā'ib (غرائب)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) çoğunlukla **ye (ى)**harfiyle **ġarāyib (غرايب)** şeklinde yazılmıştır.

1561. Şanur Yūsuf ki ḫoş ṭutar özini
Ki ḳardaşına beñzedüp yüzini

1562. Zelīḫā'nuñ buyidi işi dāyim
Ki top oynamaġā olmuşdı ḳāyim

1563. Alıvirmişdi birḳaç Yūsuf'a ḳul
Ki anuñile topa ola meşġūl

1564. Hemīşe topı bunlar oynaridi
Teferrüc idüp anı günilerdi

1565. Şu resme ideridi aña raġbet
Meger oġlına eyle ideydi ʿizzet[212]

1566. Velī Yūsuf aña hiç baḳmazidi
Anuñ ḫoş dutduġuna aḳmazidi

1567. Zelīḫā sevgüden şarardı ġāyet
Anuñ aġlamaġı ḫod bī-nihāyet

1568. Nice ki söyleridi Yūsuf'a ol
Ḳatında olmazidi sözi maḳbūl

[212] Bu mısra vezne uymamaktadır.

[49b][213]

1569. Bunı dirdi ki yüz aşmadı ḫāyin
Nice olam bu dem ben bunda ḫāyin

1570. Zelīḫā ḳalmışidi bunda ʿāciz
Zire Yūsuf anı itmişidi ḥāciz

1571. Varidi anuñile ḳarı ʿavret
Ki anuñla iderdi ki maḥabbet

1572. Gelüben bir gün eydür noldı saña
Digil utanmayuban anı baña

1573. Zelīḫā aña eydür ki iy insān
Neler idüpdürür baña zamān

1574. O Yūsuf Ḥażretine göñül virdüm
Susatmadan birüñi anı gördüm

1575. Yedi yıldır aġuyı iderüm nūş
Daḫı ṣabr u ḳarārum ḳalmadı uş

1576. Zelīḫā'ya ṣorup eydür o ʿavret
O Yūsuf saña itmez mi iṭāʿat

[213] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.

1577. Senüñ gibi güzel işbu cihāna
Ne geldi ne geliserdür zamāna

1578. Zelīḫā dir beni gördügi yoḳdur
Egerçi geleliden bunda çoḳdur

1579. Taʿaccüb eyledi anı o ʿavret
Yedi yıldan nice olmadı rüʾyet

1580. Didi ben ḥīleyle baḳdurayum ben
Anuñ göñlin saña aḳdurayum ben

1581. Eger ben didügüme sen uyarsañ
Ve emvāle anuñiçün ḳıyarsañ

1582. Zelīḫā didi bende çoḳdur emvāl
Ne deñlü isteriseñ sen anı al

1583. Buyurdı anda ev yapdı o ʿavret
Bu kez yazdırdı anda iki ṣūret

1584. Birin Yūsuf diyü yazmışdı naḳḳāş
Zelīḫāʾdür diyü birin i[y] ḳardaş

1585. Gümüşden itdürüpdür taḫt anda
Daḫı yoḳdur o resme hiç anda

[50a]

1586. Müzeyyen ḳıluban (anı) ḳoḳutdı
O Yūsuf Ḥażretin anda oḳutdı

1587. Gelüben çünki Yūsuf eve girdi
Bularuñ ṣanʿatını anda gördi

1588. Didi ki ev idinmişsin müzeyyen
İdüpdür ḥīle bunda ol muʿayyen

1589. Eger eyleye beni pāre pāre
İṭāʿat itmeyem aña i[y] yāre

1590. O Yūsuf Ḥażretine işbu sözi
Revā görmedi Ḥaḳ söyleye özi

1591. Anuñçün ḳıla olara o Sulṭān
Ki çekmişdür işitdük nice zindān

1592. Gerekdür kim diye ol Tengri baña
Eger yārī ḳıla uymayam aña

1593. Bu kez Yūsuf girü dir kendüzine
Gerekmez baḳasın anuñ yüzine

1594. Gözin Yūsuf baḳar ve duta fi'l-ḥāl
Görür ṣūret yazılmış budur aḥvāl

1595. Aşaġa baḳdı ṣūret gördi girü
Żarūret oldı çün baḳdı i[y] meh-rū

1596. Zelīḫā dir tamām oldı bu kez iş
Yemezüm daḫı şimden girü teşvīş

1597. Zīre Yūsuf yigitdür ben daḫı ḫūb
Benüm şimdi bu ʿālem içre maḥbūb

1598. Naẓar ḳıldı o Yūsuf çünki aña
Taʿaccüb eyleyüben ḳaldı ṭaña

1599. Zelīḫā dir niçün ḳātımda ḫāṭır
Bu dem olmayasın yüzüme nāẓır

1600. Aña Yūsuf didi işbu gözümden
Ḳatı ḫavf iderüm daḫı özümden

1601. Ki ʿuḳbāda beni eyleye aʿmā̱
Bu resme virmişiken ulu niʿamā

1602. Zelīḫā dir elüñi sen baña vir
Didi ki ḳorḳarum bağlaya zencīr

[50b]

1603. Zelīḫā didi ayaġuñı baña
Viresin yüzümü sürem ben aña

1604. Didi ḫavf iderüm baġlaya ḫalḫal
Ayaġumı daḫı bu yönde iḫlāl

1605. Zelīḫā dir benümle ola hem-dem
Ḳıla ḫaste göñüle bunda merhem

1606. Didi ki bundan ötrü beni Sübḥān
Yaratmadı ki ḳılam aña ʿişyān

1607. Daḫı bundan ki iʿlān itdi ḥāzin
Revā mıdur ki olam aña ḫāyin

1608. Zelīḫā dir çünki evime gele
Aġu virem şoloḳ sāʿat öle

1609. Bu ḫāzīnlıḳ saña ḳala i[y] kişi
Dutasın sen añun ṭutduġı işi

1610. Bu Yūsuf didi saña ulu Sübḥān
Ki ḫalḳ itmişdürür o cümle insān

1611. ʿAẕab iderse nice ola aḥvāl
Zelīḫā dir bedel eyleyem emvāl

1612. Baña ḫoşnūẕ[214] ola girü ol Allāh
Oḳutduḳ çün idem ḥālümi vallāh

1613. Zelīḫā eyleridi fikr-i fāsid
Zinā eylemege itmişdi ḳāṣıd

1614. Velīkin Yūsuf endīşe ḳılardı
Elinden nice ḳurtılam diridi

1615. Zelīḫā fikr iderdi kendüzine
Gücile döndüre anı özine

1616. O Yūsuf bunı fikr ider i[y] pāşā
Uram anı eger baña yapışa

1617. Özümi ḳurtaram ẓālim elinden
Daḫı ḳurtılam anuñ ben elinden

1618. Pes imdi girdi Yūsuf içün ulaḳ
Zelīḫā yügürüp ḳapuya ayaḳ

[214] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, (د) dal harfiyle ḫoşnūd (خوشنود) şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte ẕel (ذ) harfiyle ḫoşnūẕ (خوشنوذ) şeklinde yazılmıştır.

1619. Yedi yirde ḳapu berkitdi muḥkem
Yūsuf berkidür uçḳurını hem

[51a]

1620. Olur sevgüm şaşarum diyü ol dem
Anı añladı ki geleydi ādem

1621. Zelīḫā ṣandı ki itdi iṭā'at
Anı görübeni şāẕ oldı ġāyet

1622. Bu kez Yūsuf semādan[215] ün işidür
Zinā itme zinā fussāḳ işidür

1623. Ve ba'żılar didi yarıldı dīvār
Atası ṣūretini gördi iy yār

1624. Ki barmaġın femine ḳomışidi
Zinā itmeñ revā mı dimişidi

1625. Daḫı beyle didi ba'żılar aña
İşitgil diyü dirüm anı saña

1626. 'Azīz'üñ ḳardaşı oġlı varidi
Zelīḫā anı ḳatı severidi

[215] Bu kelime **sin** ile **semādan (سمادن)** şeklinde yazılması gerekirken **peltek ş** ile **şemâdan (ثمادن)** şeklinde yazılmıştır; ancak burada doğru bilinen ya da bulunan şekli tercih edilmiştir.

1627. Getürmüşdi Zelīḫā anda anı
Ki oġşayubanı şāẕ ola cānı

1628. Çalap virdi dil oġlana ne söyler
O Yūsuf Ḥażretini menʿ eyler

1629. Ḫiṭāb idübeni didi o şāha
Kebāyir işleyüp girme günāha

1630. Revā mı işleyesün sen iy ʿāḳil
Şunı ki işledi ʿāṣī vü cāhil

1631. Bu sözleri ki itmişüm ḥikāyet
Eṣaḥḥı bu dem eyledüm rivāyet

1632. Zīre şol vaḳt ki Yūsuf Ḥażretine
ʿAzīz irdi ḳapuda ḫiẕmetine

1633. Ṭanuḳ gösterdi oġlanı o server
Zīrā görmüşdi söyledügin ekṣer

1634. Ḥikāyet böyledür bunda iy ʿāḳil
Saña söylerüm işit olma ġāfil

1635. Oḳudı Yūsufʾı eve çü bunlar
Ki yaʿnī azduralar bunı anlar

1636. Çalap Cebrāyil'i gönderdi fī'l-ḥāl
Duzāḫların ide anlaruñ ibṭāl

[51b]

1637. Gelüp atası şeklinde dir aña
Revā mıdur zinā itmeñe saña

1638. Daḫı beyle olınmuşdur rivāyet
Ki şimdi idiserüm ben ḥikāyet

1639. Zelīḫā'nuñ büti var idi altun
Ḳatında ḳomışidi anı dün (ü) gün

1640. Dürüp destārile örtdi anı ol
Ki yaʿnī Yūsuf ola aña meşġūl

1641. Ṣorar Yūsuf niçün setr eyledüñ sen
Didi tengrimdürür utanırum ben

1642. Didi Yūsuf utanursın sen andan
Niçün utanmayam ulu Ḫuẕā'dan

1643. Bunı söyleyüben fī'l-ḥāl ḳaçdı
Yügürüp Yūsuf'a irüp yapışdı

1644. Eteginden birez ṭonını yırtdı
Ḳapular açıluban ṭaşra çıḳdı

1645. Başından yire düşmüşdi ʿimāme
Saçı olmuşdı yüzine ġamāme

1646. Zelīḫā yügürüp ardınca ḳovar
Açıldı başı anuñ daḫı iy yār

1647. İrişdi ḳardaşı oġlına nā-gāh
Zelīḫā dir erine olġıl āgāh

… MEN ERĀDE Bİ-EHLİKE SŪ'EN İLLĀ EN-YUSCENE EV ʿAẔĀBUN ELĪM[216]

1648. Çaġırup söyledi ki işbu işi
Nice ide senüñ ehlüñe kişi

1649. Bu ḳulı ḫoş ṭutarsın başdan aşa
Bu dem baña yapışdı işbu işe

1650. Ki benden yavuz iş istedi bu ḳul
Ki olam diyü yavuz işe meşġūl

1651. Yavuz endīşe idenüñ cezāsı
Senüñ ehlüñe zindāndur sezāsı

[216] Yūsuf, 25: …"Senin ailene kötülük yapmak isteyenin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır."

1652. ʿAẕāb eylediler yāḫūẕ[217] be-ġāyet
Budur dirüm saña maʿnā-yı āyet

[52a]

1653. Zelīḫā bunda üç söz didi muḥkem
Biri birine beñzemez şoloḳ dem

1654. Biri oldur özünden defʿ-i töhmet
İdüp ṣaldı o Yūsuf üzre zaḥmet

1655. Bu kez ḳorḳdı anı öldüre sulṭān
Anuñçün gönline bıraḳdı zindān

1656. Üçünci olmasun ẓann ire baña
Ki zindān didügüm içün ben aña

1657. Bu ẓannuñ defʿi içün didi aña
ʿAẕāb itmek gerekdür ḳatı saña

1658. Bu kez şāh Yūsuf'a didi ki yaʿnī
Nedür baña bu itdügüñ maʿanī

1659. Özüme seni ini itmişidüm
Oġul bigi ḳatumda dutmuşidüm

[217] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **dal (د)** harfiyle **yāḫūd (یاخود)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte çoğunlukla **ẕel (ذ)** harfiyle **yāḫūẕ (یاخوذ)** şeklinde yazılmıştır.

1660. Seni ḳul bigi dutmadum ḳatumda
Revā mıdur saña bu ġıybetümde

1661. Bunuñ bigi yavuz iş eyleyesin
Revā mıdur bunı böyle idersin

1662. Dönüp Yūsuf aña eydür i[y] şāhum
Bu nesnelerde benüm yoḳ günāhum

1663. Ḳaçardum ben o yapışmışdı baña
Sözi ṭoġru dirüm ben bunda saña

1664. ʿAzīz ʿāciz ḳalup dir kendüzine
İnanurum bu ḳuluñ ben sözine

1665. Zīre andan berü ki aldum anı
Göremedüm bu ḳuldan hiç yalanı

1666. Daḫı görmedüm ide ol ḫiyānet
Ya andan ola baña bir mażarrat

1667. ʿAzīz dir ne bilem ben işbu güci
Sen itdüñ yāḫūẕ ol itdi işbu suçı[218]

[218] Bu mısra vezne uymamaktadır.

1668. Görürüm bunı ki saçı çözülmüş
Ġama ki düşüben beñzüñ bozulmuş

1669. Zelīḫā dāḫı yırtmışdur yüzini
Fiġān eyleyüben söyler sözini

[52b]

1670. Devinüben aña dir dileyüben
Degülüm daḫı şāhā saña düşmen

1671. Benüm bunda suçum yoḳdur muḥaḳḳaḳ
Sözümi eylegil bunda muṣaddaḳ

1672. ʿAzīz istedi Yūsufʾdan şehādet
Yūsuf oġlana dönüp işāret

1673. İder ki (aña) ṣoruñ işbu sözi
Diye size ol oġlancuġuñ özi

1674. Didi aña ne gerekse ḳılarsın
Bu kez şimdi dönüp yüze gülersin

1675. Nite söyleye yedi aylıḳ oġlan
Bu söz degül bunı söyleme yalan

1676. Pes imdi söyledi fī'l-ḥāl ol oġlan
Ḫiṭāb idübeni didi i[y] sulṭān

1677. Eger bilmek dilerseñ suçı kimden
Bulasın Yūsuf'uñ sen göñleginden

… İN KĀNE ḲAMĪṢUHU ḲUDDE MİN-ḲUBULİN FEṢADAḲAT VE HUVE MİNE'L-KĀẔİBĪN[219]

1678. Eger yırtduġı öñindense bayıḳ
Zelīḫā'dur sözünden bil ki ṣādıḳ

1679. O Yūsuf kāẕibindendür bilesin
Cezāsı ne ise anı ḳılasın

VE İN KĀNE ḲAMĪṢUHU ḲUDDE MİN-DUBURİN FE-KEẔEBET VE HUVE MİNE'Ṣ-ṢĀDIḲĪN[220]

1680. Eger yırtuġı ardındansa kāẕib
Zelīḫā'dur o Yūsuf bil ki ṣāyib

1681. Gelüp gördi ki dübüründe yırtuḳ
Zelīḫā'ya didi şerrüñ senüñ çoḳ

1682. Zelīḫā diledi ki ide maḳtūl
O Yūsuf ḫiẕmetini ide maḳtūl

[219] Yūsuf, 26: …"Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, o (Yûsuf) yalancılardandır."
[220] Yūsuf, 27: "Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. O (Yûsuf) ise, doğru söyleyenlerdendir."

1683. Bu kez oġlan dönüp didi i[y] kişi
Eger ider iseñ sen işbu işi

1684. Olısarsın bu ḫalḳ içinde rüsvā
Olur zīrā bu ḫalḳ içinde peydā

[53a]

1685. Velīkin tevbe itgil tevbeñi sen
Ki taḥḳīḳ ḫāṭaʾından sen yükünsen

1686. Çü geçdi bir zamān anı işitdi
Ki Yūsuf baña didi ol yapışdı

1687. O Cibrīl evveli geldi aña
Revā görmedi Ḥaḳ dir bunı saña

1688. Ki perdesini yırtasın sen anuñ
Zīre daʿvī ider sevgüñi senüñ

1689. O Yūsuf ʿāciz olup dir İlāhī
Zelīḫā baña ṣaldı bu günāhı

1690. Ki ol kişi baña ide ʿaẕābı
Günāhsız baña itdüre ʿiḳābı

1691. Bu kez Cibrīl didi bilen cefāyı
Kişi çekmek gerek bile vefāyı

1692. Ḫaberde şöyledürür sen anı bil
ʿİḳāb itdi gelüp ḥażretde o Cibrīl[221]

1693. Niçün itdüñ bu gizlü işi peydā
Zelīḫā'yı ḳılayduñ şöyle rüsvā

1694. Kişi dost perdesin yırtmaḳ sezā-vār
Degüldür dilemezüm bilgil iy yār

1695. Egerçi ol Zelīḫā kāfiridi
Maḥabbet daʿvisinden ḫāṭır idi

1696. Anuñçün sevmedüm ʿırżın yirine
Cefā itdin ne kim gelürse dürte

1697. Bu mü'minler ki beyle dost olupdur
Benüm ḥükmümde kim fesād olupdur

1698. Revā degül ki ʿarż-ı nār içinde
ʿAẕāb idüp bu dem küffār içinde

… VELLEẔĪNE ĀMENŪ EŞEDDU ḤUBBEN LİLLĀH …[222]*

[221] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[222] Baḳara, 165: "… Mü'minlerin Allah'a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir. …"
* Bu ayet siyah renkli mürekkep ile yazılmıştır.

1699. Dimişdür zīre anuñçün bu Ḳurʾān
Şular ki getürüp ṭururlar īmān

1700. Ḳatı dostı durur Allāh'uñ anlar
Dirüm bunı bileyüz iy yarānlar

[53b][223]

1701. Ḥabīb oldur ki dostından cefāyı
Ne gelse ḳatlanup ide vefāyı

1702. Ḫuẕā'nuñ dostlarıdur çünki müʾmin
ʿAẕābile revā mıdur o yārin

1703. Ḫalāyıḳ ortasında ol tamāmet
İde dostlarını anda selāmet

1704. Pes imdi Yūsuf aña dir ki niyyet
İdüpdürüm ki itmeyem ḫıyānet

1705. Daḫı ʿahd eyledüm ki hiç yalanı
Bilüp söylemeyem budur ʿayānı

1706. Anuñçün söyledüm doġrısın aña
Yalan söylemezüm işbun(da) saña

1707. Bu kez Cibrīl ḫiṭāb idüben aña
Didi maʿlūm degül midür bu saña

[223] Bu sayfanın altında müşir yazılmamıştır.

1708. Şu kişinüñ ki yoḳdurur vefāsı
Ḳabūl olmaz sözi daḫı rıżāsı

1709. O Yūsuf ʿāciz olup oldı sākit
Bu kez Cebrāʾīl aña dir sen işit

1710. Gerek ögrenesin çü merdliġi sen
Ol oġlandan ki anda idim ol (ben)

1711. Görüben dimedi aṣlā anı ol
Zelīḫā ki aña olmuşdı meşġūl

1712. Şu sözi ki aña itdi mübeyyen
Şehādet üzre itdi bil muʿayyen

1713. Pes imdi Ḥaḳ Teʿālā dir i[y] müʾmin
Vefā eyler iseñ ben seni emīn

1714. Ḳılam ṭoġru eger ʿālim olasın
Benüm birligümi görklü bilesin

1715. Eyā müʾmin günāhuñ gerçek ola
Revā degül ki sırruñ ẓāhir ola

1716. Dilemedi zīre sırrını iy yār
Zelīḫāʾnuñ bu ḫalḳa ide iẓhār

1717. Bu sözden ṣoñra üç ay çünki geçdi
Bu kez işbu ḫaberler ṭaşra düşdi

[54a]

1718. İşidür çünki pes ʿavret kelāmı
Melāmet itdiler anı tamāmı

1719. Zelīḫā işidüp ol sözi ġam-gīn
İder gözleri daḫı ḳatı nem-gīn

FELEMMĀ SEMİʿAT Bİ-MEKRİHİNNE ERSELET İLEYHİNNE VE EʿTEDET LEHUNNE MUTTEKEʾEN …[224]

1720. İşidüp anları eyledi daʿvet
Tā ki ide bularuñla o ṣoḥbet

1721. Gümüşden taḫt idübeni oturdı
Ḳamusın anlaruñ anda getürdi

1722. Bularuñ her birisin virdi sikkīn
Turunç kesmege virmişlerdi temkīn

… VE ḲALETİḪRUC ʿALEYHİNNE …[225]

1723. Zelīḫā çıġırur ki ṭaşra çıḳa
Bu ʿavretler ḳamusı aña baḳa

[224] Yūsuf, 31: "Kadın, bunların dedikodularını işitince haber gönderip onları çağırdı. …"
[225] Yūsuf, 31: "… 'Çık karşılarına!' dedi. …"

… FELEMMĀ RAʾEYNAHŪ EKBERNAHU VE ḲATTAʿNA ʾEYDİYEHUNNE VE ḲULNE ḤĀŞĀ LİLLĀH …[226]

1724. Çü gördi ḳamusı Yūsuf yüzüni
Dükelisi unutdı kendüzüni

1725. Elin kesdi ḳamusı aḳdı ḳanı
Zelīḫā görüben şāẕ oldı cānı

1726. O Yūsuf girü varup eve girdi
Bular baḳup ol ellerini gördi

1727. Didiler ḥāşā işbu ola ādem
Cihānda böyle yoḳdur zīre bu dem

1728. Bu ḥasen ḫulḳ aña olmuş sirişte
Zīrā işbu degül illā firişte

1729. Zelīḫā didi siz beni melāmet
İderdüñüz bunuñçün beni ġıybet

1730. Revā mıdur bunuñçün beni rüsvā
İdesiz biribirüñüze iġvā

[226] Yūsuf, 31: "… Kadınlar Yûsuf'u görünce, onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler. "Hâşâ! Allah için, …"

1731. O beş ʿavret aña söyledi girü
Melāmet eyledüñ bizi i[y] meh-rū

[54b]

1732. Ki itmişdük anuñçün ṭaʿnı size
Revādur ki idesin anı bize

1733. Gine söyledi bu mecmūʿ-ı ʿavret
Senüñ ḳatuñda olur bunca müddet

1734. Nite aldayuban elüñe girmez
Zelīḫā dir baña hiç eli virmez

1735. Didiler ki bıraġıl girü çıḳsun
Naṣīḥat idelüm ol saña aḳsun

1736. Bularuñ itmeginden ol kelāmı
Olaydı göreler girü ġulāmı

1737. Pes oḳutdılar anı ṭaşra geldi
Görüben küllīsi hep ṭaña ḳaldı

1738. Oturup meclisi itdi naṣīḥat
Ki ḫātūn sözine ide iṭāʿat

1739. Mebāẕā ḳaḳıya saña i[y] yigit
Ṣala zindāna seni söz işit

1740. Bu kez Yūsuf didi ki baña zindān
Maḥabbet evidür bilüñ iy insān

1741. Ol işden ki beni oḳırsız aña
Taʿaccüb itdiler ḳamusı ṭaña

1742. Bu kez Yūsuf didi ki yā İlāhā
Niyāz idüp ol ulu Pāẕişāh'a

1743. Ṣıġınırum saña iy Pāẕişāh'um
Ḳamulardan benüm sensin nigāhum

1744. Bularuñ fitnesinden ḫavf iderüm
Buyurġıl beni zindāna giderüm

1745. Mebāẕā bunlaruñ sözine olmam
Günāh itmiş kişilerden ben olam

ḲALE RABBİ'S-SİCNU EḤABBU İLEYYE MİMMĀ YEDʿŪNANĪ …[227]
ṮÜMME BEDĀLEHUM MİN-BAʿDİ MĀRA'AVU'L-ĀYĀTİ LEYESCUNUNNEHU ḤATTĀ ḤĪN[228]*

[227] Yūsuf, 33: "Yûsuf dedi ki: 'Ey Rabbim. Zindan bana, bunların beni davet ettikleri fiilden daha sevimlidir.'…"
[228] Yūsuf, 35: "Sonra onlar, Yûsuf'un suçsuzluğunu ortaya koyan delilleri gördükten sonra yine de mutlaka onu bir süre zindana atmayı uygun buldular."
* Bu ayetler siyah renkli mürekkep ile yazılmıştır.

1746. ʿAzīz işitdi bu kez bu kelāmı
İşidilmiş bu ḫalḳa o tamāmı

[55a]

1747. Anuñ göñli yavuz oldı be-ġāyet
Ḳatı ġuṣṣa yiyüben çekdi zaḥmet

1748. Buyurdı Yūsuf'ı ḳulları aldı
İledüben o zindān içre ṣaldı

1749. Çü zindāna iletdiler o şāhı
Anuñ başındayıdı hem külāhı

1750. Belinde ḳuşaġı egninde ṭonı
O zindān görilecek didi bunu

1751. Bu ṭonlaruñ dükelisin ṣoyasın
Emānet birine anı ḳoyasın

1752. Zelīḫā emr ider ki şöyle dura
Ṭaʿāmın hem bile noḳṣān vire

1753. Zīre zindāna ṣalmazidüm anı
Velī bir kişiden ṣaḳladum anı

1754. Anuñçün itmişidüm işbu işi
O ʿavretlere gösterdi o kişi

1755. O beş ʿavret varidi hep tamāmet
Zelīḫā itdi bu işde nedāmet

1756. Yalañuz ben severdüm dir o şāhı
Bu kez ʿİbrī kişiler ider āhı

1757. Mebāẕā dostum olmadan alalar
Getüreler başuma çoḳ belālar

1758. Olardan ḳışḳanup zindāna ṣaldı
Velīkin yüregi ḳan ile ṭoldı

1759. Anuñla iki yigit bile girdi
O Yūsuf ḫiẕmetinde bile oldı

1760. Bular ḳuluyidi Reyyān'uñ iy yār
Biri aşcı birisidür şarāb-dār

1761. Anuñçün ṣaldı zindāna o sulṭān
Bulara ḫışm idüp dururdı Reyyān

1762. Gelüp Yūsuf ḳatında otururlar
Anuñ ʿaḳlī ʿibārātın görürler

1763. Anuñla söze olmuşlardı meşġūl
İderlerdi ḥikāyet ol iki ḳul

[55b][229]

1764. Sebeb neyidi bunlardan ne ṭapdı
Bu ikisini sulṭān sicne ḳoydı

1765. Çü geçdi bunuñ üzre bunca zamān
Birisi Yūsuf'a didi iy insān

VE DAḪALE MAʿAHU'S-SİCNE FETEYĀNİ …[230]

1766. Düşümde görürüm dir kendüzümi
Ḫamr ṣıḳar görürüm ben özümi

1767. Biri dir ki düşümde ben görürüm
Başım üstinde etmek götürürüm

1768. Gelüben ḳuşlar etmekden yediler
İkisi daḫı düşlerin didiler

1769. Ḫaber vir düşümüz teʾvīlin iy şāh
Oladur ḥālümüzden küllī āgāh

ḲĀLE LĀ YEʾTĪKUMĀ ṬAʿĀMUN TURZAḲĀNİHĪ İLLĀ NEBBAʾTUKUMĀ BİTEʾVĪLİHĪ …[231]*

[229] Bu sayfada müşir bulumamaktadır.
[230] Yūsuf, 36: "Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi…"
[231] Yūsuf, 37: "Yûsuf dedi ki: 'Sizin yiyeceğiniz yemek size gelmeden önce onun ne olduğunu bildiririm…"

1770. Bulara Yūsuf eyledi kelāmı
Yememiş olısar diyü ṭaʿāmı

1771. Düşüñüzden ḫaber virem size ben
Zire bildirdi baña Şāh-ı Ẕü'l-menn

1772. Çü gördi Yūsuf anları ki ʿāḳil
Ne dirse feḥm iderler ʿaḳlu kāmil

1773. Bahāne eyleyüben itdi teʾḫīr
Bularuñ düşlerin itmedi taʿbīr

1774. Ki İslām'a oları itdi daʿvet
Anuñçün eyledi taʿbīre mühlet

1775. Çü Yūsuf Tengri didi ögredüpdür
Baña düş taʿbīrin Ḥaḳ bildürüpdür

1776. Didiler ḳanḳı Tengri ḳıldı iʿlām
Didi Yūsuf baña bildirdi iʿlām

1777. Dükeli yir ü gök (ü) ay (u) yılduz
Ol içre eyleyüpdür anı dirüz

---

* Bu ayet siyah renkli mürekkep ile yazılmıştır.

1778. Didiler ki ya nedür işbu evṣān
Ḳamu ḫalḳ aña ṭaparlardı iy insān[232]

[56a]

1779. Didi Yūsuf yaramaz ol allāh
O bunlar ṭapuñuz dir anı vallāh

1780. Pes anlar ṣordı ne dīne ṭaparsın
Bu ḫalḳuñ ṭaptuġı yirden ṣaparsın

1781. Didi Ādem dīnine ben ṭaparum
Bularuñ gitdügi yirden ṣaparum

1782. Didiler ne kişidür neye meşġūl
Yiri ḳande ezel dirüm yaḫūz ḳabl

1783. Didi İbrāhīm aṣlıyum iy ʿāḳil
Ki Yaʿḳūb oġlıyum olma ki ġāfil

1784. Beni ḳardaşlarum ḳul diyü ṣatdı
Getürüp beni yād iḳlīme atdı

1785. Didiler Yūsuf'a ne dirsin iy şāh
Ḳoyalum mı bu bütleri biz iy māh

[232] Bu mısra vezne uymamaktadır.

1786. Didi Yūsuf bulara ki iy ʿāḳil
Görürüm ʿaḳluñuzı şöyle kāmil

YĀ ṢĀḤİBE(Y)İ'S-SİCNİ 'EERBĀBUN MÜTEFERRİḲŪNE ḪAYRUN EMİ'LLĀHU'L-VĀḤİDU'L-ḲAHHĀRU[233]*

1787. Görüñ siz kimidür tengri i(y) yār[234]
Ya yeg midür size itdi ḳahhār[235]

1788. Yiri gögi yaradandur o Sulṭān
Ḳamu ḫalḳa virür rızḳı o Sulṭān

1789. Sizüñ bütlerüñüz ki siz ṭaparsız
Ne żarrı var ne nefʿi bir görürsiz

1790. Pes imdi çü tāze ʿarż itdi ʿīmān
Oracıḳda bular oldı Müselmān

… EMERE ELLĀ TAʿBUDŪ İLLĀ İYYĀHU ẒĀLİKE'D-DĪNU'L-ḲAYYİMU …[236]

1791. Buyurdı bunlara itmeñ ʿibādet
Velīkin idüñüz Allāh'a ṭāʿat

[233] Yūsuf, 39: "Ey benim zindan arkadaşlarım, ayrı ayrı birçok ilahlar mı daha hayırlıdır, yoksa her şeye hâkim ve kahhâr olan bir tek Allâh mı?"
* Bu ayet siyah renkli mürekkep ile yazılmıştır.
[234] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[235] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[236] Yūsuf, 40: "… O (Allâh) size kendisinden başkasına tapmamanızı emretmiştir. İşte en doğru din budur. …"

1792. Bular didi ki bütlerden bi-zārüz[237]
Bu Yūsuf gitdügi yola giderüz

1793. Didiler düşimüz itgil beyānı
Bilelüm nedürür anda meʿānī

[56b]

[ḲĀLE][238] YĀ ṢĀḤİBEYİ'Ṣ-ṢİCNİ EMMĀ EḤADUKUMĀ FEYESḲĪ RABBEHU ḪAMREN VE EMMĀ'L-ĀḪARU …[239]

1794. Didi ki iy erenler ḫamr ṣıḳan
Olısar dād yarın ṭaşra çıḳan

1795. Anı şāh ḫoş dutup girü şarāb-dār
Ḳılısardur bunı bilüñ siz iy yār

1796. Ki ol başında götürmüşdi nānı
Ṣabāḥın şāh çıḳarısardur anı

1797. Boġazından idiser anı ber-dār
Gelüp maġzını yiyiser o ḳuşlar

1798. Bu kez didi ki görmedüm bu düşi
Ki taʿbīr eyledük bunı i[y] kişi

---

[237] **Bī-zār (بیزار)** kelimesi vezne uydurmak için **bi-zār (بزار)** şeklinde yazılmıştır.
[238] Bu kısım âyette bulunmamaktadır.
[239] Yūsuf, 41: "Ey zindan arkadaşlarım! (Rüyalarınıza gelince), biriniz (daha önce olduğu gibi) efendisine şarap içirecek; diğeri ise …"

1799. Bu kez Yūsuf didi ki ḥükm olındı
Ne çāre daḫı aña çün dinildi

… UẔKURNĪ ʿİNDE RABBİKE FEENSĀHU'Ş-ŞEYṬĀNU ẔİKRE RABBİHĪ FELEBİŞE FĪ …[240]

1800. Dönüben Yūsuf ol birine eydür
Varıcaḳ şāh ḳatına beni bildür

1801. Günāhsız bir yigit zindānda ḳalmış
Ki ḥabs olmaḳdan o yolda buñalmış

1802. Unutturdı anı aña o Sulṭān
Yedi yıl anda ḳaldı çekdi zindān

1803. Zīre Ḫālıḳ'dan isdememişdi yāri[241]
Anuñçün eyle itdürdi o Bārī

1804. Çü çekdi yedi yıl anda belāyı
Buña zārī ḳılup itdi duʿāyı

1805. Bu kez geldi o Cibrīl aña girü
Nolaydı bu duʿāyı sen i[y] meh-rū

[240] Yūsuf, 42: "… (Hz. Yûsuf) 'Beni, efendinin yanında an!' (dedi). Fakat şeytan ona, efendisinin yanında anmayı unutturdu da orada. …"
[241] Bu mısra vezne uymamaktadır.

1806. Olardan (ki) istedin istiʿānet
İdeydüñ olaydı Ḥaḳ'dan ʿināyet

1807. Ṭaleb itmedüñ çü Ḥaḳ'dan istiʿānet[242]
Yedi yıl saña taḳdīr itdi zaḥmet

1808. Didi Yūsuf ki rāżıyum bu söze
Bağışlar mı Çalap ol suçı bize

[57a]

1809. Aña Cibrīl didi ki yemegil ġam
Egerçi oldısa ki bunda vāhim

1810. Ṣonuñda olısardur saña ***yüsri***
Dimişdür zīre ***yüsri'l-baʿdi ʿusrī***[243]

1811. Ṣorar Cebrāʾīl'e ki beni Tengri
Niçün bıraḳdı beyle ḳılup emri

1812. Ki bunca zaḥmeti ben çekmişiken
Beni ḳul olmaġa bıraḳmışiken

1813. Aña Cebrāʾīl eydür Tengri seni
Bıraḳdı anuñiçün zīre anı

[242] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[243] Talak, 7: "Baʿde usrin yüsrā". "… ***Allâh bir zorluğun arkasından bir kolaylık yaratır.***"

1814. Diledüñ Tengri’den ki baña zindān
Maḥabbet budurur virgil i[y] Sulṭān

1815. Ḥaḳ’a ışmarlamaduñ sen özüñi
Anuñçün söyledüñ işbu sözüñi

1816. Pes imdi virdi saña bunca zaḥmet
Ki çekersin bunuñ üzre meşaḳḳat

1817. Bu kez Yūsuf aña ṣordı ki atam
Bilür misin ʿaceb saġ mı o bu dem

1818. Didi saġdur velīkin dāyim aġlar
Yüregin senüñiçün ḳatı ṭaġlar

1819. Bu kez Yūsuf aña dir aña beni Sübḥān
Niçün ayırdı atamdan o Sulṭān

1820. Didi Tengri dilemedi ki Yaʿḳūb
Ḫuẕā’dan ol dutuna ġayrı maḥbūb

1821. Bunı dirler ki Yūsuf oldı ḫandān
Bu üç yılda dileserüm iy insān

1822. Biri ḳuyuya giricek o geldi
Didiler ki bu oġlan delü oldı

1823. Didi ben degülüm uş bunda mecnūn
Ya gülüp olubanı bunda maḥzūn

1824. Velī şol ki ḳażaullāhdur iy şāh
Degül rāżı anuñ yiridürür cāh

1825. Biri ol vaḳṭ ki ṣatmışlardı özi
Gelüben söyleridi işbu sözi

[57b]

1826. Ḳul olmaġa şular ki Tengri'sine
Degül rāżı ḳul olur ġayrısına

1827. Biri ol demde ki zindānda geldi
Didiler ki bu Yūsuf delü oldı

1828. Didi delü degülüm līki anlar
Ḫuẕā ḳulluġuna virmeye cānlar

1829. Gerekdür aña zindāna otura
Gice gündüz o yirde ḳayġu göre

1830. Pes imdi zindān içre ḳıldı ol Şāh
Zelīḫā aġlaridi idüben āh

1831. Teraḳḳī itmişidi ʿışḳı ġāyet
O beş ʿavretlerüñ ḫoẕ[244] bī-nihāyet

1832. Getürler Yūsufʾa dāyim ṭaʿāmı
Virirdi yerleridi ḫāṣṣ (u) ʿāmı

1833. Velīkin kendü andan yemezidi
Bularuñla sözi hiç dimezidi

1834. Gice gündüz ol Allāhʾa ʿibādet
Namāz ḳılubanı iderdi ṭāʿat

1835. Aña ögretdi düş ʿilmin o Cibrīl
Tamām itdi yedi yılda anı bil

1836. Tamām oldı bu kez çün ḥükm-i Allāh
Baña oldı çıḳa zindāndan ol şāh

1837. Melik bir gice uyḳusında gördi
Muʿabbirleri derübeni şordı

VE ḲĀLE'L-MELİKU İNNĪ ERĀ SEBʿA BAḲARĀTİN SİMĀNİN YEʾKULUHUNNE SEBʿUN ʿİCĀFUN …[245]

[244] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **dal (د)** harfiyle **ḫod (خود)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte çoğunlukla **ẕel (ذ)** harfiyle **ḫoẕ (خوذ)** şeklinde yazılmıştır.
[245] Yūsuf, 43: "Kral dedi ki 'Ben rüyâda yedi semiz ineği, yedi cılız inek yiyor gördüm.' …"

1838. Didi (ki) görürüm düşümde yedi
Semiz şıġırdı arıġ buzaġıydı

1839. Daḫı gördüm yedi baş buġdayı yaş
Ḳuru buġdayı daḫı hem yedi baş

1840. Gelüñ imdi siz iy ʿāḳiller anı
Beyān idüñ nedür bunda meʿānī

1841. Bular dir budurur eşḫāṣ-ı iʿlām
Bilemezüz nedür teʾvīl-i iʿlām

[58a]

1842. Dükelisi bularuñ ḳaldı ʿāciz
Egerçi bilmege yoġidi ḥāciz

1843. Na-gāhın sāḳinüñ ögine geldi
Ki Yūsuf ol yigide ne ki ḳıldı

1844. Didi şāha sözümi bildüm işit
O zindānuñ içinde dirdi yigit

1845. Ki o yigit ḳatı ḫūbidi mevzūn
Bıraḳmışlar yatardı anda maḥzūn

1846. İkimüz zindān içre düş görürdük
Anuñ taʿbīrini biz aña ṣorduḳ

1847. Ne didiyse o yigit vāḳiʿ oldı
Benüm ol ḫāṭıruma düşegeldi

1848. Buyurdı şāh varup Yūsuf ḳātına
ʿÖẕür itdi ḳatı çoḳ ḥażretine

1849. Ḫaberlerin unutmuşdı zire ol
Anuñçün ʿöẕr iderdi ki ḳatı bol

1850. Bu kez Yūsuf aña eydür ki iy yār
Degül senden çü bil ki ḥükm-i Cebbār

1851. Pes imdi ḳul aña söyler i[y] kişi
Melik uyḳu içinde gördi düşi

1852. Nice ki dilemişdi şāh anı
Aña taḳrīr idüp itdi ʿayānı

1853. Daḫı dir müntaẓırdur şimdi saña
Beyān eyleyesin düşini aña

1854. Varuban ḥażretine diyem anı
Neyimiş düşüñ içinde meʿānī

1855. Didi Yūsuf ki yedi yıl ucuzlıḳ
Olısardur yedi yıl daḫı ḳızlıḳ

1856. Kimesnede daḫıl yetmeye hergiz
Ḥaḳ'uñ emri budur beyle bilüñ siz

1857. O sāḳī gelüben eydür kelāmı
Ne didiyse şehā dirdi tamāmı

1858. Melik didi ki çün beyle olısar
Bu yedi yıl çāre ne olısar

[58b]

1859. Girü dönübeni sen aña varġıl
Ne itmek gerek andan anı ṣorġıl

1860. Gelüben sāḳī Yūsuf ḥiẕmetine
Didi vardum çü şāhuñ ḥażretine

1861. Beyān itdüm ne ki dimişdüñ aña
Girü gönderdi beni şimdi saña

1862. Didi ki yedi yılda ne ḳılayum
Kerem ḳılup disün anı bileyin[246]

1863. Yedi yılda didi ne olsa ḥāṣıl
Ḳoyasız daḫı bir yıla iy ʿāḳil

1864. Başaḳı ḥıfẓ idüñ yemeye tā bit
Gerekdür size çoḳ anbār i[y] yigit

[246] Bu beyitte kafiye yoktur.

1865. Çü gelip söyledi sāḳī bu sözi
Taʿaccüb eyledi ol şāhuñ özi

1866. Didi ki işbu söz ʿāḳil kişiden
Gelüpdür bu degül cāhil kişiden

1867. Vezīrüm gerek anuñ bigi kişi
Zīre ʿāḳildürür eyüdür işi

1868. Dönüp ṣorar ki ne kişidürür ol
Bunuñ bigi ʿacāyib sözi söyler[247]

1869. Didi sāḳī yigitdür ḳatı maḥbūb
Bu ḳamu ʿālem içinde o merġūb

1870. ʿAzīz Mışrī anı almışdı ṣatun
Gümüş virüp biñ oḳḳa daḫı altun

1871. Bu kez şāh dönüben sāḳīye ṣordı
Sebeb nedir ki o zindāna girdi

1872. Didi ben anı bilmezüm i[y] sulṭān
Velī yigit baña dir işbu zindān

[247] Bu beyitte kafiye yoktur.

1873. Baña ne-ḥaḳdurur yoḳdur günāhum
ʿİnāyet eyleye baña o şāhum

1874. Daḫı eydür o yigit ḳul degülem
Velī iḫvān ḳuyuya ata ben ölem[248]

1875. Ṣoñ ucı beni yābāna ṣatarlar
Getürüp işbu iḳlīme atarlar

[59a]

1876. Melik zindāncıyı fi'l-ḥāl oḳudı
O Yūsuf ḥāli nedür diyü ṣordı

1877. Didi bir kişidür ḳılar namāzı
Dün ü gündüz Ḥaḳ'a ider niyāzı

1878. Yiyecekden ne getürseler aña
Yemez üleşdürür ḫalḳa vu baña

1879. Bu kez kim getürür diyü ṭaʿāmı
Ṣorar şāh ḥażreti aña tamāmı

1880. Zelīḫā'nuñ getürür ḳulı iy şāh
Anuñla daḫı beş ʿavret ol āgāh

1881. Velīkin aṣlā yemez ol ṭaʿāmı
Bularuñla daḫı itmez kelāmı

[248] Bu mısra vezne uymamaktadır.

1882. Bu kez şāh girü didi ol cevābı
Zelīḫā yā niçün bıraḳdı anı

1883. Kişi ṣalup getürür ol ʿAzīz'e
Ṣorar nitdi diyübeni o size

1884. Ki bıraḳduñuz anı nice ezmān
Çeker imiş yedi yıldan uzundan

1885. ʿAzīz eydür ben anı ṣatun aldum
Velī kendüme oġul diyü ḳıldum

1886. Ki olaydı baña andan fevāyid
Elem olmaya baña andan ʿāyid

1887. Ve hem olmadı līkin Yūsuf'ı ben
Bıraḳmışum o sicne idüben ẓann

1888. Ne bilem var mıdur suçı günāhı
Ya ne bilem anuñ yoḳdur günāhı

1889. Buyurdı varubanı getüreler
O şāhuñ ḥażretine yetüreler

1890. Gelüben Yūsuf'a didi ki beni
Melik gönderdi oḳur şimdi seni

… ḲĀLE’RCİʿ İLĀ RABBİKE FES’ELHU MĀ-BĀLU’N-NİSVETİ’L-LETİ ḲAṬṬAʿNE EYDİYEHUNNE …[249]

1891. Bu kez Yūsuf didi ki varuban sen
O şāhuñ ḥażretine çıḳmazum ben

[59b]

1892. Bu ḥabsden şuña degüñ beni Mevlā
Günāhsız idügüm tā ki o bile

1893. Ḳaçan ki ḫāṭırı olmaya rāżı
Ḥarām olur baña ṭaşra arāżī

1894. Gerekdür ola işbu işden āgāh
Suçum var mı yaḫūẕ oldı mı ikrāh

1895. Dilerse şāh nedür bunda bu ḥāli
Nisāyı getürüp ide maḳālı

1896. Gelüben şāha didi bu kelāmı
O Yūsuf ne ki dimişdi tamāmı

1897. Zelīḫā’nuñ evinde küllī elin
Niçün kesdüñ diyüben ṣordı ḥālin

1898. Buyurdı şāh dükelin anda iḫżār
İdüp ṣordı o ʿavretlere iḫbār

[249] Yūsuf, 50: “… Efendine dön de, ellerini kesen o kadınların derdi ne idi, diye sor! ...”

1899. Didi yā neydi anuñile aḥvāl
Arañuzda ki olmışdur bu efʿāl

1900. İşiñüz neyidi anı ki daʿvet
İdüpdüñüz size ideydi ʿavdet

1901. Anı siz mi oḳuduñuz yaḫūẕ ol
Bu işe niçün olurduñuz meşġūl

1902. O ʿavretler dükelisi dururlar
O şāhuñ ḥażretine yüz ururlar

1903. O resme hiç kimesne görmedük biz
Göricek ʿaḳlumuz ḳalmaya hergiz

1904. Anuñ yüzin görüban aña māyil
Oluban ʿaḳlumuz olmuşdı zāyil

1905. Elümüz kesmişüz bilmezidük biz
Ve illā görmezidük anı hergiz

1906. Anı biz oḳudık bilüñ siz iy şāh
Ṣuçı yoḳdır bu işde oluñ āgāh

1907. Zelīḫā işbu ḥāli çünki gördi
Yirinden fi’l-ḥāl ayaġ üzre ṭurdı

1908. Çıġırup didi ki iy şāh-ı aʿẓam
Ṭanuḳ ol demde gerek iy muʿaẓẓam

[60a]

1909. Kişi işledügine ide inkār
Ben işledümse iderüm ne iḳrār

1910. Ben itdüm ne ki itdümse i[y] sulṭān
Beni iġvāladı anda o Şeyṭān

1911. Benüm suçlu degüldür ol günāhkār
Benüm sözümi eyledi giriftār

1912. Helāk olurum anuñ ʿışḳına ben
Nice dilerseñ işle gel baña sen

1913. Zelīḫā bu sözi diyüben aġlar
Anuñçün yüregin ḳamusı ṭaġlar

1914. Bıraġuban ʿAzīz başını yire
Ḫacīl oldı ki yeñdi girdi yire

1915. Şāh anı görmedin olmışdı ʿāşıḳ
Didi görgil olupdur şimdi lāyıḳ

1916. Şoloḳ dem viribir ḳulın ḳatına
Varuban oḳur anı ḥażretine

1917. O ḳul varubanı didi ki iy yār
Bilindi ne kimesnedür günāhkār

1918. Senüñ yoḳdur bu nesnede günāhuñ
Getürdi şimdi yirine ol āhuñ

1919. Ḫacālet vāḳıʿ oldı ol ʿAzīz'e
Bu işden ki anı itmişdi size

1920. Bu kez Yūsuf didi ki işbu sözi
Ḫacālet vāḳıʿ olsun içün özi

1921. Dimedüm bil ki beyle ġıybetinden
Ḫıyānet itmedüm hem ḥażretin(den)

VEMĀ ʾUBERRĪʾU NEFSĪ İNNE'N-NEFSE LEEMMĀRETUN BİʾS-SŪʾİ …[250]

1922. Bu kez Yūsuf didi ki kendüzümi
Günāhsız dimezüm ben bu özümi

[250] Yūsuf, 53: "Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. …"

1923. Ḥaḳīḳat nefsi yavuzluġider emr
Velīkin dir ḳılmaġa Tengri ḫāṭır

1924. Pes imdi çün Zelīḫā itdi iḳrār
Ki itmişdi anuñ bigi ulu kār

[60b]

1925. ʻAzīz eydür aña sen evüñe var
Boşadum baña degülsün sezā-vār

1926. Zelīḫā gelüp evinde oturdı
Ne kim mālı varise hep yitürdi

1927. Yūsuf (i)çün dün ü gün aġlaridi
Gözünden ırmaḳ olup çaġlaridi

1928. Dükeli mālın anuñçün virürdi
Ṣoñ ucı Ḥaḳ anı aña irürdi

1929. Pes imdi çünki geldi şāhdan ādem
Viribimişdi atını da ol dem

1930. Çıḳardılar o ḥabs içinden anı
Olup göñli ferāḥ şād oldı cānı

1931. Bu kez şāh dönübeni ol ʻAzīzʼe
Nebī oġlıdurur vir anı bize

1932. ʿAzīz eydür ki ben şāhuñ ḳulıyam
Senüñ arḳañda bu ḫalḳa uluyam

1933. Dükeli māl ü mülk ü ne ki varum
Senüñdür çün ḳuluñum bu ṭavarum

1934. Ben āzād itmişüm iy şāhum anı
Buña ṭutmayısar aṣlā gümānı

1935. Bu kez şāh buyurur varuñ getürüñ
Benüm ḳatuma anı tīz yetürüñ

1936. Benüm nefsüm içün ḳurtardum anı
Gerekmez ayru anuñ bigi cānı

1937. Pes imdi Yūsuf'ı fehhāme şübbān
İletdiler girü aña o sulṭān

1938. Nefīs ṭonlar viribir getürürler
O şāhuñ ḥażretine getürürler

1939. Dükeli maḫlūḳāt anı görürler
Teʿālā'llāh diyü ṭaña ḳalurlar

1940. Ve baʿżı daḫı anı çünki gördi
O ʿaḳlu zāyil oluban delürdi

[61a]

1941. Melik Yūsuf'dan ayrılmazdı bir dem
Eger gelmese gönderürdi ādem

1942. Melik daḫı çü gördi dir felekden
Gelüpdür zīre ḳorḳulmaz felekden[251]

1943. Gelüben şāh öñünde örü ṭurdı
Ḳodılar kürsī aña ol oturdı

1944. Şāha ʿİbrī dilince ol duʿāyı
Durup ḳarşusına ḳıldı şenāyı

1945. Melik dir ben bilürüm her lisānı
Velīkin bilmedüm hiç bu lisānı

1946. Ne dildür bu diyüben aña ṣordı
Bu kez şāha o Yūsuf diyüvirdi

1947. Ki ʿİbrī dilidür ḳamu nebīler
Bu dili söyleşür ḳamusı anlar

[251] Bu beyit ve mütekip 25 beyit, muhtemelen bir istinsah hatası olarak yazılmamış yahut atlanmış ve sonradan (hat tarzından anladığımız kadarıyla muhtemelen başkası tarafından) bu sayfanın derkenarına ilave edilmiş ve ok işaretiyle sayfanın birinci beyitinden sonra gelmesi gerektiği gösterilmiştir.

1948. Çü şāha söyledi Yūsuf kelāmı
Didügine cevāb itdi tamāmı

1949. Didi senden ʿazīz baña bugün yoḳ
Egerçi maḫlūḳāt bunda bugün çoḳ

1950. Vezīrüm ol işümi sen ḳayurġıl
Nice itmeñ gerek anı buyurġıl

1951. Bu kez Yūsuf didi dilemezüm ben
Şu nesneye ki viresüñ baña sen

1952. Ṣorar niçün didi ki ol cihānı
Ṣatamazum şehā dünyāya anı

1953. Bu kez dir ḥācetüm ol dir gerekmez
Üşendürmek muʿmel ḳulların olmaz

1954. Bu kez şāh didi ki yirüñ ʿAzīz'üñ
Virem ki ola şimden girü sizüñ

1955. Didi üstümde var anuñ ḥaḳīḳı
Revā degül ki olam aña ʿāḳı

1956. Bu kez şāh didi ki aña dirüm ben
Ne ki dileriseñ baña bugün sen

1957. Didi Yūsuf ne ki vardur ḫazāyin
Baña vir küllīsine ḥükm ideyin

1958. Zīre ben kātibüm hem de muḥāsib
Dükelin żabṭ idüp olam (ki) ṣāyib

1959. Meger ol vaḳt söyleşdi ʿibādet
Ne kim ḥāṣıl iderdi o raʿiyyet

1960. Melik mecmuʿunuñ nefsin alurdı
Raʿiyyete bile ẓulüm iderdi

1961. Anuñçün didi virgil baña anı
Ki ḳurtaram o zaḥmetden saʿyini

1962. O Yūsuf ḫiẕmetinde ṭon giyürdi
Ve hem aña eyü ḳullar buyurdı

1963. Bu kez Yūsuf eyü ṭutdı reʿāyā
Anuñçün şükr ider küllī Ḫuẕā'ya

1964. Ta ḫuddām şāha gelüben didi il
Bunuñ bigi cihānda yoḳ ʿādil

1965. Bu kez Yūsuf ḫarāc almaġa meşġūl
Olupdur ḫalḳ içinde ḳatı maḳbūl

1966. Ki ġıdāyle nice ṭoldırdı anbār
Anuñ mecmūʿını başaḳlı ḳoyar

1967. Yedi yıl beyle eyledi tamāmet
Taḫıllar ṣaḳladı ki bī-nihāyet[252]

1968. Bu kez çün geçdi üç yıl uş tamāmet
İrişdi ol ʿAzīz'e bilüñüz mevt

1969. Çeribaşı olupdur hem ḫazāyin
Bunuñ elinde olmuşdır hedāyin

1970. Çü geçdi yedi yıl küllī o ḍarlıḳ
Bu kez geldi olaruñ üzre ḳızlıḳ

1971. Ḳoyup ṭururdı anbārına bī-ḥadd
Ol illerüñ sayışın daḫı bī-ʿadd

1972. Şāhuñ evine cezāyı virürdi
Dükeli bay u yoḳsula irürdi

[252] Derkenara yazılan beyitler burada nihayete ertmektedir.

1973. Bu ḳaḥṭlıḳ şuña irüşdi dirüm ben
Bir altuna olupdururidi tebn

1974. Yedi yıl işbu resme ḳızlıḳ oldı
Dükeli il vilāyet Mıṣr'a ṭoldı

1975. Derilüp gele Mıṣr'uñ ḫalḳı aña
Diyelüm bu sözümüz küllī saña

1976. Dirüz ki ġayr-ı Mıṣr'a ṣatmayasız
Bu daḫılı yabāne ṣatmayasız

1977. Ola ki yetmeyüben bu gelevüz
Bu Mıṣr içinde biz ʿāciz ḳalavuz

1978. O Yūsuf anlara didi ki bunı
Olaruñ çün idüp ṭururum anı

1979. Nite ola ki ṣatmayam olara
Ya virmeyem daḫı miskīnlere

1980. Pes imdi dükeli il ü vilāyet
Sayamaya reʿāyā ehl-i ḥürmet

1981. Gelübeni alur buġdayı ṣatun
Virüben Yūsuf'a aḳçe vü altun

1982. Yūsuf şeyle oldı ḳırḳ ḳapucı
Ḳapusında ṭutarlardı aġacı

1983. Ve ḳırḳ biñ ḳulı daḫı vardı dāyim
Ḳapusında olupdururdı ḳāyim

[61b]

1984. Dükeli buñlara olaydı kelīm
Ki tekẕīb eyleye kim olsa ẓālim

1985. İkinci yıl ne kim var altun aḳçe
Daḫı ne ki varidi bāġ u baġçe

1986. Virüben küllīsi buġday alurlar
Bu kez ḳalmadı altun gör niderler

1987. Üçünci yıl virürler deve ṭaylıḳ
Şuña irişdürür anları ḳızlıḳ

1988. Çü dört yıl oldı ne kim vardur aġnām
Virürler buġdaya ḳalmayup ārām

1989. Beşinci yıl ne kim vardı arāżi
Virüben buġdaya olmuşdı rāżı

1990. Çü bu altı yıl irdi küllī varın
Virürler buġdaya her ne ki varın

1991. Daḫı ḳalmadı bunlarda hiç emvāl
Olara düşmüşidi beyle aḥvāl

1992. Dükeli māl u mülkden her ne ki var
Nebīnüñ mülki oldı bilgil iy yār

1993. Anuñla şarṭ idüpdürürdi Reyyān
İki yıllıġın alaydı o sulṭān

1994. Ol iki yılda ḳardaşları geldi
O Yūsuf ḥażretinden buġday aldı

1995. Bu kez şuña irüşdi ki yiyecek
Yemezlerdi zīre yoḳdur virecek

1996. Yedi gün şeyle geçürdi tamāmı
Yimezlerdi bulamayup ṭaʿāmı

1997. Derilüben didiler bizde emvāl
Daḫı ḳalmadı almaġa budur[ur] ḥāl

1998. Varalum küllīmüz oġul ḳız ile
Aña ʿārż idelüm ki ṣatun ala

1999. Eger beyle olınmazsa muḥaḳḳaḳ
Helāk olısar idüñ muṣaddaḳ

2000. Pes imdi derilüp gele ḳatına
Didiler küllī Yūsuf ḥażretine

[62a]

2001. Bizi oġul ḳızile ṣatun alġıl
Kerem ḳılup bize buġdayı virgil

2002. Bularuñ sözüne ḳılup icābet
Didi yarın oġul ḳız ne ki ʿavret

2003. Şübhesiz küllüñüz ben daḫı çıḳam
Ḥaḳ irgüre sizi ben ṣatun alam

2004. Ṣabāḥın küllīsi ṭaşra çıḳarlar
Biri birisine çünki baḳarlar

2005. Dükeli aġlayuban itdi zārī
Göñülleri çün oldı ġam-güsārī

2006. O Yūsuf çünki (anda) oldı ḥāżır
Bularuñ ḥāline olmuşdı nāẓır

2007. Ṣatılduġın eger fi’l-ḥāli özi
Getürüp diline dir işbu sözi

2008. Buları çün baña ḳul idiserdüñ
Benüm ḥükmüme münḳād idiserdüñ

2009. Nolaydı itmeyeydüñ beni sen ḳul
O maḫlūḳ ḫiẕmetine daḫı meşġūl

2010. Bu kez hātifden āvāz geldi nā-gāh
Didi ki yā Yūsuf olġıl sen āgāh

2011. Eger ḳul itmesem seni ben ol dem
Nite bileyidüñ ḳadrini bu dem

2012. Bunı işidcek o kān-ı mürüvvet
Āzād itmege ʿahd itdi vü niyyet

2013. Zire ḳul ḳadri bilmek budur kim
Āzād eyleye çünkim ola ḥākim

2014. Pes imdi ṣatun aldı ol buları
Dükelisine buġday virdi arı

2015. Dilediler ki bunlar girü gide
İşitgil bunları Yūsuf ki nide

2016. Didi bir dem duruñuz siz iy insān
Bular ṣandı ki olmışdur o pişmān

2017. Ki buġdayı elinden alısardur
Bularuñ küllīsini ḳovusardur

[62b]

2018. Didiler virmeyiser nidiserüz
Burada küllīmüz hep öliserüz

2019. Dönüben küllīsi gelmişdi ḥāżır
Ḳulaḳ dutubanı olmuşlar nāẓır

2020. Yūsuf taḫta binüp didi bunı
Bilüñ iy ulu genci ḳamu bunı

2021. Ki Yaʿḳūb oġluyum Yūsuf ki Kenʿān
Benüm şehrümdürür bilüñ iy insān

2022. Dükeli er ü ʿavret hep ḳulumsız
Buña iḳrār ider misiz bu dem siz

2023. Dükeli itdiler bunlaruñ iḳrār
Birisi itmedi burada inkār

2024. Dükelüñüzi itdüm şimdi āzād
Varuñ dostlaruñuzla oluñuz şād

2025. Buların küllīsi bildi ki anı
Bilüñ dostı Ḫuẕā'dur bī-gümānī

2026. Çü dükendi gene ḳavmüñ ṭa'āmı
İdemezlerdi olar hiç kelāmı

2027. O Yūsuf ḥażretüñin de ṭa'āmı
Dükenüpdür virülüben tamāmı

2028. Taḫıl irüşmege ḳalmışdı ḳırḳ gün
Gelüben yalvarurlar ki vire ḫon

2029. Yüzin Allāh'a dutuban dir ey Ḥaḳ
Bu ḳullar ḥāline raḥm eyle sen baḳ

2030. Ḫiṭāb irüp didi ki olma maḥzūn
Senüñ yüzüñ olara vir bugün ḫon

2031. Pes imdi günde bir kez çıḳaridi
Niḳāb açup bulara baḳaridi

2032. Dükeli görüben ṭoyarlaridi
Ṣafā bulup ḳavī olurlaridi

2033. Çü Yūsuf ḥażretinüñ yüzi aña
Ġıdā olsa ʿaceb mi anda saña

2034. Ṣusuzlıḳdan o açlıḳdan (ki) iy yār
ʿAṭā olsa saña düzer (o) Cebbār

[63a]

VE CĀʾE İḪVETU YŪSUFE FE-DEḪALŪ ʿALEYHİ FE-ʿAREFEHUM VEHUM LEHU MÜNKİRŪN[253]

2035. Çü Yūsuf atasından ayrılalı
Yigirmi yedi yıl oldı gideli

2036. İrer Kenʿān'a ḳızlıḳ didi Yaʿḳūb
Burada buġday oldı ḳatı merġūb

2037. Oġullarına itdi ol işāret
Varalar Mıṣr'a zīre oldı ḥācet

2038. Ataları sözin itdi icābet
Dükelisi o Mıṣr'a itdi niyyet

[253] Yūsuf, 58: "(Derken) Yûsuf'un kardeşleri çıkageldiler ve yanına girdiler. Yûsuf onları tanıdı, onlar ise Yûsuf'u tanımıyorlardı."

2039. Bularuñ her biri itdi yarağı
İkişer deve yüki oldı bağı

2040. Diledi ki bular ḳamu gideler
Aluban develerini yideler

2041. Didi Yaʿḳūb nereye ki varasız
O Yūsuf ḫiẕmetini siz ṣorasız

2042. Bular dir Yūsuf öleli zamānı
Yigirmi yedi yıla irdi ḳanı

2043. Henüz söylersin anuñ sen sözini
Dilersin göresin anda yüzini

2044. Pes imdi ḳamu bunlar Mıṣr'a gitdi
Gice gündüz yürüyüp aña yetdi

2045. O Yūsuf ḳapuda ḳomuşdı kişi
Ne kim gelse ṣorardı nedür işi

2046. Girü varup aña eydürdi aḫbār
Tā ki bile ne işe geldi iy yār

2047. Pes imdi geldi ḳullar didi aña
Bunuñ bigi kişiler şimdi saña

2048. Gelüpdürür o Kenʿān’dan muḥaḳḳaḳ
Ner ü merʾe işidüpdük mṣaddaḳ

2049. Çü Yūsuf bularuñ işitdi sözin
Bilüp aġladı yeñemedi özin

2050. Didi ḳardaşlarum olasıdur ol
Meger rāḥat irişmişdür baña bol

[63b]

2051. Ṣorusarum bulardan ben atamı
Ne ḥāldedür biliserüm tamāmı

2052. Ḫaberde şeyle dir (idi ki) mektūb
Viribimişdi aña göre maḥbūb

2053. Velīkin irmedi Yaʿḳūb’a biri
Zīre eyledi Tengri bunda emri

2054. Pes imdi buyurur ḳardaşlarını
Getürdiler aña ne kim varını

2055. Çü gelip girdiler Yūsuf ḳatına
Selām itdiler anuñ ḥażretine

VE CĀ’E İḪVETU YŪSUFE FEDAḪALŪ ʿALEYHİ FE-ʿAREFEHUM VEHUM LEHU MÜNKİRŪN[254]*

2056. Yūsuf göricek bunları bildi
Velī bunlar anı ʿālim degüldi

2057. Buları görübeni çünki bildi
Ġamından yüregi ḳanile ṭoldı

2058. Bulara ḫışm idüp ide deniyyet
Olardan artuḳ ide girü zaḥmet

2059. Gelüp Cibrīl anuñ gönlüne ilhām
İder ḳıla bulara ḳatı ikrām

2060. Zīre bunlar yavuzlıḳ itdi saña
Eger miṣlin idersen girü aña

2061. Senüñle anlaruñ hiç farḳı olmaz
Eyülük didi aṣlā yirde ḳalmaz

2062. Yūsuf ḥażretine bil i[y] kişi
İşitdük nice itmişlerdür işi

[254] Yūsuf, 58: “(Derken) Yûsuf’un kardeşleri çıkageldiler ve yanına girdiler. Yûsuf onları tanıdı, onlar ise Yûsuf’u tanımıyorlardı.”
*Aynı âyet bir önceki varakta da vardı, bu varakta tekrar edilmiştir.

2063. Göricek anlara ḫışm itmişiken
Daḫı artuḳ idem ben dimişiken

2064. Revā görmedi yavuzlıġı gine
Yavuzlıḳ eyleye dutup(dur) gine

2065. Keremlüler keremlüsi ki Ġaffār
Yavuzlıḳ ideyüm suçuña iy yār

2066. Diledi ol Yūsuf bunlara özin
ʿAyān eyleye çünki gördi yüzin

[64a]

2067. Girü göñline anuñ oldı ilhām
Bulara itme kendüzüñi iʿlām

2068. Zire vardur bularuñ bunda ḥācet
Eger bildürürisem işbu sāʿat

2069. Beyān itmeyüben fevt ola maḳṣūd
Nicesi olısardur işbu maḥmūd

2070. Pes imdi şeyle gerek dutmayavuz
Benüm kimidügüm bildirmeyevüz

2071. Bular maḳṣūdunı bildüre baña
Ne dilerse virevüz biz de aña

2072. Çü Yūsuf gelicek bunları gördi
Neredensiz diyüp bunlara ṣordı

2073. Ne istersiz neye gelüp ṭurursız
Kimüñ evlādısız nerye yürürsiz

2074. Bular dir şehrümüzdür şehr-i Kenʿān
O Kenʿān'dan gelürüz biz iy sulṭān

2075. Ki Yaʿḳūb oġlıyuz oluñ siz āgāh
Sefer düşdi bize işbundan āgāh

2076. Girü ṣordı atañuz saġ esen mi
Ne işdedür anuñ vaḳti ḥasen mi

2077. Bular dir atamuz peyġāmberi Ḥaḳ
Ḫuẕā ḳulluġını ider ol ancaḳ

2078. Didi kimden kime viribinildi
Didi Ḥaḳ'dan ḳulına gönderildi

2079. Bu kez Yūsuf bulara dir iy şübbān
Degül midür bu ḳullara o sulṭān

2080. Nite oldı ki itmedi o daʿvet
Bu ḳullarına idindi iṭāʿat

2081. Bular didi ki bil Kenʿān'a anı
Viribiyüpdürür Şāh-ı cihānı

2082. Ve hem ḳoca olupdurur be-ġāyet
Gözi görmez daḫı ḳalmadı ṭāʿat

2083. Girü ṣordı sebeb nedür ki gözi
Göremez oldı köhne oldı özi

[64b]

2084. Bular dir varidi bir oġlı anı
Be-ġāyet severidi ol civānı

2085. Dükelisinden anı yeg severdi
Bu dünyāyı anuñile görürdi

2086. Na-gāhın aramızdan oldı mefḳūd
Anuñçün ḥüzün oldı bunla memdūd

VELEMMĀ CEHHEZHUM Bİ-CEHĀZİHİM ḲĀLEʾ-TŪNĪ Bİ-EḪİN LEKUM MİN (EBĪKUM)…[255]

[255] Yūsuf, 59: "Yûsuf, onların yüklerini hazırlatınca dedi ki: 'Sizin baba bir kardeşinizi de bana getirin'…"

2087. Firāḳından dükeli aġlaridi
Gözünden ırmaḳ olup çaġlaridi

2088. Bu resme zārī ḳılup aġlamaḳdan
Yüregin firḳatile ṭaġlamaḳdan

2089. İki gözini görmez itdi firḳat
Belini ḳatı bükmüşdi o ḥayret

2090. Bu sözleri o Yūsuf çün işitdi
Niḳāb altında yaşını aḳıtdı

2091. Bu kez Yūsuf didi ki iy ʿavāḳil
Sizüñ bigi ola oġul kevāhil

2092. Nicesidür bu oġlan içün aġlar
Gice gündüz anuñçün ide efġān[256]

2093. Didiler anı severdi be-ġāyet
Merāḳına getürmez oldı ṭāḳat

2094. O Yūsuf anasından oldı ḳızı
Ve bir oġıl olupdur līki özi

[256] Bu beyitte kafiye yoktur.

2095. Hemān anı añup ider o zārī
Diline daḫı itmez hiç cārī

2096. Bir ev yapdı aña dir dārı ġuṣṣa
O ġuṣṣa aña oldı şimdi ḫāṣṣa

2097. Anuñ zārīlıġı bizleri yıḳdı
Melūl olup bu göñlümüzi yaḳdı

2098. Bu kez Yūsuf meger ki dir ol oġlan
Hüner issi olupdur ehl-i ʿirfān

2099. Anuñçün atañuz ḳatında merġūb
Olupdur dāyimā göñlinde maḥbūb

[65a]

2100. Bular didi ki ḫūb idi be-ġāyet
Ve hem ʿilmi var idi bī-nihāyet

2101. Anuñ taḳvāsınuñ ḫudūdı yoḳdur
Kemāl-i ʿaḳl-i ḫod ki ḳatı çoḳdur

2102. O Yūsuf bunlaruñ medḥin işitdi
Ki ġıybetdeki bunlar anı itdi

2103. Bulara eylük eylemege niyyet
İdem gerçi bular itmişdi zaḫmet

2104. O Yūsuf didi kendü ādemine
Ġarīblerdür bular daḫı iline

2105. Uşāḳumı Mıṣır bunlara ḳatı
Bularuñ olmaya ḫalḳdan necātı

2106. Daḫı Mıṣr'uñ içinde yañulalar
Nereye gidecegin bilmeyeler

2107. Bulara yaḳınumda oda ḳıluñ
Ne ḫizmet eyleyem bunlara bilüñ

2108. Sarāy ḳatında virdiler maḳāmı
Gice gündüz getürürler ṭa'āmı

2109. Nefīs ṭonlar getürüben giyürdi
Laṭīf ḫonile bunları ṭoyurdı

2110. Yarındası gelüp bunları gördi
Ne işe geldüñüz diyüp ṣordı

2111. Didiler ḳızlıḳ oldı vaṣfa gelmez
Elümüzden taḫıl hergiz bulunmaz

2112. Gelüp ṭuruz ki bunda taḫıl alavuz[257]
Yükümüz dutuban tīzcek gidevüz

2113. O Yūsuf bunlara dir ki getürüñ
Ne ki getürdüñüz baña yetürüñ

2114. Vireyin buġdayı tā kim behāsı
Ki ḳıymetde ola ol müntehāsı

2115. Getürdiler ne kim var küllī ṭavar
İrüşdi ḳıymet iki yüz dīnār

2116. Ḫazīneye götürüñ anı bayıḳ
Ḳoyalar gerçi degül aña lāyıḳ

[65b]

2117. Bunı bildürmekiçün ki o ṭavar
Ḫazīneye degüldürür sezā-vār

2118. Bular didi ʿazīze işbu sözi
Bizi ṭutupdurur hem ehlünüzi

… ḲĀLŪ YĀ EYYUHĀ'L-ʿAZĪZU MESSENĀ VE EHLENĀ'Ż-ŻURRU …[258]*

[257] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[258] Yūsuf, 88: "… 'Ey güçlü vezir! Bize ve ailemize darlık ve sıkıntı dokundu.'dediler …"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

2119. Kerem ḳıl bize her ne ki virirseñ
Bizi gönder eger yārī ḳılarsañ

2120. Pes imdi üç gün aġırladı yine
Birer yük ḥınṭa virdi her birine

2121. Didi baġışladum ben bunı size
Ġarībsiz geldüñüz bu ilümüze

2122. Sizüñ getürdügüñüzdür muʿādīl
Yaluñuz bir yükedür (bil) iy ʿāḳil

2123. Eger dilerseñüz girü gelesiz
O kiçi ḳardaşuñuz getüresiz

2124. Dükeliñüzi bir arada görüm
Aña da bir eyü yük ḥınṭa virüm

2125. Size itdügümüzi bunda hergiz
Daḫı ġayrı kişiye itmedük biz

2126. Tamām eyledi çün yüklerini ol
O ḳardaşlarını ışmarladı yol

2127. Çü girü gelesiz ben dirüserüm
Yüküñüzi ziyāde idiserüm

2128. Eger gelmezseñüz anuñile siz
Size viriserüm ḥınṭa(yı) hergiz

2129. Bular dir atamuz destūr virürse
Geliserüz girü Ḥaḳ irgürürse

2130. Bu kez Yūsuf buyurdı ḳullarına
Getürdüklerini ḳoñ yüklerine

2131. *La'alle*[259] bilesin girü geleler
O ḳardaşlarını hem getireler

2132. Çü Yūsuf bunları ḫoş ṭutdı ġāyet
Saña eylemişüm şimdi rivāyet

[66a]

2133. Yehūdā bunlara söyler bunı ben
İderüm Yūsuf'ı ola diyü ẓann

2134. Bizümle bu ḳadar söyledi derdin
Atamuzı daḫı ki ḳatı ṣordı[260]

[259] "*Olabilir, belki, ihtimal ki.*" Manasında Arapça tabirdir.
[260] Bu beyitte kafiye yoktur.

2135. Atamuz aṣlına beñzer bu sözi
Daḫı yüzi vü hem ḳaşı vu gözi

2136. Ya oldur bunda gelüben düşüpdür
Ya bizüm aṣlımuzdan irişüpdür

2137. Ḳalanı dir delü misin sen iy yār
O Yūsuf ḳande bula bunca leşker

2138. Bu mülk-i salṭanat ol ḳande buldı
Ne bilevüz anı ki ḳande oldı

2139. Eger Yūsuf olaydı işbu kişi
Bizi öldüreyidi bil i[y] kişi

2140. Atasın yāḫū(z) bunca añmayaydı
O vaḳtden nicesi bildürmeyeydi

2141. Girü Yūsuf çü didi ki getürüñ
O ḳardaşuñuzı baña yetürüñ

2142. Yehūdā didi ki Yūsuf'dır iy yār
Bular küllī aña itdiler inkār

2143. Mıṣır'dan ḳamusı dutup giderler
Ataları ḳatına irişürler

2144. Ṣorar Yaʿḳūb bulara nedür aḥvāl
ʿAzīzile nice itdüñüz aḳvāl

2145. Bular andan ḳatı olmuşdı şākir̄
Anuñ vaṣfı atalarına ẕākir̄

2146. Ṣorar Yaʿḳūb olara dönüp iy yār
İşitdüñüz mi hiç Yūsufʾdan aḫbār

2147. Bular dirler aña Yūsuf öleli
Yigirmi yedi yıldur ḳurd alalı

2148. Nerede bulalum şimdi biz anı
Göçüpdür dünyādan bunca zamānı

2149. Girü ṣordı ʿazīz sizi ḳatına
Oḳudı varduñuz siz ḥażretine

[66b][261]

2150. Size hiç nesne ṣordı mı iy evlād
Ḫaber virüñ beni idüñ ḳatı şād

2151. Bular aña eydür küllī ḥikāyet
Nice itdi bularuñçün o himmet

[261] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

2152. Daḫı dir ḳardaşuñuzla gelüñ siz
Ne deñlü ḥācet eli virevüz biz

2153. Eger getürmeseñüz anı bize
Muḥāl ola virem buġdayı size

2154. Bu kez Yaʿḳūb didi ki ʿavretine
O Yūsuf olıcaḳdur dir kimine

2155. Eger ol olmasa bunca kelāmı
Bularuñla nice ide tamāmı

2156. Bu kez ṣordı bulara girü Yaʿḳūb
Nicesi olduñuz ḳatında merġūb

2157. Ki sizi ḫoş ṭutuban ḳıla ikrām
Daḫı itmişdürür çoḳ dürlü inʿām

2158. Bular dir yüzümüz ḫoş geldi aña
Bizi görübeni o ḳaldı ṭaña

2159. Didi ki küllüñüzi bile görem
Size ne kim dilerseñüz virem

2160. Didiler bizümile İbn-i Yāmīn
Bile gelsün varalum ola emīn

2161. ʿAzīzüñ de yirinde ola sözi
Varıcaḳ görüben sevine özi

2162. Ve hem buġdayı vaʿde itdi ol er
Bile geldükde viriserdür ekşer

2163. Bu kez Yaʿḳūb bulara dir dilesün
Sizüñle varuban buġdayı alsun

2164. Kişiyi ṣaḳlayıcıdurur Allāh
Aña inanurum ben anı vallāh

2165. Çü açdılar bular ḳamu metāʿın
Yükünde buldular küllī ṭavarın

2166. Didiler atasına biz yalanı
Bu sözde söylemezüz bilgil anı

[67a]

2167. Ol İbn-i Yāmīn'üñ ḥaḳḳında ne kim
İletmişdür bulundı yükde sālim

2168. Girü iḫfā idüp yükde ḳomışdur
Dükelisi bile gelsün dimişdür

2169. Ki İbn-i Yāmīn'ile biz varalum
Bu ḳavmümüze buġday getürelüm

2170. Bu kez Yaʿḳūb bulara dir i[y] şübbān
Ḳomazuz anı tā olmaya bī-cān

2171. Gelüñ idüñ anuñçün siz yemīni
Ki ḥaḳḳında ḳılasız siz emīni

2172. Pes imdi anda açarlar ol İlāhī
Yemīn üzre dutup Yaʿḳūb güvāhī

2173. Bulara didi Yaʿḳūb bu ṭavarı
Girü aña iledüñ ne ki varı

2174. Ola ki size bu yañlış düşüpdür
Zire ḫalḳ aña ki ḳatı üşüpdür

2175. Ya sizi ṣınayuban işbu işi
İdüpdürür ola bilgil i[y] kişi

2176. Biner ol demde oġlanları ata
Didi Yaʿḳūb'a bunlar ki iy ata

2177. Giderüz üşde bize sen ne dirsin
Naṣīḥat bizüm içün ne idersin

2178. Didi bir ḳapudan girgil iy evlād
Size ben iderüm işbunda irşād

2179. Zīre ḫavf iderüm göz dege size
Anuñçün daḫı ġuṣṣa ola bize

2180. Egerçi Tengri ḥükmi artuġ olmaz
Ve daḫı ḥükm Allāh'dan eksük olmaz

2181. Aña ṣıġınurum bil ki iy evlād
Ṣıġınuñ siz de göñlüñüz ola şād

2182. Müheyyā ḳıluban ḳamusı gitdi
Gice gündüz yürüyüp Mıṣr'a yetdi

2183. O Yūsuf kişiler ḳomuşdı başa
Zīrā ki iştiyāḳı ḥaddün aşa

[67b]

2184. Gözi yolda idi umardı ġāyet
Na-gāhın çıḳageldi bir raʿiyyet

2185. Didi şāha o yigitler irüşdi
Benümile yol üstinde buluşdı

2186. Dönüben aña ṣordı ḳaç kişidür
Cevāb eydür didi on bir kişidür

2187. Çü Yūsuf işidübeni olur şād
Ṣınuḳ göñlini eyledi ol ābād

2188. O Mıṣr'uñ ḳapusından ḳamu girdi
Atası anlara nice ki dirdi

2189. Bunı dirdi ḳamusı ḥükm-i Allāh
Degül taġyīr ola illā ki ol Şāh

2190. Duʿā itmiş ola bizlere bayıḳ
Gerekdür irevüz biz aña lāyıḳ

2191. Bularuñ her biri girü gelürler
Sarāy ḳatuna küllī derilürler

2192. Yehūdā ile girdi İbn-i Yāmīn
Viriserdür Ḥaḳ aña göñülgāhın

2193. Buları ʿizzetile indürürler
Orada bir sarāya ḳondururlar

2194. Bulara atası virmişdi nāme
Daḫı virmişdi anlara ʿimāme

2195. Ki İbrāhīm'den aña degmişidi
Anı bu kez buña göndermişidi

2196. Gelüp ḳarşusına idüp duʿāyı
Öñünde ḳodılar idüp ṣenāyı

2197. Atamuz bizi gönderdi ḳatuña
Selām idübeni ol ḥażretüñe

2198. Didi ḳaldı dedemden işbu baña
Bu dem viribidüm ben anı saña

2199. Göricek şāẕ olupdur anı ġāyet
Bilipdür viriser Tengri nübüvvet

2200. Zīrā giymege deger ol ʿimāme
Nebī ḳılup Çalap gönderdi nāme

[68a]

2201. Bu kez hep ol ṭavarı getürürler
O Yūsuf ḥażretine yetürürler

2202. Didiler bu ṭavar yükde bulundı
Bilemedük ki ḥāli nite oldı

VELEMMĀ FETEḤŪ METĀʿAHUM VECEDŪ BİḌĀʿATEHUM …[262]*

2203. Didi Yūsuf anı ben size virdüm
Uzaḳdan geldügüñüzi çü gördüm

2204. İdineyidüñüz yol ḫarcın anı
Baña itmeñ ḥaḳīḳatsiz gümānı

2205. Bu kez Yūsuf didi ki bu atamdan
Olısardur degül ġayri ādamdan

2206. Çü itdi bunlaruñile kelāmı
Buyurur tīz getürüñ siz ṭaʿāmı

2207. Bulara çeşnigīr didi ki ṭuruñ
Ṭaʿām yemege odañuzda varuñ

2208. Didi Yūsuf ne ki virür ṭaʿāmı
Getürüñ bunda yisünler tamāmı

2209. Ḫaber ṣorayın anlardan ben iy ḳul
Bular yemege olsunlar da meşġūl

[262] Yūsuf, 65: "Yüklerini açıp zahire bedellerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. …"
*Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.

2210. Atası ḥālini anlara şordı
Niḳāb altından o yaşın dökerdi

2211. Müheyyā itdiler çünki ṭaʿāmı
Ḳodı öñlerine anı tamāmı

2212. Buyurur altı sini getürürler
Bularuñ öñlerine yetürürler

2213. Bularuñ her ikisi bir anadan
Getürmüşdi vücūda ol Yaradan

2214. Buyurur çeşnigīre ikisini
Bir arada otura ḳoya sini

2215. Çü oturdı bular yiye ṭaʿāmın
Yaluñuz ḳaldı bu kez İbn-i Yāmīn

2216. Göricek İbn-i Yāmīn oldı ġam-gīn
Neşelerden daḫı gözleri nem-gīn

[68b][263]

2217. Didiler niçün aġlarsın iy yigit
Bu dem aġlamaġıl sözümüz işit

[263] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

2218. Didi ki anuñiçün şeyle maḥzūn
Olurum varidi bir ḫūb u mevzūn

2219. Yigit ki yoġidi dünyāda miṣli
Bilemedük nicesi oldı ḥāli

2220. Ana bir ḳardaşu mıydı o yigit
Saña dirüm bunı şāhā sen işit

2221. Eger bunda yaşasaydı olısar yār
Baña yoldaş olısardı i[y] server

2222. Benümle oturubanı ṭaʿāmı
İdeydi idübeni hem kelāmı

2223. Dönüp Yūsuf bulara dir ki gelsüñ
Bu oġlan benümile bile yesüñ

2224. Bular didi ki sizüñle oturmaḳ
Yiyecegi daḫı hem bile yemek

2225. Bu ḫalḳ içinde taʿẓīm ola aña
Revā olmaya şāhā işbu saña

2226. Didi Yūsuf bulara bu kelāmı
Yemezüm ḫalḳ içinde ben ṭaʿāmı

2227. Buyurdı ḫalvet iletüñ ṭaʿāmı
Bile gelsün diyü daḫı ʿilāmı

2228. Pes imdi ḫalvete varup oturdı
Niḳābını yüzünden tīz götürdi

ṢÜMME EẔẔENE MÜʾEẔẔİNUN EYYETUHĀʾL-ʿĪRU İNNEKUM LESĀRİḲŪN[264]

ḲĀLŪ NEFḲİDU ṢUVĀʿAʾL-MELİKİ[265]

2229. Çü baḳdı İbn-i Yāmīn anı gördi
Düşüp recci gider çün girü durdı

2230. O Yūsuf söyledi dutuban aña
Delürdüñ mi ne oldı şimdi saña

2231. Didi peyġāmber oġlı delü olmaz
Delülük neydigün daḫı bilmez

2232. Velīkin ḳardaşuma sizi ġāyet
Görüp beñzedürüm ben işbu sāʿat

[264] Yūsuf, 70: "… Sonra da bir çağrıcı bağırdı: 'Ey kafile, muhakkak siz hırsızlık etmişsiniz!' "
[265] Yūsuf, 72: "Dediler ki: 'Melik'in su kabını arıyoruz.'…"

[69a][266]

2233. Pes imdi Yūsuf aña didi ki ben
Senüñ ḳardaşuñum ġuṣṣa yeme sen

2234. Bu sözi İbn-i Yāmīn çün işitdi
Girü fi'l-ḥāl ol demde ʿaḳlı gitdi

2235. Ururlar gül ṣuyın anuñ yüzine
Girü geldi o yigit kendüzine

2236. Bu kez Yūsuf didi ki İbn-i Yāmīn
Firāḳ odı yaḳupdururum cānın

2237. Didi yir o yapıpdur anda dāyim
Düni gün aġlamaġa oldı ḳāyim

2238. Şu miḳdār aġlamışdur iki gözi
Göremez daḫı buñalmışdur özi

2239. Çü Yūsuf işidüben bu kelāmı
Anuñ da ʿaḳlı gitmişdür tamāmı

2240. Girü çün ʿaḳlı geldi aña söyler
Yiyecekli diyüben anı ṭoylar

[266] Bu sayfanın derkenarında konuyla ilgisi olmayan birkaç cümle mevcuttur: *"İnşallah beg ḥażretleri ilk Pâsin'e gelir.", "Hazret-i Mûsâ meger kim bir seher gideriken Tûr'a ol bir seher"*

2241. Didi Yūsuf işitdüñ mi i[y] ḳardaş
Neler ḳıldı yüregümde bular yaş

2242. İledüp beni ḳuyuya atupdur
Ṣon ucı beni kerbāna ṣatupdur

2243. Bunuñ bigi baña eyledi miḥnet
Çalap luṭf idübeni virdi niʿmet

2244. Beni ḳardaşlaruñdan gizlegil sen
Bulara ḥīle eyleyem bu dem ben

2245. Pes imdi Yūsuf anlara buyurdı
Dükelisi durup odaya vardı

2246. Ḳonuḳlar bunları üç gün tamāmet
Ḳatı ḫoş ṭutubanı itdi ʿizzet

2247. Bu kez Yūsuf buyurdı her birine
Birer yük buġdayı bunlara yapa

2248. Meger varidi Reyyān'uñ bir altun
Kilesi almışidi anı ṣatun

2249. Bu kez Yūsuf buyurdı ḳullarına
Ḳoyalar İbn-i Yāmīn'üñ yüküne

[69b][267]

2250. Çü gizledi o ḳullar anda anı[268]
Dönüp eylediler anda fiġānı

2251. Bular olardan henüz gitmişidi
Varup bir menzile ḫoş yetmişidi

2252. Varup ḳul çıġırur iy ḳavm-i kerbān
Bu varidi burada ṣāʿ-ı sulṭān

2253. Kim anı gördüyise diyüvirsün
Ya anı aldıyise girü virsün

2254. Virelüm aña bir yük buġdayı biz
Daḫı dimeyelüm kimseye hergiz

2255. Bular and içüben Allāh dirsiz
Bilürsiz gelmedük uġrılıġa biz

2256. Daḫı uġrı kişileri muḥaḳḳaḳ
Degülüz biliñüz bunı muṣaddaḳ

[267] Bu sayfanın derkenarında konuyla ilgisi olmayan birkaç cümle mevcuttur: *"Ba'de's-selâm ma'lûm ola ki pek iyi bu yakında gelecek ğayib yoldâşı bulagidelim inşallah 18 günde 'ale't-ta'cîl geliriz"*
[268] Bu kelime ile bundan bir önceki kelimenin yerleri, kafiye için, değiştirilmiştir.

2257. Bu Yūsuf ḳulları didi cezāsı
Yalan söyleyesiz nedür sezāsı

2258. Bular eydür ki her kim uġrı ola
Davar issi anı ḳul idüp ala

2259. O Yūsuf ḳulları rāżı ola tā kim[269]
Bu ḥükme çünki anlar ola ḥākim

2260. Ṣonuñda İbn-i Yāmīn yükin anlar
Arayuban yük içinde bulurlar

2261. Yük içinde kileyi çün görürler
Dutuban Yūsuf'a anı ṣorarlar

2262. Gelürdi ellerinden virmeyeler
Yirinden hiç anı arḳurmayalar

2263. Velī çün itmişidi ḥükmi anlar
Anuñçün nesne diyemedi anlar

2264. Bular danışdılar girü döneler
ʿAzīze varubanı yalvarurlar

[269] Bu mısra vezne uymamaktadır.

2265. Ki İbn-i Yāmin’i girü alalar
Anuñ yirine birisin ḳoyalar

2266. Pes imdi yüklerin ışmarladılar
Dönüben ḳamusı Mışr’a gelürler

[70a]

2267. Gelürler küllī Yūsuf’uñ ḳatına
Duʿā itdiler anuñ ḥażretine

2268. Bu kez Yūsuf buları çünki gördi
Ne istersiz diyü anlara şordı

2269. Didiler yā ʿazīz sen bize ʿizzet
İdüben eyü itdüñ bize himmet

2270. Umaruz ḳardaşumuz girü bize
Viresiz minnet ola girü size

2271. Bu kez Yūsuf didi ki ḥükmi bayıḳ
Siz itdüñüz görüben anı lāyıḳ

2272. Kim olurise işbu işde sāriḳ
Revādur ki ola işbunda o raḳ

2273. Bu ḳardaşuñuz uġruladı ṣāʿı
Bilürsiz ne diyem işbunda dāʿī

2274. Nebī-evlād ola bir kimesne
Revā mıdur uġrulaya o nesne

2275. Bular didi ki ger uġrulasa ol
Ḥaḳīḳat uġrıyidi ḳardaşı bol

2276. Bu kez Yūsuf naẓar itdi sözine
Didi uş bir bilen ol kendüzine

2277. Viriserdür ol İbn-i Yāmīn'i ol
Velīkin ḫāṭırı ḳalmışdı ki bol

2278. Anuñçün virmedi anlara anı
Didi bunca zamāndan daḫı beni

2279. Üşendiler daḫı dilleri durmaz
Egerçi bunlaruñ elleri irmez

2280. Bularuñ mecmuʿı yalvarup aña
Didi minnet iderüz küllī saña

2281. Anuñ atası vardur pīri aʿmā̱
Kerem idüp bize ḳıl ulu naʿmā

2282. Atası işidüp ġuṣṣa yemesün
Bizüm içün yavuz duʿā (d)imesün

2283. Anuñçün birimüzi eylegil ḳul
Ola dāyimā ḫiẕmetüñe meşġūl

[70b]

2284. Dükeli eylügi yirinde ḳılduñ
Bu bir eyülük de ḳıl çünki yılduñ

2285. Dönüp Yūsuf didi suçsızı alam
O suçlu kişiyi yābāna ṣalam

2286. Olurum beyle itsem bunda ẓālim
O resme eylemez kim olsa ʿālim

2287. Nice ki oldılar bu işde cāhid
Bulara olmadı hergiz fevāyid

2288. Çıḳuban ḳamu ṭaşra itdi tedbīr
Biri birine bunı itdi taʿbīr

2289. Atamuz bizümile itdi peymān
Bunuñ üzre bize virmişdür eymān

2290. Ki anı ḥıfẓ idevüz bunda ġāyet
Girü iledevüz anı selāmet

2291. Eger virmediyise eylügile
Alavuz anı biz yavuzlıġile

2292. Çalap virmişdürür bizlere ḳuvvet
Birümüz bir maḥalleye kifāyet

2293. Yehūdā didi ben olara küşte
İdüp ṭuram çerisini şikeste

2294. Bize Mıṣr'uñ ḳapusundan ne durmaḳ
Çü erlik bize olmuşdur bugün ḥaḳ

2295. Varalum her birimüz bir ḳapuya
Ṣıġınup cümle irelüm Ḫuẕā'ya

2296. Ṣavaş yaraġın idüp ḳamu anlar
Ṣavaş itmege iḳdām itdi (b)unlar

2297. Görür Yūsuf ki beyle oldı aḥvāl
Ḫaber idüp çerisin derdi fi'l-ḥāl

2298. Buyurdı cümle ere cümle leşker
Muʿaṭṭal olmaya yirinde bir er

2299. Sarāyın ḳapusına varmışidi
O ḳırḳ biñ ḳulı eyle ṭurmışidi

2300. Yehūdā anda bir kez naʿra urdı
Mışır'dan iki biñ er cānı virdi

[71a]

2301. Giderken bir sarāya varmışidi
Urup ṭaşile anı yıḳmışidi

2302. Gene aġlayuban çaġırdı Şemʿūn
Ṣıġınup oldı leşker cümle maḥzūn

2303. Çü Yūsuf gördi ki bunları ṭurmaz
Mışır ḳavmi cevāb anlara virmez

2304. Ol İbrāhīm ʿimāmesin özine
Dutup çıḳardı bunlaruñ yüzine

2305. Bular cümle ṣınıḳdı gitdi ḳuvvet
Daḫı ḳalmamışidi aṣlā ṭāḳat

2306. O Yūsuf ḥamle idüp ḳamu dutdı
Bularuñ küllīsi zindāna atdı

2307. Didi ki ṣanduñuz er bunda yoḳdur
Velīkin bilüñüz er bunda çoḳdur

2308. Bular didi ki Tengri'nüñ ḳażāsı
Bize oldı meger oldur rıżāsı

2309. Ve illā bize kimse ḳarşu ṭurmaz
Kimesnenüñ bize hiç eli irmez

2310. Ḳodı zindān içinde tā ḫalāyıḳ
Oturuşdı girü oḳutdı bayıḳ

2311. Didi bu ḫalḳ buları öldüriser
İçinde hiç birisin ḳomayısar

2312. Didi Yūsuf iderüm size şefḳat
Zīre var ḳamuñuzda ki şecā'at

2313. O kimsede ki vardurur şecā'at
İderüm ben aña bilüñ maḥabbet

2314. Sizüñ ḳamuñuz eyledüm ben āzād
Atañuzı varuban idüñüz şād

2315. Yehūdā didi bunda ṭurayum ben
Nicesi olısardur ben göreyin

2316. Varuñ atañuza eydüñ ki bayıḳ
Ol İbn-i Yāmīn anda oldı sāriḳ

2317. Pes imdi dönüben Yaʿḳūb ḳatına
Gelürler ḳamu anuñ ḥażretine

[71b][270]

2318. Bular gecike kimün bula kişi
Viribimişdi göre nedür işi

2319. Gelüben dir ki oġlanlar gelürler
Velī ancaḳ ṭoḳuz kişi olurlar

2320. Daḫı yükleri degül bunda mevcūd
Seferden ḫoẕ olaydı şimdi maḳṣūd

2321. İşidüp aġlayu ḳıldı zārī
Bile aġladı ne ki vardı yāri

2322. Zamāndan ṣoñra aña geldi evlād
Ne ki olmuşdı itdiler aña yād

2323. Daḫı didiler aña işbu kerbān
Ki bizümle idüpdürürdi seyrān

[270] Bu sayfanın müşiri bulunmamaktadır.

2324. Daḫı ol kişiler ki anda bizi
Anuñçün dutdılar ṣorġıl bu sözi

2325. Ṭanuḳlıḳ vireler anda ne ki var
Degülüz biz bu nesnede günāhkār

2326. Didi Yaʿḳūb bulara ki bu zor gün
Sizüñdür eyledüñüz bunı bugün

2327. Dimezüm ben bugün hiç nesne size
ʿİnāyet eyleye Ḥaḳ-Tengri bize

2328. Girü Yaʿḳūb dönüben kendüzine
Didi baḳup bularuñ ol sözine

2329. Meger cemʿ idiserdür girü Tengri
Anuñçün şeyle itdi bunda emri

2330. Ḥakīm oldur Ḳadīr oldur raḥmeti çoḳ[271]
Nice dilerse işler mānīʿi yoḳ

2331. Bahādırluġını çünki işitdi
Ve hem ol ḥükmidür ki anda itdi

[271] Bu mısra vezne uymamaktadır.

2332. Rehīn dutdı ki Yūsuf ola ol er
Ve illā bunlara durmazdı leşker

2333. Girü dönderdi yüzin eyledi āh
O Yūsuf ġuṣṣası baña dir ey şāh

[72a]

2334. Tebāh itdi vücūdumı muḥaḳḳaḳ
Benüm ḥālüme raḥm idübeni baḳ

2335. Gözin aġrıduban belini bükdi
Gözünden yaşını ki ḳatı dökdi

2336. Görüben anı oġlanları aġlar
Yüreklerin anuñçün ḳatı ṭaġlar

2337. Didiler niceye degin bu efġān
O Yūsuf nicesiye ola dermān

2338. Helāk ola diyü ḫavf iderüz biz
Zīrā ki ḳuvvetüñ ḳalmadı hergiz

2339. Bu kez bunlara dir ben ḥüzni iẓhār
İdersem Allāh'a iderüm iy yār

2340. Bilirüm ben anuñ raḥmetlerini
Egerçi dartarum zaḥmetlerini

2341. Size ne bu benüm aġlamaġumdan
Yüregüm ḥüzn ile ṭaġlamaġumdan

ḤİKĀYET[272]

2342. Ḫaberde şeyle omuşdur rivāyet
O Yaʿḳūb-ı nebīdendür rivāyet

2343. Yigirmi yıl daḫı beş yıl o kişi
O Yūsuf ḥażretin añmaḳdı işi

2344. Gice erteye dek Yūsuf diridi
Anuñçün ki ḳatı ġuṣṣa yeridi

2345. Ṣusuz olsa ya ḳarnı açsa anuñ
Hemān ol sözidi dilinde anuñ

2346. Gelüben Cebrāyil dir aña Tengri
Saña ḳılmışdurur işbu dem emri

2347. Niceye degin añarsın anı sen[273]
Bu yārüm idügi şimden girü ben

[272] Hikâyedir.
[273] Bu kelime ile bundan bir önceki kelimenin yerleri, kafiye için, değiştirilmiştir.

2348. Nebīler adıyile senüñ ismüñ
Bulunmaya daḫı ḳalmaya ḥüsnüñ

2349. Eger şimden girü añarsañ anı
Ḥaḳīḳat bil bunı dutma gümānı

[72b][274]

2350. Bu kez Yaʿḳūb bulara dir iy evlād
Virüñ istek bu göñlümi idüñ şād

2351. Umarum Yūsuf'ı daḫı aḫisin
Yalañuz işbu sözim siz yaḳının

2352. Ṭaleb idüñ buları siz i[y] şübbān
Ümīẕdür raḥm ide bize o Raḥmān

2353. Anuñ raḥmetleri çoḳdur ḳulına
Ümīẕ kesmeñ vire anları yine

2354. Bular didi ki varalum ʿazīze
Biti yaz ʿizzet ider ḳatı size

2355. Eyü cömerd kişidür ol be-ġāyet
Daḫı ḫalḳ işidür ehl-i mürüvvet

[274] Bu sayfanın müşiri bulunmamaktadır.

2356. Bu kez Yaʿḳūb aña yazar kitābı
Kitāb içinde iderdi ḫiṭābı

2357. Didi benüm ki İsḥāḳ oġlı Yaʿḳūb
Varidi benüm oġlum ḳatı maḥbūb

2358. Gözüm nūrıyidi cismümde o cān
Yavu vardı bu kez iderüm efġān

2359. Anuñ bir ḳardaşı senüñ ḳatuñda
Dutulmış uġrı diyü ḥażretüñde

2360. Ben uġrı degülüm bil bunı bayıḳ
Degüldür benüm oġlum daḫı sāriḳ

2361. Keremle luṭf idüp viribip anı
Bulasın sen şevāb-ı dü-cihānı

2362. Pes imdi aluban mektūb gitdi
Mışır'da Yūsuf'uñ ḳatına yetdi

2363. Varurlar küllīsi Yūsuf ḳatına
Duʿā idüp dururlar ḥażretine

2364. Bitiyi açuban derḥāl oḳur ol
Niḳāb altında aġlamaġa meşġūl

2365. Bu kez Yūsuf eline alur ḫāme
Atası ḥażretine yazdı nāme

2366. Didi bize irişmişdür kitābuñ
ʿAyān ola ne ki vardı ḫiṭābuñ

[73a]

2367. Benüm ḳatumda istemişsiz oġul
Buyurmuşsız anı ki uġrı degül

2368. Gerekdür ṣabr ide her işde kişi
Ṣoñında lā-cerem ḫoş ola işi

2369. Zire taʿcīl idüpdürür o Şeyṭān
Teʾennī ḫod bilüriz ḳıldı Raḥmān

2370. Havādiṯ de kişiye irse saḫtīn
Taḥammül eyle[ye] tā ola necātın

2371. İşitdük İbrāhīm'i oda nice
Ṣabır ḳılup olur rütbetde yüce

2372. Gerekdür ṣabr idesiz siz de iy yār
Açıla ne ki olmuşdur o düşvār

2373. Yazuban virdi anı bir ḥerīfe
Bu kez Yaʿḳūb'a çün irdi ṣaḥīfe

2374. Didi Yūsuf ḳokusın ben bilürüm
Ṭaleb ḳıluñ anı ki ben bilürüm

2375. Bu sözidür yalañuz enbiyānuñ
Degüldür aṣlā bu söz eşḳiyānuñ

2376. Şoloḳ sāʿat oġullarına Yaʿḳūb
Viribidi yazup bunlara mektūb

2377. Bunı yazmışdı oluñuz ḳatında
ʿAzīzüñ dāyimā siz ḥażretinde

2378. Tevażżuʿ idüben yalvaruñ aña
Ola ki İbn-i Yāmīn'i o baña

2379. Girü vire ve hem yüklerüñüzi
Zīre işbu ḳızılıḳ yeñdi bizi

2380. Yehūdā'yıla mecmuʿı varurlar
ʿAzīzüñ ḥażretine yalvarurlar

2381. Didiler yā ʿazīz bize bu zaḥmet
Niceye dek olısar yoḳ mı raḥmet

2382. Atamuz aġlayup kendüyi yıḳdı
Bu ḳızlıḳ ḫod ḳatı bunları yaḳdı

2383. Şunı ki ḥażretüñe biz getürdük
O vaḳtin ḫizmetüñe biz yetürdük

[73b][275]

2384. Anı alubanı buġdayı bize
Diridük Tengri raḥmet ide size

2385. Ḳatuñuzda anuñ miḳdārı ger yoḳ
Ümīzdür ola Ḥaḳ ḳatunda ki çoḳ

2386. Baġışla raḥm idüp oġlanı bize
Yarın raḥmet ḳıla ol Tengri size[276]

2387. Ne gele ḳulluġundan size anuñ
Ḳul olupdur saña ḫalḳı cihānuñ

2388. Aluban tīz dönelüm biz de yine
Atamuz anı görüben sevine

[275] Bu sayfanın müşiri bulunmamaktadır.
[276] Bu beyitten sonraki beyit, bir istinsah hatası olarak, tekrar yazılmıştır. Tekrar olduğu için buraya alınmaması tercih edilmiştir.

2389. Anuñ ecrin vire dünyāda Allāh
Ve illā viriserdür ʿuḳbāda vallāh

2390. Şu mikdār yalvarup söyledi sözi
Güniden Yūsuf'uñ o sözden özi

2391. Didi vaḳtdür bulara ide iʿlām
Göñüllerinde ḳalmaya hiç ilhām

2392. O Yūsuf ḳardaşına eyü ṭonlar
Giyirüp virmişidi daḫı ḳullar

2393. Ḳuşatdı beline altun ḳuşaġı
Teferrüce çıḳarur dāyma bāġı

2394. Atasından ḫaber virüridi ol
O Yūsuf aġlaridi ki ḳatı bol

2395. Bu ḳamu İbn-i Yāmīn'i mücellā
Görürler oturur kürsīde bile

2396. Biri birine söyler işbu kişi
O Yūsuf'dur degüldür ġayrı kişi

2397. Anuñçün bunca şefḳat ki ider ol
Bu ḳardeş şefḳatidür ġayrı degül

2398. Didiler bu kişi bizi dutusar
Bize ḳatı cezāyı ol idiser

2399. Derilüp küllümüz aña varalum
Anuñ biz ḥażretine yalvaralum

[74a]

2400. Ola ki ṣuçımız ʿafv ide girü
Geçe ne ki olupdurur olaru

2401. Yaḫūẕ idelüm atamuza iḫbār
Nice vāḳıʿ olupdur bize iy yār

2402. Şefāʿat eylesün bize o kişi
Ümīẕdür ʿafv ide bizi o kişi

2403. Görür Yūsuf buları ḫavf idüpdür
O ḫavfdan kendüzin hep unudupdur

2404. Didi hiç siz bilür misiz anuñla
Ne itdüñüz daḫı ḳardaşuñuzla

2405. Bular Yūsuf mısın diyü ṣorarlar
Çü andan işbu sözi işidürler

2406. Didi (ki) Yūsuf'um bu ḳardaşumdur
Bu ʿālemde benüm bu yoldaşumdur

2407. Şu kimse ki ṣabır ide belāya
Cezāsıyla cürüm oldı hidāye

2408. Cefāsına çün (ki) itdüñ taḥammül
Çalap virdi bize bunca tecemmül

2409. Ve bu ḳamu dizin çöküp ṭururlar
O Yūsuf ḥażretine yalvarurlar

2410. Didiler ḥażretüñe Ḥaḳ Teʿālā̲
Bizüm üstümüze ḳılmışdur aʿlā̲

2411. Günāhumuza biz iderüz iḳrār
Daḫı tevbe iderüz aña iy yār

2412. Ola mı suçumuzı ʿafv idesin
Kerem ḳılup bize baġışlayasın

2413. Didi Yūsuf bugün yoḳ size zaḥmet
Çalap ḳılupdurur sizlere raḥmet

2414. Dükeli Rāḥim’inüñ erḥamı ol
Günāh işlese ḳatında anuñ ḳul

2415. Pes imdi Yūsuf anlara didi siz
Yimeñüz anuñiçün ġuṣṣa hergiz

2416. Sizüñ yüzüñüze itdi günizi
Uruban söylemeyem hiç bu sözi

[74b]

2417. Ümīẕ vire baña göstere Raḥmān
Atam ta yine ḳılubanı iḥsān

2418. Ṣorar bunlara atasını girü
Neden görmez olupdurur i[y] meh-rū

2419. Didiler göñlegi dāyim özine
Dönüp aġlayuban sürer yüzine

2420. Bu resme aġlaya her rūz her māh
Gözi nūrın gidermiş bil iy insān[277]

2421. Didi bu göñlegüm iledüñ iy yār
Yüzine ḳoñ ola fi’l-ḥāl ebṣār

[277] Bu beyitte kafiye yoktur.

2422. Daḫı ne kim ḳavim vardur getürüñ
Benüm ḳatuma anları yetürüñ

2423. Buyurdı öñlerine ol ṭa'āmı
Getürüp yediler çünki tamāmı

2424. Bu kez her birine anuñ buyurdı
Laṭīf ṭonlar getürüben giyürdi

2425. Didi ki atama bir kimse varsun
Ḳatı ḳayġudadur ol muştulasun

2426. İşidüp göñli anuñ ola ki şād
Dükeli ḳayġusundan ola āzād

2427. Yehūdā eydür aña ben varayum
Mübārek yüzin anuñ ben göreyüm

2428. Beşāret idüben hem ḥażretine
Şu dem ki varam anuñ ḥażretine

2429. Buyurdı Yūsuf aña bir eyü at
Daḫı ḳaftān giyürdi hem iki ḳat

[75a][278]

2430. Daḫı çoḳ dürlü aña virdi niʿmet
Tā ide atasına ol beşāret

2431. Didi Yūsuf çü gönelesin aña
Bu göñlegümi silkesin o yaña

2432. Ḳoḳusın yel iledüben atama
Birez zāyil (ide) anda ġamāme

2433. Yehūdā çün göneldi yola çıḳdı
O yaña göñlegi fi'l-ḥāl silkedi

2434. Yele emr itdi ḳokusını fi'l-ḥāl
Götürüp atasına itdi ĩṣāl

2435. O dem ki yel anı aña irürdi
Yaʿḳūb ḳızlarıyla otururdı

2436. Didi ki bu Yūsuf'uñ ḳoḳusı bize
İrüşdi bellü bunı dirüm size

2437. Bular dir Yūsuf'ı sen yel idersin
Anuñ göñlüni anı şād idersin

[278] Bu sayfanın 6. beytinden sonra, yazıda noktaların konulma biçimi değişmektedir. Muhtemelen başka biri yazmıştır.

2438. Yigirmi yedi yıldan yel mi ola
O Yūsuf şimdiye dek bāḳī ḳala

2439. Çü bir sāʿat geçicek aña nā-gāh
Beşīr oldı didi kim oluñ āgāh

2440. O Yūsuf bil Mışır'da ṣaġ esendür
Ve ḳardaşları ḫoş ṣaġ (u) ḥasendür

2441. Şoloḳ sāʿat duruban anı çıḳdı
Ḳavim ḳable dükeli öñe üşdi

2442. Didiler nice olmışdur bu efʿāl
Beyān eyle bilelüm nedür aḥvāl

2443. Didi ki Yūsuf'ı bulduḳ yirinde
ʿAzīzidür o Mışr'uñ hep ilinde

2444. Ḳatı ḫoş ṭutdı İbn-i Yāmīn'i ol
Dün (ü) gün ḥācete anuñla meşġūl

2445. Uġırluġı anuñ anda buyimiş
Velīkin maḳṣūdı anuñ oyimiş

2446. Ki İbn-i Yāmīn'i kendi ḳatında
Alıḳoya ola ol ḥażretinde

[75b]

2447. Dönüben didi Yaʿḳūb ḳızlarına
Dimişdi ol olaruñ özlerine

2448. Şunı ki ben bilirüm sizler anı
Bilemezsiz buña dutmañ gümānı

2449. Birezden dir Yehūdā geliserdür
O Yūsuf göñlegin getüriserdür

2450. Gözüñe ḳoyuban ola münevver
Ve hem bize buyurmuşdur o server

2451. Bu ḳavmi aluban Mıṣr'a giderüz
Bu ḳızlıḳ zaḥmetinden ḳurtuluruz

2452. Bu kez Yaʿḳūb aña didi o Yaʿḳūb
Dükeli didigüñdür gerçi merġūb

2453. Velīkin Yūsuf'um ne dīndedürür
Benüm ġuṣṣam bilüñ ki añadurur

2454. Bu kezden didi senüñ dīnüñi ol
Dönüben Allāh'a secde ider bol

2455. Şoloḳ dem secdeye vardı o Yaʿḳūb
Didi ṣaḳlayıcı sensin i[y] Maḥbūb

2456. Sevünüp şāẕ oluban ḳavm-i Kenʿān
Ḥaḳ’a secde idüpdür bil iy insān

2457. Yehūdā göñlegin anuñ getürdi
Atasınuñ yüzine çün yetürdi

2458. Ḥaḳ’uñ emriyle gözlerini fi’l-ḥāl
Görür oldı cihānı budur aḥvāl

2459. Yehūdā çün Mışır’dan aña gitdi
Bu kez ḳardaşları yaraġın itdi

2460. Virür her birisine eyü ṭonlar
Daḫı virdi bulara eyü ḳullar

2461. Daḫı virmişdi bunlara şol atı
Memālikden anuñlaydı necātı

2462. Daḫı virmişdi bin yük buġdayı ol
Daḫı ṭonlar viribirürdi ki bol

2463. Ki Ken‘ān ḳavmine vireler anı
Bularuñ göñli ola şāẕumānī

[76a]

2464. Şunuñ şükrānesi atamı girü
Bulup ṭuram bu dünyāda i[y] nīk-rū

2465. Ve ḳırḳ deve yüki ḳardaşlarıçün
Viribir eyü ṭonlar aḳçe altun[279]

2466. Daḫı virmişdi her birine çādır
Ki dünyāda meṣeliyidi nādir

2467. Atasına viribir giydügini
Daḫı viribimişdi bindügini

2468. Bu kez anuñ ḳatından çün giderler
Varup atası ḳatına irerler

2469. Çü birḳaç gün [ol] arada eglenürler
Bu kez bir ḳavm alup Mıṣr’a gelürler

2470. Melik ḳatına Yūsuf gelmişidi
O ḳardaşların aña dimişidi

[279] Bu mısrada kafiye gereğince bir kısım kelimenin yeri değiştirilmiştir.

2471. Ve ḳardaşlarınuñ erligin aña
Diyüben şāha ḳalmışdı ṭaña

2472. Melik ol vaḳt ḳatı biriydi kişi
Aña ışmarlamışdı küllī işi

2473. Bu sözi Yūsuf aña eyledi yād
Şükür itdi bu göñli oldı ki şād

2474. Didi Kenʿān bizümdürür bugün al
Ne deñlü gerekise ḫazneden māl

2475. Melik kendü mālından her birine
Viribir ṭonları anlara yine

2476. Yūsuf munṭaẓır oldı be-ġāyet
Gelicek anda ide anlara ʿizzet[280]

2477. Na-gāhın gelübeni aña bir er
Didi yaḳın gelüpdür bil i[y] server

2478. Pes imdi Yūsuf aña ḳarşu çıḳdı
Anuñla ḳulları hep bile çıḳdı

[280] Bu mısra vezne uymamaktadır.

2479. O Yūsuf üstine dutmuşdı çādır
Mışır ḫalḳı ḳamu olmuşdı ḥāżır[281]

2480. Melik duydı ki anuñ ger uludur
Aña ʿizzet ḳılarsañ ki eyüdür

[76b]

2481. Velī sulṭān yayaḳ olmaḳ sezā-vār
Degüldür sözümi dutġıl sen iy yār

2482. Bu işde ʿāciz olmuşdı o yigit
Ne dirdi ḥayretinde anı işit

2483. Melik sözin ṭutup itmezisem ben
Atama ʿizzet itmemiş olam ben

2484. Eger inerisem andan muʿayyen
Şınısardur sözi şāhuñ muʿayyen

2485. Pes imdi ṭuruban ḳıldı namāzı
Namāz içinde iderdi niyāzı

2486. Çalap secdede iken uyḳu virdi
Aña uyḳusı içinde buyurdı

[281] ض harfi ile **ḥāżır (حاضر)** şeklinde yazılması gereken bu kelime sehven ظ harfiyle **ḥāẓır (حاظر)** şeklinde yazılmıştır.

2487. Didi her kime ki emr ide maḫlūḳ
Duta buyruġını zīrā ki ʿafv yoḳ

2488. Yūsuf didi ki bu söz durur ḥaḳ
Didi gerekdürür işbunı ṭutmaḳ

2489. Çü bildiler ki gelmişdür yaḳına
Buyurdı ṭabl kösi anda çalına

2490. O Yaʿḳūb bir emīri ki görürdi
Bu Yūsuf mı diyübeni ṣorardı

2491. Buña dirleridi kim ḳullarıdur
O Yūsuf ḥażreti daḫı girüdür

2492. Na-gāhın gördiler ki çıḳdı aḥlām
Budur Yūsuf diyüben itdi iʿlām

2493. Çādır içinde gelürdi o server
Anuñ dört yanını dutardı ḳullar

2494. Gider Yaʿḳūb gelür deveye binmiş
Özi gönderdügi çādıra girmiş

2495. Atasın görüben ol yaña ṣordı
O Yaʿḳūb oġlını çün anda gördi

2496. Deveden aşaġa inüp o derḥāl
Yügürüp anı ḳoçdı budur aḥvāl

2497. Ḳamusı inüben aġlaşdı anlar
Yüregin ḳamusı ṭaġlaşdı anlar

[77a]

2498. Göricek Yūsuf'ı geldi o Yaʿḳūb
Velī aġladı Yūsuf bil i[y] maḥbūb

2499. Anuñçün zīre çoḳ aġlamışidi
Yüregin ki ḳatı ṭaġlamışidi

2500. Bu kez çün Mışr'a geldi ḳamu girü
Niyāz itdi Mışır ḳavmi i[y] nīk-rū

2501. Buları ʿizzet ile ḳondururlar
O durduḳları eve indirirler

2502. Bu kez Yūsuf geçüp taḫta oturdı
Atasın kendü yanına[282] getürdi

[282] *Yanına* kelimesi **"nazal nûn"** ile yazılması gerekirken sehven **"nûn"** ile yazılmıştır.

2503. Gelüben ṣāyiresi anuñile
Çıḳarur Yaʿḳūb'ı taḫtına bile

2504. Şükür idüp ḳodılar yire başın
Bu kez Yūsuf teẕekkür itdi düşin

2505. Didi bābā düşi ki görmişidüm
O vaḳtden ḥażretüñe dimişidüm

2506. Anı rāst eyledi Cebbār-ı ʿālem
Zīre ki eyledüñüz anı bu dem

2507. Yarındası Mışır ḳavmi gelürler
O Yaʿḳūb ḥażretini hep görürler

2508. Getürdiler şu deñlü mālı iy şāh
Ḥisābını anuñ bile ol Allāh

2509. Anı ḳardaşlarına ḳāmu virdi
Olar daḫı mebāliġ māla irdi

2510. Melik durup anı görmege geldi
Müselmān olmaḳ aña rāżı oldı

2511. Zīre çün geldi Yaʿḳūb'ı o gördi
Üzerinden görür nūr göge irdi

2512. Pes imdi bile kim peyġāmberi Ḥaḳ
O Yaʿḳūb (i)bn-i İsḥāḳ'durur ancaḳ

2513. Melik Yaʿḳūb'a dönübeni şordı
Bu oġlanlarını çünki o gördi

2514. Senüñ oġluñ mıdur diyü cevābı
İder şāh ḥażretine ol ḫiṭābı

[77b]

2515. Melik dir Yūsuf'uñdan rāżıyum ben
Eyü işlüdürür ḫulḳıdur aḥsen

2516. Dükeli işlerümi başaran ol
Dükeli mülkümi żabṭ eyleyen ol

2517. Ḫaberde şeyle olmuşdur rivāyet
Ululardan olup ṭurur ḥikāyet

2518. Sarāyında o Yūsuf ḥażretinüñ
Yedi altun ṭaşı var ḫiẕmetinüñ

2519. Degirmen ṭaşı üzre ol dizilmüş
Yoluñ yanında o şeyle ḳonılmuş

2520. Vezinde her biri beş biñ baṭmān
Varidi ola bilüñ siz iy insān

2521. Melik gitdi çü Yaʿḳūb'uñ ḳatından
Selām idüp çıḳardı ḥażretinden

2522. Giderken ayaġı ṭaşa irişdi
Şoloḳ dem şāh oralıḳ ḳatı düşdi

2523. Yügürüp Yūsuf ol ṭaşı getürdi
Atup yābānlara anı yetürdi

2524. Taʿaccüb eyleyüp aña dir ol şāh
Zihī ḳuvvet zihī yigit ki vallāh

2525. Yūsuf ḳardaşı eylüklin aña
Dimişdi şāh taʿaccüb itdi aña

2526. Didi gelsün ḳamusını göreyin
Bularuñ ḳuvvetinden ben ṣorayın

2527. Buyurdı Yūsuf anlara gelürler
Şāhuñ ḳatında ḳuvvetler iderler

2528. Bu kez Şemʿūn havāya ṭaşı atdı
Yehūdā ol havāda ṭaşı ṭutdı

2529. Ve lāfa ṭutup arslanı getürdi
Boġazından şā(h) öñine yetürdi

2530. Bularuñ her biri şāhuñ ḳatında
Hüner işlediler hep ḥażretinde

2531. Taʿaccüb eyleyüp şād oldı Reyyān
Belürdi her birisi ʿind-i sulṭān

[78a][283]

2532. Melik dir Yūsufʾa çün bunca ḳuvvet
Bularuñ var açarlar il vilāyet

2533. Pes imdi Yūsuf anlara dir anı
Didiler başımuz üzre duʿānı

2534. Bularuñ her biri bir şehr alurlar
Biri on biñ er ile ṣavaşurlar

2535. Melik ola dimegin virdi ne kim
O Yūsuf ḥażretini itdi ḥākim

[283] Bu sayfanın 6. beytinden sonra yazı biçimi değişmektedir.

2536. Anuñ ḳardaşları arayuban bir yir[284]
O Mışr'uñ yöresinde dutdılar yir

2537. Yaparlar anda her biri sarāyı
ʿİmāret eylediler her arayı

2538. Ġanī oldı ḳamusı hep bularuñ
Civārı ṭoluyıdı küllī dāruñ

2539. Ṭavar (u) memleket issi olurlar
Orada eglenübeni ḳalurlar

2540. Selām oldı çü bundan ṣoñra Yaʿḳūb
Yigirmi yedi yıl bilgil i[y] maḥbūb

2541. O ḫalḳı daʿvet eyledi tamāmet
Zīre Ḥaḳ aña virmişdi risālet

2542. Yaʿḳūb'a getürdi çoḳlar īmān
Anuñ sözin dutup oldı Müselmān

2543. Sekiz yıl ṭoḳuz ay saġ oldı Reyyān
O Yaʿḳūb'ı ṣoñuna bil iy insān

[284] Bu mısra vezne uymamaktadır.

2544. Müḍeffer adlu oġlı ḳalmışidi
Şāh anı Yūsuf'a ışmarlamışdı

2545. Atasıyidi Firʿavn-ı laʿînüñ
Ṭoḳuz yaşıydı ol vaḳt yaşı anuñ

2546. O Yaʿḳūb bunlara çün ṣormışidi
Nice itdi saña bunlar dimişdi

2547. Didi Yūsuf dimedi aṣlā anı
Ḫacîl itmeye tā ki ol civānı

2548. Aña Cibrîl gelüben itdi iḫbār
Bu kez atasına gelürler iy yār

[78b]

ḲĀLŪ YĀ EBĀNĀ'STAĠFİR LENĀ ẒUNŪBENĀ İNNĀ KÜNN ḪĀṬİ'ĪN[285]

2549. Didiler yā ata itdük ḫaṭāyı
Bizümçün Tengri'den itgil duʿāyı

2550. Günāhımuza ḳamu tevbe itdük
O vaḳtin kim anı yañılup itdük

[285] Yūsuf, 97: "Oğulları, 'Ey babamız! Allah'tan suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten suçlu idik.' dediler."

ḲĀLE SEVFE ESTAĠFİRU LEKUM RABBĪ İNNEHU HUVE'L-ĠAFŪRU'R-RAḤĪM[286]

2551. Didi Yaʿḳūb bulara ki i[y] şübbān
Diyiserüm sizüñçün bunda ġufrān

2552. O Tengri'den ki Ġaffāru'ẕ-Ẕünūb'dur
O duʿādan ki Keşşāfu'l-Kürūb'dur

2553. Sebeb oldur ki teʾḫīr itdi Yaʿḳūb
Seḥer vaḳti zīre olmuşdı merġūb

2554. Ḳabūl oluridi ḳılsa duʿāyı
Seḥer vaḳti ola ḳılam şenāyı

2555. Daḫı dirler ki ʿafv ider o Maʿbūd
O vaḳtin ki ḫaşm ola aña ḫoşnūd[287]

2556. Ki teʾḫīrinde anuñ ola maḳṣūd
Ṣoraydı Yūsuf'a oldacı ḫoşnūd

2557. Ki andan ṣoñra ḳılaydı duʿāyı
Bularuñ çünki itmişdür ḫaṭāyı

[286] Yūsuf, 98: "Yakub, 'Rabbimden sizin bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.' dedi."
[287] Ḫoşnūd kelimesi, müstensih tarafından ḫoşnūz şeklinde yazılmışsa da kafiye gereği ḫoşnūd şekli tercih edilmiştir.

2558. Ḫaber bunda budur bilüñ siz iy yār
Zelīḫā çün ider erine iḳrār

2559. Zelīḫā'yı boşadı idi ol dem
Zelīḫā Yūsuf içün yer idi ġam

2560. Zelīḫā'yı diledi nice kişi
Velī varmadı aġlamaḳdı işi

2561. Anuñ ʿışḳunda olmuşdı o ḳāyim
O Yūsuf sözüyidi dilde dāyim

2562. Anuñ ʿışḳı hemīşe artar idi
O derdi mūnis idüp derd yedi

2563. Bunuñ üzere geçdi on sekiz yıl
Dükeli mālını ḫarc itdi sen bil

[79a]

2564. Kim anuñ sözini ḳatında aña
Biñ altun virüridi fi'l-ḥāl aña

2565. Şu resme virüridi rūz her sāl
Ḳatında ḳalmadı aṣlā anuñ māl

2566. Yüzin dīvāra virüp aġlaridi
Gözünden ırmaḳ olup çaġlaridi

2567. Bu resme aġlariken gözleri kūr
Olur ḫalḳ arasında kendüzi ḫor

2568. Dükeli ḳavm anı ḫorlarlaridi
Gice gündüz aña sögerleridi

2569. Ḫuẕā şāhı çü ʿuḳbāya yetürdi
Zelīḫā'yı daḫı maʿşūḳ irürdi

2570. Dilemekde anuñ göñli yoġidi
Civārı zīre anda ki çoḳ idi

2571. Velīkin Yūsuf oda ṣoḳmışidi
Zelīḫā özin oda yaḳmışidi

2572. Didi ki beni iledüñ o yola
Ki Yūsuf ḥażreti ki anda gele

2573. Zelīḫā ki ḳatı buñalmışidi
Aña ḳayġu tuzı tökülmişidi

2574. Zelīḫā'ya didiler aña bühtān
İdüben ṣabrı ḳılduñ nice ezmān

2575. Daḫı nice nice sen aña zaḥmet
İdüp ṭurursın aña çoḳ meşaḳḳat

2576. Bu kez olmuşdurur ʿālemde ol şāh
Saña ḳaḳıyası olursa nā-gāh

2577. Anuñ ḳatında sen nice varasın
Ya ḫışmından anuñ ḳanca varasın

2578. Didi ki Tengri'den ḳorḳan kimesne
Ne ḳorḳu dir ne ḫod dir aña nesne

2579. Zelīḫā'yı o yola getürürler
Didügi yire anı yetürürler

2580. O Yūsuf ḥażreti çün aña irdi
Zelīḫā bir depe üstinde ṭurdı

[79b]

2581. Didi şol kimse kim ḥıfẓ ide ṣabrı
Ḳul ise ger beg eyler anı Tengri

2582. O ki şehvet sevine oldı meşġūl
Begiken Ḥaḳ anı eyler bilüñ ḳul

2583. Bunı işidicek o ḫalḳa şordı
Zelīḫā'dur didiler şāh durdı

2584. Ḫiṭāb idüp Zelīḫā'ya didi şāh
Āvāzın işidüp itmişdürür āh

2585. Sürūrundan gidüpdür ʿaḳlı ġāyet
Cevāb itmege ḳalmamışdı ṭāḳat

2586. Ki Yūsuf yaʿnī aña söylemişdür
Söz ile anı ḳatı ṭuyulmışdur

2587. Zelīḫā'nuñ çü ʿaḳlı girü geldi
O Yūsuf ḥażreti çün anı bildi

2588. Didi ki yā Zelīḫā nice ḥālüñ
Ya nicesi gidüpdür bunca māluñ

2589. Didi gözüm varidi nūrı gitdi
Ve mālum senden ötrü küllī yitdi

2590. Didi Yūsuf gözüñ noldı ki görmez
Didi çoḳ aġlamaḳdan nūr olmaz

2591. Didi Yūsuf aña belüñ ne oldı
Didi ġuṣṣañ bu göñlüm ḳatı ṭoldı

2592. Didi aña ki şimdi ne dilersin
Bu mevżıʿda ki gelüben ṭurursın

2593. Didi gözlerümüñ nūrın dilerüm
Ki senüñ o yüzüñ anuñla görem

2594. Taʿaccüb eyleyüben ḳaldı ṭaña
Didi bunca ʿaẕābile baḳ aña

2595. Henüz ʿışḳımdurur göñlinde ḳāyim
Anuñçün ẕikr ider beni o dāyim

2596. Zelīḫā didi ʿışḳum ger bilesin
Elüñde ḳamçuñı baña viresin

2597. Vireydi irüşmeden tā ziyāne
Virür Yūsuf anı aña revāne

[80a]

2598. Götürüp aġzına ol itdi bir āh
Od idindi özi göyündi ol şāh

2599. Buyurdı evine iletdiler anı[288]
Zelīḫā sevinüp şāẕ oldı cānı

[288] Bu mısra vezne uymamaktadır.

2600. Gelüben Yūsuf’a didi o Cibrīl
Ne ister ol Zelīḫā ṣor anı bil

2601. Zelīḫā’ya bu kez çün ṣordı anı
Didi cismümile ḥüsn (ü) civānı

2602. Dilerüm Ḥaḳ Teʿālā̱ vire bańa
Bunuñla ʿavret olam şāh sańa

2603. Pes imdi yüz dutup Yūsuf Ḫuẕā’ya
Olur meşġūl şoloḳ dem ol duʿāya

2604. Ḳabūl itdi duʿāsın olġıl āgāh
Bayaġı gibi eyledi anı Şāh

2605. Şükür ḳıldı Zelīḫā çünki gördi
Ki ḥüsnini Ḥaḳ aña girü virdi

2606. O Yūsuf çün anı o resme gördi
Aluban anı maḳṣūdına irdi

2607. O şehrüñ ḳavmi küllī işidürler
Sevinüp şāẕ olup alḳış iderler

2608. Getürmişdi Zelīḫā aña īmān
Didi gerek olasın sen Müselmān

2609. Zelīḫā dir ki getürmişüm īmān
Bunı bilmez misin sen ki i[y] sulṭān

2610. Kişi hiç ḥālde düşe ḳārşu olmaz
Eger olursa ḳārşu dost olmaz

2611. Ki bildüm seni ḳanḳı dīndesin sen
Şoloḳ dem dīnüñe döndüm yiñe ben

2612. O Yūsuf işidüp şāẕ oldı ġāyet
Zelīḫā'ya ol ögretdi şerī'at

2613. Zelīḫā 'ışḳını bu kez o Raḥmān
Bıraḳdı Yūsuf'uñ göñline iy cān

2614. Zelīḫā dāyimā Allāh'a ṭā'at
Ḳılardı kendüye itmişdi 'ādet

[80b][289]

2615. Anuñ göñli Ḫuẕā'nuñ göñli ṭoldı
O Yūsuf dostlıġını ol unutdı

[289] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.

2616. Ḳaçan Yūsuf aña ḳaṣd ideridi
Zelīḫā ḥażretinden gideridi

2617. O Yūsuf ḥażreti dir ki i[y] kişi
ʿAceb degüldürür görüñ bu işi

2618. Hemīşe ben ḳaçardum şimdi benden
Ḳaçarsın sen bediʿidi bu ḥüsnden

2619. Zelīḫā dir bu göñlüm şeyle oldı
Ki Ḥaḳ ʿışḳı anuñ içine ṭoldı

2620. Daḫı ḳalmadı anda ḫālī bir yir
Ki maḫlūḳ sevgüsin ṣıġıra tedbīr

2621. Zelīḫā bir gün andan ḳaçmışidi
Anuñ ardına Yūsuf düşmişidi

2622. İrüşüp göñlegin yapışdı yırtdı
Zelīḫā bu kez aña gör ne itdi

2623. Didi göñlegümi döndürdüñ iy şāh
Senüñ göñlegüñe olġıl sen āgāh

2624. Anuñla on sekiz yıl bile oldı
Zelīḫā'dan yedi oġlanı oldı

2625. Beşiyidi bularuñ bil er oġlan
Ḳızidi ikisi bellü iy insān

2626. O Yūsuf ḥażretine bil nübüvvet
Degüpdür atası çün itdi rıḥlet

2627. Çü naḳl itdi bu dünyādan o Reyyān
Ölicek atası yirine sulṭān

2628. Velīkin ṣaḳlamaḳ Yūsuf ḳatında
Olurdı küllī begler ḥażretinde

2629. Zīre ışmarlamışdı aña Reyyān
Ölicek oġlını eyledi sulṭān

2630. Zamānile bu oġlunuñ evlādı
Dükeli pāẕişāhlıġı o bildi

2631. O Yūsuf ḥażretinüñ daḫı 'ömri
Tamām oldı irişdi ṣoña emri

[81a]

RABBİ ḲAD ĀTEYTENĪ MİNE'L-MÜLKİ VE 'ALLEMTENĪ MİN-TE'VĪLİ'L-EḤĀDĪŞİ …[290]*

2632. Ölüm vaḳtinde didi ki Ḫuẕāyā
Baña mülk virdüñ iy Muʿṭī'l-ʿaṭāyā

2633. Daḫı düş ʿilmin ögretdüñ muḥaḳḳaḳ
Şerīʿat ʿilmini virdüñ sen iy Ḥaḳ

… TEVEFFENĪ MÜSLİMEN VE EL-ḤİḲNĪ Bİ'Ṣ-ṢĀLİḤĪN[291]

2634. Selāmetliġile cānumı apar
Nebīlerile yarın beni ḳopar

2635. Meger ḳardaşları duymuşdı Allāh
Cihānda Yūsuf'ı ḳılmışdurur şāh

2636. Yarın sulṭānlarile ḳoparısar
Nebīlerden o Yūsuf ayrılısar

2637. Anuñ çün meşġūl oldı ol duʿāya
Niyāz idübeni ulu Ḫuẕā'ya

[290] Yūsuf, 101: "Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin…"
*Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.
[291] Yūsuf, 101: "… Benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat!"

2638. Ve hem Yūsuf işitmişdi bunı kim
Ḫalīl aşlına dirleridi Müslim

2639. Bu söz de budurur bilüñ ki burhān
Ḥanīfen Müslimen[292] didi bu Ḳurʾān

2640. Bu āyetden Ḫalīl'dür bil muʿayyen
Bu kez ẕikr idelüm ola mübeyyen

2641. Ki yaʿnī Yūsuf eydür yā İlāhī
Dükeli ʿālemüñ sensin penāhı

2642. Ḳopar İbrāhīm aşlından beni sen
Selāṭīnle ḳoparma Şāh-ı Ẕü'l-menn

2643. Bu kez ḳardaşlarınuñ buydı ḥāli
Nebī oldı ḳamusı bi't-tevābī

2644. Bularuñ çoḳ oluban ḳatı evlād
Bu ḫalḳā ideridi ḳamu irşād

2645. On iki bölük olmuşdı iy insān
Şuña degin ki Firʿavn oldı sulṭān

[292] Āl-i İmrān, 67: "… o tek Allāh'a inanıp boyun eğmiş birisiydi…"

2646. Buları meʾsūrinile dutup ol
Diridi bize olmuşdur ḳamu ḳul

[81b][293]

2647. O Yūsuf daḫı ḳardaşları bize
Ḳul idi siz de oluñ şimdi bize

2648. Oġulların ḳul eyledi o kāfir
Ve ḳızların ḳaravaş itdi ẓāhir

2649. Hemīşe beyle idüp aʿcez virdi
Daḫı dürlü ʿaẕābı ol virürdi

ḲIṢṢA-İ FİRʿAVN ʿALEYHİ'L-LAʿNE[294]

2650. Zamān irdi çü Firʿavn-ı laʿīne
Müneccimler gelürler hep evine

2651. Meger dutmuşlaridi ṭāliʿine
Bilürler ne ki olur ol laʿīne

2652. Didiler şāha olmasun ẕevālüñ
Mübārek ḫāṭıruñdan hiç melālüñ

[293] Bu sayfada müşir bulunmamaktadır.
[294] Firʿavun (Allah'ın laʿneti onun üzerine olsun!)'un kıssasıdır.

2653. Zamānuñda ḫoş olupdurur iy şāh
Kitāb içinde bulduḳ bunı nā-gāh

2654. Benī İsrā'īlīlerden bir oġlan
Ḳoyısardur bilüñ siz eyā sulṭān

2655. Saña idiser ol dürlü ʿaẕābı
Elinde olısar mülküñ ḫarābı

2656. Bunı biz didük üşte ki bilesin
Aña göre ʿameline ḳılasın

2657. Getürmişdür maʿālimde i[y] kişi
Uyurken ol laʿīn görmüşdi düşi

2658. Gelür Beytü'l-Muḳaddes'den aña od
İḥāṭa ḳıldı Mışrīleri merdūd

2659. Ḳamu Ḳıbtīyi iḥrāḳ itdi ol nār
Benī İsrā'īl'i yaḳmadı iy yār

2660. Muʿabbirler getürüp şordı anı
Bular Firʿavn'a itdiler beyānı

2661. Ki doġısar Benī İsrāyl'den[295] oġlan
Helāküñ bundan ola senüñ iy cān

2662. Çü işitdi bularuñ sözini ol
Anı redd eylemege oldı meşġūl

[82a]

2663. Şunı bilmezdi ki Ḥaḳ itse taḳdīr
Anı bozmazdı hiç vechile tedbīr

2664. Dönüben bunlara ṣordı o melʿūn
Bu sözden ki olupdur ḳatı maḥzūn

2665. Anası raḥmine düşdi mi oġlan
Naẓar ḳıluñ ki idem aña dermān

2666. Görüben didiler iy şāh-ı ekrem
Dükeli ḳullaruña sensin erḥam

2667. Henüz ata belindedür anı bil
Aña cehd eyleyüben çāresin ḳıl

2668. Didi Firʿavn-ı melʿūn işidüñ siz
Kimesne ʿavrete varmaya hergiz

[295] Kelime **İsrā'il** şeklinde yazılmıştır; ancak vezin gereğince **İsrāyl** şeklinde okunması tercih edilmiştir.

2669. Benī İsrāyilīlerden ne ki var
Varırsa olısardur işi düşvār

2670. Anuñ başın bilüñ kesdüriserüm
Boġazından yaḫūẕ[296] aṣdurısarum

2671. Doġan oġlanı da öldürürüm ben
İdüp anı baña olmaya düşmān

2672. Kişiler ḳodı her kūyda yürürler
Ki oġlan doġduġunı yörenirler

2673. Nerede bulısar öldürelerdi
Didügin hep aña ḳılduralardı

2674. Bu resme iḥtiyāṭ idüp o tedbīr
İder līkin görüñ ki neydi taḳdīr

2675. Getürüp Mūsā'yı evinde anuñ
Bulara besledür ḥükm-i Ḫuẕā'nuñ

2676. Ki kendü ḳudretin gösterdi ol Şāh
Ne dirse idiserdür anı vallāh

[296] Kelime "**elif**'siz yazılmıştır.

2677. Müneccimden işitmişiken anı
Daḫı ḳorḳmuşiken ol resme cānı

2678. Nice besledür evinde ol Allāh
Zihī ḳudret zihī faż̧l u zihī Şāh

2679. Ve hep ider ṭoḳsan biñ ṣabiyi ol
Ṭaleb ideriken eyledi maḳtūl

[82b][297]

2680. Bu kez Ḳıbṭīler içinde ekābir
Ne ki vardı ḳatında oldı ḥāżır

2681. Ölet girmişdür anlara i[y] sulṭān
Ḳırarlar ne ki olsa güccük oġlan

2682. Öletden ölür anlaruñ kibārı
Boġazlanur ne ki vardı ṣıġārı

2683. Yaḳīn oldı ki bize düşe ol kār
Ḳırılup ḳamusı bunlaruñ iy yār

2684. Pes imdi buyurur Firʿavn-ı Şeyṭān
Ne ki doġarise bir yılda ġılmān

[297] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

2685. Ẕebih idüp emānı virmeyeler
Ve bir yılda girü öldürmeyeler

2686. Ṭoġar Hārūn o yılda ki emīn
İdüpdür anası yemez ġamın

2687. Velī Mūsā cihāna geldügi yıl
Ġulām öldürülürdi anı ki bil

2688. Didiler baʿżılar Mūsā ibn ʿİmrān
Ol İbn-i Yāmīn aṣlından iy insān

2689. Ve baʿżı dir Yehūdā neslidür ol
Çalap ḳatında olmışdur o maḳbūl

2690. Didiler anuñiçün Mūsā aña
Ki taḳrīr eyleyem vechini saña

2691. Aġaçla ṣuda bulunmuşdur iy yār
Ṣu içinde ḥıfẓ itdi anı Cebbār

2692. Didiler ʿİbrī dilince ṣuya mū
Mūsā didi bular aġaca ḳamu

2693. Atasıydı adı ʿİmrān'dı anuñ
Ḳatında oluridi ol evinüñ

2694. Bir oġlı daḫı varidi o Hārūn
Ki bir yigit idi ʿālemde mevzūn

2695. Ve bir ḳızı (var idi) adı Meryem
Cihān içinde maḥbūb idi ol hem

2696. Burada beyle dir bellü ḥikāyet
Ki anı ulular itdi rivāyet

[83a]

2697. Ki Mūsā anası olmuşdı ḥāmil
Yaḳın oldı ki oġlan ola ḥāṣıl

2698. Didi ʿavret nideyin ben İlāhī
Dükeli maḫlūḳuñ sensin penāhı

2699. Na-gāhın ḳulları bunda geleler
Elimden oġlanı benüm alalar

2700. Nicesi eyleyem ben buña dermān
Meger yārī ḳıla baña o Sulṭān

2701. Ṣıġınurum saña iy Pāẕişāh'um
Ḳamu yirde benüm sensin nigāhum

2702. Doġurmaġa çü Tengri ḳıldı fermān
Ṭoġurur bir gice bir ḫūb oġlan

2703. Leṭāfet içre görklüydi cemāli
Kimesne görmemişdi bu kemāli

2704. Görüp yüzin anası oldı ḥayrān
Bilemezdi nicesi ide dermān

2705. Bu kez oġlanı çün eline aldı
Anuñ göñli evi ġuṣṣayla doldı

2706. Bunı dirdi ki ḳorḳarum geleler
ʿİyālüm çeküp elümden alalar

2707. Tebāh ideler iledüben anı
Yaḳalar işbu cismümdeki cānı

2708. Ve beni ideler ʿālemde ber-dār
Baña iş ideler yā ḳatı düşvār

2709. Ve illā nice öldürem ben anı
Çıḳaram işbu cismümdeki cānı

2710. Bunı teşvīş idüp uyḳuya daldı
Ol uyḳunuñ içinde düşi gördi

VE EVḤAYNĀ İLĀ ÜMMİ MŪSĀ EN ERŻİ‘ĪHİ FEİẒĀ ḪİFTİ ‘ALEYHİ FEELḲĪHİ Fİ’L-YEMMİ VE LĀ-TEḪĀFĪ …[298]*

2711. Düşünde didiler emzür anı sen
Zīre eyle buyurdı Şāh-ı Ẕü’l-menn

2712. Eger ḳorḳariseñ oġlanı alġıl
İledüben deñize anı ṣalġıl

[83b][299]

2713. Daḫı ḳorḳmaġıl anuñçün i[y] kişi
Ve ġuṣṣa yeme olısardur işi

2714. Girü oġluñ saña biz getürevüz
Senüñ ḳatuña anı yetürevüz

2715. Anı biz ḳılısaruz enbiyādan
Gerekdür kim ola ol aṣfiyādan

2716. İşidür çün Mūsā anası anı
Sevinüp şād olur cisminde cānı

[298] Ḳaṣaṣ, 7: “ Mûsâ’nın annesine, ‘Onu emzir, başına bir şey gelmesinden korktuğun zaman onu denize (Nil’e) bırak, korkma, üzülme.’ diye ilham ettik…”
*Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.
[299] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

2717. Diledi düze ḳabir ṣandūġı ol
Anuñçün dülger istemege meşġūl

2718. Na-gāhın gördi bir dürger dir aña
İşim var düzivirgil anı baña

2719. Düzetgil benüm içün ṣandūġı ḫūb
Dükeli ḫalḳ ḳatında ola merġūb

2720. Pes imdi gelüben ṣandūġı itdi
Dönüben girü yolı dutdı gitdi

2721. Anası duruban oġlanı yudı
Ṣaruban ṣandūḳ içre anı ḳodı

2722. Tevekkül idüben oġlanı aldı
Götürüp Nīl'üñ ırmaġına ṣaldı

2723. Aḳardı iki bölük oluban Nīl
Gelürdi biri köşkine anı bil

2724. O köşk altında varidi bir ulı
Ḥavuż ki olmuşidi içi ṭolı

2725. Nīl'den şu aḳup gelürdi aña
Teferrüc ider idi dāyim aña

2726. O şandūġı şu alubanı gitdi
İşitgil imdi Cibrīl nice itdi

2727. Şoloḳ sā'at irüşüp anı aldı
Sarāyına giden bölüge şaldı

2728. Aluban şu anı ḥavża giderdi
Kenārında irüben devr iderdi

2729. Şıyāşın gördüler anda çü eri
Ki Fir'avn'uñ idi o ne ki varı

[84a]

2730. Biri birine dirdi bu ne olsa
İçinde dürr anuñ ya cevher olsa

2731. Pes imdi dutup anı getürürler
Ḫātūnları ḳatına yetürürler

ḲIṢṢA-İ MŪSĀYU İBN-İ 'İMRĀN 'ALEYHİ'S-SELĀM[300]

2732. Didiler ki bunı biz şuda bulduḳ
Yaturdı ḥavż içinde işbu şandūḳ

[300] 'İmrân oğlu Mūsâ (Allah'ın selamı onun üzerine olsun!)'nın kıssasıdır.

2733. Didi ki Āsiye bunı açuñ siz
Görelüm ne var içinde anuñ biz

2734. Çü açdılar görürler anda bir ḫūb
Laṭīf oġlan ki ʿālem içre maḥbūb

2735. Żiyāsın yüzi günidi münevver
Yaḫūd bedr olmışidi dir o server

2736. Çü gördi Āsiye Ḫātūn anı
Sevinüp aña virdi göñl ü cānı

2737. Didi virmişdürür baña ol Allāh
Bunı erzānī görüp baña vallāh

2738. Ki göñlümde ne kim vardur melāmet
Bunuñla eyleyem anı izālet

FE'L-TEḲAṬAHŪ ĀLU FİRʿAVNE LİYEKŪNE LEHUM ʿADUVVEN VE ḪAZANEN …[301]*

2739. Firʿavn ehl-i beyt ki anı buldı
O Mūsā ḥażretini anda aldı

[301] Ḳaṣaṣ, 8: "Nihayet Firavun ailesi kendilerine düşman ve üzüntü kaynağı olacak olan o çocuğu bulup aldı. …"
* Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.

2740. ʿAduvv ola tā ki bunlara Mūsā̱
Ve ġuṣṣa ola hem ḥīne tā Mūsā̱

2741. Ol Āsiye Ḫātūn ki aña tevfīḳ
Virüp ṭutardı zeynullāh[302] taḥḳīḳ

2742. Naẓīri yoġidi ḫūbluḳda anuñ
Güzelidi zamānında cihānuñ

2743. Şām iḳlīminde idi aṣlı ulu
Ki Lūt neslinden idi eyü ḫūlu

2744. Henüz bākirdi zīrā ki o melʿūn
Ḳatına varmayup olmışdı maḥzūn

[84b]

2745. Zīrā ʿinnīn idi Firʿavn-ı maġrūr
Ḥaḳ anı eyledi dünyāda maḳhūr

2746. Otuz yıl anuñile oldı dāyim
Ve denī ḫiẕmetinde idi ḳāyim

2747. O vechden ḫoş ṭutardı ḳatı anı[303]
Ki ister görmezidi bu cihānı

[302] ز harfiyle **zeynullah (زينالله)** şeklinde yazılması gereken kelime, ذ harfiyle **zeynullāh (ذينالله)** şeklinde yazılmıştır.
[303] Bu kelimelerin yerleri kafiye gereğince değiştirilmiştir.

2748. Ne nesne ki o Firʿavn diridi ol
Ḳatında olur idi bil ki maḳbūl

2749. Ḫatūn pes ṣandūġı varup getürdi
O Firʿavn öñüne anı yetürdi

2750. Didi ki şāha senüñ devletüñde
Dükeli nesnemüz ḥāṣıl ḳatuñda

2751. Velīkin ġıybet idüp il vilāyet
Ki yoḳdur oġluñuz diyüp (be)-ġāyet

2752. Bir oġlan buldum iy sulṭān-ı ʿālem
Cihān içinde yoḳdur miṯli bu dem

2753. Viribidür bunı bize ya Mennān
Dükeli ʿāleme oldur ki Sulṭān

2754. Naẓar idüp çü Firʿavn anı gördi
Anuñ sevgüsine göñlini virdi

2755. Velī ḳurup dir olmasun bu oġlan
Benī İsrāʾīlī ola iy insān

2756. Ki mülk anuñ elinde yıḳılısar
Baña dürlü ʿaẕābı ol idiser

2757. Anı öldürelüm neye gerek ol
Na-gāhın ola bizden yaña ol bol

2758. Yig ola ḳılavuz biz anı helāk
Helāk eylemedin o bunca emlāk

2759. Bu kez dir Āsiye Ḫātūn iy şāh
Buña ḫışm eyleyüp öldürme nā-gāh

[85a]

2760. Bunı idinelüm sevgülü oġul
Degül ki ḳatımuzda ola bu ḳul

2761. Gözin açubanı ol bizi göre
Maḥabbet idüben göñlini vire

2762. Çü seve bizi göñülden bu oġlan
Bilā-şek olmayısar sizde noḳṣān

2763. Rıżā virdi aña Firʿavn-ı melʿūn
İki ʿālemde olmışdur o maġbūn

2764. Ṭaleb idübeni ṭaya getürdi
Ol oġlan ḳatına anı yetürdi

2765. Çü virdi emcegin emmedi hiç ol
Ḳatında olmadı ol ṭaya maḳbūl

2766. Daḫı çoḳ ṭayalar bulmuşlaridi
Ol oġlan ḳatına gelmişleridi

2767. Bularuñ her biri emcegin aña
Virürdi lîki baḳmazdı o yaña

2768. Buları çünki emmedi giderler
Bu kez kendü anasın ʿarż iderler

2769. Getürdi virür emcegini aña
Alur Mūsā ḳalurlar şeyle ṭaña

2770. Didi Firʿavn aña emzür bunı sen
Ne ki dirseñ anı virem saña ben

2771. Çü Mūsā'ya anası ola ṭaya
Anuñ ḥaḳḳı virürleridi eye

2772. Anasın ḫoş ṭutarlardı be-ġāyet
Virürdi aña dürlü dürlü ḫilʿat

2773. Çü ışmarladı Allāh'a nigārın
Girü virdi aña dünyāda yārīn

2774. Ki besletdi anuñ südiyle anı
Sevündürübeni şāẕ oldı cānı

2775. Meger yād itdi o Firʿavn-ı melʿūn
Göre ol Mūsā'yı evinde birgün

2776. Nice olmışlardur ki göre anı
Sevine ḳayġudan şāẕ oldı cānı

[85b][304]

2777. Didigüm oġlanı baña getürüñ
Bu sāʿat anı elüme yetürüñ

2778. Anası eline virdi şoloḳ dem
Görüben şāẕ olup giderdi ol ġam

2779. O Firʿavn-ı laʿīn oturmuşidi
İleyine anı yaturmuşidi

2780. Ṣuna Mūsā na-gāhın aña elin
Dutar fi'l-ḥāl ol anuñ saḳalın

[304] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

2781. Şu resme çekmişidi ṣaḳalını
Güçile aldılar anuñ elini

2782. Bir avuç ḳıl anuñ elinde ḳaldı
Saḳalın çün Mūsā elinden aldı

2783. Bu işden ḳatı ḳorḳdı göñl (ü) cānı
Bu kez öldürmege ḳaṣd itdi anı

2784. Didi budur baña düşmen olısar
Bu mülk ü mālum elümden alısar

2785. Müneccimler baña didi ki anı
Bu oġlan olısar yoḳdur gümānı

2786. Aña dir Āsiye Ḫātūn i[y] sulṭān
Ne bilsün itdügin bu güccük oġlan

2787. Size bilmezliginden itdi oġlan
ʿİtāb itmeñ anuñçün siz i[y] sulṭān

2788. Eger dilerseñüz anı bilesiz
Burada bir işi daḫı ḳılasız

2789. Getürüñ bir çanaḳ odı öñüne
Ve bir çanaḳ cevāhir daḫı yine

2790. İleyne öñüne ḳoñ anı anuñ
Çıḳa göñlüñde ne vardur gümānuñ

2791. Elin ṣunarise yāḳūta bilüñ
Ne dilerseñüz aña eyle ḳılun

2792. Eger ṣunarise oda bu oġlan
Bilüñ ki bilmez anı eyā sulṭān

2793. Çü bilmeye kişi itdügi işi
Anuñçün ġuṣṣa nice çeke kişi

[86a]

2794. Pes imdi eyledi ne kim didi ol
Sözi ḳatında olubanı maḳbūl

2795. Diledi o Mūsā yāḳūta ṣuna
Yüzin döndi ki andan yaña duta

2796. Urup Cibrīl[305] elin iletdi derḫāl
Yapışdı terk itdi evvel aḥvāl

[305] Bu kelime **Cebrā'il** şeklinde yazılmıştır; ancak vezin gereğince **Cibrīl** şeklinde okunmuştur.

2797. Dili ucını yaḳmışidi ol nār
Anuñçün ʿuḳde oldı dilde iy yār

2798. Nübüvvet degdüginde dir o sulṭān
Dilimden ʿuḳdeyi şeş ḳılup iʿān

… RABBİ’ŞRAḤ LĪ-ṢADRĪ (25) VE YESSİR LĪ-EMRĪ (26) VAḤLUL ʿUḲDETEN MİN-LİSĀNĪ (27) YEFḲAHŪ ḲAVLĪ (28)[306]*

2799. Pes imdi besledi evinde girü
Yigirmi yaşına irdi i[y] nīk-rū

2800. Şu resime ṭutaridi Mūsā ol
Mışır ḫalḳı ṣanurdı anı oġul

2801. Ḳaçan göreyidi anı ḫalāyıḳ
Aña ʿizzet iderleridi bayıḳ

2802. Ne vaḳit ṭaşra çıḳaydı bilüñ ol
Çıḳardı dört yüz anuñla eyü ḳul

VE DAḪALE’L-MEDĪNETE ʿALĀ ḤĪNİ ĠAFLETİN MİN-EHLİHĀ …[307]*

[306] Ṭāhā, 25, 26, 27, 28: “ (Mûsâ, dedi ki:) ‘Ey Rabbim, gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimden düğümü çöz. Sözümü iyi anlasınlar.’ ”
* Bu ayetler siyah mürekkep ile yazılmıştır.
[307] Ḳaṣaṣ, 15: “Mûsâ, halkın habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada biri kendi tarafından…”
* Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.

2803. Meger çıḳmışidi Mūsā ki bir gün
Giyerdi egnine dürlü nefīs ṭon

2804. Olupdururdı ẓuhruñ vaḳti iy yār
Ḥarāretden uyumuşdı ḳamu şār

2805. Teferrüc idüben yürür yalañuz
Kimesne yoḳdı anuñla yalañuz

2806. Na-gāhın gördi iki kişiyi ol
Birisi birini dögmege meşġūl

2807. Benī İsrāyilīlerdendi biri
Ve Ḳıbtī'yidi hem daḫı o biri

2808. O dūn ilde diyü Ḳıbtī dögerdi
Şu ki Ḳıbtince diyü sögeridi

[86b][308]

2809. Aña Mūsā̱ didi ki sen i[y] yigit
Ne istersin bunı ḳo sözüm işit

2810. Didi Ḳıbtī ḳomazum hiç bunı ben
İşüñ varise yüri işüñe sen

[308] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

… FEVEKEZEHU MŪSĀ FEḲAḌĀ ʿALEYHİ …[309]*

2811. Çü anı ḳomadı ol Mūsā girü
Anı yumruġile gögsüne urdı[310]

2812. Ayaġı üstine ṭurımayup ol
Cehennem odına düşüp ider bol

2813. Görür Mūsā ki ölmüşdürür ol
Melūl olubanı didi o server[311]

… ḲĀLE HĀẔĀ (MİN-)ʿAMELİ'Ş-ŞEYṬĀNİ İNNEHU ʿADUVVUN MUḌİLLUN MÜBİN[312]

2814. Bu Şeyṭān işidür kim itdüm anı
Na-gāhın oda atdum işbu cānı

2815. ʿAduvvdur ādama taḥḳīḳ o Şeyṭān
Muḍilldür azdurur dāyim iy insān

2816. Anı görmemişidi anda deyyār
Didi Mūsā aña ḳaç git sen iy yār

[309] Ḳaṣaṣ, 15: "… Mûsâ da ona bir yumruk indirip onu öldürdü …"
* Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.
[310] Bu beyitte kafiye yoktur.
[311] Bu beyitte kafiye yoktur.
[312] Ḳaṣaṣ, 15: "… (Mûsâ) 'Bu, şeytan işidir. O, gerçekten apaçık bir saptırıcı düşmandır.' dedi."

2817. Kimesne görmesün bu işi bunda
Varup söylemesün Firʿavn'a anda

2818. Pes imdi gelüben Ḳıbṭīler anı
Görür(ler) ḳalmamış cisminde cānı

2819. Revān olup şoloḳ dem yola girdi
Ḫaber virübeni Firʿavn vardı

2820. Ġażab idüp kim öldüre dir anı
Bu ḫışmumda o ḳanca ilete cānı

2821. Be-ġāyet eylediler anı teftīş
Ki bir kişi bu resme eyledi iş

2822. Anı ilinde işbunda bulasın
Ve illā öldürürüm ki bilesin

2823. Gör imdi eyledi taḳdīr Allāh
Yerindeyse girü çıḳmışdı ol şāh

[87a]

2824. Gene ol kişiyi dutmuşdı bir er
Görüben ḳaḳıdı anı o server

2825. Niçün beyle idersin sen hemīşe
Özüñi uġradursın yavuz işe

2826. Çü Mūsā̲ dögmege ḳaṣd itdi anı
Ol erüñ ḳorḳusından gitdi cānı

2827. Anuñçün hepsini ol görmişidi
O Ḳıbtī'yi nice öldürmişidi

2828. Bilemezdi ki ḫavfından nidesin
Ḳaçup elinden ol ḳanca gidesin

2829. Didi Mūsā̲'ya dönüben o kişi
Didi ne eyledüm saña i[y] kişi

… ETURĪDU EN-TEḲTULENĪ KEMĀ ḲATELTE NEFSEN Bİ'L-EMSİ …[313]

2830. Diler misin beni öldüresin sen
Nite ki dünki gün ḳatl eyledüñ sen

2831. Bunı işidicek bildi ḳamusı
Ki Ḳıbtī öldüren imiş Mūsī

2832. Yügürüp küllīsi Firʿavn'a vardı
Ḫaber neydügini çün aña virdi

[313] Ḳaṣaṣ, 19: "… '(Ey Mûsâ), dün birini öldürdüğün gibi beni de öldürmek mi istiyorsun?' …"

2833. Didi Firʿavn olara ki getürüñ
Benüm ḳatuma anı tīz yetürüñ

2834. Anuñ ḳanını aḳıdam bu yire
O daḫı aġlayuban cānı vire

VE CĀ'E RACULUN MİN-AḲSĀ'L-MEDĪNETİ YESʿĀ ḲĀLE YĀ MŪSĀ İNNE'L-MELE'E YE'TEMİRŪNE BİKE LİYAḲTULŪKE FEḪRUC İNNĪ LEKE MİNE'N-NĀṢİḤĪN[314]

2835. Gelür şehrüñ içinden aña bir er
Ne ṭurursun bir arada i[y] server

2836. Saña ḫışm eylemişdür olġıl āgāh
Seni öldüriser iletdi ol şāh

2837. İşidür çün Mūsā anuñ sözini
Yaraḳladı bu ḫavfından özini

2838. Nefīs ṭonlarile çıḳup ḳaçar ol
Düni gündüz ārām itmez gider yol

[87b][315]

2839. Yürüdügi yolunda aṣlā yayaḳ
Eline almışidi Mūsā ṭayaḳ

[314] Ḳaṣaṣ, 20: "Şehrin öbür ucundan koşarak bir adam geldi, 'Ey Mûsâ! İleri gelenler seni öldürmek için aralarında senin durumunu görüşüyorlar. Şehirden hemen çık. Şüphesiz ben sana öğüt verenlerdenim' dedi."
[315] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

2840. Dutup bir yazıya düşüp gider ol
Bilemezdi ki ḳanca varısar yol

VELEMMĀ TEVECCEHE TİLḲĀʾE MEDYENE ḲĀLE ʿASĀ RABBĪ …[316]

2841. Çü Medyen'den baña güvendi ol şāh
Didi yol vire baña inşaʾ-Allāh

2842. Yedi gün yürüyüben çekdi belā
Yaḳın oldı ki Mūsā yirde ḳala

… VECEDE MİN-DŪNİHİMU'MRAʾETEYNİ TEẔŪDĀNİ ḲĀLE MĀ-ḪAṬBUKUMĀ ḲĀLETĀ LĀ-NESḲĪ …[317]

2843. Na-gāhın Mūsā irdi bir ḳuyuya
Ḳuyunın bir ḳavim baḳardı ṣuya

2844. Olıpdı māʾ u Medyen anda bī-ḥadd
Ḳoyunlar egrilüp ṭururdı bī-ʿadd

2845. Olaru varuban gördi iki ḳız
Olaruñ bigi yoḳdı görklü hergiz

[316] Ḳaṣaṣ, 22: "(Şehirden çıkıp) Medyen'e doğru yöneldiğinde, 'Umarım Rabbim beni …' dedi."
[317] Ḳaṣaṣ, 23: "… koyunlarını suya salmamak için uğraşan iki kız gördü. Mûsâ onlara, '(Koyunlarınızı burada tutmaktaki) maksadınız ne?' dedi. Onlar, 'Çobanlar sulayıp çekilinceye kadar biz koyunlarımızı sulayamayız…'dediler."

2846. Ḳatında bunlaruñ varidi ḳoyun
Ṣudan girü ṭurur olmışdı maḥzūn

2847. Kimesne bunlara hiç arḳu virmez
Ve nevbet daḫı hiç kimesne virmez

2848. O Mūsā bunlara dir ḥālüñüz ne
İçürmezsiz ṣuyı efʿālüñüz ne

2849. Dönüben aña didi bu iki ḳız
Çekemezüz bu ḳuyıdan ṣuyı biz

2850. Görürsiz bu ḳavim ki bunda gelür
Bu ḳuyudan dükeli ṣuyı alur

2851. Ṭavarların ṣuya yaḳup ṭururlar
Hemīşe bu işi beyle iderler

2852. Baḳiye ḥavżda ḳalan ṣu virürüz
Dönüp girü evimüze varuruz

2853. Baḳiye ḳalmasa ḥavżda ṣu iy yār
Ṣu içmezin ḳalur ol günde ṭavar

[88a]

2854. Bizüm yoḳ ṭāḳatümüz ki irevüz
Ḳuyudan ol ṭaşı biz getürevüz

2855. Gerekdür ḳırḳ kişi götüre anı
Dükeli bunlaruñ ola tüvānı

2856. Kimesne daḫı bize yārī ḳılmaz
O vechden ṭururuz elümüz irmez

2857. Esirgeyüp buları ṭurıgeldi
Şoloḳ dem ḳuyudan ol ṭaşı aldı

2858. Ḳoġayile bulara şuyı iḫrāc
İder zīrā aña olmuşdı muḥtāc

FESEḲĀ LEHUMĀ ŞÜMME TEVELLĀ İLĀ'Ẓ-ẒILLİ …[318]*

2859. Ḳoyunlarına şu virdi tamāmet
Bu kez gölgede oturdı ferāġat

2860. Yedi gün yemeyüp ṭurur ṭaʿāmı
Niyāz idüp didi işbu kelāmı

[318] Ḳaşaş, 24: "Bunun üzerine Mûsâ, onların davarlarını suladı. Sonra gölgeye çekilip, …"
* Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.

… FEḲĀLE RABBĪ İNNĪ LİMĀ ENZELTE İLEYYE MİN-ḪAYRİN FAḲĪRŪN[319]*

2861. İlāhī ʿizzetüñ ḥaḳḳı ki virgil
Baña bu dem sen etmek rūzi ḳılġıl

2862. Yedi gündür ki görürsün beni ac
Ṭaʿāma olmışum bu demde muḥtāc

2863. Buradan ol iki ḳız çünki gitdi
Varuban atası ḳatına yetdi

2864. Atası bunlaruñ bir serveridi
Zamānında o ḫalḳa rehberidi

2865. Şuʿayb eydürleridi aña iy yār
Nebī ḳılmış idi ʿālemde Cebbār

2866. Sevinüp atalarına ḥikāyet
İderler ne ki gördüler rivāyet

2867. Şuʿāyb anlardan işitdi kelāmı
Didi benden aña iletün selāmı[320]

[319] Ḳaṣaṣ, 24: "…(Mûsâ), 'Rabbim! bana göndereceğin her hayra muhtacım.' dedi."
* Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.
[320] Bu mısra vezne uymamaktadır.

2868. Oḳuñ ḳonuḳ idinelüm o gelsün
Bu gice bunda bizümile olsun

[88b]

2869. Kiçisi idi ḳızlaruñ Ṣaġūrā
Ve ulusına dirlerdi Ṣafūrā

FECĀ'ETHU İḤDĀHUMĀ TEMŞÎ 'ALĀ'S-TİḤYĀ'İN ḲĀLET İNNE EBĪ YED'UKE LİYECZİYEKE[321]

2870. Ṣafūrā vardı Mūsā'nuñ ḳatına
Utanarak didi ol ḥażretine

2871. Atam oḳur bu dem gelüñ siz aña
'İvāż[322] itsün bu eylügüñe saña

2872. Ṣafūrā'dan işitdi çün bu sözi
Rıżā virdi ne ki dimişdi özi

2873. Yirinden pes şoloḳ dem uruṭurdı
Şürū' idübeni ol yola girdi

2874. Revān oldı gider öñince ol ḳız
Bu kez Mūsā dir aña ki ṭuruñ siz

[321] Ḳaṣaṣ, 25: "Derken o iki kadından biri, utana utana yürüyerek ona geldi: 'Babam, bize çekiverdiğin suyun ücretini ödemek için seni çağırıyor.'…"
[322] Metinde **'ivāz (عواز)** şeklinde yazılması gereken bu kelime, muhtemelen sehven, "**elif**"siz olarak **ivaz (عوز)** şeklinde yazılmıştır.

2875. Gideyin öñce ardumca gelüñ siz
Gözüm ṭoḳunmaya yüzüñe hergiz

2876. Giderken yañılurisem yolı ben
Baña gösteresin ṭoġrı yolı sen

2877. Ḥacer alubanı atġıl o yaña
Kifāyet eyleyüserdir o baña

2878. Çü Mūsā'nuñ sözini ol işitdi
Ne ki dirise anı eyle itdi

2879. Bu resme gidüp atasına virdi
Selām idübeni evine girdi

2880. Şu'ayb ikrām idüp alur selāmı
Yanına geçürüp ider kelāmı

2881. Didi luṭf eyle ol ḳande gelürsin
Seferden bu aralıḳ ne dilersin

… ḲĀLE LĀ-TEḪAF NECEVTE MİNE'L-ḲAVMİ'Ẓ-ẒĀLİMĪN[323]

2882. O Mūsā kendü ḥālini ḥikāyet
İder ne kim olupdurur rivāyet

[323] Ḳaṣaṣ, 25: "… (Şu'ayb, Mûsâ'ya), 'Korkma, o zalim kavimden kurtuldun.' dedi. "

2883. Didi ḳorḳmaġıl andan sen necātı
Bulupṭursun bu dem iy pāki ẕātı

[89a]

2884. Degül zīrā olarun bu vilāyet
Tesellī itdi göñlin bī-nihāyet

2885. Mübārek ḫāṭıruñda olmasun ġam
Bu ġurbetden gözüñe olmasun nem

2886. Ṣabır idüñ cezāsın vire Allāh
O ẓālimler çü ẓulm itdi inş'Allāh

2887. Aña bu resme datlu sözi söyler
Mübārek ḫāṭırun sözile ṭoylar

2888. Bu kez getürdi öñüne ṭaʿāmı
Yigil diyü aña itdi kelāmı

2889. Yiyüben şükr iderler Pāẕişāh'a
Cihānı ḫalḳ iden ol ulu Şāh'a

2890. O ḳız ki anuñ içün varmışidi
Anı evlerine getürmişidi

ḲĀLE(T İḤDĀHUMĀ) YĀ EBETİ’S-TE’CİRHU İNNE ḪAYRE MENİSTE’CERTE’L-ḲAVİYYÜ'L-EMĪN[324]*

2891. Didi ki ücrete dutġıl sen anı
Ḫayırludur o yigit bī-gümānī

2892. Ḳavīdür ḳuvveti anuñ ḳatı çoḳ
Emīnlikde ḫod anuñ miṯli hiç yoḳ

2893. Ġarībdür bu yigit sen anı alġıl
Ḳoyunumuza bu dem rā‘ī ḳılġıl

2894. Bizüm de kimsemüz yoḳdur ḳatuñda
Ümīẕdür eglete bu ḥażretüñde

2895. Şu‘ayb eydür ḳızına iy nigārīn
Görüp gücini bildüñ ne ki varın

2896. Neden bildüñ emīnligini derḥāl
Anuñ ḥakkında dirsin sen bu aḥvāl

2897. Ṣafūrā didi eydem anı saña
O vaḳt oḳumaġa vardum ben aña

---

[324] Ḳaṣaṣ, 26: “Kızlardan biri, ‘Babacığım, onu ücretle tut. Herhalde ücretle tuttuklarının en hayırlısı, güçlü ve güvenilir olan bu adam olacaktır’ dedi.”
* Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.

2898. Beni ardınca yürütdi ki gözüm
Saña ṭoḳunmaya meyl ide özüm

2899. Ḳızınuñ sözini çünki ol añlar
O Mūsā ṭoġrulıġın ḳatı ṭañlar

[89b][325]

2900. Dönübeni Şu'ayb Mūsā'ya ṣordı
Namāz ḳılar mısın dir anı gördi

2901. Didi Mūsā namāzı ben bilürüm
Ki ceddüm İbrāhīm ḳıldı ḳılarum

ḲĀLE İNNĪ URĪDU EN-UNKİḤAKE İḤDĀ'BNETEYYE HĀTEYNİ 'ALĀ EN-TE'CÜRENĪ ŞEMĀNİYE ḤİCĀCİN[326]

2902. Şu'ayb eydür dönüben girü aña
Bu iki ḳızumuñ birini saña

2903. Nikāh itmek dilerüm sen anı bil
Ki güdesin bu ḳoyunı şükür ḳıl

2904. Tamām eyleriseñ on yılı ger sen
Senüñ artuḳ viriserüm ḥaḳuñ ben

[325] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.
[326] Ḳaṣaṣ, 27: "Şu'ayb, 'Ben, sekiz yıl bana çalışmana karşılık, şu iki kızımdan birisini sana nikâhlamak istiyorum. …' dedi."

2905. Mūsā Şuʿayb sözini çün işitdi
Ki bu resme maḥabbet aña itdi

2906. Didi ki baña çün bu resme didüñ
Maḥabbet eyleyüp ḳaydumı yuyduñ

2907. Ḳabūl itdüm ne ki dimişdi özüñ
Başum üstine şāhā işbu sözüñ

2908. Olarda çünki bulundı terāżī
Nikāh itdi aralarında ḳāżī

2909. Ḥelāl oldı Ṣafūrā Ḫātūn aña
Ki ḳoynın güdivire ṣoñra aña

2910. Egerçi ḳavl şeyle itmişidi
Ecel yetdükde virem dimişidi

2911. Velīkin diledi maḳṣūdı fi'l-ḥāl
İrişe ḳılmaya bunlarda iḫlāl

2912. Buluşa Mūsā anuñla o gice
Ṣabāḥ oldı bu kez çün gitdi gice

2913. Şuʿayb eydür ḳızına eve varġıl
ʿAṣālardan baña birin getürgil

2914. Varubanı ḳızı evden getürdi
Atası eline anı yetürdi

2915. Şuʿayb eline alubanı bildi
Cevābında girü gör ol ne ḳıldı

[90a]

2916. İletgil sen bu ʿaṣāyı i[y] meh-rū
Bir ayruġın getürgil bunda girü

2917. İledüben anuñ ġayrın getürdi
Şuʿayb'uñ eline anı yetürdi

2918. Bilür ḥissile anı girü añlar
Hemān olaydı girü ḳatı ṭañlar

2919. Bu resme üç gün iletüp getürdi
Şuʿayb'uñ eline anı yetürdi

2920. Şuʿayb dönübeni ḳızına girü
Didi işbu ʿaṣāyı bil i[y] nīk-rū

2921. Gerekdür bu ulu peyġāmber ola
Cihān ḫalḳına ḳamu server ola

2922. Atasına didi ben anda her gāh
Ṣunam elüme bu gelür ol āgāh

2923. Taʿaccüb eyleyüben aldı anı
Şuʿayb oḳudı fi’l-ḥāl ol civānı

2924. Didi ki götüresin bu ʿaṣāyı
Olısardur saña işbu sezāyi

2925. Ṣunar fi’l-ḥāl aña Mūsā̱ eliyle
Getürüp Allāh adını diliyle

2926. Eline aldı fi’l-ḥāl anı iy yār
Pes imdi aña olmışdur sezā-vār

2927. İşitdük ki Yehūd’dan anı Ādem
Ne vechile çıḳardı bildük ol dem

2928. Oġul oġlına şeyle gitmişidi
Şuʿayb’a varubanı yetmişidi

2929. Ki ʿālem içre peyġāmber olısar
Dükeli maḫlūḳa server olısar

2930. ʿAṣāyı çün eline aldı gördi
Şuʿayb aña bu kez adını ṣordı

2931. Didi adımdurur Mūsā ibn-i ʿİmrān
Yehūdā neslidür bilgil iy insān

2932. Şuʿayb anuñ adını çünki bildi
Ḫuẕā'ya şükr idüp yüzini sildi

[90b][327]

2933. Didi senüñdürür işbu ʿaṣā al
Ḳatumuzda ḳarār eyleyüben ḳal

2934. Velī siz idesiz dāyima[328] cehdi
Ki yirine getüresiz o ʿahdi

2935. Ḳoyunı şol dereye virmeyesin
Anuñ ḳatına hergiz ṭurmayasın

2936. Zīrā ki ejdehālar ḳatı çoḳdur
O resme ġayrı yaraḳ aṣlā yoḳdur

2937. Sürübeni gider ol yaña bir gün
Ki yaʿnī otlaya ol yaña ḳoyun

[327] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.
[328] Bu beyitte bu kelime, **dāyimā (دايما)** şeklinde yazılması gerekirken vezin gereğince **dāyima (دايمه)** şeklinde yazılmıştır.

2938. Yaḳın olduḳda menʿ ider bu kez ol
Ki dutmışidi ṭarladan yaña yol

2939. Nice kim cehd idüp olurdı ḥāciz
Yeñemedi ḳoyunı oldu ʿāciz

2940. Bu kez ardına düşübeni gitdi
Varuban bir depe üstine yetdi

2941. Ki anda ṭolanup otlar ḳamusı
ʿAṣāyı diküben uyurdı Mūsī

2942. Dereden yiyesin alup ṣuʿbān
Gelür ol ḳuyuya bilgil iy insān

2943. Uyumuşidi Mūsā̱ şeyle ġāfil
Yatardı bī-ḫaber olup o ġāfil

2944. Ḫuz̲ā'dan ol ʿaṣāya oldı fermān
Şoloḳ sāʿat ʿaṣā oldıydı ṣuʿbān

2945. Görüben ejdehāyı çünki bildi
İdüben ḥamle iki pāre ḳıldı

2946. ʿAṣā olup girü yirinde ṭurdı
Uyanup ejdehāyı Mūsā̱ gördi

2947. Taʿaccüb eyledi ġāyetde anı
Bu öldürdi diyü itdi gümānı

2948. ʿAṣānuñ aġzına zīrā ki ḳanı
Bulaşmışsa ki itdi ol gümānı

2949. Şuʿayb ḳatına gelübeni söyler
Nice gördiyse taḳrīrini eyler

[91a]

2950. Taʿaccüb idübeni ṭaña ḳaldı
O peyġāmber olacaġını bildi

2951. Hemīşe ideridi aña ḥürmet
Degülḳi Mūsā̱'ya ideydi zaḥmet

2952. Sekiz yıl çünki gütdi ḳoynı Mūsī
Şuʿayb aña didi vaʿde ḳamusı

2953. Yirine geldi ger on yıla yaña
Yetürseñ minnet ola ḳatı saña

2954. Ve benden menfaʿat ola saña hem
Mübārek ḫāṭıruñda olmasun ġam

2955. Ne ḳuzı[329] ki doġa görelim melez
Ve başı daḫı anuñ ola beyāż[330]

2956. Şuʿayb'uñ sözini işidüben ol
Ḳoyun gütmege bu kez oldı meşġūl

2957. O yıl gör ne ki o taḳdīr-i Bārī
O resme eyledi her ne ki varı

2958. Yine bir yıl içün ʿaksīne iḳrār
İder ki anuñ ola her ne ki var

2959. O yıl ne kim doġmuşidi ḳuzı
O resme oldı ki dalmışdı özi

2960. Pes imdi anuñile fażl-ı Allāh
Virilmiş bildi aña virdi ol Şāh

2961. Şuʿayb aña didi vaʿde ḳamusı
Tamām oldı ki bilüñ siz iy Mūsī

2962. Dükeli ehl-i beytüñ her ne ki var
Elüñdedür daḫı her ne ki ṭavar

[329] Metinde bu kelime **ḳuzı (قوزی)** şeklinde yazılması gerekirken **ḳużı (قوضی)** şeklinde yazılmıştır.
[330] Kelime "**beyżā**" şeklinde yazılmış; ancak kafiyeden dolayı "**beyāż**" şeklinde okunması uygun görüldü.

2963. Dilerseñüz ḳatumuzda ṭurasız
Dilerseñüz anañuzı göresiz

2964. Anası yüzine olmuşdı ḥasret
Nice yıl olmuşidi zīre firḳat

2965. Diledi girü anasına gide
Ṭavarından ṣatup yaraġın ide

2966. Pes imdi bir eşek aldı o ṣatun
Şemer vurubanı üstine altun

[91b][331]

2967. Şuʿayb anı görür kim anda ṭurmaz
Anuñla ol arada göñül virmez

2968. Ḳoyunundan bölüp dört yüz ḳoyun ol
O Medyen'den çıḳubanı dutar yol

2969. Ḳoyunın daḫı sürmişidi bile
İşitgil imdi taḳrīrin ne ḳıla

2970. Çü dört gün evlerinden gitmişidi
Varuban bir mekāna yetmişidi

[331] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

2971. Beşinci gice ḳopdı anda bir yel
Ki yaġmur yaġar u aḳıtdı çün seyl

2972. Ḳarañu oldı hergiz göremesiz
Dağıldı ḳoyunı bir yirde ṭurmaz

2973. Ṣafūrā çaġırur eydür kim aña
İrişdürgil bu dem sen odı baña

2974. Zīrā ki ḥāmileyidi Ṣafūrā
Diledi ḥamlini ol dem ṭoġura

2975. Çaḳar çaḳmaġın aluban eline
Odı çaḳmadı anuñ ki biline

2976. Nice ki çaḳdı çaḳmazidi odı
Bu kez ʿāciz oluban anı ḳodı

2977. Naẓar ḳıldı na-gāhın görünür nūr
Velīkin añladı anı ḳatı dūr

2978. Didi gördüm odı bir yirde yanar
Velīkin ki ıraḳdur bellü ol nār

…[FE] ḲĀLE LİEHLİHİMKUŞŪ İNNĪ ĀNESTU NĀREN LEʿALLĪ ĀTĪKUM MİNHĀ Bİ-ḪABERİN EVCEẔVETİN[332] [EYTİKUM][333]…

2979. Didi ehline Mūsā eglenüñ siz
Varavuz od getürevüz size biz

2980. Sözi urubanı ol ṭaġa gitdi
Sehil müddetde Mūsā aña yetdi

2981. Ḫuẕā yeri zīrā ṭar eylemişdi
Anuñçün tīzcek aña yetmişidi

2982. Görür bir aġacı ki anda yanar
Didi ki aña *ʿafāllāhu*[334] iy yār

[92a]

2983. Tamāmet nūr iḥāṭa ḳılmışidi
Sevinüp aġacı aña atmışidi

2984. Ki yaʿnī anuñile oddan ala
Dönüp ehli ḳatına girü gele

2985. Ol aġacile çünki aña şundı
Oradan gidüp ıraḳ yire ḳondı

[332] Ḳaṣaṣ, 29: "… Ailesine, 'Siz burada kalın ben bir ateş gördüm, (oraya gidiyorum). Umarım oradan size bir haber…' dedi."
[333] Metinde *feḳāle* diye başlanmış; ancak âyette *ḳāle* şeklinde geçmektedir. Ayrıca iktibasın sonundaki *eytikum* ifadesi âyette geçmemektedir.
[334] *Allah affetsin!* Anlamında bir dua cümlesidir.

2986. Nice ki almaġa cehd itmişidi
Alımayup taʿaccüb itmişidi

2987. Bu ʿācz içindeyiken olġıl āgāh
Ḳulaġına bir ün ṭokındı nā-gāh

…YĀ MŪSĀ İNNĪ ENE'LLĀHU RABBU'L-ʿĀLEMĪN[335]

2988. Ki yā Mūsā benüm Allāhu Ẕü'l-menn
Dükeli ʿālemīnüñ Rabb'iyüm ben

2989. İşidicek bunı ḳorḳdı i[y] meh-rū
Ḫuẕā söyledi taḫḳīḳ aña girü

… FAḪLAʿ NAʿLEYKE İNNEKE Bİ'L-VĀDİ'L-MUḲADDESİ ṬUVĀN[336]*

2990. Ki naʿlīnüñi çıḳar zīrā kim sen
Arı yirde ṭursun bellü bil sen

2991. Pes imdi atdı naʿlīnini derḥāl
Ayaġından şoloḳ dem budur aḥvāl

[335] Ḳaṣaṣ, 30: "… 'Ey Mûsâ! Şüphesiz ben, evet, ben bütün âlemlerin Rabbi olan Allâh'ım.'"
[336] Ṭāḥā, 12: "… Hemen ayakkabılarını çıkar, çünkü sen mukaddes vadide, Tuva'dasın."
* Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.

2992. Ḥaḳīḳat budurur bundaki ḥālüñ
Çıḳar göñlüñde ola māl (u) bālüñ

2993. Oġul ḳız ʿavretüñ teşvīş iy yār
Gider bunda degüldürür sezā-vār

2994. Nübüvvet yirüdür bil bu maḳāmı
Gerek göñlüñdeki çıḳa tamāmı

VE ENĀ-ḴTERTUKE FESTEMİʿ LİMĀ YŪḤĀ[337]

2995. Benī İsrā'īl içinde ben iy yār
Seni ḳıldum olardan küllī muḫtār

2996. Nübüvvet virdüm işit tā ki anı
Saña vaḥy eyleyem tutma gümānı

[92b]

2997. Ḫuẕā'yum benden artuḳ yoḳdur allāh
Ne ki dirsem anı dut olġıl āgāh

2998. ʿİbādet it baña ḳılġıl namāzı
Tażarruʿ eylegil her dem niyāzı

2999. Şürūʿ idübeni derḥāl ṭurıdı
Namāzı çünki Ḥaḳ aña buyurdı

[337] Ṭāhā, 13: "Ben seni (peygamber olarak) seçtim. Şimdi vahyolunacak şeyleri dinle!"

3000. İşidüp Mūsā Tengri'nüñ sözini
Yavu ḳıldı bu ḫavfdan kendüzini

VE MĀ TİLKE Bİ-YEMĪNİKE YĀ MŪSĀ (17) ḲĀLE HİYE ʿAṢĀYA ETEVEKKEʿU ʿALEYHĀ VE EHUŞŞU BİHĀ ʿALĀ ĠANEMĪ VELİYE FĪHĀ MAʾĀRİBU UḪRĀ (18)[338]

3001. Ḫiṭāb idübeni girü o Ġaffār
Ṣorar aña ki saġ elüñde ne var

3002. Ki ḥayretden özin düşürüp āgāh
Ola tā ki cevāba ḳādir ol şāh

3003. Mūsā idüp Allāh'a ḫiṭābı
ʿAṣādur diyü virdi ol cevābı

3004. Ne vaḳt ki yorulursam eglenürüm
ʿAṣā üzre ṭurup tekyelenürüm

3005. Daḫı anuñile yapraġı iy Şāh
Aġaçdan silkerüm ḳoynuma vallāh

3006. Daḫı bunuñile çoḳ ḥācetüm var
Nola ki bilmeyesin Şāh-ı muḫtār

[338] Ṭāhā, 17, 18: "Şu sağ elindeki nedir ey Mûsâ?" (17) "Mûsâ dedi ki : 'O benim değneğimdir. Ona dayanırım, onunla koyunlarıma yaprak silkelerim. Onunla başka işlerimi de görürüm."

ḲĀLE ELḲİHĀ YĀ MŪSĀ (19) FE'ELḲĀHĀ FEİẔĀ HİYE ḤAYYATUN TESʿĀ (20) ḲĀLE ḪUẔHĀ VELĀ-TEḪAF … (21) [339]

3007. Aña emr itdi girü Şāh-ı ʿālem
Elüñden ḳo ʿaṣāyı diyü ol dem

3008. Şoloḳ sāʿat olur ol ulu ṣuʿbān
Zīre Ḥaḳ'dan olupdur beyle fermān

3009. Görüben ḳatı ḳorḳar ol ılanı
Ki yılan bigi dutaridi cānı

3010. Bu kez Allāh aña didi ki dut sen
Bayaġı sırtına dutaridüm ben

3011. Taʿaccüb oluban elini urdı
ʿAṣā oldı hemān dem anı gördi

[93a]

VĀŻMUM YEDEKE İLĀ CENĀḤİKE TAḪRUC BEYŻĀ'E MİN-ĠAYRİ SŪ'İN… [340] *

3012. Aña luṭf eyleyüben girü Cebbār
Elüñi ḳoynuña ḳoy didi iy yār

[339] Ṭāhā, 19, 20, 21: "Allâh, 'Onu yere at ey Mûsâ!' dedi. " (19) "Mûsâ da onu attı. Bir de ne görsün o, hızla akan bir yılan olmuş!" (20) Allah, şöyle dedi: "Tut onu. Korkma! …" (21)
[340] Ṭāhā, 22: "Bir de elini koynuna sok, bir mucize olarak kusursuz bembeyaz çıksın…."
* Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.

3013. Çü emr itdi aña eyle ol Allāh
Getürdi yirine emrini vallāh

3014. Girü çün çekdi elini o server
Bu ʿālem oldı andan ki münevver

3015. Şu resme olmuşidi nūr anuñ
Gözi ḳamaşdı bu ḫalḳ-ı cihānuñ

3016. Günüñ yüzine olmışdı o ġālib
Gözin ḫalḳ açmaġā olmışdı ṭālib

3017. Bu iki muʿcizi virdi o Cebbār
Nizāʿ itmeye anuñile deyyār

3018. Burada girü itdiler rivāyet
İdelüm anı daḫı biz rivāyet

3019. Çü emr itdi aña naʿlīni bıraḳ
Ayaġından ata fī'l-hāl ıraḳ

3020. Naẓar itdi aña girü o Mūsī
Görür ʿaḳreb olupdur ol ikisi

3021. ʿAṣāyı daḫı ṣaldı gördi girü
Yılan oldı şoloḳ dem bil i[y] meh-rū

3022. Meger aña Ṣafūrā depmişidi
O vaḳtin anda yaḳın gelmişidi

3023. Ḥaḳīḳat bil bu yirdür ḳatı iñreb
Zīrā çoḳdur burada mār u ʿaḳreb

3024. Bu kez Mūsā aña dimişdi iy yār
Ayaġumda görürsin naʿlīnüm var

3025. O ʿaḳreb baña nicesi idiser
Ayaġumı yaḫūẕ ḳande varısar

3026. Ilan olsa orada ben dururum
Elümdeki ʿaṣāyile ururum

3027. Gör imdi neyiledi ucı Mennān
Birin ʿaḳreb ider birini ılan

[93b][341]

3028. Pes aña çünki virdi iki burhān
Bu eflākı yaradan ulu Sulṭān

3029. Dir aña Mūsā kim işbunı baña
Ne virdüñ ne ḳılayum şimdi saña

[341] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

İẔHEB İLĀ FİRʿAVNE İNNEHU ṬAĠĀ[342]*

3030. Bu kez didi aña girü ol Allāh
Yüri Firʿavn zīrā oldı güm-rāh

3031. Bu dünyā niʿmetine aldanupdur
Düni gün yavuz işe yeltenüpdür

3032. Buña maġrūr olup ider o ʿişyān
Hemīşe oldı anuñ işi ṭuġyān

3033. Varuban eylegil sen anı daʿvet
Ola ki eyleye baña iṭāʿat

3034. Benüm birlügümi bildür muḥaḳḳaḳ
Resūl bilüp seni itsün muṣaddaḳ

3035. Velīkin ḳatı söylemegil aña
Ola ki kīn duta ol kişi saña

3036. Ġażab idübeni çün saña kīni
İde bunda nicesi duta dīni

[342] Ṭāhā, 24: "Firavun'a git, çünkü o azmıştır."
* Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.

3037. Pes imdi Mūsā didi ki İlāhī
Saña var ḥācetüm iy Pāẕişāhī

3038. Bu kez dir Mūsā'ya Cebbār-ı ʿālem
Eyitgil baña nedür anı bu dem

RABBĪ-ŞRAḤ LĪ-ṢADRĪ (25) VE YESSİR LĪ-EMRĪ (26) VAḤLUL ʿUḲDETEN MİN-LİSĀNĪ (27) YEFḲAHŪ ḲAVLĪ (28) [343] *

3039. Didi göñlümi eylegil sen ulu
Anı ʿilmile ḥikmet ile ṭolu

3040. Göñül ṭarlığını benden gidergil
Baña ṣabrile yavaşlığı virgil

3041. Didigüm işleri eyle müyesser
Baña eylemegil anı muʿasser

3042. Dilümden ʿuḳdeʾi gider sen iy Şāh
İşidüben sözüm olalar āgāh

[94a]

3043. Dilerüm ḳardaşum Hārūn saña
Vezīr eyle ki yoldaş ola baña

[343] Ṭāhā, 25, 26, 27, 28: Mûsâ, dedi ki: "Rabbim! Gönlüme ferahlık ver." (25) "İşimi bana kolaylaştır." (26) "Dilimdeki tutukluğu çöz!" (27) "Sözümü iyi anlasınlar." (28)
* Bu ayetler siyah mürekkep ile yazılmıştır.

3044. Nebī eyle hem anı daḫı iy Şāh
Bu ḫalḳuñ daʿvetinden ola hem-rāh

3045. Anuñla muḥkem eylegil beni sen
Zīre ḫavf iderüm öldüre düşmen

3046. O benden daḫı evżaḫdur kelāmı
İder eyle bu sözimi tamāmı

3047. İkimüz aduñı yād iderüz biz
Dilümüzden ḳomayavuz hergiz[344]

3048. Ḫiṭāb eyleyüben didi o Mūsī
Ḳabūl oldı ne kim didüñ ḳamusı

3049. Şaḳınmam var senüñ üstüñde bayıḳ
Gerekdür şükr idesin aña lāyıḳ

3050. Zīre ḫayy eyledük gönline etmek
Ḳoyuban ṣandūḳ içinde ta yummak

3051. Evinde düşmenüñ besletdük anı
Sevüsünden virilürse ki cānı

[344] Bu mısra vezne uymamaktadır.

3052. Ṣoñ ucı Ḳıbṭī̇yi ki urmuşidüñ
Anı yumruġile öldürmüşidüñ

3053. Seni öldürmege ḳaṣd itdidi ol
O ġamdan ḳurtarup virdüñ baña yol

3054. Pes imdi diler idi ki o raḥmet
İde evlādına girü o daʿvet

3055. Didi ki ḫāṭıruñdan çıḳar anı
Oları ṣaḳladum ṭutma gümānı

3056. Ḫaberde şeyle dir buyurdı Sübḥān
Dir evlāduñı ḥıfẓ ide arslan

3057. Geyiklere buyurdı gelüben süd
Vireler tā ki ola anda ḳuvvet[345]

[94b]

3058. Ṣafūrā yatuban ṭañıla ṭurdı
Başın ucında bişmüş ḳuşı gördi

3059. Aña ḳurt gelüben ḳoynunı dāyim
Varup ṣaḳlamaġa olmuşdı ḳāyim

[345] Bu beyitte kafiye yoktur.

3060. Bu kez Mūsā didi ki yā İlāhī
Ḳatında bunlaruñ itdüm günāhı

3061. Ḳatı ḫavf iderüm ki döke ḳanum
Bu cismümden ayıralar bu cānum

3062. Bu kez Mūsā'ya itdi girü emri
Ki ḳorḳmañuz olardan diyü Tengri

3063. Çü ḫavf itme diyü buyurdı ol Şāh
Muʿāvin ola dir çün baña Allāh

3064. Eger yavuzlıḳ iderse ben anı
Şoloḳ dem öldürem ki çıḳa cānı

3065. Gelüben Cebrā'īl dir Tengri saña
Nerm söyle diyü buyurdı baña

3066. Keremlü Pāẕişāh'uñ elçisi hem
Gerekdür ancılayın ola ekrem

3067. Eger niʿmetlerin añarsa saña
Dimegil eyle degüldür (ki) aña

3068. Çerisin ögerise saña ol er
Ṣıfātumdan digil aña i[y] server

3069. Çü ḳaṣd eyledi Mūsā Mıṣr'a gide
Varuban ol laʿīni daʿvet ide

3070. Gelür Hārūn eydür ḳavm-i kervān
O Mūsā geliyor bil iy insān[346]

3071. Va baʿżılar didi görmüşdi düşi
Ki Mūsā geliser bunda iy kişi

3072. Ve baʿżılar didi bunda bil iy yār
Benī İsrāyil'üñ ḳavmi ne ki var

[95a]

3073. Ḳatı zaḥmet olardan çün görürler
Duʿā idüp Ḫuẕā'ya yalvarurlar

3074. Nolaydı irişeydi bize raḥmet
Yavuz itmişdürür bizi bu zaḥmet

3075. Pes imdi çıḳdı Hārūn ḳarşu vardı
ʿAbā geyüp gelür bir kişi gördi

[346] Bu mısra vezne uymamaktadır.

3076. Çü Hārūn o kişiyi anda gördi
Olaru varubanı aña ṣordı

3077. Ne kişisin didi ḳandan gelürsin
Murāduñ ne bu ara ki yürürsin

3078. Didi ki gelürüm Mevlā ḳatından
Beni gönderdi ḳulum ḥażretinden

3079. Ṣanur Hārūn ki ḳuldurur o kişi
Buyurupdur meger olmuşdur işi

3080. Didi kimüñ ḳulısın sen i[y] kişi
Ne oldı bu ṭarafda anuñ işi

3081. Didi anuñ ḳuluyum cümle ʿālem
O yaratdı daḫı evlād-ı ādem

3082. Nedür adı diyüben aña ṣordı
Cevābını Mūsā çün aña virdi

3083. Didi Mūsā ki anuñ adı Allāh
Bu cümle ʿāleme oldur ulu Şāh

3084. Çü Hārūn işbu sözi çün işitdi
Şoloḳ dem ol aralıḳ ʿaḳlı gitdi

3085. Pes imdi ṣordı Hārūn aña girü
Gelişiñüz neredendür i[y] nīk-rū

3086. Didi Mūsā Medāyin'den gelürüm
Bu ʿazmi bil ki ben andan ḳılarum

3087. Didi Hārūn ki anda ḳardaşum var
Bile misin ʿaceb sen anı iy yār

3088. Ṣorar Mūsā nice kişidürür ol
Adı nedür ne işledür o meşġūl

3089. Didi Hārūn ki yigitdür o mevzūn
Yüzi gökçekdürür boyıdur uzun

[95b][347]

3090. Dilinde peltegi var ḳuvveti çoḳ
Adı Mūsā'durur kibri anuñ yoḳ

3091. Benī İsrāyilīlerdendürür ol
Anası ḥasret olmuşdur aña bol

3092. Ve ḳız ḳardaşları (ḥasret) be-ġāyet
Göresi gelüp oġulı nihāyet

[347] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

3093. Anı isteyü giderüm i[y] yigit
Bilürseñ luṭf idüben bize eyit

3094. O Mūsā işidür çünki sözini
Bilür Hārūn'durur ister özini

3095. Benüm Mūsā diyü Hārūn'a i'lām
İder luṭf eyleyüben dürlü ikrām

3096. İrişdüñ baña dir şükr eyle iy yār
Ki maḳṣūduña irgürdi o Cebbār

3097. Çü gördüm ben daḫı senüñ cemālüñ
Şükür kim rūzī ḳıldı Ḥaḳ visālin[348]

3098. Görüşüben ikisi oldılar şād
Göñüllerin ider ḳayġudan āzād

3099. Ḳanı ehlüñ diyü Mūsā'ya şordı
Yaluñuz çünki ḳardaşını gördi

3100. Didi Mūsā ki bir arada ḳodum
Çalap emr eyledi ki bunda geldüm

[348] Bu beyitte kafiye yoktur.

3101. Oları ḥıfẓ ider anda o Sübḥān
Nübüvvet virdi bańa bil iy insān

3102. Viribidi beni Firʿavn'a ol Şāh
Seni daḫı bańa eyledi hem-rāh

3103. Anuñçün varuban Firʿavn'a daʿvet
İdelüm Tengri'ye ide ʿibādet

3104. Didi Hārūn ki ḳorḫarum iy insān
Bize emr idüben ya ḳıla ṭuġyān

[96a]

3105. Pes imdi yalvaruban Tengri'ye bol
Duʿā itmege olmuşlardı meşġūl

ḲĀLE LĀ-TEḪĀFĀ İNNENĪ MAʿAKUMĀ ESMAʿU VE ERĀ[349]

3106. Bu kez didi olara Ḥaḳ Teʿālā
Olaruñ üzre ḳıldum seni aʿlā

3107. Bulardan ḳorḳmañuz size gelem ben
İşidürüm ne olursa görem ben

[349] Ṭāhā, 46: "Allâh, şöyle dedi: 'Korkmayın, çünkü ben sizinle beraberim. İşitirim ve görürüm.' "

3108. Ne ki diyem ve gösterem ben anı
Ḳıluñ itmeñ sözüme hiç gümānı

3109. Bu kez Hārūn aña dir Ḥaḳ ʿināyet
İdüp saña virüpdür ulu ḳuvvet

3110. Didi Mūsā̲ baña Ḥaḳ virdi ḳuvvet
ʿAṣāyı daḫı eyledi ḥikāyet

3111. Sevinüp ikisi döndi vü gitdi
Seher müddetde varup Mıṣr'a yetdi

3112. Çü şehre geldiler dir aña Hārūn
Eve varubanı degişürüm ṭon

3113. Ve hem ḳızḳardaşuñ anuñ Yemenī
Görüben şāz̲ iderler göñli cānı

3114. Didi Mūsā̲ aña iy pāk u cānı
Sözüñüz ṭoġrudur ṭutma gümānı

3115. Gerek emrin yirine getürevüz
Varup ṣoñra ḳavmimüzi görevüz

3116. Ḫaber virüñ varuban siz olara
Göñülleri ferāḥ ola i[y] yāre

3117. Pes imdi itdi Hārūn ḳavme iʿlām
Sevindi ḳamu ḳıldı şükr iʿlām

3118. Ayaġı tozıyla Mūsā aña irdi[350]
Ḥaḳ'uñ sözini küllī aña virdi

3119. Ḳapusında ṭururdı ḳırḳ bilüci
Kimüñ ki ḥāceti olsa yā güci

[96b][351]

3120. Gelüben anda söylerdi maḳālin
Olar Firʿavn'a ʿarż iderdi ḥālin

3121. Varurdı ḳapuda anuñ ḳamusı
Na-gāhın irdi ḳapusına Mūsī

3122. Didi bunlara baña viriñüz yol
Sözüm var Bū Velīd'ile ḳatı bol

3123. Didiler Bū Velīd[352] ne kişidür biz
İşitmedük adını daḫı hergiz

3124. Bu yir tengrisi ḳapusıdur iy yār
İşüñ varise yüri işüñe var

[350] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[351] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.
[352] Metinde bu kelime **Bū Gelīd (بو كليد)** şeklinde yazılmıştır; ancak kaynaklarda Hz. Mūsā'nın kendi devrinde muhatap olduğu Firʿavn'ın asıl adının **Bū Velīd (Ebū Velīd)** olduğu kayıtlıdır. Bundan dolayı bu kelimenin **Bū Velīd (بو وليد)** şeklinde okunması tercih edilmiştir.

3125. Ḳomadılar anı içerü gire
Ḥaḳ'uñ sözlerini Fir'avn'a vire

3126. Ṣanurlar anı ki çūbāndurur ol
Gice gündüz ḳoyun gütmege meşġūl

3127. Çıġırup Mūsā dir anlara bulam
Yuyuban göñlü geñsüz sizden olam

3128. Bu kez ḳaṣd eylediler ki dögeler
Ḳapudan dögüben anı ḳovalar

3129. 'Aṣāyı çün Mūsā fi'l-ḥāl getürdi
Ḳapu ḫalḳasına fi'l-ḥāl yetürdi

3130. Olaruñ küllīsinüñ 'aḳlı gitdi
Bu kez Mūsā ṭurup Fir'avn'a yetdi

3131. Sarāy içinde oturmuşdı bayıḳ
Ḳatında ṭurmuşidi biñ ḫalāyıḳ

3132. Sarāyına girivirür bir kişi nā-gāh[353]
Anı Fir'avn görüben oldı āgāh

[353] Bu mısra vezne uymamaktadır.

3133. Giyüpdür egnine ol bir ʿabāyı
Alupdur eline daḫı ʿaṣāyı

3134. Şoloḳ dem ol laʿîne ḳorḳu düşdi
Cihānuñ ḳayġusı başına üşdi

3135. Aña dir ḳorḳusından ne kişisin
İẕinsiz bu sarāyuma girersin

3136. Saña kim virdi iẕni kim girirüñ
Sarāyuma girüp beni görirüñ

[99a][354]

3137. Didi Mūsā aña peyġāmberüm ben
Gelüpdürüm Benī İsrāʾīl'e sen

3138. Ḳul itme ṣalıvir ḳatuñda ne var
Çalap itmişdürür anlara imrār

3139. Nebī evlādıdur bunlar ḳamusı
ʿAzīzlerdür ḳoġıl terk it nāmūsı

3140. Egerçi Mıṣr'a şāhidi o melʿūn
O dem ki geldi aña Mūsā Hārūn

[354] Varakların tasnifi sırasında 97. ve 99. varak sehven yer değiştirdiğinden burada konunun akışını bozmamak için 99. varaktan devam etmeyi uygun gördük.

MŪSĀ PEYĠĀMBER ʿA.M.[355] FİRʿAVN TENGRİ'YE OḴUDUĠI ḤİKĀYETDÜR[356]

3141. Ḫaberde şeyle dir çün Mūsā gördi
Girüp fi'l-ḥāl aña Mūsā şordı

3142. Ne kişisin niye geldüñ buraya
Kimüñ iẕniyle girdüñ bu sarāya

3143. Didi bilmez misin şimdi beni sen
Evüñde nice oldum Mūsā'yum ben

3144. Didi oġlum bigi seni ḳatumda[357]
Nice yıl besledüm ben ḥażretümde

3145. Benüm ḳatumda bunca durmuşiken
Saña göñlümi ḳatı virmişiken

3146. Adam öldürüben ulu iş itdüñ
Bu kez ḳaçubanı yābāna gitdüñ

3147. Dönüben söyledi girü o Mūsī
Ḥaḳīḳatdür bu didügüñ ḳamusı

[355] ʿAleyhi's-selām (selam onun üzerine olsun).
[356] Hz. Mūsâ (a.s.) Peygamberin, Firʿavun'u davet ettiği hikâyedir.
[357] Bu kelime **ḳatumda** şeklinde yazılması gerekirken **ḳatuñda** şeklinde yazılmıştır.

3148. Ol işi bunda ol dem itmişidüm
Ve ḳorḳup sizden anda gitmişidüm

3149. Nübüvvet virübeni Tengri baña
Ve ḥikmet virüben gönderdi saña

3150. İşidüp emr ider dutalar anı
Ḳışāṣ ide yirine ol civānı

3151. Şoloḳ sāʿat ʿaṣāyı yire ṣaldı
ʿAṣā ṣuʿbān oluban ḥamle ḳıldı

3152. Ki taḫtile o Firʿavn'ı yuda ol
Yire ṣaldı vu ḳorḳup özini bol

[99b][358]

3153. Başı aşaġa taḫtından aşıldı
O Mūsā anı görübeni güldi

3154. Pes imdi ḳulları ḳaṣd itdi iy yār
Ki yaʿnī Mūsā'yı ide giriftār

3155. Elin cebine ṣoḳdı çekdi derḥāl
Cihānı nūru dutmuşdur mal-ā-māl[359]

[358] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.
[359] Şair, **mâl-â-mâl** kelimesini, muhtemelen vezin gereğince, **mal-â-mâl** şeklinde yazmıştır.

3156. Güneş nūrına olmuşidi ġālib
Şuʿā ṣalup dükeli oldı hārib

3157. O Firʿavn aġlayuban ḳıldı zārī
Meded eyle diyü istedi yārī

3158. Pes imdi dutdı Mūsā ol ʿaṣāyı
Aġaç oldı giderdi ezdehāyı

3159. Bu kez dir Mūsā'ya bu iki burhān
Size ḳandan irişmişdür iy insān

3160. Didi baña virübeni ol Allāh
Saña gönderdi bizi olġıl āgāh

3161. Didi yanına geldük ne sözüñ var
Baña digil dükelisini iy yār

3162. Didi Mūsā beni uya ki Yezdān
Viribidi getüresin sen iy yār[360]

3163. Diyesin Tengri'den ġayrı yoḳ allāh
O Tengri'dür hemān ʿālemde vallāh

[360] Bu beyitte kafiye yoktur.

3164. Daḫı didi varup Fir‘avn’a söyle
Bilür ki yaradupdur anı Mevlā

3165. Dükeli ‘ālemi hem ins ü cānı
Yaradup rızḳ virüben bī-gümānī

3166. Beni bile ḥaḳīḳat līk iḳrār
Niçün itmez aña ol ider iḳrār

3167. Ḥaḳīḳat viribirüz yaradımaz
Ol öze daḫı rızḳını virimez

3168. Elimdedür eger öldürem anı
Elimdedür virürsem bu cihānı

3169. Eger birligüme iḳrār iderse
Yavuz işini küllī terk iderse

[97a][361]

3170. Ḳabūl idübeni tevbesin anuñ
Virem sulṭānlıġınuñ bu cihānuñ

3171. Girü yigit ḳılam dirisen Allāh
Ve dört yüz yıl virem ‘ömri dir iy şāh

[361] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.

3172. İdiserüm aña ʿuḳbāda raḥmet
Daḫı çekmeye aṣlā anda zaḥmet

3173. Çün işitdi o Firʿavn işbu sözi
Eyü geldüñ diyüben söyler özi

3174. Senüñ Allāh'uñuñ var ḳatı ḳuvvet
Saña virmişdürür zīre bu ḥüccet

3175. Benī İsrā'īl'e varuñ dönüp siz
Vezīrümle danışavuz girü biz

3176. Saña getürevüz yarın biz īmān
Olavuz ḳamumuzile Müselmān

3177. Pes imdi dönüben ḳavmine geldi
Görüben ḳavmi anı şāẕ buldı

3178. Şu kimse ki olaydı aṣl-ı Reyyān
Aña dirlerdi Firʿavn bil iy insān

3179. Şu ki ola vezīr anuñ ḳatında
Aña dirlerdi Hāmān ḥażretinde

3180. Çü Hāmān geldi Firʿavn’uñ ḳatına
Tapu idüp yüz urdı ḥażretine

3181. Didi Firʿavn aña ne ki didi ol
Ḳatumda sözleri dir oldı maḳbūl

3182. Dilerüm aña getürem ben īmān
Velīkin ḳomadı Firʿavn’u Hāmān

3183. Didi bunca zamān dirdüñ ki allāh
Benüm ʿālem içinde bir ulu şāh

3184. Girü daʿvī idersin ḳul olasın
Ki bir cāhil işini sen ḳılasın

3185. Nice müddet saña ḳul olmışıduḳ
Senüñ emrüñe münḳād olmışıduḳ

3186. Bizi ġayrı kişiye ḳul idüp sen
İşidüp güleler dört yaña düşmen

[97b]

3187. Degülüz rāżı ideler ḥaḳāret
Kim işitse ide bize melāmet

3188. Bu uṣūl leşkerüñ üşte senüñ var
Daḫı olmaz saña dünyāda deyyār

3189. Yalañuz Mūsā̱ şerrin üzre giden
Giderimez misin nolduñ özüñden

3190. Buyurġıl gücile dutsunlar anı
Ya sürsünler ya öldürsünler anı

3191. Ya buyur baña fi'l-ḥāl kim ben anı
Helāk idem ḳatuñda bi̇-gümāni̇

3192. Şabābet arzusı oldıysa saña
Buyur yigit idem bir gice baña

3193. Didi Firʿavn dükeli sözüñ iy yār
İşitdüm li̇kin elinde ʿaṣā var

3194. Bıraġıcaḳ olur bir ulu şuʿbān
Ḳatı heybetlüdür bilgil i[y] Hāmān

3195. Şu dem ki evüme gire o şuʿbān
Sarāyumla yudısar cümle insān

3196. Daḫı elinde görine anuñ nūr
Şu resme ki güneş nūrın ider kūr

3197. Ḳamaşur gözi kim görürse anı
Ḳaçar şol dem eger görse ılanı

3198. Ne ḥīle idesin sen aña iy yār
Aña ḳarşulıḳ itmek ḳatı düşvār

3199. Dönüben söyledi Fir'avn'a Hāmān
Bu cāzūlıḳdurur bilgil iy insān

3200. Ḳatumuzdan gideli Mūsā anı
Ta'allüm iderimiş bī-gümānī

3201. Bizüm cāzūlarumuz daḫı ki çoḳ
Olaruñ bigi seḥḥār daḫı hiç yoḳ

3202. Vaẓīfe bir daḫı şāhdan hemīşe
Gerekdür bulunalar işbu işe

[98a]

3203. Getirevüz anuñla ceng ideler
Gözine bu cihānı teng ideler

3204. Çü maġlūb ola öldürevüz anı
Temiz eyleyevüz işbu cihānı

3205. Bu kez Fir'avn aña didi i[y] Hāmān
Anuñla eylemişüm 'ahd u peymān

3206. Ki yarın Mūsā girü geliserdür
Cevābın girü bizden alısardur

3207. Duruñ gitmeñ ki siz daḫı göresiz
Cevābın aña göre siz viresiz

3208. Pes imdi geldiler Mūsā vu Hārūn
Ricā idüp aña ki itmişdi dūn

3209. Ki yaʿnī ol laʿīne ola tevfīḳ
Bularuñ sözini eyleye taṣdīḳ

3210. Benī İsrāʾīl'üñ ḳızlarını ol
Girü vire ki itdi anları ḳul

3211. Bu kez söyleye Mūsā'ya o melʿūn
Niye geldi didi senüñle Hārūn

3212. Ki yaʿnī ḳardaşuñı şimdi baña
Getürürdüñ ki muʿāvīn saña

3213. Didi Mūsā nübüvvetde bil iy şāh
Şerīk itdi baña Hārūn'ı Allāh

3214. Bu kez dir aña cāzūlıḳ bilür mi
O Hārūn sencileyin iş ḳılar mı

3215. Bilür Mūsā ki Firʿavn'ı Hāmān
Azıdup eylemişdür girü Şeyṭān

3216. Degülüz cāzū didi Mūsā aña
Nübüvvet virdi Ḥaḳ gönderdi saña

3217. Gelüben idevüz Allāh'a daʿvet
Anı bir bilüp idesiz iṭāʿat

3218. Ki yoḳdur ol İlāh'uñ hiç naẓīri
Daḫı yoḳdur anuñ hergiz vezīri

…VELĀ-TUʿAẔẔİBHUM ḲAD Cİ'NĀKE Bİ-ĀYETİN MİN-RABBİKE…[362]

[98b][363]

3219. Benī İsrāyil'e itme ʿaẕābı
Ve ḳul itme diyüp itdi ḫiṭābı

3220. Getürdük Tengri'den size bir āyet
Görüben idesiz aña iṭāʿat

[362] Ṭāhā, 47: "… Onlara işkence etme. Sana Rabbinin katından bir mucize getirdik. …"
[363] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

3221. Hāmān diledi vire cevābı
Çıġırdı bir kezden ide ḫiṭābı

3222. Ki dek dur saña gelmedük i[y] Hāmān
Özi disün buña gönderdi Sübḥān

3223. Ününden ḫavf idüben ditredi ol
Cevāb virmege daḫı bulmadı yol

3224. Velīkin eglen eglen ögredirdi
Sözin iḫfāyile telḳīn ḳılardı

…VE'S-SELĀMU ʿALĀ MENİ'T-TEBAʿA'L-HUDĀ[364]

3225. Didi Mūsā'ya ol işbu cevābı
Ġażab itmege virdüñ sen selāmı

3226. Emīnlikdür bilürsin sen selāmı
Emīnlige göre eyle kelāmı

3227. Didi Mūsā selāmı gerçi virdüm
Şu dem ki ben senüñ ḳatuña geldüm

3228. Bunı ẓann idüben ḳavlüñe bugün
Ṭurasın bizümile eyledüñ dün

[364] Ṭāhā, 47: "…Selâm, doğru yola uyanlara olsun."

3229. Nebīyüz biz selāmı dirüz aña
Ki ṭoġru yolda degül ki saña[365]

İNNĀ ḲAD ŪḤİYE İLEYNĀ ENNE'L-ʿAẔĀBE ʿALĀ MEN KEẔẔEBE VE TEVELLĀ[366]

3230. Daḫı didi Ḫuẕā anlara taʿẕīb
İdiserdür sizi eyleye tekẕīb

3231. Dutuban didi Firʿavn'a o Hāmān
Bu sözi ṣor ki ḳim didi i[y] sulṭān

3232. Ṣorar Firʿavn aña kim didi anı
Didi Rabb'üñ ki yaratdı cihānı

3233. Girü Firʿavn taʿallüm itdi Hāmān
Ki digil yoḳdurur tengrim i[y] sulṭān

[100a]

3234. İşidüp Mūsā'ya didi ḳatumda
Añar mısın Ḫuẕā'yı ḥażretümde

3235. Añarsañ benden ayru daḫı allāh
Seni hem-çün ḳılısarum ol āgāh

[365] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[366] Ṭāhā, 48: "Şüphesiz bize, azabın yalanlayan ve yüz çevirenlere olacağı vahyolundu."

3236. Dönübeni vezīre dir i[y] Hāmān
Bıraḳmasun ʿaṣāyı ola ṣuʿbān

3237. Helāk eyleye ansuzda o bizi
Bular söyler o Hāmān işbu sözi

3238. Ne vaḳt gerekse olmaz siḥr-i seḥḥār
Düzüp gelmişidi o vaḳtin iy yār

3239. Bu sāʿat ḳande eyleyiser anı
Üşenme andan iy şāh-ı cihānī

ḲĀLE EVELEV Cİ'TUKE Bİ-ŞEY'İN MÜBĪN (30) ḲĀLE FE'Tİ BİHĪ İN- KUNTE MİNE'Ṣ-ṢĀDIḲĪN (31) [367]

3240. Didi ki getüreyüm işbu sāʿat
Ne ki göresiz işbunda siz āyet

3241. (İ)ṣābet[368] aña dimişidi Hāmān
Getürgil muʿcize dirsin iy insān

3242. Eger gerçekiseñ görelüm anı
Götürelüm özüñden biz gümānı

[367] Şuʿarā, 30, 31: "Mûsâ, 'Sana apaçık bir delil getirmiş olsam da mı?' dedi." (30) (Firavun): 'Doğru söyleyenlerden isen haydi getir onu,' dedi" (31)
[368] Bu kelimenin başındaki **elif** harfi kurt yeniğinden dolayı görünmemektedir.

FE’ELḲĀ ʿAṢĀHU FE’İẔĀ HİYE ŞUʿBĀNUN MÜBĪN (32) VE NEZEʿA YEDEHU FE’İẔĀ HİYE BEYŻĀ’U Lİ’N-NĀŻİRĪN (33) [369]

3243. ʿAṣāyı ṣaldı fi’l-ḥāl çün o sulṭān
Şoloḳ sāʿat olur bir ulu ṣuʿbān

3244. Görür āşkāre anı hep ḫalāyıḳ
ʿAṣāyı ezdehā oldıydı bayıḳ

3245. Elin cebine ṣoḳdı girü Mūsī
Çıḳardı gördiler anda ḳamusı

3246. Münevver oldı ʿālem dutdı nūrı
Gözi ḳamaşdı ne kim anda varı

3247. Bu kez ʿāciz olup dir ki i[y] nīk-rū
O niʿmet ḥaḳḳı dutġıl anı girü

3248. Şoloḳ sāʿat dutar ol Mūsā̱ anı
ʿAṣā oldı görürler ol ılanı

[100b][370]

3249. Gene taʿlīm ider aña o Hāmān
Degül ki cāzūlıḳdur bu iy insān

[369] Şuʿarā, 32, 33: “Bunun üzerine Mûsâ, asasını attı, bir de ne görsünler, asa açıkça kocaman bir yılan olmuş. ” (32) “Elini koynundan çıkardı, bir de ne görsünler, bakanlara bembeyaz olmuş.” (33)
[370] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

3250. Bilür Fir‘avn o ḳavm ki ḳorḳdı ġāyet
Ki gördüler ḳamusı bunda āyet

3251. Mübāriz olalardı baña ‘āṣī
Ḳamu emrāż idüp ḳıla ma‘āṣī

ḲĀLE LİLMELE’İ ḤAVLEHŪ İNNE HĀẒĀ LESĀḤİRUN ‘ALĪM (34) YURĪDU EN-YUḪRİCEKUM MİN-ARŻİKUM… (35) [371]

3252. Didi çün yanındaġına o kāfir
Ḥaḳīḳat Mūsā’dur bilüñ ki sāḥir

3253. Didiler siḥrile eylemez ola
Ḳul idüp küllümüzi yire ṣala

3254. Ne dirsiz rāżı mısız işbu işe
Ḥaḳāret ideler size hemīşe

3255. Didiler bu ḳavim Hāmān’a iy yār
Ki sensin bizüm içimüzde muḫtār

3256. Bu işde nedürür sizüñ sözüñüz
Dutalum her ne buyursa özüñüz

[371] Şu‘arā, 34, 35: “Firavun, çevresindeki ileri gelenlere, ‘Şüphesiz bu, bilgin bir sihirbazdır.’ dedi.” (34) “Sizi, yaptığı sihirle, yurdunuzdan çıkarmak istiyor.’ …” (35)

3257. Dönüben didi Fir‘avn’a o Hāmān
Bıraḳ zindāna anları i[y] sulṭān

3258. Tā ki getürevüz biz düzci seḥḥār
Ne deñlü cāzū elümüzde ki var

3259. Düzeler siḥri bunlaruñ ḳamusı
Şikeste ola bunlarda umusı

3260. Bu kez Fir‘avn dönüben dir i[y] Hāmān
Görürin Mūsā̲’yı var iki burhān

3261. Bu iki mu‘cize anlarda ne ki var
Nice bir atalum zindāna iy yār

3262. Didi ḳoymazisen anı i[y] sulṭān
Anuñla girü eyle ‘ahd u peymān

3263. Didi geldüñ ki ilimüz alasın
Bizi siḥr ile ilden çıḳarasın

3264. Bizüm de cāzūlar var bī-nihāyet
Bilürler sencileyin siḥri ġāyet

[101a]

3265. Didi Fir‘avn aña olġıl sen āgāh
Ḫuẕā’yum ben buña yoḳdurur allāh

3266. Didi Mūsā senüñ yoġise allāh
Dükeli ḫalḳadur Tengri ol āgāh

ḲĀLE FEMEN RABBUKUMĀ YĀ MŪSĀ (49) ḲĀLE RABBUNĀ’L-LEẔĪ A‘ṬĀ KÜLLE ŞEY’İN ḪALḲAHU ṢÜMME HEDĀ (50) [372]

3267. Bulara dir girü Fir‘avn-ı ẓālim
Ki yā Mūsā sizüñ allāhuñuz kim

3268. Didi ki yaradan işbu cihānı
Bizüm Allāh’umuzdur bī-gümānī

3269. Ve her nesne ki ḫalḳına viren ol
Hidāyet hem viren ḳullarına bol

ḲĀLE FEMĀ BĀLU’L-ḲURŪNİ'L-’ŪLĀ (51) ḲĀLE ‘İLMUHĀ ‘İNDE RABBĪ FĪ-KİTĀBİN… (52) [373]

3270. Bu kez Fir‘avn aña dir ne ki aṣlum
Göçüpdür(ür) dünyādan şāh u neslüm

[372] Ṭāhā, 49, 50: “Firavun, ‘Sizin Rabbiniz kim, ey Mûsâ?’ dedi.” (49) “(Mûsâ), ‘Rabbimiz, her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösterendir’ dedi.” (50)
[373] Ṭāhā, 51, 52: “Firavun, ‘Ya geçmiş nesillerin hâli ne olacak?’ dedi.” (51) “Mûsâ, şöyle dedi: ‘Onlar hakkındaki bilgi Rabbimin katında bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da yazılı)dır.’…” (52)

3271. Senüñ ḳardaşlaruñ bize ḳamusı
Ḳulıyidi muḥaḳḳaḳ bil i[y] Mūsī

3272. Didi Tengri bilir anı i[y] kişi
Nicesi olmuşidi Yūsuf işi

3273. Bularuñ küllīsini ṭoġru yola
Oḳudı tā hidāyet küllī bula

3274. Ṣāliḥ'i de getürmişdür Ṯemūd'uñ
Ve Nūḥ'uñ ḳavmi daḫı hem o ʿĀd'uñ

3275. İṭāʿat ḳamu evṯāna idüpdür
Ve baʿṯe daḫı inkārı idüpdür

3276. Bularuñ işbu resme dek dilini
Aña oḳur ki dutmayam bu dīni

3277. Didi Mūsā bularuñ tā ki aʿmāl
Varise daḫı ne ki itdi efʿāl

3278. Dükeli ṣaḳlanupdur Ḥaḳ ḳatında
Cezā vire anuñla ḥażretinde

3279. O Maḥfūẓ'dan ki anda oldı mestūr
O yemez ḥaḳ daḫı olmaz mehcur

[101b]

… CAʿALELEKUMU'L-ARḌA MEHDEN VE SELEKE LEKUM FĪHĀ SUBULEN VE ENZELE MİNE'S-SEMĀ'İ …[374]

3280. Size virdi yiri ol dir ṣıġaçün
Gice anda yatup uyumaḳiçün

3281. Daḫı gösterdi yirde yolları bol
Semādan size indirdi ṣuyı bol

…FEAḪRACNĀ BİHĪ EZVĀCEN MİN-NEBĀTİN ŞETTĀ (53) KULŪ VERʿAV ENʿAMEKUM İNNE FĪ-ẒĀLİKE LEĀYĀTİN LİŪLĪ'N-NUHĀ (54) [375]

3282. Daḫı yirden laṭīf ṣular getürdi
Ve envāʿ dürlü hem otlar bitürdi

3283. Bu ṣudan iç ve nebātdan yeñüz siz
Daḫı ṭavaruñuz yesün güdüñ siz

3284. Pes imdi işbu ḥüccetdür i[y] ġāfil
Olara ki degüldür bunda ġāfil

[374] Ṭāhā, 53: "…Rabbim, yeryüzünü size beşik yapan, orada size yollar açan ve size gökten yağmur indirendir…"
[375] Ṭāhā, 53, 54: "…Böylece onunla sizin için yerden türlü türlü bitkileri çift çift çıkardık. " (53) "Yiyin, hayvanlarınızı yayın. Şüphesiz bunda akıl sahipleri için (Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren) deliller vardır." (54)

MİNHĀ ḪALAḲNĀKUM VE FĪHĀ NUʿĪDUKUM VE MİNHĀ NUḪRİCUKUM TĀRETEN UḪRĀ[376]

3285. Sizi yaratdı yirden yire girü
Ḳoyuban ḳoparısardur i[y] meh-rū

3286. İşidüp Mūsā'dan ol işbu sözi
İdem ben daḫı dilemedi özi

3287. Velīkin didi böyledir ḳamusı
Ki söyledüñ sen anları i[y] Mūsī

3288. Velīkin bu cihānuñ ḫalḳını biz
Ḥaḳīḳat bilmezüz işbunda hergiz

3289. Ḳadīmdür diyü bilürüz bu dünyā
Kime ḥāṣıldurur ḫalīfe rü'yā

3290. Anı ki dir özüñ bilmezüz iy yār
Velīkin ṣaḳladum üstüñde çün var

3291. Birin birin ḳamu türetdi anı
Dönüp Mūsā aña dir bī-gümānī

[376] Ṭāhā, 55: (Ey insanlar!) Sizi topraktan yarattık, (ölümünüzle) sizi oraya döndüreceğiz ve sizi bir kere daha oradan çıkaracağız.

3292. Olaruñ eyledüñ sen ḳamusın yād
Velī olmadı elüñden bular şād[377]

VE TİLKE NİʿMETUN TEMUNNUHĀ ʿALEYYE EN-ʿABBEDTE BENĪ-İSRĀʾĪL[378]

[102a]

3293. Benī İsrāʾīl'i sen eyledüñ ḳul
Olupdur dāyimā işbuña meşġūl

3294. Bularuñ niʿmetini alduñuz siz
Bularuñ ḳamusın çün ḳılduñuz siz

3295. Niçün añmazsın işbunı i[y] kişi
Ḫarāb oldı bularuñ küllī işi

ḲĀLE FİRʿAVNU VEMĀ RABBU'L-ʿĀLEMĪN[379]

3296. Çü Firʿavn aña itdi bu suʾāli
Cihān Tengrisi kimdürür maḳāli

3297. Ki yaʿnī ẕātına nedür ḥaḳīḳat
Beyān eyle baña göster ṭarīḳat

[377] Yazmada **şāz** olarak yazılan kelime kafiye gereği **şād** şeklinde okunmuştur.
[378] Şuʿarā, 22: "Senin başıma kaktığın bu nimet (gerçekte) İsrailoğullarını köleleştirmen(in neticesi)dir."
[379] Şuʿarā, 23: "Firavun, 'Âlemlerin Rabbi de nedir?' dedi."

ḲĀLE RABBU'S-SEMĀVĀTİ VE'L-ARḌİ VEMĀ BEYNEHUMĀ İN-KUNTUM MŪḲİNĪN[380]

3298. Didi yirüñ gögüñ Rezzāḳ'ıdur ol
Arasında ne kim var añadur ḳul

3299. Ṣanʿātile virür Mūsā̱ cevābı
O Firʿavn'a idübeni ḫiṭābı

3300. Buña tenbīh içün ki Zāt-ı Alllāh
Basīṭdür yoḳdur eczāsı ol āgāh

3301. Ġalaṭ itdügini Firʿavn-ı ẓālim
Sözünde olmayuban anda ʿālim

ḲĀLE LİMEN ḤAVLEHŪ ELĀ TESTEMİʿŪN[381]

3302. Didi çün yanındaġına bayıḳ
Ne ki sözin işidürdi ḫalāyıḳ

3303. Didi anlara işitmez misüz siz
Ḥaḳīḳatden suʾāl itdüñ bize siz

[380] Şuʿarā, 24: " Mûsâ, 'O, göklerin ve yerin ve her ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir. Eğer gerçekten inanırsanız bu böyledir.' dedi."
[381] Şuʿarā, 25: "Firavun, etrafındakilere (alaycı bir ifade ile) 'dinlemez misiniz?' dedi."

3304. ʿAvārıżdan cevāb virdi o bayıḳ
Suʾāle bu cevāb degül muṭābıḳ

ḲĀLE RABBUKUM VE RABBU ĀBĀʾİKUMU'L-EVVELĪN[382]

3305. Didi Mūsā sizüñ ḳamuñuza Rabb
Odur virür atalaruñuza heb

[102b][383]

ḲĀLE İNNE RASŪLEKUMU'L-LEẔĪ URSİLE İLEYKUM LEMECNŪN[384]

3306. Girü dönüp didi ḫalḳa o melʿūn
Resūl ki gönderildi size mecnūn

3307. Cünūna nisbet eyledi o şāhı
Özinüñ yoġidi zīre āgāhı

3308. Anuñ cehline itmedi bu taʿrīż
Girü ẕikr itdi Mūsā aña ʿavārıż[385]

ḲĀLE RABBU'L-MAŞRIḲİ VE'L- MAĠRİBİ VEMĀ BEYNEHUMĀ İN-KUNTUM TAʿḲİLŪN[386]

[382] Şuʿarā, 26: "Mûsâ, 'O, sizin de Rabbiniz, geçmiş atalarınızın da Rabbidir.' dedi."
[383] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.
[384] Şuʿarā, 27: "Firavun, 'Bu size gönderilen peygamberiniz, şüphesiz delidir.' dedi."
[385] Bu mısra vezne uymamaktadır.

3309. Didi Mūsā̱ delülügi biz itdük
Bu sözdür ki size biz anı itdük

3310. Cihānı yaradup güni o şarḳdan
Getürüp gideren girü o ġarbdan

3311. Yalañuz kendüdür işine Ṣāniʿ
Olımaz hiç kimesne aña māniʿ

3312. ʿAvārıż ki işāret itdi ol şāh
Ḥaḳīḳatdür suʾāl itme ol āgāh

3313. Suʾāl itmeñ ḥaḳīḳatde iy ʿāḳil
Degüldür añlañuz oldurup ġāfil

3314. Degüldür ḳābili taḥdīde ẕātı
Anuñçün ẕikr ḳılduḳ biz ṣıfātı

3315. Şular ki ol arada durmuşidi
Bularuñ ne didügin görmüşidi

3316. Biri birisine söyler ḳamusı
Meger başladurur dir anı Mūsī

---

[386] Şuʿarā, 28: "Mûsâ, 'O, doğunun da batının da ve ikisi arasındaki her şeyin de Rabbidir. Eğer düşünüyorsanız bu, böyledir.' dedi."

3317. Görüben fehm ḳıldı anı Hāmān
Virüp iġfāliyi didi i[y] sulṭān

3318. Bu ḳavme Mūsā̱ sözi ḳıldı te’sīr
Gerekdür idesin işbunda tedbīr

3319. Ve illā işimüz yavuz olısar
Elümüzden ilümüzi alısar

ḲĀLE LE’İNİ’T-TEḪAẔTE İLĀHEN ĠAYRİ LEEC‘ALENNEKE MİNE’l-MESCŪNĪN[387]

[103a]

3320. Götürübeni oları ṣabrı ḳılġıl
Çü ide dükelisin girü gel gel

3321. Ḳavilden dönmeyevüz bunda hergiz
Sizüñle çünki ‘ahdi idevüz biz

3322. İşidüp ḫoş ola dir Mūsā̱ anı
Ne vaḳt dirseñ gelem ben bī-gümānī

3323. Didi Hāmān olara ki bilesiz
Girü nevrūz güni bunda gelesiz

[387] Şu‘arā, 29: “ (Firavun): ‘Yemin ederim ki eğer benden başka bir ilah tutarsan seni mutlak ve muhakkak zindandakilerden ederim.’ dedi.”

3324. O vaḳtin ḳavli anlar ḳılmışidi
O günlerine ḳırḳ gün gelmişidi

3325. Benī İsrā'īl'üñ idi o bayram
O günde ider idi anlar ikrām

3326. Ki ya'nī bayramuñuza gelesiz
Bizüm cāzūları bunda bulasız

3327. Bu resme ḳavl idüben gitdi Mūsī
Anuñ teşvīşine düşdi ḳamusı

3328. İlinde çoġidi cāzū be-ġāyet
Ḳılardı anları ḳatı ri'āyet

3329. Oḳudı her birini ol ḳatına
Gelüben yüz ururlar ḥażretine

3330. Durur ḳatına dört biñ daḫı dört yüz
Naẓīrin anlaruñ görmedi bir göz

3331. Didi bunca yedüñüz ni'metümi
Daḫı görmedüñüz hiç zaḥmetümi

3332. Bugün ḥācet olupdur ḳatı size
Gerekdür sa'y idesiz şimdi bize

3333. Ne dürlü cāzūlıḳ ki siz bilesiz
Gerek küllīsini bize ḳılasız

3334. Didiler Mūsā'nuñ var bile burhān
Ḥikāyet eyledi bir bir o Hāmān

3335. Didiler Mūsā aña iy cihāngīr
Bularuñ bigi hiç dünyāda yoḳ bir

3336. Ne ki elden gele olmaya taḳṣīr
Bu işde eyleyevüz daḫı tedbīr

[103b][388]

3337. Didiler küllīsini biz ḳoyalum
O Mūsā eyledügin eyleyelüm

3338. Pes imdi her biri bir yüñ ʿaṣāyı
Müheyyā itdi virüben bahāyı

3339. Birer yüñ daḫı urġanı alurlar
Didükleri yire anı gelürler

3340. ʿAṣānuñ ḳamu içini oyarlar
İçine anlaruñ zībaḳ[389] ḳoyarlar

[388] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.
[389] Metinde **zībaḳ (زيبق)** şeklinde yazılması gerekirken (muhtemelen sehven) **zibaḳ (زبق)** şeklinde yazılmıştır.

3341. Yüñile şuñların baġladı iy yār
Ol ipleri daḫı eyletdi seḥḥār

3342. O zībaḳ ḫāṣṣasın hem bu ḥarāret
İrişe vire nūr ider ḥarāret

3343. Bular çü siḥri çü düzdiler tamāmı
Varup Firʿavn'a itdiler kelāmı

3344. Didiler şāhā eyledük biz anı
Ne ḳılarsuñ ḳılup şād eyle cānı

3345. Ve hem vaʿdeleri de yetmişidi
Ki ḳırḳ gün bunuñ üzre gitmişidi

3346. Buyurdı ḥāżır ola cümle leşker
Çeride ḳalmaya evinde bir er

3347. Evinde ger ḳala öldüriserüm
Aña dürlü ʿaẕāb ḳıldurısarum

3348. Pes imdi cemʿ olur yigirmi biñ er
Dükelisi süvāriydi bu leşker

3349. Yigirmi biñ de yaya olmuşidi
O melʿūnuñ ḳatına gelmişidi

3350. Buyurdı ḳatı anlar ṣaf ururlar
Özüne çün alubanı dururlar

3351. Buyurdı taḫtını ḳurdılar anda
O resme yoġidi hergiz cihānda

3352. Simīn altunile düzülmişidi
Ve inci vü laʿli düzülmişidi

3353. Geçüp oturdı ḳatında vezīri
Durur ḳarşusına ḳamu güzīri

[104a]

3354. Gelüben ṣaldı siḥrin ḳamu seḥḥār
Ki yaʿnī mekr ide Mūsā’ya mekkār

3355. Ḫaberde şeyle olmışdur ḥikāyet
Çü düzdi siḥrini anlar tamāmet

3356. Didiler gelüben Hāmān Pāşā
Giriserüz bugün ḳamu ṣavaşa

…ḲĀLŪ Lİ-FİRʿAVNE EʾİNNE LENĀ LEʾECREN İN-KUNNĀ NAḤNUʾL-ĠĀLİBĪN[390]

3357. Didiler ger yeñersevüz biz anı
Ne vire ecrini şāh-ı cihānī

3358. Cevāb itdi olara girü Hāmān
Yeñerseñüz didi size o sulṭān

3359. İdem özüme bunları muḳarreb
Kimesne olmaya bunlardan aḳreb

3360. Şular ki gireler evvel ḳatuma
Ki secde ideler benüm ḥażretüme[391]

3361. Buları ḳılarum ben (de) muʿayyen
Digil bunlara ki ola mübeyyen

3362. Feraḥ oldılar işidüp be-ġāyet
Didiler bize ider ol kifāyet

3363. Bu Firʿavn ʿizzetiyçün biz yeñelüm
Ḳatında bu şāhuñ merġūb olalum

[390] Şuʿarā, 41: "… (Sihirbazlar) Firavun'a: 'Eğer biz üstün gelirsek, gerçekten bize bir mükâfat var mı?' dediler."
[391] Bu mısra vezne uymamaktadır.

3364. Çü fānī tengriye faḫr itdi seḥḥār
Ki ḳırḳ günde ideler secde iy yār

3365. Saña beş vaḳtde yol virdi o Yaman
Niçün faḫr itmeyesin sen iy insān

3366. Ḫaber oldı o Mūsā ḥażretine
Varuban geldi Firʿavn'uñ ḳatına

3367. Eline almışidi ol ʿaṣāyı
Ve arḳasına almışidi ʿabāyı

3368. Ve ḳardaşın da bile almışidi
O melʿūnuñ ḳatına ṣalmışidi

[104b]

3369. Görür siḥrini Hārūn ile Mūsī
Taʿaccüb itdi ġāyet bu ikisi

3370. Didiler görüben bunları seḥḥār
Yeñiserüz bugün biz sizi iy yār

ḲĀLE LEHUM MŪSĀ VEYLEKUM LĀ TEFTERŪ ʿĀLĀ'LLĀHİ KEẒİBEN…[392]

[392] Ṭāhā, 61: "Mûsâ onlara şöyle dedi: 'Yazıklar olsun size! Allah'a karşı yalan uydurmayın! …' "

3371. O Mūsā bunlara didi ki veyli
Sizüñçündür idersüz aña meyli

3372. Yalanla iftirā itmeñ Ḫuẕā'ya
Aña tevbe idüñ vire hidāya

3373. Nebīyüm ne ki dirseñüz baña siz
O 'ālem Şāh'ına dimiş[393] olursız

3374. Didiler söz güni degül i[y] kişi
Ki ilḳā eylesün evvel bu işi

ḲĀLE HEL ENTÜM MUṬṬALİ'ŪN (54) …FĪ- SEVĀ'İ'L-CAḤĪM (55)[394]

3375. Bıraġuñ didi bunlara o Mūsī
Bıraḳdı bunlar elinden ḳamusı

3376. Bıraḳdılar Mūsā anları görür
Ḫayāl itdi ki bunlar ḳamu yürür

3377. Ḫaberde şeyle olmışdur ḥikāyet
Ki imdi tefsīr itmişdür rivāyet

[393] Metinde bu kelime **olmış (المش)** şeklinde yazılmıştır; ancak anlam ve bağlamdan hareketle **dimiş (ديمش)** şeklinde okunması tercih edilmiştir.
[394] Ṣāffāt, 54, 55: "Konuşan o kimse, yanındakilere, 'Bakar mısınız, hâli ne oldu?' der." (54) "… cehennemin ortasında görür."

3378. Bıraḳdı ḳamu siḥrin çünki seḥḥār
Güneş ṭoḳındugı dem oldı hep mār

3379. Yirüñ yüzin ılan dutdı tamāmet
Görür Mūsā ki beyledür ʿalāmet

3380. Taʿaccüb eyleyüben ḳorḳdı cānı
Çü bu resme görürler çoḳ ılanı

3381. Ki olmasun Benī İsrāʾīl göreler
O vechden bunlara göñül vireler

ḲULNĀ LĀ-TEḪAF İNNEKE ENTE'L-AʿLĀ (68) VE ELḲİ MĀ FĪ-YEMĪNİKE TELḲAF MĀ ṢANAʿŪ … (69)[395]

3382. Çalap buyurdı ḳorḳma sensin aʿlā
Muʿāvīndür saña çünki o Mevlā

[105a]

3383. Çalap buyurdı ḳorḳma sensin aʿlā
Muʿāvīndür saña çünki o Mevlā[396]

3384. Elüñden ʿaṣāyı yire ṣal iy yār
Muʿāvīn olmaya dünyāda deyyār

[395] Ṭāhā, 68, 69: "Şöyle dedik: 'Korkma (ey Mûsâ!). Çünkü, sensin en üstün olan.' (68) 'Sağ elindekini at da onların yaptıklarını yutsun,' …" (69)
[396] Bu beyit, 104b sayfasının sonunda yazılıdır. Burada, muhtemelen sehven, aynen tekrarlanmıştır.

3385. Olar eyledügini küllī yutsun
Bularuñ oynunı fi’l-ḥāl utsun

3386. Elinden yire ṣaldı ol ʿaṣāyı
Getürüben diline ol Ḫuẕā’yı

3387. Şoloḳ sāʿat olur bir ulu ṣuʿbān
Aġız açubanı ḳıldı o yārān

3388. Gözin açubanı çün siḥri gördi
Dem urup anları fi’l-ḥāl yutdı

3389. Dükelin yutdı bu kez aġzın açar
Ol aġzından yire odları saçar

3390. Çeriye ḥamle itdi girü ol dem
Ayaḳda yutdı yedi yüz biñ ādem

3391. Çeri ṣınıġuban ḳorḳup ḳaçarlar
Nice iḳlīmleri öte geçerler

3392. Bu kez ḳaṣd eyledi Firʿavn’a ṣuʿbān
Yudar fi’l-ḥāl aña virmeye amān

3393. Mehil istedi Mūsā'dan o melʿūn
Çalap'dan girü Mūsā emr irerün

3394. Ki yā Mūsā ʿaṣāyı dut vir amān
Ola ki bu kişi getüre īmān

3395. Şoloḳ dem Mūsā dutdı ol ʿaṣāyı
Yirine getürüp emri Ḫuẕā'yı

3396. Aġaç oldı bayaġı gibi ṣuʿbān
Ne ezyed oldı ne ḫod zerre noḳṣān

3397. Çü gördiler bu nesneyi o seḥḥār
Biri birine söylediler iy yār

3398. Degüldür cāzūlıḳ bu iş muḥaḳḳaḳ
Velī budur yalañuz ḳudret-i Ḥaḳ

3399. Şoloḳ sāʿat göñüllerine īmān
Bıraḳdı bunlaruñ o yüce Sübḥān

[105b][397]

3400. Dükeli secdeye varuban aġlar
İşiden kişinüñ göñlini ṭaġlar

[397] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

… ĀMENNĀ Bİ-RABBİ'L-ʿĀLEMĪN (121) RABBİ MŪSĀ VE HĀRŪN[398]

3401. Didiler ḳamusı getürdük īmān
Aña ki ḫalḳ idüpdür cümle insān

3402. Ki Mūsā Tengri'siye daḫı Hārūn
Bunı işitdi gör ne dir o melʿūn

ḲĀLE ĀMENTUM LEHU ḲABLE EN-ĀẔENE LEKUM …[399]

3403. Aña īmān getürdüñüz bugün siz
İẕin virmezden öñdin sizlere biz

3404. O ḫod üstādimiş size o taʿlīm
Bugün itdi idersiz aña taʿẓīm

… İNNE HĀẔĀ LEMEKRUN MEKERTUMŪHU FĪ'L-MEDĪNETİ Lİ-TUḪRİCŪ MİNHĀ EHLEHĀ …[400]

3405. Ḳamuñuz danışup itdüñüz anı
Dilersiz alasız işbu cihānı

[398] Aʿrāf, 121, 122: "…Âlemlerin Rabbine iman ettik." (121) "Mûsâ ve Hârûn'un Rabbine." (122)
[399] Ṭāhā, 71: "(Firavun): 'Demek, ben size izin vermeden önce ona (Mûsâ'ya) inandınız ha!' … dedi"
[400] Aʿrāf, 123: "… Şüphesiz bu halkını oradan çıkarmak için şehirde kurduğunuz bir tuzaktır. …"

… LE’UḲAṬṬİ‘ANNE EYDİYEKUM VE ERCULEKUM MİN-ḪİLĀFİN VE LE’UṢALLİBENNEKUM FĪ-CUẔŪ‘İ’N-NAḪLİ …[401]

3406. Elüñüz ayaġuñuz küllī kesem
Sizi ḫurmā budaġına ben aṣam

3407. Ne bileler ki ḳanġımız ‘aẕābı
Ḳatıdur didi anlar bu cevābı

ḲĀLŪ LEN NU’ṢİREKE ‘ALĀ MĀ CĀ’ENĀ MİNE’L-BEYYİNĀTİ …[402]

3408. Ḳabūl itmezüz elbet de özüñi
Ne deñlü söyleriseñ sen sözüñi

3409. Şunuñ üzre ki gösterdi o burhān
Bu ‘ālem yaradan ol yüce Sübḥān

3410. O ki bize göründi anı alduḳ
O ki bizi yaratdı anı bulduḳ

3411. Anı ki gösterüpdür bize Ma‘būd
Ki oldur dünyāda ḳamuya maḳṣūd

[401] Ṭāhā, 71: “… Şimdi andolsun, sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve mutlaka sizi hurma dallarına asacağım. …”
[402] Ṭāhā, 72: “Sihirbazlar şöyle dediler: ‘Bize gelen apaçık delillere ve bizi yaratana seni asla tercih etmeyeceğiz.’ …”

[119a][403]

ḲĀLŪ LĀ-ŻAYRA (İNNĀ) İLĀ RABBİNĀ MUNḲALİBŪN[404]

3412. Nice dilerseñ eyle bize işi
Girü dönmezüz andan bil i[y] kişi

3413. Dutaruz ümīẕi ḳamu Ḫudā'ya
Ki ʿafv ide ne ki ḳılduḳ ḫaṭāyā

3414. Ki Cibrīl'i bize ḳıldırduñ anı
Oda atduḳ senüñçün ḳamu cānı

3415. Ġażab itdi bulara çün işitdi
Bu sözi ki bunuñçün anlar itdi

3416. Buyurdı elin ayaġın keserler
Diriyle anları ḳamu aṣarlar

3417. Benī İsrā'īl'iyle Mūsā girü
Dönerler evlerine bil i[y] meh-rū

3418. Ḳatı ḫavf eyledi Firʿavnu melʿūn
Tamām olmadı iş oldı çü maḥzūn

[403] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.
[404] Şuʿarā, 50: "Sihirbazlar şöyle dediler: 'Zararı yok, mutlaka Rabbimize döneceğiz.' "

3419. Dönüben Āsiye ḳatına yetdi
Ne vāḳıʿ oldıysa bir bir eyitdi

3420. O cāzūlar Müselmān olduġını
Bu anları nice öldürdügüni

3421. Dükelisin aña eyledi taḳrīr
O Mūsā̱’yı daḫı öldürürüm dir

3422. Dönüben söyledi Firʿavn’a şāhā
Niçün böyle gireyidüñ günāha

3423. Nice müddet yürürdüñ bunda kāfir
Görürsin ki bu kez ḥaḳ oldı ẓāhir

3424. Niçün Allāh’a varup dönmeyesin
Resūline anuñ inanmayasın

3425. Müselmān olanı ḳatl eyledüñ sen
Daḫı dirsin anı öldürürüm ben

3426. Bu kez Firʿavn aña dir i[y] ḫātūn
Senüñ ṣıdḳuñ degülmiş baña bütün

3427. Senüñ uçuñdan olmışdur ḳamu iş
Ki düşmişdür başuma bunca teşvīş

[119b][405]

3428. Zīre sen besledin küçükden anı
Anuñ dīnindesin sen bī-gümānī

3429. Didi ki Āsiye bellü bil iy şāh
Yaratmışdur bu maḫlūḳātı Allāh

3430. Dükeli ʿālemüñ Rezzāḳ'ı oldur
Naẓīri yoḳ bu ʿālem aña ḳuldur

3431. İşidüp ḫışm ider aña be-ġāyet
ʿAẕāb idem saña dir bī-nihāyet

3432. Buyurdı dutuban zindāna urdı
O zindān içre ḳırḳ gün şeyle durdı

3433. Aña virmediler ṣuyı ṭaʿāmı
Girü dön diyü iderdi kelāmı

3434. Didi terk ideriseñ bu sözi sen
Ḳızıl altundan ev idem saña ben

3435. Ki ille de o söylenüp ola ad
İçinde oturup cānuñ ola şād

[405] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.

3436. Nice ki söyledi ḫātūna sözi
Ḳabūl eylemedi Firʿavn'ı özi

3437. Diridi ṭoġru yolı nice ḳoyam
Senüñ egri dīnüñe (ki) ben uyam

3438. Pes anı içinden çıḳarısarlar
Eline ayaġına mıḫ dutarlar

3439. İrişdi çün nigārın bu belāya
Yüzin göge dutup didi Ḫuẕāyā

3440. Saña maʿlūmdurur ne didi baña
Ki Mūsā dīnini terk it ki saña

3441. Ḳızıl altundan ev yapim ki cānuñ
İçinde rāḥat ola dökme ḳanuñ

3442. Anuñ sözini görmedim ṣevābı
Rıżā virdüm ide dürlü ʿaẕābı

İẔ ḲĀLET RABBİ'BNİ (LĪ-İNDEKE BEYTEN) Fİ'L-CENNETİ VE NECCİNĪ FİRʿAVNE VE ʿAMELİHĪ[406]

[406] Taḥrīm, 11: "… Hani o (Firavun'un karısı), 'Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru…' demişti."

3443. Benüm için bir ev yap ḳatuñda
Müheyyā ola baña cennetüñde

[108a][407]

3444. Görüp cānum anuñla ideyüm şād
Egerçi ḳılarisem bunda feryād

3445. Niyāz idüp bu resme ḳıldı zārī
Gözünden perde'i götürdi Bārī

3446. Sarāyın cennet içinde görür ol
ʿAẕābı şād oluban geldi ki bol

3447. Anuñçün dünyāda hergiz nigārın
O resme görmemişdi kendü dārın

3448. Anı vaṣf eylemek dillere gelmez
Kişi ki görmeye hiç anı bilmez

3449. İlāhī luṭf idüp cennetde dārı
ʿAlā ḳavluke[408] rūzī ḳıl i[y] Bārī

3450. Ṭapuña gelübeni anı ister
Teraḥḥum eyleyüp sen aña göster

[407] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.
[408] *Vadettiğin üzere…*

3451. Pes imdi güne bıraḳdılar anı
ʿAẕāb içinde şeyle virdi cānı

VE ḲĀLE'L-MELEU MİN-ḲAVMİ FİRʿAVNE ETEẔERU MŪSĀ VE ḲAVMEHU LİYUFSİDŪ FĪ'L-ARŻİ …[409]

3452. Derilüp geldi Firʿavn'uñ ḳatına
Yüz urdılar ḳamusı ḥażretine

3453. Benī İsrā'īl'i Mūsā'yı iy şāh
Ḳomaġıl yirde ifsād ide billāh

3454. Gerekdür anları biz de başaruz
Aġaların depeleyüp aşaruz

3455. Olaruñ üzre olalum ḳāhir
Tā ki olmaya girü şoñra ẓāhir

3456. Ġażab eyledi bunlara[410] o melʿūn
Bu nesneden ki olmuşdı o maḥzūn

3457. O Ḳıbṭīlere itmişidi emri
Benī İsrāyil'e eyledi ḳaḥrı

[409] Aʿrāf, 127: "Firavun'un kavminden ileri gelenler dediler ki: 'Sen (sihirbazları cezalandıracaksın da) Mûsâ'yı ve kavmini, bu ülkede fesat çıkarsınlar, seni ve ilâhlarını terk etsinler diye bırakacak mısın?' …"
[410] Bu mısrada **bunlara** kelimesi yanlışlıkla iki kez yazılmıştır.

3458. Dutup oġlanların yavadırlardı
Amān virmeyüben öldüreleridi

3459. Ki yaʿnī bunları eyleye maḳhūr
Ḥürrem olmaya ḳamu ola mecbūr

[108b][411]

ḲĀLŪ ŪẔĪNĀ MİN-ḲABLİ (EN-TE'TİYENĀ VE MİN-BAʿDİ) MĀCİ'TENĀ [LİNUFSİDE] …[412]

3460. Benī İsrā'īlīler ne ki varı
Elinden anlaruñ ḳılmışdı zārī

3461. O yedi yılda ki iderdi daʿvet
Üşendürlerdi bunları be-ġāyet

3462. Ḳatı ʿāciz oluban yalvarurlar
Dükeli Mūsā ḳatına gelürler

3463. Didiler biz ṣanurduḳ şād olavuz
Gelüben ḳayġudan āzād olavuz

3464. Ziyāde oldı bize şimdi zaḥmet
Yıḳıldı ḳalmadı bizlerde rāḥat

[411] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.
[412] Aʿrāf, 129: "Dediler ki: 'Sen bize gelmeden önce de bize işkence edildi, (geldikten sonra) da.' …"

… ḲĀLE ʿASĀ RABBUKUM ENYUHLİKE ʿADUVVEKUM …[413]

3465. Mūsā bunlara virdi cevābı
Egerçi size ḳılarlar ʿaẕābı

3466. Ümīẕdür düşmenüñüzi o Tengri
Helāk eyleye ḳılun şimdi ṣabrı

3467. Nice bir ideler bunlar melāmet
Ola kim Ḥaḳ ide size ʿināyet

3468. Duruban vardı Firʿavn'uñ ḳatına
Oḳudı anı Tengri ḥażretine

3469. Didi ki Tengri'den ḳorḳ sen i[y] kişi
Benī İsrāyil'ile itme işi

3470. Ve illā iderüm saña duʿāyı
Getürür Tengri saña bir belāyı

3471. Didi Firʿavn aña sen bilesin
Elüñden ne geliserse ḳılasın

[413] Aʿrāf, 129: "… Mûsâ, 'Umulur ki, Rabbiniz düşmanınızı helâk edecek' …"

3472. Ne kim işleriseñ işüñ ḳamusı
Ḥaḳīḳat cāzūlıḳdur bil i[y] Mūsī

3473. Senüñ cāzūlıġuñı işidüp biz
Getürmezüz aña īmān hergiz

3474. Gelüben meşġūl olmuşdı duʿāya
Düni gün yalvarurdı ol Ḫuẕā'ya

[107a][414]

3475. Çü ḳırḳ gün oldı geldi aña nā-gāh
Cibrīl'dür(ür anda) olġıl āgāh

3476. Baña Ḥaḳ viriserdür bī-gümānī
Mübārek ḫāṭıruñdan şāẕ u cānı

3477. Benī İsrāyil'e bildürdi Mūsī
Sevinübeni şāẕ oldı ḳamusı

3478. Pes imdi viribir bunlara ṭūfān
Çekürge viribidi ṣoñra Sübḥān

3479. Gene gönderdi bize ḳurbaġayı
Çü taṣdīḳ itmediler ol Ḫuẕā'yı

3480. Tamāmı yedi gün olmışdı ṭūfān
Yaḳın oldı ki Mıṣr'ı ḳıla vīrān

[414] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.

3481. Şu resme gice gündüz yaġmur oldı
Mıṣır şehri mal-ā-māl ṣuyla ṭoldı

3482. Nice evler Mıṣır'da oldı vīrān
Bular ʿāciz olup bulmadı dermān

3483. Derilüp geldi Firʿavn'uñ ḳatına
Yüz urup yalvaruban ḥażretine

3484. Didiler ki götürgil bu ʿaẕābı
Bize olmasun iy şāhum ʿiḳābı

3485. O Firʿavn anlara ider ḫiṭābı
Ben itmedüm diyü size ʿiḳābı

3486. Velīkin Mūsā Tengri'sidür anı
Size itmişdürür işbu ṭūfānı

3487. Varuñ mecmūʿuñuz Mūsā ḳatına
Varuñ yalvaruñ anuñ ḥażretine

3488. Diñüz ki ḳurtarasın saña īmān
Getürüp olavuz küllī Müselmān

3489. Benī İsrā’īl’i girü virevüz
Ne ki dirseñ biz anı hem ḳılavuz

3490. İşitdi Mūsā anlardan bu sözi
Hemān ola diyü yumşadı özi

3491. Duʿā ḳıldı götürüp elini ol
Duʿāsı Ḥaḳ ḳatında oldı maḳbūl

[107b][415]

3492. Semādan yaġmayuban sākin oldı
Yirüñ yüzinde küllī ekin oldı

3493. Beşāret bulmuşiken yir ḥayātı
Bulup bitürdi ol dürlü nebātı

3494. Fevākih dürlü dürlü ḳamu eşcār
Vücūda getürür çün irdi iḫtār

3495. Münevver oldılar yüzi tamāmet
Ṭolu oldı içinde dürlü niʿmet

3496. Bulara söyledi getürüñ īmān
Durup ḳavlüñüze oluñ Müselmān

[415] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3497. Bular Mūsā sözin işitmediler
Ol egri yolı ḳoyup gitmediler

3498. Aña idüben istihzā ḳamusı
Didiler ki ṣanurduḳ biz o Mūsī

3499. Ki yaġmur idiserdürür ziyānı
Bize ḫod aṣṣıyimiş bī-gümānī

3500. Niçün getürevüz biz saña īmān
Bu şāhumuzı ḳoyuban iy insān

3501. Melūl oldı çü işitdi bu sözi
Duʿāya meşġūl oldı girü özi

3502. Tamāmet ḳırḳ gün eyledi duʿā ol
Duʿāsın Ḥaḳ Teʿālā itdi maḳbūl

3503. Çekürge viribidi dutdı ʿālem
Diyem yenince disün vehn-i ādem

3504. Ne ki varidi niʿmet yedi anı
Ḳomadılar yirinde bī-gümānī

3505. Derilüp Ḳıbṭīler Firʿavn ḳatına
Gelüben aġladılar ḳarşusına

3506. Girü didi ki Mūsā’dandurur iş
Anuñ çün eyleyelüm girü teşvīş

3507. Buyurdı şehr ḫalḳına varurlar
O Mūsā ḥażretine yalvarurlar

3508. Didiler ol gelenlerüñ ḳamusı
ʿAvāmīdür bilürsüz siz i[y] Mūsī

[106a][416]

3509. Gelüp dirüz bu dem saña biz anı
Ḳılavuz ne buyursañ pāk u cānı

3510. Saña gelevüz īmān getürevüz
Benī İsrāyil’i saña virevüz

3511. Gene yumşayuban ḳıldı duʿā ol
Duʿāsı Ḥaḳ ḳatında oldı maḳbūl

3512. Viribidi bir ıssı yele Allāh
Helāk eyledi çekürgeyi iy şāh

3513. Ḳılupdururdı anlara ẕāḫīre
Yetürdi bunlara yeñiye ire

[416] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.

3514. Yine Mūsā bulara dir ki īmān
Getürüñ ḳavle durup siz iy insān

3515. Didiler niçün īmān getürevüz
Benī İsrā'īl'i saña virevüz

3516. Bizüm erzaġumuz bir yıla yeter
Ne ola bize bundan daḫı beter

3517. Giden gitdi girü ne gele bize
Niçün minnet idevüz daḫı size

3518. Melūl olubanı girü duʿāya
Olur meşġūl dilek ider Ḫuẕā'ya

3519. Duʿāsını ḳabūl ider ol Allāh
Viribidi biti bunlara iy şāh

3520. Ẕāḫīre ne ki vardı hep yediler
Girü Firʿavn'a varuban[417] didiler

3521. Buñalduḳ ne ki varidi ẕaḫīre
Ḳomadı bit yedi dirüz emīre

[417] Bu kelime sehven iki defa yazılmıştır; vezne bakılarak bir kere yazılması tercih edilmiştir.

3522. Buyurdı ne ki vardı beglerini
O (derdi) zinde ḳamu beglerini

3523. Varurlar ḳamu Mūsā'nuñ ḳatına
Ḳatı yalvaruban dir ḥażretine

3524. Geçende gelenüñ size ḳamusı
Raʿiyyet idebilirsiz i[y] Mūsī

3525. Raʿiyyet idenüñ yoḳ iʿtibārı
Gelüpdür zīre size iżṭırārī

[106b][418]

3526. Bu kez begler derilüp uş ḳatuña
Gelüben yalvaruruz biz ṭapuña

3527. Bize luṭf eyleyüben bu ʿaẕābı
Götürürseñ bulasın sen ṣevābı

3528. Ve hem küllümüz īmān getürevüz
Benī İsrā'īl'i saña virevüz

3529. Gene yumşayuban ider duʿā ol
Duʿāsın Ḥaḳ anuñ eyledi maḳbūl

[418] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3530. Giderdi ne ki varidi ḳamu bit
Daḫı ḳalmadı anda bit i[y] yigit

3531. Gene Mūsā̱ gelüp dir ki i[y] fülān
Benümle eyledüñüz ʿahd ü peymān

3532. Gelüñ ʿahdüñüze ṭurup Müselmān
Oluñ getürüben Allāh'a İmān

3533. Bular dir ḳomadı bizde ṭaʿāmı
Yedi bit ne ki varidi tamāmı

3534. Neçün saña getürevüz biz İmān
Dinümüz[419] ḳoyup olavuz Müselmān

3535. Ne gelürdüñ elüñden itdüñ anı
Müselmān olmazuz biz bī-gümānī

3536. Melāmet göñül evin ṭutuban ol
Duʿā itdi yine Allāh'ına bol

3537. Ḳabūl eyledi Tengri ol duʿā'ı
Viribidi olara ḳurbaġa'ı

[419] Bu kelimenin orijinali **dīn (دين)** şeklindeyken şair, vezin gereğince **din (دن)** şeklinde yazmıştır.

3538. Deñizlerde vü ırmaḳda ne ki var
Gelüben ṭopṭolu oldı il ü şār

3539. Arı ḳalmadı bunlaruñ ṭaʿāmı
Çanaḳ çömlek ṭolu oldı tamāmı

3540. Bular ʿāciz ḳalubanı varurlar
O Firʿavn'a be-ġāyet yalvarurlar

3541. Didiler şāha bundan bizi ḳurtar
Daḫı durduḳça zaḫmet ḳatı artar

3542. Duruban vardı Mūsā'ya o melʿūn
Oluptururdı göñül ḳatı maḥzūn

[113a][420]

3543. Didi gelüp ṭururum saña bu dem
Olısardur helāk bu cümle ʿālem

3544. Senüñle eylerüm dir ḳavli bugün
Durısarum bu ḳavle dir o melʿūn

3545. ʿAẕābı defʿ ideriseñ muḥaḳḳaḳ
İnanup sözüñi idem muṣaddaḳ

[420] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.

3546. Benī İsrā’īl’i hem girü saña
Virem taḫḳīḳ kerem ḳıl şimdi baña

3547. Duʿā ḳıldı işidüp sözin anuñ
Götürdi zaḥmetini ḳurbaġanuñ

3548. Gelüben söyledi Firʿavn’a ol şāh
Gel imdi ḳavlüñe dur olma güm-rāh

3549. Cevāb eyledi Mūsā’ya girü ol
Revā degül ki tengriyüm olam ḳul

3550. Benī İsrā’īl’i virem i[y] yigit
Alup anları ilümden yüri git

3551. Ḳumāşını daḫı vir didi Mūsī
Tā ki benüm ile gide ḳamusı

3552. Didi Firʿavn aña virmezüm anı
Sözüme dutmaġıl hergiz gümānı

3553. Yalıncaḳ aluban gitgil oları
Ya ḳoġıl ḳulım ola ne ki varı

3554. Didi Mūsā baña buyurdı Allāh
Metāʿın bunlaruñ alam ben iy şāh

3555. Didi ki virmezüm ben bī-gümānī
Ṭaleb eylemegil hergiz sen anı

3556. Duʿā idüp didi Mūsā Ḫuẕā'yā
Ḳamuña ḳullaruñ ḳılduñ ʿaṭāya

3557. Bularuñ ḥālini sensin ki ʿĀlim
Nice ẓulm itdi bunlara o ẓālim

VE EVḤAYNĀ İLĀ MŪSĀ EN-ESRİ Bİ-ʿİBĀDĪ İNNEKUM MUTTEBEʿŪN[421]

3558. Bu kez vaḥy eyledi Mūsā'ya Sübḥān
Ḳarār itme bulardan eyle seyrān

[113b][422]

3559. Benī İsrā'īl'üñ küllīsin alġıl
Göç idüp daḫı ġayrı yire varġıl

3560. Pes imdi buyurur yaraġ ideler
Bulara ġayrı yire ki gideler

3561. Bularuñ ḫāṭırına oldı ilhām
Varup aḥvālini ideler iʿlām

[421] Şuʿarā, 52: "Biz Mûsâ'ya, 'Kullarımı geceleyin yola çıkar, muhakkak ki takip edileceksiniz' diye vahyettik."
[422] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3562. Ki Firʿavn aldı ellerinde varın
Ḳomadı bunlara hergiz ṭavarın

3563. Pes imdi duruban Firʿavn evine
Varup dilek iderler ʿavretine

3564. Ḳumāşumuzı Firʿavn ḳamu aldı
Bizüm ḥālimüz imdi yavuz oldı

3565. Yaḳındur bayramumuz luṭf (u) iḥsān
İdüben eyleñüz bizlere dermān

3566. Ḳumāşumuz virüñ bize giyelüm
Çü giçe ʿiydümüz girü virelüm

3567. İşidür bunı çün bu ḳamu ʿavret
Virürler ṭonların idüp raḥmet

3568. Bularuñ her biri anlardan aldı
Dönüben girü evlerine geldi

3569. Müheyyā itdi yaraġın yatı
Bularun her birisi buldı atı

3570. Çıḳuban dün buçuġında giderler
İşitgil imdi bunlar nic'iderler

3571. Nerede buldılar Ḳıbṭī ṭavarın
Aluban gitdiler her ne ki varın

3572. On iki bölükdi bu ḳamusı
Ulusıyidi bunlaruñ o Mūsī

3573. ʿAded-i cümlesi yüz ḳırḳbiñ erdi
Dükeli bunlaruñ ṣaḥib-hünerdi

3574. Ḳarañuydı bular çün çıḳdı gitdi
Ṣabāḥ oldı anı bunlar işitdi

3575. Didiler bu gice o Mūsā ḳaçmış
Ṭavarumuzı küllī bile almış

[112a][423]

3576. Varuban didiler Firʿavn'a bunlar
Buyurdı ne ki vardur bunda leşker

3577. Benī İsrā'īl ardınca varalum
Buları dutubanı öldürelüm

[423] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.

3578. Çeri derildi üç yüz biñ tamāmı
Düşer artlarına her ḫāṣṣ u ʿāmı

3579. Bu kez vaḥy eyledi Mūsā'ya Allāh
Çeri geliser arduñdan ol āgāh

3580. Bu ḳullarumı tïz yürüñ be-ġāyet
Çeri uydı ki size bï-nihāyet

FELEMMĀ TERĀ'E'L-CEMʿĀNİ ḲĀLE AṢḤĀBU MŪSĀ …[424]

3581. Yedi gün gice-gündüz çün giderler
Varup deñiz kenārına irerler

3582. Yedi günde ne kim gitmişdi ol şāh
İrişdi üç gün içinde o güm-rāh

3583. Ḍuḥā vaḳtiydi ki anlara irdi
Benï İsrā'yl baḳup anları gördi

3584. Çeri çıḳdı öñin çoḳdur be-ġāyet
Anuñ daḫı çeri yoḳ bï-nihāyet

3585. Çıġırup Mūsā'ya dirler i[y] server
Mışır'dan geliyorur bize leşker

[424] Şuʿarā, 61: "İki topluluk birbirini görünce Mûsâ'nın arkadaşları, ('Eyvah yakalandık!') dediler."

3586. Bulardan ḳaçubanı biz niderüz
Deñizdür öñümüz ḳanca giderüz

3587. Dirīġā bunda bugün öliserüz
Bu deryā içine dökiliserüz

3588. Yeg idi cevrile ʿömri süreydük
Şu nesneden ki bunda cān vireydük

3589. Diyüben aġladı ḳamu bu sözi
Ḳatı ḫavf eyleyüp bunlaruñ özi

3590. Didi Mūsā̱ ki ḳorḳmañ iy ḳavim siz
Ḥaḳ'uñ emriyle göneldük bu yola biz[425]

3591. Ola ki Ḥaḳ bize vire hidāyet
Geçüre bizi deñizden selāmet

[112b][426]

3592. Dükeli nesneyedür Tengri Ḳādir
Ümīẕdür bunda bize ola nāẓır

3593. Çün itdi bu ḳavim Mūsā'ya feryād
Duʿā idüp ider Allāh'ı ol yād

[425] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[426] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3594. Şoloḳ dem geldi Cebrayil dir aña
ʿAṣāyı baḥre ur dir Tengri saña

3595. Pes imdi deñize urdı ʿaṣāyı
Yolı bunlara ḳıldı Ḥaḳ ʿaṭāyı

3596. On iki yol oluban ṣu açıldı
Deñiz ṣuyı iki yaña saçıldı

3597. Didi Mūsā̱ ki ayru gir ü ayru
Yürüñüz ḳamuñuz eyle i[y] meh-rū

3598. Aluban ḳavmini her biri girdi
Yola ki anlara Mūsā̱ buyurdı

3599. Giderken dir bulardan ḳamu iġrāb
Nicesi oldı dirler bāḳī aṣḥāb

3600. Giderüz saġ selāmet işbu yola
Ḳalanumuz daḫı böyle mi ola

3601. Girü idübeni Mūsā̱ duʿāyı
Ṣuya urdı şoloḳ sāʿat ʿaṣāyı

3602. Ḥaḳ'uñ emriyle ol şular ṭolındı
Ḳalanı ḥāli anlara bilindi

3603. Nice gider ise bular selāmet
Olar da eyle giderdi tamāmet

3604. O resme gördiler çün oldılar şād
Dükeli ḳayġudan oldılar āzād

VE ENCEYNĀ MŪSĀ VE MEN MAʿAHŪ ECMĀʿĪN[427]

3605. Deñizi geçüben bunlar giderler
İşitgil imdi Ḳıbṭīler niderler

3606. Firʿavn ol araya çünki erdi
O deñiz yol olupdur anı gördi

3607. Bilürler muʿcizi Mūsā idüpdür
Bu aradan geçüben ol gidüpdür

[111a][428]

3608. Ḳatı ʿāciz olup ḫavf itdi ol er
Didi ger görürise bunı leşker

3609. Dutalar Mūsā'ya bu ḳamu cārī
Velī Ḥaḳ Tengri itdi aña yārī

[427] Şuʿarā, 65: " Mûsâ'yı ve beraberindekilerin hepsini kurtardık."
[428] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.

3610. Ki zīre deñiz itmişdür iṭāʿat
İdeler bize bunlar hep melāmet

3611. Dönüben beglerine söyledi ol
Görür misiz nice olmuşdurur yol

3612. Bu deñiz heybetümden yürimişdür
Bölük bölük nicesi ḳurımışdur

3613. Benüm tengriliġüm size muḥaḳḳaḳ
Olupdur sözümi eyleñ muṣaddaḳ

3614. Velīkin ḳurımışdur ḳatı cānı
Var idi zīre gönlinde gümānı

3615. Taʿallül idüben didi ki ricʿat
Evinden yaña eyleye ol ʿavdet

3616. Buyurdı Ḥaḳ Teʿālā̱ geldi Cibrīl
Binüben ḳısraġa sanki eser yel

3617. Binerdi ayġıra Firʿavn-ı melʿūn
Yayasın aluban dutdı aña yol[429]

[429] Bu beyitte kafiye yoktur.

3618. Anuñ ardınca biñemedi yürür
Varuban deñizüñ içine girer

3619. Şanur kendü çerisindendür ol er
Girerler gördi anı cümle leşker

3620. Gelüp dört yüz firişte irmişidi
Hep ādem ṣūretine girmişidi

3621. Şavaş olubanı baḥre sürerler
Pes imdi küllīsi aña girerler

3622. Tamāmet girdi uşaġı irisi
Girü ḳalmadı anda hiç birisi

3623. Yetürdi deñizi ġarḳ itdi anı
Olardan biri ḳurtarmadı cānı

3624. Deñizden Mūsā̱ geçüp gitmişidi
İki fersaḫ yola ol gitmişidi

[111b][430]

3625. Depe üstine çıḳuban işitdi
Deñiz gürüldüsi ki aña yetdi

[430] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3626. Ve Cebrā’īl gelüp itdi işāret
Ki Mūsā ḳavmine ide beşāret

3627. Benī İsrā’īl’e Mūsā dir āgāh
Oluñ bunları ġarḳ eyledi Allāh

3628. Şükür idüñ didi Allāh iy yār
Bulardan Ḥaḳ ḳomadı kimse deyyār

3629. Didiler Mūsā’ya anları Ḳahhār
Helāk itdiyse dilerüz biz iy yār

3630. Gözümüzle görevüz şād olavuz
Dükeli ḳayġudan āzād olavuz

3631. Ki şükr eyleyevüz ol Pākī Yezdān
Bize luṭf eyleyüben ḳıla iḥsān

3632. Buyurdı Mūsā çün döndi bu girü
Deñiz kenārına geldi i[y] meh-rū

3633. Görürler ṣuyı ḫışmile aḳardı
Bularuñ küllīsi aña baḳardı

3634. Didiler ne bilevüz küllī batdı
Bu şuda yāḫūz ırak̟ yola gitdi

3635. Gelüben Cebrā'īl didi ʿaṣāyı
Deñize ur k̟ılubanı duʿāyı

3636. Pes imdi urdı deñize ʿaṣāyı
Görürler cümlesi emri Ḫuẕā'ya[431]

3637. Ki k̟amu ṣunuñ üstine gelürler
Görürler küllīsi anı bilürler

3638. Şükür eylediler Allāh'a iy yār
Ki k̟ahr eyledi düşmenleri Ḳahhār

VE ENCEYNĀ MŪSĀ VE MEN MAʿAHŪ ECMAʿĪN (65)

S̱ÜMME AĠRAḲNĀ … (66) [432]

3639. Didi Mūsā'yı k̟urtardı o Cebbār
Daḫı anuñile ne ki bile var

3640. Ḫaberde şeyle olmışdur rivāyet
Ki ehl-i tefsīr eyledi ḥikāyet

[431] Bu beyitte kafiye yoktur.
[432] Şuʿarā, 65, 66: "Mûsâ'yı ve beraberindekilerin hepsini kurtardık." (65) Sonra (ötekilerini) suda boğduk." (66)

[120a][433]

3641. Gelüpdürür Cebrāyil ol zamānı
Ki Firʿavn ġarḳ oluban virdi cānı

3642. Bilüpdür ki deñizde olısardur
Ki Tengri anda cānın alısardur

… ĀMENET BİHĪ BENŪ İSRĀ’ĪLE VE ENĀ MİNE’L-MÜSLİMĪN[434]

3643. Didi Firʿavn aña getürem īmān
Ṣanur ki bu dem ola aña dermān

3644. Aña ol benī İsrā’īl’e īmān
Getürüben olur küllī Müselmān

EL-’ĀN VEḲAD ʿAṢAYTE (ḲABLU) VE KUNTE MİNE’L-MÜFSİDĪN[435]

3645. Didi Cibrīl aña şimdi olursın
Ki bildüñ bu arada sen ölürsin

3646. Ḥaḳīḳat bundan öñdin ʿāṣī olduñ
Nice nice fesādı yirde ḳılduñ

[433] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.
[434] Yūnūs, 90: “… İsrailoğulları’nın iman ettiğinden başka hiçbir ilâh olmadığına inandım. Ben de Müslümanlardanım.”
[435] Yūnūs, 91: “Şimdi mi?! Oysa daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun.”

3647. Bunı diyüp deñizden balçıḳ aldı
Urur aġzına balçıḳ aġzı ṭoldı

3648. Girü çün vardı Allāh'uñ ḳatına
Didi Ḥaḳ Cebrā'īl'üñ ḥażretine

3649. Niçün ḳomaduñ ol ḳulum ki sözin
Tamām ideydi ʿafv ideydüm özin

3650. Ḳoyayidüm anı ben cennetüme
Ki ġarḳ ideydüm anı raḥmetüme

3651. Girü didi ki bilürsin Ḫuẕāyā
Nice Mūsā'ya itdi çoḳ belāya

3652. İderdi Ḥażretüñe dāyim inkār
Ki bir kez eylemedi saña iḳrār

3653. Bilür ki ḫışm irüşmişdür özini
Diler ki ḳurtara söyler özini

3654. Ki cān nezʿinde getüreydi īmān
Bulaydı işbu ḥālde aña dermān

3655. Anuñçün balçıġı aġzına urdum
O resmeyidi anı çünki gördüm

[120b][436]

3656. Ḫaberde şeyledir bilgil ḥikāyet
O vaḳt ki Cebrā’īl itdi beşāret

3657. Anı bilmedi kimse anda deyyār
Velīkin Mūsā’nuñ ḍallī oġlı var

3658. Adıdur Sāmirī bilgil muʿayyen
Aña Cebrā’īl olmışdur mübeyyen

3659. Atınuñ ayaġı altundan iy yār
Aluban ṭopraġı fī’l-ḥāl ṣaḳlar

3660. Benī İsrāyil’üñ ḳamusı irdi
O Ḳıbṭīler helākin anda gördi

3661. Dükelisi ol arada inerler
O ṣaḥrāya memlū olup ḳonarlar

3662. Ümīz dutubanı bunlara Tengri
Dönüñ Mışr’a diyüben ḳıldı emri

[436] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3663. Pes imdi emr ider Tengri bulara
Ataları yirine girü vara

3664. Varuban Şām'a ideler iḳāmet
Pes imdi gitdiler bunlar tamāmet

3665. Mışır şehrini dutmuşdı o Hāmān
Olur yirine Fir'avn'uñ bil iy ḫān

3666. Ḳomışdı Mışr içinde zīre anı
Yedi yıldan o daḫı virdi cānı

3667. Dutar ḳırḳ üç yıl oġlanları iy yār
Helāk (ider) oları ṣoñra Cebbār

3668. Bular çü ol aradan duru gitdi
Varup Şām iline bir şehre irdi

3669. Büte ṭapardı anlar çünki gördi
Niçün ṭaparsız aña diyü ṣordı

3670. Didi bunlar bilüñ ki işbu bütler
Bu şerīk yaradur dir ḳamu bunlar

3671. Şefā'āt eylemekde bize Ġaffār
Bular artuḳdurur dir bilüñ iy yār

3672. Bulara ḫoş gelür bu söz be-ġāyet
Biri birine eyledi rivāyet

[114a]

3673. Didiler bizde daḫı bu olaydı
Bunuñ bigi ulu bütler olaydı

3674. Şefā‘at eylemekde bize yārī
İdelerdi bular her ne ki varı

3675. Derilüp geldiler Mūsā ḳatına
Dilek eylediler hep ḥażretine

3676. Didiler eylük eyledin bize çoḳ
Velīkin işbu nesne bizde hiç yoḳ

3677. Bize arzu olupdururdı nola
Bu resme bütler içimüzde ola

3678. Olara eyleyeyidük ‘ibādet
Olar ideyidi bize şefā‘at

3679. Ne dirseñ dutarız sözüñi dāyim
Senüñ ḥükmüñde olduḳ şeyle ḳāyim

3680. Kerem ḳılup bu eylük ile bize
Ḳılarsañ minnet ola ḳatı size

3681. Taʿaccüb itdi bunlaruñ sözini
Göge ṭutdı şoloḳ sāʿat yüzüni

3682. Didi ki yā İlāhī bunları gör
Degüldür küllīsinüñ gözleri kūr

3683. Ṭapuñda bunca eylük görmüşiken
Bularuñ düşmeni ḳahr olmuşiken

3684. Dilerler senden ayruġa ṭapalar
Senüñ buyurduġundan hep ṣapalar

3685. Pes imdi geldi Cibrīl aña ol dem
Ġażab itme olara dir yeme ġam

3686. Velīkin eyle bunlara naṣīḥat
Ḳıyāmetde olunmaya ḫaṣīmet

3687. Benī İsrāʾīl'e cümle buyurdı
Derilüp bir arada küllī ṭurdı

3688. Çıḳar yüksek yire fi'l-ḥāl özi
Āġāz idübeni söyledi sözi

3689. Şükür itdi bu mevżūʿda Ḫuẕā'ya
Ki virmişdür bulara ol hidāye

[114b]

3690. Beyān eyledi birligini anuñ
Ki ulu Şāh'ıdur işbu cihānuñ

3691. ʿAyān eyledi daḫı enbiyāyı
Ne ki göçmişidür hem evliyāyı

3692. Dükeline itdi nice ʿināyet
Ki luṭf idüp bulara bī-nihāyet

3693. Büte ṭapanları çün oldı maġrūr
Nicesi eyledi dünyāda maḳhūr

3694. Büte ṭapanlaruñ didi ki cānı
Cehennemde olısar bī-gümānī

3695. Bu resme söyleyüp ḳıldı mübeyyen
O ḫalḳa oldı bu ḳamu muʿayyen

3696. Benī İsrā'īl işidüben anı
ʿÖẕür itdi ḳamusı bī-gümānī

3697. Didiler ḳıl duʿā tā ki ol Allāh
Helāk eylemesün bizi ol āgāh

3698. Buyursun bize dir o pākī Maʿbūd
ʿİbādet idevüz tā ki ola ḫoşnūd

3699. Şoloḳ sāʿat ḳılar Mūsā duʿāyı
Şenā idüp añar ulu Ḫuẕā'yı

3700. Gelür fī'l-ḥāl Mūsā'ya o Cibrīl
Didi ki emr idüpdür saña ki bil

3701. Bula(r)ı alub(an) Şām'a gidesin
Ne emr olursa sen anı idesin

3702. Pes imdi aluban Şām'a iletdi
Aña Cebbār-ı ʿālem emr itdi

… VEDḪULŪ'L-BĀBE SUCCEDEN NAĠFİR LEKUM ḪAṬĪ'ĀTİKUM …[437]

3703. Ki şehirüñ ḳapusından girüñ siz
ʿÖẕür idübeni secde ḳıluñ siz

3704. Günāhuñuzı ʿafv eyleye Allāh
Sizi dir ululardan ḳılam ol Şāh

3705. Pes imdi çünki girdiler ḳapuya
Ya yüz urup yalvarur ḳamu ṭapuya

[437] Aʿrāf, 161: "… Kentin kapısından eğilerek tevazu ile girin ki biz de sizin hatalarınızı bağışlayalım. …"

[115a]

3706. Didiler ki İlāhī büte ṭapduḳ
Senüñ buyuruġuñda ḳamu ṣapduḳ

3707. Ulu suç eylemişdük biz ḳatuñda
Bu dem tevbe ḳılaruz ḥażretüñde

3708. Baġışla bize ol ḳamu günāhı
İy iki ʿālemüñ bir Pāẕişāh'ı

3709. O şehrüñ ḳavmi ḳamu diñleridi
Bularuñ sözlerini añlaridi

3710. Burada oyidi maḳṣūd iy yār
Bular ḫorluġını ḫalḳa it iẓhār

3711. Daḫı virmeye göñüllerin aña
Muḳarrer ola dirüm şimdi saña

3712. Şu ki eyü kişidür duta anı
Şu ki yavuz idi ola gümānı

3713. Derilüben bular Mūsā ḳatına
Varuban didiler hep ḥażretine

3714. Bize buyurduġuñuz şerʿ-i Yaʿḳūb
Buyur bir işi dirüm ola merġūb

3715. Anuñ şerʿinden ayruḳ tā ki Maʿbūd
Yirine getürevüz ola ḫoşnūd

3716. Bulara didi Mūsā bu cevābı
Varuban Ṭūr'a dileyüm kitābı

3717. Ümīzdür Ḥaḳ Teʿālā baña sözi
Kerem ḳılubanı söyleye özi

3718. Teveccüh idüben ol ṭaġa irdi
O mevżıʿda varuban girü ṭurdı

3719. Na-gāḥın geldi Mūsā'ya bir āvāz
Bu resme eylemişdür söze āġāz

3720. Ki yā Mūsā gel imdi sen ḳatumda
ʿAzīzsin gir ü benüm ḥażretümde

3721. Çü işitdi Mūsā işbu sözi
Duʿā idüp ṭutup Allāh'a yüzi

3722. Çalap Mūsā'ya anda virdi Tevrīt
Buyurdı aña ki sen baña şükr it

[115b][438]

3723. Daḫı didi benī İsrā'īl'e sen
Varup digil ki sizi bekledüm ben

3724. Ki peyġāmber virüben ḳıla evlā
Ḳalan ḫalḳdan seni eyledüm aʿlā

3725. Deñizden geçürüp düşmānı size
Ḳahır ḳıldum ḳılasız şükr bize

3726. Benümle oluñ itmeñ aña ʿişyān
Tā ki ḫışm olmaya size iy insān

3727. Rıżā idüp istersiz duʿāyı
Pes imdi varuñ idüñ siz ġıdāyı

3728. Size düşmen olupdur ḳavm-i ʿAmlāḳ
Ṣavaş idüñ anuñla dir o Ḫallāḳ

3729. Pes imdi şād oluban girü gitdi
Benī İsrā'īl'e gelüp eyitdi

3730. Ḳamusı sevinübeni olur şād
Ki Mūsā bunda itmişdürür irşād

[438] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3731. Pes imdi buyurur yaraġ ideler
Ġazā içün o ʿAmlāḳ'a gideler

3732. Oġul ḳızile ḳamu ola ẓāhir
Varup düşmenlerine ola ḳāhir

3733. Ṭuyar şāhı Yemen ki Mūsā şāha
Gelüpdür bildürür ol ḫāṣṣ u ʿāma

3734. Ḳatı ḳorḳmuşidi zīrā işitdi
O Firʿavn-ı laʿīne ne iş itdi

3735. O ʿĀd ḳavminden iki kişi ṣaldı
Yürüyüp Mūsā'nuñ ḳatına yetdi

3736. Beyān itdi bulara ol iki er
Ki ḳuvvet bizde çoḳ hem daḫı leşker

3737. Uluyidi bular cüṣṣede ġāyet
Bularuñ ḳuvveti ḫoẕ bī-nihāyet

3738. Bulara söyledi Mūsā ol Allāh
Benümiledir oluñ siz āgāh

3739. Çeriñüzden[439] ḥaḳīḳat ḳorḳmazum ben
Ḥaḳ emriyle size uş varurum ben

[116a]

3740. Gelübeni getürüñ baña īmān
Helāk idem ger olmazsız Müselmān

3741. O elçi ḳorḳuyile döndi girü
Benī İsrā'īl'i işit i[y] meh-rū

3742. İki menzīl yazıya girmişidi
Kimi ḫūb yire anlar irmişidi

3743. Görürler elçiyi kim ḳadd u ḳāmet
Uzanmış ḳuvveti ḫoẕ bī-nihāyet

… YĀ MŪSĀ İNNE FĪHĀ ḲAVMEN CEBBĀRĪN …[440]

3744. Didiler biz żayıfuz küllī iy yār
Bular ḳuvvetlüdürür ḳatı cebbār

3745. Bizi ʿan-ḳaṣd iledür ki görevüz
Elinden anlaruñ hep ḳırılavuz

[439] Metinde **çeriñüzden (جريكزدن)** şeklinde yazılması gereken bu kelime metinde sehven **çeridenñüzden (جريدنكزدن)** şeklinde yazılmıştır.
[440] Mā'ide, 22: "(Dediler ki) 'Ey Mûsâ!O (dediğin) topraklarda gayet güçlü, zorba bir millet var.' …"

3746. Anuñçün ki büte biz māyil olduḳ
Ṭapalum diyü aña ḳāyil olduḳ

3747. Anuñla varmayup bunda ḳalalum
Yirümüzde durup sālim olalum

3748. Eger Mūsā aña varursa Ḳahhār
ʿİnāyet eyleyüp ḳahr ider iy yār

3749. İdüben ittifāḳ dirler ḳamusı
Aña biz varamazuz dir o Mūsī

3750. Bular ḳırḳ yıl burada ḫāṣṣ u ʿāmı
Ḳalısar bulamayup yol tamāmı

3751. Ḫaberde şeyle olmışdur ḥikāyet
Ki anı ulular itdi rivāyet

3752. Yemen şāhı ki Ḳuds'e gelmişidi
Anı ġāret idüben almışidi

3753. Çalap buyurdı varuñ Ḳuds'i aluñ
İḳāmet idübeni anda ḳaluñ

3754. Zīre Ḳuds yiridürür enbiyānuñ
Degüldür yiri bellü eşḳiyānuñ

3755. Çü bunlar varmazuz didiler aña
Didi ki iy ḳavim Ḥaḳ didi baña

[116b][441]

3756. Ki Ḳuds'ı sizlere virmişdür ol Şāh
Yolunda olmañuz siz şeyle güm-rāh

3757. Bu işi işlemezseñüz iy insān
Olısardur biliñüz sizde ḫüsrān

3758. Didiler Mūsā'ya anlar ki iy yār
İçinde bunlaruñ var ḳavm-i cebbār

3759. Buları varubanı göremezüz
Bulara ḳarşu hergiz ṭuramazuz

3760. İki kişi ki ḳorḳardı Ḫuẕā'dan
Daḫı dirler ne ki var gitmez idin

3761. Varalum düşmenile ḥarb idelüm
İlāh'a ṣığınuban ceng idelüm

3762. Yirine getürelüm ḥükm-i Allāh
Bize yardım idiserdür o vallāh

[441] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3763. Birisiyidi Ṭālūt ibn-i Yāḳā
Riyāsız ṭutmuşidi yüzi Ḥaḳ'a

3764. Birisi Yūşaʿ ibn-i Nūn'dı iy yār
Bulara minnet itdi ulu Cebbār

3765. Bularuñ ikisi daḫı i[y] server
Ol İbn-i Yāmin aşlındandı ki er

3766. Nice ki söyledi Mūsā̱ varalum
Ḥaḳ'uñ emrin yirine getürelüm

3767. Bular didi ki elbet de biz aña
Gidemezüz dirüz biz şimdi saña

3768. Varıriseñ olara yüri sen var
Ḥaḳīḳat varmazuz biz aña iy yār

3769. Çü nevmī̱ ola didin iy İlāhī
Ki sensin bu cihānuñ Pāī̱işāh'ı

3770. Bilürsin degülüm bunlara mālik
Bular ḫoī̱ kendülerin itdi hālik

3771. Ki emrüñ dutmayup küllī iy insān
Görürsin ki iderler saña ʿişyān

[117a]

… RABBİ İNNĪ LĀ-EMLİKU İLLĀ NEFSĪ …[442]

3772. Benüm yeter gücüm nefsüme ancaḳ
Daḫı ḳardaşuma bilirsin iy Ḥaḳ

3773. Buyurursañ bulardan ayrulalum
İkimüz düşmenüñe biz varalum

3774. Çalap emr eyledi Mūsā’ya ki siz
Bulardan didi ki ayrulma hergiz

3775. Olar ki dir dönelüm eve girü
Yolı yoḳdur döneler bil i[y] nīk-rū

ḲĀLE FE-İNNEHĀ MUḤARREMETÜN ʿALEYHİM ERBAʿĪNE SENETEN YETĪHŪNE FĪ’L-ARḌİ …[443]

3776. Bularuñ yollarını baġladum ben
Gidemezler ki ġuṣṣa yemegil sen

3777. Bu ṣaḥrāda ḳalısarlar tamāmet
Ki ḳırḳ yıl idiserlerdür iḳāmet

[442] Mā’ide, 25: “ (Mûsâ), Ey Rabbim! Ben ancak kendime söz geçirebilirim. …”
[443] Mā’ide, 26: “Allâh şöyle dedi: ‘O halde, orası onlara kırk yıl haram kılınmıştır. Bu süre içinde yeryüzünde şaşkın şaşkın dönüp dolaşacaklar.’…”

3778. Ṭaġıtmaġıl buları sen i[y] server
Olısardur saña bu ḳamu leşker

3779. Bu kez geldüñ aña ki Ḥaḳ ḫiṭābı
İder Mūsā’ya ki vire ḫiṭābı

3780. Pes imdi geldiler Mūsā ḳatına
Didiler dile Allāh Ḥażretine

3781. Saña ki söyledi idüp ḫiṭābı
Bize ki vaʿde itmişdür kitābı

3782. Nola bize virürise ol Allāh
Olaydı faḫrumuz anuñla iy şāh

3783. Oḳutdı Mūsā ne kim vardı ʿālim
Buyurdı yedi gün ḳamu ola ṣāyim[444]*

3784. Dutuban ṣavm ḳıldılar namāzı
İderler küllîsi aña niyāzı

3785. Ḫuẕā’dan istedi ḳamu kitābı
Gelüben Cebrā’îl itdi ḫiṭābı

[444] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **şā’im (صائم)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) çoğunlukla **ye (ى)**harfiyle **şāyim (صايم)** şeklinde yazılmıştır.
*Bu mısra vezne uymamaktadır.

3786. Duʿāñuz Ḥaḳ ḳatında oldı maḳbūl
Olupdur līk oluñ ṣavme meşġūl

[117b][445]

3787. Pes imdi yedi gün oruç dutarlar
Göñül çirkini hep ṭaşra atarlar

3788. Ve hem yudı ḳamusı ṭonlarını
Arı ḳıldı bu küllī tenlerini

3789. Ve hem oġlanların eyle iderler
Çalap ne ki didi aña giderler

3790. Dutarlar çünki bunlar ḥükm-i Allāh
Viribir bunlara Tevrīt ol Şāh

3791. Ki cümle ʿİbrī dilince viriser
Bu ḳullar dīnüñ ḳaydını ḫūş-yār

3792. O Mūsā ḳatı yüce yire çıḳdı
Bu ḳavmüñ üzre yine döndi baḳdı

3793. Didi ki Ḥaḳ bu dem gönderdi bize
Kitābı(nı) getürdüm üşte size

[445] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3794. İçinde vardurur yedi biñ emri
Ki ideler ʿibādet didi Tengri

3795. Ve yedi biñ daḫı içinde iy yār
Nehiy ḳıldı günāhdan ulu Cebbār

3796. Ve yedi biñ içindedür naṣīḥāt
Şular ki duta olmaya fażīḥat

3797. Ve yedi biñ daḫı vardur ḫiṭābı
Kim iderse anı bula s̱evābı

3798. Bular işitdiler işbu kelāmı
Ne ki dimişdürür Mūsā̱ tamāmı

3799. Didiler bunlaruñ aña ḳamusı
Dutamazuz biz anı bil i[y] Mūsī̆

3800. Ġażab idüp didi ki iy ḫalāyıḳ
Çalap buyurdı bunı size bayıḳ

3801. Didüñüz ki bize virsün şerīʿat
Dutaruz ol ola bize ṭarīḳat

3802. Çü virdi size bunuñ bigi burhān
Niçün şimdi olursız aña pişmān

3803. Bular dir Mūsā’ya ḳamu **semiʿnā**[446]
Velīkin añа olduḳ biz **ʿaṣeynā**[447]

[118a]

3804. Dönüp Allāh’a Mūsā dir İlāhī
Hemīşe bu ḳavim eyler günāhı

3805. Bulardan dir üşendüm ben i[y] Cebbār
Benüm ḥālüm olupdur ḳatı düşvār

3806. Bu kez Ḥaḳ Mūsā’ya virdi cevābı
Olara idiserüm ben ʿaẕābı

3807. Bulara özlerin bildüriserüm
Gücile ṭāʿatüm ḳıldırısarum

VE İẔ NETEḲNĀ’L-CEBELE FEVḲAHUM KEENNEHU ẒULLETUN VE ẒANNŪ ENNEHU VAḲİʿUN BİHİM ḪUẔŪ …[448]

3808. Buyurdı Cebrā’īl’e kim getüre
Bularuñ üstine ṭaġı yetüre

3809. Bularuñ örüsi miḳdārdur ol
Anuñ uzunı dört fersaḫdurur bol

[446] Baḳara, 93:”… **Biz işittik**…”
[447] Baḳara, 93:”… **Biz isyan ettik**…”
[448] Aʿrāf, 171: “Hani dağı sanki bir gölgelikmiş gibi onların üstüne kaldırmıştık da üzerlerine düşecek sanmışlardı. (Onlara:) ‘Size verdiğimiz…’ …”

3810. Getürür bunlaruñ üstine anı
Dutar ḳışu ḳorḳa andan küllī cānı[449]

3811. Egil egil aşaġa indirürdi
Ṣanasın ger sekilik andırurdı

3812. Ṣanurlar üstlerine düşer ol ṭaġ
Bularda ḳalmaya hiç birisi saġ

3813. Bir ün geldi ki Tevrīt'i ṭutuñ siz
Ve illā ḳalmaya bir kişi hergiz

3814. Yaḳın gelmişdürür ṭaġı görürler
Yüzini küllīsi yire ururlar

3815. Ḳodı bir yanını yire yüzinüñ
Yuḳarı ṭaġdadı biri gözinüñ

3816. Anuñçün bu Yehūdlar ṭutdı ʿādet
Ki bir yüziyle iderler ʿibādet

3817. Dükeli cemʿ olur Mūsā ḳatına
Gelürler bir gün anuñ ḥażretine

[449] Bu mısra vezne uymamaktadır.

3818. Didiler didüñüz sizi o Mevlā̱
Ḳalan ḫalḳdan ḳılısardur ol evlā̱

3819. Olupdur (anda) anuñ Ḥaḳ Teʿālā̱
Ḳalan ḫalḳdan birin eyleye aʿlā̱

[118b][450]

3820. O Mūsā̱ didi ki dileyem anı
Sevine küllüñüzüñ aña cānı

3821. Duʿā itdiler anuñçün ḳamusı
Benī İsrāʾīl'üñ ḳamu ulusı

3822. Pes imdi diledi Ḥaḳ'dan o Mūsī
Derilüp söylediler bize Mūsī

3823. Bunı dir ki baña söyler ol Allāh
İnanmazuz bu sözine biz iy şāh

3824. Eger gerçek ise bize ol anı
İşitdürsen giderelüm gümānı[451]

3825. Dükelimüz nebī aşlıyuz iy yār
İçümüzde daḫı yoḳ kimse aġyār

[450] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[451] Metinde bu sözcüğün yerine **tamâmı (تمامي)** kelimesi kullanılmıştır; ancak metindeki anlam, bağlam ve kafiye gibi ögelerden hareketle **gümânı (كماني)** kelimesinin daha uygun olacağı düşünülmüş ve bundan dolayı bu sözcük tercih edilmiştir.

3826. Kimüñ aṣlından ise bu iy ʿāḳil
Ol aṣıldan olupdur ḳamu ḥāṣıl

3827. Dükelimüz bu ḳavmüñ ḫāṣṣ u ʿāmı
Gerekdür işidevüz ol kelāmı

3828. Çü Mūsā bunlaruñ işitdi sözin
Duʿā idüp dönüp Allāh'a yüzin

3829. Ḳabūl idüp duʿāsın didi Cebbār
Getür ḳatuma ne kim vardur ebrār

VĀḪTĀRE MŪSĀ ḲAVMEHU SEBʿÎNE RACULEN Lİ-MÎḲĀTİNĀ …[452]

3830. Pes imdi Mūsā yetmiş kişi muḫtār
Çıkardı (anda ki) bilgil iy yār

3831. Ki varup işideler küllî anı
Göñüllerinde ḳalmaya gümānı

3832. Buyurdı küllî bunlar ṣāyim oldı
Yuyup ṭonların aña ḳāyim oldı

[452] Aʿrāf, 155: "Mûsâ, kavminden, belirlediğimiz yere gitmek için yetmiş adam seçti. …"

3833. Bu kez geldük girü aña ol Allāh
Dimişdi Mūsā’ya ayrılma iy şāh

3834. Benī İsrā’īlīlerile ol sen
İşüñi başaram ġuṣṣa yime sen

3835. Ḫaberde şeyle dir ṣaḥrāda Mūsī
Çü üç gün durdı bilseydi ḳamusı

[109a][453]

3836. Derilüben didiler işbu sözi
Niceye dek dutarsın bunda bizi

3837. Helāk olısaruz bu yazıda biz
Meded olmayısar işbunda hergiz

3838. Bize ki ḥaḳ buradan biz gidelüm
Ya destūr vir ki ḳaydumuz idelüm

3839. Pes imdi göç idüp andan dönerler
Gice varup bir arada ḳonarlar

3840. Görürler göçdügi yirdür hemān ol
Ḫuẕā’dan olmadı bunlara hiç yol

[453] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.

3841. Bu resme gitdiler dört ay tamāmı
Yediler ḳalmadı hergiz ṭaʿāmı

3842. Bular ʿāciz oluban dir i[y] Mūsī
Helāk ola bularuñ dir ḳamusı

3843. Didi Mūsā olara bu ḳamu iş
Sizüñ şūmluġuñuzdan irdi teşvīş

3844. Pes imdi Tengri'ye dutdı yüzin ol
Niyāz idüp duʿā itdi ḳatı bol

3845. Didi bunlar ḳuluñdur Şāh-ı ʿālem
Helāk eyleriseñ bunları bu dem

3846. Kimesne ḳalmaya evlād-ı Yaʿḳūb
Ki ḳulluḳ ide saña ola merġūb

… ALLĀHUMME RABBENĀ ENZİL ʿALEYNĀ MĀ'İDETEN MİNE'S-SEMĀ'İ TEKŪNU LENĀ …[454]*

3847. Didi yā Rabb bize mā'ide inzāl
Semādan luṭf idüben ḳılġıl inzāl

[454] Mā'ide, 114: "… Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofra indir ki; …"
*Hz. İsa (a.s.) ile ilgili olan bu ayeti, şairimiz Hz. Musa (a.s.) ile ilgili bir delil şeklinde sunmuştur.

3848. Ḳabūl idüp duʿāsın Şāh-ı ʿālem
Viribir menn ü selvā aña ol dem

3849. Bularuñ saġışınca gönderürdi
Melek özinle anı indirürdi

3850. Bularuñ ḳırḳ yıla dek ḫāṣṣ u ʿāmı
Anı yerlerdi olupdı ṭaʿāmı

… VE EVḤAYNĀ İLĀ MŪSĀ (İẔİSTESḲĀHU ḲAVMUHU) ENİḌRİB BİʿAṢĀKE'L-ḤACER …[455]

[109b][456]

3851. Gene ṣu istedi ḳamu ḫalāyıḳ
Bu kez vaḥyetdi Mūsā'ya o Ḫālıḳ

3852. ʿAṣāñı ṭaşa urġıl yemegil ġam
Viriserdür ṣuyı ol Şāh-ı ʿālem

3853. Ḫaberde böyledür bilgil i[y] ḳardaş
O Cibrīl Mūsā'ya getürdi bir ṭaş

3854. Çetük başıncayidi ol ṭaş[457] iy yār
Ādem peyġāmbere virmişdi Cebbār

[455] Aʿrāf, 160: "... Mûsâ'dan (kavmi su istediğinde) biz ona, 'Asanı taşa vur!' diye vahyettik. …"
[456] Bu sayfanın altında müşir bulunmamaktadır.
[457] Kelime, **ṭaş (طاش)** şeklinde yazılması gerekirken yanlışlıkla **ṭas (طاس)** şeklinde yazılmıştır.

3855. Anuñla muʿcize gösterdi Ādem
O ḳavme ki gelüpdürürdi ol dem

3856. Özünde ṣaḳlaridi Mūsā anı
Ṣanasın ki kişi ṣaḳlardı cānı

3857. Ṣabāḥ ol ṭaşı bir yirde ḳoridi
ʿAṣāyla bir kez anı ururidi

… FĀNFECERET MİNHU'ŞNETĀ ʿAŞRETE ʿAYNEN …[458]

3858. On iki çeşme oluban aḳardı
Ṭavarın ḫalḳ gelüp ṣuya yıḳardı

3859. Gice daḫı o ṭaşı getürürdi
ʿAṣāyile urup ṣu yetür(ür)di

3860. Orada otdan ev idüp ḳalurlar
Çü birḳaç yıl o mevżıʿda olurlar

3861. Çeriden küllī ev ḳılmadı bīrī
Velī içinde ḳalmışidi biri

3862. Didi küllīsi Mūsā'ya i[y] server
Güneşden yandı ḳamu işbu leşker

[458] Baḳara, 60: "… böylece kayadan on iki pınar fışkırmış, …"

3863. Duʿā ḳılsañ nola bize o Sübḥān
Vireydi gölge ḳılubanı iḥsān

… VE ẒELLELNĀ ʿALEYHİMU'L-ĠAMĀME …[459]

3864. Ḳabūl idüp duʿāsını ol Allāh
Bulut viribidi bunlara iy şāh

3865. Giceye degin ol bulut ṭururdı
Gice olsa girü andan yürürdi

[110a][460]

3866. Bu kez ṭonların eskitdi ḳamusı
Didiler ki duʿā ḳılġıl o Mūsī

3867. Duʿā ḳılubanı dir ki i[y] Bārī
Kerem idüp buları ḳılma ʿārī

3868. Görürsin nice olmuşdur bu nāsı
Bulara luṭf idüben vir libāsı

3869. Ḳabūl idüp duʿāsın Ḥayy (u) Mennān
Virür her birine ṭon ḳılup iḥsān

3870. Eger oġlan ṭoġarsa aña ol gün
Gelürdi boynuna ölçü eyü ṭon

[459] Aʿrāf, 160: "...Üzerlerine bulutu da gölgelik yaptık …"
[460] Bu varak, metnin konu bütünlüğüne göre buraya alınmıştır.

3871. Didiler baʿżılar ṣaḥrāda Mūsī
Ki ḳalmışdur Benī İsrāyl ḳamusı

3872. Duʿā itdi didiler Belʿam aña
Çeriyle gelmeye Mūsā̱ o yaña

3873. Dirsen degüldür işbudur ḥikāyet
Ki bunı beyle itdiler rivāyet

3874. Bularuñ ḳalduġını andan iy yār
Ġazā itmege buyurmışdı Cebbār

3875. Bular Tengri sözini dutmadılar
Resūlinüñ sözin işitmediler

3876. Anuñçün Ḥaḳ Teʿālā̱ virmedi yol
Buları egledi ol yirde ki bol

3877. Girü geldük Benī İsrāʾyl tamāmı
Dilediler işitdiler kelāmı

3878. Çalap emriyile yetmiş kişi ol
Aluban dutmuşdı o[461] Ṭūr'a ol yol

[461] Metinde o (او) şeklinde yazılması gereken bu kelime "vav"sız olarak o (ا) şeklinde yazılmıştır.

VE VĀʿADNĀ MŪSĀ ŞELĀŞĪNE LEYLETEN VE ETMEMNĀHĀ …[462]

3879. Otuz gün vaʿde itdi Ḥaḳ Teʿālā
Oruç ṭutubanı o Ṭūr'a gele

3880. Orucın dutubanı Ṭūr'a geldi
Pes imdi Ḥaḳ Teʿālā aña ṣordı

3881. Niçün ṣıyubanı ṣavmuñ gelürdüñ
Saña emr olmamış işi ḳılarduñ

[110b][463]

3882. Didi Mūsā aña iy Ḥayy (u) Ḳādir
Nefes olmasun içün saña aġır

3883. Size maʿlūmdurur kim ola ṣāyim
Ṣāḳïldürür aġzınuñ ḳoḳusı dāyim

3884. Didi Mūsā'ya bu kez girü Mevlā
Sezā miskden baña ol ḳoḳu evlā

3885. Dir onı daḫı dutġıl girü baña
O dem söyleyiserüm bellü saña

[462] Aʿrāf, 142: "Mûsâ'ya otuz gece süre belirledik, … kattık. …"
[463] Bu sayfanın altındaki müşir sonraki sayfaya ait değildir.

3886. Pes imdi on güni çün Mūsā̱ dutdı
Alup yetmiş kişiyle Ṭūr'a gitdi

3887. Varuban çün ṭaġa irdi tamāmı
Ki yaʿnī̇ işideler hep tamāmı

3888. Didi Mūsā̱ ki ben evvel varayın
Çalap dergāhına sizden ṣorayın

3889. Ne ki emr itse eyle idevüz biz
Benüm ardumca yab yab gelüñüz siz

3890. Çü vardı ol maḳāma Mūsā̱ irdi
Çalap aña dönüben girü ṣordı

VEMĀ AʿCELEKE ʿAN-ḲAVMİKE YĀ MŪSĀ̱[464]

3891. Ki yā Mūsā̱ niçün taʿcī̇l iderdüñ
O ḳavmüñi ḳoyubanı giderdüñ

3892. Didi Mūsā̱ ki yā Rabb saña geldüm
Senüñ ḫoşnūẕlıġuñı bunda buldum

3893. Bulardan arḳun arḳun geliserdür
Bu arada beni hep bulısardur

[464] Ṭāhā, 83: "(Mûsâ Tûr'a varınca): 'Seni acele ile kavminden uzaklaştıran nedir, ey Mûsâ?' (dedik.)"

3894. Pes imdi geldi çün anlar tamāmı
Ki ide Tengri bunlara kelāmı

3895. Bu kez emr itdi Mūsā̲’ya o Cebbār
ʿAṣāyı arañuzda dik sen iy yār

3896. Tā işitdiler Allāh’dan kelāmı
ʿAṣānuñ muʿcizini pes tamāmı

3897. Pes imdi eyle itdi anı Mūsī̇
Ḫuz̲ā’nuñ işiteyidi ḳamusı

[121a]

3898. Bulara vesvese itdi o Şeyṭān
Bu sözi söyleyen degül o Sübḥān

3899. Didiler Mūsā̲’ya anlar tamāmı
İşitdük bu mekānda biz kelāmı

3900. Velī̇kin bilmezüz biz işbu sözi
Çalap mı söylemişdür bize özi

3901. İşitdi Mūsā̲ göñli yavuz oldı
Anuñ göñli ulı ġuṣṣayla ṭoldı

3902. Didi ki iy ḳavim bellüdür anı
Çalap söyledi itmeñ siz gümānı

3903. Zīre ādem kelāmın bir ṭarafdan
İşidürler bunı ḫod her ṭarafdan

3904. Ve ādem söyleriken kesilür söz
Bunı ḫod biz işitdük şeyle düpdüz

3905. Daḫı ādem sözinüñ heybeti yoḳ
Bunı ḫod işidüriz heybeti çoḳ

3906. Bular dir ki işitdük küllī taḥḳīḳ
Velīkin itmezüz biz aña taṣdīḳ

3907. Tā görmeyince Allāh'ı muʿayyen
Ki saña bilevüz söyler mübeyyen

3908. İşidübeni göñli yavuz oldı
Bu teşvīşden içi ġuṣṣayla ṭoldı

3909. Didi yā Rab saña bu ḫalḳ inanmaz
Muṭīʿ olup saña hiç boyun egmez

3910. Çü Mūsā̱ eyledi işbu kelāmı
Ḫuẕā'dan od gelüp yaḳdı tamāmı

3911. Bularuñ ḳalmadı biri selāmet
Bular kendüzine itdi melāmet

3912. Görür Mūsā ki anlar eyle oldı
İçi ṭopṭolu anuñ ġuṣṣa ṭoldı

3913. Didi ki raḳamında bunlar aʿyān
Kişilerdi bilürsin sen i[y] Sulṭān

[121b]

3914. Bularuñ her birinüñ bolca ādem
Eri var nice varam girü bu dem

3915. Diyeler ki sen anları iletdüñ
Ṭūr dağında ḳamusın yoġ itdüñ

3916. Ki gelüp bunda bizi görmeyeler
Ne vāḳıʿ oldı bize dimeyeler

3917. Bu resme töhmet idüben ḳamusı
Yalan söyler diyeler küllī Mūsī

3918. Bularuñ küllīsin Cebbār-ı ʿālem
Diri eyledi şol sāʿat şoloḳ dem

3919. Didi Mūsā ki itdüñüz mi taṣdīḳ
Ki dimişdüm anı ben size taḥḳīḳ

3920. Didiler küllīsi iy şāh-ı muḫtār
İnanduḳ ne ki dirseñ saña iy yār

3921. Çü iḳrār itdi bunlaruñ ḳamusı
Duʿā itdi bulara ki o Mūsī

3922. Kerāmet vire bunlara o Mevlā̱
Ḳalan ḫalḳ üstine olalar evlā̱

3923. Ḳabūl idüp duʿāsın didi Allāh
Buları eyledüm dünyāda ben şāh

3924. Daḫı bunlara virdüm fehm (ü) idrāk
Ki Tevrīt oḳuyup göñli ola pāk

3925. Aluban küllīsini Mūsā̱ gitdi
Benī İsrāʾīl gelüp Ḥaḳ'a yetdi[465]

3926. Bunuñ üstine geçdi birḳaç ezmān
O ʿālimler gelüp dir ki i[y] sulṭān

3927. Kerāmet vaʿdesi olmadı ẓāhir
Bilirüz şūmlıġumuzdan o Ḳādir

[465] Kafiye için bu kelime ile bir önceki kelimenin yerleri değiştirilmiştir.

3928. Bize virmedi nola ki varasın
Bizüm çün ḥażretine yalvarasın

3929. Ne vaʿde ki idüpdür bize ol Ḥaḳ
İde zīre anuñ vaʿdesidür ḥaḳ

[122a]

3930. Diledi Mūsā girü Ṭūr'a (vara)
Ki bunlara Çalap mevʿūde vire

3931. Varup bunlara eyledi naṣīḥat
Ṣaḳınuñ itmeye Tengri ḫaṣīmet

3932. Dükeli ḳardaşı Hārūn'a teslīm
İdüben eylemişdür aña taʿlīm

… VE ḲĀLE MŪSĀ Lİ-AḪĪHİ HĀRŪNE'Ḫ-LUFNĪ FĪ-ḲAVMĪ VE AṢLİḤ …[466]

3933. Ḫalīfe ol yirümde ḳılġıl irşād
İçinde bunlaruñ eyleme ifsād

3934. Varuban Mūsā girü ṭaġa gitdi
İşitgil Sāmirī bunda nic'itdi

3935. Var idi Mūsā'nuñ bir ibn ü ʿālı
Be-ġāyet kendünüñ çoġidi mālı

[466] Aʿrāf, 142: "… Ve Mûsâ kardeşi Hârûn'a, 'Kavmim arasında yerime geç ve yapıcı ol! …' dedi."

3936. Adıdur Sāmirī anuñ i[y] server
Ḳatı zīrek idi bilgil sen ol er

3937. Ve hem şākirdidi Mūsā̱’ya iy yār
Ne iş itdi bu ḳavme gör ki düşvār

3938. O dem Firʿavn’ı ki eyledi ihlāk
Görüben itdi Cibrīl’i ol idrāk

3939. Cibrīl ḳatına gelür o nā-bāk
Atı izinden alur bir avuç ḫāk

3940. Anı ḥıfẓ itdi kendüzinde ol er
Ta ḫalḳuñ ortasında ola server

3941. Çü Mūsā̱ içlerinden ġāyib oldı
Ḥasedden içi anuñ fitne ṭoldı

3942. Benī İsrā’īl’i derüp tamāmı
Didi bilüñ size virem kelāmı

3943. O māl ki Ḳıbṭilerden alduñuz siz
Ḥarāmdur yemeñüz anları hergiz

3944. Dilerseñüz ki Allāh’ı göresiz
O mālı māluñuzdan ayırasız

3945. Size göstereyin Allāh'ı bayıḳ
Ol emvāl dir bize degül o lāyıḳ

[122b]

3946. Eger dutarsañuz sözüm iy insān
Size gösteriserüm ulu Sübḥān

3947. O Mūsā gelmedin gösterem anı
Göresiz gözile siz bī-gümānī

3948. Olaydı Sāmirī'ye bunda maḳṣūd
Bulardan māl ala degüldi maʿbūd

3949. Anuñ baʿżısını kendüsi ala
Ve baʿżısın büt idüp ulu ola

3950. Çü işitdi benī İsrā'īl anı
Sevinüp şād iderler göñli cānı

3951. Didiler görmekiçün Ḥaḳ dīẕārın[467]
Virelüm mālımuz hep ne ki varın

3952. Pes imdi Sāmirī'ye getürürler
Ḳamu emvālını aña virürler

[467] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **(د) dal** harfiyle **dīdār (ديدار)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) burada ve müteakip birçok beyitte **ẕel (ذ)** harfiyle **dīẕār (ديذار)** şeklinde yazılmıştır.

3953. O ki lü’lü’yidi ya ḳıymetli ṭaş
Alı ḳodı ḳatında bil i[y] ḳardaş

3954. O ki altunidi ḳamu eritdi
Mücevvef Sāmirī buzaġu itdi

3955. Ḳuyumcı idi kendüsi o kişi
Anuñ çün düzdi kendü işbu işi

3956. O ṭopraḳdan ki anda almışidi
Özünde ḥıfẓ idüp gizlemişidi

3957. İçine ḳoydı ṭopraġı bu kez er
Buzaġu oldı ṭopraḳ iy birāder

3958. Yirinden ṭabrınuban bir ün itdi
Benī İsrāyil’üñ küllī işitdi

… FE-ḲĀLŪ HĀẒĀ İLĀHUKUM …[468]*

3959. Didi ki Sāmirī üş budur allāh
Ve Mūsā̱ tengrisi de budur iy şāh

[468] Ṭāhā, 88: “… (Sâmirî ve adamları) ‘Bu sizin de ilâhınızdır. …’ dediler.”
*Bu ayet-i kerime siyah mürekkeple yazılmıştır.

3960. Özini sizlere gösterdi bu dem
Yemeyesiz gerekdür daḫı siz ġam

3961. O ḳavmüñ çoġı çün işitdiyidi
Varup öñinde aña secde itdi

[123a]

3962. Didiler Sāmirī'ye işbu sözi
Dilegil maḫfī ḳalmaya bu yüzi

3963. Ḳatumuzdan bu gitmesün ʿibādet
Görüben idelüm aña be-ġāyet

3964. Oḳutuñ Mūsā bize girü gele
Duʿāsıyla irişdük buña bile

3965. Didi ki Sāmirī bu tengri anı
Ḳabūl eyledi bilüñ bī-gümānī

3966. Velīkin Mūsā gelse size dir ol
Yüzin göstermeyiserdür size bol

3967. Zīre Mūsā ḫışımladur bilürsiz
Yüzin göstermez anuñçün bu hergiz

3968. Buları aldadı bu sözile ol
Ḳoyup dīnin buña ṭutdı ḳamu yol

… ELEM YERAV ENNEHU LĀ-YÜKELLİMUHUM VE LĀ-YEHDĪHİM …[469]*

3969. Şu deñlü bilmediler ki o tengri
Olaydı bir işe ḳılaydı emri

3970. Ya bir işden olaydı ḳavm nāhī
Cihānuñ bile olur pāẕişāhı

3971. Bulara ol buzaġı söylemedi
Velī öküz gibi şeyle möledi

3972. Çü Hārūn işidür ki beyledür iş
Ḳatı ḳayġulanuban itdi teşvīş

3973. Ṭoḳuz buçuḳ bölügi ṭapmışidi
Ḥaḳ'uñ emrinden anlar ṣapmışidi

3974. Ḳalanı Ḥaḳḳ'a dutmuşdı yüzini
Daḫı ırmadı Ḥaḳ'dan hiç özini

3975. İki buçuḳ bölükle vardı Hārūn
Gelür yanlaruña ki ḳatı maḥzūn

[469] Aʿrāf, 148: "… Onun (buzağının) kendileriyle konuşmadığını ve onlara hiçbir yol göstermediğini görmediler mi? …"
*Bu ayet-i kerime siyah mürekkeple yazılmıştır.

[123b][470]

3976. Didi ki nedürür bu itdügüñüz
Ne ki yolı ḳoyuban gitdügüñüz

3977. Sizüñ Allāh'uñuzdur bellü Raḥmān
Muṭīʿ oluñ tereddüdsiz iy insān

3978. Muḳayyed olmadılar hiç sözine
Daḫı baḳmadılar anuñ yüzine

3979. Didiler olmuşuz biz buña māyil
Olımazuz bu işden aṣlā ṣāyil

3980. Tā Mūsā girü ide bize ricʿat
Bu resme idiserüz biz ʿibādet

3981. Eger Mūsā ṭapuñ dirse ṭapavuz
Eger ṭapmañ dirise girü ṣaparuz

3982. Çü Hārūn olmayuban ḳavme ḥāciz
Ḳalur bunlaruñ elinden o ʿācīz

3983. Didi ḳavmine bize Ḥaḳ hidāyet
Virüpdür şükr iderüz bī-nihāyet

[470] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

3984. Ḫuẕā’ya ṭapıcıyuz virdi tevfīḳ
Büte ṭapıcı degülüz bu taḥḳīḳ

3985. Olar ki buzaġuya ṭapmadılar
Ḥaḳ’uñ yolundan anlar ṣapmadılar

3986. Anuñ baʿżısı Yūsuf aṣlıyidi
Ve baʿżı İbn-i Yāmīn nesliyidi

3987. Olaruñ ki atasıyidi Ṣāliḥ
Oġulları nicesi ola ṭāliḥ

3988. O Mūsā Ṭūr’da iderdi kelāmı
Ḥaḳ’ile tercümānsız ol tamāmı

3989. Muḥammed ümmetini Ḥaḳ Teʿālā
Ögüp dir Mūsā’ya bunlardur evlā

3990. Didi Mūsā benüm de ümmetüm heb
Bilürsin eyüdür bunları yā Rabb

[124a]

ḲĀLE (FEİNNE) ḲAD FETENNĀ (ḲAVMEKE) MİN-BAʿDİKE VE AḌALLAHUMU(‘S-SĀMİRİYYÜ)[471]

[471] Ṭāhā, 85: “Allâh, ‘(Şüphesiz,) biz senden sonra (halkını) sınadık; (Sâmirî) onları saptırdı.’ dedi.”

3991. Dönüben Mūsā’ya girü dir Allāh
Senüñ ḳavmüñ dönüpdür olġıl āgāh

3992. Azıtdı Sāmirī bunları iy yār
Bularuñ ḥāli ḳatı oldı düşvār

3993. İşitdi Mūsā çünki böyledir iş
Ḳatı ġuṣṣa yiyüben çekdi teşvīş

3994. Ḫuẕā’ya idübeni isticāzet
Ḳaḳıyup ḳavmine it diyü ricʿat

[FELEMMĀ] VELEMMĀ RECAʿA MŪSĀ İLĀ ḲAVMİHĪ ĠAḌBĀNE ESİFEN …[472]

3995. Ḳaḳıyı yürüyüp ḳavmine geldi
Bu ḳavmüñ ekşerin azġunlı buldı

3996. O ḥāli gelübeni çünki gördi
Elinden levḥi küllī yire urdı

3997. Ki yazılmışdı elvāḥda ol Aḥmed
Bu iki ʿālemüñ faḫri Muḥammed

3998. Ve anuñ ümmeti ululuġın hem
O levḥde yazılup ṭururdı muḥkem

[472] Aʿrāf, 150: “Mûsâ, kavmine kızgın ve üzgün olarak döndüğünde, …”

3999. Anuñ baʿżısı göge çıḳdı girü
Ve on taḫtası ḳaldı bil iy meh-rū

4000. Bu fitne degül illā senüñ iy Şāh
Ki bunları sen itdüñ beyle güm-rāh

4001. Kimi ki dileriseñ azdurırsın
Kimi ki dileriseñ uz görürsin

… VE AḪAẒA BİRE'Sİ AḪĪHİ YECURRUHŪ …[473]

4002. Yügürdi ḳardaşı Hārūn'ı dutdı
Saçından yapışuban anı yitdi

4003. Didi nice buları azdurasın
Bularuñ terkini ki sen urasın

4004. Ḥaḳ'uñ ḳapusını bunlar yapalar
Varubanı buzaġıya ṭapalar

[124b]

4005. Dönüp ḳavme didi ki yā ḳavim siz
Niçün varup buzaġuya ṭapasız

[473] Aʿrāf, 150: "… Ve kardeşinin saçından tuttu, onu kendine doğru çekmeye başladı. …"

4006. Sizüñçün vardum ider ki riyāset
Getüreydüm ideydi size ʿizzet

4007. Sizüñle itmedi mi ʿahdi Allāh
Ki ululuḳ vireydi bize ol Şāh

4008. Gelince küymedüñüz küllī kāfir
Olursız ḳahr ider sizi o Ḳāhir

4009. Sizüñ üstüñüze üzendi mi ʿahd
Ki (siz) yavuz işe eyledüñüz cehd

4010. Didi Mūsā diledüñüz mi bayıḳ
Ola Ḥaḳ ḫışmı üstüñüze lāyıḳ

4011. Benüm vaʿdümden iʿrāż itdüñüz siz
Varuban buzaġuya ṭapduñuz siz

ḲĀLŪ MĀ-AḪLEFNĀ MEVʿİDEKE BĪ-MELKİNĀ VELĀKİNNĀ ḤUMMİLNĀ EVZĀRĀN MİN-ZĪNETİ'L-ḲAVMİ …[474]*

4012. Bular didi ki iʿrāż itmedük biz
Şu ʿahdden ki bizümle itdüñüz siz

[474] Ṭāhā, 87: "Şöyle dediler: 'Sana verdiğimiz sözden kendi isteğimizle caymış değiliz. Fakat biz Mısır halkının mücevheratından yüklü miktarlarda takınmıştık. …"
* Bu ayet-i kerime siyah mürekkeple yazılmıştır.

4013. Āgāhumuz yoġidi bunda iy yār
Bize ol māl idüpdür bunca zār

4014. Ki anı biz Mışır'dan almışıduḳ
Ḥarām mālidi anı bulmışıduḳ

4015. Ve daḫı Sāmirī aldadı bizi
Günāha ḳoyduḳ andan kendümüzi

… ḲĀLE BİʾSEMĀ ḪALEFTUMŪNĪ MİN-BAʿDĪ …[475]*

4016. Dönüp Hārūn'a ol ḳıldı ʿitābı
Ḳatı ḫışm eyleyüp itdi ʿiḳābı

4017. Saḳalına yapışup urdı yüzin
Aña söyledi bu kez işbu sözin

4018. Ne yavuz eyledüñ baña ḫilāfet
Bu ḫalḳ içinde eyledüñ melāmet

[125a]

4019. Bulara ḫalīfeliġi nic'itdüñ
Ki çoġın bunlaruñ küllī azıtduñ

4020. Bulara Ḥaḳ sözini dimedüñ mi
Bularuñçün ḳayusın yemedüñ mi

[475] Aʿrāf, 150: " … (Mûsâ) 'Benden sonra arkamdan ne kötü işler yaptınız!' … dedi."
* Bu ayet-i kerime siyah mürekkeple yazılmıştır.

4021. Bu kez Hārūn aña virdi cevābı
Ki yā ibn-i ümm ḳılmaġıl ʿiḳābı

4022. Saçum saḳalumı dutma i[y] server
Beni düşmenlere itme berāber

4023. İçinden cümlesinüñ çıḳmadum ben
Zīre ḳorḳdum ki diyesin baña sen

4024. Benī İsrā'īl arasında bayıḳ
Bıraḳduñ ayrulıḳ degüldi lāyıḳ

4025. Didi iy ḳardaşum bu ḳavm beni
Żaʿīf itdi çü görmedi bu seni

4026. Bular aṣlā sözüm işitmediler
Buyurduġumı hergiz ṭutmadılar

4027. Bular çoġidi yeñemedüm anı
Yaḳın oldı ki dökelerdi ḳanı

4028. Benüm bu nesnede hiç yoḳ günāhum
Bu düşmenleri ṣāẕ itme i[y] ṣāhum

4029. Bularuñ ortasında sen i[y] server
Ẕevālimle beni itme berāber

4030. Ulu ḳardaşuñum urma beni sen
Sevinmeye görübeni şu düşmān

ḲĀLE RABBİ’ĠFİRLĪ VELİ-AḪĪ VE EDḪİLNĀ FĪ-RAḤMETİKE …[476]

4031. Teraḥḥum idübeni ḳoçdı anı
Özi göyneyüp aġlar bī-gümānī

İNNE’L-LEẔĪNE’T-TEḪAẔŪ’L-ʿİCLE SEYENĀLUHUM …[477]

4032. Girü dönüp didi kimdür o kişi
Ki bu resme idüpdür işbu işi

[125b][478]

4033. Tiz[479] ola Tengri’nüñ ḫışmı irişe
Aña ki ḳulavuz oldı bu işe

ḲĀLE FEMĀ ḪAṬBUKE YĀ SĀMİRİYYÜ (95) ḲĀLE BAṢURTU BİMĀ LEM-YEBṢURŪ BİHİ FEḲABEŻTU ḲABŻETEN … (96) [480]

[476] Aʿrāf, 151: “(Mûsâ), ‘Ey Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla. Bizi kendi rahmetine sok! …’ dedi.”
[477] Aʿrāf, 152: “Buzağıyı ilâh edinenlere mutlaka (ahirette) … erişecektir. …”
[478] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[479] Bu kelimenin orijinali **tïz (تيز)** şeklinde yazılıyor iken müellif, muhtemelen vezin gereğince **tiz (تز)** şeklinde yazmıştır.
[480] Ṭāhā, 95, 96: “Mûsâ, ‘Ya senin derdin neydi ey Sâmirî?’ dedi. (95) Sâmirî şöyle dedi: ‘Ben onların görmediği şeyi gördüm. (Elçinin izinden) bir avuç avuçladım da onu attım.’ …” (96)

4034. Dönüben Sāmirī'ye dir i[y] kişi
Niçün şeyle iderdüñ sen bu işi

4035. Neden işledüñ işbu ḥabiṯi sen
Ki olduñ idüben Allāh'a düşmen

4036. Didi ki Sāmirī ben gördüm anı
Ki siz görmedüñüz hiç bī-gümānī

4037. Ki ya'nī didi görürdüm Cibrīl'i
Gelüp dururdı ihlāk ide ili

4038. Ata binmişdi anı bilmişidüm
Özinden bir avuç ḫāk almışıdum

4039. Buzaġu düzüben içine anı
Bıraḳdum bir ün itdi bī-gümānī

4040. Bu ḳavm anı görübeni ṭaparlar
Ṭarīḳinden Ḥaḳ'uñ küllī ṣaparlar

4041. Aña girü didi ki bunda maḳṣūd
Ne idi itdüñ anı sen i[y] merdūd

… VE KEẔĀLİKE SEVVELET LĪ-NEFSĪ[481]*

4042. Dönüben Sāmirī söyledi aña
Benüm maḳṣūdum oldur bunda saña

4043. Bu ḫalḳ ʿizzet iderler ulu olduñ
Cihān içinde sen ṭopṭolu olduñ

4044. Diledüm baña daḫı ola ʿizzet
Bu ḫalḳ içinde bulam ben riyāset

4045. Didi Mūsā bilimem ben i[y] kişi
Ki eyledüñ bu resme sen bu işi

4046. Bu ḳavimden daḫı bundan yüri git
Seni öldürmezüm sözümi işit

[126a]

4047. Bu kez dir Sāmirī ki dünyā bayıḳ
Bilürsün vardur aġırcaḳ ḫalāyıḳ

4048. Ḳatuñdan ger gidersem baña ʿizzet
İdüben uyalar bulam riyāset

[481] Ṭāhā, 96: "… (Sâmirî) 'Böyle yapmayı bana nefsim güzel gösterdi.' "
* Bu ayet-i kerime siyah mürekkeple yazılmıştır.

4049. Niyāz idüp didi Mūsā İlāhī
Ki sensin küllī ḫalḳuñ Pāẕişāh'ı

4050. Çıḳar bunı bu ḫalḳdan sen i[y] Sübḥān
Uṣansun bu kişiden cümle insān

4051. Şoloḳ sā'at gelür Cibrīl aña
Murāduñ virdi dir Ḥaḳ şimdi saña

4052. Yüri sen yazılara bunda durma
Benī İsrā'īl'i hem daḫı görme

4053. Ḫaṣımlıḳ ṣaḳlayup öldürmezüm ben
Daḫı bu aralıḳ ṭurġurmazum ben

4054. Senüñle kimse eglenmeye hergiz
Diledük Pāẕişāh'dan işbu dem biz

4055. Ve sen kimseyle eglenmiyerisen
Ve kimsenüñ ḳatında olmayasın

4056. Çalap ḫışm eylemişdür saña bayıḳ
Senüñle olmaya hergiz ḫalāyıḳ

4057. Olunca olmadı anuñla maḫlūḳ
Cigeri dünyāda olmuşdı maḥrūḳ

4058. Ecel çün Sāmirī'ye geldi yetdi
O ḫışım Mūsā'nuñ da küllī yitdi

4059. Velīkin ġuṣṣa yerdi levḥler içün
Ki yire urmuşidi Sāmirīyçün

4060. Ḳalan taḫtaları varuban aldı
Derüben ṣandūġuñ içine ṣaldı

4061. Dönüben Sāmirī'ye dir i[y] nā-bāk
O tengrüñi nice iderüm ihlāk

4062. Ki anı düzübeni ṭapmışıduñ
Ḥaḳ'uñ ṭoġru yolundan ṣapmışduñ

4063. Pes anı ṣındıyile pāreletdi
Anı iḥrāḳ idüp deñize atdı

[126b]

4064. Benī İsrā'īl anı çün görürler
Ḳatı zārīlıḳ idüp yalvarurlar

4065. Didiler ḳamusı biz tevbe itdük
Ol işe ki o dem biz anı itdük

4066. Duʿā ḳılup bunı didi İlāhī
Ki ʿafv eyleyici sensin günāhı

4067. Bular nefslerini itdi melāmet
Ol işlerine idüben nedāmet

4068. Bularuñ tevbesini eyle maḳbūl
Senüñ luṭfuñdurur zīrā ḳatı bol

4069. Gelüben Mūsā̲’ya didi o Cibrīl
Çalap ne buyurur işit anı ḳıl

4070. Bularuñ tevbesi ol vaḳt maḳbūl
Olur ki rāżılı ola o maḳtūl

4071. Çıḳaruñ yazıya dögsün dizini
Teveccüh ḳılup iletsün yüzini

4072. Başın dizlerine ḳosun ḳamusı
Ḳılıçla bunları ḳıruñ i[y] Mūsī

4073. Şular ki ḳatle virmeye rıżāyı
İşitmediler ü emrü Ḫuẕā’yı

4074. Ḳabūl eylemezüm tevbesin anuñ
Buña olmasun iy Mūsā̲ gümānuñ

4075. Ḫaber virdi bulara geldi Mūsī
Rıżā virdi o nesneye ḳamusı

4076. Didiler rāżıyuz şimdi ʿaẕābı
Görevüz yarın itmeye ʿiḳābı

4077. Pes imdi yazıya çıḳardı Mūsī
Boyun egübeni durdı ḳamusı

4078. O Mūsā ḳardaşıyıla gelürler
Ol iki buçuġı bile alurlar

4079. Ṣabāḥdan ʿaṣra irince ḳırarlar
Ḳıra ḳıra oları hep ururlar

4080. O yazı küllī ḳan oldı mal-ā-māl
Buları eyle itdi yavuz aʿmāl

[127a]

4081. Benī İsrāyil'üñ ʿālimleri heb[482]
Yüzin yire ḳoyup didi ki yā Rabb

4082. Bular ne ki idüpdürür günāhı
Bize bağışla luṭf idüp İlāhī

[482] Burada **hep** kelimesi kafiye için **heb** okunmuştur.

4083. Ḫaber virdi gelüben aña Cibrīl
Günāhın bunlaruñ bağışladı bil

4084. Götürüñ başıñuz yirden siz iy yār
Size ʿafv eyledi cürmin o Cebbār

4085. Aña degin ki ʿafv itmişdi Allāh
Tebāh olmışdı yetmiş biñ er iy şāh

4086. Benī İsrāyil'üñ içinde var(d)ı
Bir er ki niʿmeti çoḳ māldayidi

4087. Anuñ adına dirleridi ʿĀmīl
Eyü işlüyidi kendüsi kāmil

4088. Egerçi mālu mülki ki çoġidi
Velīkin oġlı ḳızı hiç yoḳ idi

4089. Ki anuñ ḳardaşı oġlı varidi
O ʿĀmīl ölmege gözin dutardı

4090. Ki mālu mülki hep aña ḳalaydı
Anuñ mirāṣını bu er alaydı

4091. Nice ki gözledi ölmedi ol er
Bu kez ḳaṣd itdi aña bil i[y] server

4092. Oḳuyup evine öldürdi anı
Divār altında gizledi o anı

4093. Gelüp ertesi gördi açdı başın
Döger gögsin ü döker gözi yaşın

4094. Gelüp Mūsā ḳatında daʿvī itdi
O Mūsā ʿavretin fī'l-hāl oḳutdı

4095. Ṣorar aña ki nice oldı işi
Digil ṭoġrusını baña i[y] kişi

4096. Bular ḫod bilmezidi aṣlā anı
Ne ḥāl olubanı çıḳmışdı cānı

4097. Didi ki bilmezüz biz anı vallāh
Nicesi ḥāl olupdur aña iy şāh

[127b]

4098. Benī İsrā'īl iderdi şehādet
Eyü erdür diyü ḳātili ġāyet

4099. Anuñ çoḳ itdi daʿvīsini ol er
Bu daʿvīden olur ʿāciz o server

4100. Didi yā Rabb niye kim itdi anı
Baña bildürüben götür gümānı

4101. Gelüben Cebrāʾīl söyledi iy yār
Selām eyledi dir saña o Cebbār

4102. Buyurdı bir öküzü ẕebḥ idesin
Etiyle ol ölüyü ḍarb idesin

4103. Ölü dirilüp eydivire anı
Götüre ḳamuñuzdan ol gümānı

4104. Dilemedi anı Cebbār-ı ʿālem
Eyide kendüsi o ṣorduġı dem

4105. Ḥavāle itdi ölü diye anı
Götüre ne ki varidi gümānı

4106. Zīre sevmez ire ḫalḳa ʿalāmet
Bu maḫlūḳuñ arasında melāmet

4107. Burada oldurur bilüñ ki maḳṣūd
Dilese nesne vire saña Maʿbūd

4108. Sebeb ḳılar aña bir nesne Allāh
Sebebin nesne olmaz bilgil iy şāh

4109. Ḥikāyetdür saña dirüm i[y] yigit
Benī İsrāyl'de[483] vardı bir er işit

4110. Eyü kişiyidi ġāyet de zāhid
Düni gün Allāh'a olmuşdı ʿāyid

4111. Anuñ ḳatında var idi anası
Gidüpdürürdi dünyāda atası

4112. Ṭaġa varup getürürdi ol odun
Mülāzım idi bu işe düni gün

4113. Ṣatuban üç bölük iderdi anı
Birin ṣadaḳa virürdi ol nihānī[484]

4114. Birin virürdi anasına ol er
Birin evlādına virür o server

[128a]

4115. Giceni hem-çünān itmişdi ḳısmet
Birinde ideridi ol ʿibādet

4116. Birin evlādı ḳatında olurdı
Birin anasına tesbīḥ oḳurdı

[483] Kelime, İsrā'īl şeklinde yazılmış; ancak vezin mucibince İsrāyl şeklinde okunması tercih edilmiştir.
[484] Bu mısra vezne uymamaktadır.

4117. Anası aña söyledi oġul sen
Ḳatı zaḥmetdesin sen görürüm ben

4118. Fülān çayırda atañ bir ṣaru öküz[485]
Ḳoyupdur senüñ içün görmedi göz

4119. Hiç işlemiş degüldür rengi ki ḫūb
Görenlerüñ ḳatındadur o merġūb

4120. Çü ol çayırda varuban ṭurasın
Öküzi ol çayırda sen göresin

4121. Digil İbrāhīm İsmāʿīl ḥaḳıyçün
Ḳatuma gel daḫı İsḥāḳ ḥaḳıyçün

4122. Çü gele dutuban getürgil anı
Ṣatuban ḫoş geçürgil sen zamānı

4123. Varuban çün öküzi anda gördi
O çayırda öküzlerle yürürdi

4124. Didi İbrāhīm İsmāʿīl ḥaḳı sen
Ḳatuma gel dutubanı seni ben

[485] Bu mısra vezne uymamaktadır.

4125. Pes imdi geldi çün duydı o yigit
Öküz dir arḳama binübeni git

4126. Didi yigit ki virmemüşdür anam
İẕin ki işbu yolda saña binem

4127. Çalap ṣaḳladı ol nesneden anı
Ki ḥüküm süreyidi bī-gümānī

4128. Eger dutayidi Şeyṭān sözin ol
Nicesi ireyidi aṣfiyā bol

4129. Varubanı öküzi çün getürdi
Anası ḳatına anı yetürdi

4130. Anası didi ki bāzāra ilet
Üç altuna bazārda[486] anı sen ṣat

4131. Pes anı ol yigit bāzāra iletdi[487]
Gelüben bir kişi aña eyitdi

[128b][488]

4132. Baña dört altuna sen bunı virgil
Aluban altunuñı yola girgil

[486] Muhtemelen vezne uydurmak için **bāzār (بازار) ş**eklinde yazılması gerekirken **bazār (بزار)** şeklinde yazılmıştır.
[487] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[488] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

4133. Didi anam üçe buyurdı baña
Nicesi vireyin ben dörde saña

4134. Dönüp didi ki virgil baña iy yār
Vireyin ne ki dirsen saña dīnār

4135. Didi anam ile danışayum ben
Eger dirse anı virem saña ben

4136. Pes imdi gelüp anasına dir ol
Anası dönüben söyler ki oġul

4137. Firiştedür aña varup digil sen
Neye ki buyurasın virürüm ben

4138. Gelüben çünki anı anda gördi
Anasınuñ sözini aña dirdi

4139. Melek didi ki bunı sen i[y] yigit
Mūsā̱ peyġāmbere ṣat sözüm işit

4140. Bunı ġayrı kişiye ṣatma zinhār
İki göni ṭoluya virgil iy yār

4141. Pes alup evlerine geldi girü
Öküzi gizledi yigit i[y] nīk-rū

4142. Girü geldük Benī İsrāyil'e biz
Ne öküzdür bular bilmedi hergiz

ḲĀLŪ'DʿU LENĀ RABBEKE YÜBEYYİN LENĀ …[489]

4143. Didiler bularuñ gelüp ḳamusı
Duʿā ḳılġıl bizüm çün sen i[y] Mūsī

4144. Beyān itsün bize levnini Allāh
Bulalum ḳalmayalum şeyle güm-rāh

4145. Didi Mūsā ki eydür Ḥayy u Mennān
Ne yeñiyin ne pīrdür bil iy insān

4146. Velīkin ol miyānedür bilüñ[490] siz
İş işlemiş degül dünyāda hergiz

4147. Didiler gene bunlaruñ ḳamusı
Duʿā ḳılġıl beyān itsün i[y] Mūsī

[129a]

4148. Ne öküzdür ne dürlüdür bilelüm
Aña altun virüp ṣatun alalum

[489] Baḳara, 68: " 'Bizim için Rabbine duâ et de (onun nasıl bir sığır olduğunu) bize açıklasın.' dediler. …"
[490] Bu kelime, muhtemelen sehven, iki kez yazılmıştır. Vezin gereğince sadece birisi alınmıştır.

4149. Didi Mūsā ki eydür Ḥaḳ Teʿālā
Baḳardur ṣaru degül igen aʿlā

4150. Ne aruḳdur ne semizdür iy insān
Ḳıluñ ne ki buyurdı anı Sübḥān

4151. Gören kişilerüñ göñli olur şād
Ḳamu ḳayġularından olur āzād

4152. Didiler şimdi bildük biz muḥaḳḳaḳ
Bu söz ki söyledüñ bize durur ḥaḳ

4153. Pes anı isteyübeni bulurlar
Derisi ṭolu altunı virürler

4154. Boġazlayup etle vururlar anı
Şoloḳ dem cismine geldi o cānı

4155. Didi öldürdi ʿammim oġlı beni
Meger varimiş anuñ bana kīni

4156. Benī İsrā'īl'e bildürdi anı
Ḳışāṣ itdire yine bī-gümānī

4157. Dönüp girü didi Cebbār-ı ʿālem
Günāh itmezsizin ḳatl itdüñ ādem

4158. Anı iḫfā idüp itdüñ fezāʿı[491]
Dönüp ḫalḳ ile eyledüñ nizāʿı

4159. Siz iḫfā itdigüñüzi o Cebbār
Ḳılıcıdur bu ḫalḳa şeyle āşkār

4160. Dimişdür bunda baʿżılar iy ʿāḳil
Bunı fehm eylegil sen olma ġāfil

4161. Didi ḳavmine (Mūsā ki) o Sübḥān
Emir ider bu dem size iy insān

4162. Baḳar ẕebḥ eyleyesiz didi ḳamu
Ta olmaya yirüñüz anda ṭamu

4163. Ki maḥv ola ne kim vardur ḫaṭāya
Anuñçün ḳıla Ḥaḳ size ʿaṭāya

4164. Ki yaʿnī nefsüñüzi öldüresiz
İçüñüz ʿilm ü ḥikmet ṭoldurasız

[129b]

4165. Ḳoyasız nefsüñ arzūsını bayıḳ
Olasız tā ki siz Allāh'a lāyıḳ

[491] Burada **fezaʿ** (فزع) şeklinde yazılması gereken bu kelime, muhtemelen sehven, **fezâʿ** (فزاع) şeklinde yazılmıştır.

4166. Ve aḫlāḳ-ı ẕemīme terk idesiz
Yavuz fiʿli görübeni gidesiz

4167. Tā sizüñ bāṭınuñuz hep münevver
Olısar didi bunlara o server

4168. Didi mevti aradı ehl-i taḥḳīḳ
Şuña ki didüm eyle anı taṣdīḳ

4169. Kelāmında işāret itdi Allāh
Bu mevte didüm sen olġıl āgāh

4170. Ki yaʿnī nefsüñüzi siz iy ʿāḳil
Ḳamuñuz idesiz dünyāda ḳātil

4171. Ḫayırludur o size Ḥaḳ ḳatında
Ve maḥbūb olısardur ḥażretinde

4172. Daḫı didi Resūl işbu kelāmı
Ölüñ ölmezden öñdin siz tamāmı

MŪTŪ ḲABLE EN-TEMŪTŪ[492]*

[492] "Ölmeden önce ölünüz (nefsinizi öldürünüz)." Sahih kaynaklarda geçmeyen bu hadis-i şerif ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Nevzat Aşık, "Yesevî'nin Hikmetlerine Kaynaklık Eden Hadislerin Değerlendirilmesi ve Sünnet Kültürünün Hikmetlere Tesiri", Ahmed-i Yesevî, haz. Mehmed Şeker, Necdet Yılmaz, Seha Neşriyat, İstanbul 1996, s. 377; Ahmet Yıldırım, Hoca Ahmed Yesevî'nin Hadis Kültürü, Ankara 2012, s. 161.
*Bu hadis-i şerīf siyah mürekkep ile yazılmıştır.

4173. Didi nefsi yaḳar bunda ol Allāh
Diyiserüm saña vechi ol āgāh

4174. Zīre ḥırṣ yaḳar bunda çoḳdur be-ġāyet[493]
Düni gün yer içer yoḳdur nihāyet

4175. Fehim itmez o şehvet oldı ṭālib
Meşiyyede ʿaceb ol diyü ġālib

4176. Müşābih ḳıldı anı bil iy ʿāḳil
Ve ol insān ki bunda oldı zāhil

4177. Yer içer nefse dilegin virüpdür
Ki envāʿ dürlü işe ol girüpdür

4178. Bunı fehm eylemez ki yüce Sübḥān
Niçün ḫalḳ eylemişdür bunda insān

4179. Tekebbürlük idüben oldı maġrūr
Baḳuban bu cihāna ola mesrūr

4180. Çü ẕebḥ itdüñ baḳar didi o Mūsī
Dönüben didi bunlaruñ ḳamusı

[493] Bu mısra vezne uymamaktadır.

[130a]

4181. İderisen sen istihzāyı bize
Ki ẕebḥ itdük ḫaṭā ʿafv itdi bize

4182. Didi Mūsā ṣıġınurum Ḫuẕā'ya
Ol īcād eyledi baḥr (u) berāya

4183. Ki cāhillerden olam ben iy ʿāḳil
Bu istihzā zīrā ki rāh-ı cāhil

4184. Velīkin vardurur sır bunda ẓāhir
Anı fehm eylemezsiz mi ḫalāyıḳ[494]

ḲĀLŪ'DʿU LENĀ RABBEKE YUBEYYİN LENĀ MĀ-HİYE ḲĀLE İNNEHU YAḲŪLU İNNEHĀ BAḲARATUN LĀ-FĀRİŻUN VE LĀ-BİKRUN ʿAVĀNUN BEYNE ẔĀLİK FĀFʿALŪ MĀ-TUʾMERŪN[495]

4185. Çü böyle didi bunlara o Mūsī
Bularuñ didi Mūsā'ya ḳamusı

4186. Didiler bizmiçün Allāh iy yār
Ne ṣıġırdur beyān ide o Cebbār

[494] Bu beyitte kafiye yoktur.
[495] Baḳara, 68: " 'Bizim için Rabbine duâ et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın.' dediler. Mûsâ şöyle dedi: 'Rabbim diyor ki: O ne yaşlı, ne körpe, ikisi arası bir sığırdır. Haydi emrolunduğunuz işi yapın!'"

4187. ʿAlāyimi nedür anuñ bilelüm
Ne ki buyurdı Ḥaḳ anı ḳılalum

4188. Didi Mūsā baḳardı ol ne aʿlā
Ne ednādur (bilüñ) didi ol Mevlā

4189. Velīkin ol miyānedür iy insān
İdüñ anı ki emr itdi o Sübḥān

4190. Ki öldürüñ irādetle siz anı
Ḫaṭāñuz maḥv ide Ḥaḳ bī-gümānī

ḲĀLŪ'DʿU LENĀ RABBEKE YUBEYYİN LENĀ MĀ-LEVNUHĀ ḲĀLE İNNEHU YAḲŪLU İNNEHĀ BAḲARATUN ṢAFRĀ'U FĀḲİʿUN LEVNUHĀ TESURRU'N-NĀẒİRĪN[496]

4191. Gene bilmeyüben ṣorar ol insān
Beyān ide anuñ levnin o Sulṭān

4192. Didi Mūsā ṣarı ṣıġırdurur ol
Velī bilüñ ki ḳatı ṣaru degül

4193. Ki levni degül (idi) ḳatı ḳara
Yaḫūẕ aġ ola beñzeye o ḳara

[496] Baḳara, 69: "Onlar, 'Bizim için Rabbine duâ et de, rengi neymiş? açıklasın' dediler. Mûsâ şöyle dedi: 'Rabbim diyorki, o, sapsarı; rengi, bakanların içini açan bir sığırdır.' dedi."

[130b]

4194. Velīkin ṣaruluġıdur o māyil
Naẓar ideni ṣād ider o sāyil

4195. Zīre ki ṣūret-i insāndan aḥsen
Getürmedi cihāna Ḥayyu Zü'l-menn

ḲĀLŪ'DʿU LENĀ RABBEKE YUBEYYİN LENĀ MĀ-HİYE İNNE'L-BAḲARA TEŞĀBEHE ʿALEYNĀ VE İNNĀ İNŞĀʾALLĀHU LEMUHTEDŪN (70) ḲĀLE İNNEHU YEḲŪLU İNNEHĀ BAḲARATUN LĀ-ẔELŪLUN TUŞĪRU'L ARŻAVELĀ-TESḲĪ'L-ḤARŞE MÜSELLEMETÜN LĀ-ŞİYETE FĪHĀ ḲALŪ'L-ʾĀNE Ciʾ'TE Bİ'L-ḤAḲḲİ FEẔEBEḤŪHĀ VEMĀ KĀDŪ YEFʿALŪN[497]

4196. Yine dirler dilegil ki günāhı
Beyān itsün bu ʿālem Pāẕişāh'ı

4197. Dönüben ʿöẕr ider bunlar ḳamusı
Ki itdük biz idüp sözüñ iy Mūsī

4198. Ṭapuña her keret itdük suʾāli
Dileyesin bilevüz tā ki ḥāli

4199. Murādumuz tefaḥḥuṣdan muḥaḳḳaḳ
Degildür bunda illā bilevüz ḥaḳ

[497] Baḳara, 70, 71: " 'Bizim için Rabbine dua et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın. Çünkü sığırlar, bizce, birbirlerine benzemektedir. Ama Allah dilerse elbet buluruz.' dediler. (70) Mûsâ şöyle dedi: 'Rabbim diyor ki; o, çift sürmek, ekin sulamak için boyunduruğa vurulmamış, kusursuz, hiç alacası olmayan bir sığırdır. Onlar, 'İşte, şimdi tam doğrusunu bildirdin' dediler. Nihayet o sığırı kestiler. Neredeyse bunu yapmayacaklardı." (71)

4200. Semizdür ol ṣıġırı bilevüz biz
Ḥaḳ'uñ emrin ne didi ḳılavuz biz

4201. Bu kez Mūsā bulara dir ki Allāh
Baña didi diyem siz olġıl āgāh

4202. O bir ṣıġırdurur ki yiri sürmez
Ve ekinliġi ol hergiz ṣuvarmaz

4203. Anuñ yoḳdur ʿuyūbı bil iy insān
Anı şeyle yaratmışdur o Sübḥān

4204. Bu vechile çü şerh itdi o Mūsī
Benī İsrāʾīl'üñ bildi ḳamusı

4205. Baḳardan işbu mevżuʿdaki yādı
İdüpdür nefsdürür bunda murādı

4206. Anı ẕebḥ eylemekden bunda maḳṣūd
Bilürler ḳatl-i nefsdür bil i[y] merdūd

[131a]

4207. Riyāzetle o nefsi öldüreler
Düni gündüz ʿibādet ḳılduralar

4208. Anuñ arzūsına māniʿ olalar
Anı ki Tengri emr itdi ḳılalar

4209. Ḳamu aḫlāḳ-ı sūʾi terk ideler
Eyü ḫulḳı özünde berkdireler

4210. İdeler Ḥaḳ Teʿālā̱’ya tefekkür
Muraḳḳaʿ olup olmaya taḥayyür

4211. Münevver ola bāṭın tā iy ʿāḳil
Kemālāta o nefsüñ ola ḥāmil

4212. Bular Mūsā’ya didiler ki el-ān
Didügüñ ḥaḳdurur bildük i[y] sulṭān

4213. Velī fehm eylemedükidi anı
Bu dem fehm eyledük gitdi gümānı

4214. Pes emrine olur ḳamusı münḳād
Dilegin nefse itmedi bular ḥād

ḤİKĀYET-İ ḲĀRŪN[498]

4215. Çü Firʿavn zaḥmetinden ḳurtulur ol
O Ḳārūn zaḥmetine uġradı bol

4216. Hemīşe zaḥmet içinde giriftār
İder dünyāda eyledi o Cebbār

[498] Kārūn’un hikâyesidir.

4217. Zīre kāfirleredürür bu cennet
Ve mü’minler çekerler bunda zaḥmet

4218. Didiler ʿammusı oġlıydı ol er
Aña ʿizzet ḳılaridi o server

4219. Aña Tevrīt ögredürdi dāyim
Düni gün ʿilme olmuşidi ḳāyim

4220. Buyurdı Mūsā’ya Tevrīt’i Mevlā
Ḳıla altunıla anı mücellā

4221. Didi maʿlūmdurur saña i[y] Cebbār
Elümde yoḳ benüm aḳça vu dīnār

4222. Neyile ḳılayın anı mücellā
Bilürsin sen bu ḥālümi i[y] Mevlā

[131b][499]

4223. Gelüben ögredür simyāyı Cibrīl
Didi bu dört otı sen bile ḳılġıl

4224. Çü dördini getüresin sen anuñ
Olur altun ki olmasun gümānuñ

[499] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

4225. Saña emr itdi dügneleyn o Mevlā̱
Ḳıl o Tevrī̇t anuñla mücellā̱

4226. Velī̇ eyü degüldi enbiyāya
Ki meşġūl olayıdı simiyāya

4227. Buyurdı işledi Ḳārūn anı
Ḫazāyin itdi anda bī̇-gümānī̇[500]

4228. Ḥisābın dünyāda kimesne bilmez
Anı vaṣf eylese kişi hiç olmaz

4229. Mefātī̇ḥ götürünüben muḥaḳḳaḳ
Didiler yüz deve çekerdi ancaḳ

4230. Daḫı beyle olupdurur rivāyet
Ki altmış kişi ḳuvvetde be-ġāyet

4231. Gücile götürürlerdi kilidi
Soñ ucı gör ne itdi ol bileydi

4232. Didi Ḳārūn'a Mūsā olmaġıl şād
Feraḥ olanları Ḥaḳ ḳılmaz āzād

[500] Metinde bu kelime ile bir önceki kelimenin yerlerinin değiştirilmesi için işaretler konulmuştur. Bizim metinde de bu işaretlere uyulmuştur.

4233. Şular ki dünyā sevüp oldı şādī
Ḳıla kendülere emvāli hādī

4234. Çalap sevmez anı bellü bil iy yār
Ḳıyāmetde olısar ḥāli düşvār

4235. Ṭaleb ḳıl anı ki vardur beḳāsı
Göñül virme aña vardur fenāsı

4236. Buyurdı Ḥaḳ saña ṣavm (u) ṣalātı
Ve māluñdan viresin hem zekātı

4237. Saña çün virdi dünyāligi Sübḥān
Gerek ḳullarına ḳılasın iḥsān

4238. Göñül virmedi ki vire zekātı
Çoġidi zīre ki emvāli ḳatı

4239. Becidd oldı ki Mūsā ḥükm-i Allāh
Yirine getüre olmaya güm-rāh

[132a]

4240. Didi Ḳārūn āgāh olġıl i[y] Mūsī
Bu dünyānuñ ne ki vardur ḳamusı

4241. Benüm ʿilmümle itdüm ḳamu ḥāṣıl
Ne virdi Tengri baña dir iy ʿāḳil

4242. Aña anuñiçün mālu mı virem
Anuñla vaʿde itdügine irem

4243. Bunı söyleyübeni oldı kāfir
İşit ne didi Mūsā̲’ya o Ḳāhir

4244. Nice kişileri eyledüm ihlāk
Daḫı ne ki var idi cümle imlāk

4245. Ki öñdin gelüben olmuşdı ʿāṣī
Gice gündüz iderlerdi maʿāṣī

4246. Ki andan ḳuvveti olmışdı ekber
Çerisi hem daḫı olmışdı ek̲ser

4247. Digil Ḳārūn’a işitsün kelāmum
Ki olmaya aña benüm ʿiḳābum

4248. Nice ki söyledi sözini ol er
Ḳabūl eylemedi bilgil i[y] server

4249. Töremi itdi yirde ḳıldı ifsād
Nice ki Mūsā̲ aña ḳıldı irşād

4250. Düni gün çaldurur çeng ü rebābı
İçerdi dāyimā durup şarābı

4251. Ḫaberdür ki iderüm saña taḳrīr
Ki yād itmişdürür anları tefsīr

4252. Benī İsrāyil'üñ bir gün ḳamusı
Derilüp vaʿẓ iderdi anda Mūsī

4253. Buyurdı ḳarşu taḫtını getürdi
Çıḳuban Ḳārūn üstine oturdı

4254. Buyurdı çalıcılar getürür ol
Buları çaldurup ırlatdı ki bol

4255. Ki yaʿnī Mūsā ḳaḳıya da ol er
Taḥammül eyledi aña o server

[132b]

4256. Nice ki ḫalḳa o vaʿẓ ideridi
Gelüben Ḳārūn eyle ideridi

4257. Meger bir gün iderdi ol naṣīḥat
Varidi anda bir çalıcı ʿavret

4258. Biñ altun viricek olmışdı Ḳārūn
Ki varup Mūsā'yı eyleye maḥzūn

4259. Diye bu ḫalḳ içinde sen i[y] kişi
Benümle eyledüñ sen yavuz işi

4260. Bugün geldüñ naṣīḥat mı idersin
Ne fāyda bu işi çün sen idersin

4261. Rıżā virdi ki Mūsā’ya ol ʿavret
Diye ol sözi eyleye fażīḥat

4262. Varup diñledi vaʿẓını o ʿavret
Duru geldi ki ideydi fażīḥat

4263. Çalap göñline ilhām itdi anuñ
Özine dir oda atduñ bu cānuñ

4264. Ki nice yavuz işi itmişidüm
Recā idüp aña yüz dutmuşidüm

4265. Benüm çün Tengri’den ḳıla duʿāyı
Götüreydi Çalap bundan belāyı

4266. Bu dem peyġāmberi üşendürem ben
Dutam terk eyleyem nice idem ben

4267. Varup didi ki tevbe olsun iy Ḥaḳ
Günāhkārum benüm ḥālüme bir baḳ

4268. Ne ki olmışidi itdi ḥikāyet
İşidüp ḳaḳıdı Mūsā be-ġāyet

4269. Yavu ḳıldı bu ḥayretden özini
Niyāz idüp Ḫuẕā'ya dir sözini

4270. Didi yā Rabb ne iş ider bu nā-bāk
Dilerin eyleyesin bunı ihlāk

4271. Taḥammül idemezüm daḫı iy şāh
Bu işler ki baña ider o güm-rāh

4272. Şoloḳ dem geldi Cebrā'īl ḳatına
Selām itdi bu anuñ ḥażretine

[133a]

4273. Didi ḥükmüñde[501] ḳıldı yiri Cebbār
Ne dirseñ eylegil sen aña iy yār

4274. Tamām eyledi vaʿẓını çü Mūsī
Benī İsrā'īl aydıydı ḳamusı

4275. O Mūsā duruban Ḳārūn geldi
O ḫalḳuñ küllīsini bile aldı

[501] Metinde bu kelime **ḥilmüñde (حلمكده)** şeklinde yazılmıştır; ancak anlamdan hareketle **ḥükmüñde (حكمكده)** şeklinde okunması uygun görülmüştür.

4276. Didi utan yüzüñden sen i[y] kişi
Niceye dek idersin sen bu işi

4277. Gice gündüz fesād eyledüñüz iş
Dönüñ terk eyleyüp aḥvāl-i teşvīş

4278. Gel imdi tevbe ḳıl virgil zekātı
Dilerseñ bulasın Ḥaḳ'dan necātı

4279. Didi ögüdüñe hiç girmezüm ben
Zekātı buyurur virimezüm ben

4280. Didi yire ki dut sen bunı yā arż
Ki olmuşdur saña dutmaḳ bu dem farż

4281. O taḫtuñ dört ayaġın küllī dutdı
Ġażabdan ne diyesin hep unutdı

4282. Gine yire buyurdı ki anı dut
Dükeli taḫtıyile anı sen yut

4283. Dizine dek anı dutdı bu kez yir
Bu kez yalvarmaġa başladı o dir

4284. Gine didi ki sen Ḳārūn bu tīz yut
Yirüñ yüzünde ḳomayup anı yut

4285. Çıġırup didi yetmiş kez aña ol
Suçum ʿafv eylegil tevbe idem bol

4286. Nice ki didi itmedi teraḥḥum
Pes arż anı oralıḳ eyledi güm

4287. Anuñ zecrile göñli ṭolmuşidi
Ki cevri ġāyet aña ḳılmışidi

FEḪARECE ʿALĀ ḲAVMİHĪ FĪ-ZĪNETİHĪ …[502]*

4288. Şu dem ki bezenüp ṭaşra çıḳardı
Ḫalāyıḳ cümlesi aña baḳardı

[133b]

4289. Diridi kāşki eyle olayıduḳ
O resme biz de mālı bulayıduḳ

4290. Ki ṣoñra ḳamusı ki yire girdi
Şükür itdi ḳalanı çünki gördi

4291. Didiler ancılayın bizde emvāl
Eger olsa olaydı eyle aḥvāl

[502] Ḳaṣaṣ, 79: " (Kârûn), zÎneti ve görkemi içerisinde kavminin karşısına çıktı. …"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

FEḪASEFNĀ BİHİ VE BİDĀRİHİ'L-ARŻA FEMĀ KĀNE LEHU MİN-FİʾETİN…[503]

4292. Ḫaber virür Muḥammed'e ol āgāh
Yire ḳoydum o Ḳārūn'ı dir Allāh

4293. Daḫı ne ki varidi anuñ emlāk
Dükelisini eyledüm ben ihlāk

4294. Kimesne olmadı ki aña nāṣır
Olaydı leşkerinden dir o Ḳādir

4295. Elümden bulmadı hergiz necātı
ʿAẕāb eyledüm aña şeyle ḳatı

4296. ʿAẕābdan ḳatı ḳorḳanlara iy yār
Ki olmaya olaruñ da yiri nār

4297. Benī İsrāyil'üñ baʿżısı eytdi
O Mūsā anuñiçün eyle itdi

4298. Tā Ḳārūn mālını kendü alaydı
Ne ki emlāk var aña olayıdı

4299. Bunı işidüben ḳıldı duʿā ol
Duʿāsı Ḥaḳ ḳatında oldı maḳbūl

[503] Ḳaṣaṣ, 81: " Sonunda onu da, sarayını da yerin dibine batırdık. (Allâh'a karşı ona yardım edebilecek) adamları da yoktu. …"

4300. Ne ki varidi anuñ anda emlāk
Yire ḳoyup dükelin itdi ihlāk

4301. Bu kez Ḥaḳ Mūsā'ya itdi ʿitābı
O Ḳārūn içün eyleyüp ḫiṭābı

4302. Ki yā Mūsā saña yetmiş kez ol er
Amān diledi virmedüñ i[y] server

4303. Benüm ʿizzüm celālüm ḥaḳḳı baña
Dise bir kez vireyidüm ben aña

4304. Suçun ʿafv idüben cennete anı
İledürdüm şoloḳ dem bī-gümānī

[134a]

ḤİKĀYET-İ ṬALEB-KERDEN MŪSĀ DĪẒĀR[504]

4305. Diledügi oyidi Mūsā dīẓār
Varidi bir kişi anlarda iy yār

4306. Didi yā Mūsā senüñile Allāh
Ḳatı luṭf eylemişdür olġıl āgāh

4307. Ne ki diledüñise virdi iy yār
Dilerseñ viriserdür saña dīẓār

[504] Hz. Musa (a.s.)'nın, Allah'ın yüzünü görmeyi istemesinin hikâyesidir.

4308. Dükeli enbiyā üzre sen efḍāl
Olasın anuñile sen mükemmel

4309. Çü eyledi o resme eyle tedbīr
O nefsini ḳatı eyledi taṭhīr

4310. Ṭonunı yuyubanı Ṭūr'a geldi
Yire yüz tebsi idüp zārı ḳıldı

4311. Gözi yaşıyla didi ki Ḫuẕāyā
Saña geldüm i[y] Ḫallāḳu'l-berāyā

4312. Baña dīdāruñı göster göreyin
Bu cānumı senüñiçün vireyin

4313. Baña niʿmetlerüñ ḳılmaġıl ekmel
Görüp anuñla olayın mükemmel

4314. Didi Mūsā'ya bu kez Ḫaḳ Teʿālā
Bu sözi söyledüñ sen igen aʿlā

4315. Bunı dünyāda hergiz baña iy yār
Dimedi senden ayru kimse deyyār

4316. Didi Mūsā ki dīẕāruñı görem
Baña yegdür ki bu cānumı virem

4317. Dükeli dünyādan bañadur evlā
Göreyin baña göster sen i[y] Mevlā

4318. Didi yā Mūsā diledüñ sen ulu
Kimesne itmedi dir anı bellü

4319. Beni görmeyesin dünyāda iy yār
Żaʿīfsin ḳuvvetüñ yoḳ göre dīẕār

4320. Tamām it niʿmetüñ didi Ḫuẕā'ya
Ne gelür rāżıyum ḳamu belāya

4321. Dir *erinī*[505] didi ki *len-terānī*[506]
Zīre yoḳ ḳuvvetüñ göresin anı

[134b][507]

4322. Bu kez emr eyledi anda oturdı
Çalap gör ki bu kez neler getürdi

4323. Buyurdı gök firişteleri ḥāżır
Gele Mūsā olara ola nāẓır[508]

---

[505] Aʿrāf,143: "*Bana görün!*" (Hz. Mûsâ, Allâh'a söylüyor.)
[506] Aʿrāf,143: "*Göremezsin!*" (Allâh, Hz. Mûsâ'ya söylüyor.)
[507] Bu sayfanın sonundaki müşir, müteakip sayfaya ait değildir.
[508] Metinde bu kelime, **nâẓır (ناظر)** şeklinde yazılması gerekirken **nâżîr (ناظير)** şeklinde yazılmıştır.

4324. Oturmışdı o ṭaş üstinde Mūsī̄
Melā’ik anda indiler ḳamusı

4325. Na-gehī̄n[509] gökyüzin ṭutdı bu ẓulmet
Melā’ikden bu ʿālem dutdı heybet

4326. Semādan ün gelir işitdi anı
Bu heybetden be-ġāyet ḳorḳdı cānı

4327. İkinci gök firişteleri indi
Anuñ ḳatına bu kez cümle ḳondı

4328. Olaruñ ṣavtıyidi miṯl-i arslan
Dükeli tesbī̄ḥ oḳurdı iy insān

4329. Bularuñ heybetini görüben ol
Başın yire ḳoyup ditredi ki bol

4330. Didi ki tevbe itdüm yā İlāh’um
Benüm sensin bu ʿālemde penāhum

4331. Nedāmet eyledüm ol işümi ben
Bulardan beni ḳurtar iy Ḫuẕāyā[510]

[509] Şair, bu beyitte ve müteakip birkaç beyitte **nā-geh (ناكه)** kelimesini vezne uydurmak için **na-geh (نكه)** şeklinde yazmıştır.
[510] Bu beyitte kafiye yoktur.

4332. Pes üçünci felekdeki ne ki var
Dükeli Mūsā’nuñ ḳatına iner

4333. Bularuñ ṣūretiydi miṣl-i kerkes
Ḳatı ḳorḳar buları görse herkes

4334. Dükeli ʿālemi dutmuşidi nār
Ṣanur Mūsā ki ḳamu ʿālem yanar

4335. Çıġırup tesbīḥ oḳurlar ḳamusı
Görür çün bunları ḳatında Mūsī

4336. Özünden daḫı evlādından ol heb[511]
Geçüben söyledi Allāh’a yā Rabb

4337. Beni ḳurtar bulardan sen Ḫuẕāyā[512]
Egerçi eyledüm saña ḫaṭāyā

4338. Pes imdi indi dördinci felekden
Ne ki varidi anda hep melekden

[136a][513]

4339. Pes indi (bunda) dördünci felekden
Ne ki varidi anda hep melekden

[511] Bu kelime, **hep** kafiye mucibince **heb** okunmuştur.
[512] Bu sayfanın 16. ve 17 beyitleri yazılırken sehven mısraların yeri değiştirilmiş; bu durum yazma üzerinde (v) şeklinde bir işaretle belirtilmiştir. Zaten beyitlerin kafiye ve anlam bütünlüğü özellikleri de bu şekilde okunmasını gerektirmektedir. Bundan dolayı düzenleme böyle yapılmıştır.
[513] Bu sayfanın ilk beytinden sonra harekeli nesih hat kullanılmıştır. Sonraki sayfada tekrar dîvânî hatta dönülmüştür. Ayrıca, **134. varağın b** sayfasının müşiri **136. varağın a** sayfasını göstermektedir. Bundan dolayı **134. varaktam** sonra **136. varağın** getirilmesi uygun görülmüştür.

4340. Çıġırup tesbīḥ oḳurlar Ḫuẕā'ya
Ki virüp ṭurur anlara hidāye

4341. Bu kez endi beşinciden ferişte
Ki evṣāfı ḥamīdiyle sirişte

4342. Olup tesbīḥ oḳurlardı hemīşe
Bular meşġūl (idi) küllī bu işe

4343. Pes altıncı felekde tā ḫalāyıḳ
İnerler Mūsā'nuñ ḳatına bayıḳ

4344. La'liden dutar ellerinde gürzi
Bulardan ḫavf idüp olmazdı sözi

4345. Didi Mūsā ki tevbe eyledüm ben
Beni ḳurtar bulardan iy Ḫuẕā sen

4346. Pes imdi ṭaġa nūrın Ḥaḳ Te'ālā
Bıraḳdı bir yire andan o Mevlā

4347. Melā'ik ḳamusı secdeye vardı
Çü nūrın Tengri'nüñ ol ṭaġda gördi

4348. Şoloḳ dem pāre pāre oldı ol ṭaġ
O ṭaġdan ḳalmadı bir ẕerre hiç saġ

4349. Bu sözi didi Mūsā’ya bu kez Ḥaḳ
Ki yā Mūsā o ṭaġ üzre dönüp baḳ

4350. Eger yirinde olursa muḳarrer
Göresin sen beni ol vaḳt i[y] server

4351. Çü Mūsā ṭaġı pāre pāre gördi
Şoloḳ dem başını ol yire urdı

4352. Başı secdedeyiken uṣṣı gitdi
O resme bir zamān yirinde ḳaldı

4353. Zamāndan ṣoñra girü ʿaḳlı geldi
Ne ḥāl içindedür kendüyi bildi

4354. Didi ʿālimler işbunda Mūsā’yı
Neçün düşdiyü getdi anda rāzı

4355. Sebeb olidi Mūsā ṭaġa çıḳdı
Ḥaḳ’ile söyleşüp kendüye baḳdı

[136b][514]*

4356. Didi ki Tengri'nüñ ḳulları çoḳdur
Velīkin buncılayın ḳulı yoḳdur

4357. Özin görmezin kişi sevmez ol Ḥaḳ
Tekebbürlük aña yaraşur ancaḳ

4358. Pes anuñ nūrile ʿarş nūrın Allāh
Bir araya getürdi olġıl āgāh

4359. O kişi nūrı ol dem ṭaġa irdi
O ṭaġda Mūsā yüziñ Mūsā gördi

4360. ʿAṣāsına ṭayanubanı dīẕār
Dilerler Tengri'den göreler iy yār

4361. Utanup didi Mūsā sen İlāh'uñ
İgen çoġimiş ulu pāẕişāhuñ

4362. Varimiş her ṭaşuñ dibinde Mūsī
Aña dīẕār dilerimiş ḳamusı

4363. Tevażżuʿ eyleyüben secde itdi
Çü gördi Mūsā alçaḳlıḳ eyitdi

[514] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
*Bu sayfanın 11. Beytinden sonraki beyitlerde farklı bir yazı biçimi kullanılmıştır.

4364. Ḫiṭāb idüp didi Cebbār-ı ʿālem
Ki yā Mūsā̱ göster başuñı bu dem

4365. Özüñden ġayrı Mūsā̱ aṣlā yoḳdur
Egerçi ḳullarım ʿalemde çoḳdur

4366. O gördügüñ senüñ nūruñdur iy yār
Saña gösterdüm anı dir o Cebbār

4367. Pes özin görseñ ādem eyü olmaz
Özin gören bilüñ maḳṣūda irmez

4368. İşitdüñ özini gördi o Şeyṭān
Nicesi ḳıldı anı ulu Sulṭān

4369. Gerekdür göñli alçaḳ ola kişi
Ne maḳṣūda idüben o ki işi

4370. Daḫı dirler anuñçün uṣṣı gitdi
O dem Mūsā̱ ki anda secde itdi

4371. Gelür göñline müştāḳ aña ki çoḳ
Velī buncılayın müştāḳ aña yoḳ

4372. Didi ki Mūsā’ya bu kez ol Allāh
Baña müştāḳ iken ṣorardı ol şāh

[137a]

4373. Ḫiṭāb idüp Muḥammed ümmetine
Dir iy ümmet bular dir ḥażretine

4374. Çıġırup küllīsi didi ki dīẕār
Bize göster görelüm sen i[y] Cebbār

4375. Bular çünki bu āvāzı eyitdi
Bularuñ sözlerin Mūsā işitdi

4376. Şoloḳ dem secdeye vardı o Mūsī
Bu resme gördi çün diler ḳamusı

4377. Çü ʿaḳlı geldi girü dir i[y] Rezzāḳ
Ṣanurum (sāde) ben özüñe müştāḳ

4378. Saña tevbe iderüm pākī Maʿbūd
Dükeli maḫlūḳa sensin ki maḳṣūd

4379. Didiler Mūsā’ya dünyāda dīẕār
Neçün göstermedi ol ulu Cebbār

4380. Biri bundan ki gösterseydi dīẕār
Diyelerdi yarın ʿuḳbāda küffār

4381. Bu mü’minler saña eyledi taṣdīḳ
Zīre dīẕār olara oldı tevfīḳ

4382. Eger dīẕāruñı görsevüz iy Şāh
İnanayduḳ saña biz daḫı vallāh

4383. Eger mü’minlere küffāra dīẕār
Çalap göstere degüldi sezā-vār

4384. Zīre dostile düşmān iy birāẕer
Olurdı Ḥaḳ ḳatında hep berāber

4385. Eger küffāra gösterse o Cebbār
Bu mü’minlere göstermese dīẕār

4386. Muḥālidi çü ḫod añla iy ʿāḳil
Bunı fehm eylemekden olma ġāfil

4387. Ki küffār o niʿmetle ḳala şād
Bu mü’minleri uzakdan ḳıla yād

4388. Ulu niʿmetdürür zīrā ki dīẕār
Degüldürür o bu küffāra sezā-vār

4389. Pes imdi lāzım oldı ki o cennet
İçinde olısardur bil o niʿmet

[137b]

4390. Göre dīẕārını mü’minler anuñ
Buña olmasun iy şāhum gümānuñ

4391. Kelāmında buyurur Ḥaḳ Teʿālā
Ki anuñ evvelidür bil ki kilā

4392. Ol āyet maʿnīsi budur ki küffār
O gün maḥcūb olup görmeye dīẕār

4393. Tā küffār ile mü’min iy birāẕer
Çalap ḳatında olmaya berāber

4394. Ümīẕdür ḳamumuzı inşa’-Allāh
O maḳṣūda irevün yarın Allāh

4395. İlāhī ben günāhkārum ḳatuñda
Nicesi idiserüm ḥażretüñde

4396. Dilimdedür senüñ ẕikrüñ ancaḳ
Bilürsin fiʿili sen ḥālüme baḳ

4397. Senüñ luṭfuña ḳalmışdur i[y] Şāh’um
Bağışla baña luṭf idüp günāhum

MŪSĀ PEYĠĀMBER ḤIŻR'A BULUŞDUĠU ḤİKĀYETDÜR ʿA. M.[515]

4398. Tamām oldı çü Mūsā'nuñ hep işi
Helāk oldı ḳamu düşmān i[y] kişi

4399. İṭāʿat itdi ḳamusı i[y] server
Nübüvvet Mūsā'ya oldı muḳarrer

4400. Meger iderdi vaʿaẓ Mūsā ḫalḳa
Ki çevresinde olmışidi ḥalḳa

4401. Taʿaccüb idüben anuñ sözine
Ṣorarlar bu ḳavim anuñ özine

4402. Didiler var mı dünyāda berāber
Bugün ʿālim ola senden i[y] server

4403. Didi Mūsā ki yoḳdur ʿālimüm ben
Baña virmişdürür Allāhu Ẕü'l-menn

4404. Bu kez Tengri aña itdi ʿitābı
O resme virdi çün ḳavme cevābı

[515] Hz. Musa (a.s.)'nın Hz. Hızır (a.s.) ile buluştuğunun hikâyesidir.

[138a]

4405. Didi Ḥaḳ *mecma‘u’l-baḥreyn*[516]de bir er
Özüñden ḳavlüm saḳlım daḫı vardur[517]

4406. Dönübeni Ḫuẕā’dan anı ister
Ki yā Rabb dir baña sen anı göster

4407. Nice idem baña ḳıla mübeşşer
Ki görmek anı olmaya mu‘assir

4408. Didi Mūsā̆’ya dönübeni bayıḳ
Senüñle bile götürgil balıḳ

4409. Anı zenbīle ḳoy didi o Ma‘būd
Ne yirde ki olısardur o maḳṣūd

4410. O ḳulum ol aradadur mu‘ayyen
Olısardur saña anda mübeyyen

4411. Pes imdi Mūsā̆ şol dem aldı bir ḥūt
Bıraḳdı zenbīli tā ki ola ḳut

4412. O Mūsā̆’nuñ ḫalīfesi varidi
Ve hem Mūsā̆’yla ġāyetde biridi

[516] Kehf, 60: “… *iki denizin birleştiği yer* …”
[517] Bu mısradaki birkaç kelimenin yerinin -kafiyeden dolayı- değiştirilmesi uygun görülmüştür.

4413. Aña dirlerdi Yūşaʿ bil iy insān
Uyudu zīre Ḥaḳ'dan oldı burhān

4414. Balıġı aluban ikisi gitdi
Kenārında deñizüñ ṭaşa yatdı

4415. O ṭaş üstinde olmuşlardı nāyim[518]
Çü Yūşaʿ uyḳuda olmuşdı ḳāyim

4416. Balıḳ zenbīl içinde ḥareket itdi
Götürüp kendüyi deñize atdı

4417. Anuñ gitdügi yir olmuşidi yol
Taʿaccüb itdi Yūşaʿ görüben bol

4418. Uyandı Mūsā çün Yūşaʿ unutdı
Dimege ki anı ikisi gitdi

4419. Ṣabāḥ oldı bu kez dir Mūsā aña
Getürgil ol ṭaʿāmdan şimdi baña

4420. Ḥaḳīḳat bu seferden bize vāṣıl
Olupdur ḳatı zaḥmet bil iy ʿāḳil

[518] Metindeki bu kelime, şairin birçok kelimede yaptığı gibi, **hemze (ء)** harfiyle **nā'im (نائم)** şeklinde yazılması gerekirken (döneminin bir dil hususiyeti olarak) çoğunlukla **ye (ى)**harfiyle **nāyim (نايم)** şeklinde yazılmıştır.

… ḲĀLE (LİFETĀHU ĀTİNĀ ĠADĀ’ENĀ) LEḲAD LAḲĪNĀ MİN-SEFERİNĀ HĀẔĀ NAṢABEN[519]

[138b][520]

4421. Çü Yūşaʿ’dan diledi Mūsā ḳutı
Eger Yūşaʿ nicesi itdi ḥūtı

4422. Nice ki gördi aña itdi ḥikāyet[521]
Taʿaccüb eyledi Mūsā be-ġāyet

4423. Pes ikisi şoloḳ dem döndi girü
O ṭaş ḳatına geldiler i[y] meh-rū

4424. Görürler bir kişi ḳılar namāzı
Tażarruʿ idüp eylerdi niyāzı

4425. Namāzından olunca fāriġ ol er
Taḥammül itdi bunlar iy birāẕer

4426. Ṣalātın çün Ḫıżır itdi tamāmı
İlerü varuban virdi selāmı

ḲĀLE (LEHU) MŪSĀ HEL ETTEBİʿUKE ʿALĀ EN-TUʿALLİMENİ MİMMĀ ʿULLİMTE RUŞDEN[522]

[519] Kehf, 62: “… (Mûsâ beraberindeki gence) ‘Öğle yemeğimizi getir, bu yolculuğumuzdan dolayı çok yorgun düştük.’ dedi.”
[520] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[521] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[522] Kehf, 66: “Mûsâ ona, ‘Sana öğretilen bilgilerden bana, doğruya iletici bir bilgi öğretmen için sana tabi olayım mı?’ dedi.”

4427. *ʿAleyk*[523] aldı vu çün dir Mūsā̱ʾyum ben
Gelüp ṭuram ki taʿlīm idesin sen

4428. Didi [ki] ne ki suʾālüñ vardur itgil
Bu aradan dönüben girü gitgil

4429. Ki Tengri ḳulluġundan ḳalmayam ben
Zīre Tengri resūlüsin bugün sen

4430. Eger yirine gelmezise maḳṣūd
ʿİtāb eyleye ḳorḳarum o Maʿbūd

4431. Didi Mūsā̱ ki gerek senüñle olam[524]
Ṭapuñda ʿilm ögretmende ḳalam

ḲĀLE İNNEKE LEN-TESTEṬĪʿA MAʿİYE ṢABREN[525]

4432. Ḫıżır didi benüm işüme iy şāh
Taḥammül idemezsin olġıl āgāh

4433. Didi ki tīz ola beni sen iy şāh
Bulasın ṣābirīnden inşāʾ-Allāh

[523] *Senin üzerine…* (selamlaşmada).
[524] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[525] Kehf, 67: "Adam şöyle dedi: 'Doğrusu sen benimle beraberliğe asla sabredemezsin.' "

4434. Saña ḳarşulıḳ itmeyem her işte
Ṭanuḳ olsun buña Tengri firişte

ḲĀLE FEİNİ'T-TEBA'TENĪ (FELĀ TES'ELNĪ) 'AN-ŞEY'İN ḤATTĀ UḤDİŞE LEKE MİNHU ẔİKREN[526]

[139a]

4435. Çü Ḫıżır dileriseñ kim olasın
Ḳatumda 'ilim ögrenüp ḳılasın

4436. Baña hiç nesneden itme su'āli
Ki itmeyince saña ben maḳāli

4437. Dönüp Mūsā didi yoldaşına sen
Benī İsrā'il'e var ḳalurum ben

4438. Ḳatunda bu kişinüñ olısarum
Nice müddet 'ilim ögreniserüm

FENṬALAḲA ḤATTĀ İẔĀ RAKİBĀ FĪ'S-SEFĪNETİ ḪARAḲAHĀ ḲĀLE …[527]

4439. Pes imdi Ḫıżr ile Mūsā giderler
Varup ikisi gemiye girerler

[526] Kehf, 70: "O da şöyle dedi: 'O hâlde, eğer bana tabi olacaksan, ben sana söylemedikçe hiçbir şey hakkında bana soru sormayacaksın.' "
[527] Kehf, 71: "Derken yola koyuldular. Nihayet, bir gemiye bindiklerinde (adam) gemiyi deldi. Mûsâ, … dedi."

4440. Bu kez başladı fülki eyledi farḳ
Yaḳın oldı ki ol gemi ola ḫarḳ

… ḲĀLE AḪRAḲTEHĀ LİTUĠRiḲA EHLEHĀ … (71) ḲĀLE ELEM EḲUL İNNEKE LEN TESTEṬĪʿA MAʿİYE ṢABREN (72)[528]

4441. Didi Mūsā nedür buña idersin
Delüp fülki bu ḫalḳı ġarḳ idersin

4442. Ḫıżır didi ki dimedüm mi saña
Taḥammül eyleyemezsin ü baña

4443. Didi vāḳıʿ olupdur baña nihān
Bağışlağıl baña bunı iy insān

4444. Pes imdi gemiden çıḳup giderler
İşitgil imdi anlar nic'iderler

4445. Na-gāhın ikisi bir yire irdi
O yirde bir yalıñ oğlan gördi

4446. Varup bir oğlanı andan alur ol
Çıḳarur ṭaşra eyler anı maḳtūl

[528] Kehf, 71, 72: "… Mûsâ, 'Sen onu içindekileri boğmak için mi deldin?'… dedi. (71) Adam, 'Sen beraberliğe asla sabredemezsin, demedim mi?' dedi." (72)

4447. Ġażab idüp didi Mūsā ki anı
ʿAceb niçün idersin sen bu ḳanı

4448. Ḫıżır didi ki dimedüm mi saña
Taḥammül eyleyemezsin ü bāña[529]

4449. Bu kez Mūsā didi ʿafv it i[y] kişi
Daḫı ṣormayam ayruḳ ben bu işi

[139b][530]

ḲĀLE ELEM EḲUL İNNEKE LEN-TESTEṬĪʿA MAʿİYE ṢABREN[531]*

4450. Eger ṣorarisem şimden girü ben
Muṣaḥib olmayam senüñle bu dem[532]

ḲĀLE İN-SEELTUKE ʿAN-ŞEY'İN BAʿDEHĀ FELĀ TUṢĀḤİBNĪ ḲAD BELAĠTE (MİN-LEDÜNNİ ʿUZREN)[533]

4451. Pes andan giceye degin giderler
Varup bir ḳarye ḳavmine irerler

… ḪATTĀ İẒĀ ETEYĀ EHLE ḲARYETİNİ'S-TEṬʿAMĀ EHLEHĀ FEEBEV EN-YUḌAYYİFŪHUMĀ …[534]

---

[529] Şair, bu beyti tekraren kullanmıştır.
[530] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[531] Kehf, 72: "Adam, 'Sen benimle beraberliğe asla sabredemezsin, demedim mi?' dedi."
*Bu ayeti şair, bir önceki sayfada ifade etmişti. Burada tekraren ifade etmiştir.
[532] Bu beyitte kafiye yoktur.
[533] Kehf, 76: "Mûsâ, 'Eğer bundan sonra sana bir şey hakkında soru sorarsam, artık benimle arkadaşlık etme. Doğrusu, tarafımdan (dilenecek son) özre ulaştın (bu son özür dileyişim).' dedi."
[534] Kehf, 77: "… Nihayet bir şehir halkına varıp onlardan yiyecek istediler. Halk onları konuk etmek istemedi. …"

4452. Ṭaleb ḳıldılar anlardan ṭa‘āmı
Ḳonaḳ idinmedi her ḫāṣṣ u ‘āmı

4453. Ġażab itdi bulara çünki Mūsī
Ki ḳonaḳluġa almadı ḳamusı

4454. Ṣabāḥın ol aradan ki dururlar
Yıḳındu dīvār ol kūyda görürler

4455. Diledi Ḫıżr anı ide tamāmı
Bu kez Mūsā didi iste ṭa‘āmı

4456. Ki yapduġuñ içün bunlardan iy yār
Yapalum zīre olmuşdur sezā-vār

4457. Ḳonuḳluġa zīre almadı anlar
Ḳatumuza daḫı gelmedi bunlar

ḲĀLE HĀẔĀ FİRĀḲU BEYNĪ VE BEYNİKE SEUNEBBİ’UKE BİTE’VĪLİ …[535]

4458. Ḫıżır didi gerekdür ola firḳat
Aramuzda zīre yoḳ istiṭā‘at

[535] Kehf, 78: “Adam, ‘İşte bu birbirimizden ayrılmamız demektir.’ dedi. ‘Şimdi … içyüzünü anlatacağım.’ ”

4459. Didi Mūsā’ya evvel saña ben
Didi ṣabr eylemezsin işüme sen

4460. Didi Mūsā revādur ayrulasın
Velī anları baña bildüresin

EMMĀ’S-SEFĪNETU FEKĀNET LİMESĀKĪNE YAʿMELŪNE FĪ’L-BAḤRİ …[536]

[140a]

4461. Didi ol fülk ki issi ḳamu dervīş
Kişilerdür anuñla işlemez iş

4462. Gemiden ne ki olurise ḥāṣıl
Alup yerlerdi bunlar dir iy ʿāḳil

4463. Şürūʿ itmişdi Loḳmān şehrine ol
Var idi (anda) bir şāh ẓulmı ki bol

4464. Gemi ki bī-ʿayıb o şehre vara
Görüp alıridi fī’l-ḥāl i[y] yāre

4465. Diledüm bunlaruñ fülkini sālim
Ḳomayam tā ki almaya o ẓālim

4466. ʿAyıblu gemi issine ki ola
Yeg andan ki ʿayıbsuz ẓālim ala

[536] Kehf, 79: “O gemi, denizde çalışan birtakım yoksul kimselere ait idi. …”

VE EMMĀ'L-ĠULĀMU FEKĀNE EBEVĀHU MÜ'MİNEYNİ FE-ḪAŞĪNĀ YURHİḲAHUMĀ …[537]

4467. Ol oġlanı ki depeledüm anı
Olupdururdı kāfir bī-gümānī

4468. Atası anası Müslimdi ṣālim
Ol oġlan olmuşidi ḳatı ẓālim

4469. Dīniçün diledi anları oġlan
Depeleye ḳılup anları ṭuġyān

4470. Anı ḳatl eyledüm nā-şerrini ben
Özlerinden götürem bunlaruñ ben

4471. Viriserdür girü o Ḥayy (u) Mennān
Eyü ṣāliḥ olara girü oġlan

VE EMMĀ'L-CİDĀRU FEKĀNE Lİ-ĠULĀMEYNİ YETĪMEYNİ …[538]

4472. O kūyda kim binā itdüm dīvār
İki öksüz(üñ) idi bilgil iy yār

4473. Atalarıydı vardı ḳatı zāhid
Düni gün Allāh'a olmuşdı ʿābid

[537] Kehf, 80: "Çocuğa gelince, anası babası mü'min insanlardı. Onları … sürüklemesinden korktuk."
[538] Kehf, 82: "Duvar ise iki yetim çocuğa aitti …"

4474. Dīvār altında anlaruñ ol er
Ḳomuşdı mālını bilgil i[y] server

4475. Eger yapmasayidüm anda renci
Kimesne alısaridi o genci

[140b]

4476. Bunı saña didüm ben i[y] Mūsī
Ḥaḳ'uñ emriyledür bilgil ḳamusı

4477. Özümden dimedüm ben bunı saña
Ḥaḳ'uñ buyruġuyiledür bu baña

4478. Mūsā on sekiz gün bile oldı
Girü ayruluban yirine geldi

4479. Benī İsrāyil anı görüben şād
Olurlar ḳayġusından küllī āzād

4480. Evine geldükden ṣoñra selāmet
Otuz yıl yedi ay oldı tamāmet

4481. Ḫalīfesi on ikiydi muʿaẓẓam
Dükelisinden idi Yūşaʿ aʿẓam

4482. Pes anā degdi ṣoñra bil nübüvvet
Bu ḫalḳı eyledi girü o daʿvet

ḲIṢṢA-İ YŪŞAʿ ʿALEYHİ'S-SELĀM[539]

4483. Benī İsrāyilīlerden idi ol
Çalap ḳatında olmuşidi maḳbūl

4484. Adı Yūşaʿ idi bilgil iy ʿāḳil
Ḳatı ʿābid idi hem daḫı fāżıl

4485. Atası adına dirleridi Nūn
Ve hem ceddinüñ adı daḫı Şemʿūn

4486. Ki Yaʿḳūb oġlıdur işitdük anı
Şākirdiydi Mūsā'nuñ bī-gümānī

4487. Ve hem ʿammusı oġlıdur o server
Ḥaḳ'uñ yolına olmuşdı o rehber

4488. Anuñ bigi benī İsrāyl'de fāżıl
Yoġidi bellü bilgil sen iy ʿāḳil

4489. Omuzına ḳılıcın almışidi
Biñ ay küffāra anı ṣalmışidi

4490. O her gün Allāh'a olmuşdı ṣāyim
Ṣalāta gice olmuşidi ḳāyim

[539] Yūşaʿ (a.s.)'ın kıssasıdır.

4491. Ḫaberde şeyledür bilgil ḥikāyet
Nebīmüzden olınmuşdur rivāyet

[141a]

4492. Didi ki o maḳdem kāşki olaydı
O resme kāfire ḳılıç ṣalaydı

4493. Na-gāhın gördi geldi aña Cibrīl
Didi ki yā Muḥammed Ḥaḳ ne di(r) bil

4494. Didi ki ġuṣṣa yemegil ḥażretüñde[540]
Ki virdüm bir giceyi ümmetüñe

4495. O gicede kimesne ki ʿibādet
İde Allāh'a idüben ʿibādet[541]

4496. Tā ki biñ ayı bulmuşdur ṣevābı
Virürüm ol gicede çü cevābı

4497. Ḫaberde şeyle olmışdur iy ʿāḳil
O Yūşaʿ ṣāliḥidi daḫı fāżıl

4498. Gelüben bir kişi Yūşaʿ'a çıḳdı
Ki ḳavmüñden kişi bir eve baḳdı

[540] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[541] Metinde bu kelime ile bir önceki kelimenin yer değiştirilmeleri için işaretler konulmuştur. Bu metinde bu işaretlere uyulmuştur.

4499. Revān varubanı ol eve girdi
Yatardı ʿavretile anı gördi

4500. Urur ḥarbeyle arḳasında anı
Geçer gögsünde anuñ bī-gümānī

4501. Buyurur gezdürürler küllī iy yār
Tā anı görübeni ḫalḳ bisyār

4502. Ki itmeyeler ancılayın işi
Kim Allāh ile olısardur işi

4503. Çeriyle dāyimā yürürdi iy yār
Ḳırardı ḳande ki bulaydı küffār

4504. Meger bir gün buları ṣıdı küffār
Ḳaçarlar ḥalleri olmuşdı düşvār

4505. Buyurdı küllīsine itdi teşvīş
Kim itmişdür bu leşkerde yavuz iş

4506. Kim anuñ şūmlıġundan bizi küffār
Ṣınıḳdurdı bilürüm ben o Cebbār

4507. Pes isteyüp bulurlar anda kişi
Uġurlamışdı yüz dirhem gümişi

4508. Buyurdı oda yaḳdurdı ol anı
O Mūsā ḥükmi üzre bī-gümānī

[141b]

4509. Bu kez girü biner ata o server
Bileyidi ḳamu anuñla leşker

4510. Varup ḥamle idüp küffāra fī'l-ḥāl
Şınıḳdurdı girü budurur aḥvāl

4511. Girü olmışdurur andan rivāyet
Meger ḳızlıḳ olupdur anda ġāyet

4512. Ḳatı buñalmışidi ḫalḳ-ı ʿālem
Çıḳuban minber üzre Yūşaʿ ol dem

4513. Duʿā ḳılup didi ki yā Ḫuẕāyā
Bu ḳullaruñ ger itmişdür ḫaṭāyā

4514. Bularuñ ḥāline luṭf idüben baḳ
Götürgil ḳızlıġı bunlardan iy yār[542]

4515. Benī İsrā'il'e dir sizi Mevlā
Ḳalan ḫalḳ üstine ḳılmışdur aʿlā

[542] Bu beyitte kafiye yoktur.

4516. Ne ki Allāh'a idesiz iṭā'at
Düni gün aña idesiz 'ibādet

4517. Ṣaḳınup itmeyesiz siz günāhı
Zīre Ḥaḳ eylemişdür size āhı

4518. Bu ḳızlıḳ ki olupdur iy ḫalāyıḳ
Yaramaz işüñüzden bu bayıḳ

4519. Dilerseñüz ki gide işbu saḫtın
Öge küllüñüz ṭāli'i baḫtın

4520. Ne itdüñüz gelüñ idüñ siz iḳrār
La'alle[543] götüre sizden bu eşrār

4521. Olardan duruban fī'l-ḥāl bir er
Zinā itdüm didi ben bil i[y] server

4522. Pes imdi getürüp recm itdi anı
Çalap def' itdi ḳaḫṭı bī-gümānī

4523. Bu 'ālem içi düpdüz ṭoldı ni'met
Götürdi küllī ne ki vardı zaḫmet

[543] *Olabilir, belki, ihtimal ki.*

4524. Girü Yūşaʿ o minber üzre çıḳdı
Dönübeni o ḫalḳ üstine baḳdı

4525. Bulara eyledi Yūşaʿ naṣīḥat
Ḫudā ʿuḳbāya itmeye fażīḥat

[142a]

4526. Didi ki gördüñüz mi siz iy ʿāḳil
Zinādan nice nesne oldı ḥāṣıl

4527. Günāh itmeñüz imdi oluñ āgāh
Size olmaya tā ki ḫışm-ı Allāh

4528. Nebīydi Yūşaʿ anda ol vaḳt kāmil
Ḳatı zühd ideridi bil iy ʿāḳil

4529. Bularuñ içlerinden yoḳdı ẓālim
Varidi zīre dört biñ anda ʿālim

4530. Ögüt virüp iderlerdi duʿāyı
Ögerlerdi hemīşe ol Ḫuẕā'yı

4531. Ṣaġ oldı Mūsā'dan ṣoñra i[y] server
Ṭoḳuz yıl sekiz ay oldı muḳarrer

4532. Ḫalīfesi ḳatında varidi on
Ṭapusında olurlaridi her gün

4533. Benī İsrā'īl andan ṣoñra ʿāḳil
Ki yetmiş dört biñ oldıyidi kāmil

4534. Bularuñ her biri dutdı mezāhīb
Biri birine beñzemez ʿacāyib

4535. O Tevrīt'i ḳılar her biri tefsīr
İdüben buyurur çoḳ dürlü tedbīr

4536. Ṣavaş düşer aralarına iy yār
Bularuñ ḥāli oldı ḳatı düşvār

4537. Yirüñ yüzine ṣavacı ḫalīfe
Virüben gönderir aña ṣaḥīfe

4538. O Mūsā göçdüginden ṣoñra tā kim
Yirüñ yüzünde olunca bu ḥākim

4539. Gelür yüz ḳırḳ nebī bil iy birāẕer
Dükelisi bularuñ idi rehber

ḲIṢṢA-İ ŞUʿAYB[544]

4540. Bu kez geldük Şuʿayb'üñ ḳıṣṣasın yād
Ḥikāyet eyleyelüm işidüñ siz[545]

[544] Hz. Şuʿayb (a.s.)'ın kıssasıdır.

4541. Kimüñ aṣlıyidi kime ḳılupdur
Ne araya o peyġāmber olupdur

[142b][546]

4542. Didiler nisbetüñüz geldi ʿArab'dan
Çü biri dir bilürsin sen Muḥammed[547]

4543. Ṣāliḥ aṣlıyidi bil o Şuʿayb
Bunuñ yoḳdur ḥaḳīḳat bunda hiç reyb

4544. Anası Lūt ḳızındandur muḥaḳḳaḳ
İdüñ sözüme siz bunda muṣaddaḳ

4545. Faṣīḥidi bilüñ anuñ kelāmı
Naṣīḥatdi bu ḫalḳa ol tamāmı

4546. Ḫaṭībü'l-enbiyā didiler anı
İderüm saña işbunda ʿayānı

4547. Viribir Medyen'üñ ḳavmine Allāh
Ki olmaya ḍalālet içre güm-rāh

VE İLĀ MEDYENE EḪĀHUM ŞUʿAYBEN …[548]*

---

[545] Bu beyitte kafiye yoktur.
[546] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[547] Bu beyitte kafiye yoktur.
[548] Aʿrāf, 85: "Medyen halkına da kardeşleri Şuʿayb'ı peygamber olarak gönderdik. …"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

4548. Ne ḥikmetdür Şuʿayib ki iy insān
Bu küffārile ḳardaşdur o sulṭān

4549. Diyüpdür ḳonşıya aḫi İbn ʿAbbās
Yemen ḳavmi lüġātinde bil iy nās

4550. Fütāde söylemişdür ki o küffār
Göñülleri ḫoş ola aña iy yār

LEḲAD CĀ'EKUM RASŪLUN MİN-ENFUSİKUM …[549]*

4551. Niteki Aḥmed içün didi Allāh
Resūl geldi girü dir sizden ol şāh

4552. İşidüben göñülleri ola ḫoş
Dutalar sözine anuñ bular güş

4553. Ḫalīl'üñ şerʿini o ḳavm-i Medyen
Dutarlardı aña degin muʿayyen

4554. Ṣoñ ucı kāfir oldı ḫāṣṣ u ʿāmı
Sebeb olupdı ki bunlar tamāmı

[549] Tevbe, 128: "Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peyġāmber gelmiştir ki, …"
* Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

4555. Ṣaḳınup ekserüñ olurdı zāhid
Özine ideridi ol fevāyid

4556. Bu resme itdiler anca ki noḳṣān
Şuʿayb anlara didi ki iy insān

[142+1a][550]

4557. Niçün beyle idersiz işbunı siz
Ḫuẕā buyurmadı dirüz bunı biz

4558. Ḥaḳ'uñ buyurduġıdır ki ibsāli
Dutasız ṭoġru yā olmaya meyli

4559. Beni Ḥaḳ size eylemişdür irsāl
Dönüñ Allāh'a siz itmeñüz iḥmāl

4560. Bulara bildürür neyidi Ṣāniʿ
Bu işden bunları eyledi māniʿ

4561. Bular Ḥaḳ buyruġını dutmadılar
Resūlinüñ sözin işitmediler

4562. Didiler ki gerekmez bize Ṣāniʿ
Ki itdügümüze ol ola māniʿ

[550] Bu yaprağa numara verilmemiştir. Metnin çeviriyazısıyla orijinalinin takiplerinin daha kolay yapılabilinmesi için varak nuarasının [142+1a] şeklinde verilmesi daha uygun görülmüştür.

4563. Gerekdür bize didiler şol ilāhı[551]
Ne ki işleyevüz olmaya nāhī

4564. Büte varubanı ḳamusı ṭapar
Ḥaḳ'un emr itdüginden küllī ṣapar

4565. Şuʿayb anları dün-gün itdi daʿvet
Bular itmedi hem Allāh'a ʿavdet

4566. Mülāzım oldı beş yıl ol tamāmı
İṭāʿat eylemedi ḫāṣṣ u ʿāmı

4567. Melūl oldı Şuʿāyb anlara ki bil
Na-gāhın geldi gördi aña Cibrīl

4568. Didi ki yā Şuʿayb Cebbār-ı ʿālem
Didi ger olmayalar saña bu dem

4569. Olara gönderiserüm ʿaẕābı
İdiserüm anuñiçün ʿiḳābı

4570. Nice ki söyledi girü o server
Ḳabūl itmediler bil iy birāẕer

[551] Bu mısra vezne uymamaktadır.

ḲĀLŪ YĀ ŞUʿAYBU EṢALĀTUKE TEʾMURUKE EN-NETRUKE MĀ YAʿBUDU ĀBĀʾUNĀ …[552]

4571. Didiler ki Şuʿayb bunca namāzı
Ki ḳılarsın idübeni niyāzı

[142+1b][553]

4572. Ṣanur mısın aña biz aldanavuz
Atamuz ṭapduġını terk idevüz

4573. Aramuzda yavaş kişiyidüñ sen
Bu aḥkāmı neden bulduñ bugün sen

4574. Ḫaşımlıḳ olmışidi saña hergiz
Ṭaşile depeleridük seni biz

4575. Çü nevmīẕ oldı bunlardan o server
Duʿā ḳıldı Ḫuẕā'ya iy birāẕer

4576. Gelüben Cebrāyil itdi ḫiṭābı
Yaḳın geldi bularuñ dir ʿaẕābı

4577. Şu ki getürmişidi (aña) īmān
Ḫuẕā'dan şeyle oldı saña fermān

[552] Hūd, 87: " Dediler ki: 'Ey Şuʿayb! Babalarımızın taptığını terk etmemizi, … sana namazın mı emrediyor?' … "
[553] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

4578. İçinden bunlaruñ çıkarġıl anı
Helāk eyleyiser Ḥaḳ bī-gümānī

4579. Aña uymuşidi biñ yedi yüz er
Çıḳardı küllīsini bil i[y] server

4580. Bularuñ gitdügin görürdi küffār
Ṣañurlardı[554] aña bilgil sen iy yār

4581. Pes anlara viribir Cebrāyil'i
Helāk itdi çaġıruban ol ili

4582. Bu kez düşdi olaruñ içine nār
Ne ki vardı ṭavar küllīsi yanar

4583. Şuʿayb gördi ki ḳırıldı olar heb
Didi ḳande düzeyin şimdi yā Rabb

4584. Buyurdı ki Şuʿayb'a girü ʿAllām
Yirüñe (ki) varuban itdi iʿlām

4585. Velīkin aġlaridi aña ol şāh
Ki ihlāk eyledi o ḫalḳı Allāh

[554] Metindeki bu kelime, **şanurlardı (صنورلردي)** şeklinde yazılması gerekirken **şañurlardı (صكورلردي)** şeklinde yazılmıştır.

4586. Şu miḳdār aġladı ki gözi anuñ
Göremez oldı olmasun gümānuñ

4587. O resme ṣaġ olup dünyāda o er
Ḳalur on yıl tamāmet iy birāz̲er

ḲIṢṢA-İ YŪNUS ʿALEYHİ'S-SELĀM[555]

[143a]

4588. Bu kez Yūnus ḳıṣṣasın saña bir yād
İdelüm göñlüñüz ola ḳatı şād

4589. Eger yārī̇ ḳılarise ol Allāh
Ḥikāyet idelüm saña ol āgāh

4590. Yūnus ehliyidi bil ki Hūd'(uñ)
Gelür daʿvet ḳılar ḳavmin Ṯemūd'uñ

4591. Çalap itmişidi peyġāmber anı
Bu ḫalḳa viribidi bī̇-gümānī̇

4592. Oḳudı anları ḳırḳ yıl tamāmet
Ḫuz̲ā'ya tā ki ideler iṭāʿat

4593. Didi ki yā ḳavim oluñuz āgāh
Yaratmışdur sizi bilüñ ol Allāh

[555] Hz. Yūnus (a.s.)'un kıssasıdır.

4594. Ḳadīm ü Aḥad u Ferd ü Ṣamed'dür
Ṣıfatı ***ḳul huvallāhu aḥad***[556]dur

4595. Dükeli ʿāleme oldur ki Ḫallāḳ
Ve düzeldür dam oldı girü Rezzāḳ

4596. Beni peyġāmber eyledi o Sulṭān
Viribidi size bilüñ iy insān

4597. Gelüñ aña idüñ (sizler) iṭāʿat
Büte eylemeñüz ḳamu ʿibādet

4598. Bular didi bizi ger pāre pāre
İdeler dimezüz ol sözi yāre

4599. Atamuz ṭapduġını bil ki hergiz
Ḳoyısar degilüz şimdi anı biz

4600. Bu kez Yūnus bulardan nevmīẕ oldı
Anuñ göñli ḳatı ġuṣṣayla ṭoldı

4601. Girü didi büte niçün ṭaparsız
Ṭarīḳinden Ḫuẕā'nuñ siz ṣaparsız

---

[556] İḫlāṣ, 1: ***"De ki: 'O, Allâh'tır, tektir.' (Benimse ki Allah birdir.)"***

4602. Niçün terk eyleyesiz Ḫālıḳ'ı siz
Niçün fehm itmeyesiz ḥālini siz

4603. Sizüñ ḳamuñuza rızḳı viren ol
Sizüñ ḳayduñuzı küllī gören ol

[143b][557]

4604. Bular itmedi Allāh'a ʿibādet
Büte ḳılardı ḳamusı ʿibādet

4605. İderlerdi aña küllīsi zaḥmet
Çekerdi Yūnus anlardan meşaḳḳat

4606. Ḳılar Yūnus olaruñçün duʿāyı
Ki Ḥaḳ anlara vire bir belāyı

4607. Çalap didi ʿaẕābuñ vaḳti ola
Bi-lā-şübhe viribisem ki gele

4608. Umardı Yūnus anları o Cebbār
Helāk eyleyeyidi bilgil iy yār

4609. Virürlerdi aña çoḳ dürlü zaḥmet
Çekerdi Yūnus anlardan meşaḳḳat

[557] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

4610. Ḳılar Yūnus olaruñçün duʿāyı
Ki Ḥaḳ anlara vire bir belāyı[558]

4611. Nice ki Yūnus eylemişdi ṣabrı
Ḫışım itmedi bunlara o Tengri

İẔ ḲĀLE Lİ-ḲAVMİHİ … (124) ETEDʿŪNE BAʿLEN … (125)[559]*

4612. Ġażab idüp içinde bunlaruñ ol
Çalap buyurmadın çıḳup dutar yol

4613. İẕinsiz gitdügiyçün aña Allāh
Didi balıḳ niyāza gitdi ol gāh

4614. Ne ḥikmetdür ṣora Rabb'ine iy yār
Balıḳ nāzı dimezdür aña Cebbār

4615. Cevāb oldur ki neydi bī-gümānī
O ḫalḳa mürsel itdüm dir ben anı

4616. İẕinsüz ḳavim içinden çıḳar ol
Ḳavimden ayruban emrāż dutar yol

4617. Sefer itdi çü dir destūr oluban
Balıḳla eyledüm ben anı ṣavan

[558] Bu beyit, bu sayfanın üçüncü satırındaki beyitle aynıdır. Tekrar yazılmıştır.
[559] Ṣāffāt, 124, 125: "Hani o kavmine şöyle demişti: … (124) 'Ba'l'e mi tapıyorsunuz?' …" (125)
*Bu ayetler siyah mürekkeple yazılmıştır.

… FE-ẒANNE EN-LEN NAḲDİRE ʿALEYHİ … [560]*

4618. Ḫaber virdi ki Yūnus'dan o Sübḥān
Ṣanur ki degülüm Ḳādir iy insān

[144a]

4619. Çü ḳavmi ortasından çıḳdı gitdi
Müselmānlar ne ki var ġuṣṣa itdi

4620. Eger ʿāciz ḳaluban dir niderün
Göñülleri ḳatı olmuşdı maḥzūn

4621. Olaruñ göñlinüñ yavuzlıġından
Balıḳ ḳarnını aña ḳıldı zindān

4622. Eyā mü'min ḳatı ḫavf eyleyesin
Ki mü'min göñlini aġrıtmayasın

4623. Gör imdi Yūnus'ı neyledi Allāh
Olaruñ göñli içün olġıl āgāh

4624. Nebīye çünki eyleye ʿiḳābı
ʿAceb midür saña ide ʿaẕābı

[560] Enbiyā, 87: "… kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. …"
* Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

4625. Pes imdi Yūnus andan çünki gitdi
Gelüp baḥruñ kenārına çü yetdi

4626. Gideyürüridi bir gemi gördi
Anuñ varubanı içine girdi

4627. Çü dört gün gitdi görkli Pāẕişāh'ı
Deñizden viribidi ulu māhī

4628. Bu dünyā yüzi memlū oldı ẓulmet
Bulut dutdı gögüñ yüzin tamāmet

4629. Gemiye gelübeni ḥamle itdi
Gemi ḳanca giderse bile gitdi

4630. O ḫalḳuñ küllī andan oldı ʿāciz
Kimesne olmadı māhīye ḥāciz

4631. İçinde bunlaruñ varidi kişi
Deñizden geçmişidi küllī işi

4632. Didi ki içimizde bir günāhkār
Kişi vardur anı buluñ sezā-vār

4633. Buña virelüm anı ki bu yutsun
Ḳoyuban bu aradan bizi gitsün

4634. Ve illā idiser bizi bu ihlāk
Ne ki vardur daḫı yirlerde emlāk

4635. Didiler Yūnusnā[561] ḳamusı ḥāşā
Günāhlu sen olasın bizde pāşā

[144b]

4636. Bu dem sizi görevüz ehli taḳvā̱
ʿİbādetden özüñdir bizde aʿlā̱

4637. Bu kez bir birliġi kendüzisini
Varup öñine ʿārż itdi özini

4638. Ḳabūl eylemedi birisin anuñ
Didi Yūnus ki olmasun gümānuñ

4639. Dirüm ki seni ister işbu balıḳ
Suç itdüm eyle ider beni Ḫālıḳ

4640. Bu ḳavme suçını Yūnus eyitdi
Ne ki ḥadīde[562] o ḳavmine itdi

FE'L-TEḲAMEHU'L-ḤŪTU VE HUVE MULĪMUN[563]*

[561] Bizim Yunus
[562] Metinde bu kelime **hadīd (هديد)** şeklinde yazılmıştır; ancak anlam ve yazıma bakılarak **ḥadīd (حديد)** şekli tercih edilmiştir.
[563] Ṣāffāt, 142: "Böylece, Yûnus kendini kınayıp dururken balık onu yuttu."

4641. Pes imdi Yūnus öñine durutdı
Semek aġzın açuban anı yutdı

4642. Özini idüyidi ol melāmet
Egerçi anda olmuşdı selāmet

4643. Semek söze gelüp söyledi ol dem
Baña buyurdı dir o Cebbār-ı ʿālem[564]

4644. Ki ihlāk itmeyüp saḳlayam iy cān
Beni ḳıldı saña işbunda zindān

4645. Göñülden ayru içümde yirüm yoḳ
Anuñla tesbīḥ iderüm aña çoḳ

4646. Anuñla bilürüm Allāh'ı iy şāh
ʿİbādet itmek saña ola āgāh

4647. Eyā mü'min gör imdi sen bu māhī
Ne sözdi bile ol ḫod ne günāhı

4648. Anuñla ki bilürler Pāẕişāh'ı
Gerekdür emri ola dir o māhī

---

* Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[564] Bu mısra vezne uymamaktadır.

4649. Özüñle birligin ol Pāẕişāh'uñ
Bilürsin yoḳdur andan ġayrı Şāh'ūn

4650. Niçün göñlüñi arı dutmayasın
Ki tevbeyle anı arıtmayasın

4651. Pes imdi iḫtiyār itdi o Yūnus
Anuñ ḳalbiyle ḳırk yıl oldı mūnis

[145a]

4652. Balıḳ on gün ṭaʿāmı hiç yemedi
Daḫı ṣuyile aġzını yumadı

4653. Nefes ṭutulmasun diyü bil iy yār
Ṭaʿāmı ṣuyı hiç itmedi ifṭār

4654. Nice evvel iderdi tesbīḥi ol
Girü o resme tesbīḥi ider bol

4655. Müsebbiḥden degülimiş dir Allāh
Ḳopunca dir ḳıyāmet olġıl āgāh

4656. Balıḳ ḳarnında ḥabs ideydüm iy yār
Balıġa anı yut dirdi o Cebbār

4657. Didiler buyidi işbunda ḥikmet
Balıḳlarda olurdı ḳatı zaḥmet

4658. Şu dem ki ṣayrulıḳ anda olurdı
Bular tesbīḥlerinden hep ḳalurdı

4659. Duʿā ḳılup didiler yā İlāhī
Ki sensin bu cihānuñ Pāẕişāh'ı

4660. Eger ṣayru olurise bu insān
Bulurlar ṣayrulıġa girü dermān

4661. Ne olaydı kerem ḳılup o Sulṭān
Bize de bildüreydi bunda dermān

4662. Pes imdi Yūnus'a ḥükm itdi Allāh
Balıḳ ḳarnına düşürdi ol āgāh

4663. Semeklere buyurdı her ki ḫaste
Olur sizden anuñ cismi şikeste

4664. Gelüben ol balıġa ide ol şem
Maraż zāyil olup ḳalmaya hiç ġam

4665. Tā aṣlından anuñ bir balıġa ol
Varuban şem ide ṣıḥḥat bula ol

4666. Eyā mü’minle Yūnus itdi ṣoḥbet
O balıġla ḳalanı buldı ṣıḥḥat

4667. Çü sen geçüresin ġafletde ʿömri
Anuñçün ki dimişdür aña Tengri

[145b]

4668. Ḫiṭāb eyleyüben didi ki ***levlāk***[565]
Degülmüşseñ nite ideydüm eflāk

4669. ʿAceb midür günāhdan ḳurtulasın
Yarın cennetde ḥūrīler göresin

4670. Ve bāʿżılar didiler bunda ḥikmet
Olıpdı ki o Yūnus çekdi zaḥmet

4671. Meger dimişdi deñizlerde balıḳ
İderüz dāyimā tesbīḥ-i Ḫālıḳ

4672. Benī Ādem degül tesbīḥe meşġūl
Olaruñ tesbīḥindendür ḳatı bol

4673. Diledi göstere Ḫallāḳ-ı ʿālem
Nicesi tesbīḥ ider yirde ādem

[565] Kudsî Hadis: “**Sen olmasaydın**, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.” Acluni, II: 164; Hakim el Müstedrek, II: 615

4674. İçinde niʿmetüñ tesbīḥi itmes
ʿAceb degüldürür dir anı incās

4675. Semek zindān (içinde) görüñ anı
Nice ider o tesbīḥi lisānı

4676. Balıḳ ḳarnında ol ḳırḳ gün tamāmet
Şu deñlü itdi Allāh'a ʿibādet

4677. Utandı küllīsi görüben anı
İderler tevbe anlar bī-gümānī

4678. Tamām oldı çü ḳırḳ gün anı Sübḥān
Ferāḫlıġa irişdürdi iy insān

4679. ʿAşır vaḳtiyidi balıġa emri
İder ṭaşra bıraġa anı Tengri

4680. Pes ol baḥruñ kenārına çü çıḳdı
O Yūnus ḥażretin ṭaşra bıraḳdı

4681. Żaʿīf olmuşdur açlıḳdan o Yūnus
Ki ḳırḳ gün balıġile oldı mūnis

4682. Ḳabaḳ aġacını ol dem o Sulṭān
Bitürdi anuñiçün bil iy insān

4683. Şoloḳ sā‘at anuñ ḳabaġı irdi
Aluban o Yūnus ḳabaġı yerdi

4684. Ḳabaġuñ gölgesinde ol oturdı
O marażla tamām ḳırḳ güne durdı

[146a]

4685. Bu kez emr itdi aña girü Cebbār
Ki ḳavimüñe varġıl diyü iy yār

4686. Şular ki saña getürmüşdi īmān
Ḳatı ġuṣṣa içindedür iy insān

4687. Ḫaber budur ki Yūnus çünki gitdi
Anuñ ḳavmine ol dem ḫışm irdi

4688. Bulut bigi ‘iḳāb anlara irdi
Yelüñ od isārında şeyle derdi

4689. Bularuñ ḳamusı ṣaḥrāya çıḳdı
O nāra bunlaruñ ḳamusı baḳdı

4690. Bu ḳavmüñ küllīsi üç belik oldı
O ṣaḥrānuñ içi ḫalḳile ṭoldı

4691. Biri bir erdürür birisi yigit
Biri ʿavretdürür añlayup işit

4692. Pes açup Allāh'a yüzin uralar
Niyāz idüp Ḫuẕā'ya yalvaralar

4693. Didiler ki (daḫı biz) saña īmān
Getürdük itmeyevüz saña ʿişyān

4694. Nebīye itmeyevüz daḫı zaḥmet
Bize itgil bugün sen (daḫı) raḥmet

4695. ʿAẕāba olduġise biz sezā-vār
Bu oġlancıḳlara raḥm it i[y] Cebbār

4696. Bunı söyleyüben ḳamusı aġlar
İşiden ḳamusı baġrını ṭaġlar

4697. Ḳabūl idüp duʿāsın ol ʿaẕābı
Götürdi üstlerinden ol seḥābı[566]

4698. Bu kez Yūnus içün hep ġuṣṣa yedi
Ki bunlaruñ içinden durdı gitti

[566] Bu beyit derkenāra yazılmıştır.

4699. Derilüp ḳamusı dir ki Ḫuẕāyā
Bize ḳıl Yūnus'ı girü ʿaṭāyā

4700. Çü ḳıldı Yūnus'a emri o Cebbār
Girü ḳavmüñe varġıl diyü iy yār

4701. Ḫaber geldi ki Yūnus üşde geldi
İşidüben ḳamusı şādī boldı

4702. Dükeli Yūnus'a itdiler iḳbāl
Göñüllerinde ḳalmadı hiç eşkāl[567]

4703. Otuz bir yıl oluruban ḫalāyıḳ
Şerīʿat ögredür bunlara bayıḳ

[146b]

4704. İrişdi ṣoñra dir bilgil aña mevt
Yirüñ yüzünde ḳalmayup olur fevt

ḲIṢṢA-İ EYYŪBU'N-NEBĪYÜ ʿALEYHİ M.[568]

4705. İşidüñ imdi iy ʿāḳil ol Eyyūb
Atadan bilüñ (anı) aṣl-ı Yaʿḳūb

[567] Bu beyit derkenāra yazılmıştır.
[568] Hz. Eyyub (a.s.)'un kıssasıdır.

4706. Atasınuñ daḫı aṣlıdurur Hūd
Çalap ḳatında olmuşidi mevdūd

4707. Yemen şehrinde olurdı o kişi
Ḳatı ʿāḳil idi eyüdi işi

4708. Gice gündüz Ḥaḳ'a iderdi aʿmāl
Çoġidi hem anuñ ḳatında emvāl

4709. Hemīşe eyleridi ḫalḳa iḥsān
İşidüñ vaṣfın imdi siz iy insān

4710. Yemezidi ḥaḳīḳat ol ṭaʿāmı
Ṭoyurmayınca on açı tamāmı

4711. Daḫı giymezidi hergiz giyesi
Tā on yoḳsula virürdi libāsı

4712. Ḥikāyet beyledür bilgil iy ʿāḳil
Āgāh olġıl sen olma bunda ġāfil

4713. Meger itdi firişteler kelāmı
Biri biriyile anlar tamāmı

4714. Didiler eyü kişidürür Eyyūb
Ḥaḳ'uñ ḳatında olmuşdur o maḥbūb

4715. Bulardan baʿżı didi iy birāẕer
Çalap niʿmet virüpdür aña ekser

4716. Daḫı virmişdürür aña çoḳ evlād
Daḫı ṣıḥḥat virüpdür göñlidür şād

4717. Anuñ eylügi andandur i[y] kişi
Anuñçün ider anuñ bigi işi

4718. Şoloḳ dem bunlara didi o Cebbār
Belāyile idem anı giriftār

4719. Nice ki niʿmet içinde ider ol
Belā içinde eyle idiser bol

[147a]

4720. Ve baʿżılar didiler ol belāya
Özi diledi anı ol Ḫuẕā'ya

4721. Didi ki yā İlāhī bir belā vir
Taḥammül eyleyeyin ben aña dir

4722. Nite bulam ṣabrınuñ dir ṣevābın
Pes imdi virdi Ḥaḳ aña ʿaẕābın

4723. Ve baʿżılar didiler pür-faḳr biri
Görüp Eyyūb ki yoḳdı hiç naẓīri

4724. Belāya uġramışidi o bayıḳ
Dir iy miskīn sañayidi bu lāyıḳ

4725. Revā görmedi Eyyūb'a bu sözi
Belāya uġradı ol sözden özi

4726. Ve baʿżılar didiler ki belāya
Ṣabır ḳılmaḳ yeg andan ki Ḫuẕā'ya

4727. Şükür itmeñde anuñçün o Ḳayyūm
Belāya uġra diyü ḳıldı maġbūn[569]

4728. Belā ki viribidi aña Cebbār
Gider evvel ne ki varidi ṭavar

4729. ʿAḳabince ölür oġulları heb
Daḫı ṣoñra anı eyletdi o Rabb

4730. Ḥikāyet beyledür ḳırḳ biñ ḳoyunı
Varidi işidüñ siz bunda bunı

[569] Bu beyitte kafiye yoktur.

4731. Dükelisin helāk idüp alur seyl
Yalañuz bir gice içindeki bol

4732. O ‘Arab’uñ içinde fāriġu’l-bāl
Otururken güdenler geldi fī’l-ḥāl

4733. Didiler ki ne ki varidi aġnām
Helāk oldı diyüp itdiler iʿlām

4734. Didi ger olayidi sizde ḫayrı
Helāk ideydi bile sizi Tengri

[147b]

4735. Bize virmişidi dir anı Sulṭān
Girü alduysa nidelüm i[y] çūbān

4736. Anuñ ḳullarıyuz bizler de ne kim
Dilerse işler anı dir o Ḥākim

4737. Yedi gün geçdüginden ṣoñra girü
Ne ki ılḳıları vardı i[y] meh-rū

4738. Düşüben od göyündürdi evlādı
Selāmet ḳalmadı içinde yādı

4739. Didi ger varmışise sizde aḫbār
Helāk ideyidi sizi bile nār

4740. Bize virmişidi Cebbār-ı ʿālem
Nidelüm girü aldıyise bu dem

4741. Namāza başladı duyuban anı
Yedi günden gelür dir nā-gehānī

4742. O merdān dir gice saġ idi ḳoduḳ
Ṣabāḥın küllīsini ölü bulduḳ

4743. Didi ki nidelüm imdi i[y] merdān
Virüben girü aldı dir o Sulṭān

4744. Eger sizlerde dir olaydı ḫayrı
Helāk ideydi beyle sizi Tengri

4745. Namāza başladı girü o server
Yedi günden görür dir iy birāz̲er

4746. Ḫaber geldi ki anbāra durur bit
Düşüben yediler ḳalmadı işit

4747. Cevābını girü eyle virür ol
Namāz ḳılmaġa oldı girü meşġūl

4748. Yedi günden evinde ne ki varı
Düşüben od yanar küllī ṭavarı

4749. Ḫaber virdi girü Eyyūb'a bir er
Muḳayyed olmadı girü o server

4750. Yedi günden gümüş altun i[y] ḳardāş
İçinde ṣandūġuñ olur ḳamu ṭaş

[148a]

4751. Görüben ol işi Eyyūb geldi
Dir o ki yaramazdur anı aldı

4752. O ki olmuşdurur ḳatımda merġūb
Bizümledür didi daḫı ol Eyyūb

4753. Selāmetde durur birisi anuñ
Biri dīn ü biri evlād anuñ

4754. Anuñ dört oġlı üç ḳızı varidi
Muʿallimde ḳamusı oḳuridi

4755. Yıḳıldı bunlaruñ üstine dārı
Helāk oldı ḳızı ne ki varı

4756. Muʿallim duruban Eyyūb'a geldi
Didi oġlanlaruñ küllīsi öldi

4757. Eger ḫayr olsa dir sen de bil iy yār
Şehīd iderdi seni bil o Cebbār

4758. Ṣabır ḳıldı oġullarına Eyyūb
Naṣīḥat itdi ʿavretine merġūb

4759. Yedi gün geçdüginden ṣoñra ol şāh
İçindeyidi miḥrābuñ o nā-gāh

4760. Şişüben aġrıdı burnı be-ġāyet
Yedi ay idemedi hiç ʿibādet

4761. Velī ḳomadı tesbīḥi o server
İderidi diliyle iy birāẕer

4762. Başından ayaġına dutmuşidi
Döşege düşürüben yatmışidi

4763. Şu resme oldı ki cismi tamāmet
Düşer ḳurt ḳalmadı anda selāmet

4764. Çü ḳurddan oldı dört yıl ola aʿrāż
Dükeli dostlar itdi andan iʿrāż

4765. Anuñ dört ʿavreti varidi iy yār
Ḳatında olmuşidi biri muḫtār

[148b]

4766. Anuñ adına dirleridi Raḥme
İderdi dāyimā Eyyūb'a ḥürme

4767. Ol İsḥāḳ aṣlıyidi iy birāẕer
Ḳatı ʿizzet iderdi hem o server

4768. Boşanubanı üçi gitti anuñ
Buña olmasun iy şāhum gümānuñ

4769. Didi Raḥme aña ki senden ayru
Ḥaḳīḳat olmazum dir bil i[y] meh-rū

4770. Saña oldıyise dir işbu aʿrāż
Yüzümi eylemezüm senden iʿrāż

4771. Senüñile bile gördükdi niʿmet
Çekelüm bile dir hem girü zaḥmet

4772. Üşenmesün özüñ dir şāh benden
Yüzüm döndürmezüm dir şāh senden

4773. ʿİlāc itdi aña ki nice insān
ʿİlācından aña olmadı dermān

4774. Pes imdi on sekiz yıl şöyle ḳaldı
Dükeli cism anuñ ḳurdile ṭoldı

4775. Teni ḳoḳmuşidi anuñ be-ġāyet
Anı ondan ḳovar ehl-i vilāyet

4776. Anuñ cismine ḳurdlar üşmişidi
Ve zaḥmet ki başından aşmışidi

4777. Aña raḥm eylemedi hergiz ol il
Getürürler iki şākirdi zenbīl

4778. İçine ḳoyup anı getürürler
Bir ayruḳ kövüñ ḳatına yetürürler[570]

4779. Görüben Raḥme anı ḳatı ağlar
İşiden kişinüñ baġrını ṭaġlar

4780. ʿAzīzidük bu kūyda biz diridi
Ḥaḳīr olduḳ diyü ġuṣṣa yeridi

[570] Bu mısra vezne uymamaktadır.

[149a]

4781. Çü birḳaç gün geçer girü ḫalāyıḳ
Varuban ol aradan sürdi bayıḳ

4782. Nebī kövüñe degin hep sürerler
Çü anuñ ḥālini eyle görürler

4783. Varup eylediler bir yirde çardāḳ
Ḳatına ḳodılar ṣuyile bardaḳ

4784. Yetürüp evlerine ḳodı gitti
İşitgil imdi Raḥme nice itdi

4785. Aña ḳulluḳ ideridi hemīşe
Gice gündüz o meşġūldı hem işe

4786. Daḫı dirler ki kūylarda ol kişi
Derişüp işleridi işbu işi

4787. Anuñ ecrin aluridi ṭaʿāmı
Getürürdi ol Eyyūb'a tamāmı

4788. Bu resme işleyüben söyleridi
Ne ki emr ide Eyyūb işleridi

4789. Meger bir gün bulımadı ol işi
Ṭaʿāmdan oldı nevmīẕ bil i[y] kişi

4790. Didi ki nesnesüz nice varayın
Ol Eyyūb ḥażretin nice göreyin

4791. Bunı söyleyüben göñli melāmet
Dutar ḳayġudan olmadı selāmet

4792. Meger anda varidi bile ʿavret
Ḳatı bayidi aña itdi ʿavdet

4793. Aña buyurmuşidi zīre işi
Anuñçün vardı ḳātına o kişi

4794. Yiyecek vir didi bugün baña sen
İşüñ varsa dir işleyem bugün ben

4795. İledüp ṣayruma anı vireyin
Mübārek ḫāṭırını ben ṣorayın

[149b]

4796. Didi ʿavret ki yoḳdur bī-gümānī
İşüm yoḳ saña ben buyuram anı

4797. Velīkin saçuñı kes baña vir sen
Tā ki bugün ṭaʿām virem saña ben

4798. İşidübeni Raḥme anı aġlar
Gözünden ırmaḳ olup yaşı çaġlar

4799. Didi ki saçuma yapışup Eyyūb
ʿİbādet ḳılar Allāh'a i[y] maḥbūb

4800. ʿAṣāṣıdur bu şaʿrum bil muḥaḳḳaḳ
Esirgeyüp benüm ḥālüme sen baḳ

4801. Aña eylemedi hergiz o şefḳat
Zīre ʿāşıḳdı[571] saçına o ġāyet

4802. Dilemedi ki Eyyūb'a i[y] yāre
Eli boşla dönüben girü vara

4803. Kesübeni eline virdi anı
Ḳabıca aluban sevindi cānı

4804. Gelüben ṣūret-i ādemde Şeyṭān
Didi Eyyūb'a ki bilgil iy insān

4805. Varuban ʿavretüñ yavuz iş itdi
Çü ol senüñ ḳatuñda durdı gitti

[571] Metinde bu kısım, **ʿâşıḳ idi (عاشق ادي)** şeklinde yazılmıştır; ancak vezin icabınca **ʿâşıḳdı (عاشقدي)** şekli tercih edilmiştir.

4806. Anuñçün kesdiler saçını anuñ
Ki olmasun buña senüñ gümānuñ

… ENNĪ MESSENİYE'Ḍ-ḌURRU VE ENTE ERḤAMU'R-RĀḤİMĪN[572]

4807. İşidüp añladı Eyyūb anı
Ḳurıdı ḳalmadı ẓāhirde ḳanı

4808. Ḳatı ġuṣṣa yiyüben çekdi teşvīş
Ki o resme olupdurur aña iş

4809. Daḫı añlamamışdı on sekiz yıl
Velī añladı ol vaḳtin anı bil

[150a]

4810. Bilürsin nicedür kişiye ʿavret
Anuñiçün çeker her kişi ġayret

4811. Ḥışınu enbiyādurur muʿaẓẓam
Olarda ḫod o ġayret daḫı aʿẓam

4812. Niyāz idübeni dir ki Ḫuẕā'ya
Ṣabır ḳıldum ne ki virdüñ belāya

[572] Enbiyā, 83: "… 'Şühesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin.' "

4813. Velī ġayret belāsına bugün ben
Ṣabır idemezüm ʿālimisin sen

4814. Didi Eyyūb eger saġ olam iy şāh
Yüz aġaç Raḥme'ye uram ki vallāh

4815. Rivāyetdür nebīmüzden i[y] maḥbūb
Anuñçün añladı dir anda Eyyūb

4816. İki şākirdi ḫaşmıyidi girü
Gelürler görmege bir gün i[y] meh-rū

4817. Didiler bu degülmüşse günāhkār
Belāya itmeyeydi Ḥaḳ giriftār

4818. İşidüp didi añlayup İlāhī
Aña maʿlūmdur itmedüm günāhı

4819. Ve baʿżılar didi ḳurtlar ki üşdi
Meger ikisi anuñ yire düşdi

4820. Aluban anları girü ḳodı ol
Didi rızḳuñdurur bunda sen yegil

4821. Varup ol iki ḳurt üşürdi ġāyet
Acısı oldı anuñ bī-ʿināyet

4822. Pes añladı ol acıdan ol server
Meger ḥālüñ olupdur ḳatı düşvār

4823. Çekerüm on sekiz yıl zaḥmeti bil
Bu zaḥmet baña daḫı oldı Cibrīl

4824. Dönüben girü aña didi Cibrīl
Ḫuẕā'nuñdur didi dilek anı bil

[150b]

4825. Dilegüñle ḳomuşduñ ol dem anı
Anuñçün virdi zaḥmet bī-gümānī

4826. Pes imdi raḥm idüben girü Cebbār
Aña raḥāt irüşdürdi bil iy yār

4827. Ḫaberde beyle olmuşdur ol āgāḥ
Duʿā itdi çü Eyyūb anuñ vallāh

4828. Ḳabūl idüp duʿāsın o meşaḳḳat
Götürüben giderdi ḳamu zaḥmet

4829. Gelüben Cebrāyil itdi işāret
Ki yā Eyyūb saña olsun beşāret

URḲUḌ Bİ-RİCLİKE HĀẔĀ MUĠTESELUN BĀRİDUN VE ŞERĀBUN[573]

4830. Didi durġıl yirüñden sen i[y] meh-rū
Nicesi durayın dir aña girü

4831. Elin dutubanı durġurdı anı
Yire ur dir ayaġuñ sen revānī

4832. Göresin işbu yirde sen muḥaḳḳaḳ
Nicesi ẓāhir ola ḳudret-i Ḥaḳ

4833. Pes imdi urdı ayaġın o server
Su çıḳdı ol mekāndan ki ḳatı bol[574]*

4834. Didi ki çeşmeye girgil i[y] server
Girü cismüñ idiserdür münevver[575]

4835. Pes imdi çeşmeye girdi ol Eyyūb
Bayaġı gibi oldı girü maḥbūb

4836. Belāyı ṣanki hergiz görmemişdi
O müddet ṣanki ṣayru olmamışdı

[573] Ṣād, 42: "Biz de ona, 'ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içecek soğuk bir su.' dedik."
[574] Bu beyit derkenara yazılmıştır. Beytin getirileceği yer işaretle belirtilmiştir. Bu metinde de buna uyulmuştur. * Bu beyitte kafiye yoktur.
[575] Bu beyit derkenara yazılmıştır. Beytin getirileceği yer işaretle belirtilmiştir. Bu metinde de buna uyulmuştur.

4837. Ve ṣudan daḫı içdi buldı ṣıḥḥat
Yirine geldi ne ki vardı ḳuvvet

4838. Getürdi ḥulle cennetden o Cibrīl
Giyürdi şol dem aña anı ki bil

4839. Giyüben ḥulle yüksek yire çıḳdı
Oturup dört yaña dünyāya baḳdı

4840. Gelüben Raḥme ister ol mekānı
Bulamayup ider şol dem fiġānı

4841. Çıġırubanı aña didi Eyyūb
Ne dilersin dir aña sen i[y] maḥbūb

4842. Didi bunda varidi bile ṣayru
Bilimezüm ne oldı dir i[y] meh-rū

[151a]

4843. Didi neyidi nice kişiyedür
ʿAceb er midür ol yaḫūd dişidür

4844. Didi ṣayru degilmişse o server
Diyeydüm seni zīrā saña beñzer

4845. Adına dirleridi anuñ Eyyūb
Nebīyidi Çalap ḳātında maḥbūb

4846. Velīkin ṣayruyidi ol be-ġāyet
Etine ḳurd düşüpdür bī-nihāyet

4847. Didi Eyyūb eger görseñ sen anı
Bile misin dir iy maḥbūb cānı

4848. Didi Eyyūb'a bilirüm ben iy şāh
Pes Eyyūb didi benüm olġıl āgāh

4849. Bu kez Raḥme sevinüp şāẕumānī
Varup Eyyūb ḳoçdı ol revānī

4850. Ṣorar kim nice olduñ sen selāmet
Diyüvirdi ne olmuşdur tamāmet

4851. Bu kez şükr eyledi Allāh'a iy yār
Ki ṣıḥḥat virdi aña ulu Cebbār

4852. Pes imdi Cibrīl[576] geldi aña girü
Varuñ kūyuñuza dir siz i[y] meh-rū

4853. Varubanı ikisi kūya gitdi
Çü varubanı anlar anda yetdi

[576] Kelime, **Cebra'īl (جبرائيل)** şeklinde yazılmıştır; ancak vezin gereğince **Cibrīl (جبريل)** okunmuştur.

4854. Buyurdı Cebraʾīl mekteb evine
Varalar şol sāʿat ikisi yine

4855. Çü varup gördiler anlar o yiri
Çalap oġlanlarını itdi diri

4856. Dükeli mālını girü o Maʿbūd
Şoloḳ sāʿat o yirde itdi mevcūd

4857. Oları ki boşamışdı o server
Tezevvüc itdi girü iy birāẕer

4858. Bularuñ her birinden iki oġlı
Olur ki yoġidi dünyāda miṣli

4859. Diledi Raḥmeʾi döge ol Eyyūb
Gelüp Cebrāʾīl aña dir i[y] maḥbūb

[151b]

4860. Buyurmuşdur bu dem saña o Ḫālıḳ
Degül dir anı dögmeñe (o) lāyıḳ

4861. Dükelinden ʿazīz dutġıl sen anı
Senüñçün çekdi zaḥmet bī-gümānī

4862. Didi Eyyūb aña and içdüm iy yār
Nic’ideyin ki degüldür sezā-vār

VE ḪUẔ Bİ-YEDİKE ḌİĠŞEN FĀḌRİB BİHİ VELĀ TAḤNEŞ …[577]

4863. Dir al bir deste buġday sapını vur
Saġışda yüz ola anuñile vur

4864. Yemīnüñ yirine gelsün muḥaḳḳaḳ
ʿİtāb eylemeye anuñiçün Ḥaḳ

4865. Belādan ṣoñra Eyyūb ḳırḳ sekiz yıl
Ḥayat buldı bu dünyāda anı bil

4866. Ṣoñ ucı girü irmişdür aña mevt
Yirüñ yüzinde ḳalmaya olur fevt

ḲIṢṢAʾ-İ DĀVŪDU'N-NEBİYYÜ ʿALEYHİ'S-SELĀM[578]

4867. Benī İsrāʾīlīyidi o Dāvūd
Nebī eylemişdi anı Maʿbūd

4868. Yehūdā aṣlıyidi bilgil anı
Bu ḫalḳa rehber idi bī-gümānī

4869. Anuñ dört ḳardaşı varidi iy yār
Çalap anı ḳılupdururdı muḫtār

[577] Ṣād, 44: "Şöyle dedik: 'Eline bir demet sap al ve onunla vur, yeminini bozma.' …"
[578] Hz. Dâvūd (a.s.)'un kıssasıdır.

YĀ DĀVŪDU İNNĀ CAʿALNĀKE ḪALĪFETEN FĪ'L-ARḌİ FAḤKUM BEYNE'N-NĀSİ Bİ'L-ḤAḴḴİ …[579]

4870. Kelāmında dimişdür ki o Sübḥān
Ḥaḳīḳat yirde ḳıldum seni sulṭān

4871. Bu yiryüzinde vardur ḫalḳ ne kim
Olaruñ üzre ḳıldum seni ḥākim

4872. Bularuñ ortasında ḥaḳḳile sen
Ḥüküm eyle didi Allāhu Ẕü'l-menn

…VELĀ TETTEBİʿİ'L-HEVĀ FEYUḌİLLEKE ʿAN-SEBĪLİLLĀH İNNE'L-LEẔĪNE YEḌİLLŪNE ʿAN-SEBĪLİLLĀHİ LEHUM ʿAẔĀBUN ŞEDĪDUN …[580]

[152a]

4873. Hevāña olmaġıl dir aña Cebbār
Ki Ḥaḳ yolunda azmasun iy yār

4874. Şular ki Tengri yolunda azupdur
Bir ayruḳ yola anlar ki gidüpdür

4875. Olaruñçün didi ḳatı ʿaẕābı
Şu vaḳt kim olısar *yevmü'l-ḥisābi*[581]

[579] Ṣād, 26: "Ona dedik ki: 'Ey Dâvud! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık. İnsanlar arasında hak ile hüküm ver.' …"
[580] Ṣād, 26: "… 'Nefis arzusuna uyma, yoksa seni Allâh'ın yolundan saptırır. Allâh'ın yolundan sapanlar … için şiddetli bir azap vardır.' …"
[581] *Hesap günü ile ilgili (kıyamet günü ile alakalı).*

KİTĀBUN ENZELNĀHU İLEYKE MÜBĀREKÜN LİYEDDEBBERŪ ĀYĀTİHİ VELİYETEẔEKKERE ŪLŪ'L-ELBĀB[582]

4876. Didi Ḥaḳ bile daḫı ne ki eflāk
Arasında ne ki var daḫı ihlāk

4877. Yaratmaduk oları şeyle bāṭıl
Tefekkür idüñ anlarda iy ʿāḳil

4878. Şular ki kāfir olmuşdur bunı ẓann
İdüp olmuşdurur Allāh'a düşmen

4879. Olaruñ yāridür ʿuḳbāda dili
Ki bunlar ol yola itmişdi meyli

VE MĀ ḪALAḲNĀ'S-SEMĀ'E VE'L-ARḌA VEMĀ BEYNEHUMĀ BĀṬİLEN ẔĀLİKE ẒANNU'L-LEẔĪNE KEFERŪ …[583]

4880. Şular ki itdiler Allāh'a īmān
ʿAmel ḳıl diyü ṣāliḥ itdi emān

4881. Ḳılar dir ne dir anları o Cebbār
Şular ki gibi yirde oldı küffār

[582] Ṣād, 29: "Bu Kur'ân, âyetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübârek bir kitaptır."
[583] Ṣād, 27: "Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık. Bu (yaratılanların boş yere yaratıldığı iddiası) inkâr edenlerin zannıdır. …"

4882. Daḫı didi şular ki itdi taḳvā̱
Eyü ḳılup ʿamel oldılar aḳvā̱

4883. Ḳılısar mıyuz anları biz iy yār
Şularuñ bigi yirde oldı muḫtār

EM NECʿALU'L-LEẔĪNE ĀMENŪ VE ʿAMİLŪ'Ṣ-ṢĀLİḤĀTİ KELMÜFSİDİNE FĪ'L-ARḌİ EM NECʿALU'L-MUTTEḲĪNE KELFUCCĀR[584]

4884. Resūle eyledi işbu ḫiṭābı
Viribidük didi size kitābı

4885. Tā āyātını ideler tedebbür
Daḫı ʿāḳılla ideler tefekkür

4886. Ḳatı ḳuvvetlüyidi bil o Dāvūd
İderidi dāyim ol ẕikr-i Maʿbūd

[152b]

4887. Ulu ḳardaşları ḳoyunın iy şāh
Güderdi dāyimā olġıl sen āgāh

4888. Şuña degin ki Cālūtīyile ḥarb
Benī İsrāyl ile eylemişdi ḍarb

[584] Ṣād, 28: "Yoksa biz iman edip salih ameller işleyenleri, yeryüzünde fesat çıkaranlar gibi mi tutacağız? Yoksa Allāh'a karşı gelmekten sakınanları yoldan çıkan arsızlar gibi mi tutacağız."

4889. O ʿAmlāḳ oġlıdur Cālūt'ı bil
Benī İsrā'il'e olmuşdı düşmān[585]

4890. Zamānında berü Yaʿḳūb'uñ iy şāh
Şuña degin ki gelmüşdir Süleymān[586]

4891. Benī İsrāyl ġazāyı ne ki itdi
O ʿAmlāḳ oġlıyile varup itdi

4892. Bulardan gitmedi hergiz nübüvvet
İderlerdi hemīşe anları daʿvet[587]

4893. Ḳılarlardı çerisini şikeste
Ḳul idüp neslin iderlerdi beste

4894. Ne ki uġraşsalar dirlerdi anı
Diyeyin dutmaġıl aña gümānı

… EN YE'TİYEKUMU'T-TĀBŪTU FĪHİ SEKĪNETÜN …[588]

4895. Benī İsrā'īl'e luṭf idüp Allāh
Virüp ṭururdı tābūtı ol āgāh

[585] Bu beyitte kafiye yoktur.
[586] Bu beyitte kafiye yoktur.
[587] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[588] Baḳara, 248: "… '… size, bir güven ve huzur ile, o sandığın gelmesidir. …' "

4896. İçinde varidi anuñ muḥaḳḳaḳ
Virem saña ki işit ḳudreti Ḥaḳ

4897. Kerāmetinden anuñ bī-gümānī
Şınurdı tā ki leşker görse anı

ḲIṢṢA-İ TĀBŪT[589]

4898. Getürmüşdür maʿālimde muḥaḳḳaḳ
Virüpdür Ādem'e tābūtı ol Ḥaḳ

4899. İçinde enbiyā ṣūreti anuñ
Varidi anda olmasun gümānuñ

4900. Ḳatında idi onca Ādem'üñ ol
Bu kez Şīt oldı ḥıfẓitmege meşġūl

4901. Tevārüṯle anuñ evlādı aldı
Şuña dek kim Ḫalīlullāh geldi

[152+1a][590]

4902. Bu kez İsmāʿīl aldı bī-gümānī
Ḫalīlullāh çü terk itdi cihānı

[589] Sandık kıssasıdır.
[590] Bu yaprağa da numara verilmemiştir. Metnin çeviriyazısıyla orijinalinin takiplerinin daha kolay yapılabilinmesi için varak nuarasının [152+1a] şeklinde verilmesi daha uygun görülmüştür.

4903. Çü İsmāʿīl ölür bilgil i[y] maḥbūb
Alur[591] tābūt ol dem anda Yaʿḳūb

4904. Benī İsrāʾīl'e ḳaldı iy ʿāḳil
Şuña degin ki Mūsā oldı vāṣıl

4905. İçine ḳoydı Tevrāt'ı ol anda
Ḳatı ḥıfẓ ideridi ḥażretinde

4906. Nebīlerden ṣoñında ne ki geldi
Tevārüşle o tābūtı ol aldı

4907. Şuña degin ki gelmişdi Şemūyel
İçindeydi sekīne anı ki bil

4908. İdüpdür iḫtilāfı anda çoḳ nās
Velīkin ne didi bil İbn-i ʿAbbās

4909. Bir altun ṭaş durur anuñ içinde
Ḳılupdur enbiyāyı neyyir anda

4910. Ḳışaṣ sözini idelüm girü yād
Ḳulaḳ dutġıl ola göñlüñ ḳatı şād

[591] Metinde, **alur (الور)** şeklinde yazıması gereken bu kelime, **olur (اولور)** şeklinde yazılmıştır.

4911. Çü aḫir oldı Mūsā’nuñ ʿömüri
Duʿā ḳılubanı didi a Tengri

4912. Benī İsrāyl senüñ ḳamusı ḳuluñ
Dutarlar her ne emr itdüñse ḳavlüñ

4913. Bularuñ düşmeni çoḳdur be-ġāyet
Kerem ḳılup bulara it ʿināyet

4914. Vir iy Ḥak bunlara bir nesneʾi sen
Anuñla varmaya bunlara düşmen

4915. Ne ki ḥācetleri ola[592] ḳatuñda
Revā ola anuñla ḥażretüñde

4916. Buyurdı Ḥaḳ Teʿālā aña girü
Düzet bir ṣandūġı dir sen i[y] nīk-rū

4917. Pes imdi ṣandūġı çünki düzetdi
Gümüş altunile anı bezedi

4918. On elvāḥı ki yazılmışdı Tevrīt
İçine ḳoydı anı sen ki işit

[592] Kelime metinde silik görünmektedir; ancak siyak u sibaktan hareketle böyle okunmuştur.

[152+1b]

4919. Daḫı Mūsā ʿaṣāyı iy birāẕer
Ve Hārūn'uñ ʿimāmesin i[y] server

4920. İçine ḳoyuban ikini ġāyet
Tā bulurlar anuñile ʿināyet

4921. Ne vaḳt ki ola bunlara ḳatı iş
Ya düşmān gelübeni ola teşvīş

4922. Çıkardurlardı ol tābūtı bile
Ḳılarlardı şikeste ḳudretile

4923. Ne ki ḥācetleri varise Allāh
Ḳabūl eyleridi anlaruñ iy şāh

4924. Benī İsrā'īl'üñ içinde her kim
Nebī olup geleydi ḫalḳa ḥākim

4925. Anı ṣaḳlardı ḳatında be-ġāyet
Anuñla zīre ḳılardı ʿināyet

4926. Meger Cālūt gelüben anı nā-gāh
Elinden bunlaruñ alur o güm-rāh

4927. Ḳalur ʿAmalāḳ ḳatında yedi yıl
Benī İsrāyl ḳatı miskīn olur bil

4928. Müḳāvim olmayup anlara ʿāciz
Ḳalurlar olmadı kimesne ḥāciz

4929. Nebīyüñ cemʿ olubanı ḳatına
Varuban yalvarurlar ḥażretine

4930. Didiler ki bizümiçün duʿā ḳıl
Melek ü resūl o yeñe ḳamu il

4931. Anuñla intiḳāmı bir idelüm
Bu düşmenle ḳamumuz uġraşalum

4932. Olup dururdı zīre bunlar iḥrāb
Biri birin begenmeyüp iy aṣḥāb

4933. Anuñçün ellerinden aldı Sulṭān
Bularuñ mülki bilüñ siz iy insān

… ḲĀLE HEL ʿASEYTUM İN KUTİBE ʿALEYKUMU'L- ḲİTĀLU …[593]

4934. O peyġāmber didi ki ḳorḳarum ben
Vire size mülki Allāhu Ẕü'l-menn

[593] Baḳara, 246: "… O, 'Ya üzerinize savaş farz kılındığı hâlde savaşmayacak olursanız?' demişti. …"

[153a]

4935. Ḳitāle sizi da‘vet ḳıla ol şāh
Alasız kāmil emri daḫı nā-gāh

4936. Du‘ā ḳıldı olaruñçün iy insān
Bulara didi Ṭālūt’ı o Sübḥān

4937. O ‘Iyṣ oġlanlarındandı muḥaḳḳaḳ
Ṭavīl hem ḳavī ḳılmışidi ol Ḥaḳ

4938. Nebīye bir ḳoçaşı iy birāẕer
Virür kim ki ola buña berāber[594]

4939. Melik oldur didi size ol Allāh
Anı teftīş idüñ oluñ siz āgāh

4940. Pes imdi gezdürürler ol ḳoçaşı
Bu resme bulmadılar anda işi

4941. Meger şehre gelüp bir ḥimārī
Ṭaleb idübeni gördi ol eri

4942. Ḳatına oḳuyubanı o server
Ḳoçaş olupdı aña ki berāber

[594] Bu beyit ile müteakip beyit kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

4943. Aluban evine iletdi anı
Benī İsrā’īl’e dir bī-gümānī

4944. Şu kişi şāhuñuzdur size ʿAllām
Virüpdürür baña itmişdüm iʿlām

4945. Olar ki isteridi melik özi
Ḳatı gelübeni söyler bu sözi

4946. Melik oġlanlaruyuz mülke bayıḳ
Bizüz şāh olmaġa işbunda lāyıḳ

4947. Ġarībdür didiler bu kişi iy yār
Degildür şāhlıġa işbu sezā-vār

4948. Anuñçün didiler böyle iy insān
Benī İsrā’īl olmuşidi sulṭān

4949. Biriyidi anuñ sıbṭ-ı nübüvvet
Birisi memleket issi iy ümmet

4950. Yehūdā sıbṭıydı sıbṭ-ı memleket
Varidi (bunda) sıbṭ sıbṭ-ı nübüvvet

4951. Bulardan idi Dāvūd (u) Süleymān
Degüldi Ṭālūt anlardan iy insān

[153b]

4952. Velīkin sıbṭ-ı nebīye mi Yaʿḳūb
Ve neydi bilgil anı sen i[y] maḥbūb

4953. Çü peyġāmberleri didi iy insān
Melik virdi size Ṭālūt'ı Sübḥān

4954. Bularuñ ḳamusı itdiler inkār
Degüldür sıbṭ-ı memleket bu iy yār

4955. O peyġāmberidi adı Şemūyel
Anı ḥıfẓ eyle göñlüñde ḳatı bil

VE ḲĀLE LEHUM NEBİYYUHUM İNNE ĀYETE MÜLKİHĪ …[595]

4956. O peyġāmber didi ki size Allāh
Viripdi memleket ola bu vallāh

4957. Ḳamuñuzdan beni eyledi muḫtār
Bu ʿālem yaradan ol ulu Cebbār

4958. Kime dilerse virür mülkin Allāh
Ḥakīm'dür ḳullarına ol ulu Şāh

[595] Baḳara, 248: "Peygamberleri onlara 'Onun hükümdarlığının alâmeti, …' dedi. …"

4959. Benī İsrāyl didiler aña girü
Dile Ḥaḳ'dan baña virsün i[y] meh-rū

4960. Nişānı ki ola şāhlıġa lāyıḳ
Nebī ḳıldı duʿā Allāh'a lāyıḳ

… İNNE ĀYATE MÜLKİHĪ EN YE'TİYEKUMU'T-TĀBŪTU FĪHİ SEKĪNETÜN …[596]

4961. Melik olmaġa didi işbu Ṭālūt
Nişān oldur gele size o tābūt

4962. Ki Cālūt sizden almışdur iy insān
Girü getüriser size o Sübḥān

4963. Bu kez şāhlıġa oturdılar anı
İṭāʿat itdi ḳamu bī-gümānī

4964. Çıḳup Ṭālūt'a itdi duʿā ol
Yüzin Allāh'a dutup yalvarur bol

4965. Görürler bir bulut gönderdi Ḳādir
Anuñ içinde tābūt oldı ẓāhir

[154a]

4966. Şükür itdi ḳamusı ol Ḫuẕā'ya
Ki tābūtı girü itdi ʿaṭāyā

[596] Baḳara, 248: "… 'Onun hükümdarlığının alâmeti size , onda bir huzur ve güven bulunan, o sandığın gelmesidir.'…"

4967. Orada eylediler küllî ḳurbān
Ḳoyun deve ṣıġırdan dökdiler ḳan

4968. Daḫı yoḳsullara ṣadaḳa nihānî[597]
Virirlerdi sevinür diyü cānı

4969. Bu kez Ṭālūt'içün yaraġ ideler
Ḳurbet idübeni aña gideler

FELEMMĀ FAṢALE ṬĀLŪTU Bİ'L-CUNŪDİ İNNELLĀHE MÜBTELĪKUM Bİ-NEHERİN FEMEN ŞERİBE MİNHU …[598]

4970. Çü Ṭālūt'ile leşker çıḳdı gitdi
Nebîye Ḥaḳ Teʿālā emr itdi

4971. Benî İsrā'îl'e digil ki Allāh
Sizi uġradısar bu nehre nā-gāh

4972. Kim içerse ṣudan benden degül ol
Ḳatumda olmayısardur o maḳbūl

4973. Meger bir avuç içe dir ol ancaḳ
Kim içmezise bendendür muḥaḳḳaḳ

[597] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[598] Baḳara, 249: "Tâlût ordu ile hareket edince, 'şüphesiz Allâh sizi bir urmak ile imtihan edecektir. Kim ondan içerse…' …"

4974. Şürūʿ idüp çü bunlar ḳamu gitdi
Birez gün bulmayup ṣu nehre yetdi

4975. Bular olmuşlaridi ḳatı ʿaṭşān
Taḥammül eyledirdi ḳamu insān

4976. Nebī didi ki içmeñ iy ḫalāyıḳ
Çalap nehy itdi bundan bizi bayıḳ

4977. Ger içesiz bir avuç içüñ ancaḳ
Size beyle buyurmuşdur bilüñ Ḥaḳ

4978. Nebī sözin bular işitmediler
İçüp andan didügin itmediler

4979. Bulardan ki resūlüñ dutdı sözin
Teşerrüb itdi ṣaḳınmayup özin

4980. Bular üç yüz kişiydi daḫı yetmiş
Yüzüni ṣıdḳile Allāh'a dutmış

4981. Şular ki Tengri sözin dutmadılar
Resūlinüñ sözin işitmediler

[154b]

4982. Didiler hem Cālūt bizüm gücümüz
Bugün yetmez ki alavuz öcümüz

4983. Girü dönübeni bunlar giderler
İşitgil imdi ḳalanı niderler

4984. Didiler bunlara ḳorḳmañ siz iy yār
Bize yardım idiserdür o Cebbār

KEM MİN-FİʾETİN ḲALĪLETİN ĠALEBET… BİİẔNİLLĀHİ … FELEMMĀ CĀVEZEHU HUVE…[599]

4985. Nice er çoġı ṣıdı oluñ āgāh
Ḳaçan ki ola aña iẕn-i Allāh

4986. Nice ki didiler olmadı çāre
Dönüben evlerine gitdi yāre

4987. Pes imdi çünki göründi o Cālūt
Müselmānlar dükeli daḫı Ṭālūt

4988. Derilübeni dirler iy İlāhī
Dükeli maḫlūḳuñ sensin penāhı

[599] Baḳara, 249: "… Allâh'ın izniyle büyük bir topluluğa gālip gelen nice küçük topluluklar vardır. … İçlerinden pek azı hariç…"

4989. Bize sen vir bugün bunda taḥammül
Bu melʿūnuñ ḳatı çoḳdur tecemmül

4990. Bunı ʿāciz ḳılıvir bunda iy Şāh
Olupdur işbu dünyāda o güm-rāh

4991. Ḥikāyet beyledür meger ki Ṭālūt
Geçer gördi güderken ḳoynı Dāvūd[600]

4992. Didi ḳardaşlarına ki varayın
Bularuñla ġazā bile ḳılayın

4993. Bahādır dirleridi bunlar aña
Ḳoyunı güt diyevüz biz dir aña

4994. Girü dönüben evvel ṭaġa vardı
Ḳoyunı bile çūbān anda virdi

4995. Bularuñ ardına düşüp giderdi
İşitgil sen ki Mıḳnāṭīs niderdi

4996. Didi Cālūt'uñ ölümini Allāh
Ḳoyupdur boynıza olġılın iy şāh

[600] Bu beyitte kafiye yoktur.

4997. Pes andan üç ṭaş alubanı gitdi
Varup Ṭālūt çerisine ki yetdi

[155a]

4998. Çeri ṣaf ṣaf olubanı çü durdı
Gelüben anları Cālūt gördi

4999. Didi ki yeterüm bunlara bayıḳ
Ṣavaş itmeñ kimesne iy ḫalāyıḳ

5000. Girüp meydāna er diledi Cālūt
Kimesne girmedi çün didi Ṭālūt

5001. Ṣavaşa her ki bugün ola ṭālib
Bunuñla uruşuban ola ġālib

5002. Vireyin memleket şülüşün aña
Ve ḳızumı tek itsün çāre buña

5003. Müselmānlar taḥayyürde idi bil
Kimesne olmadı aña muḳābil[601]

5004. Gelübeni çü Dāvūd ṭaġdan irdi
Şoloḳ sāʿat anuñ iḫvānı gördi

[601] Metindeki bu kelime, **muḳābil (مقابل)** şeklinde yazılması gerekirken **muḳābîl (مقابيل)** şeklinde yazılmıştır.

5005. Didiler ki niye geldüñ bu dem sen
Didi Cālūt'a geldüm öldürem ben

5006. Didi oġlanlıḳ eyleme girü dön
Sizüñ degüldür işbunda hiç yuvun

5007. Olımazsın aña dirsen muḳābil[602]
Bahādırdur zamānında anı bil

5008. İşidüp didi Ṭālūt seni görem
Tamām itseñ işüñi ḳavle ṭuram

5009. Ṣıġınuban Ḫuẕā'ya ḳarşu vardı
O Cālūt anı meydān içre gördi

5010. Didi benümile bu dem ṣavaşa
Yaraḳ gerekdürür bilgil i[y] pāşā

5011. Yaraġun görmezüm dir sende ḳanı
Belinden şeşdi ol fī'l-ḥāl ṣapanı

5012. Didi üşde yaraġum anı görgil
Atarum anuñile imdi durġıl

[602] Metindeki bu kelime, **muḳābil** (**مقابل**) şeklinde yazılması gerekirken **muḳābīl** (**مقابيل**) şeklinde yazılmıştır.

5013. Birin ṭaşın çıḳarup anı atdı
Doḳunup cebhesinden ṭaşra çıḳdı

5014. Daḫı birisiyile atdı girü
Urur gögsinde anı bil i[y] nīk-rū

[155b]

5015. Şoloḳ dem yire düşdi ol atından
Bozılup leşkeri ḳaçdı ḳatından

5016. Müselmānlar görüben şāẕ olurlar
Dönüp girü maḳāmına gelürler

5017. Getürübeni Dāvūd'u o ḫil'at
Virür zīrā ki itmişdür şecā'at

5018. Daḫı emlākınuñ şülüşin ne kim
Varise virdi anı ḳıldı ḥākim

5019. Çü geçdi bir zamān ḳamu diyārı
Yüzi Dāvūd'a dutdı ne ki varı

5020. Zīre ki sıbṭ melikin didi Dāvūd
Nedāmet itdi şoñra gerçi Ṭālūt

5021. Çü birḳaç gün geçicek öldi Ṭālūt
Dükeli ili ṣoñra dutdı Dāvūd

5022. Daḫı ṣoñra virür aña nübüvvet
Zebūr'ı virübeni dutdı ḳuvvet

5023. O Mūsā şerʿini sürerdi Dāvūd
ʿİnāyet ḳıldı baña didi Maʿbūd

5024. Virüpdürür aña üç nesneʾi Ḥaḳ
Aña virmişdürür anları ancaḳ

5025. Biri olidi çün āvāz Sübḥān
Aña virmişdi dünyāda iy insān

5026. Zebūr'ı oḳuyucaḳ ḳamu ḥayvān
Āvāzından anuñ olurdı ḥayrān

5027. Havāda ne ki ḳuşlar uçar idi
Āvāzın işidüben dururidi

5028. Āvāzından dutarlardı bular gūş
Gelürdi zīre cānlarına ol ḫoş

5029. İkinci virmişidi aña ḳuvvet
Nice ki virmişidi hem nübüvvet

5030. Demüri mūm gibi idüp burardı
Geçürüp barmaġına hem ṣarardı

5031. Üçünci kimseden ḳorḳmazdı ol şāh
Nice kāfirler öldürmüşdi vallāh

[156a]

5032. Anuñ ṭoḳsan ṭoḳuz varidi ʿavret
Çalap aña virüp dururdı ḳuvvet

5033. Dükelin bir gicede devriderdi
Girü Allāh'ına ḫiẕmet iderdi

5034. Meger bir gün ḳılariken namāzı
İderiken ol Allāh'a niyāzı

5035. Ki yā Rabb didi göñülde benüm ġam
Olupdur dilerüm ki saña ṣoram

5036. Egerçi bilüridi anı Cebbār
Didi ṣorġıl nedür anı sen iy yār

5037. Didi İbrāhīm İsḥāḳ u Yaʿḳūb
Añılmışdur kitābında ḳatı ḫūb

5038. Beni yād itmedüñ sen yā Ḫuẕāyā
Dilerüm uġradasın bir belāya

5039. Taḥammül eyleyem ben ol belāya
Eger olurise senden ʿināye

5040. Ta olam ben daḫı anlardan iy Ḥaḳ
Kelāmuñda ola adum muḥaḳḳaḳ

5041. Didi bu kez aña girü ol Allāh
Saña zaḥmet virem bir yıl ol āgāh

5042. Didi ki yā İlāhī aña ṣabrı
İdemezüm girü dir ki o Tengri

5043. Bir ay virem saña dir ben belāya
Dönüben girü didi yā Ḫuẕāyā

5044. O daḫı çoḳdurur aña taḥammül
İdemezüm virüpdürsin taḥammül

5045. Baña bir gün yeter iy Pāẕişāh'um
Degül ol vaḳt olur ola āgāhum

5046. Bu kez ṣoñra aña didi iy ʿāḳil
Bugün ol gündürür olmadı ʿāmil

5047. Durup varubanı miḥrāba girdi
Kitābını ḳamu ḳatına derdi

5048. Evi ḫalvet idüben oturur ol
Çalap ḳulluġına olmuşdı meşġūl

[156b]

5049. İkindü vaḳtiyidi ḳuş gördi
Ki delükden gelüp içerü girdi

5050. Ḳonup Dāvūd ḳatına girü çıḳdı
Taʿaccüb eyleyüpdür diyü baḳdı

5051. Varidi Uriyā'nuñ ʿavreti ḫūb
Zamānında yoġidi eyle maḥbūb

5052. Meger yalıncaḳ anda başını ol
Yumaġa olmuşidi ṣuda meşġūl

5053. Gözi ṭuş oldı ol Dāvūd'uñ aña
Taʿaccüb eyleyüben ḳaldı ṭaña

5054. Anuñ gölgesi çünki aña irdi
O ʿavret ẓıllını üstinde gördi

5055. Şoloḳ dem bürüdü saçile tenin
Görüben Dāvūd aña virdi cānın

5056. Şu resme ʿāşıḳ olmuşdı o server
Yedi gün oldı ḥayrān iy birāẕer

5057. Dükeli işlerin terk itmişidi
O ʿışḳa göñlini berkitmişidi

5058. Diridi nicesi alam ben anı
Ki ḳurtaram o zaḥmetden bu cānı

5059. Oḳuyup Uriyā'yı ḳatına ol
Ṭalāḳ vir diyü söyledi aña bol[603]

5060. Benī İsrā'īl içinde kimi sen
Diyesin saña vireyin anı ben

5061. Didi ki saçını anuñ ben iy şāh
Tamāmet virmezüm dünyāya vallāh

5062. O ʿavret Yūsuf'uñ bil aşlıyidi
Özi ḫoẕ İbn-i Yāmīn nesliyidi

[603] Bu sayfadaki bu beyit harekeli yazılmıştır.

5063. Anuñ ʿışḳına göñli ṭolmuşidi
Eşer aña be-ġāyet ḳılmışidi

5064. Bunuñ üzre çü geçdi bir ḳaç eyyām
Gelüben aña Cibrīl[604] ḳıldı iʿlām

5065. Belürmüşdür didi kāfirde leşker
Anı bilgil didi sen iy birāẕer

[157a)

5066. Çeri başı idüben Uriyā'yı
Viribidi varup ide ġazāyı

5067. Varuban uġraşup olur şikeste
Ḳılarlar Uriyā'yı anda küşte

5068. Şehīd oldı bulardan daḫı çoḳ er
İşidüp anı Dāvūd iy birāẕer

5069. Kişi gönderüben diledi anı
Rıżā virmedi ʿavret bī-gümānī

5070. Gelüp Cebrā'īl didi ki enbiyā
Bu resme uġramadı hiç belāya

[604] Metinde bu kelime **Cebrā'īl** (جبرائيل) şeklinde yazılmıştır; ancak vezin gereğince **Cibrīl** (جبريل) şeklinde okunması tercih edilmiştir.

5071. Utanup başını aşaġa itdi
Bunuñ üzre çü birḳaç gün ki geçdi

5072. Taḥammül eyleyübeni kişiyi
Girü gönderdi ki bitüre işi

5073. Bu kez ʿavret didi şu şarṭile kim
Ger oġlum ola andan ola ḥākim

5074. Daḫı didi bineceġi ḳatumda
Ola dāyima[605] benüm ḫiẕmetümde

5075. Rıżā virüp o Dāvūd anı aldı
Ṭoḳuz aydan anuñ oġlanı oldı

5076. Süleymān diyü aña virdiler ad
Göñülleri olaruñ oldı ki şād[606]

5077. Otururdı o miḥrāb içre Dāvūd
Aña iki melek gönderdi Maʿbūd

… ḪAṢMĀNİ BEĠĀ BAʿŻUNĀ ʿALĀ BAʿŻİN FAḤKUM BEYNENĀ Bİ'L-ḤAḲḲİ…[607]

[605] Bu beyitte bu kelime, **dāyimā (دايما)** şeklinde yazılması gerekirken vezin gereğince **dāyima (دايمه)** şeklinde yazılmıştır.
[606] Bu kelime metinde, **şâẕ (شاذ)** şeklinde yazılmıştır; ancak kafiye gereğince **şâd (شاد)** okunmuştur.
[607] Ṣād, 22: "… Biz, iki davacı grubuz. Birimiz diğerine haksızlık etmiştir. Aramızda adaletle hükmet. …"

5078. İki perrī ṣūretinde geldi gördi[608]
Ḳatı ḳorḳdı o Dāvūd çünki gördi

5079. Didiler ḳorḳma iki kişiyüz biz
Biribirümüze güç eyledük biz

5080. Aramızda bizüm ḥaḳḳile ḥükm it
Bize ẓulm eyleme ṭoġru yola git

… TİSʿUN VE TİSʿŪNE NAʿCETEN VELİYE NAʿCETUN VĀḤİDETUN …[609]*

[157b][610]

5081. Didi ki ḳardaşumdur işbu kişi
Bunuñ ṭoḳsan ṭoḳuzdur ḳoynı dişi

5082. Yalañuz bir ḳoyunum var dişi
Anı daḫı diler ala bu kişi

5083. Buña benüm iderüm ẓulmi görgil
ʿAyān eyle cevābı bize virgil

… VE ẒANNE DĀVŪDU ENNEMĀ FETENNĀHU FESTAĠFERE RABBEHU VE ḪARRE RĀKİʿAN VE ENĀBE[611]

[608] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[609] Ṣād, 23: "…Onun (kardeşimin) doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. …"
*Bu ayet-i kerime siyah mürekkep ile yazılmıştır.
[610] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[611] Ṣād, 24: "… Dâvûd bizim kendisini imtihan ettiğimizi anladı. Derken Rabbinden bir bağışlama diledi, eğilerek secdeye kapandı ve Allāh'a yöneldi."

5084. Didi Dāvūd ki ẓulm eyler bu saña
Ḳanaʿat eylemez zīrā ol aña

5085. Senüñ daḫı diler ki ḳoynuñı ol
Ala ḳoynuna ḳata eyleye bol

5086. Çü Dāvūd söyledi işbu kelāmı
Olar işitdiler işbu kelāmı

ḲĀLE LEḲAD ẒALEMEKE Bİ-SUʾĀLİ NAʿCETİKE İLĀ NİʿACİHİ VE İNNE KEŞĪREN …[612]

5087. Bular gülüşübeni ġāyib oldı
Bilir Dāvūd ki bunlara ne güldi

5088. Başın yire bıraġub ḳatı aġlar
Gözünden ırmaḳ olubanı çaġlar

5089. Orada ḳırḳ gün aġladı tamāmet
Özini eyledi ḳatı melāmet

5090. Çıḳup ṣaḥrāya zārī ḳılaridi
Düni gündüz yabānda ḳaluridi

[612] Ṣād, 24: "Dâvûd dedi ki: 'Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemek suretiyle sana zulmetmiştir. Esasen pek çoğu…' …"

5091. Dilerdi bir kişi Ḥaḳ'dan o dāyim
Anuñla zārīlıġa ola ḳāyim

5092. Aña dört yüz kişi virdi o Bārī
Hemīşe anuñile ola yārī

… YĀ CİBĀLU EVVİBĪ MA'AHU VE'Ṭ-ṬAYRA VE ELENNĀ LEHU'L-ḤADĪDE[613]

5093. Daḫı ṭaġlara (ṭaşlara) didi Ḥaḳ
Fiġān ideler anuñla muḥaḳḳaḳ

5094. Nerede yürüsem ḳamu o ṭaġlar
Ḳılup zārī o ṭaġlar bile aġlar

[158a]

5095. Dükeli ḳuşlar anuñ ḥażretinde
Derilüp dururidi hep ḳatında

5096. Dükeli 'avreti hep aġlaridi
Yüreklerin anuñçün ṭaġlaridi

5097. Süleymān dāyimā aña gelürdi
Ḳatında giceye degin olurdı

[613] Sebe', 10: "… 'Ey dağlar! Kuşların eşliğinde onunla birlikte tespih edin!' dedik ve demiri ona yumuşattık."

5098. Diridi saña zaḥmet geldi atam
Özüñ ġam-gīn olupdur gözlerüñ nem

5099. Ḳoçaridi Süleymān'ı o Dāvūd
İdüp zārī ḳılardı ẕikr-i Maʿbūd

… VE SEḪḪARNĀ MAʿA DĀVŪDE'L-CİBĀLE YUSEBBİḤNE …[614]

5100. Anuñla tesbīḥ iderdi ṭaġ u ṭaş
Daḫı [ḳuş] (vaḥş) u ṭuyūr bilgil i[y] ḳardaş

5101. Süleymān işidüp ideridi fehm
Anuñiçün ḳuş oldı ola sehm

5102. Çü geçdi on iki yıl aña bir gün
Na-gāhın ol Ḫuẕā'dan geldi bir ün[615]

5103. Didi benden ne dilersin bugün sen
Revā ḳılam senüñ ḥācetüñi ben

5104. Didi dönüben (aña) yā İlāhī
Ṭapuñdur ḳamu ʿālem Pāẕişāh'ı

[614] Enbiyā, 79: "…Dâvûd ile birlikte, Allâh'ı tespih etmeleri için dağları (ve kuşları) onun emrine verdik. …"
[615] Metinde bu kelime **gün** (**گون**) şeklinde yazılmıştır; ancak anlam, bağlam, kafiye gibi ögeler dikkate alınarak **ün** (**اون**) şeklinde okunması tercih edilmiştir.

5105. Dükeli ʿālemüñ ḫalḳı ne ki var
Ṭapuñdan ḥāceti diler i[y] Cebbār

5106. Bulardan ḥāceti kimse ṭapuña
Dilemesün bugün hiç ḥażretüñe

5107. Ne ki ḥācet dileyem ben ṭapuñdan
Ümīẕdür gitmeyem maḥrūm ḳapuñdan

5108. Hiç evḳāt içre maḫlūḳāt-ı Allāh
Dururmadı dileksüz illā ol Şāh

5109. Meger ol vaḳt Dāvūd ḫāṭıriyçün
İdüpdür evlā anı diledi çün

5110. Bu kez çıḳdı depe üstine ol şāh
Yüzin göge dutup üç kezden ol şāh

[158b]

5111. ʿAẕābından ol ulu Pāẕişāh'uñ
Nideyin dir ʿaḳībince ol āhuñ

5112. Başını secdeye ḳoydı bil i[y] ḳardaş
Gözi yaşından eyledi yiri yaş

5113. Ve secdede yatur ḳırḳ gün tamāmı
Ne ṣu içdi ne ḫoẕ yedi ṭaʿāmı

5114. Çü ḳırḳ gün ol arada şeyle ḳaldı
Ne ṣu içdi ne ḫoẕ yedi vü yatdı

5115. Belürsüz oldı oddan başı iy yār
Aña iki melek gönderdi Cebbār

5116. Gelüp didi ki yā Dāvūd saña
Didi Ḥaḳ ki ne diler şimdi baña

5117. Eger sen açiseñ virem yiyesi
Yalıncaḳsañ vireyin dir giyesi

5118. Bulardan işidür ki ulu Cebbār
Bulara dimemiş ʿafvı günāhkār

5119. Şu resme eylemişdür āhı ḳatı
Oda yaḳdı ol āhile nebātı

5120. Bu kez Cibrīl[616] gelüben dir i[y] Dāvūd
Günāhuñ yarlıġadı bil o[617] Maʿbūd

5121. Başuñ götürevüz ṭurġıl sen iy yār
Ne ġam daḫı çü ʿafv itdi o Cebbār

[616] Metinde bu kelime **Cebrā'īl** (**جبرائيل**) şeklinde yazılmıştır; ancak vezin gereğince **Cibrīl** (**جبريل**) şeklinde okunması tercih edilmiştir.
[617] Metinde bu kelime**, iy** (**اي**) şeklinde yazılmıştır; mana gereğince **o** (**او**) şeklinde okunmuştur.

5122. Żaʿīfüm didi nicesi ṭurayın
Başum yirden nicesi ḳaldurayım[618]

5123. Muʿāvīn oldı aña Cibrīl[619] durdı
Tamām üç gün ol arada oturdı

5124. ʿİbādet eyleyüp tesbīḥ itdi
Pes imdi Cibrīl[620] aña girü nitdi

5125. Günāhuñ dir senüñ ʿafv itdi Maʿbūd
Ṭapuñdan bugün olmuşdur ḫoşnūd

5126. Varuban bu aradan evüñe var
Bu arada oturmaġıl sen iy yār

5127. Didi Dāvūd aña luṭf idüp Allāh
Baġışladı günāhum ol ulu Şāh

[159a]

5128. Velīkin Uriyā'yı nideyin ben
Viribidüm şehīd itdi o düşmān

[618] Bu beyitte kafiye yoktur.
[619] Metinde bu kelime **Cebrāʾīl** (**جبرائيل**) şeklinde yazılmıştır; ancak vezin gereğince **Cibrīl** (**جبريل**) şeklinde okunması tercih edilmiştir.
[620] Metinde bu kelime **Cebrāʾīl** (**جبرائيل**) şeklinde yazılmıştır; ancak vezin gereğince **Cibrīl** (**جبريل**) şeklinde okunması tercih edilmiştir.

5129. Bu kez aña girü didi[621] o Cibrīl
İlāhuñ ḥażretine sen duʿā ḳıl

5130. Anuñçün ne buyurur gör o Bārī
Bu kez üç gün girü eyledi zārī

5131. Didi ki ʿizzetüñ ḥaḳḳıyçün iy Ḥaḳ
Bu ḳuluñ ḥāline raḥm eyleyüp baḳ

5132. Çü üç gün geçdi aña girü Cibrīl
Gelüben didi aña Ḥaḳ ne dir bil

5133. Ḳıyāmet günini ben dir o server
İdiserüm anuñile berāber

5134. Nizāʿ ide senüñile (o eger)
Diye ḫoşnūẕ ola senden o server

5135. İşidüp göñli anuñ oldı ki şād
Giderdi ġuṣṣasını oldı āzād

5136. Bu niʿmet Tengri dāyimdür iy aṣḥāb
Özümden ḫāli olmaya bu miḥrāb

[621] Bu kelime, iki defa yazılmıştır. Vezin gererğince bir tanesi okunmuştur.

5137. Bu kez andan dönüben şehre geldi
Benī İsrayl[622] görüşüp şāẕī oldı

5138. Ḫalāyıḳ ortasında ḥüküm itdi
Dönüben Ḥaḳ yolına ṭoġru gitdi

5139. Düni gün Allāh'a iderdi ṭā'at
Ne ki emr olsa iderdi iṭā'at

5140. Dāvūd'uñ on oġlı vardı kāmil
Dükelinden Süleymān'idi 'āḳil

5141. Meger iki kişi Dāvūd ḳatına
Gelüp da'vī iderler ḥażretine

5142. Biri dir bu kişi yedirdi daḫıl
Ṣalup ḳoynın ḳomadı anda ḥāṣıl

5143. Bu kez Dāvūd di(di) sen daḫı aña
Ṣalup yedir ne ki itdi o saña

5144. Bular Dāvūd ḳatından çünki çıḳdı
Süleymān otururdı anlara baḳdı[623]

[622] Metinde bu kelime **İsrâ'îl** (اسرائيل) şeklinde yazılmıştır; vezin gereğince **İsrayl** (اسرايل) şeklinde okunmuştur.
[623] Bu mısra vezne uymamaktadır.

[159b]

5145. Didi atam nicesi ḥükm itdi
Didiler anı ki Dāvūd eyitdi

5146. Didi ben olayidüm ġayrın anuñ
İdiserdüm ki olmasun gümānuñ

5147. Dönüben didiler Dāvūd'a girü
Süleymān eyle ḥükm itmez i[y] meh-rū

5148. Süleymān'ı oḳudup anı ṣordı
Gelüben ḫūb anuñ ḳatına yetdi

5149. Didi mülkin bunuñ virürsin aña
Anuñ mülkin virürsin girü buña

5150. Ḥaḳīḳat bilgil işbu eyü degül
Didi pes ne diyelüm bunda oġul

5151. Didi bu yıl ḳoynundan ne ki ola
Gerek anı daḫıluñ issi ala

5152. Biten daḫılı ḳoyun issi alsun
Girü bıldır nice daḫılı olsun

5153. Ḳoyun issine virsün girü anı
Ḥüküm bunda budur bil bī-gümānī

5154. Dönüben Dāvūd aña didi girü
Eyü ḥükm eyledüñ bunda i[y] nīk-rū

5155. Günāhdan beni ḳurtarduñ bugün sen
Saña minnetler iderüm oġul ben

5156. Görür bunda bu resme ʿaḳl u fiṭnat
Bilür ki aña degüpdi nübüvvet

5157. Pes imdi anı itdi milke ūlā
Ḳalan oġullarından ḳıldı evlā

5158. Dükelisini oḳudı ḳatına
Cemiʿ ḳıldı oları ḥażretine

5159. Anuñ varidi bir yüzügi ḳaşı
Ḳalupdurur Ādem’den bil o ṭaşı

5160. Çıḳarmışdı anı cennetden Ādem
ʿAyān itmişidüm saña ben ol dem

5161. İçinde yazıluydı on iki ad
Getürüp didi ki bilüñ iy evlād

[160a]

5162. Bu yüzükdeki vardur yazlu ne kim
Oḳursa ola bundan ṣoñra ḥākim

5163. Kimesne oḳuyamadı hiç anı
Süleymān lī̇k oḳudı bī̇-gümānī̇

5164. Çü oḳudı aña virdi anı ol
ʿİbādet itmege [özi][624] olmuşdı meşġūl

5165. Düni gün ḳılaridi ol namāzı
İderdi Ḥaḳ Teʿālā̱’ya niyāzı

5166. Meger bir gün aña dir iy Süleymān
Ḫuẕā ile ben itdüm ʿahd u peymān

5167. Didüm ki niʿmetüñ şükri Ḫuẕāyā
Ki itdüñ sen baña dürlü ʿaṭāyā

5168. Bu miḥrāb olmaya benden ki ḫālī[625]
Yā aşıldan dir eyitdüm maḳāli

5169. Bu miḥrābuñ içinde bu gice sen
Otur ki uyuyam yatubanı ben[626]

[624] Metinde bu kelime **[özi]** şeklinde yazılmıştır; vezin gereğince bu kelimenin okunmaması gerekmektedir. Bunun için bu kelime, köşeli parantez içinde yazılmıştır.
[625] Metindeki bu mısra harekeli şekilde yazılmıştır.

5170. Didi gice ṣavıḳdur bilgil iy şāh
Olımazum ḥaḳīḳat anda vallāh

5171. Didi yarım gicedür ol daḫı çoḳ
Özümi bilecek ṭāḳatüm uş yoḳ

5172. Didi ki şol ḳadar dur ben namāzı
Ṣabāḥın ḳılup iderdüm niyāzı

5173. Rıżā virdi bu kez aña Süleymān
Ḫuẕā'yile ben itdüm ʿahd u peymān

5174. Uyandı ki durur anda Süleymān
Duʿā ḳılup Ḫuẕā'ya dir o sulṭān

5175. Nice ki bu iṭāʿat itdi baña
İṭāʿat eylesün ḳamu il aña

5176. Ḳabūl idüp duʿāsın Allāh anuñ
Yaradılmışa (ḳıldı) anı sulṭān

VE ʿALLEMNĀHU ṢANʿATE LEBŪSİN LEKUM …[627]

[626] Metinde bu beyit harekeli yazılmıştır.
[627] Enbiyā, 80: "Bir de Dâvûd'a, sizin için, zırh yapma sanatını öğrettik. …"

[160b]

5177. Günāhına ki tevbe itdi Dāvūd
Emegin yerdi idüp şükr Dāvūd

5178. Kelāmında dimişdür ki o ʿAllām
Zırıh düzmegi aña itdük iʿlām

5179. Ta düşmen zaḥmını gidere bayıḳ
Zırıh bilmezdi anı ḥīç ḫalāyıḳ

5180. Zırıh giydügi hiç kimse yoġidi
Cihānda ser-keşān gerçi çoġidi

5181. İder Dāvūd meger bir gün duʿāyı
Ki taʿẓīm ideyin [ol] ulu Ḫuẕā'yı

5182. Baña göster vezīrümi iy ʿAllām
Oḳıda ki olısar idi iʿlām

5183. Didi vardur(ur) evliyāda tebār
Vezīrüñ ol ola ḳapında iy yār

5184. Duruban isteye gitdi ol anı
Feraḥ ola görüben ʿaḳl u cānı

5185. Yaḳın idi ki aḫşam aña irdi
Eve gelürdi ol ereni gördi

5186. Görüp Dāvūd'a ol virdi selāmı
Bu kez Dāvūd aña itdi kelāmı

5187. Didi żaʿīfüm gelüpdürüm ḳatuña[628]
Ḳonuḳ olam bu gice ḥażretüñe

5188. Didi benüm bu kūyda ḳatı yoḫsul
Ḳatımda yoḳdurur niʿmet ḳatı bol

5189. Ḳanāʿat ger idesin ḥālüme sen
Ḫoş ola rāżıyum şāhā saña ben[629]

5190. Didi Dāvūd iderüm ben ḳanāʿat
Ḳanāʿat itmek olmuşdur ṣanāʿat

5191. İki etmek alurdı her gün ol er
Birin yoḳsula virürdi o server

5192. Biriyle orucın açardı dāyim
Bu işe olmuşidi şeyle ḳāyim

[628] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[629] Metinde bu kelime **bol** (بول) şeklinde yazılmış, bu mısranın üstündeki dizede aynı yerde aynı kelime mevcuttur. Kuvvetle muhtemel ki müstensih hatası olarak yazılmıştır. Anlam, kafiye ve bağlamdan hareketle **ben** (بن) kelimesi tercih edilmiştir.

5193. Bu kez virür birin yoḳsula ol er
Birin Dāvūd öñine ḳor i[y] server

[161a]

5194. Orucın açmayuban gice yatdı
Ṣabāḥ durup ṣıġır gütmege gitdi

5195. Didi Dāvūd senüñle giderüm ben
Saña hem-rāh olurum dir bugün ben

5196. Pes imdi duruban ṣıġır sürdi
Şu deñlü gitdi Dāvūd anda irdi

5197. Süleymān atası bildi ki anı
ʿAzrāʾīl imiş gitdi gümānı

5198. Süleymān'a ḫaber gönderdi geldi
Atasını ölüpdururdı buldı

5199. İşidüp aġlayuban itdi feryād
Dükeli ḫalḳ aña olmuşdı münḳād

5200. O gün olmışidi ıssı be-ġāyet
Eẕā virmişdi ḫalḳa bī-nihāyet

5201. Buyurdı ḳamu kerkesler gelürler
Bu ḫalḳuñ üstine gölge olurlar

5202. Ve Türkistān ilinden varuban pes
Getüreler misk şol dem ḳamu kerkes

5203. Kefen içine ḳomuşlardı anı
Bu meyitden ḳoḳar misk bī-gümānī

5204. Anuñ ḳarnında tā ḳopa ḳıyāmet
O misk ḳoḳusı gitmeye tamāmet

ḲIṢṢA-İ SÜLEYMĀN BİN DĀVŪD A.M.[630]

5205. Atasından degüpdür ki Süleymān
Olupdurur bu yiryüzünde sulṭān

VE VERĀŞE-İ SÜLEYMĀN (BİN) DĀVŪD[631]

5206. Diyüpdür Ḥaḳ anı Ḳur'ān içinde
Ṭaleb idüñ anı kim ola Çin'de[632]

5207. Ḫaberde beyledür çünkim Süleymān
Yirüñyüzünde oldı ḳamu sulṭān

[630] Hz. Dâvut (a. s.)'un oğlu Hz. Süleyman (a. s.)'ın kıssasıdır.
[631] Ve Dâvūd (oğlu) Süleymân'nın mirası…
[632] Bu dizede Hadis-i şerif olan bu söz, Kur'ân-ı KerÎm'den bir parça gibi ifade edilmiştir.

5208. Nübüvvet virübeni Ḥaḳ Teʿālā̱
Bu dünyāda anı eyledi aʿlā̱

[161b]

5209. Pes imdi minberüñ üstine çıḳdı
Benī İsrāʾil'e döneyü baḳdı

5210. Didi atam idi ḳamuñuza şāh
Bugün benüm anuñ yirine vallāh

5211. Anuñ mülkine itmedüm ḳanāʿat
Baña Ḥaḳ virdi dünyāyı tamāmet

5212. Ki benden ṣoñraya ol mülk āgāh
Bu resme kimseye virmedi Allāh

5213. Anuñ ṣa(h)lıġı irişmişdi ṣuña
Ki cāsūslıḳ iderdi ḳuşlar aña

5214. Ḳaçan dünyāda vāḳıʿ olsa bir iş
Yaḫūẕ kimseye vāḳıʿ olsa teşvīş

5215. İrişürdi o gün içinde aḫbār
Süleymān ḥażretine ne ki esrār

5216. ʿİbādet itdi yetmiş gün Süleymān
Niyāz idüp dir Allāh'a i[y] Sulṭān

5217. Ziyāde eyle daḫı baña emlāk
Didi ne ki melik var itdüm ihlāk

5218. Özüñden ġayra hiç ḳalmadı sulṭān
Özüñ ḳaldı hemān bil iy Süleymān

5219. Gine yetmiş gün eyledi ʿibādet
Didi emlākumı eyle ziyādet

5220. Didi dīvleri perrīleri iy yār
Senüñ ḥükmüñde ḳıldum dir o Cebbār

5221. Didi artur daḫı sen eyā Sulṭān
Didi ḳuşları daḫı ne ki ḥayvān

5222. Bu yiryüzünde muḳarreb olurlar[633]
Senüñ ḥükmüñde ḳıldum dir i[y] server

5223. Gene didi daḫı artur i[y] Ḫallāḳ
Yirüñ altında ne var didi Rezzāḳ

[633] Bu kelime ile bir önceki kelime, kafiye gereğince yer değiştirilmiştir.

5224. Senüñ ḥükmüñde ḳıldum iy Süleymān
Ne ki dilerseñ it dir aña Sübḥān

5225. Süleymān ne araya ki giderdi
O ṭaġlarda ne ki var aña dirdi

[162a]

5226. Süleymān işidübeni bilirdi
Ne ki dilerise andan olurdı

5227. Anuñ şeyle yigin dāyima[634] ḥāli
ʿİbādetden degüldi aṣlā ḫālī

5228. Bu kez dīvleri perrīleri virdi
ʿİbādet itmek anlara buyurdı

5229. Maʿādından varubanı olurlar
Süleymān ne dise anı ḳılarlar

5230. Buyurdı on iki ferseng yiri ol
İdüp meydān döşetdi gerçi bol

5231. Gümüşden yiri birisiyle altun
Döşetdi ol yiri anuñla bütün

[634] Bu beyitte bu kelime, **dāyimā (دايما)** şeklinde yazılması gerekirken vezin gereğince **dāyima (دايمه)** şeklinde yazılmıştır.

5232. Buyurdı ol arada bir sarāyı
Gümüşden ideler anda bināyı

5233. Ki dört ferseng olarile uzunı
İşleyüp dutdılar anuñ sözüni

5234. Buyurdı yeline bir taḫt düzer ol
Ḳızıl altundan itmişlerdi maḳbūl

5235. İki yanında dört yüz kürsi ol şāh
Düzedür ḳızıl altundan ol āgāh

5236. Benī İsrayl'de ne ki var efāżıl
Gelüp anda otururlardı iy ʿāḳil[635]

5237. Ḥüküm ḳılardı ol beyne'l-ḫalāyıḳ
Varidi ḳarşu dört yüz kişi bayıḳ

5238. Daḫı ardında dört biñ perri dāyim
Olurdı ḫizmetine ḳarşu ḳāyim

5239. Tamām öyleye dek ḥükmi iderdi
Ẓuhurdan ṣoñra evine giderdi

[635] Bu mısra vezne uymamaktadır.

5240. Evinde varuban olmuşdı meşġūl
ʿİbādet itmege Allāh'a çün bol

5241. Buyurmuşdur o dīvlere cibāli
Yirinden eyleyeler intiḳāli

5242. Varup dört yüz cibāli götürürler
Bir ayruḳ yire daḫı yetürürler

[162b][636]

5243. Daḫı dört yüz ṭılsım idüpdürür ol
Ve hem dürlü ʿacāyib itdi ki bol

5244. O vaḳt ki taḫtına[637] binerdi ol şāh
Olurdı gevde ḳuşlar olġıl āgāh

5245. Dükeli ḳavmiyile ol Süleymān
Binüben taḫta iderlerdi seyrān

VELİSÜLEYMĀNE'R-RĪḤA ĠUDUVVUHĀ ŞEHRUN VE REVĀḤUHĀ ŞEHRUN …[638]

[636] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[637] Bu kelime ile bir önceki kelimenin olduğu yere mürekkep damladığı için bazı harfler görünmemektedir. Bu yüzden söz konusu bu kelimeler tahminen böyle okunmuştur.
[638] Sebe', 12: " Süleymân'ın emrine de, sabah esişi bir ay, akşam esişi de bir ay(lık yol) olan rüzgārı verdik. …"

5246. Ḥüküm idüp bil anı götürürdi
Nereye dirse anda yetürürdi

5247. Gice yaḳın olıcaḳ anı girü
Yirine getirürdi bu[639] i[y] meh-rū

… VE ESELNĀ LEHU ʿAYNE'L-ḲİṬRİ …[640]

5248. Kelāmında dimişdür ki o Tengri
Viribidük aña bir ʿayn-ı ḳuṭrı

5249. O ʿaynı götürürdi kendüsiyle
Nereye ki giderse anı bile

5250. Ḫorāsān'uñ cibālinde o Cebbār
İdüp dururdı anı anda iẓhār

5251. Anuñçün ṣuyını bu iy birāẕer
Ne ki ṣayru ola yirde canāvar

5252. Ger içse ṣuyın olurdı selāmet
Buyidi anda bilgil sen kerāmet

[639] Bu kelimenin olduğu yere mürekkep damladığı için bazı harfler görünmemektedir. Bu yüzden söz konusu bu kelime tahminen böyle okunmuştur.
[640] Sebe', 12: "… Erimiş bakır ocağını da ona sel gibi akıttık. …"

5253. Ve bāʿżı dir ḳātı baḳır çıḳardı
Revān olup o çeşmeden aḳardı

5254. Ve bāʿżı dir çıḳardı andan altun
Dükeli ḫalḳ görürler anı tutun

… VE MİNE'L-CİNNİ MEN-YAʿMELU BEYNE YEDEYHİ Bİ-İẔNİ RABBİHİ VE MEN-YEZİĠ MİNHUM …[641]

5255. Anuñ ḳatında cinnīler ne ki var
Virildi ne ki dileye bil iy yār

5256. Alevinde iderlerdi ʿacāyib
Kimesne gördügi yoḳdı ġarāyib

[163a]

5257. Bu ʿālem içre dört esbābı iy yār
Kimesne eylemedi aṣlā deyyār

5258. Şuña degin ki gelmişdür Süleymān
Degirmendür biri ḥammām iy insān

5259. Kireçdür birisi hem demür etmek
Ve ulu ṭaşları hem daḫı kesmek

[641] Sebe', 12: "… Cinlerden de Rabbinin izniyle onun önünde çalışanlar vardı. İçlerinden kim…"

5260. Süleymān dir ḳılupdururdı Allāh
Bu resme ki didük dünyāda ol şāh

5261. Taʿaccüb eyledi anı ḫalāyıḳ
Ki virdi salṭanat o resme bayıḳ

5262. Meger bir gün otururdı Süleymān
Didi ki dilerüm iẕni iy Sulṭān

5263. Bu yiryüzünde maḫlūḳat ne ki var
Ṭaʿāmını virem bir gün o Cebbār

5264. Bir iş idem ki ʿālemde hiç anı
Kimesne itmemişdür bī-gümānī

5265. Bu kez dir Ḥaḳ anı hiç kimse itmez
Zīre kimsenüñ aña güci yetmez

5266. Dönüben girü didi ol Süleymān
Ki virdüñ baña niʿmet çoḳ firāvān

5267. Ola ki gele elümden benüm ol
Virem bu ḫalḳa niʿmet ki ḳatı bol

5268. Pes aña virüben destūr Allāh
Bu cümle ḫalḳa dir ki oluñ āgāh

5269. Ṭaleb idüñ ḳalan gün rızḳıñuz siz
Süleymān'dan ki ol gün virmezüz biz

5270. Buyurdı yedi biñ çömlegi dayaḳ
Ḥacerden ideler anlara ayaḳ

5271. Ki ṭūl u ʿarż yetmiş biñ arşun ola
Ṭaʿāmile olaruñ içi ṭola

5272. Sekiz aylıḳ eni uzunı ṣaḥrā
Varidi ulu yaḳınidi baḥre

5273. İledüp ḳondılar anda ṣorayın
Ne ḥaddi var ki ḫarc itdi ḫavārın

[163b]

5274. Ṭaʿāmın anda dünyānuñ getürür
Özi taḫta binübeni oturur

5275. Dönüben baḳaridi ol araya
Ṭolu olmuşidi niʿmet buraya

5276. Her ādem bir işe olmuşdı meşġūl
Muʿaṭṭal yoġidi anlarda bir ḳul

5277. Müheyyā itdi çünki ol ṭaʿāmı
Didi dīvlere oḳuñ ḫāṣṣ u ʿāmı

5278. Çü bir sāʿat geçer bir balıḳ erdi
Deñizden ḳaldırur başın anı gördi[642]

5279. Didi ki yā Süleymān bugün Allāh
Saña gönderdi beni olġıl āgāh

5280. Taḥammül idemezüm şimdi bayıḳ
Ne ki bunda gele cümle ḫalāyıḳ

5281. Yerüz virgil baña bunda ṭaʿāmı
Yiyeyin tā ki gele ḫāṣṣ u ʿāmı

5282. Didi ki yā semek bu ṣaḥrā ṭūlu
Ṭaʿāmile olupdur şeyle ṭolu

5283. Bu ḫalḳiçün olupdur anı bilgil
İverseñ sen ucından başla yegil

5284. Pes imdi ol balıḳ uzatdı başın
Yedi ne ki varidi anda aşın

[642] Bu mısra vezne uymamaktadır.

5285. Daḫı ḳapdan ḳacaḳdan her ne ki var
Yedi ḳomadı hergiz bilgil iy yār

5286. Çü gördi anı balıḳdan Süleymān
Taʿaccüb eyleyüben ḳaldı ṭaña[643]

5287. Didi ben bu ṭaʿāmı bil i[y] balıḳ
Düzetürüm yiye cümle ḫalāyıḳ

5288. Yalañuz hepsini anuñ yedüñ sen
Ḳalan maḫlūḳa bugün ne ḳoduñ sen

5289. Bu kez dönüp aña dir girü balıḳ
Müdām üç loḳma virür baña Ḫālıḳ

[164a]

5290. Birisin gelübeni üş ḳatuñda
Yedüm bugün anı ben ḥażretüñde

5291. Gerekdür iki loḳma daḫı baña[644]
Tamām ola düzem rızḳumı saña

5292. Senüñ ḳonuḳluġuñda üş bugün ac
Olupdurum ṭaʿāma ḳatı muḥtāc

[643] Bu beyitte kafiye yoktur.
[644] Metinde bu kelime sehven iki kez yazılmıştır.

5293. Süleymān ol balıḳ sözin işitdi
Şoloḳ sāʿat orada ʿaḳlı gitdi

5294. Çü ʿaḳlına gelür dir ki i[y] Ḫallāḳ
Dükeli maḫlūḳa sensin ki Rezzāḳ

5295. Ġanī sensin Emīn sensin Ḫuẕāyā
Ḳamu maḫlūḳa virürsin ʿaṭāyā

5296. Faḳīrüm yoḳsulum üşde ḳatuñda
Gelüben yalvarurum ḥażretüñde

5297. İderüm tevbe ʿafv itgil günāhum
Ki sensin ʿafv idici Pāẕişāh'um

5298. Meger taḫta binübeni Süleymān
Götürüp yel ideridi o seyrān

5299. Anuñ altında atlular yürürdi
Süleymān anları küllī görürdi

ḤATTĀ (İẔĀ) ETEV ʿALĀ VĀDİ'N-NEMLİ ḲĀLET NEMLETUN YĀ EYYUHĀ'N-NEMLU'D-ḪULŪ MESĀKİNEKUM …[645]

[645] Neml, 18: "Nihayet karınca vadisine geldikleri vakit bir karınca, 'Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin, …' dedi."

5300. Meger ḳarınca evine iy insān
Cemīʿ-i leşkerile ol Süleymān

5301. Didi nemle i[y] ḳarınca girüñüz
Evüñüz içre bu demde duruñuz

… LĀ YAḤṬİMENNEKUM SÜLEYMĀNU VE CUNŪDUHU …[646]

5302. Tā ki başmaya sizi ol Süleymān
Daḫı anuñla ne ki vardur insān

5303. Buyurdı Ḥaḳ yele sözin getürdi
Süleymān'uñ ḳulaġına yetürdi

5304. Raʿiyyet şaḳlamaġı tā bile ol
O zeyne ġarḳ olmaya ḳıla ol

[164b]

… ḲĀLE RABBİ EVZİʿNĪ EN-EŞKURA NİʿMETEKE'L-LETĪ ENʿAMTE (ʿALEYYE) VE ʿALĀ VĀLİDEYYE …[647]

5305. Didi yā Rabb benüm göñlüme bayaḳ
Ki şükr-i niʿmetüñ idem ben iy Ḥaḳ

[646] Neml, 18: "… 'Süleymân ve ordusu (farkına varmadan) sizi ezmesinler.'…"
[647] Neml, 19: "… (Süleymân) dedi ki: 'Ey Rabbim! Beni; bana ve ana-babama verdiğin nimetlere şükretmeye sevk et! …' "

5306. Ki ʿālemde beni şāh idüp emlāk
Ve her dili daḫı iderüm idrāk

5307. Daḫı luṭf eyleyüp virdüñ nübüvvet
Vir imdi ben ḳuluñdan daḫı ḳuvvet

5308. Ki şükr-i niʿmet iderüm iy ʿAllām
Baña luṭf eyleyüben ḳılġıl iʿlām

… VE EN-AʿMELE ṢĀLİḤAN TERḌĀHU VE EDḪİLNĪ Bİ-RAḤMETİKE FĪ-ʿİBĀDETİKE'Ṣ-ṢĀLİḤĪN[648]

5309. Daḫı bir iş idem ki aña ḫoşnūd[649]
Olasın (aña) yarın sen i[y] Maʿbūd

5310. Ki yarın enbiyāyla ḳopalum ben
Bu dem luṭf eylegil bu ḳuluña sen

FETEBESSEME ḌĀḤİKEN MİN-ḲAVLİHĀ …[650]

5311. Buyurdı beyle taḫtın yire ḳodı
O ḳarıncayı ḳatına oḳudı

---

[648] Neml, 19: "… ve râzı olacağın sâlih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle sâlih kullarının arasına kat!"
[649] Bu kelime, **ḫoşnūẕ (خشوذ)** şeklinde yazılmıştır; ancak kafiye gereğince **ḫoşnūd (خشود)** şekli tercih edilmiştir.
[650] Neml, 19: "Süleymân, onun bu sözüne tebessüm ile gülerek…"

5312. Niçün dir ḳaçırursın bunları sen
Edebsizlik mi eyledük bugün ben

5313. Bu kez nemle didi ki yā Süleymān
Niçün ālime çaġrırsun i[y] sulṭān

5314. Melik iseñ bu dünyāda sen iy yār
Melik ḳıldı bize daḫı o Cebbār

5315. Baña ḳırḳ ḳat yiri virüpdür o Ḥaḳ
Ki her yirde vezīrüm var muḥaḳḳaḳ

5316. Bularuñ her biri ḥükmünde bayıḳ
Bilüñ ki vardurur ḳırḳ biñ ḫalāyıḳ

5317. Ger emr ide bize Allāhu Ẕü'l-menn
Helāk idevüz aña tā ki düşmān

5318. Varise dir nice çoḳ ola leşker
Egerçi biz żaʿīfüz bil i[y] server

[165a]

5319. Ki didi ki aña niçün ḳaçurduñ
Yürürken anları öte geçürdüñ

5320. Ḳarınca dir bu yirde vardur altun
İḫāṭa eylemişdür yiri bütün

5321. Benī Ādem ḳatı ṭammāʿ ider şāh
Bulardan ḳorḳmuşum ki bunda nā-gāh

5322. Yiri ḳazup çerimi öldüreler[651]
Bu yiryüzin fiġānla ṭolduralar

5323. Süleymān didi niçün ḳaçmaduñ[652] sen
Ḳarınca dir ki şāhum bunlara ben

5324. Melik olan gerekdür ide teşvīş
Belā vaḳtinde kendüyi duta pīş

5325. Raʿiyyet üzre ki ide maḥabbet
Özi bigi olara ide şefḳat

5326. Neden bildüñ bu ʿilmi diyü ṣordı
Cevābı çün Süleymān oña virdi

5327. Ḳarınca dir ṣanur mısın ki Allāh
Ḳamu ʿilmi saña virmişdür iy şāh

---

[651] Metinde bu kelime **öldüreyim (اولدوريم)** biçiminde yazılmıştır; ancak mana ve kafiye dikkate alınarak **öldüreler (اولدوره لر)** biçiminde değiştirilmiştir.
[652] Bu kelime ile bir öceki kelimenin yer değiştirilmeleri için işaretler konulmuştur ve bu metin oluşturulurken bu işaretlere uyulmuştur.

5328. Dükeli ʿilmi bir şahış o Sübḥān
Ḥaḳīḳat virmemişdür bil i[y] sulṭān

5329. Diler misiñ ki ögredem ṭapuña
Mesāʾīl çünki geldüm ḥażretüñe

5330. Süleymān didi ḳarıncaya ṣorġıl
Ne bilürsüñ cevābı daḫı virgil

5331. Didi ne diledüñ sen iy Süleymān
Ki virdi dünyāda saña o Sulṭān

5332. Didi ki salṭanat diledüm aña
Virüpdürür bu dem o Tengri baña

5333. Ki benden ṣoñra o resme muḥaḳḳaḳ
Kimesneye daḫı virmeye hiç Ḥaḳ

5334. Ḳarınca didi ki nolaydı Allāh
Senüñ bigi daḫı ḳılaydı bir şāh

5335. Ḥased ḳoḳusı gelür bu ḳatuñdan
Revā degül mi ki bütün özüñden

[165b][653]

5336. Sözin peyġāmbere degül sezā-vār
Ḥased eyleye dünyāda bil iy yār

5337. Ḳatı geldi Süleymān'a bu sözi
Ḳatı nāḳi̇r olupdur andan özi

5338. Girü dönüp Süleymān'a didi ol
Kişiye ṭoġru söz acı olur bol

5339. Girü didi daḫı ne diledüñ sen
Süleymān didi yüzük diledüm ben

5340. Ki ḥükmümde ola bu cümle ʿālem
Daḫı vaḫş[654] u ṭuyūr evlād-ı ādem

5341. Didi bilir misün nedür maʿānī̇
Diyeyin bilmeziseñ saña anı

5342. Cevāb itdi ki bilmezüm Süleymān
Diyeyin bunda maʿnā̱ ne i[y] sulṭān

5343. Yirüñ yüzünde ne ki vardur emlāk
Saña virdüm daḫı tā taḫt-ı eflāk

[653] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[654] Metinde bu kelime **ḫoş (خوش)** olarak yazılmıştır; ancak anlama göre **vaḫş (وحش)** şeklinde tashih edilmiştir.

5344. Dükelinüñ behāsı bir ḥacerdür
Ki maġrūr olma aña ki ḫaṭardur

5345. Bu dünyānuñ zīre Tengri ḳatında
Ḥaḳīḳat ḳadri yoḳdur ḥażretinde

5346. Gene ṣordı daḫı ne diledüñ sen
Süleymān didi yeli diledüm ben

5347. Ki ḥikmet ola ne ki ḳılarisem
İde anı aña ne kim buyursam

5348. Didi bilür misin nedir maʿānī
Ki virdi Ḥaḳ saña dünyāda anı

5349. Eyitgil didi anı bilmezüm ben
Nedür maʿnīyi bildürgil anı sen

5350. Didi maʿnī budur dünyāyı ʿAllām
Saña luṭf eyleyüben ḳıldı iʿlām

5351. Çü ölüm gele yel bigi çıḳısar
Hemān elüñde eylügüñ ḳalısar

5352. Ḳarınca sözini çünki işitdi
Ḳatı aġlayubanı zārī itdi

[166a]

5353. Yine ṣordı Süleymān’a daḫı sen
Ne diledüñ ki virdi saña Ẕü’l-menn

5354. Didi dīvleri cinnīleri Allāh
Benüm ḥükmümde ḳılmışdur ol āgāh

5355. Didi dilemeseñ anı iy şāh
Viriserdi melā’ik saña Allāh

5356. Zamānuñ āḫiri çünki olısar
O vaḳīt ulu peyġāmber geliser

5357. Ki olısardur anuñ adı Aḥmed
Çalap ḳatında olısar mü’eyyed

5358. Dilemeyiser ol girü Ḫuẕā’ya
Bu resme nesne iy ṣāḥib-hedāya

5359. Anuñ ḥükminde ḳıla ne melek var
Cihānı ḫalḳ iden ol ulu Cebbār

5360. Dönüp ḳarınca didi ki saña ad
Dimişlerdür ne maʿnīden idüñ yād

5361. Ḳarıncaya didi ki eydüñüz siz
Nedür maʿnī ki bilmezüz anı biz

5362. Didi budur maʿānī olġıl āgāh
Göñül baġlama dīvlere sen iy şāh

5363. Bu kez didi ḳarıncaya ögüt vir
Ḳarınca aña işit girü ne dir

5364. Ḫiṭāb idüp didi ki yā Süleymān
Özüñi çünki ḳıldı yirde sulṭān

5365. Raʿiyyetlerüñe şefḳat idesin
Özüñ bigi buları sen göresin

[166b]

5366. Ṣoruban bunlaruñ ḥālinden āgāh
Gerekdür olasın dāyim sen iy şāh

5367. Ne ki ṣanursuñ özüñe anı sen
Ne diledüñ ki virdi saña Ẕü'l-menn

5368. Zīre bunlara dinildi raʿiyyet
Gerekdür ideler anı riʿāyet

5369. Gice gündüz hemīşe ben çıḳarum
Bu ḳavmim üzre yine hep baḳarum

5370. Görürüm ḥāllerini ne ki olsa
Ḳılarum ʿadl olara ẓulm ḳılsa

5371. Eger ṣayru olalar ṣorarum ben
Düni gün bunları ḥıfẓ iderüm ben

5372. Taʿaccüb eyleyüp anuñ sözine
Dönüben söyledi ol kendüzine

5373. Didi ʿālemleri çoḳdur İlāh'uñ
Dü-ʿālem yaradan ol Pāẕişāh'uñ

5374. Diledi ol aradan döne girü
Ḳarınca dir Süleymān'a i[y] nīk-rū

5375. Revā degül ki dönesin girü sen
Ḳonuḳlıḳ itmeyince özüñe ben

5376. Süleymān girü dönüp didi aña
Ḳonuḳlıḳ ne idisersin di baña

5377. Didi ne ki virüpdür baña Allāh
Ḳonuḳlarum sizi anuñla iy şāh

5378. Rıżā virüp didi ki aña olsun
Ne ki vardur ḳonuḳlar bunda gelsün

5379. Çekürge budunı varup getürdi
Süleymān öñüne anı yetürdi

5380. Gelüp ḳarıncaya itdi ḫiṭābı
Benümle var çeri ki yoḳ ḥişābı

5381. Kime yetsün i[y] ḳarınca bu bir bud
Didi yetişdürür anlara Maʿbūd

5382. Anuñ azlığına baḳma iy ʿāḳil
Çalap berkātına baḳ olma ġāfil

[167a]

5383. Pes imdi virdi baña (bunı) Allāh
Çeriye virdi dirüz bilgil iy şāh

5384. Henüz olmadı bir ẕerre o noḳṣān
Bayaġı gibi ḳıldı anı Sübḥān

5385. Süleymān çünki anda anı gördi
Şoloḳ sāʿat yüzüni yire urdı

5386. Didi ki yā İlāhī ben żaʾīfüm
Ḳavī sensin i[y] Ḳādir ben naḥīfüm

5387. Girü gelübeni miḥrāba girdi
Tamāmet ḳırḳ gün o miḥrāb içre durdı[655]

VE TEFEḲḲADE'Ṭ-ṬAYRE FEḲĀLE MĀLİYE LĀ-ERĀ'L-HÜDHÜDE EM-KĀNE MİNE'L-ĠĀ'İBĪN[656]*

5388. Ṭaleb itdi ḳuşı bir gün Süleymān
İbüki anda bulmadı o sulṭān

5389. İbüki didi görmezüm ḳatumda
Ne oldı ki bulunmaz ḥażretümde

5390. Ḥikāyet beyledür ki çün Süleymān
Ḥüküm itmege nolur diyü ol ḫān

5391. İbük ilkin ḳamu ḳuşdan gelürdi
Durup üstin anuñ sāye iderdi

5392. İbük ḳarşusına dāyim dururdı
Süleymān ḥażreti anı görürdi

5393. Zīre severdi ol peyġāmber anı
Şu bilürdi o hüdhüd bī-gümānī

[655] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[656] Neml, 20: "Süleymân kuşlara göz atıp yokladı ve şöyle dedi: 'Hüdhüd'ü niçin göremiyorum? Yoksa kayıplara mı karıştı?' "
*Bu ayet siyah mürekkep ile yazılmıştır.

5394. Gerek oldı seferde aña çün şu
Bu kez yoḳlayuban dir ḳanı bubu

LĀ-U‘AẔẔİBENNEHU ‘AẔĀBEN ŞEDİDEN EV LĀ-EẔBAḤANNEHŪ EV LEYE’TİYENNİ Bİ-SULṬĀNİN MÜBİN[657]

5395. Ḳaḳıyup dir idiserüm ‘aẕābı
Ya öldürem yaḫūẕ vire cevābı

5396. Ki ḳanda gitdi ḳoyup ol ḳatumdan
Niçün ayrıldı dāyim ḥażretümden

5397. Seḥer vaḳtden o hüdhüd geldi girdi
Süleymān’uñ o ḳarşusında ṭurdı

[167b]

5398. Didi ḳande idüñ ki ṣorarum ben
Ki ḳātumda degülidüñ bugün sen

… FEḲĀLE EḤAṬTU BİMĀ LEM TUḤİṬ BİHİ VE Cİ’TUKE MİN-SEBE’İN BİNEBE’İN YAḲİN[658]

5399. Dir irişdüm yire ki irmedüñ sen
Görüp ṭuram anı ki görmedüñ sen

[657] Neml, 21: “Bana (mazeretini gösteren) apaçık bir delil getirmedikçe kesinlikle onu ağır bir şekilde cezalandıracağım, ya da kafasını keseceğim.
[658] Neml, 22: “… (Süleymân’a) şöyle dedi: ‘Senin bilmediğin bir şey öğrendim. Sebe’den sana sağlam bir haber getirdim’.”

5400. Bu sözünden daḫı ḳaḳır Süleymān
Yaḳın oldı ki öldüre iy insān

5401. İbük didi Sebeʾ şehrinden iy şāh
Gelürüm ki ḫaber işit ol āgāh

İNNĪ VECEDTU'MRAʾETEN TEMLİKUHUM VE ʾŪTİYET MİN-KÜLLİ ŞEYʾİN VELEHĀ ʿARŞUN ʿAẒĪM[659]*

5402. Didi bir ʿavreti gördüm ki vallāh
Ki[660] ol iḳlīm anı itmişdürür şāh

5403. Mebāliġ niʿmeti var ḥaddi yoḳdur
Daḫı emlākı yiryüzünde çoḳdur

5404. Anuñ vardur ulu taḫtı i[y] sulṭān
O resme dünyāda görmedi insān

5405. Muḳayyed olmadı hüdhüd sözine
Daḫı baḳmadı anuñ hiç yüzine

VECEDTUHĀ VE ḲAVMEHĀ YESCUDŪNE Lİ'Ş-ŞEMSİ MİN-DŪNİLLAHİ VE ZEYYENE LEHUMU'Ş-ŞEYṬĀNU …[661]

[659] Neml, 23: "Ben onlara (Sebe halkına) hükümdarlık eden, kendisine her şeyden bolca verilmiş ve büyük bir tahtı olan bir kadın gördüm."
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[660] Kâğıdın bu kısmına mürekkep damlamış olduğu için bu kelime tahminen okunmuştur.

5406. Dönüp girü didi gördüm oları
Ḥaḳ'ı ḳoyup büte ṭapar ne varı

5407. İşidüben yirinden sıçradı ol
Ḥaḳ'a ṭapmaz diyübeni ṣorar ol

ḲĀLE SENENẒURU EṢADAḲTE EM KUNTE MİNE'L-KĀẒİBĪN[662]

5408. Eyü hüccet (ki) getürdüñ baña sen
Görüserüm sözüñ gerçek midür ben

5409. Anuñ varidi bir eyü vezīri
Ḳatı ʿālimidi yoḳdı naẓīri

5410. Oḳurdı dāyimā Tevrīt ol er
Adı Āṣaf idi anuñ i[y] server

[168a]

5411. Oḳudup Āṣaf'ı ol dem aña dir
İbük getürdi bu resme ḫaber dir

5412. Yirüñ yüzine ḳılmışdur beni şāh
Nicesi yirde baʿżı ġayrı Allāh

[661] Neml, 24: "Onun ve kavminin Allâh'ı bırakıp güneşe taptıklarını gördüm. Şeytan onlara yaptıklarını süslü göstermiş. …"
[662] Neml, 27: "Süleymân, Hüdhüd'e şöyle dedi: 'Doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın, göreceğiz."

5413. Didi Āṣaf kime dilerse Sübḥān
Vire mülkini aña ḳıla sulṭān

5414. Dilerseñüz ki taḥḳīḳe bilesiz
Bu arada bir iş muḥkem ḳılasız

5415. Yazı yazup ibüke eyle teslīm
Ki Ḥaḳ yolın idüñ anlara taʿẓīm

5416. Dīne daʿvet ḳıl anları i[y] sulṭān
Ola ki gelüp olalar Müselmān

5417. Eger gelmezise ki ola maʿẕūr
Çeri çeküp idevüz anı maḳhūr

5418. Süleymān dir gerekdür aña nāme
Yazılı hepisine ḫāṣṣ u ʿāme

5419. Didi Āṣaf ki sözinde ol irād
Olaruñla Ḫuẕā'yı eylemiş yād

5420. Biri Allāh'durur birisi Raḥmān
Birisidür Raḥīm bilgil i[y] sulṭān

5421. Dilerseñ anı yazam iy muʿaẓẓam
Zīre yoḳ ayruḳ anda ism-i aʿẓam

5422. Pes emr itdi aña yazıla nāme
Bu kez Āṣaf eline aldı ḫāme

5423. Birez Belḳīs'e idüben ḫiṭābı
Süleymān'a nedür dir bu kitābı

5424. Senüñ ḳatuña ki Belḳīs şāhsın
Sebe iḳlīminüñ küllīne māhsın

ELLĀ TA'LŪ 'ALEYYE VE'TŪNĪ MÜSLİMĪN[663]

5425. Ululıḳ mı idersin baña iy şāh
Dirüm sözi işidüp olġıl āgāh

5426. Gel imdi ḳavmüñile ol Müselmān
Ṭap Allāh'a getürgil baña īmān

[168b]

5427. Süleymān'uñ gerçi (dir ki) bu mektūb
Velīkin Tengri'nüñdür adı maḥbūb

5428. Ṣaḳınuñ 'āṣī olmañ Allāh'a siz
'İḳāb itmeyevüz tā ki size biz

[663] Neml, 31: " (Mektubun) içinde 'Bana karşı büyüklük taslamayın ve teslimiyet göstererek bana gelin.' denilmektedir."

İẔHEB Bİ-KİTĀBĪ HĀẔĀ FEELḴİH İLEYHİM ŞÜMME TEVELLE ʿANHUM FANẒUR MĀZĀ YERCİʿŪN[664]*

5429. Çü yazdı hüdhüde itdi ḫiṭābı
İlet ol ʿavrete dir bu kitābı

5430. Aluban nāmeʾi hüdhüd götürdi
O Belḳīsʾüñ sarāyına yetürdi

5431. Delükden varuban içerü girdi
O şāhuñ saġ eline ṣunıvirdi

5432. Girü uçupdur ocaḳa ḳonar ol
Görüp Belḳīs taʿaccüb eyledi bol

5433. Süleymānʾuñ açup adını gördi
İbüke girü dönübeni ṣordı

5434. Didi kim gönderüp seni baña
İbük söze gelüben söyler aña

5435. Daḫı dīvler daḫı cin daḫı insān
Daḫı yel daḫı ḳuş şāhı i[y] sulṭān

[664] Neml, 28: "Benim şu mektubumu götür onlara at, sonra da yanlarından ayrıl ve ne sonuca varacaklarına bak!"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

5436. Pes imdi beglerini hep ḳatına
Oḳudı ne ki vardur ḥażretine

5437. Yüzin idüp didi ki geldi nāme
Bir uludan yazılmış ḫāṣṣ u ʿāme

5438. Bitisini baña getürdi bir ḳuş
Dutuñ imdi biti sözine dir güş

5439. Ne ki varidi mektūbında Belḳīs
Beyān itdi ḳamu aña di telbīs

ḲĀLŪ NAḤNU ŪLŪ ḲUVVETİN VE ŪLŪ BE'SİN ŞEDİDİN VE'L-EMRU İLEYKİ …[665]

5440. Didi bunlara ki fetvā virüñ siz
Anuñile ne ideyüz bugün biz

5441. Erenler ʿaḳlı ʿavretdendür ekşer
Nisānuñ ʿaḳlı enḳaṣdur ki eşher

[169a]

ḲĀLET İNNE'L-MÜLŪKE İḎĀ DAḪALŪ ḲARYETEN EFSEDŪHĀ VE CAʿALŪ EʿİZZETE …[666]

[665] Neml, 33: "Dediler ki: 'Biz güçlü kimseleriz ve çetin savaşçılarız. Emir senin. …"

5442. Bular Belḳīs'e dönüp itdi aḳvāl
Ki çoḳdur bizde envāʿ dürlü emvāl

5443. Daḫı sāẕ u seleb çoḳdur be-ġāyet
Şecāʿat ḫoẕ bilürsiz bī-nihāyet

5444. Velīkin ḥüküm emr ü ʿadl u dād
Senüñdür olmuşuz emrüñe münḳād

5445. Ne ki bize buyursañ dutaruz iy şāh[667]
Dutaruz emrini olġıl sen āgāh

5446. Didi Belḳīs bulara ki iy aḫbār
Çü ol şāh bunda gele biti āḫir

5447. ʿAzīzleri ẕelīl eyleye anlar
Ara yirde çıḳa hem nice cānlar

VE İNNĪ MÜRSİLETÜN İLEYHİM Bİ-HEDİYYETİN FENĀẒİRETUN BİME YERCİʿU'L-MÜRSELŪN[668]

5448. Pes imdi bil ola ki elçi ṣala(m)
Anuñ aḥvālini ben küllī bilem

---

[666] Neml, 34: "(Kraliçe Belkıs) şöyle dedi: 'Krallar bir memlekete girdi mi, orayı harap ederler ve halkının ileri gelenlerini …"
[667] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[668] Neml, 35: "Ben onlara bir hediye gönderip elçilerin ne haber ile döneceklerine bakacağım."

5449. Hediyye gönderem elçiyle aña
Görem ne dürlü gelür girü baña

5450. Ḳabūl ider mi virdügüm hedāye
Ḳabūl itmez mi yāhūẕ ol ʿaṭāyā

5451. Eger emvāl anuñ ḳatunda maḳbūl
Ola gönderüserüm aña ki bol

5452. Anuñla anı ḫoşnūẕ iderüm ben
Ya emvāli ḳatumda niderüm ben

5453. Süleymān'a bu kez yazdı cevābı
Didi hüdhüd getürmişdür kitābı

5454. Naẓar ḳılup oḳudum küllī anı
Sözüñi fehm ḳıldum bī-gümānī

5455. Viribidüm bu dem elçi ḳatuña
Teberrük viribidüm ḥażretüñe

5456. Ḫaber getüre baña ol ṭapuñdan
Āgāhum ola benüm ta ḳapuñdan

[169b]

5457. Viribidüm biñ atı küllī ḳara
Gözi çaḳır yüzi aġ aña yāra

5458. Ve her bir atı bir ḳula virüpdür
Başına her bir uyan ki urupdur

5459. Gümüş altunile düzetmişidi
Ve incü laʿliden dizilmişidi

5460. Ve dört öküz getürdiler eger ḫūb
Ve çūlları varidi ḳatı merġūb

5461. Ve dört külçe ẕehebden itmişidi
Ḳamu elçiye teslīm itmişidi

5462. Uyanın aluban ḳullar yiderler
Süleymān'dan yaña ḳamu giderler

5463. Bular gelmezden öñdin bilgil iy yār
Süleymān'dan irişdürdiler aḫbār

5464. İşidüben buyurdı ki Süleymān
İderler dört biñ altun külçe iy yār[669]

5465. Ve dört biñ ṭon idübeni getürdi
Ve dört biñ ḫādime anı giyürdi

5466. Ve her birisine çevgān virdi
Alup meydāna girüp anda durdı

[669] Bu beyitte kafiye yoktur.

5467. Çü elçi gelüben meydāna girdi
O dört biñ öküzi hep anda gördi

5468. Bularuñ öküzinden daḫı evlā
Ve ḳatımda daḫı hem andan aʿlā

5469. Didiler dört iledürüz biz aña
Bu dört biñ dört diyüben ḳaldı ṭaña

5470. Bu kez andan aluru daḫı vardı
O resme anı dört biñ anda gördi

5471. O sözin eyledi ġāyet melāmet
Hebādur işümüz diyü nedāmet

5472. Oradan yürüdi daḫı ilerü
Görür dört biñ ḳulı anda i[y] nīk-rū

[170a]

5473. Bularuñ ḳullarundan daḫı evlā
Ki ġarḳ olmuş ẕeheble ol mücellā

5474. Görüben elçi işlerine geldi
Bu kez andan ilerü daḫı geldi

5475. Sarāyuñ ḳātına elçi ki irdi
Yetür dört biñ kerāmet anda gördi

5476. Didi elçi ki ġayb ola ḳatında
İledevüz bu dördi ḥażretinde

5477. ʿAceb nice idelüm diyü teşvīş
Çeküpdür ki yoḳdur ki bunda hem iş

5478. Na-gāhın gördi dört külçe yiri var
Bıraḳdı utanup anda ol iy yār

5479. Buyurmışdı ki zīrā ki Süleymān
Ki dört külçe yirin ḳoya iy insān

5480. Süleymān ḥażretine çün girürler
Hevā yüzünde taḫtını görürler

5481. Çıḳuban üstine taḫtuñ oturmuş
Benī Ādem ü dīvler ḳarşu durmuş

5482. Ve ḳuşlar gelübeni ẓıll olupdur
Ve dört yanını perrīler alupdur

… ḲĀLE ETUMİDDŪNENİ Bİ-MĀLİN FEMĀ ĀTĀNİYELLĀHU ḪAYRUN MİMMĀ ĀTĀKUM BEL ENTUM …[670]

5483. Süleymān söyledi bunlara fī'l-ḥāl
Nedür baña getürdügüñüz emvāl

5484. Ya ki aldar mısın mālile bu kez
Ḳatuñuzdadur o sizüñ muʿazzez

5485. Baña virmişdürür emvāli ol Ḥaḳ
Ḥisābını girü ol bile ancaḳ

5486. Daḫı virmişdürür baña nübüvvet
Çeriyle eylemişüm size daʿvet

5487. Görüben ger uyasız Allāh'a siz
Ḳatı ḫoş dutarız ḳamuñuzı biz

5488. Eger dutmazsañuz bī-ḥadd u leşker
Viribiyüm götüre sizi iy yār

[170b]

5489. Pes elçiler girü Belḳīs ḳatına
Gelüp dir ne ki gördi ḥażretine

[670] Neml, 36: "… Süleymân ona şöyle dedi: 'Siz beni mal ile desteklemek (ve böylece etkilemek) mi istiyorsunuz? Oysa Allâh'ın bana verdiği size verdiğinden daha hayırlıdır. Fakat …' "

5490. Didi o resme şāh ile nic'idem
Getürüserdürür bize öbür ġam

5491. Pes evlā oldurur ben aña münḳād
Olam ḥükminde ne ḳılsa ol irşād

5492. Yaraḳ eyledi ki vara ḳatına
Çeriyle ol Süleymān ḥażretine

5493. İbüke söyledi ki anda varġıl
Olaruñile dāyim bile durġıl

5494. Ne söyleşür ne dirler baña girü
Ḫaber getür bulardan sen i[y] nīk-rū[671]

5495. Pes o Belḳīs'e vardı girü o yār
Getürür her gün andan aña aḫbār

5496. Çü ḳaṣd itdi Süleymān din baña ol
Yaraġ itdi anuñçün ki ḳatı bol

5497. Ḫaberde şeyledür çün elçi gitdi
Süleymān'uñ aña vaṣfın eyitdi

[671] Bu beytin tamamı harekeli olarak yazılmıştır.

5498. Henüz ḳızoġlanidi itdi fikret
Ola ki beni idine o ʿavret

5499. Anuñ taḫtını vaṣf itmişdi buʾbuʾ
Süleymān göñül düşmüşdi i[y] nīk-rū

5500. O bir taḫtidi indirdi o sulṭān
Gümüşden dört ayaġında var arslan

5501. Zevāyāsında dört ṭāvūs ḳonulmuş
Ve gözlerine yāḳūt oturulmuş

5502. Ki anuñ altmış arşun uzunıydi
Ve ḳırḳ arşun daḫı hem eniyidi

5503. Çü Belḳīs bunca yolı almışidi
Ve bir menzil daḫı yol ḳalmışidi

ḲĀLE YĀ EYYUHĀ'L-MELEʾŪ EYYÜKUM YEʾTĪNĪ Bİ-ʿARŞİHĀ ḲABLE EN-YEʾTŪNĪ MÜSLİMĪN[672]

5504. Didi kim evvelā ʿarşın getüre
O gelmedin anı baña yetüre

[672] Neml, 38: "Süleyman, 'Ey ileri gelenler! Onlar bana teslim olmadan önce hanginiz bana onun (kraliçenin) tahtını getirebilir?' dedi."

[171a]

ḲĀLE ʿİFRĪTUN MİNE'L-CİNNİ ENĀ ĀTĪKE BİHĪ ḲABLE EN-TEḲŪME MİN-MAḲĀMİKE …[673]

5505. Didi ʿifrīt getüreyin ben anı
Yirüñden dururın sen bī-gümānī

5506. Süleymān didi gerek daḫı taʿcīl
Ki itmedin bu yirüm daḫı tebdīl

ḲĀLE'L-LEẔĪ ʿİNDEHU ʿİLMÜN MİNE'L-KİTĀBİ ENĀ ĀTĪKE BİHĪ ḲABLE EN-YERTEDDE …[674]

5507. Eyitdi şol kimesne ki ḳatında
ʿİlim vardur kitābdan ḥażretinde

5508. Ol eḥāḳḳdur ki yoġidi naẓīri
Süleymān'uñ olaydı hem vezīri

5509. Gözüñ yumup açınca ben getürem
Senüñ ḥażretüñe anı yetürem

[673] Neml, 39: "Cinlerden bir ifrit 'Sen yerinden kalkmadan ben onu sana getiririm.' … dedi."
[674] Neml, 40: "Kitaptan bilgisi olan biri, 'Ben onu, gözünü kapayıp açmadan önce sana getiririm.'… dedi."

… FELEMMĀ RAĀHU MÜSTAḲİRREN İNDEHU ḲĀLE HĀẔĀ MİN-FAḌLİ RABBİ …[675]

5510. Çü yumdı gözin açdı ki ḳatında
Ḳarār itmiş o taḫtı ḥażretinde[676]

5511. Çü anı görüben ḳatında ol şāh
Didi ki işbudurur fażl-ı Allāh

5512. Diledi ki Süleymān'uñ ḳatına
Gire Belḳīs o şāhuñ ḥażretine

5513. Didi ki taḫtın urun ki görelüm
Bilürüm biz anı aña ṣoralum

5514. Süleymān kendü taḫtına oturdı
Anuñ taḫtını ḳarşuya getürdi

5515. İçerü girdi Belḳīs tācu altun
Düzülmiş laʿl (ü) yāḳūt ile bütün

5516. Yüzine hem niḳābı dutmuşidi
Ki dürrī cevherile örtmüşidi

[675] Neml, 40: "… Süleyman, tahtı yanında yerleşmiş görünce şöyle dedi: 'Bu Rabbimin bana bir lütfudur.'… "
[676] Bu beyit herekeli olarak yazılmıştır.

5517. Geçüp oturdı taḫtına o Belḳīs
Süleymān itmişidi anı telbīs

5518. Zīre işbunda maḳṣūd-ı Süleymān
Olaydı beyle zeyrekligin ol ḫān

[171b][677]

5519. Zīre begler gerekdür zeyrek ola
Dükeli ḳavmi üzre ola evlā

5520. Çü oturdı o taḫta baḳdı Belḳīs
Süleymān itmişidi anı telbīs

5521. Süleymān'dan Āṣaf didi ki ṣorġıl
Bilür mi taḫtını sen bunı görgil

5522. Bu kez Āṣaf dönüben aña ṣordı
O taḫtuñ üstine çünki oturdı

FELEMMĀ CĀ'ET ḲĪLE EHĀKEẔĀ 'ARŞUKİ ḲĀLET KEENNEHU HUVE …[678]*

5523. Senüñ taḫtuñ nicedür didi aña
Ṣanasın ki bu oldur didi aña

[677] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[678] Neml, 42: "Belkıs gelince, 'Senin tahtın böyle mi ?'denildi. O da, 'Sanki o! ...' dedi."
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

5524. Süleymān gülüben didi ʿalāmet
Bunuñ şāhlıġına budur emāret

5525. Velīkin ne olayidi bu insān
Olayidi bu dem bunda Müselmān

… VE ŪTĪNĀ'L-ʿİLME (MİN-ḲABLİHĀ) VE KÜNNĀ MÜSLİMĪN[679]

5526. Çü işitdi sözini Belḳīs anuñ
Müselmānum dir olmasun gümānuñ

5527. Ki andan öñ ki saña gelmişidüm
Beni yaradanı ben bilmişidüm

5528. Aña īmān getürüp secde itdüm
Aña küfri ḳoyuban aña itdüm

5529. Bu kez didi aña girü Süleymān
Sebeb neyidi ki olduñ Müselmān

5530. Didi baña biti ki yazmışidüñ
O hüdhüdin baña göndermişidün

[679] Neml, 42: "… Fakat zaten (daha önce) bize bilgi verilmişti ve biz teslimiyet göstermiştik."

5531. Anuñ içinde yazmışduñ ulu ad
Çü gördüm anı bildüm eyledüm yād

5532. O vecdin Allāh'a itdürdüm taṣdīḳ
Müselmān olmuşumdur diyü taṣdīḳ

[172a]

5533. Süleymān dönübeni ṣordı aña
Nice addur o yazduġumı saña

5534. Didi Belḳīs şāh **Bismillāh**'ı[680] sen
Yazıpdurduñ ki gördüm bitide ben

5535. Didi yā eylügidir ki ḳatumda
Olupdurur hemīşe ḥażretümde

5536. Diyin ʿışḳumdurur göñlümde dāyim
Ve hem mülkim durur elimde ḳāyim

5537. Çü virdiydi baña bildüm o sulṭān
Cömerd Tengri'dür oldum Müselmān

5538. Taʿaccüb eyledi Belḳīs sözine
Taḥammül itdürür dir ḥażretine

5539. Çü Belḳīs Allāh'a didi īmān
Ol evvel ḥāline oldı peşīmān

[680] **Allah'ın adıyla…** (Fatiha, 1)

5540. Ki ġayr allāha iderdi ʿibādet
O yavuz işi itmişidi ʿādet

5541. Öñine düşdi bu kez ki Süleymān
Anı ʿavret idine bil iy insān

5542. Viribir evine Belḳīs ol şāh
Ki görübeni evini ol āgāh

5543. Anuñ yetmiş daḫı dört[681] ʿavreti var
Ödeki Belkīs aña geldi iy yār[682]

5544. Süleymān'uñ evinde ṭurdı ḳırḳ gün
Virürdi āfet-i ḫoş-zeyn aña ṭon

5545. Daḫı dört yüz anuñ vardı cevāri
Be-ġāyet ḫūbidi bu ne ki varı

5546. Süleymān'a gelüp dirler o ki ḫūb
Bu ʿālemde naẓīri yoḳ o maḥbūb

5547. Velīkin baldurı ḳılludur ol şāh
Diledi baldurından ola āgāh

[681] Bu kelime burada, sehven, iki defa yazılmıştır.
[682] Bu mısranın tamamı ile bir öneki mısranın yarısı, ince uclu farklı bir kalem ile farklı bir stilde yazılmıştır.

5548. Buyurdı dīvlere ki anda şıfāt
Ki anuñ baldurına olar rü’yet

5549. Düzerler sırçadan bir nehri iy yār
Anuñ öñüne çekmişlerdi dīvār

[172b][683]

ḲĪLE LEHĀ’D-ḪULĪ’Ṣ-ṢARḤA FELEMMĀ RAETHU ḤASİBETHU …[684]

5550. Dīvār ardında durmuşdı Süleymān
Didiler Belḳīs’e gir köşke iy ḫān

5551. Gelüben çünki Belḳīs aña baḳar
Şanur ki ırmaḳ olmuşdurur aḳar

5552. Eteklerin dürüben aña girdi
Dīvār ardından ol şāh anı gördi

5553. Çü şu degül ne bilür Belḳīs anı
Düzülmiş sırçadan ol bī-gümānī

… ḲĀLET RABBĪ İNNĪ ẒALEMTU NEFSī VE ESLEMTU MAʿA …[685]*

[683] Bu safanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[684] Neml, 44: “Ona, ‘Köşke gir!’ denildi. Köşkü görünce onu (zeminini) derin bir su sandı ve eteklerini topladı. …”
[685] Neml, 44: “… (Belkıs), ‘Ey Rabbim! Şüphesiz ben nefsime zulmetmiştim. Şimdi ise (Süleymân) ile birlikte …” dedi.
*Bu ayet siyah mürekkeple ve ince uclu farklı bir kalem ile farklı bir stilde yazılmıştır.

5554. Utanmaḳdan dir iy Muʿṭī’l-ʿaṭāyā
Özüme ẓulm itdüm ben Ḫuẕāyā

5555. Müselmānile Allāh’a Müselmān
Ḥaḳīḳat olmuşum iy ulu Sulṭān

5556. Pes oḳudı o dīvleri ḳatına
Ḳılın gidermekiçün ḥażretine

5557. Gerçi getürdi zer niceyle itdi
Ne ki ḳıl varidi hep bitdi

5558. Nikāh idüp Süleymān aldı anı
Ol ile girü virdi bī-gümānī

5559. Dükeli leşkeri oldı Müselmān
Resūlullāh’a getürdiler īmān

5560. Dükeli ʿavretinden anı ol şāh
Dutardı ḫoş olagör bundan āgāh

5561. Süleymān taḫtın aña virdi girü
Üzerinde otururdı i[y] nīk-rū

5562. Süleymān cemʿ idüp cinile insi
Didi bir taḫt gerekdür ola ʿaḳsi

5563. O Belḳīs taḫtınuñ ʿaḳsince ola
Cihānda kimsenüñ olmamış ola

[173a]

5564. Meger varidi bir dīv ṣaḥra ulu
Didi ki ben idem olmaya taylu

5565. Didi her ne dilerseñ anı alġıl
Didigüm bigi baña taḫt ḳılġıl

5566. Pes ol ṣaḥrā düzetdi taḫt-ı aʿlā
Gümüş altunile olmuş mücellā

5567. Düzetdi dört ayaġında ol arslan
Ṭılısm itmişidi içinde insān

5568. Şu dem ki taḫta bineydi o server
Feminden saçaridi misk ʿanber

5569. Eger ġayrı kişi bineydi iy yār
Feminden saçaridi şeyle ol nār

5570. Helāk ideridi yandurup anı
Daḫı ḳurtulmazidi aṣlā cānı

5571. Daḫı eylemişidi iki arslan
Eger ḳaṣd eylese ġayra Süleymān

5572. Ki bineydi o taḫta iki arslan
Aña ḥamle iderlerdi iy insān

5573. İki kerkes ṭurupdururdı her gāh
Dileridi ki taḫta çıḳa ol şāh

5574. Ḳanad açuban aġzını açardı
Feminden gül ṣuyını saçaridi

5575. Anuñ saġında altmış kürsü olmış
Ve ṣol yanında hem-çü eyle itmiş

5576. O ʿālimler gelüben otururlar
Ve cühhāl ḳarşu ayaġın ṭururlar

5577. Anuñ taḫtında eylemişdi arslan
O taḫtı dönderürdi bil iy insān

5578. Süleymān ḥażretine kim ki gelse
Yalan daʿvī içün ki anı görse[686]

[686] Metinde bu kelime **görmez (كورمز)** şeklinde yazılmıştır; ancak kafiye ve mana gibi unsurlar dikkate alınarak **görse (كورسه)** şekli tercih edilmiştir.

5579. O heybetden ḳatı ḳorḳardı cānı
Mecāli yoḳdı söyleye yalanı

5580. Nefîs ṭonlar giyübeni Süleymān
Otururdı çıḳup taḫta iy insān

[173b]

5581. Ẕehebden tācı başına ḳoridi
O Tevrît'i on āyet oḳuridi

5582. Bu resme idübeni dāyimā ol
Bu ḫalḳ işine oluridi meşġūl

5583. Çü on üç yıl bunuñ üzre ki geçdi
Süleymān dünyādan ʿuḳbāya göçdi

5584. O taḫtı Ḳuds'da itmişlerdi pinhān
Tā ki taḫt Naṣıra ʿālemde sulṭān

5585. Olup dünyāyı eyledi musaḫḫar
İşitmişdi meger ol taḫtı olar

5586. Ki itmişler anı ṣaḥrāda pinhān
Diledi çıḳara anı o sulṭān

5587. Ṭılısımile ḳomışlardı anı
Elin şoydı uruban bī-gümānī

5588. Ḳaḳıyuban o taḫtı pāreletdi
Anuñ ḳamusını deñize atdı

SÜLEYMĀN'UÑ YÜZÜGİ ALINDUĠI ḤİKĀYETDÜR[687]

5589. Süleymān'uñ elinde ne ki memlūk
Varidi çıḳdı elden oldı meflūk

5590. Sebeb olidi şāhlıġa hep anuñ
O ḳaşındaydı olmasun gümānuñ

5591. Çıḳarmışdı anı cennetden Ādem
Musaḫḫar oldı anuñile ʿālem

5592. Ol aduñ ḥürmetinden ki yazılmış
Yüzük ḳaşında o görklü ḳazılmış

5593. Ḳatı ʿizzet ideridi Süleymān
Ṭahāretsiz anı dutmazdı iy cān

5594. Dilese ki vużū[688] ideydi her gāh
Virürdi bir emīn ḳulına ol şāh

[687] Hz. Sülayman (a.s.)'ın yüzüğünün alındığı hikâyesidir.
[688] Metinde, **vużū' (وضوء)** şeklinde yazılması gereken bu kelime metinde "**hemze**"siz olarak **vużū (وضو)** şeklinde yazılmıştır.

5595. Meger bir gün bulunmamışdı o ḳul
Ki ola dutmaġa yüzügi meşġūl

5596. Girüben bir dīv anuñ ṣūretine
Süleymān'uñ gelür ol ḥażretine

[174a]

5597. Aluban yüzügi fī'l-ḥāl götürdi
Ṣoḳup barmaġına taḫta oturdı

5598. Gelüben gördi ki taḫta oturmuş
Ḳalan ḫalḳ aña ḳamu ḳarşu durmuş

5599. Süleymān'um dimege ḫavf itdi
Dönüben yazılara dutdı gitdi

5600. Süleymān'um dise ḳande o server
Gülerlerdi aña bil iy birāẕer

5601. Delü olmuş bu kişi dirleridi
O söz içün aña sögerleridi

5602. Meger baḥruñ kenārında yürürdi
Balıḳçılar balıḳ avlar görürdi

5603. Virüben yarım aḳçeye yirişdi
Zīre açlığı igen ḥadde aşdı

5604. Buçuġa günde balıḳ aluridi
Ḥaḳ'a dāyim ʿibādet ḳılaridi

5605. Bunuñ üzre geçüp dururdı ḳırḳ gün
Firāsetle didi Āṣaf ki bir gün

5606. Bu taḫta oturan hergiz Süleymān
Sözine beñzemez bilüñ iy insān

5607. Ve ḳamu ehli didiler bu kişi
Süleymān fiʿline beñzemez işi

5608. Benī İsrā'īl içinde olur fāş
Bu söz ki söyledi Āṣaf i[y] ḳardaş

5609. O dīv ḳorḳup yüzügi baḥre atdı
Şu sāʿat bir semek yüzügi yutdı

5610. Diledi ki Süleymān'ı ol Allāh
Yüzük yirine girü eyleye şāh

5611. Anı aġcılar eline düşürdi
Ol aġcılar ḥaḳıyçün aña virdi

5612. Şoloḳ dem balıġuñ ḳarnını yardı
İçinde balıġun yüzügi gördi

5613. Feraḥ olup anuñ göñli be-ġāyet
Şükür ḳıldı Ḫuẕā'ya bī-nihāyet

[174b]

5614. Bilür ki Ḫaḳ Teʿālā aña girü
Virüpdür şāhlıġı aña i[y] nīk-rū

5615. Geçürdi serīrine ol Süleymān
Bayaġı bigi ḫalḳa oldı sulṭān

5616. Dükeli ḫalḳ aña itdi iṭāʿat
Anuñ ḥükmünde oldı il vilāyet

5617. Çü irdi āḫirine ʿömri fānī
Yaḳın olmuşidi ki vire cānı

5618. Girüp miḥrāb içinde gice gündüz
ʿİbādet itmege dutmuşidi yüz

5619. Buyurmışdı ki her yire bir işi
Hemīşe işleridi bil i[y] kişi

5620. Dutar baş aġrısı anı i[y] meh-rū
Olur dört ay yedi gün ḥāli ṣayru

5621. Girüp miḥrāba iderdi iṭāʿat
Baş aġrısı ḳatı oldı be-ġāyet

5622. ʿAṣāya tekye idüben Süleymān
Dururdı geldi aña Ḳābż-ı cān

5623. Anuñ cānını ḳabż (itdi) melek bil
Virirdi Ḥaḳ Teʿālā anı bir yıl

ḤİKĀYET-İ ẒEKERİYYĀ ʿALEYHİ'S-SELĀM[689]*

5624. Düşürmedi ʿaṣādan anı aʿlām
Anı itmedi kimesneye iʿlām

5625. Velīkin dābbetü'l-arż yedi anı
ʿAṣā ṣınup düşer ol bī-gümānī

5626. Bilürler ki Süleymān ölüpdür
Hemān anda anuñ cismi ḳalıpdur

5627. Ḫaberde şeyledür bilgil ḥikāyet
Ululardan olupdurur rivāyet

[689] Hz. Ẕekeriyyā (a.s.)'nın hikâyesidir.
*Bu başlıkta Hz. Ẕekeriyyā (a.s.)'nın hikâyesine geçildiği söylense de müteakip altı beyit boyunca Hz. Süleymân (a.s.)'dan bahsedilmektedir.

5628. Benī İsrā’īl içinde iy ʿāḳil
Yedi biñ enbiyā varidi kāmil

5629. Yigirmi biñ daḫı ʿālim varidi
Bu ḫalḳa ortasında rehberidi

[175a]

5630. Benī İsrā’īl’e gönderdi ol Ḥaḳ
Ẕekeriyyā ḳılup nebī muḥaḳḳaḳ

5631. Ẕekeriyyā nebī ḳılmışdı Allāh
Ḳızındandı Dāvūd’uñ olġıl āgāh

5632. Benī İsrā’īl’e ḳılmışdı irsāl
Ki daʿvet eyleye ḳılmaya iḥmāl

5633. Vaʿaẓ iderdi ḫalḳa bil o kişi
Naṣīḥat itmekidi dāyim işi

5634. Ṣıfātına ḳoşuşup anı Allāh
Yemīn itdi bu mevżuʿda ol āgāh

ḲĀF HĀ YĀ ʿAYN ṢĀD[690]

[690] Meryem, 1: **“Kāf Hā Yā ʿAyn Ṣād”** (Kur’an-ı Kerim’de yirmi dokuz sûrenin başında yer alan bu gibi harflere “Hurûf-i mukattaa” veya “Mukatta’ât” (Arap alfabesindeki adlarıyla, tek tek okunan harfler) denir. Anlamlarını kesin olarak bilmediğimiz bu harfler üzerinde tefsir bilginleri çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Bunlar arasında, bu harflerin; başında bulunduğu sûrenin adı, ya da Allah Teâlâ ile Hz.Peygamber arasında birer şifre olduğu görüşleri ağırlık kazanmıştır.)

5635. Beyān itdi ḥurūfı İbn-i ʿAbbās
Fehim idüñ beni imdi siz iy nās

5636. Budur maʿnī ne ki vardur ḫalāyıḳ
Yeterüm rızḳını virmegi bayıḳ

5637. Ve şunlar ki yolundan azdı ġāyet
Yeterüm anlara idem hidāyet

5638. Ve her kime dilersem rızḳın āsān
İderüm dir işidüñ siz iy insān

5639. Ve ne yarad[ut]mışum yaradısam ben
Bilürüm küllīsinüñ dirlü ḥālin

5640. Ne vaʿde eylemişüm dir o Ḫallāḳ
İnanuñ kiẕb yoḳdır eyle ṣādıḳ

ẔİKRU RAḤMETİ RABBİKE ʿABDEHU ẔEKERİYYĀ (2) İẔ NĀDĀ RABBEHU NİDĀʾEN ḪAFİYYEN (3)[691]

5641. Benüm Tengrilıġum ḥaḳdur dir ol Ḥaḳ
Eyü ḳuldur Ẕekeriyyā muḥaḳḳaḳ

[691] Meryem, 2, 3: “Bu Rabbinin, Zekeriyyâ kuluna olan merhametinin anılmasıdır.” (2) “Hani o Rabbine gizli bir sesle yalvarmıştı.” (3)

5642. Benüm zaḥmetlerüme dir sezā-vār
Yemīn itdi bunuñ üzre o Cebbār

5643. Didi sırrile bir gün Allāh'a ol
Niyāz idüben yalvardı ki bol

ḲĀLE RABBİ İNNĪ VEHENE'L-'AẒMU MİNNĪ VEŞTE'ALE'R-RE'SU ŞEYBEN…[692]

[175b]

5644. Didi ki 'izzetüñ (içün) sen iy Ḥaḳ
Süñügüm eskidi bir ḥālüme baḳ

5645. Saçum aġardı endām üş ḳarībdür
Oġuldan ḳızdan aṣlā ol berīdür

5646. Baña luṭf eyleyüp virgil bir oġlan
Velī ola bu 'alemde o sulṭān

YERİŞUNĪ VE YERİŞU MİN-ĀLİ YA'ḲŪBE VEC'ALHU RABBİ RAḌİYYEN[693]*

5647. Ki benden āl-i Ya'ḳūb'dan o vāriṣ
Ola azdurmaya hergiz o ḥāriṣ[694]

[692] Meryem, 4: "O şöyle demişti: 'Rabbim! Şüphesiz kemiklerim gevşedi. Saçım sakalım ağardı. …' "
[693] Meryem, 6: "Bana kendi tarafından; bana ve Yakûb hanedanına varis olacak bir çocuk bağışla ve onu hoşnutluğuna ulaşmış bir kimse kıl!"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[694] Anlam bakımından **ḥarīṣ (حريص)** şeklinde yazılması gereken bu kelime, **ḥāriṣ (حارث)** şeklinde yazılmıştır.

5648. Nebī eyle vü yaʿnī ehl-i ḥikmet
Bile Tevrīt hem daḫı şerīʿat

YĀ Ẕ EKERİYYĀ İNNĀ NUBEŞŞİRUKE BİĠULĀMİNi'S-MUHU YAḤYĀ …[695]*

5649. Duʿāsını ḳabūl idüp ol Allāh
Didi ki yā Ẕekeryā[696] olġıl āgāh

5650. İderüm saña bu dem ben beşāret
Bir oġlan ismi Yaḥyā'dur ḥaḳīḳat

5651. Ki gelmedi anuñ bigi cihāna
Günāh itmeye seyyiddür yegāne

… ḲĀLE ĀYATUKE ELLĀ TUKELLİME'N-NĀSE …[697]*

5652. Didi ki yā İlāhī bir ʿalāmet
Baña it cümlesine itsün delālet[698]

5653. Dir üç gün söyleme sen eyü nāsa
Saña irişmedin hergiz beʾse

[695] Meryem, 7: "(Allâh şöyle dedi): 'Ey Zekeriyyâ! Haberin olsun ki biz sana Yahyâ adlı bir oğul müjdeliyoruz. …' "
* Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[696] Burada ve bundan sonraki birkaç yerde daha **Ẕekeriyyā** şeklinde yazılan bu kelime vezin gereğince **Ẕekeryā** biçiminde okunmuştur.
[697] Meryem, 10: "… Allâh da 'Senin işaretin, sapasağlam olduğun halde insanlarla konuşamamandır.' dedi. …"
* Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[698] Bu mısra vezne uymamaktadır.

5654. Çü ḳırḳ gün geçdi (ki) bilgil sen eyle
Ẕekeryā ʿavreti oldı ḥāmile

5655. Geçicek ṭoḳuz ay (bilgil iy) yār
Vücūda getürür andan o Cebbār

5656. Yigirmi yedi yıl bundan ki gitdi
Ẕekeryā'ya cahūdlar ḳaṣd itdi

5657. Bulardan ḳaçubanı gitdi iy yār
Düşer ardına anuñ ḳamu küffār

[176a]

5658. Ḳaçarken bir aġacı anda gördi
Yarıldı ol aġaç içine girdi

5659. Anuñ dülbendi ucı ṭaşra geldi
Görüben küffār anı bıçġu aldı

5660. İki biçdiler ortasından anı
Dökülmişdür yirüñ üstine ḳanı

5661. Çü geldi bıçḳu gögsine ider āh
Ḫiṭāb eyleyüben aña dir ol Şāh

5662. Eger iñleriseñ daḫı bu dem sen
Nebīlerden çıḳaram ismüñi ben

5663. Pes imdi ṣabr ḳıldı aña iy yār
İki pāre iderler anı küffār

ḤİKĀYET-İ YAḤYĀ BİN ZEKERİYYĀ ʿA. M.[699]

5664. Duʿā itdi Ḫuẕā'ya çünki ol şāh
Ḳabūl idüp virür Yaḥyā'yı Allāh

5665. Anuñ ḥaḳḳında seyyid didi Kurʾān
Ḥaṣūra dir daḫı aña o Sulṭān

5666. Dimedi enbiyāya seyyid ol Ḥaḳ
Aña dimişdürür ol sözi ancaḳ

5667. Ḫaberde İbrāhīm'den ṣoñra Allāh
Nebī getürdi seksen biñ ol āgāh

5668. Getürmedi o Yaḥyā bigi ẓāhir
Ḫulūḳ-ı aʿẓamı ulı vu ẓāhir

5669. Ḥaṣūruñ maʿnīsi budur ki Cebbār
Ḥişārına ḳoyup itmedi evzār

[699] Hz. Ẕekeriyyā (a.s.)'nın oğlu Hz. Yaḥyā (a.s.)nın hikâyesidir.

5670. ʿİbādet ne ki varidi o Yaḥyā̲
Sehil ʿömür içinde itdi iḥyāʾ[700]

5671. Benī İsrāʾīl'e peyġāmberidi
O ḳavmüñ ḳamusına rehberidi

YĀ YAḤYĀ̲ ḪUẔĪ'L-KİTĀBE Bİ-ḲUVVETİN VE ĀTEYNĀHU'L- ḤUKME ṢABİYYEN[701]*

5672. Zīre idüp o Yaḥyā̲'ya ḫiṭābı
Dimişdür[ür] ḳuvvetüñle dut kitābı

[176b]

5673. Saña üç yaş içinde bir nübüvvet
Virüben seni ḳılduḳ ehl-i ḥikmet

5674. Anuñ ümmi vü Meryem ümmi iy şāh
Bile doġmuşidi olġıl sen āgāh

5675. Ḳaçan geldilerdi Meryem ḳatına
Yaḫūẕ varaydı anuñ ḥażretine

5676. Dönerdi anası ḳatında ol şāh
Ṣanasın secde iderdi ol āgāh

---

[700] Bu beyitte kafiye yoktur.
[701] Meryem, 12: "(Yahyâ dünyaya gelip büyüyünce onu peygamber yaptık ve kendisine) 'Ey Yahyâ kitaba sımsıkı sarıl.' dedik.
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

5677. Ḫiṭāb idüp Ẕekeryā'ya i[y] kişi
ʿAcebdür dirüm işbu Meryem işi

5678. O beñzer ḥāmile ola bil iy yār
Nebī ḳılmışdurur ḳarnında Cebbār

5679. Ẕekeryā diser neden bildüñ anı
Didi ḳatına varam her zamānı

5680. Bu ḳarnımdaḫı oġlan şeyle döner
Ṣanasın ki ḳıyāmetden yire iner[702]

5681. Taʿaccüb itdi sözüne be-ġāyet
Ne ḥikmetdür Ḫuẕā'ya bir bu āyet

5682. Çü ḳırḳ gün geçdi günden ṣoñra iy şāh
Vücūda getürür ʿĪsā'yı Cebbār[703]

5683. Otuz ṭoḳuz olupdur ʿömri Yaḥyā
Ḳılardı giceleri dāyim iḥyā

5684. Cehennem ḳorḳusından dāyim aġlar
Gözünden ırmaḳ olubanı çaġlar

[702] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[703] Bu beyitte kafiye yoktur.

5685. Bükādan olmadı hergiz āzād
Ṭamuyı ẕikr idüp iderdi feryād

5686. Didiler aña itmedüñ günāhı
Neçün aġlarsın idübeni zārī̈

5687. Didi ki ḳulluġum ne deñlü ola
O Şeyṭān ḳulluġından ekṣer ola

5688. Ṭamulıḳ eyledi anı o Cebbār
Anuñçün ḳorḳarum ben daḫı iy yār

5689. Ki beni eyleye ṭamulıḳ ol Şāh
Anuñçün aġlayuban iderüm āh

[177a]

5690. Dükeli enbiyā bu ḫalḳa bayıḳ
Sözile daʿvet itdi iy ḫalāyıḳ

5691. Velī̈ Yaḥyā̈ bükā bile ḳılupdur
Görüp anı ḳamu mü’min olupdur

5692. Ḫaberde yetmiş anuñla efāżıl
Balasın geyüben yürürdi iy ʿāḳil[704]

[704] Bu mısra vezne uymamaktadır.

5693. Ṭaʿāmı bir keret üç günde yerdi
Gelüben ḫalḳ anı Yaḥyā’ya ṣordı

5694. Neçün üç günde bir yersin ṭaʿāmı
Ḫiṭāb idüp didi iy ḫāṣṣ u ʿāmı

5695. Benüm gelmekligüme Ḥaḳ işāret
İdüp atama eyledi beşāret

5696. Atam itmedi üç gün hiç kelāmı
Daḫı yemedi hergiz ol ṭaʿāmı

5697. Pes imdi bize olmışdur sezā-vār
Ki üç günde yiyevüz biz de iy yār

5698. Ḫaber[de] budur Ẕekeryā’ya çü Cebbār
O Yaḥyā geldüginden virdi iḫbār

5699. Ẕekeryā didi maʿlūm eyle iy Şāh
Nebī ola oġulum olam āgāh

5700. Didi bu kez aña Cebbār-ı ʿālem
Saña getüriserüm ḥāli ol dem

5701. Ki üç gün itmeyesin sen kelāmı
Bilesin ol zamānda ol ʿalāmı

5702. Getirmişdür meger şerʿinde anuñ
Diyiserin ki olmasun gümānuñ

5703. Kim oruç dutsa itmezdi kelāmı
Daḫı yemezidi hergiz ṭaʿāmı[705]

5704. Anuñiçün yemezdi bil o Yaḥyā̲
Zīre ki oldı şerʿ-i Ẕekeriyyā

VE ḤANĀNEN MİN-LEDUNNĀ VE ZEKĀTEN VE KĀNE TAḲİYYEN[706]*

5705. *Ḥanānen min-ledunne*[707] diyüp Allāh
Öger Yaḥyā̲'yı Ḳurʾān'da o vallāh

[177b]

5706. Eyüdir eyü işlüdir be-ġāyet
Daḫı şefḳatlüdürür bī-nihāyet

5707. Taḳīyidi gice gündüz o ṭāʿat
İderidi ol Allāh'a ʿibādet

[705] Buraya **kelâmı** kelimesi yazılmıştır; ancak anlam, kafiye ve bağlam itibariyle **ṭaʿāmı** kelimesi tercih edilmiştir.
[706] Meryem, 13: "Biz ona (Yahyâ'ya) katımızda kalp yumuşaklığı ve ruh temizliği vermiştik."
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[707] Meryem, 13: "…*katımızda kalp yumuşaklığı*…"

5708. Bu dünyāda günāh itmedi aṣlā
Anuñiçün ider medḥ anı Mevlā̲

VE BERREN Bİ-VĀLİDEYHİ VELEM YEKUN CEBBĀREN ʿAṢİYYEN[708]*

5709. İderdi vālideyne dāyim iḥsān
Bulara hergiz itmezidi ʿişyān

5710. Kimesneyi o nā-ḥaḳ urmamışdı
Ve göñlin kimsenenüñ ırmamışdı

VE SELĀMUN ʿALEYHİ YEVME VULİDE VE YEVME YEMŪTU VE YEVME YUBʿA�®U ḤAYYEN[709]*

5711. Daḫı yād eylemişdür Ḥaḳ kelāmı
Yaḥyā̲ üzre olsun dir selāmı[710]

5712. Şu gün Yaḥyā̲ bu dünyāya gelüpdür
Ve şol günde girü hem ol ölüpdür

5713. Ve şol gün girü idem anı iḥyā
Görüñ ne kişidür imdi o Yaḥyā̲

[708] Meryem, 14: "O (Yahyâ), Allâh'tan sakınan, anne babasına iyi davranan bir kimse idi. İsyancı bir zorba değildi."
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[709] Meryem, 15: "Doğduğu gün, öleceği gün ve diriltileceği gün ona selam olsun!"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[710] Buraya **kelâmı** kelimesi yazılmıştır; ancak anlam, kafiye, bağlam ve ayetin meali itibariyle **selāmı** kelimesi tercih edilmiştir.

5714. Ḫaberlerde gelüp[dür] çünki ḳıyāmet
Ḳopar dirile ḫalḳ anda tamāmet

5715. Dükeli enbiyā vire ḥisābı
Ve baʿżı ḫalḳ göre anda ʿaẕābı

5716. Velī yetmiş melek Yaḥyā ḳatında
Varup ḫiẕmet ideler ḥażretinde

5717. Ḫaberde şeyledür Yaḥyā'nuñ özi
Dimezdi kimseye hergiz o sözi

5718. Atasından tā olmaya nice mā-dūn[711]*
Bu kez didi atası aña bir gün

5719. İ[y] Yaḥyā seni ʿālemde o Mevlā
Ḳılupdurur dükeli ḫalḳdan aʿlā

[178a]

5720. Senüñ gibi bu dem hiç kişi yoḳdur
Egerçi Allāh'uñ ḳulları çoḳdur

5721. Neçün destūr virmeyince saña
Sözi söylemeyesin bunda baña

[711] Sözlüklerde **mā-dūn (مادون)** biçiminde yazılan bu kelime metinde **māʾ-dūn (ماءدون)** şeklinde yazılmıştır.
* Bu mısra vezne uymamaktadır.

5722. Didi ki ḫavf iderüm saña nā-gāh
Sözüñ ḫoş gelmeye ṭapuña iy şāh

5723. ʿİḳāb ide anuñiçün baña Ḥaḳ
Ḳıyāmetde sebeb oldur muḥaḳḳaḳ

5724. Ḳatına vālideynüñ bil o cāhid
Dizi üzere oturdı o ḳāʿid

5725. Kimesneyi adile añmazidi
Şeniʿ söz kimesneye itmezidi

5726. Velī her kişiye luṭfile sözi
İdüp alçaḳlıḳ ideridi özi

5727. Ḫaberde şeyledür ol gün ki Yaḥyā̲
Vücūda getürüp Ḥaḳ itdi iḥyā

5728. Melāyik Tengri'den destūr alurlar[712]
Ḳamu Yaḥyā̲'yı görmege gelürler

5729. Anuñ yasduġı üstine olurlar
Selāmın Tengri'nüñ aña yetürler

[712] Metinde bu kelime, **olurlar** şeklinde yazılmıştır; anca mana gereğince **alurlar** şeklinde okunmuştur.

5730. Ḫaberde şeyledür bil girü anı
Beyān eyleyelüm gider gümānı

5731. Ẕekeryā nice ki vaʿẓa gelürdi
O ʿālem ḳamu ḥāżır oluridi

5732. Cihāna gelmedin Yaḥyā̱ o server
Ṭamudan söyleridi iy birāẕer

5733. Çü Yaḥyā̱ geldi dünyāya bu kez ol
Hemīşe söyleridi cenneti bol

5734. Derilüben Ẕekeryā'nuñ ḳatına
Didiler ḳamu anuñ ḥażretine

5735. Cehennem ḳorḳusından bize iy şāh
Çoḳ olmışdur ki dimedüñ ol āgāh

[178b]

5736. Dilerüz vaṣf idesin bize anı
Ki ḳorḳa ḳamumuzuñ göñli cānı

5737. Ẕekeriyyā dönüp dir iy ḫalāyıḳ
Bilürsiz dilerüm Yaḥyā̱'yı bayıḳ

5738. Ḫuẕā’dan arzuyile diledüm ben
Anı virdi baña Allāhu Ẕü’l-menn

5739. Aña Ḥaḳ ḳorḳusı ġālib olupdur
Ve göñlinde anuñ ḫavfı ṭolupdur

5740. Anuñ ḳatında ḳorḳarum sözini
Helāk ider işini kendüzini

5741. Velīkin ger giderüseñüz anı
Ṭamu vaṣfını idem bī-gümānī

5742. Benī İsrā’il’üñ gele ḳatına
Gelüben didi Yaḥyā ḥażretine

5743. Dilegümüz bugün budur ṭapuña
Gelüben bu dem üşte ḥażretüñe

5744. İdesin evde bugün sen iḳāmet
Ta atañ bize eyleye naṣīḥat

5745. Ṭamu evṣāfını atañ ide yād
Arınup göñlümüz ola ḳatı şād

5746. Ḳabūl idüp bularuñ sözlerin ol
‘İbādet itmek o da oldı meşġūl

5747. Yine bir gün Ẕekeriyyā oturdı
Benī İsrāyl ḳamusı anda ṭurdı

5748. Ve Yaḥyā daḫı hem anda gelüpdür
Velī andan ḳavim ġāfil olupdur

5749. Ṭamunuñ heybetinden söyleridi
Ḳulaḳ urup aña ḫalḳ diñleridi

5750. Bu araya irişmişdi bil iy yār
Ṭamu içinde bir ulu ev var

5751. Kimesne ḳurtulunmaz andan illā
Ḫuẕā ḫışmından iʿlām ide vallāh[713]

[179a]

5752. Ẕekeryā çünki eyledi bunı yād
İşidübeni Yaḥyā itdi feryād

5753. O ḳavmüñ ortasından ṭaşra gitdi
Balasın geyirdi pāre pāre itdi

5754. Düşüben yazılara aġlaridi
Ṭamu ẕikrini dilde ideridi

[713] Bu beyitte kafiye yoktur.

5755. Varidi ṭamu içinde iy insān
Dere var anuñ adıdur ki yaman

5756. Ẕekeryā çün anı gördi şoloḳ dem
Melūl olubanı yerdi ḳatı ġam

5757. Ḳatı zārīlıḳ idüp aġlaridi
Yüregin anuñiçün ṭaġlaridi

5758. Viribidi ʿiyālüm itdüm ihlāk
Elemledin yaḳasın itdi ol çāk

5759. Ḫaber irişdi anasına fī'l-ḥāl
Düşüp uṣṣı gider yavuz olur ḥāl

5760. Çü ʿaḳlı geldi eyledi o feryād
Lisānında o Yaḥyā̲'yı ider yād

5761. Gelür şol dem Ẕekeryā'nuñ ḳatına
Fiġān idübeni dir [anuñ] ḥażretine

5762. ʿIyālümi helāk itdüm i[y] kişi
Yavuz itdüñ bu dem işbu işi

5763. ʿAzīz oġlum ḳanı diyüp aġlaridi
Anuñçün yüregini ṭaġlaridi

5764. Düşüp yazıda ideridi zārī
Kime ṣorarsa odur bī-gümānī

5765. Çūbānlara sataşup dir bir oġlan
Göremeyüz buralarda iy insān

5766. Ṭamu ḳorḳusını dilinde ol yād
İdüp aġlar ḳatı ider o feryād

[179b]

5767. Didiler işidirüz bunda bugün
Gelür işbu Çalap'dan ḳatı bir ün

5768. Velīkin bilmedük dünden berü biz
Ne nesnedür ol üni bunda hergiz

5769. Çūbānlardan ḫaber eyleyüp gitdi
O ṭaġda varuban Yaḥyā'ya yetdi

5770. Başın dizine urubanı aġlar
Gözünden ırmaḳ olubanı çaġlar

5771. Anası elini Yaḥyā'ya urdı
Añulcaḳ çünki anı anda gördi

5772. Çaġırup Yaḥyā e(y)dür iy zebānī
Esirgeyüp baña virgil amānı

5773. Dir anası benüm ḳorḳma i[y] Yaḥyā̲
Bu ölmüş cānumı eylegil iḥyā

5774. Anasına didi yā ana çün sen
Ḳoduñ elüñ[714] başuma eyledüm ẓann

5775. Zebānīler gelüp yapışdı baña
Anuñiçün didüm ol sözi saña

5776. Anası didi Yaḥyā̲'ya i[y] nīk-rū
Bilürsin yoḳ ʿıyālüm senden ayru

5777. Benüm bir ḥācetüm vardur ḳatuñda
Dirüm olsun revā ol ḥażretüñde

5778. Didi üstinde benüm ḥaḳlarum çoḳ
Senüñ sözüñden aṣlā çıḳamam çoḳ

5779. Eger destūr virürseñ ḳalurum ben
Bu ṭaġlarda ʿibādet ḳılarum ben

5780. Ola ki ṭamudan eyleyem āzād
Ki itmeyem yarın ʿuḳbāda feryād

[714] Metinde bu kelime, **elüm (الوم)** şeklinde yazılmıştır. Mana ve bağlamdan hareketle **elüñ (الوك)** şeklinde değiştirilip okunması tercih edilmiştir.

[180a]

5781. Anası dir bu kez benümle gelgil
Ṭaʿām bişürüben sen anı yegil

5782. Ve bir gice bizümile ḳarār it
Ve ḳanca ki diriseñ ṣoñra sen git

5783. Pes imdi anası Yaḥyā'yı aldı
O ṭaġdan atası evine geldi

5784. Benī İsrā'il anu görüben şād
Olurlar ġuṣṣadan ḳamusı āzād

5785. Ṭaʿām bişürdi birez anı yedi
Yanında ḳodı yastuġı uyudı

5786. Çü bir sāʿat o Yaḥyā anda yatdı
Na-gāhın uyuḳusından işitdi

5787. Ki Yaḥyā emniyettesin Ḫuẕā'dan
Saḳın olmayasın andan cezādan

5788. Cehennem deresinden sen iy ʿāḳil
Nice şeyle ki olmuşsın ġāfil[715]

[715] Bu mısra vezne uymamaktadır.

5789. Uyanubanı girü itdi feryād
Düşüp yazılara ider anı yād

5790. Bu resmeyidi dāyimā o Yaḥyā̲
Meger bir gün vefāt itdi Ẕekeryā

5791. Didi Yaḥyā̲'ya bu kez Ḥaḳ Teʿālā̲
Seni eylemişüm bu yirde aʿlā̲

5792. Benī İsrā'il'e dönübeni var
Baña daʿvet ḳıl anları sen iy yār

5793. O ṭaġdan evlerine itdi ʿavdet
Benī İsrā'il'i eyledi daʿvet

5794. Benī İsrā'il anı görüben şād
Olur göñülleri ḳayġudan āzād

5795. Arasında bularuñ oldı Yaḥyā̲
Yedi yılda dini[716] eyledi iḥyā

5796. Cahūdlar ṣoñra öldürdiler anı
Aña virmediler hergiz amānı

[716] Bu kelime **dīni (دیﻨی)** şeklinde yazılması gerekirken, muhtemelen, vezinden dolayı **dini (دﻨی)** şeklinde yazılmıştır.

5797. Bulara anuñ içün Ḥaḳ Teʿālā̲
O Buḫtu'n-Naṣr'a itmişdür ḥavāle

[180b]

5798. Ta yüz yigirmi biñ ḳırıldı kişi
Bularuñ yavuz oldı ḳamu işi

ḤİKĀYET-İ MERYEM ʿALEYHİ'S-SELĀM[717]

İZ̲ ḲĀLETİ'M-RAETİ ʿİMRĀNE RABBİ İNNĪ NEZ̲ERTU LEKE …[718]*

5799. ʿİmrān ʿavreti didi i[y] Rezzāḳ
Nez̲ir ḳıldum senüñçün idem iʿtāḳ

5800. Şu ki ḳarnımda ölmezse muḥaḳḳaḳ
Senüñ ḳulluġuna ḳodum ben iy Ḥaḳ

5801. Hemīşe mescid içinde ʿibādet
Ḳılup senüñ içün eyleye ṭāʿat

5802. Bu dünyā ḳulluġundan itdüm āzād
Gice gündüz[719] seni eyleye aʿlā̲[720]

---

[717] Hz. Meryem (a.s.)'in hikâyesidir.
[718] Āl-i ʿİmrān, 35: "Hani , İmrân'ın karısı, 'Rabbim! (Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere) sana adadım.' …"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[719] Burada **gündüz** kelimesi sehven iki kere yazılmıştır. Vezne bakılmak suretiyle sadece birisi tercih edilmiştir.
[720] Bu beyitte kafiye yoktur.

5803. Ḳabūl eyle anı benden sen iy Ḥaḳ
Senüñçün ḳomuşum anı ben ancaḳ

5804. Çü Meryem doġdı didi ki Ḫuẕāyā
Virirsin küllī maḫlūḳa ʿaṭāyā

5805. Ṣanurdum er ola bunı ḳatuñda
ʿİbādet ḳıla ḳulum ḥażretümde

5806. İçinde mescidüñ olaydı dāyim
Ki Tevrīt oḳumaġa oldı ḳāyim

5807. Bu kez ini olupdur bil i[y] Cebbār
Ola mı ḥażretüñde bu sezā-vār

… VE LEYSE'Ẕ-ẔEKERU KE'L-ÜNṢĀ …[721]*

5808. Diger ini bigi degüldür iy Ḥaḳ
Ki ünṣā ḥālidür saña muḥaḳḳaḳ

5809. ʿAvārıż çoḳ olur bunlarda dāyim
O mescidde nicesi ola ḳāyim

[721] Āl-i ʿİmrān, 36: "… 'Erkek, kız gibi değildir.'…"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

5810. Bu teşvīşile ol uyuḳu vardı
Meger uyḳusınuñ içinde gördi

5811. Didi Cebbār-ı ʿālem anı her ḥāl
Ḳabūl idevüz eylegil sen iy yār[722]

[181a]

5812. Pes imdi ḥırḳaya ṣaruban anı
Götürdi mescide ol bī-gümānī

5813. Ol mescidde yigirmi ṭoḳuz aḫbār
Varidi bunlaruñ budurur aḫbār

5814. Ḳoyuban anlaruñ ḳatında gitdi
Varubanı girü evine yetdi

5815. Ḳabūl eyledi anlar anı ol dem
Ẕekeryā dir baña bu ilde Meryem[723]

5816. Zīre ḫāletisi vardur ḳatında
Gerekdür ola benüm ḥażretümde

5817. Pes imdi boynuna dutdı getürdi
Aluban kendü evine götürdi

[722] Bu beyitte kafiye yoktur.
[723] Metinde bu kelimenin önceki kelime ile yer değiştirilmeleri için işaretler konulmuştur. Bu metinde de bu işaretlere uyulmuştur.

… İẔ [T](Y)ULḲŪNE AḲLĀMEHUM EYYUHUM …[724]*

5818. Ḳalan ruhbān dir işleme [işbu] bu işi
Revā degüldür idesin iy kişi

5819. Eger ḳurʿa iderise muḥaḳḳaḳ
Anasıdur bu ḳıza daḫı ayaḳ

5820. Velī bir iş idelüm bunda bayıḳ
Ki Allāh'uñ ḳatına ola lāyıḳ

5821. Gerekdür şalavuz ḳurʿa biz iy yār
Şu ki şuda dura ola sezā-vār

5822. Bularuñ her birisi yazdı Tevrīt
Ḳalemleri elindeydi i[y] yigit

5823. Ḳalemlerine yazar her biri ad
Ẕekeriyyā bu kez çoḳ itdi irşād

5824. Ḳalemde yaza ***Bismillāh***[725] o server
Ki olmaya anuñ ol işi ebter

[724] Āl-i ʿİmrān, 44: "…kalemlerini (kur'a için) atarlarken…"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[725] ***Allah'ın adıyla …*** (Fâtiha, 1), (Besmele).

5825. Ḳalemlerin dükeli ṣuya atdı
Batup ṣuya ḳamusın aldı gitdi

5826. Velīkin ol Ẕekeryā çünki utdı
Ḳalem ṣu üzre anda şeyle durdı

[181b]

5827. Pes imdi ḳurʿa ile anı aldı
Evine ʿavreti ḳatına geldi

5828. Aña ṭaye buluban emzürür ol
Anı beslemege olmışdı meşġūl

5829. Çü bil neyüyidi Meryem iy aṣḥāb
Bile mescid içinde aña miḥrāb

5830. İledüp anda ḳodı Meryem'i ol
ʿİbādet ideridi Allāh'a bol

… KÜLLEMĀ DAḪALE ʿALEYHĀ ẔEKERİYYĀ'L-MİḤRĀBE …[726]*

5831. Ne vaḳt ki Meryem üzre girüridi
Ḳatına dürlü niʿmetler gelürdi

[726] Āl-i ʿİmrān, 37: "… Zekeriyâ, onun bulunduğu bölmeye her girişinde… …"
*Bu ayet parçası siyah mürekkeple yazılmıştır.

5832. Ṣorardı ne aradandur bu saña
Diridi Ḥaḳ ḳātından bu baña

5833. Kerāmetdür o Meryem'den bil o iş
Ki vaḳtsüz buluna ḳatında yimiş

5834. Eger ideriseñ bu söze taṣdīḳ
Olurisen ehl-i sünnetden taḥḳīḳ

5835. İnanmazsañ çü sen kāfir olursın
Yarın ʿuḳbāda ẓulmetde ḳalursın

5836. Bu Kurʾān'a Resūle çünki tekẕīb
İdesin nicesi itmeye taʿẕīb

5837. İşitdük ki Āṣaf bin Berḫiyā'yı[727]
Ne itdi daḫı bunca evliyāyı

5838. Kimi şu üzre yürüyüp geçerler
Havāda kimi ḳuş gibi uçarlar

5839. Kerāmetin daḫı aṣḥābuñ iy yār
İşitdük nice itmişlerdür anlar

[727] İslâmî kaynaklarda Hz. Süleyman'ın kâtibi veya veziri olduğu kaydedilen kişi. https://islamansiklopedisi.org.tr/asaf-b-berahya

5840. İnanuñ buña siz iy ḫāṣṣ u ʿāmī
Tā ki olmayasız Allāh'a ʿāṣī

5841. Ve baʿżılar dimişdür bunda bil hem
Kimesne ummamışdur aṣlā Meryem

5842. Hemīşe rızḳını cennetden Allāh
Viribir idi aña ol ulu Şāh

[182a]

5843. Ẕekeriyyā girüp anuñ ḳatına
Ṣorar nedendürür bu ḥażretine

ḤİKĀYET-İ ẔÜ'L-ḲARNEYN[728]

5844. Bu kez geldük bu Ẕü'l-ḳarneyn[729] şāhuñ
İdelüm[730] ḳıṣṣasın ola āgāhuñ

5845. Ulu şāhidi ʿālemde o kişi
ʿİbādet itmekidi dāyim işi

5846. Müsaḫḫar itmişidi bu cihānı
Yoġidi ʿāṣī ana ol zamānı

[728] Ẕü'l-ḳarneyn'in hikâyesidir.
[729] Kur'an'da kendisine büyük güç ve imkân verildiği bildirilen kişi.
[730] Burada bu kelime **itmek (II): eyitmek, söylemek.** Anlamındadır. (Bknz. Yeni Tarama Sözlüğü, TDK yayınları, Ankara, 1983, s.: 119)

5847. Adında eylemişler iḫtilāfı
Yaḳīn Ḫuẕā'nuñ yoḳdur ḫilāfı

5848. Velīkin diyeyin cismini saña
Ki Ẕü'l-ḳarneyn dinilmişdürür aña

5849. Zīre ki maġrib (ü) maşrıḳu ol er
Tamāmet dutuban olmuşdı server

5850. Ve ba'żılar didi ki nūr (u) ẓulmet
Aña ḥāṣıl olupdur küllī rü'yet

5851. Ve ba'żılar didi ki adı anuñ
Sikender dir ol şāh-ı cihānuñ

5852. Ve ba'żılar didiler her zebāndan
Atası Merzidaben ü Yunandan

5853. Atasıdur anuñ Nūḥ oġlı Yāfeṯ
Ve çoḳ gülmekle olupidi bā'iṯ

5854. Tevārīḫ içre gördüm ki Sikender
Atası Feyleḳūs'dur bil i[y] server

5855. Didi ḳızuña ben vireyin hemān
Alur ḳızın anuñ olmaya düşmān

5856. Ḳızından Feyleḳūs'uñ bu cihāne
Getürüp eyledi şāh-ı zamāne

5857. Otuz altı vu yıl ol buldı mevti
Ṣoñ ucı Ḥaḳ aña virdi memātı

İNNĀ MEKKENNĀ LEHU Fī'L-'ARḌİ VE ĀTEYNĀHU MİN-KÜLLĪ ŞEY'İN SEBEBEN[731]*

[182b]

5858. Kelāmında getürmişdür o Sübḥān
Bu yiryüzin aña ḳılduḳ biz evṭān

5859. Getürdük bir sebeb her işden aña
Nereye ki diledi virdi aña

ḤATTĀ İẒĀ BELAĠA MAĠRİBE'Ş-ŞEMSİ VECEDEHĀ TAĠRUBU Fī-'AYNİN ḤAMİ'ETİN …[732]*

5860. Pes imdi maġribe eş-şems çün irdi
Ṭalbınur ḳara balçıḳdan çü gördi

[731] Kehf, 84: "Biz onu yeryüzünde kudret sahibi kıldık ve kendisine her konuda (amacına ulaşabileceği) bir yol verdik."
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.
[732] Kehf, 86: "Güneşin battığı yere varınca, onu siyah balçıklı bir su gözesinde batar (gibi) buldu. …"
**Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

5861. Anuñ ḳatında bulmuşdurur aḳvām
O Ẕü'l-ḳarneyn'i Ḥaḳ eyledi saġlam

5862. Didi ol şāha idüben ḫiṭābı
Yapuvir bunlara eyle ʿaẕābı

5863. Eger olmazise bunlar Müselmān
Helāk eyle dükelin sen iy insān

5864. Ya budur ʿāfv idüp ola ol ḫān
Ger olalar dükelisi Müselmān

5865. Dir İskender şular ki ola ẓālim
Ḥaḳ'uñ birligine olmaya ʿālim

5866. Tïz ola anları öldüriserüm
Aña dürlü ʿaẕāb ḳıldurısarum

VE EMMĀ MEN-AMENE VE ʿAMİLE ṢĀLİḤĀN FELEHU CEZĀ'ENİ'L-ḤUSNĀ…[733]*

5867. Şular ki getüre Allāh'a īmān
Olara idiserüm luṭf (u) iḥsān

[733] Kehf, 88: "Her kim de îmân eder sâlih amel işlerse ona mükâfât olarak daha güzeli var. …"
*Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

5868. Bu Maġrib ḳavmi ol şāhı görürler
İṭāʿat idüp aña yüz ururlar

5869. Meger Maġrib'de ol bir şehre vardı
Kimesne yoġidi çün anda gördi

5870. İpile bir kişi çıḳardı aña
Ḫaber getür içinden didi baña

5871. Çü çıḳdı girü gelmedin o kişi
Nicesi oldı bilmedi bir işi

[183a]

5872. Diledi ki girü bir kişi gire
Ḫaber getürüp andan şāha vire

5873. Bu kez eyledi ki anuñla ʿahdi
Girü gele idübeni o cehdi

5874. Girü gelmedi ol daḫı çü gitdi
Şāh özine dönübeni uyıtdı

5875. Kimi gönderürisem girü gelmez
Ne ḥāldür hiç kimesne anı bilmez

5876. Pes imdi ol aradan vardı gitdi
Hindūstān'uñ iḳlīmine yetdi

5877. Bulara elçi gönderdi Sikender
Līkin çoḳdur didi ḳatımda leşker

5878. Gelüben idüñüz baña iṭā'at
Ve illā ṣoñra idersiz nedāmet

5879. Helāk eyleyevüz ḳamuñuzı biz
Ḳaṭī' olmayasız çünki size biz

5880. Çü Hindistān'a elçi ki ol erdi
Meliklerine ol sözi o dirdi

5881. Şoloḳ dem ol melik de elçi ṣaldı
Gelüp İskender ol elçiyi aldı

5882. Laṭīf yire iledüp ḳondurur ol
Aġırladılar[734] anı ki ḳatı bil

5883. Ḥekīm üstādi(di) ġāyetde ol er
Tevaḳḳu' itmege girdi o server

[734] Bu kelime imla olarak **uġurladılar (اوغرلاديلر)** şeklinde yazılmıştır. Halbuki anlam, **ağırladılar (اغرلاديلر)** kelimesini gerektirmektedir. Metnimizde **ağırladılar** kelimesi tercih edilmiştir.

5884. Ḳadem-ḫāne içinde gördi ṣūret
Ḳatı ḫavf eyleyüp itdi bu nefret

5885. Ḥekīm anı görüben didi iy şāh
Ne oldı saña bu dem dir o nā-gāh

5886. Ṣararmış beñzüñüz olmış taġayyür
Diñüz eyleyeyin aña ne tedbīr

5887. Didi elçiye ol İskender-i şāh
Ki olġıl ḫālimüzden bu dem āgāh

5888. Görüp bir ṣūreti ḳorḳmışum iy yār
Benüm ḫālüm olupdur ḳatı düşvār

[183b]

5889. Ḥekīm ot düzüben aña içürdi
Selāmet olubanı girü durdı

ḤATTĀ İẒĀ BELEĠA MAṬLİʿA'Ş-ŞEMSİ VECEDEHĀ TAṬLUʿU ʿALĀ ḲAVMİN…[735]*

5890. Pes andan daḫı durubanı gitdi
Güneş çıḳduġı yire vardı yetdi

5891. Ki anda buldı bir ḳavim o sulṭān
Yürürler anlaruñ ḳamusı ʿuryān

[735] Kehf, 90,: "Güneşi doğduğu yere ulaşınca, onu bir ḫalḳ üzerine doğar buldu. …"
* Bu ayet siyah mürekkeple yazılmıştır.

5892. Bularuñ yoġidi evleri bayıḳ
Behāyim bigiyidi ol ḫalāyıḳ

5893. Güneş doġsa ḳamu ṣuya girerler
Ṭolansa çıḳuban gele yürürler

5894. Behāyim gibi bunlar otı otlar
Biri birisi ḳatında hem otlar

5895. Çalap eyle yaratmışdur o nāsı
Bular giymezleridi hiç libāsı

5896. Görübeni bu şāh anları tā kim
Aralarında girü oldı ḫākim

5897. Güneş batduġı yirde ne ki itdi
Bu mevżuʿda daḫı hem eyle itdi

ṢÜMME ETBAʿA SEBEBEN (92) ḤATTĀ İẒĀ BELEĠA BEYNE'S-SEDDEYNİ VECEDE MİN-DŪNİHİMĀ …(93)[736]

5898. Gene durubanı aldı mülūkı
Bir ayıruḳ yaña dutdı sülūkı

[736] Kehf, 92, 93: "Sonra yine bir yol tuttu. (92) İki dağ arasına ulaşınca, bunların önünde bir halk buldu. …" (93)

5899. Na-gāhın varuban bir yire erdi
İki ṭaġ arasında ḫalḳ gördi

5900. Bularuñ sözin aṣlā fehm ḳılmaz
Bular da anlaruñ sözini bilmez

5901. Oluban bunlaruñ küllī Müselmān
Didi ḳamusı aña bil i[y] sulṭān

5902. Ḥaḳīḳat bunlara Yeʾcūc u Meʾcūc
İderler bize çoḳ dürlü bular güc

5903. Çıḳarlar işbu ṭaġdan çoḳ ḫalāyıḳ
Ḳırar anları kim ki bula bayıḳ

[184a]

5904. Ve ne ki varise bizde ṭaʿāmı
Gelüben *ekl*[737]ider bunlar tamāmı

5905. Ve ṣu daḫı ḳomayup (hep) içerler
Nicelerüñ ḳanın yire ṣaçarlar

5906. Bular çoḳdur(ur) iy sulṭān be-ġāyet
Saġışı yoḳ olaruñ bī-nihāyet

[737] *Yemek* (yemeği veya aşı).

5907. İki ḳardaşdur anlar biri Yeʾcūc
Birisi daḫı anuñdur o Meʾcūc

5908. Bularuñ atasıyidi o Yāfeṯ
Begāhim Nūḥ gelmege (ki) bāʾiṯ

5909. O ṭaġ ardına düşmüşdi muḥaḳḳaḳ
Üretmişdi oları anda ol Ḥaḳ

5910. Bularuñ her birinden tā ki biñ er
Ve biñ ḳız daḫı gelemeye i[y] server

5911. Çalap bunları öldürmezdi bayıḳ
Üretdi anda çoḳ oldı ḫalāyıḳ

5912. Bularuñ ḳaddi olmışdur bir arşun
Ḳulaḳları daḫı oldı bir arşun

5913. Dükelisi yürürler şeyle ʿuryān
Biribiri[738] ḳatında miṯl-i ḥayvān

5914. Cimāʿ eyler bular hergiz ḥayā yoḳ
Taʿaddi ider eyle ẓulm ki çoḳ

[738] *Biri* kelimelerinde biri, bu mısrada, tekraren fazladan yazılmıştır.

5915. Yirüñ yüzünde birinci cānaver
Ne ki var yerler anlar iy birāẕer

5916. Daḫı cenbinde yiryüzünde ne var
Ki ḥayyāt u ʿaḳārib bile iy yār

5917. Dükelin yer bular fehm eyle iy nās
Ne ki bulursa daḫı anlar incās

5918. Bular kāfirdürür Allāh'ı bilmez
Kimesneye bular hiç raḥm ḳılmaz

[184b]

… FEHEL NECʿALULEKE ḴARCEN ʿALĀ EN-TECʿALE BEYNENĀ VE BEYNEHUM SEDDEN[739]

5919. Dilerseñ birümüzden biz ḫarācı
Virevüz ḥālimüzden daḫı bācı

5920. Anuñla bizüm aramuzda sed it
Nereye ki giderseñ ṣoñra sen git

5921. Ta bunlar virmeyeler bize zaḥmet
Ḫuẕā ide anuñçün bize raḥmet

[739] Kehf, 94: "… Onlarla bizim aramıza bir engel yapman karşılığında sana bir vergi verelim mi?"

ḲĀLE MĀ-MEKKENNĪ FĪHİ (RABBĪ) ḪAYRUN FEEʿĪNŪNĪ Bİ-ḲUVVETİN ECʿAL BEYNEKUM VE BEYNEHUM RADMAN[740]

5922. Emir ḳıl diyü demür getüreler
Ki anı ḥażretiñe yetüreler[741]

5923. Çü getürdi girü ḫalḳı oḳudı
Odunun[742] üstine anları ḳodı

5924. Girü üstine odun yaḳdı anuñ
Buyidi emri o şāh-ı cihānuñ

5925. Daḫı baḳır ḳalay hem bile ḳatdı
Odunuñ içine anları atdı

5926. Şu resme yaḳdılar bil iy birāẕer
Ta ol ṭaġile oldı ol berāber

5927. Buyurdı od ḳoyup urdılar anı
Dutuşdı ol odunlar bī-gümānī

5928. Demür baḳır ḳalay bil iy birāẕer
Eriyüp daġile oldı berāber

---

[740] Kehf, 95: "Zülkarneyn, 'Rabbimin bana verdiği (imkân ve kudret, sizin vereceğiniz vergiden) daha hayırlıdır. Şimdi siz bana gücünüzle yardım edin de, sizinle onların arasına sağlam bir engel yapayım.' dedi."
[741] Bu beyit ve müteakip 6 beyit kırmızı mürekkeple yazılmıştır.
[742] Odunuñ kelimesi burada sehven iki defa yazılmıştır.

5929. Yeʾcūc u Mecūc (ki) anda ḳaldı
Müselmānlar olardan emīn oldı

5930. Didi güçleri yetmez ola (aḫir)
Daḫı anlar degül dönmege ḳādir

5931. Bu seddür bize bilüñ niʿmet-i Ḥaḳ
Degüldür ḳuvvetümüz bu muḥaḳḳaḳ

5932. Çü vaʿde ire ol seddi yıḳalar
Bularuñ küllīsi ṭaşra çıḳalar

[185a]

5933. Demür ālet yoḳidi ki o seddi
Deleler idüben demürle cüddi[743]

5934. Velī dilleri yoḳdur her gün anlar
Gelürler her gün o seddi yalarlar

5935. Ṣoġan ḳabı gibi yufḳaldur anı
Delevüz irte dirler bī-gümānī

5936. Gelüp bulurlar anı ṭañla girü
Bayaġı gibi olmış bil i[y] nīk-rū

[743] Burada **cüddeyi** denilmesi gerekirken -kafiyeden dolayı olsa gerek- **cüddi** denilmiştir.

5937. Bular beyle idiser tā ḳıyāmet
Yaḳın olınca ḳamusı tamāmet

5938. Çü ol vaḳt ola birisi Müselmān
Ola getürüben Allāh'a īmān

5939. O resme bulalar gelüben anı
Ḳomuşlaridi seddi bī-gümānī

5940. Çü başlaya diye ki bismi Allāh
Çü gide girü diye inşā'-Allāh

5941. Pes imdi gelüben anı deleler
Dükeli bu cihāna ṭaġılalar

5942. Ne ki bulursa yiyeler tamāmı
Ḳomayalar bu dünyāda ṭa'āmı

5943. Be-ġāyet ḳızlıḳ olupdurur iy yār
Bu kez emr ide İsrāfīl'e Cebbār

5944. Çala ṣūrı muḥaḳḳaḳ oluñ āgāh
Helāk ide bu ḳamu ḫalḳı Allāh

5945. O Ẕü'l-ḳarneyn o seddi itdi cārī̈
Getürüp maşrıḳa gitdi iy ʿāḳil[744]

5946. Bilür misin kitāblarda ki Tengri
Uzun eyleye bu dünyāda emri

5947. Didi bir yigit aña şāh-ı ʿālem
Sevipdürüm vaṣiyyeti ki idem

5948. İdüpdür ẓulmet içinde ol Allāh
Yaratdı çeşme'i anda olġıl āgāh[745]

5949. Ki aḳ ṣudan u datludur şekerden
Girer anda durur ṣovuḳ o ḳardan

[185b]

5950. A cāhil kişi andan olmaya mevt
Bu dünyāda ṣaḳınup olmaya fevt

5951. Ta oluban ṭaleb itmeye ol er
Dimüşdür eyle bilgil sen birāẕer

5952. Bu kez ḳaṣd eyledi ki aña gide
Didi ʿālimlere ki bile gide

[744] Bu beyitte kafiye yoktur.
[745] Bu mısra vezne uymamaktadır.

5953. Didiler ki bu ʿālimler ol āgāh
ʿİmādı bu cihānuñ biriz iy şāh

5954. Ola ki gelmeyevüz bunda girü
Ḫarāb ola diyü dünyā i[y] meh-rū

5955. Pes imdi baʿżısıyla anlaruñ ol
Bile alubanı dutmışdurur yol

5956. Bu kez ṣordı behāyimden peki var
Nedür zīre geñez baña siz iy yār

5957. Didiler ḳulunlamaduḳ yund iy şāh
Ḳatı zīrek olur bilgil sen iy şāh

5958. Ḳamu ḳısraḳ aluban pes giderler
İşitgil imdi ẓulmetde niderler

5959. Ḳoşar Ḫıżr'a iki biñ kişi ol er
Daḫı virdi o Ḫıżır'a çü güher

5960. Didi azarise işbu çeri ger
Ḳoġıl bir yire kim cemʿ ola leşker

5961. Pes on dört biñ kişi olup gitdi
Bu ḳavme on iki yıl vaʿde itdi

5962. Çü varup ẓulmete ḳamusı girdi
Azupdur çeriden özini gördi

5963. Çıḳarup cevheri ḳodı o server
Ki cemʿ ola arada yaʿnī leşker

5964. Şuʿāʿından aña çeşme göründi
Varup içdi yuyundı aña girdi

5965. Bu kez şükr itdi dönüben Ḫuẕā'ya
Aña itmişdürür Ḥaḳ bu ʿaṭāya

[186a]

5966. Girü çün ol aradan bir zamānı
Gider çıḳaruban ḳomışdur anı

5967. Çü düş ola bu cemʿ ola bu leşker
Nicesi itdi işit o Sikender

5968. Gezeriken ḳarañulıḳda ol şāh
Görür bir ulu köşk anda vu nā-gāh

5969. Yüceydi diyü adladı be-ġāyet
Ṭuyūr çoġidi anda bī-nihāyet

5970. Çalap dil virüp o ḳuşlar ḫiṭābı
Bu Ẕü’l-ḳarneyn’e iderler ʿitābı

5971. Didiler saña virmişdür ol Allāh
Bu yiryüzi melikligin bil iy şāh

5972. Bu ẓulmetde ne istersin gelüp sen
Yetecekce çü virdi saña Ẕü’l-menn

5973. Didi geldüm bulam āb-ı ḥayātı
Ki görmeyem bu dünyāda memātı

5974. Aña bir ḳuş ḳanadın açuban dir
Ḥarīr geyür mi erler bir ḫaber vir

5975. Ve ḫamr içer mi āşikār ḫalāyıḳ
Yaḫūẕ yürür mi bunlar dāyim ayıḳ

5976. İderler mi zinā daḫı i[y] kişi
Çala sur-nāy daḫı çalgı i[y] kişi

5977. Olur diyü aña virdi cevābı
Bu nesneler ki dirsin bī-ḥiṣābī

5978. Çü İskender’e sözini ḳuş itdi
Ḳanadıyla yürüyüp köşki dutdı

5979. Ḳatı ḳorḳup görüp İskender anı
Ki ḫavfından anuñ ditredi cānı

5980. O ḳuşlar didiler ḳorḳma i[y] sulṭān
Ḥaḳīḳat budurur bilgil o Şeyṭān

5981. Bu kez çıḳup o köşk üstinde ṭurdı
O İsrāfīl'i bayıḳ anda gördi

5982. Dutup aġzına ṣūrı göge baḳar
O daḫı ol şāhuñ başına ḳaḳar

[186b]

5983. Niye geldüñ didi bu ẓulmete sen
Virüpdür saña mülk Allāhu Ẕü'l-menn

5984. Kifāyet itmedü mi mülk iy insān
Gelüridüñ bu araya iy insān

5985. Didi çeşme içün geldüm muḥaḳḳaḳ
Ki vire luṭf idüben baña ol Ḥaḳ

5986. Virüp bir ṭaşı aña didi iy şāh
Girü dön bu aradan olġıl āgāh

5987. Ḥüküm budur ki sen girü gidesin
Ḥüküm budur Ḫuẕā’dan sen nidesin

5988. Pes imdi girü didi ki çıḳa ol
Ḥacer doḳundı at ayaġına bol

5989. Ṣorar Loḳmān ne işdür iy ʿallām
At ayaġına ṭoḳına it iʿlām

5990. Didi bir ṭaşdurur her ki alanı
Nedāmet idiserdür bī-gümānī

5991. Ve her ki almazise bil o sulṭān
Olısardur aña ol daḫı pişmān

5992. Pes imdi baʿżı anları getürdi
Bir aydınlıġa anları yetürdi

5993. Görür ki laʿl yāḳūtdur tamāmet
Pes imdi itdi mecmuʿı nedāmet

5994. Bu kez Loḳmān’a ṣordı ki i[y] ʿallām
Ne ḥikmetdür bu ṭaşda itgil iʿlām

5995. Ki virmişdür baña İsrāfīl anı
ʿAyān idüp gö(tü)rgil[746] bu gümānı

5996. Didük imdi getürüñ bunda mīzān
Bunı vezn eyleyelüm biz i[y] sulṭān

5997. Ta ḥikmet neyidügi ola ẓāhir
Pes imdi atdılar mīzāna ẓāhir

5998. Ḳodı bir yanına bir ṭaşı derḥāl
Ki göñlinden gidere yaʿnī eşkāl

[187a]

5999. Nice ki ṭaş ḳodı indirmez anı
Taʿaccüb itdi ḳamu bī-gümānī

6000. Ḫıżır didi bu aḥcārı götürüñ
Yirine (bir) avuç ṭopraḳ getürüñ

6001. Pes eyle idüben çekdiler anı
Bu kez ṭaşı getürdi ol revānī

6002. Taʿaccüb eyleyüben Ḫıżr'a şordı
Çü o resme Sikender anı gördi

[746] Burada anlam ve vezinden hareketle **görgil** şeklinde yazımış kelime, **götürgil** şeklinde tamir edilmiştir.

6003. Ḫıżır dir aña eydür Ḥaḳ Teʿālā̱
Saña dünyāyı virdüm ḳıldum aʿlā̱

6004. Anuñla doymaduḳ dir ol muḥaḳḳaḳ
Meger ṭoyura ḳarnuñı bu ṭopraḳ

6005. Çü bu sözi aña didi bu düstūr
Çerinüñ küllīsine virdi destūr

6006. Ḳamu evlü evine dutdılar yol
ʿİbād itmege özi oldı meşġūl

6007. Ecel gelmişdi aña Ḥaḳ memātı
Virür ḳalmadı cisminde ḥayātı

6008. Varup tābūta ḳoyup yir Süreyya
Götürüp ḳıldı ʿazm İskenderiyye

ḪİKĀYET-İ LOḲMĀN ʿA. M.[747]

6009. Tamām itdük bu Ẕü'l-ḳarneyn Şāh'ı
Ki yiryüzinüñ oldı pāẕişāhı

6010. Bu kez geldük ki Loḳmān'ı ḥikāyet
Gücüm yetdükçe eyleyem ḥikāyet

[747] Hz. Lokmân (a.s.)'ın hikâyesidir.

6011. Kimüñ aṣlıdurur işitgil iy yār
Ne ḳılmışdı aña ol ulu Cebbār

6012. Beyān itdüm ṭapuña bir bir anı
Giderem ḫāṭıruñdaġı gümānı

6013. Dimişdür baʿżı Loḳmān eydiyenür
Ki anuñ atasıdur bil ki Nāḥūr

[187b]

6014. Ve bunuñ atası Tareḫ bin Azer
Ki İbrāhīm atasıdur i[y] server

6015. Ve baʿżılar dimişdür bil i[y] maḥbūb
O Loḳmān oldı ibn-i uḫt-ı Eyyūb

6016. Girü ẕikr eyledi bunda Müḳātil
Anuñ ḥāletesi oġulıdur bil

6017. Dimişdür ehl-i tefsīr bunda iy yār
Benī İsrāʾīl ḳāḍīyidi Loḳmān[748]

6018. Anuñ ḥaḳḳında dimişdür o Ḫālid
Habeş'den bir ḳul idi ḳatı ʿābid

[748] Bu beyitte kafiye yoktur.

6019. Ki mevlā̱sı ḳılmışdur anı āzād
Ki nice adı iderdi ḳatı yād

6020. Dimişdür baʿżılar güderdi aġnām
Aña luṭf eyleyüp Ḥaḳ ḳıldı iʿlām

6021. Aña iki melek gönderdi iy şāh
Muḫayyer ḳıldı Loḳmān'ı ol Allāh

6022. Dilerse virem aña ben nübüvvet
Eger dilerse virem ehl-i ḥikmet

6023. Ḫaberde hem olupdurur ḥikāyet
Ki ehl-i tefsīr itmişdür rivāyet

6024. Meger yatup uyuridi o bir gün
Aña uyḳu içinde geldi bir ün

6025. Diler misin seni didi ol Allāh
Yirüñ yüzine eyleye ulu şāh

6026. İdesin ***ḥükm beyne'n-nās bi'l-ḥaḳḳ***[749]
Saña dirüm bu sözi bil muḥaḳḳaḳ

[749] Sâd Suresi, 26*: … fahkum beyne-nnâsi bilhakki …* (فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ) … İnsanlar arasında hak ile hüküm ver!…

6027. Muḫayyer ḳıldıyise beni Bārī
İderüm ʿāḳibet ben iḫtiyāri

6028. Ḳabūl eylemezüm dir ben belāyı
Daḫı istemezüm hergiz ʿalāyı

6029. Eger ʿazm iderise baña Cebbār
Muṭīʿim sözine anuñ ben iy yār

6030. Velīkin bilürüm anı ben Allāh
Baña ʿişmet idüp didi o vallāh

[188a]

6031. Ḳabūl eyledi Loḳmān ehl-i ḥikmet
Melek dir niçün almaduñ nübüvvet

6032. Didi ki bu nübüvvetdür ulu iş
Olur ḫalḳdan aña ki ḳatı teşvīş

6033. Ola ki başarımayam iy ʿāḳil
Olam añsuzda içlerinde ġāfil

6034. İdemeyem ḥükümde ben ṣavābı
Anuñçün baña Ḥaḳ ide ʿiḳābı

6035. Ẕelīl olmaḳ cihānda yeg i[y] kişi
Şerīf olup yavuz olmaḳdan işi

6036. Şular ki iḫtiyār itdi cihānı
Virür anlara dünyā bī-gümānī

6037. Naṣīb yoḳdur seferinden muḥaḳḳaḳ
Diyüpdürür kelāmında bunı Ḥaḳ

6038. Bu kez Dāvūd eyitdi bu ḫiṭābı
Ḳabūl itdüm nübüvvet vir cevābı

6039. Ve hem Dāvūd zamānında o Loḳmān
Ḳılupdurur bil anı sen iy insān[750]

6040. Ve üç biñ beş yüz itdi ḳamu ʻömri
O miḳdār ḳodı dünyāda o Tengri

6041. Rivāyetdür ki söylerdi o Loḳmān
Üşüp diñlerdi anı ḳamu insān

6042. Benī İsrā'īl'e bir er gelüben
Görür söyler o Loḳmān'a gülüben

[750]Burada **insān (انسان)** kelimesinin yerine sehven **iḥsān (احسان)** yazılmıştır. Anlama bakılarak **insān** kelimesi tercih edilmiştir.

6043. Fülān rāʿī degül misün diyü ol
Ṣorar ne ki neden oldı ki maḳbūl

6044. Didi üç nesneden buldum bunı ben
Ki Allāh ḥażretine oldur aḥsen

6045. Emānet ṣaklamaḳdan birin anuñ
Diyem yaḳīni gidere gümānuñ

6046. Bu bil küçük dimekdür sözi yaʿnī
Biri terk eylemekdür mā-la-yaʿnī

[188b]

6047. Ödünç virürdi ḫalḳa aḳçe altun
Ne ki alsalar andan daḫı satun

6048. Aña yazmazidi hergiz o ḥācet
Daḫı dutmazidi aṣlā şehādet

6049. Meger bir kişi gelübeni aña
Ödünç biñ aḳçe virgil didi baña

6050. Pes anı virdi aña aldı gitdi
O kişi virmemege niyyet itdi

6051. Ḳoyup kīseye alubanı gider
İşitgil imdi giderken nic'ider

6052. Anuñ yolında varidi meger ṣu
Düşürdi ṣu içine yedi ḳayġu

6053. Nice ki istedi bulmadı ol er
Ol aḳçeyi ṣu içinde i[y] server

6054. Didi ki eyü niyyet itmedüm ben
Anuñçün eyledi Allāhu Ẕü'l-menn

6055. Girü dönüp o kişi aña geldi
Biñ aḳçe daḫı dileyüben[i] aldı

6056. Didi girü virürse Tengri baña
İki biñ aḳçe virem daḫı aña

6057. Ḫuẕā'nuñ ḳudretünden iy ḫalāyıḳ
Geçerdi anuñ evinden ṣu bayıḳ

6058. Alup ṣu kīse'i ere getürür
Görüp Loḳmān anı bilüp götürür

6059. Ve üç biñ aḳçe ḳazandı i[y] server
Getürdi öñine Loḳmān'uñ ol er

6060. İki biñini Loḳmān'a virür ol
İder alḳış daḫı Loḳmān'a ki bol

6061. Biñin Loḳmān alup biñini girü
Aña virdi ḥaḳīḳat bil i[y] meh-rū

6062. Didi ḥaḳḳum degildür bil sen iy yār
Saña virmişdür girü ol ulu Cebbār[751]

[189a]

6063. Çü eyü niyyet itmişdür o kişi
O niyyet berkininden ögdi işi

6064. Ṭapuñda niyyetüñi eyü itgil
Yavuz niyyetlerüñi ḳoyup gitgil

6065. Viriserdür saña daḫı o Mevlā
Ḳılısar yiryüzünde seni aʿlā

6066. Getürmişdür ḫaberde girü Loḳmān
Efendisi buyurmışdur iy insān

6067. Ḳoyun boġazlayup benüm ḳatuma
Getür ne ki yaramaz ḥażretüñe

6068. Varup yürekile dilin getürdi
O mevlānuñ ṭapusına yetürdi

[751] Bu mısra vezne uymamaktadır.

6069. Gene emreyledi ki bir ḳoyunı
Boġazlayup neyin eyüdür anı

6070. Alubanı o mevlā̱nuñ ḳatına
Getüre Loḳmān anuñ ḥażretine

6071. Varup getürdi diliyle lisānı
Taʿaccüb eyledi ġāyetde anı

6072. Ne ḥikmetdür diyüben aña ṣordı
Çü andan mevlā̱ işbu işi gördi

6073. Didi eylük ü yavuzlıḳ iy ʿāḳil
Yürekle dilden olur bil ki ḥāṣıl

6074. Getürmişdür gene oġlını Loḳmān
Kūya gönderdi aḳçe içün iy ḫān

6075. Didi bir kişi saña yolda hem-rāh
Olursa çıḳma sözinden ol āgāh

6076. Ve aġacuñ dibinde yatma zinhār
Gideriken o yolda bilgil iy yār

6077. Saña ger vireler ol kūyda ʿavret
Anı alma sen andan eyle nefret

6078. Alımlunuñ evine çün varasın
Eger yat diye anda yatmayasın

[189b][752]

6079. Bu yola çıḳdı bir pīre (ki) yetdi
Anuñla yoldaş olubanı gitdi

6080. Giderken bir aġaç dibine nā-gāh
Erişdiler didi olġıl sen āgāh

6081. Birez işbu arada biz yatalum
Gene durup yolumuza gidelüm

6082. Bu kez oġlan didi ki baña atam
Dimedi ki aġaç dibine yatam

6083. Ḳomadı pīr ol arada oturalar
Birez aġaç dibine hem yatalar

6084. Gelüp ḳaṣd itdi bir ḥayyā ġulāma
Ki ṣoḳup eyleye anı melāme

6085. Şoloḳ dem öldürür pīr ol ılanı
Kesüp ḥıfẓ itdi başın bī-gümānī

[752] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

6086. Çü bunlar gidübeni şehre yetdi
Ġulām ol ḳavme anı ʿarż itdi

6087. Didi atam baña itdi vaṣiyyet
Ki bunda almayam ben aṣlā ʿavret

6088. Gene pīr ḳomayuban didi aña
Al illā nice diyem tā ki saña

6089. O ʿavret ḳatına varma ki zinhār
Dirüm saña bunı şimdi ben iy yār

6090. Çü aldı ʿavreti bu kez didi pīr
Getürüñ odı diyü itdi tedbīr

6091. Dütüzüp o başı didi o yigit
Bu kez aña var imdi sen cimāʿ it

6092. Ta göresin (sen) işbunda ʿacāyib
Ki görmedüñ o resme sen ġarāyib

6093. Buyidi bilüñ işbunda ḥikāyet
Yılan yutmuşidi bilgil o ʿavret

6094. Anun fercinde o dolanmışidi
Nice müddet idi eglenmişidi

6095. Dilese ki cimāʿ ide bir insān
Şoḳuban öldürürdi anı ılan

[190a]

6096. Çü dütüzdi ılan başını Loḳmān
Şoloḳ sāʿat çıḳup düşdi o yılan

6097. Meger ol ʿavretüñ çoḳ mālı vardı
Görüp ḳamusın ol yigite virdi

6098. Bu kez andan alımlununñ ḳatına
Varup ister alımı ḥażretinde

6099. Dir ol kişiyile bunda yatuñ siz
Ki ḳulluḳ eyleyevüz sizlere biz

6100. Dir oġlan dimedi ki baña atam
Gelüben işbu mevżıʿda ki yatam

6101. Ḳomadı gitmege pīr anda girü
Gice oldı işitgil sen i[y] meh-rū

6102. Deñiz ḳatında bıraġur o yata[753]
Döşeklerin bıraġur anda yata

[753] Metinde bu kısım **iy ata (اي اتا)** şeklinde yazılmıştır; ancak anlam bakımından **o yata (او یاتا)** daha uygun olması hasebiyle tercih edilmiştir.

6103. Bularuñ ol idi maḳṣūdı iy yār
Götüreydi buları mevc iy yār

6104. Bu kez oġlana pīr didi i[y] yigit
Bu mevżıʿda berü gel sözüm işit

6105. Meger varidi ev issinüñ oġlı
Döşegi gördi yatur anda ḫālī

6106. Vara evvel döşekde yatdı oġlan
İşit neyledi aña ulu Sübḥān

6107. Dün içinde deñizüñ mevci geldi
Ol oġlanı döşekleriyle aldı

6108. Gör imdi neyledi anlara iy yār
Girü kendülere uġratdı Cebbār

6109. Ne ṣanursañ özüñe sen iy insān
Ḳılan insān daḫı sen iy insān

6110. Şu ki ḳardaşıçün ḳızmışidi bir
Dövüşle ʿāḳibet aña özi dir

6111. Pes oġlan ʿavretile ne ki varı
Alup evlerine gitdi davarı

6112. Çü yaḳın ḳıldılar Loḳmān ḳatına
Didi pīr bu kez anuñ ḥażretine

[190b]

6113. Ḥuṣūline bu emvālüñ saña dir
Sebeb benüm gerek nesneden baña vir[754]

6114. Dönüben girü söyler aña oġlan
Ne deñlü isteriseñ al iy insān

6115. Gelüben pīr didi ki olġıl āgāh
Ḫıżır Peyġāmberüm didi ben iy şāh

6116. Ṣınayup didimidi saña anı
Gerekmez baña nesne bī-gümānī

ḤİKĀYET-İ ḪIŻIR U İLYĀS ʿA. M.[755]

6117. Çü Loḳmān ḳıṣṣasını eyledük yād
Saña eyleyelüm İlyās'ı bünyād

6118. Eger yārī ḳılarise ol Allāh
Beyān idelüm işbunda ol āgāh

[754] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[755] Hz. Hızır (a.s.) ve Hz. İlyas (a.s.)'ın hikâyesidir.

6119. Dimişdür anuñiçün İbn-i Mesʿūd
Hemān İdrīs'dürür bil iy mevdūd

6120. Velīkin bunda dimiş İbn-i ʿAbbās
O Yesaʿ ʿammusı oġlıdır iy şāh

6121. Ve baʿżılar didi ki işbu İlyās
Atası idi bile İbnü Finḥāṣ[756]

6122. Ve Finḥā(s) atasıdur ki bil [ki] ʿĪzār
Anuñ atası Hārūn'dur bil iy yār

6123. Ve Hārūn atasıdur bellü ʿİmrān
Ve Mūsā atasıdur hem iy insān

6124. Dimişlerdür Yesaʿ Ḫıżır ḫalāyıḳ
Zīre çoḳ bilüridi ʿilm bayıḳ

6125. Ḫıżır didiler anuñçün i[y] ḳardaş
Oluridi ḳurı yir ortası yaş

6126. Bunuñ atasına dirlerdi Uḫṭūb
O Ḫıżr'a irmişidi ṣor i[y] maḥbūb

[756] Metinde bu kelime **Fiḫḥāṣ** şeklinde yazılmıştır; ancak kaynaklarda **Finḥāṣ** şeklinde kayıtlı olduğu için bu şekli tercih edilmiştir.

6127. Ḳoparken ol ḳavimden bilgil iy nās
Gelür bunlaruñ evine ol İlyās

[191a]

6128. Ḫıżır atası gizlemişdi anı
Duʿā ḳıldı anuñçün bi-gümānī

6129. Şoloḳ dem Ḫıżr olur anda selāmet
Ne ki varidi gitdi hep melāmet

6130. Ḫıżır īmān getürüp itdi taṣdīḳ
Bile giderdi ḳanca gitse taḥḳīḳ

6131. Kibāridi atasıydı ol İlyās
Ġulāmidi Ḫıżır ol vaḳtde iy nās

6132. Dimişler ki bulara ki ölüpdür
İkisi de bu dünyādan gidüpdür

6133. Rivāyetdür girü o Ḫıżır İlyās
Öliser degül anlar bilüñ iy nās

6134. Ḳopunca bu cihānda tā ḳıyāmet
Saġ olısar (olar) bilgil tamāmet

6135. Zīre içdi bular ābu ḥayātı
Budur içenlerüñ bellü ṣıfātı

6136. Yürür ḳurıda dāyimā ol İlyās
Ḫıżır deñizde (olur) bilüñ iy nās

6137. Çü gice ola ol sedde gelürler
Ṣabāḥa dek Ḥaḳ'a ḳulluḳ ḳılarlar

6138. Dimüşlerdür daḫı her yılda dāyim
Gelüp Beytü'l-muḳaddes içre ṣāyim

6139. Olurlar oruç ayında Ḫıżr İlyās
Ve mevsimde olurlar beyle iy nās

6140. Ḫaberde beyledür bil sen bu işi
Nübüvvet daʿvī itdi ol iki kişi[757]

6141. Yalan daʿvī idüp bu ḫalḳa bayıḳ
Üzetdi bellü bilüñ iy ḫalāyıḳ

6142. Bular şirk getürüp idinüp evṯān
ʿİbādet itdi anlara o insān

[757] Bu mısra vezne uymamaktadır.

6143. Varidi bir ulu büt pāẕişāhuñ
Aña dirlerdi Baʿl olsun āgāhuñ

6144. Anuñçün Baʿlebek Şehrine anuñ
Dimişlerdür ki olmasun gümānuñ

[191b][758]

6145. Ḳatāde ʿİkrime daḫı Mücāhid
Yemen ḫalḳı dimiş rabbi i[y] ʿābid

6146. Va baʿżılar didi ki Baʿl'a ʿavret
Görenler ideridi aña raġbet

6147. İkinci secde iderlerdi aña
Yüzin kim görse ḳaluridi ṭaña

6148. Pes imdi duruban Baʿl'a ṭaparlar
Ḥaḳ'un ṭoġru yolından hep ṣaparlar

6149. Nebī gönderdi İlyās'ı ol Allāh
O ḳavme ki azupdururdı iy şāh

6150. Süreridi Mūsā şerʿini İlyās
Gelüp daʿvet ḳılar Allāh'a iy nās[759]

[758] Bu safanın sonunda müşir bulunmamaktadır.
[759] Bu sayfadaki bu beyit ve müteakip beyitler, farklı bir biçimde yazılmıştır. Ayrıca metinde daha önce pek kullanılmayan ç (چ), p (پ), gibi harfler bu beyitlerde kullanılmıştır.

6151. Şehir ḳavminden olmadı Müselmān
İṭāʿat itdi līkin aña sulṭān

6152. Niçe müddet ḳatı ḫoş dutdı anı
Girü pişmān olur ol bislemeni

6153. Ki mürted olubanı oldı ʿāṣī
Ṭapar Baʿl'a ider dürlü meʿāṣī

6154. Derilüp bu ḳavim anuñ ḳatına
Didiler küllī anuñ ḥażretine

6155. Şehüre daʿvet iderler iki er
Getürsinler nişānı dir o server

6156. İnanup biz giderelüm gümānı
Eger getüreler bunlar nişānı

6157. Oḳudup şāh aña söyler muḥaḳḳaḳ
Nebīligi bugün dir ḫalḳa sen Ḥaḳ

6158. Duʿā ḳıl ḳızum ola diri bu dem
Ṭanuḳlıḳ vire ol senüñiçün hem

6159. Götürüp elini itdi duʿā ol
Tażarruʿ itdi Allāh'ına ki bol

6160. Varup eyledi anı girü ʿAllām
Nebīligin anuñ eyledi iʿlām

[192a]

6161. İnanmadı bular ḳıza i[y] meh-rū
Ḳızı öldi şoloḳ dem anda girü

6162. Bular nevmīẕ oluban ṭaġa gitdi
Niyāz idüben Allāh'a eyitdi

6163. Helāk ide ne ki var bunda küffār
Helāk eylemezüm dir girü Cebbār

6164. Gene yüz dutup Allāh'a ḫiṭābı
İdüpdür ḥükmümüzde ḳıl seḥābı

6165. Ve yiri ḥükmümüzde ḳıl i[y] Şāh'um
Dilek virici sensin Pāẕişāh'um

6166. Ḳabūl idüp duʿāsını bil iy şāh
Anuñ ḥükmünde ḳıldı yiri Allāh

6167. Buyurdı buluda yaġmur getürmez
Ve yire buyurur otı bitürmez

6168. Ḳatı ḳızlıḳ olur üç yıl be-ġāyet
Buñaldı ʿāciz oldı il vilāyet

6169. Ol on iki kişi gelüp şehā dir
Uṣanuñsız secde itmekde şehā dir[760]

6170. Büte çoḳ secde eylemezsiz iy şāh
Anuñçün ḳızlıḳ oldı bunda nā-gāh

6171. Pes imdi buyurur o ḫalḳa sulṭān
Çıḳardı yazıya ne ki var evṣān

6172. Nefîs don biz örter dutarlar iḥyā
Ḳılupdururlaridi ki müheyyā

6173. Çıḳarup anı ṣaḥrāya varurlar
Aña secde idüben yalvarurlar

6174. Velîkin olmadı ʿālemde iḫtār
Ḳaḥıṭlıḳ daḫı artdı bilgil iy yār

6175. Melik bildi bu ḳızlıḳ oldı taḥḳîḳ
Zire itmediler Allāh'ı taṣdîḳ

6176. Viribir birḳaç ādem anlara şāh
ʿÖẕür diler olardan olġıl āgāh

[760] Bu mısra vezne uymamaktadır.

6177. Olar didi ki bu kez geldüñüz siz
Olar didi ki bu kez geldüñüz siz[761]

[192b]

6178. Didiler gelüñ Allāh'a siz [iy] īmān
Getürüp oluñuz bu dem Müselmān

6179. Didiler iẕn virmeyince ol şāh
Müselmān olmazuz oluñ siz āgāh

6180. Duʿā itdiler ihlāk itdi Cebbār
Birisi ḳaldı anlardan bil iy yār

6181. Dönüben vardı illeri ḳatına
Ne ki oldı didi hep ḥażretine

6182. Didi yigrek budur ki biz Müselmān
Olavuz getürüp Allāh'a īmān

6183. Pes imdi ḳamusı īmān getürdi
Ḥaḳ anlara bu kez yaġmur virdi

6184. Ḥüküm oldı Ḫuẕā'dan Ḫıżr İlyās
Gelürler şehre gördiler ḳamu nās

[761] Bu beyitte, muhtemelen, müstensih hatası olarak birinci mısra, aynen ikinci mısrada tekrarlanmıştır.

6185. Gelüptür cāriye itdi kelāmı
Ola mı viresin bize ṭaʿāmı

6186. Ḳarı didi ki keşki bulayidüm
Size daḫı ṭaʿāmdan hem vireydüñ[762]

6187. Kepek var mı diyü Ḫıżr aña ṣordı
Eve girüp birez kepek getürdi

6188. Duʿā idübeni yüzini sildi
Çüvālları anuñ ṭolu un oldı

6189. Pes ol undan varuban etmek itdi
Ḫuẕā'nuñ birligine şükr itdi

6190. Ḫaber irişdi şāha hep ḳatına
Gelüp getürdi īmān ḥażretine

ḤİKĀYET-İ AṢḤĀB-I KEHF ʿA. M.[763]

6191. Ḫaberde beyledür ki Rūm'da bir şāh
Varidi Taḳyānūs'dı adı iy şāh

[762] Bu beyitte kafiye yoktur.
[763] Aṣḥâb-ı kehf (a.s.)in hikâyesidir.

6192. Anuñ emlāki emvāli çoġidi
Velī içinde īmānı yoġidi

6193. Buña ḳaṣd eyledi bir ulu sulṭān
Ki feṭḥ ide anuñ ilin ol insān

[193a]

6194. Varidi altı oġlı oluñ āgāh
Atalarıyla olmuşidi hem-rāh

6195. Bulışup Taḳyānūs itdi şikeste
Oġulların anuñ ḳılmışdı beste

6196. Bularuñ ḳamusın ṣoñra oḳudı
O her birini bir manṣıba ḳodı

6197. Bulara Aṣḥāb u Kehf dir[764] ḫalāyıḳ
Maġāra içre girdi zīre bayıḳ

6198. Birin ḳomışdı Taḳyānūs-ı cebbār
Özi ḳulluġına bilgil sen iy yār

6199. Ṭahāret oldurubidi aña ol
Üşendürdi ol işden ki ḳatı bol

[764] Metinde bu kelime **ider (ادر)** şeklinde yazılmıştır; ancak mana ve vezinden dolayı **dir (دير)** şeklinde okunması tercih edilmiştir.

6200. Ḳaçacaḳ yir bulunmazdı ki gide
Taḥayyürde idi ki nice ide

6201. Meger bir gün o Taḳyānūs-ı cebbār
Ḫuẕālıḳ daʿvīsin ḳıldı bil iy yār

6202. Dükeli ḫalḳ aña secde iderler
İşit imdi bu kez anlar niderler

6203. Didiler bellü ʿācizdür bu kişi
Yaramazdur eyü degüldür işi

6204. Yiri gögi yaradandur bilüñ Ḥaḳ
Anuñ ġayrı ḫuẕā degül muḥaḳḳaḳ

6205. Gidelüm didiler işbundan iy yār
Ola ki yol vire ol ulu Cebbār

6206. Varup eyleyelüm aña ʿibādet
Anuñ ġayrına itmezüz iṭāʿat

6207. Taḳyānūs'da bir ʿādet varidi
O bir kez yılda ṭaşra çıḳaridi

6208. O ṣaḥrāda ata binüp dururdı
Ḳalan ḫalḳ meydān içre dop[765] ururdı

[765] Yeni Tarama Sözlüğünde **top** şeklinde bulabildiğimiz bu kelime metinde **dop** şeklinde yazılmıştır.

6209. Teferrüc eyleridi özi anı
Gelür girü evine şāẕumānī

6210. Ṭanışup didiler ü ṭop uralum
Anuñ ardınca biz daḫı varalum

[193b]

6211. Çü meydāna çıḳuban döne girü
Gidelüm andan öte biz i[y] meh-rū

6212. Pes imdi ṭop uruban dutdı gitdi
Bular andan aña o yolı dutdı

6213. Aradan çünki çıḳup gitdi bunlar
Ḳoyun güder çūbāna yetdi bunlar

6214. Giyesisin ḳamu çūbāna virdi
Bu kez çūbān bulara dutdı ṣordı

6215. Ki ḳanda gidisersiz bu dem iy şāh
Beni bu işden eyleñüz siz āgāh

6216. Didiler yir ü gögi cümle ʿālem
Daḫı ḫalḳ eyledi evlādı Ādem

6217. Anı istemege giderüz iy yār
Ümīẕdür yolı göstere o Cebbār

6218. Bu kez dönüp bulara didi çūbān
Giderüm sizüñile ben iy insān

6219. Ḳoyunun ḳoyuban bunlara uydı
Bir iti vardı o da aña uydı

6220. Didiler sür bizümle olmasun it
İşitgil sözümüz bu dem i[y] yigit

6221. Na-gāhın bizi isteyü geleler
Üre it işidüp bizi bulalar

6222. Nice ki sürdiler urdılar anı
Girü dönmedi hergiz bī-gümānī

6223. Ḥaḳ'uñ emriyle itdi ol tekellüm
Bulara çünki görmişdür te'ellüm

6224. Didi ben daḫı iste(me)düm anı
Ne istersiz bu dem siz bī-gümānī

6225. Taʿaccüb eylediler çün görürler
Boyunlarına ol iti ururlar

6226. Yola düşüp giderler bunlar iy şāh
Görürler bir maġāra anda nā-gāh

6227. Maġārayı çü bunlar anda gördi
Varuban ḳamusı içine girdi

[194a]

6228. Çü gice oldı Taḳyānūs-ı güm-rāh
Görür gelmediler ol diyü āgāh

6229. Viribir nāyibi anlara geldi
Maġāra içre küllīsini buldı

6230. Niçün gitdüñ diyüp bunlara ṣordı
Maġārada çü bunları o gördi

6231. Bular küllī aña itdi[766] ḥikāyet
Taʿaccüb itdi nāyib bī-nihāyet

6232. Didi sizüñle ben bunda ḳalurum
Nerede olsañuz bile olurum

[766] Bu kelime, imlâ olarak **eyitdi (ايتدي)** şeklinde yazılmıştır fakat vezin mucibince **itdi (اتدي)** okunmuştur.

6233. Pes imdi bunlar anda çün oturdı
Çalap anlara bir uyḳu getürdi

6234. Ḳamusı uyuyuban anda yatdı
Bularuñ küllīsinüñ cānı gitdi

6235. Bu kez isteyü çıḳdı anları şāh
Velīkin bulmadı olġıl sen āgāh

6236. Ḳalur üç[767] yüz ṭoḳuz yıl anda iy yār
Viribir Cebrā'īl'i ulu Cebbār

6237. Bularuñ ṣaġını ṣolına tebdīl
İderdi gelüben bir yılda Cibrīl[768]

6238. Yaḫınından güneş anlara dāḫil
Oluban doḳunurdı bil iy ʿāḳil

6239. Pes evinden çıkāridi o girü
Ve hem yel de doḳunurdı i[y] nīk-rū

6240. Çürütmesün diyü yel anı iy yār
O resme eyleridi anda Cebbār

[767] Metindeki **üç (اوج)** kelimesinin, **cim (ج)** harfinin noktası unutulmuş, kelime **ūḥ (اوح)** şeklinde yazılmıştır.
[768] Bu kelime metinde **Cebrâ'īl (جبرأيل)** şeklinde yazılmıştır; vezin gereğince **Cibrīl (جبريل)** şekli tercih edilmiştir.

6241. Uyanup uyḳusundan ḳamu bunlar
Ne deñlü uyuduḳ biz diyü söyler

6242. Didiler bir gün uyuduḳ ya yarım
Didiler anı Tengri'dürür ʿālim[769]

6243. Vireyin birinüñ eline altun
Ṭaʿām alubanı getüre ṣatun

6244. Ki aña Yemliḫā dirlerdi iy şāh
Viribirler o şehre olġıl āgāh

[194b]

6245. Didiler Yemliḫā'ya sen iy ʿāḳil
Ṭaʿām getür bu dem olalum ekil

6246. Velī saḳın ki bilmesün kimesne
Ki aña dimeyelüm anda nesne

6247. Pes altun alubanı şehre gitdi
O şehrüñ ḳapusına çünki yetdi

6248. Görür ki sengi İslāmī ḳonulmuş
Ḳapu üstindeki ṭaşı yonulmuş

[769] Bu dizede, anı (انى) kelimesi sehven iki kez yazılmıştır; vezine bakılarak ikincisinin gereksiz olduğu kanaatine varılmıştır.

6249. Ve şehri gördi ayruḳca ol iy yār
Göremez kendü ḫalḳından o deyyār[770]

6250. Taʿaccüb eyledi ġāyetde anı
Görüben Yemliḫā işbu nişānı

6251. Pes altun virüben ḫabbāza virdi
Ṣorar ḫabbāz ol altunı çü gördi

6252. Nerede bulduñ anı dir özine
Meger buldı ṭopuñuz bir ḫazīne

6253. Şerīk ol bizümile nice anı
Şehe eydivirürüm bī-gümānī

6254. Ṣanur şāhdur o Taḳyānūs-ı cebbār
Didi ḳorḳubanı ḫabbāza iy yār

6255. Bu şārdan çıḳubanı kehfe varduḳ
Uyuyup bir zamān biz anda ḳalduḳ

6256. Bu dem uyanubanı biz i[y] yāre
Viribidiler añlaġıl i[y] yāre

[770] Bu beyit ve bu beyti müteakip 6 beyit kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

6257. Ḥaḳīḳat görmedük biz genci iy yār
Bize eylemegil işbunda bühtān[771]

6258. Pes anı dutuban şāhuñ ḳatına
Getürdiler şoloḳ dem ḥażretine

6259. Ṣorar Yemliḫā'ya şāh ne ḥikāyet
Nedür eyleye şāha ol rivāyet

6260. Şoloḳ sā'at durur bir yigit örü
Görüpdürüm kitābda dir iy meh-rū

6261. Gelüpdür bu ḥikāyet bil tamāmı
Nice ki söyledi bular tamāmı

[195a]

6262. Ḥaḳīḳatdür buña (inan ki) iy şāh
Yalan degüldürür bu kişi vallāh

6263. Varup şāh Yemliḫā'yı bile aldı
Maġāra ḳapusına çünki geldi

6264. Şehe dir Yemliḫā dir ben gireyin
Ḫaber evvel bulara ben vireyin

[771] Bu beyitte kafiye yoktur.

6265. Çü ḳatına bularuñ vardı girdi
Ḥikāyet itdi ne ki ṭaşra gördi

6266. Didiler Yemliḫā'ya ḳamu girü
Melik bize gerekmezdür i[y] nīk-rū

6267. Pes imdi yüzi dutdılar İlāh'a
Niyāz itdiler ulu Pāẕişāh'a

6268. Çalap anlara uyḳu virdi girü
Yatup uyudular anda i[y] meh-rū

6269. Ḳapusına o kehfüñ gidüpdi sulṭān[772]
Velīkin çıkmadı andan bir insān

6270. Bulardan daḫı kimesne içerü
Girimez olardan bile i[y] nīk-rū

6271. Ḳapusında bir ev yapdırdı ol şāh
Göre küll ḥāceti olsa ol āgāh

6272. Aña gelürdi maḳṣūdı iy 'āḳil
Şoloḳ sā'at olurdı anda ḥāṣıl

[772] Bu mısra vezne uymamaktadır.

ḤİKĀYET-İ ʿÜZEYİRÜ'N-NEBİYYÜ ʿALEYHİ'S-SELĀM[773]

6273. Üzeyr'üñ ḳıṣṣasını idelüm yād
Eger diñleriseñ ḥāneñ ola şād

6274. Nebī aṣlıyidi bilgil o server
Ve hem ḫalḳa olupdururdı rehber

6275. Dutardı Mūsā şerʿīni o kişi
Anuñ Tevrīt oḳumaḳdı işi

6276. Anuñ ḥıfẓında (idi) küllī Tevrīt
Nicesi oldı bu kez anı işit

[195b][774]

6277. Benī İsrāyl[775] çü öldür(di) muḥaḳḳaḳ
Nebīlerin günāhsız yire nā-ḥaḳ

6278. Ḥavāle itdi Buḫtu'n-Naṣṣar Allāh
Gelüp Beytü'l-muḳaddes içre nā-gāh

6279. Ḫarāb eyledi yaḳuban i[y] server
Ḳatı çoġidi anuñile leşker

[773] **Hz. ʿÜzeyir (a.s.) peygamberin hikâyesidir.**
[774] Bu sayfada 8-9 beyitlik bir yer boş bırakılmıştır.
[775] Metinde bu kelime **İsrā'īl** şeklinde yazılmıştır; vezin icabınca **İsrāyl** okunmuştur.

6280. Oġulların ḳızların ol āgāh
Esīr eyleyüben ḳırdı ol āgāh

6281. ʿÜzeyr[776] oġlanidi bile alurlar
O Buḫtu'n-Naṣṣar ḳatına gelürler

6282. ʿAẓīm ḫoş dutmuşidi anı ol er
Zīre bilüridi anı o server

6283. Ḳatına vardı dir ʿavretü şāha
Dilek itdi ʿÜzeyr'i pāẕişāha

6284. ʿÜzeyr'i dilerüm idesin āzād
Anuñ göñlin bu dem eyleyesin şād

6285. Benī İsrā'īlīyidi o ʿavret
Anuñçün itdi o şāhdan irādet

[196a]

6286. Ḳabūl idüp sözini ḳıldı irsāl
Anı evlerine ḳılmadı ihmāl

6287. Çü evvelde ʿÜzeyr evlendi bayıḳ
Muḳarrer oldı anda iy ḫalāyıḳ

[776] Burada ve bundan sonraki birkaç beyitte daha müstensih, **ʿÜzeyr (عزير)** kelimesini **ʿazīz (عزيز)** şeklinde yazmıştır. Bunun bir müstensih hatası olduğu düşünülmüş ve oralarda da **ʿÜzeyr** kelimesinin kullanımı tercih edilmiştir.

6288. Meger bir gün o bāġa varmışidi
Varuban bāġdan incīr dirmişidi

6289. Yeyüp incīrden ol anda oturdı
Ḥimārın baġlayup anı o ġördi

6290. Çürümüşdi taʿaccüb itdi anı
Nice dirile girü gele cānı

6291. Maʿālimde götürdi Buḫt-ı Naṣṣar
Gelüben Ḳuds'e ḳavmi oldı nāṣır

6292. Benī İsrā'īl'üñ evlādını ol
Nice ḳılubanı itmişidi ḳul

6293. İçinde ʿÜzeyir daḫı Dāniyāl
Esīr itdi buları budur aḥvāl

6294. Yedi biñ daḫı ehl-i beyt-i Dāvūd
Esīr itdi urubanı o merdūd

6295. Çü geldi Bābil'e buldı necātı
Bulunmadı velī nice ki atı

6296. Buluban bir ḥimārı bindi gitti
Gelüp Dicle kenārına ki yetdi[777]

6297. Görür bir ḳarye anda kimse yoḳdur
Aġaçlarında yimiş līk çoḳdur

6298. Tevekiden yiyüp üzümi ḳoydı
Ṣuyundan içdi anuñ çünki çoḳdı

6299. Tevekiden şarābdan ne ki ḳıldı
Isıcaḳraḳa ḳoyup ḥıfẓ ḳıldı

6300. Çü gördi ehl-i ḳarye ki ḫarābī
Olupdururdı anda bī-ḥisābī

6301. Taʿaccüb eyledi bunlara iy şāh
Nice diri ḳıla dir bunı Allāh

[196b]

6302. Ṣoloḳ dem uyḳu virdi aña ol Ḥaḳ
Yatur ol arada yüz yıl muḥaḳḳaḳ

6303. Naẓar ḳıldı kemüklerine anuñ
Ḳalur yüz yıl ki olmasun gümānuñ

[777] Bu beyit ile sonraki iki beyit kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

6304. Nidā idüp ḥimāruña didi baḳ
Süñükleri dağılmışdur muḥaḳḳaḳ

6305. Naẓar ḳıldı kemüklerine anuñ
Çürümüşdür ki olmasun gümānuñ

6306. Semādan ol zamān bir ün işitdi
İ[y] süñükler bugün Ḥaḳ emr itdi

6307. Ki ḳamu bir yire siz derilesiz
Dir eti bağlayuban dirilesiz

6308. Pes imdi oldı çünki ḥükm-i Allāh
Dükeli dirilüp ḥayy oldı iy şāh

6309. ʿÜzeyir anı görüp dir ki İlāhī
İdüpdürüm saña işbu günāhı

6310. Günāhumı görüben tevbe itdüm
Ḳoyubanı ol endīşeʾi gitdüm

6311. Baña ʿafv eylegil girü günāhum
Ki sensin ʿafv edici Pāẕişāhʾum

6312. Pes imdi ol aradan çünki vardı
Evine gelüben ḳapuyı urdı

6313. Evinden bir kişi çıḳtı ḳatı pīr
Görüp anı selāmitdi ʿÜzeyr dir

6314. Nice ata olasın dir baña sen
Yigitisin ḳatı pīrüm bugün ben

6315. ʿÜzeyr aña ḥikāyet itdi anı
Velīkin pīr aña itdi gümānı

6316. Gelüp pīrler aña dir iy birāz̲er
Bilürdi ʿÜzeyir Tevrīt ezber

6317. ʿÜzeyr'iseñ oḳı Tevrīt iy şāh
İna(na)lum senüñ sözüñe vallāh

[197a]

6318. ʿÜzeyr oḳu diyü Tevrīt taḫḳīḳ
Bu kez itdi bular sözine taṣdīḳ[778]

6319. Didi baʿżı Yahūdīler i[y] meh-rū
ʿÜzeyr'i öldürüp dirgirdi girü

6320. Degüldür bu ʿÜzeyr illā ibnullāh
Ve ġayrı kişi degüldür bu vallāh

[778] Bu beyit kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

6321. Maʿālimde getürmişdür ki iy nās
Rivāyetdür bilüñ ez-İbn-i ʿAbbās

6322. Yahūdīler anuñçün ibndür lillāh
ʿÜzeyr'e dir diyeyin oluñ āgāh

6323. Benī İsrā'īl içinde o taḥḳīḳ
Oḳur Tevrīt yād olmuşidi tevfīḳ

6324. Ḳatında idi bunlaruñ o Tevrīt
Bularda idi Tābūt ki işit

6325. Bular żāyiʿ ḳılar Tevrīt'i bayıḳ
ʿAmel itmediler Allāh'a lāyıḳ[779]

6326. Tażarruʿ itdi yalvardı İlāh'a
Unutdurdı daḫı Tevrīt i[y] şāhā

6327. Bularuñ ḫāṭırından küllī gitdi
Çü bunlar ḳamu yavuz fiʿil itdi

6328. Tażarruʿ itdi yalvardı İlāh'a
Niyāz idüp ol ulu Pāẕişāh'a

[779] Bu beytin tamamı (hem **a** mısraı hem de **b** mısraı) **b** mısralarının yazıldığı sütuna yazılmıştır.

6329. Ki Tevrīt ne ki gitmişidi girü
Daḫı Tābūt (ne ki) anda i[y] meh-rū

6330. Meger bir gün ḳılaridi namāzı
Tażarruʿ idüp eylerdi niyāzı

6331. Semādan oldı bir nūr aña nāzil
Gelüp içine ol dem oldı dāḫil

6332. Girü getürdi ṣadrına o ʿAllām
Bu kez ḳavmine eyledi ol iʿlām

6333. Didi ki yā ḳavim Tevrīt'i Allāh
Baña ögretdi girü oluñ āgāh

[197b]

6334. ʿÜzeyr ögretdi bunlar ḳıldı iʿlām
Ne ki getürdi aña ulu Mevlā'(m)

6335. Bu kez Tābūt'ı indirdi ol Allāh
Bulardan gitdüginden ṣoñra iy şāh[780]

6336. Çü gördiler ḳamusı şeyle anı
Bularuñ göñli oldı şāẕumānī

[780] Bu beyit ve mütakip beyit kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

6337. Anuñ içinde elvāḥı ne ki var
Muḳābil itdiler aña bil iy yār

6338. Ki bunlara ʿÜzeyr ögretmişidi
Anuñ ḥükmin ḳamusı dutmuşidi

6339. Anuñ miṣlin bulurlar cümle anı
Didiler ol ḫalāyıḳ bī-gümānī

6340. Kimesne getürimez bunı vallāh
Degüldür bu ʿÜzeyr ola ibnullāh

6341. Ve Kelbī'den[781] olupdurur rivāyet[782]
İdelüm anı daḫı biz ḥikāyet

6342. Benī İsrā'īl'e ol Buḫt-ı Nāṣır
Çü Ḳuds'e gelüben ol diyü ẓāhir

6343. Şu ki Tevrīt ol diridi iy yār
Oḳurlardan ḳomadı anda iy yār

6344. ʿÜzeyr ol vaḳt ṣabiyidi iy ʿāḳil
Kiçisinüp anı itmedi ḳatīl[783]

[781] Ebu'l- Münzir Hişam b. Muhammad b. Sâib b. Bişr el- Kelbī el- Kūfī (ö.204/819)
[782] Bu mısra harekeli yazılmıştır.
[783] Metinde bu kelime **ḳātīl (قاتيل)** şeklinde yazılmıştır. Gramer ve anlama bakılarak **ḳatīl (قتيل)** şekli tercih edilmiştir.

6345. Benī İsrāyl çü Ḳuds'e geldi girü
Oḳur bulunmadı Tevrīt i[y] meh-rū

6346. ʿÜzeyir göçdüginden ṣoñra yüz yıl
Viribidi bulara anı ki bil

6347. Tā ki tecdīd ide Tevrīt'i bayıḳ
Bulalar ḳamu andan ol ḫalāyıḳ

6348. Ve daḫı ola bunlara ʿalāmet
Yüz yıl öldüginden ṣoñra tamāmet

6349. Daḫı dirler melek gelmişdür aña
Atañile ṣoña gelmişdür aña

6350. İçürüp gitdi anuñçün o Tevrīt
Anuñ ṣadrında ḳalmışdur o yigit

[198a]

6351. Bulara öldüginden ṣoñra girü
Çü geldi ʿÜzeyr'üm ben i[y] nīk-rū

6352. İnanmayup bular dir ger sen iy yār
Çü bize gerçegiñ Tevrīt aşikār

6353. İdesin yazuban tā ki sözüñi
İnanavuz ʿÜzeyir'miş özüñi

6354. ʿÜzeyr anlara bu kez yazdı anı
Bular ḳamusı itdiler gümānı

6355. Bulardan bir kişi didi ki atam
Ḫaber virmişdürür aña ki dedem

6356. Ki ḳonulmuşdurur küpde o Tevr̄it
Gömülmüşdür bāġ içinde ki işit

6357. Çıḳardılar varup bile vü anı
Muḳābil itdiler şol dem divānı

6358. ʿÜzeyr'üñ yazduġı gibi bulurlar
Taʿaccüb ḳamusı anı ḳılarlar

6359. Didiler kimsenüñ ḳatında ḳalmaz
Bu yüz yıldan kimesne anı ḳılmaz

6360. Degüldi bu velīkin ibnü Allāh
Anuñçün ḳıldı göñlinde ol iy şāh

6361. Bu kez geldük Naṣārā bellü iy şāh
Didiler ki Mesīḥ'dür ibnü Allāh

6362. Ne vechden didiler diyem ben anı
Ne ki var gide göñülde gümānı

6363. Mesīḥ'i çün götürdi göge Sübḥān
Bular seksen daḫı bir yıl iy insān

6364. Dutuban Dīn-i İslām'ı hemīşe
Oruç dutup namāz ḳılmaḳdı bişe

6365. Yahūdīler bularuñ ortasına
Şavaş düşüp niceler girdi yasına

6366. Yahūdīden bir eyü vardı kişi
Şecā'at itmekidi dāyim işi

6367. Adına Pavlus eydürlerdi bayıḳ
Ḳoruyubdı Mesīḥ'ī çoḳ ḫalāyıḳ

[198b]

6368. Yahūdīlere Pavlus dir ki iy şār
Mesīḥ gelmekle añduḳ ḳamu küffār

6369. Mücleş'te ger gideler bunlar iy yār
Olısardur mekānumuz bizüm nār

6370. Varuban azduram ḳalmaya biri
Cehennem ola ḳamu anda iy yār[784]

PAVLŪS ḲAVMİ NAṢĀRĀYI AZDURDUĠI ḤİKĀYETDÜR[785]

6371. Pes imdi başına ḳoyup turābı
Melāmet itdi özin bī-ḥisābī

6372. Naṣārāyı görüben didi ki siz
Ne kişisiz niçün beyle idersiz

6373. Didi ki düşmenüñüz bolmuşum ben
Ne olundı ki gökden bulmuşum ben

6374. Didiler aña hergiz tevbe yoḳdur
Günāhuñ zīre senüñ ḳatı çoḳdur

6375. Meger Naṣrānī oluban giresin
Ke(n)īse içre bir yıl sen durasın

6376. Gice gündüz sen andan çıḳmayasın
Bu ḫalḳuñ yüzlerine baḳmayasın

[784] Bu beyitte kafiye yoktur.
[785] Pavlus takipçilerinin Hristiyanları yoldan çıkardığına dair hikâyedir.

6377. Tamām ögrenesin İncīl'i anda
Pes olmaya senüñ bigi cihānda

6378. Pes imdi eyle idüp çıḳdı bir gün
Uyurken geldi baña didi bir ün

6379. Senüñ tevbeñ ḳabūl itdi o Sübḥān
Seni taṣdīḳ ide ne ki var insān

6380. Pes imdi vardı bu kez Ḳuds'e yārā
Ḫalīfe ḳıldı Nesṭūr'ı bulara

6381. Buña bildürdi ki ʿĪsā vü Meryem
Ki vallāh ḳamu Rūm'adur bilüñ hem

6382. Bu kez andan gidüben Rūm'a geldi
Gelüben anda daḫı gör ne ḳıldı

[199a]

6383. Bulara ögredir ki bil ulamun
Daḫı bildirdi ḳamusına nāsun

6384. Didi ʿĪsā degüldür bilüñüz nās
Didi güldür daḫı cismi ol iy nās

6385. Velīkin bellü oldur ibnü Allāh
Degüldür ayru[786] oluñ siz de āgāh

6386. Bunı ögretdi bir ere i[y] maḥbūb
Anuñ ismiyidi bilüñ ki Yaʿḳūb

6387. Girü bir kişiyi oḳudı ol er
Aña dirlerdi Melkā iy birāẕer

6388. Didi aña ki Tengri lem-yezeldür
Bidāyet yoḳ aña bilüñ ezeldür

6389. Ve ʿĪsā̱ daḫı eyledürür iy yār
İnanuñ imdi ʿĪsā̱’dur o Cebbār

6390. Bu üç kişi aña virdi çü ġam-gīn
Oḳuyup üçini eyledi taḥsīn

6391. Birin birin getürdüp didi iy yār
Bu dem ḫāliṣ baña özüñ virür yār

6392. Düşümde görmüşüm ʿĪsā’yı vallāh
Olupdur rāżı benden olġıl āgāh

[786] Bu kelime iki defa yazılmıştır. Vezne bakılarak biri tercih edilmiştir.

6393. Rıżāsıyiçün anuñ yaḳamı ben
Boġazlarum āgāh olġıl bugün sen

6394. Velīkin eyleñüz bu ḫalḳa daʿvet
Aña ki didüm itsünler iṭāʿat

6395. Pes imdi varuban ḳatl itdi özin
Tamām itdi bulara çünki sözin

6396. Bularuñ her birisi itdi daʿvet
Gelüp her birine itdi iṭāʿat

6397. Bularda iḫtilāf oldı iy ʿāḳil
Birin birin ḳamusı oldı ḳāyil

6398. Kelāmile getürmişdür iy ʿāḳil
Diyeyin imdi saña olma ġāfil

6399. Bular dir Rūḥ-ı Ḳudüs oġlı hem eb
Ḳamusı müstemiddür bunlaruñ heb

[199b][787]

6400. Ve nāsūt o ʿĪsā̱’nuñ bile iy yār
Olupdur müstaʿid edhānuñ āşkār

[787] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

6401. Olupdur yaʿnī ḥall ʿĪsā’da Allāh
Diyüpdür bu Naṣārā beyle iy şāh

6402. Münezzehdür velīkin bil o Cebbār
Şu nesneden ki dimişdür o küffār

6403. Saña tavżīḥ idelüm bu kelāmı
İşidüñ imdi siz iy ḫāṣṣ u ʿāmı

6404. Vücūd ʿilmüñi hem daḫı ḥayātuñ
Ḳamusı müstemiddür bu ṣıfātuñ

6405. Ki yaʿnī bu ṣıfātile i[y] cāhid
Ṣıfātlanur bilüñüz ẕat-ı vāḥid

6406. Egerçi bunlaruñ aña dir ṣıfātı[788]
Ḥaḳīḳatde dimişlerdür ẕevātı

6407. Naṣārā’dan o Yaʿḳūbiyye zīre
ʿİlim gökden inüben geldi yire

6408. Ḥayātile temeccüd oldı ḥāṣıl
Olur insān Mesīḥ’dür olma ġāfil

[788] Bu mısra vezne uymamaktadır.

6409. Anuñçün Ḥaḳ Teʿālā itdi tefkīr
Ẕevāta zīre ki bunlar ḳadīmdir

ḤİKĀYET-İ BUḪTI'N-NAṢIR ʿALEYHİ'L-LAʿNE[789]

6410. Ḫaberde bil ki Buḫtu'n-Naṣr-ı güm-rāh
Ḥarām-zāde idi bilgil iy insān[790]

6411. Ve öksüz idi yoḳsul idi bayıḳ
Ki nesnesi yoġidi iy ḫalāyıḳ

6412. Meger Dānyāl zamānında olupdur
Kitāb içinde anı ol bulupdur

6413. Fülān yılda fülān sāʿat çıḳısar
Yarar Beytü'l-muḳaddes'i görürler

6414. Adı Buḫtu'n-Naṣar olısar anuñ
O şāhı olısar küllī cihānuñ

[200a]

6415. Pes ol vaḳt oldı Dānyāl ile geldi
Ṭaleb idüben evvel anı buldı

[789] Buḫtu'n-Naṣr (Onu üzerine lanet olsun!)'ın hikâyesidir.
[790] Bu beyitte kafiye yoktur.

6416. Didi aña olısardur özüñ şāh
İşit benden bu dem olġıl sen āgāh

6417. Şu vaḳt ki olasın bu yirde sulṭān
Ziyān eylemegil baña iy insān

6418. Rıżā virdi o Buḫtu'n-Naṣr-ı güm-rāh
Bu kez Dānyāl nice itdi ol āgāh

6419. Yigirmi biñ virür aḳçe aña ol
Alup Buḫtu'n-Naṣar eyledi maḳbūl

6420. O şehrüñ pāẕişāhınuñ ḳatına
Varuban ḳulluḳ ider ḥażretine

6421. Zamān geçdi bunuñ üzre bu kez şāh
Vefāt itdi yirine geçdi güm-rāh

6422. Gelüp Beytü'l-muḳaddes'e bu kez ol
Ṭaleb eyledi Dānyāl'ı ḳatı bol

6423. Velī Ḳuds'de anı bulmadı ol er
Bulur ḳızḳardeşi oġlın i[y] server

6424. Anı ḫoş dutubanı ḳıldı ikrām
Ve çok nesne virüben ḳıldı inʿām

6425. Muḳarrer oldı yirde çün o güm-rāh
Ḫışım ḳılsa nereye ki ol Allāh[791]

6426. Anı ṣalardı virübeni ihlāk
İderdi ḳamusın bilgil o nā-bāk

6427. Görür düşinde bir gün iy birāẕer
Özine ḳanlu diñilüp canāvar

6428. Görüben ḳorḳdı ġāyet cānver düşi
Ḳaçuban çıḳdı ṣaḥrāya o kişi

6429. Yüzin dönderdi ṣaḥrāda o Cebbār
Küfür içinde öldi şeyle iy yār

ḤİKĀYET-İ TÜBBAʿ-I AṢĠAR[792]

6430. Ḫaberde şeyledür bilgil iy insān
Yemen'de Tübbaʿ olmuşidi sulṭān

[791] Bu beyit ve müteakip beyit kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.
[792] Tubbaʿ-ı Aṣġar'ın hikâyesidir.

[200b]

6431. Adı Saʿid bin Mālik idi bayıḳ
Laḳab Tübbaʿ didi aña ḫalāyıḳ

6432. Çoġidi leşkeri zīre ḳatında
Ki ḳulluḳ ideridi ḥażretinde

6433. Hücūm idüp selāṭīn evvel utup
Medīne şehrine geldi o dutup

6434. Medīne'i alup oġlını ḳodı
O şehrüñ ol anı içinde ḳodı

6435. Medīne ḳavmi ḳatl eyledi anı
İşidüp eylemişdür çoḳ fiġānı

6436. Döner girü Medīne'ye varur ol
Ḫarāb eyleyem anı dir ḳatı bol

6437. Giceye dek ṣavaş itdi tamāmı
Gice oldı bu kez aña ṭaʿāmı

6438. Viribiyüp ḳonuḳladılar anı
Taʿaccüb itdi Tübbaʿ bī-gümānī

6439. Varidi leşkerinden yedi yigit
Gelüben didiler şāha sen işit

6440. Bu şehri yıḳmazisen sen i[y] nīk-rū
Yeg ola dönesin bundan i[y] nīk-rū

6441. Zīre budur ḥaḳīḳat şehri Aḥmed
Ki geliser cihān faḫrı Muḥammed

6442. İşidüben anuñ sözini dutdı
Zemīle ḳavmine gelüp eyitdi

6443. Derüben ol ḳavim vardı ḳatına
Didiler küllī anuñ ḥażretine

6444. Dilerseñ olasın dünyāda sen şāh
Yıḳasın Kaʿbeʾi bu dem sen iy şāh

6445. O yigitler varup dir olġıl āgāh
Şu vaḳtden Kaʿbe yapılmışdur iy şāh

6446. Şu kimse ki aña ḳaṣd eylemişdür
Ẕelīl olup anı ḫor eylemişdür

[201a]

6447. Dilersen ki ʿazīz olasın iy şāh
ʿAzīz dut ol evi olġıl sen āgāh

6448. Pes imdi ḳıymeti bezler getürdi
Anuñile o Beytullāh'ı örtdi

6449. O yigitler aña ʿarż itdi īmān
Melik oldı ol arada Müselmān

6450. Ḫaber irişdi şehr begi ki sulṭān
Müselmān oluban getürdi īmān

6451. Şehir ḳavmi olurlar küllī ʿāṣī
Büte ṭapup iderlerdi meʿāṣī

6452. Ve diyeler ki dīnümüz bizüm ḥaḳ
Çıḳaruz ṭaşra bunları muḥaḳḳaḳ

6453. O yigitler oḳur bir āyet iy yār
O Tevrīt'den viribir odı iy yār

6454. Gelüp bütlerini yaḳdı tamāmet
Görüben özlerin itdi melāmet

6455. Bu kez ḳaṣd eyledi yaḳa buları
Bular tevbe iderler ne ki varı

6456. Pes imdi ḳamusı oldı Müselmān
Ḫaḳ'ı bir bilüben getürdi īmān

6457. Ḳamu Tübbaʿ ile şehre gelürler
Ḥaḳ’uñ ḳulluġuna meşġūl olurlar

ḤİKĀYET-İ MERYEM ḤĀMİLE OLDUĠI ḤİKĀYETDİR[793]

VE’ẒKUR Fī’L-KİTĀBİ MERYEM İẒİNTEBEẒET MİN-EHLİHĀ MEKĀNEN ŞARḲİYYEN[794]

6458. Kelāmında didi Cebbār-ı ʿālem
Kitāb içinde sen ẕikr eyle Meryem

6459. Ḫaberde beyledür çünki o ḫalvet
Yire varup o ḫalḳdan itdi ʿuzlet

6460. Ki başın yuya ġusl ide o bayıḳ
Anı görmeye aṣlā çün ḫalāyıḳ

[201b]

6461. Varur evlerinüñ şarḳdan yanına
Ġusül idüp saçın ayruban anda

6462. Anuñçün ḳıble idindi o küffār
Bu maşrıḳ cānibini bilgil iy yār

[793] Hz. Meryem’in hamileliğini anlatan hikâyedir.
[794] Meryem, 16: “ (Ey Muhammed!) Kitapta (Kur’an’da) Meryem’i de an. Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafından bir yere çekilmişti.”

6463. Ṭonı geyüp yirinden ki o ṭurdı
Na-gāhın bir yigidi anda gördi

6464. Laṭīf ṣūretlü oġlanidi ki ḫūb
Ve hem saçıydı vardı ḳatı merġūb

6465. Çü Meryem'den yaña ḳaṣd itdi oġlan
Ṣığınırum saña didi i[y] Raḥmān

6466. Eger sen oluriseñ ehl-i taḳvā
'İbādet ḳıluban olasın aḳvā

6467. Ḳıṣaṣın ẕikr idüpdürürdi o Meryem[795]
Göricek ḳorḳdı ġāyet de yedi ġam

6468. Benī İsrāyl'de vardı zīre bir er
Taḳı dirlerdi aña bil i[y] server

6469. Meger anı sever dirdi ḫalāyıḳ
Anı ṣandı göricek anda bayıḳ

6470. Anuñçün ol Taḳı'dan isti'ānet
İder Allāh'a tā ide i'ānet

6471. Didi ḫavf eyleme benden i[y] Meryem
Gelüpdürüm saña Ḥaḳ'dan resūlem

[795] Bu mısra vezne uymamaktadır.

6472. Saña bağışladı o Ḥayy (u) Mennān
ʿĪsā̱’dan hem günāhdan ẓāhir oġlan

6473. Beşāret itmege geldüm anı ben
Görüben itmegil imdi bunı ẓan

6474. Bu kez Meryem beni dir görmedi er
Beşer mess itmedi daḫı i[y] server

6475. Ve itmedüm daḫı Allāh’a ṭuġyān
Nereden ola baña şimdi oġlan

6476. Didigün yegdürür dir aña Cibrīl
Velī Rabb’üñ nider dir anı sen bil

[202a]

6477. Atasuz yaradurum dir ben oġlan
Geñezdir baña dir ol ulu Sübḥān

6478. Ki ḳılavuz anı ḫalḳa ʿalāmet
Ki ḳudretümüze ide delālet

6479. Ve bizden ʿāleme ola o raḥmet
Ki dīnine uya pes ola niʿmet

6480. Bu nesne emri tavżīḥdür o Cibrīl
Girü itmeyiser bil anı tebdīl

6481. Ol oġluñ ʿİbrī olısar ol āgāh
Ḳamu derde devā ḳıla o vallāh

6482. Muṭīʿ oldı Ḥaḳ'uñ emrine fermān
Giderdi ḫāṭırından ki ne var ġam

6483. Mesīḥ anuñiçün dirlerdi aña
Diyüvirem āgāh olġıl (o) yaña

6484. O ḳanḳı ṣayru yaña oḳuridi
Şoloḳ sāʿat selāmet oluridi

6485. Çü oġlan aġrısı Meryem'i dutdı
O bir ḫalvet yazıya dutdı gitdi

6486. Şovuḳ idi olupdururdı ki ḳış
Ki Meryem Ḥażretine oldı bu iş

6487. O bile ḫurma aġacına vardı
Şoloḳ dem yaşaruban ḫurma virdi

6488. Yapışup aġaca doġurdı bayıḳ
Şu mevżıʿda ṭoġar ḳamu ḫalāyıḳ

6489. Dimişlerdür tevellüd oldı ḥāmil
Göbekden yā aġızdan bil i[y] ʿāḳil

6490. Çü ʿĪsā doġdı utanup o Meryem
Öleydim kāşki öñdin diyü yer ġam

6491. Ki hergiz beni kimse bilmeyeydi
Bu ḥālile daḫı hiç añmayaydı

6492. Ayaḳlarınuñ altından o Cibrīl
Çıḳardı gelüben aña ki işit bil[796]

[202b]

6493. Ḫiṭāb idübeni didi i[y] Meryem
Yeme ʿĪsā'dan ötrü vü aṣlā sen ġam[797]

6494. Şol ırmaġı senüñ ḥükmüñde Bārī
Ḳılıpdur dileriseñ eyle cārī

6495. Şu ḫurmā aġacın depret i[y] kişi
Göresin Ḥaḳ nice idiser işi

6496. Çü depretdi ḳuru aġaç şoloḳ dem
Bitürdi ḫurmaʾı yedi o Meryem

[796] Bu mısra vezne uymamaktadır.
[797] Bu mısra vezne uymamaktadır.

6497. Dönüp Cebrayl aña söyledi girü
Yigil ḫurmādan iç ṣudan i[y] nīk-rū

6498. Eger kimse görür ise digil sen
Neẕir eylemişüm ṣavme bugün ben

6499. Ki itmezüm bugün inse tekellüm
Baña eylemeñüz idüñ teʾellüm

6500. O vaḳt zīre oruçlarında bayıḳ
Söz itmezdi bugün ḳamu ḫalāyıḳ

6501. Bu kez Meryem ḫaṣımları ḳatına
Alup anı götürür ḫażretine

6502. Taʿaccüb eylediler ḳamu anı
Ẕekeryā[798]'ya didiler bī-gümānī

6503. Görüñ tenhā zinā idüp o resūl
Çü oldı ḫalḳ içinde işbunı yol

6504. Ẕekeryā didi görmedi bunı er
Didi ḫalḳ ḳande[799] buldı yā i[y] server

[798] Bu beyitte ve mütakip birkaç beyitte daha bu kelime **Ẕekeriyyā** şeklinde yazılmıştır; ancak vezin mucibince **Ẕekeryā** şeklindeki okunuşu tercih edilmiştir.

6505. Didi andan şorun nedür ḥikāyet
Size itsün ne dilerse ḥikāyet

6506. Dönüben Meryem'e didiler atañ
Eyü kişiyidi hem daḫı anañ

6507. Nereden buladuñ bunı i[y] kişi
Ki itdüñ niceleyin yavuz işi

6508. Çü Meryem idemedi aña ḥüccet
İder ʿĪsā'ya şol sāʿat işāret

[203a]

6509. Ki doġrısını size disün oġlan
Diyem ger ben inanmazsız iy insān

6510. Didiler mehd içindeki ġulāmı
Nicesi ide bizümle kelāmı

6511. Şoloḳ dem söze getürdi anı Ḥaḳ
Bu ḫalḳa söyledi anda muḥaḳḳaḳ

6512. Didi beyle ki benüm ʿabd-ı Allāh
Getürmişdür kitābı baña ol Şāh

[799] Metinde bu kelime **ḳatında (قتنده)** şeklinde yazılmıştır. Mana ve ölçüye bakılarak **ḳande (قنده)** şeklinde okunması tercih edilmiştir.

6513. Nebī ḳıldı beni Tengri Tebārek
Ḳılup beni bu ʿālemde mübārek

6514. Benüm ʿilmümden Allāh'ı ḫalāyıḳ
Bulalar ṭoġru yolı bellü bayıḳ

6515. Emir ḳıldı ṣalātı vu zekātı
Nice ki dünyede bulam ḥayātı

6516. Daḫı buyurdı anamı dutam ḫoş
Ne kim dise dutam sözini ben gūş

6517. Beni yaratmadı kim ola ʿāṣī
Ki idem aña ben dürlü meʿāṣī

6518. Çü söyledi bu resme işbu oġlan
Bilür Meryem arıdur ḳamu insān

6519. Çü Īsā̱ anasından ola ẓāhir
Kerāmātı olur dünyāda bāhir

6520. Ne ki bütler varidi yire düşdi
Gelüben ḳamu diyü İblīs üşdi

6521. Didiler ki düşüpdür ḫavf bize
ʿAceb nedür ṣoraruz anı size

6522. Cihānı ser-te-ser gezdi o Şeyṭān
Bilür ʿĪsā̲ʾyı doġmışdur iy insān

6523. Bilür ki andan olmışdur ḳamu iş
Ki bunlara bu resme oldı teşvīş

6524. Diledi gele Īsā̲ʾnuñ ḳatına
Mażarrat ide yaʿnī ḥażretine

6525. Melāʾik ḳomayuban redd iderler
Anuñ şerrinden anı menʿ iderler

[203b][800]

6526. Görür Tersā atasız bir ġulāmı
Doġar söyler şoloḳ sāʿat kelāmı

6527. Daḫı andan gelür dürlü ʿacāyib
Ki ḫalḳ içinde olmışdur ġarāyib

6528. Anı bilmediler ki ḳudret-i Ḥaḳ
Ẓuhūra geldi ʿālemde muḥaḳḳaḳ

[800] Bu sayfanın sonunda müşir bulunmamaktadır.

6529. Bular üç bölük oldı bilgil insān
Birisi didi ʿĪsā̱’dürür Allāh[801]

6530. Birisi didi oldur ibnullāh
Birisi sāḥir didiler olġıl āgāh[802]

6531. Bu resme küfri bunlar söyledi çoḳ
Bu ʿālemde ki anuñ ḥaddi hiç yoḳ

6532. Münezzehdü(r) oġuldan ḳızdan Allāh
Şerīki yoḳdur (anuñ) bilgil iy şāh

6533. Bunuñ üstine bir ay çünki geçdi
Alup Īsā̱’yı Meryem Mıṣr’a ḳaçdı

6534. Sebeb oyidi Tevrīt’de iy insān
Bilürler atasız ṭoġa bir oġlan

6535. Mübārek ḳıla adını o Ḳādir
Kerāmāt ola dünyāda o bāhir

6536. Nefesle eyleye ölüyi diri
Benī Ādem’de olmaya naẓīri

[801] Bu beyitte kafiye yoktur.
[802] Bu mısra vezne uymamaktadır.

6537. Marīżde ol ḥekīm kim ola ʿāciz
Anı ḫoş eyleyüp ol ola māhir[803]

6538. Cahūdları velī hetr eyleye ol
Vire zaḥmet hemīşe bunlara bol

6539. Şoñ ucı göge çıḳar ine girü
İşidürler ki doġupdur i[y] nīk-rū

6540. Varurlar şāhlarınuñ hep ḳatına
Didiler küllī anuñ ḥażretine

6541. Didi şāh anlara getürün ibni
Kesem başını ki döküle ḳanı[804]

[803] Bu beyitte kafiye yoktur.
[804] Eser burada nihayete eriyor ancak kıssa tamamlanmamıştır. Bir de Hz. Muhammed (s. a. v.)'i anlatan kıssa da yoktur. Yani bu haliyle eserin tamamı burada mevcut değildir, elimizdeki bu nüsha eksik bir nüshadır.

[135a][805]

6542. Velī Mervān idüpdür bilgil anı
Ḥaḳīḳatdür buña dutma gümānı

6543. Muḥammed didi bu kez ki yā ʿOṯmān
Çü işitdi bu işi bunda Mervān

6544. Buyurġıl bunda bāña oldurayum
Aña itdügini ben bildüreyüm

6545. Bu kez ʿOṯmān eyitdi yā Muḥammed
Diyüpdürür cihānuñ faḫrı Aḥmed

6546. Şu ki nā-ḥaḳ yire dökmeye ḳanı
Yaḫūẕ olmaya mürted bī-gümānī

6547. Yaḫūẕ maḥż-ı zinā itmeye āşkār
Anı ḳatl eylemek yoḳdur bil iy yār

6548. Bular ġavġa idüben cemʿ olurlar
Ḳamu ʿOṯmān'uñ evine gelürler

[805] Bu varakta Hz. Osman (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.)'den bahsedilmektedir. Eserin evrakı toparlanırken bu varak yanlışlıkla farklı bir yere konulmuş; ancak içerik bakımından mesnevinin diğer bölümlerine uymadığı için tarafımızca buraya yani mesnevinin en son kısmına alınması uygun görülmüştür.

6549. Dilediler ki ʿOṣmān'a iy ʿāḳil
Evi içinde bunlar ola ḳātil

6550. Anuñ dört yüz ḳulı cemʿ oldı fī'l-ḥāl
Yaraġa bindi mecmūʿı budur ḥāl

6551. Didi ḳullarına şol dem o ʿOṣmān
Bugün her kim ṣavaşmaya i[y] ġılmān

6552. Āzād olsun bugün benden didi ol
Namāz ḳıldiyü Ḳurʾān oldı meşġūl

6553. Ḳılıçların bıraḳdı hep ʿibādı
Görüp bunlar ḳamusı oldı şādī

6554. Gelüp girdiler anlar çün içerü
Yaḳasına yapışdılar i[y] meh-rū

6555. Oḳuyup dururidi anda Ḳurʾān
Gelüp dururdı ol dem buña ʿOṣmān

6556. Başın kesdiler anuñ irüp ol dem
Doḳuşdı birbirine ḫalḳ-ı ʿālem

6557. Ḫaber oldı ʿAlī'ye dir o server
İşitdüm ben Resūl'den iy birāẕer

6563. Ḳaçan öldürseler nā-ḥaḳ nebīyi
Yaḫūẕ ḳatl eyleseler bir velīyi

[135b][806]

6564. Ḳanı durmaz didi idüp ḫiṭābı
Ḳırılmayınca ādem bī-ḥisābī

6565. Derilmişidi anda ḫalḳ-ı ʿālem
Ḳırılmışdur o dem yedi biñ ādem

6566. On iki yıl idüpdür ol ʿāḳıbet
ʿÖmer'den ṣoñra üvürüp ḫilāfet

6567. Gelüben Cumʿa gün ṭañlacaḳ anı
Şehīd idüp dökerler yirde ḳanı

ḪİKĀYET-İ ḪİLĀFET-İ ʿALĪ İBN EBĪ ṬĀLİB KERREMALLĀHU VECHEHU[807]

6568. Ḫilāfet şeyle ḳaldı yine mechūl
Na-gehīn zīre ʿOṯmān oldı maḳtūl

[806] Sayfanın sonundaki müşir sonraki sayfaya ait değildir.
[807] Alî İbn-i Ebî Tâlib'in, Allâh'ın keremi onun üzerine olsun!, halifeliğinin hikâyesidir.

6569. Muhācirler daḫı ne ki var enṣār
ʿAlī ḳatına geldi ḳamu iy yār

6570. İderler ilṭimāsı ki ḫilāfet
Ḳabūl idine ideler iṭāʿat

6571. Dükeli ḫalḳ anuñla itdi bīʿat
Anuñ ḥükmine itdiler iṭāʿat

6572. Ḳabūl itdi ʿAlī anda ḫilāfet
Ḳabūl idene ideler iṭāʿat

6573. Ḫilāfet daʿvī itdi İbn-i Süfyān
Ben olurum ḫalīfe dir iy insān

6574. Bularuñ ortasında çok ayruġı
Olupdur niceler itdi ferāġı

6575. Ara yirde ḳırıldı bunca kişi
Ḫarāb oldı Müselmānlaruñ işi

6576. ʿAlī gördi ḳırılur ḫalḳ-ı ʿālem
Muʿāviye viribir şol dem ādem

6577. Didi ger dileyesin ṣulḥ idelüm
Bu yavuzlıġı bugün terk idelüm

6578. Helāk oldı görürin ḫalḳ-ı ʿālem
Rıżā virdi sözine anuñ ol dem

6579. Ebū Mūsā’yı ḥakem itdi bunlar
Ve ʿAmr’ı ḥakem eylemişdi bunlar

6580. İki leşker ḳamu gelüp dururlar
Ara yirde bular ḫaber ururlar

SONUÇ

İstanbul Arkeoloji Müzesi Yazma Eserler Bölümünde bulup temin ettiğimiz *Enbiyâ-nâme* adlı eser bir mesnevidir. Bulabildiğimiz tek nüsha olan bu eser eksik ve dağınıktır. Eserin varaklarının dağınıklığı bu çalışmada giderilmeye çalışılmıştır. Eserde ferağ kaydı, temmet cüzü bulunmamaktadır. Eserin içinde de şair ya da müstensihe ait herhangi ciddi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yani *Enbiyâ-nâme*'nin müellifi de müstensihi de bilinmemektedir. Metnin içinde ulaşılan tek bilgi müellifin oğlunun adının Muhammed olduğudur. Eserin dışında ilgili kaynaklar da araştırılmış, buralarda da bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ezcümle mesnevinin şairi de müstensihi de meçhuldür. Müellif için *lâ-edrî* de denilebilir. Hakeza eserin telif ve istinsah tarihi de belli değildir.

Eser, mesnevi nazım şekliyle yazılmış; 205 varaklı, 6580 beyitlik *divanî kıması* hattıyla kaleme alınmış manzum bir kısas-ı enbiyadır. Eserde, 263'ü ayet olmak üzere 313 başlık/altbaşlık mevcuttur. *Enbiyâ-nâme* mesnevisi eğitici-öğretici (didaktik) bir eserdir. Eserin içinde peygamber kıssalarıyla bağlantılı olarak orijinalleri verilen ayetlerin akabinde Türkçe meal ve tefsirleri de manzum olarak muntazam bir şekilde yapılmıştır. Eser, döneminin şartları içerisinde değerlendirildiğinde, sanatsal açıdan da zengin ve kıymetli bir eserdir. Metin, arkaik kelimler bakımından çok zengin bir metindir. Eserin eskiliği kıymetini artırmaktadır. Dilinden hareketle elimizdeki en eski manzum *lâ-edrî* peygamberler kıssasıdır denilebilir.

Enbiyâ-nâme, aruzun: *mefāʿîlün/mefāʿîlün/feʿūlün* kalıbıyla yazılmıştır. Eser, edebî sanatlar bakımından zengindir; beyitlerin vezne uygunluğu da genel itibariyle başarılıdır. *Enbiyâ-nâme*, mesnevisi kelime kadrosu bakımından da oldukça zengindir. Eş anlamlı kelimeler hem çeşidiyle çokça hem de sıklığıyla bolca kullanılmıştır. Eserin dil ve anlatım özelliklerinden hareketle, eserin Eski Türkiye Türkçesi (Selçuklu Dönemi Türkçesi-13. yüzyıl veya Beylikler Dönemi Türkçesi-14. yüzyıl) özellikleri taşıdığı, bu sebeple de eserin 13. veya 14. yüzyılda telif edildiği; ancak 15. yüzyılda da istinsah edildiği düşüncesine ulaşılmıştır. Eserde dönemine ait sözler vardır ve bu yönüyle de eser o devrin diyalekt özelliğine şahitlik eden bir eserdir. *Enbiyâ-nâme*'nin ses bilgisi (fonetik) özelliklerinden hareketle damak ve dudak uyumunun, yazıldığı dönem itibariyle, henüz tamamlanmadığı anlaşılmaktadır. Belli başlı ses olayları

"*yuvarlaklaşma, düzleşme, yutulma, ötümlüleşme, ötümsüzleşme; yarlığa-, göge erime, düşme"* misaller üzerinden (dil incelemesi bölümünde) verilmeye çalışılmıştır. Şekil bilgisi (morfoloji) bölümünde tespit edilen dikkat çekici ekler örnekleriyle referanslı olarak verilmiştir.

Çalışmamızda, mezkur *lâ-edrî mesnevide* dağınık yerler konu bütünlünlüğünden hareketle düzeltilmeye çalışılmıştır. Yine tezimizde eski harfli metinde bulunan bütün kısımlar (Arapça, Farsça bölümler ile derkenardaki ilgisiz kısımlar da dahil) okunup transkribe edilmiştir. Arapça ve Farça kısımlarının Türkçesi de verilmiştir. Ve dahi metinde eksik olan yerlerde de tamir yoluna gidilmiştir. Manzum kısas-ı enbiyanın incelemesi yapılıp sözlük de ilave edilmiştir.

Enbiyâ-nâme üzerindeki bu doktora tez çalışmasının, tarihî Türkiye Türkçesi alanında araştırma yapanların -özellikle söz varlığı üzerinde olmak üzere- dil özellikleri, devrin kültürü ve diyalekti hakkında sıkça başvuracağı bir çalışma olması umulmaktadır.

DİZİN

A, Ā, ʿA, ʿĀ

A, 682, 817
ʿAbā, 446, 454, 485
Ābād eyle-, 207, 334
ʿAbā gey-, 446
ʿAbd-ı Allāh, 886
ʿAbdu'l-ḥāriṣ, 106
ʿAbeṣ ḳıl-, 121
Āb-ı ḥayāt, 820
ʿĀbid, 117, 626, 628, 825, 841
Ābu ḥayāt, 840
ʿAcāyib, 256, 295, 634, 724, 726, 834, 888
ʿAceb eyle-, 85
ʿAceb, 645
ʿAcem, 135, 139
Aʿcez vir-, 391
Acı, 120, 669, 670, 737
Acıkdur-, 171
Acısına uġra-, 120
ʿĀcil, 160
ʿĀciz, 167, 292, 646, 684, 848
ʿĀciz ḳal-, 158, 70, 177, 258, 269, 308, 508, 563, 645
ʿAciz ḳıl-, 89
ʿĀciz ḳılıvir-, 692
ʿĀciz ol-,67, 81, 178, 180, 226, 272, 275, 370, 429, 433, 468, 498, 501, 516, 546, 578, 844
ʿĀcizlıḳ, 197
ʿAcz, 173, 206, 435
Aç, 104, 419, 656, 708, 730
Aç ol-, 134
Açlıḳ, 315, 772
Açuḳ yüzlü, 79
Ad, 71, 79, 128, 354, 427, 428, 443, 447, 452, 628, 698, 702, 713, 739, 751, 763, 770, 800, 889
ʿĀd, 137, 472, 523, 532, 558, 672, 746, 868, 874, 877
Ada, 84
Ādam, 134, 153, 336, 412, 455
ʿAded-i cümle, 512
Ādem (Hz. Ādem), 65, 75, 76, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 93, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 107, 108, 112, 113, 114, 115, 284, 427, 547, 548, 680, 713, 770, 849
Ādem (insanoğlu), 91, 106, 131, 136, 189, 201, 242, 251, 264, 277, 302, 304, 324, 488, 518, 554, 555, 585, 612, 651, 728, 844, 893, 894
ʿĀdet, 79, 107, 154, 764, 848
ʿĀdet dut-, 116, 165
ʿĀdet it-, 386
ʿĀdet ṭut-, 542
Adı yazıl-, 127
Adın ḳo-, 106
Ad ḳo-,71, 106
Ad ol-, 494
Ad vir-, 107
ʿĀdil, 156, 306
Adile añ-, 788
ʿAdl, 141, 157, 741
Adla-, 819
ʿAduvv, 403, 412
Āfet-i ḫoş-zeyn, 764
ʿAfv, 371, 708
ʿAfv et-, 861
ʿAfv eyle-, 92, 98, 528, 575, 577, 602, 861
ʿAfv idici, 731
ʿAfv it-, 63, 65, 88, 92, 97, 237, 360, 361, 379, 492, 522, 577, 589, 604, 623, 708, 709, 731, 806
ʿAfv ḳıl-, 70, 92
ʿAfv ol-, 92
Āgāh, 320, 477, 568, 720, 740, 752, 766, 845
Āgāh eyle-, 849
Āgāh ol-, 71, 94, 122, 136, 148, 165, 175, 176, 218, 267, 282, 296, 298, 299, 312, 320, 365, 385, 387, 415, 427, 435, 436, 437, 442, 453, 457, 466, 471, 476, 478, 500, 513, 519, 527, 532, 565, 587, 588, 592, 596, 603, 604, 611, 620, 633, 641, 645, 648, 649, 650, 656, 673, 678, 679, 685, 691, 698, 723, 724, 727, 729, 739, 740, 745, 748, 751, 764, 775, 778, 780, 781, 784, 789, 803, 809, 816, 817, 818, 821, 832, 833, 837, 844, 847, 851, 852, 853, 856, 858, 863, 864, 871, 872, 875, 878, 883, 889
Āgāhı ol-, 841
Aġa, 497

Aġaç, 90, 96, 171, 309, 396, 434, 457, 489, 652, 669, 779, 832, 833, 860, 883, 884
Aġaç dibi, 833
Aġar-,777
Āġāz, 530
Āġāz it-, 191, 526
Aġcı, 772
Aġırcaḳ, 572
Aġırla-, 326, 808
Aġız, 95, 430, 488, 522, 648, 649, 768, 821, 884
Aġız aç-, 488
Aġız ḳoḳusı, 551
Aġlaş-, 372
Aġnām, 209, 309, 659, 826
Aġ ol-, 590
Aġrı, 883
Aġrı-, 73
Aġrıt-, 645
Aġu, 258
Aġu vir-, 262
Aġuyı nūş it-, 258
Aġyār, 543
Aġzın aç-, , 488
Aġzına götür-, 384
Aġzı ṭol-, 522
Āh, 92, 301, 632, 707, 708, 779, 783
Aḥad, 642
Aḫbār, 316, 329, 660, 720, 753, 757, 799
Aḥbār, 751
Aḥcār, 216, 823
Aḥcār yaġdır-, 232
ʿAhd, 133, 428, 567, 807
Ahd eyle-, 274
ʿAhd it-, 312, 479
ʿAhd u peymān, 714, 715
ʿAhd u peymān eyle-, 462, 470, 507
ʿAhd u peymān ḳıl-, 111
ʿAhd ü peymān eyle-, 507
Āh eyle-, 352
Āh it-, it-, 252, 281, 290, 383
ʿAhdüñüze ṭur-, 507
Aḫi, 242, 354, 636
Aḥibbā, 78
Āḫir, 241, 739, 751, 773
Aḥkām, 639
Aḥkem, 66
Aḫlāḳ-ı sūʾ, 593
Aḫlāḳ-ı ẕemīme, 587
Aḥlām, 371
Aḥmed, 67, 76, 109, 185, 220, 565, 636, 739, 878, 891
Aḥmed-i mürsel, 76
Aḥsen, 374, 591, 829
Aḫşam, 717
Aḥvāl, 108, 117, 127, 135, 201, 214, 249, 261, 263, 299, 310, 329, 347, 365, 367, 372, 409, 423, 435, 510, 601, 602, 631, 751, 859
Aḥvāl-i teşvīş, 601
Aḳ-, 257, 278
ʿAḳabince, 658
Aḳça vu dīnār, 594
Aḳçe, 250, 254, 309, 368, 772, 829, 830, 832, 875
Aḳçe vü altun, 309
Aḳdur-, 259
ʿĀḳı, 211, 305
ʿĀḳıbet, 54, 893
ʿĀḳıl, 678
ʿĀḳibet, 827, 836
ʿAḳībince, 707
ʿĀḳil, , 87, 93, 105, 148, 150, 156, 239, 265, 283, 284, 285, 292, 294, 295, 326, 478, 544, 586, 587, 588, 589, 593, 596, 614, 618, 625, 628, 629, 633, 634, 655, 656, 677, 681, 698, 711, 723, 742, 775, 783, 795, 817, 827, 832, 852, 853, 856, 865, 872, 884, 892
ʿAḳl, 78, 123, 202, 283, 285, 299, 304, 383, 610, 731, 750, 792
ʿAḳlı, 447
ʿAḳlı gel-, 340, 613
ʿAḳlı git-, 340, 453, 731
ʿAḳlī, 281
ʿAḳl ir-, 64
ʿAḳl u cān, 716
ʿAḳl u fiṭnat, 713
ʿAḳreb it-, 440
ʿAḳreb ol-, 439
ʿAḳreb, 440
Aḳreb, 484
ʿAḳs, 767
ʿAksi, 81
Aḳvā, 678
Aḳvā ol-,881
Aḳvāl, 329, 751
Aḳvām, 806
Āl, 69
Aʿlā, 88, 120, 162, 254, 361, 487, 531, 543, 585, 590, 605, 647, 720, 754, 787, 796, 797, 824, 831

Aʿlā̱ ḳıl-, 631
Aʿlām, 774
ʿAlām, 785
ʿĀlā̱-maḳṣūd, 79
ʿAlāmet ḳıl-, 882
ʿAlāmet, 487, 579, 762, 778, 866
ʿAlāyim, 590
Alçaḳ, 612
Alçaḳ gör-, 254
Alçaḳ ḳıl-, 255
Alçaḳlıḳ, 611, 788
Alda-, 278, 562, 568
Aldan-, 441, 639
ʿAlem, 612, 777
ʿĀlem, 55, 64, 67, 68, 74, 78, 80, 84, 86, 87, 90, 92, 94, 97, 98, 99, 100, 102, 109, 115, 133, 136, 148, 149, 161, 186, 199, 206, 220, 251, 253, 261, 295, 361, 382, 390, 397, 398, 402, 404, 419, 427, 435, 439, 447, 457, 458, 460, 468, 486, 491, 494, 503, 508, 591, 607, 608, 632, 642, 687, 706, 707, 726, 727, 733, 737, 741, 764, 769, 770, 787, 789, 803, 844, 849, 882, 887, 888, 889, 892, 893, 895
ʿĀlemde, 149
ʿĀlem dut-, 107
Ālet, 815
Alı ḳo-, 560
Alım, 835
Alımlu, 833
Alın, 97, 185
Alıvir-, 257
ʿAlī̱, 892, 894
ʿĀlim ol-, 275, 476
ʿĀlim, 157, 318, 346, 510, 538, 556, 576, 610, 616, 633, 669, 746, 768, 775, 806, 818, 853
Ālim, 84, 734, 817
Āl-i Yaʿḳūb, 777
Alḳış, 830
Alḳış it-, 385
Allāh (özel isim), 52, 56, 65, 69, 81, 84, 85, 87, 94, 97, 104, 113, 114, 115, 116, 118, 120, 122, 125, 127, 130, 135, 140, 150, 152, 161, 167, 168, 170, 175, 176, 179, 181, 183, 187, 190, 191, 192, 198, 199, 203, 214, 218, 219, 225, 229, 230, 231, 241, 245, 263, 274, 285,291, 314, 331, 333, 342, 352, 359, 366, 373, 386, 389, 395, 402, 407, 413, 422, 427, 437, 438, 439, 441, 445, 447, 457, 458, 459, 463, 464, 471, 493, 494, 504, 505, 507, 509, 513, 514, 519, 520, 522, 527, 528, 530, 532, 538, 541, 543, 544, 545, 549, 553, 554, 556, 558, 559, 563, 565, 567, 571, 577, 579, 580, 584, 586, 587, 588, 589, 592, 603, 604, 608, 611, 613, 615, 626, 628, 629, 630, 632, 635, 636, 637, 638, 640, 641, 643, 644, 645, 648, 649, 650, 652, 654, 667, 673, 677, 679, 683, 685, 687, 688, 689, 690, 692, 697, 698, 709, 711, 715, 720, 721, 724, 727, 729, 735, 736, 739, 741, 742, 746, 747, 748, 756, 763, 766, 772, 775, 777, 778, 780, 785, 787, 800, 801, 803, 806, 813, 816, 817, 820, 826, 827, 829, 837, 841, 842, 843, 844, 845, 857, 860, 863, 864, 873, 876, 881, 882, 887, 889
Allāh (ilah anlamında, cins isim), 149, 199, 284, 436, 457, 460, 466, 471, 560, 764
Allāh’a īmān getür-, 507
Allāhu Ẕü’l-menn, 65, 224, 256, 435, 616, 676, 684, 734, 790, 821, 830
ʿAllām, 81, 640, 686, 716, 733, 738, 822, 843, 864
Altun, 266, 295, 308, 309, 341, 359, 368, 374, 380, 432, 483, 494, 495, 560, 582, 584, 585, 594, 598, 661, 681, 682, 722, 723, 726, 735, 753, 760, 767, 829, 853, 854
Aʿmā̱, 246, 345
Aʿmā̱ eyle-, 261
Aʿmāl, 91, 92, 472, 656
ʿAmalāḳ, 684
Aʿmāl-ı erkān, 92
Amān vir-, 488, 489, 498, 796
ʿAmel, 91, 678
ʿAmel it-, 863
ʿAmel ḳıl-, 392, 677
ʿĀmī̇l, 577, 698
Āmīn, 75, 218
Āmin,
ʿAmlāḳ, 531, 532, 679
ʿAmmi, 585
ʿAmmu, 594, 628
ʿAmmusı oġlı, 838
ʿAmr, 895
Añ-, 354, 528, 884
Ana, 144, 145, 146, 153, 154, 195, 205, 207, 212, 233, 322, 393, 396, 397, 398, 399, 400, 406, 407, 432, 448, 580, 581, 582, 583, 626, 635, 781 792, 793, 794, 795, 800, 886, 887
Anası raḥmine düş-, 393

Anbār, 294, 307, 660
ʿAnber, 99, 101, 767
Ancılayın, 150, 159, 445, 602, 630
And iç-, 342
Añıl-, 697
Anır-, 232
ʿAn-ḳaṣd, 53, 533
Anla-, 304
Añla-, 529
Añlan-, 194
Anlar, 101, 102, 103, 107, 125, 141
Añul-, 793
Apar-, 389
ʿArab, 208, 209, 635, 659
ʿArafāt, 101
Arala-,179
Ārām it-,415
Arām, 144
Ārām, 309
Aʿrāż, 662, 663
Arāżī, 298, 309
Ard, 271, 779
Ardınca ḳov-, 267
Ardınca var-, 512
Ardınca yürüt-, 424
Ardumca gel-, 421
Arı ḳal-, 508
Arı ḳıl-, 539
Arı yir, 435
Arıḳla-, 141
Arılıḳ göster-,225
Arın-, 790
ʿĀrī, 549
Arḳasın ṣıġa-, 103
Arḳasına al-,485
Arḳu vir-, 417
Arḳun arḳun gel-, 552
Arḳur-, 343
Armaġan, 79
Arpa, 105
Arslan, 131, 376, 444, 758, 767, 768
ʿArş, 186, 611, 758
Arşun, 128, 728, 758, 812
Artlarına düş-,513
Artuġ, 333
Artuḳ, 70, 424, 436
Artuḳdur-, 524
Artuḳ it-, 318, 319
Aru, 101
Aruḳ, 585
Arż,93, 173, 601, 602
ʿArż eyle-, 218
ʿArż-ı nār, 273
Arzu, 790
ʿArż it-, 285, 311, 406, 452, 647, 834, 879
Arzu ol-,525
Aṣ, 243, 729
Aṣ-, 497
ʿAṣā,, 426, 427, 428, 429, 430, 437, 438, 440, 451, 453, 454, 456, 457, 461, 467, 481, 485, 487, 488, 489, 515, 520, 547, 548, 553, 661, 667, 683, 774
Āṣaf, 746, 747, 748, 761, 772
Āṣaf bin Berḫiyā, 802
ʿAṣāyı ṣal-, 468
ʿAṣeynā, 541
Aṣfiyā, 399, 582
Aṣḥāb, 63, 69, 515, 684, 710, 801, 802
Aṣḥāb u Kehf, 847
Aṣıl-, 456
ʿAṣır vaḳti, 652
ʿĀṣi, 78
ʿĀṣī, 84, 469, 521, 597, 803, 842
ʿĀṣī ol-, 87, 97, 748, 879, 887
ʿAṣīb it-, 63
ʿĀṣī vü cāhil, 265
Āsiye, 402, 403, 405, 408, 493, 494
Aṣlā, 64, 125, 138, 188, 189, 205, 206, 211, 250, 275, 296, 303, 318, 348, 357, 378, 380, 415, 428, 459, 563, 569, 578, 722, 884
Aṣl-ı Reyyān, 459
Aṣl-ı Yaʿḳūb, 655
ʿAṣr, 576
Aṣṣı, 503
Aşaġa, 172, 204, 232, 261, 456, 542
Aşaġa at-, 252
Aşaġa in-, 372
Aşcı, 281
ʿĀṣıḳ, 300, 667
ʿĀṣıḳ ol-, 700
Āṣikār, 820, 866
Āṣkār, 109, 586, 872, 891
Āṣkāre, 468
Āṣkār ḳıl-,80
At, 139, 302, 363, 367, 511, 523, 558, 571, 631, 695, 752, 753, 822, 848, 859
Ata, 113, 116, 143, 145, 146, 147, 151, 152, 185, 187, 189, 194, 205, 209, 210, 211, 212, 238, 240,241, 242, 244, 250, 245, 264, 266, 289, 315, 317, 320, 323, 327, 328, 329, 331, 332, 334, 335, 336, 337, 345, 346, 349, 350, 356, 358, 359, 360,

362, 363, 364, 368, 370, 372, 378, 388, 393, 397, 419, 420, 421, 426, 427, 477, 524, 564, 580, 581, 626, 628, 639, 642, 655, 656, 706, 712, 718, 719, 720, 784, 787, 790, 795, 804, 812, 825, 833, 834, 835, 838, 839, 847, 862, 866, 867, 882, 886, 888, 889
ʿAṭā, 63, 65, 173, 315, 510, 586, 655
Ata bin-,332
ʿAṭā it-, 256
ʿAṭā ḳıl-, 515
Atalıḳ, 115
ʿAṭāyā, 688, 714, 731, 752, 798, 819
Atdur-, 178
Āteş, 89
Atlat-, 129
Atlu, 731
ʿAṭşān, 141, 243, 690
Av, 108
Āvā, 696
ʿAvāḳīl, 322
ʿAvāmi̇, 504
Avāre it-,153
ʿAvārıż, 477, 478, 798
Āvāz, 218, 383, 530, 613, 696
Āvāz gel-, 312
ʿAvdet, 517, 638, 666, 796
ʿAvdet it-, 299
Avlu, 66
ʿAvret, 90, 99, 107, 135, 181, 217, 226, 231, 258, 259, 276, 278, 280, 281, 291, 296, 298, 299, 311, 330, 393, 397, 436, 511, 578, 598, 599, 630, 654, 662, 663, 666, 667, 668, 697, 699, 700, 701, 702, 705, 745, 749, 750, 758, 764, 766, 779, 797, 801, 832, 834, 835, 836, 841, 858
ʿAvret idün-, 167
ʿAvret ol-, 385
ʿAvrete var-, 393
Avuç, 408, 558, 823
Avut-, 120
Ay, 75, 133, 136, 160, 208, 225, 276, 377, 546, 627, 628, 629, 633, 662, 698, 702, 774, 779, 889
Ay-,600
Ayaġ üzre ṭur-, 300
Ayaġı altına al-, 129
Ayaġı altına yetür-, 211
Ayaġı ṭaşa iriş-, 375
Ayaġı tozı, 452
Ayaġı üstine ṭur-, 412
Ayaġın yire ur-, 206
Ayaġından at-, 439
Ayaḳ, 66, 141, 206, 212, 242, 262, 435, 440, 491, 523, 601, 671, 884
Ayaḳda yut-, 488
ʿAyān, 98, 274, 635
Aʿyān, 555
ʿAyān eyle-, 319, 527, 703
ʿAyān it-, 192, 293, 713, 823
ʿAyān ol-, 356
Āyāt, 678
Aydıñlıḳ, 822
Āyet, 69, 80, 390, 464, 467, 469, 615, 769, 782, 879
Ayġır, 517
ʿAyıblu, 625
ʿAyıbsuz, 625
Ayıḳ, 820
Ayır-, 558
Ayırtla-, 106
Ayıruḳ, 810
ʿĀyid, 580
Āyine, 75
Aylıḳ, 270, 728
ʿAyn, 725
Ayna, 251
ʿAyn-ı insān, 79, 92
ʿAyn-ı ḳuṭr, 725
Ayru, 233, 252, 303, 466, 515, 794
Ayruġ, 526
Ayruġın getür-, 426
Ayruḳ, 173, 186, 530, 623, 664, 676, 747, 854, 894
Ayruḳ yir, 724
Ayrulıḳ, 569
ʿAyş, 112
Ay u gün, 236
Ay u yılduz, 283
Az-, 152, 676, 776, 818, 819
Az az in-, 133
ʿAẕāb, 124, 125, 127, 129, 142, 152, 160, 168, 170, 180, 230, 274, 384, 491, 495, 496, 497, 501, 506, 508, 576, 603, 638, 639, 643, 645, 654, 657, 676, 707, 744, 787, 806
ʿAẕāb eyle-, 268, 603
ʿAẕāb gönder-, 125
ʿAẕāb iriş-, 229
ʿAẕāb it-, 138, 263, 272, 273, 392, 405, 464, 494, 541
ʿAẕāb ḳıl-, 499
ʿAẕāb ḳıldur-, 482, 806
ʿAẕāb vir-, 177, 391

Āzād, 75, 585, 595, 627, 710, 783, 794, 795, 796, 797, 826, 858
Āzād eyle-, 312, 349
Āzād it-, 169, 303, 314, 449
Āzād ol-, 56, 215, 238, 363, 498, 516, 519, 892
Aʿẓam, 627, 668
ʿAzāzīl, 83, 84, 85, 94
Azdur-, 94, 148, 265, 412, 566, 777, 869,
Azer, 143, 144, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154
Azġun, 168
Azġunlı bul-, 565
Azıt-, 126, 464, 565, 568
ʿAzīm, 137
ʿAẓīm, 858
ʿAzīz, 79, 255, 256, 264, 265, 269, 270, 280, 295, 297, 300, 301, 302, 303, 305, 307, 325, 329, 331, 343, 344, 354, 357, 358, 365, 454, 530, 664, 674, 751, 792
ʿAzīz dut-, 878
ʿAzīz it-, 222
ʿAzīz ol-, 878
ʿAzl it-, 65
ʿAzm, 448, 824
ʿAzm it-, 64, 827
Azmayiş, 115
ʿAzrāʾīl, 117, 118, 718
Azupdur-, 841

B

Bābā, 73, 192, 193, 194, 196, 236, 238, 373
Bābil, 859
Bāc, 182, 813
Baġ, 212, 316
Bāġ, 223, 238, 239, 359, 859, 867
Bāġ u bağçe, 309
Baġır, 66, 253, 654, 664
Bağışla-,92, 102, 184, 217, 218, 288, 326, 358, 361, 529, 577, 622
Bağla-, 172
Bağlat-, 171
Bağlu dur-, 231
Bağrını ṭağla-, 253
Bahā, 481
Bahādır, 692, 694
Bahādırluḳ, 351
Bahāne eyle-, 283
Bāhir, 78, 220, 887, 889
Baḥr, 69, 99, 515, 518, 646, 652, 728, 771, 772
Baḥr (u) berā, 589
Baḥt, 100, 632
Bāʾiş, 812
Bāʿiş, 804
Baḳar, 255, 585, 586, 588, 590, 592
Baḳdur-, 259
Baḳır, 726, 814
Bāḳī, 515
Bāḳī ḳal-,365
Bākir, 403
Baḳiye, 417
Bal, 101
Baʿl, 841, 842
Bala, 201, 783, 791
Balçıḳ, 87, 522, 805
Balçığı ağzına ur-, 523
Baldur, 764, 765
Baʿlebek, 841
Balıḳ, 82, 172, 176, 180, 617, 618, 644, 645, 647, 649, 650, 651, 652, 729, 730, 731, 772, 773
Balıḳ avla-, 771
Balıḳçı, 771
Bāliġ ol-, 256
Bal it-, 101
Balta, 155
Bānī, 70
Bār, 105
Bardaḳ, 665
Bārī, 78, 172, 218, 220, 287, 496, 549, 705, 710, 827, 884
Barmaġ, 264
Barmaḳ, 126, 697, 771
Baş-, 497
Baʿşe, 472
Bāsıṭ,111
Basīṭ, 476
Baş, 65, 73, 96, 98, 129, 158, 180, 211, 212, 280, 281, 282, 286, 333, 373, 431, 494, 547, 577, 610, 662, 699, 729, 753, 769, 793, 794, 833, 834, 835, 869, 890, 892
Baş ağrısı, 774
Başaḳ, 294, 307
Başar-, 95, 374, 545
Başarı-, 827
Başdan aş-, 267
Başı açıl-, 267
Başı aşağa, 456
Başına ur-, 180
Başına üş-, 454
Başından yire düş-, 267

Başını aşaġa it-, 702
Başını ur-, 179
Başı üstünde ṭur-, 87
Başımuz üzre, 376
Başın dizlerine ḳo-, 575
Başın kes-, 892
Başın kesdür-, 394
Başın ucında, 444
Başın yire bıraḳ-, 300, 704
Başın yire ḳoy-, 607
Başın yuy-, 188, 880
Başıyçün, 70
Başlan-, 105
Başum üstine, 425
Başuñı ḳaldur-, 98
Bāṭıl, 677
Bāṭın, 587, 593
Baṭmān, 375
Bay, 66, 220, 666
Baya, 239
Bayaġı, 56, 438, 671, 742, 773, 815
Bayaġı gibi eyle-, 385
Bayaġı gibi ol-, 489
Bayıḳ, 68, 79, 103, 109, 135, 154, 184, 186, 219, 234, 271, 325, 334, 344, 349, 350, 355, 410, 443, 453, 468, 476, 477, 540, 559, 567, 569, 572, 573, 586, 609, 632, 655, 658, 665, 686, 690, 716, 723, 727, 729, 734, 776, 783, 789, 800, 810, 811, 812, 821, 830, 838, 840, 847, 858, 863, 866, 868, 874, 877, 880, 881, 883, 885, 887
Bayram, 480, 511
Bay u yoḳsul, 254, 307
Bāz it-, 221
Bāzār, 582
Becā, 79
Becidd, 224
Becidd ol-, 596
Bedel eyle-, 263
Bedi‘, 197, 387
Bedr, 402
Bedter, 224
Beg, 80, 156, 382, 388, 506, 517, 750, 761, 879
Begāhim, 812
Beg eyle-, 382
Begen-, 684
Be-ġāyet, 71, 77, 110, 133, 185, 186, 227, 252, 256, 268, 280, 321, 322, 323, 354, 369, 404, 406, 413, 448, 480, 484, 494, 498, 508, 513, 525, 557, 561, 588, 595, 600, 607, 619, 662, 664, 673, 682, 683, 701, 718, 751, 764, 773, 774, 782, 785, 811, 816, 819, 844
Behā, 251, 325, 738
Behāyim, 810, 818
Bek, 104
Beḳā, 596
Bel, 91, 220, 280, 322, 359, 383, 393
Belā, 63, 137, 175, 187, 227, 361, 495, 599, 606, 643, 644, 657, 658, 668, 669, 671, 675, 698, 701, 827
Belā çek-, 287, 416
Belā gel-, 63
Belā getür-, 148, 281, 499
Belā it-, 522
Bel‘am, 550
Belā vaḳtin, 735
Belā vir-, 175
Belik ol-, 653
Belini bük-, 322, 352
Belḳīs, 748, 749, 750, 751, 756, 757, 758, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 767
Bellü, 243, 249, 364, 388, 494, 551, 554, 563, 871
Bellü eyle-, 146
Belür-, 185
Bende, 777
Beñdeş, 80
Beñdeş bulun-, 80
Bend-i ḫannās, 79
Benī Ādem, 116, 134, 651, 735, 755, 889
Benī İsrā’īl, 234, 392, 393, 436, 446, 454, 459, 463, 464, 475, 480, 487, 492, 497, 499, 500, 502, 504, 505, 506, 509, 510, 512, 513, 519, 521, 523, 526, 527, 531, 533, 543, 550, 556, 558, 559, 560, 569, 573, 574, 576, 577, 578, 580, 584, 585, 592, 598, 600, 603, 621, 627, 628, 631, 634, 678, 679, 681, 682, 683, 684, 686, 688, 689, 700, 711, 720, 723, 772, 775, 781, 790, 791, 795, 796, 825, 828, 857, 859, 863, 865, 866, 881
Benī İsrā’īlī, 392, 394, 404, 411, 448, 498, 545, 628, 675, 858
Beñz, 145, 270, 809
Beñze-, 191
Beñzet-, 257
Be’s, 778
Ber-dār, 286
Ber-dār it-, 398
Berī, 777
Berk, 831
Berkāt, 742

Berkdir-, 593
Berkid-, 166
Berkit-,171, 264
Berr, 99
Berü, 679, 793
Bes, 171, 204
Besle-, 118, 121, 410, 455, 494
Besled-, 394, 395
Beslemek, 801
Beslet-,407, 443
Beşāret, 109, 134, 198, 202, 670, 778, 784
Beşāret bul-, 502
Beşāret it-, 363, 364, 519, 523, 882
Beşe, 226
Beşer, 882
Beşīr ol-, 365
Beyān eyle-, 186, 293, 365, 475, 527, 789
Beyān it-, 116, 146, 189 286, 294, 319, 392, 532, 584, 589, 590, 591, 750, 776, 825, 837
Beyān ḳıl-, 161
Beyāż, 431
Beyit, 214
Beyne'l-ḫalāyıḳ, 109, 723
Beyt, 100, 217
Beyt-i aʿẓām, 100
Beytullāh, 213, 214, 879
Beytü'l-aʿlā, 100
Beytü'l-muḳaddes, 392, 840, 857, 874, 875
Bez, 879
Beze-, 682
Bezen-, 602
Bezilcek, 255
Bıçaġ, 197
Bıçaḳ, 194
Bıçġu, 779
Bıçḳu, 779
Bıldır, 712
Bī-ʿadd, 307
Bī-ʿaḳl, 123
Bīʿat it-, 894
Bī-ʿayıb, 625
Bī-bāk, 152
Bī-cān, 332
Biç-, 105
Bidāyet, 871
Bidāyet it-, 74
Bigi, 139, 148, 151, 175, 196, 197, 227, 235, 268, 269, 295, 302, 303, 306, 316, 322, 341, 416, 438, 455, 462, 481, 525, 540, 628, 657, 735, 736, 738, 740, 767, 773, 778, 780, 798, 810, 870
Bī-gümān, 172, 81, 86, 114, 148, 174, 216, 233, 255, 314, 423, 458, 461, 462, 471, 474, 479, 494, 500, 503, 507, 510, 527, 559, 561, 570, 571, 582, 585, 590, 595, 604, 626, 628, 630, 631, 632, 640, 641, 644, 652, 666, 670, 674, 675, 680, 686, 688, 701, 713, 714, 719, 727, 743, 752, 759, 765, 766, 770, 774, 790, 793, 799, 814, 815, 816, 822, 823, 828, 833, 837, 839, 850, 854, 865, 877, 885, 891
Bī-gümānī,
Bī-günāh, 133
Bī-ḫaber, 429
Bī-ḥadd, 307
Bī-ʿināyet, 669
Bī-kār, 161
Bilā-ʿillet, 90, 91
Bi-lā-şek, 405
Bi-lā-şübhe, 53, 219, 643
Bildür-, 283, 738
Bile, 55, 100, 105, 107, 128, 171, 226, 239, 281
Bile-, 197
Bile aġla-, 350
Bile al-, 485, 512, 576
Bile çıḳ-, 369
Bile doġ-, 781
Bile gel-, 331,339
Bile ol-, 388
Bile ye-, 388
Bilgil, 725
Bili-, 672
Biliş, 104, 151
Billāh, 497
Bilmek dile-, 271
Bilmezlik, 408
Bilüci, 452
Bin-, 121
Binā, 99, 723
Binā it-, 100, 213
Binā ḳıl-, 215
Bindür-, 252
Bī-nihāyet, 77, 257, 291, 307, 323, 422, 470, 494, 513, 527, 532, 533, 563, 673, 718, 751, 773, 785, 811, 819, 851
Bir āh it-, 384
Bir ḥāl ol-, 196
Bir kezden, 465
Birāder, 143, 560
Birāẕer, 101, 111, 210, 615, 771, 814
Birez, 266, 364, 366, 690,795, 833, 846
Birin birin, 474
Birlik, 137, 139, 275, 458, 527, 806

Birlük, 64, 77, 441
Birr, 77
Birr ü ḫūb, 77
Birri, 248
Biryān ḳıl-, 247
Bisleme, 842
Bismi Allāh, 816
Bisyār, 630
Biş-, 108
Bişmüş ḳuş, 444
Bişür-, 795
Bit, 134, 294, 505, 507, 660
Bit-, 105, 205, 712
Bit eyle-, 134
Biti, 356, 750, 751, 762, 763
Biti yaz-, 354
Bi't-tevābī, 390
Bitür-, 95, 473, 502, 652, 702, 843, 884
Bī-zār, 153,286
Boġaz, 171, 251, 286, 376
Boġazından aṣdur-, 394
Boġazla-, 189, 196, 201, 221, 585, 832, 87
Boġazlan-, 395
Bol-, 869
Bolca, 555
Boşa-, 302, 380, 674
Boşan-, 663
Boynına ḳoy-, 197
Boynuna ölçü gel-, 549
Boyun, 105, 155, 240, 692, 851
Boyun eg-, 554, 576
Boyunduruḳ, 105
Bozıl-, 695
Bölük, 84, 390, 401, 512, 562, 580, 889
Bölük bölük, 517
Bu Evlīd, 452
Bu Hāzer, 154
Bū Ḳubeys, 215
Bu resme, 105, 107, 116, 163, 174, 179, 242, 255, 261, 322, 362, 381, 394, 413, 421, 422, 425, 426, 480, 487, 496, 525, 527, 530, 546, 555, 563, 570, 572, 613, 637, 665, 685, 701, 713, 720, 727, 739, 769, 887, 888, 88
Bu Velīd, 452
Bubu, 758
Bucaḳ, 202
Buçuġa, 772
Buçuḳ, 562, 576
Bud, 742
Budaḳ, 491
Buġday, 96, 105, 292, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 325, 330, 331, 332, 341, 342, 358, 367, 675
Buġur, 224
Buġuż, 186
Buġuż it-, 197
Buḫār, 81
Buḫt-ı Nāṣır, 865
Buḫt-ı Naṣṣar, 859
Buḫtu'n-Naṣar, 874
Buḫtu'n-Naṣr, 797
Buḫtu'n-Naṣr-ı güm-rāh, 874
Buḫtu'n-Naṣṣar, 857, 858, 875
Buḫtu'n-Naṣṣar-ı güm-rāh, 875
Bula, 204, 524, 569, 872
Bula-, 886
Bular, 54, 77, 83, 84, 86, 89, 96, 98, 101, 106, 107, 109, 111, 113, 116, 121, 126, 127, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 151, 153, 154, 156, 158, 159, 162, 165, 176, 183, 195, 200, 204, 208, 209, 215, 217, 223, 224, 228, 229, 230, 234, 235, 238, 240, 241, 243, 248, 249, 250, 253, 260, 276, 277, 278, 279, 281, 283, 284, 285, 286, 291,292, 296, 311, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 323, 324, 325, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 334, 335, 336, 337, 338, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 348, 349, 350, 351, 354, 360, 364, 367, 368, 372, 375, 376, 377, 379, 388, 390, 392, 393, 394, 396, 406, 418, 450, 463, 467, 471, 472, 475, 478, 481, 482, 484, 488, 492, 501, 502, 503, 505, 507, 508, 510, 511, 512, 514, 516, 519, 524, 525, 526, 527, 529, 530, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 540, 541, 542, 546, 547, 549, 550, 552, 553, 554, 555, 556, 559, 562, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 575, 576, 578, 584, 589, 593, 609, 613, 634, 636, 637, 638, 640, 642, 643, 650, 690, 692, 696, 704, 707, 711, 751, 753, 754, 786, 808, 810, 811, 812, 813, 815, 816, 840, 843, 847, 849, 851, 852, 855, 856, 859, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 870, 872, 879, 889, 891, 894, 895
Bulara, 855
Buları, 391
Bulaş-, 172
Bulud, 843
Bulud ol-, 253
Bulup ṭur-, 368
Buluş-, 184

Bulut, 549, 646, 653, 688
Buñal-, 203, 340, 381, 505, 844
Buncılayın, 611, 612
Bunlar, 318
Burhān, 111, 245, 390, 440, 457, 470, 481, 491, 540
Burḳa, 183
Burun, 177, 662
Buyruḳ, 116, 194, 236, 627, 637
Buyur-, 206, 637
Buzaġı, 292, 562, 566
Buzaġu, 201, 560, 564, 566, 567, 571
Buzaġu it-, 560
Bühtān, 381
Bühtān eyle-,855
Bükā, 783
Bünyād, 232, 837
Bünyād eyle-, 106
Bünyād it-, 215
Bürü-, 700
Büt, 116, 124, 137, 140, 142, 146, 151, 153, 154, 155, 157, 158, 266, 284, 285, 286, 524, 525, 527, 529, 534, 559, 564, 638, 642, 643, 746, 841, 844, 879, 887
Büt evi, 143
Büte ṭap-, 879
Büt-ḫāne, 155
Bütüñ, 155
Bütün, 493

C

Cāh, 141, 242, 290
Cāhid, 788, 873
Cāhid ol-, 346
Cāhil, 132, 265, 295, 589, 817
Cāhil işini ḳıl-, 460
Cahūd, 779, 796, 890
Cālūt, 679, 683, 688, 691, 692, 693, 694
Cālūtī, 678
Cān, 63, 71, 74, 77, 82, 84, 87, 102, 111, 117, 118, 120, 121, 122, 129, 144, 180, 181, 197, 242, 246, 247, 265, 277, 290, 302, 303, 332, 340, 355, 384, 386, 389, 393, 395, 398, 399, 407, 412, 413, 414, 438, 443, 445, 451, 482, 487, 492, 494, 495, 496, 497, 504, 517, 518, 521, 522, 524, 527, 542, 543, 548, 559, 578, 585, 599, 605, 606, 607, 648, 667, 673, 689, 696, 700, 751, 767, 769, 770, 773, 774, 794, 821, 852, 859
Cān acıġı, 195
Cān al-, 117
Canāvar, 725, 876
Cān nezʿinde, 522
Cān vir-,70, 195, 348, 415, 514
Cānaver, 813
Can-āver, 128
Cānı çıḳ-, 445
Cānı git-, 414
Cānın al-, 521
Cānını al-, 181
Cānib, 212, 880
Cānver, 876
Cāri, 74, 323, 516, 817, 884
Cāriye, 846
Cāsūslıḳ, 720
Cāzū, 140, 462, 464, 470, 480, 493
Cāzūlıḳ, 229, 462, 464, 468, 481, 489, 500
Cebbār, 68, 84, 90, 97, 98, 102, 187, 192, 221, 248, 315, 396, 419, 438, 439, 449, 520, 524, 533, 536, 540, 541, 544, 547, 550, 553, 577, 579, 586, 589, 593, 594, 600, 612, 613, 614, 630, 643, 644, 649, 653, 654, 655, 657, 658, 662, 670, 673, 676, 677, 687, 691, 697, 707, 708, 721, 725, 727, 734, 739, 777, 779, 780, 782, 783, 784, 798, 816, 825, 827, 831, 836, 843, 845, 848, 850, 852, 871, 873, 876
Cebbār-ı ʿālem, 84, 90, 97, 98, 102, 186, 373, 442, 528, 555, 579, 585, 612, 638, 648, 660, 784, 799, 880
Cebhe, 695
Cebr, 82
Cebrāʾīl, 81, 87, 130, 131, 132, 172, 193, 198, 199, 201, 202, 218, 229, 243, 246, 275, 288, 445, 519, 520, 522, 523, 538, 541, 579, 600, 674, 701, 852
Cebrāʾīl-i emīn, 175
Cebrāyil, 86, 192, 198, 266, 353, 515, 521, 639, 640, 670, 885
Cedd, 424, 628
Cedd-i Aḥmed, 234
Cefā, 272, 274, 361
Cefā it-, 273
Cehālet, 115
Cehd, 242, 567, 807
Cehd eyle-, 152, 393
Cehd it-, 228, 428, 429, 435
Cehennem, 65, 161, 181, 412, 527, 782, 789, 795, 869
Cehennem deresi, 795

Cehennem ḳuyusı, 181
Cehl, 477
Celāl, 604
Cemād, 116
Cemāl, 398, 449
Cemīl, 107
Cemiʿ, 87, 114
Cemīʿ-i leşker, 732
Cemiʿ ḳıl-, 713
Cemʿ it-, 351, 767
Cemʿ ol-, 176, 253, 482, 542, 684, 818, 819, 891, 892
Cenb, 813
Ceng it-, 462, 535
Cennet, 64, 85, 90, 91, 92, 93, 94, 97, 98, 100, 101, 110, 121, 131, 173, 198, 496, 522, 594, 604, 614, 651, 713, 770, 789, 803
Cevāb eyt-, 147
Cevābın vir-, 193
Cevāhir, 78, 79, 409
Cevār, 764
Cevher, 80, 401, 760, 819
Cevr, 205, 514, 602
Cezā, 120, 267, 307, 343, 360, 795
Cezā vir-, 472
Cezāsın vir-, 422
Cıġ, 235
Cibāl, 82, 724, 725
Cibrīl, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 108, 113, 119, 120, 126, 134, 142, 161, 193, 200, 203, 216, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 246, 247, 272, 273, 274, 287, 288, 291, 318, 378, 385, 401, 409, 492, 500, 517, 521, 526, 528, 547, 558, 571, 573, 575, 577, 594, 629, 638, 670, 672, 673, 701, 708, 709, 710, 852, 882, 883, 884
Ciger, 73, 113, 172, 253, 573
Cihān, 55, 64, 68, 71, 75, 76, 78, 92, 110, 134, 136, 146, 147, 148, 164, 168, 187, 233, 244, 259, 277, 305, 306, 358, 367, 389, 396, 397, 403 , 404, 422, 454, 458, 462, 466, 471, 474, 475, 478, 483, 490, 527, 536, 562, 572, 588, 591, 650, 680, 716, 739, 767, 778, 789 ,803, 805 ,816, 818, 828, 839, 870, 874, 878, 888, 891
Cihān faḫrı Muḥammed, 185
Cihān ḫalḳı, 426
Cihāniyān,80
Cihāngīr, 481
Cihānuñ ḳayġusı, 454
Cihet, 71
Cimāʿ eyle-, 812
Cimāʿ it-, 834, 835
Cin, 749, 767
Cinn, 64, 65, 84, 145
Cinn ü insān, 65
Cinn ü ādem, 120
Cinnī, 726, 739
Cins, 255
Cirme, 87
Cism, 134, 135, 180, 355, 385, 398, 399, 413, 445, 585, 650, 662, 664, 671, 774, 804, 824, 870
Cisminde cānı ḳal-, 413
Civān, 321, 378, 427, 456
Civār, 218, 377, 381
Cömerd, 354, 763
Cūdī, 98, 216
Cudī Ṭaġı, 133
Cumʿa, 893
Cumʿa gün, 893
Cüdd, 815
Cühhāl, 768
Cümle, 97, 109, 136, 141, 147, 151, 155, 166, 180, 262, 347, 348, 461, 482, 490, 508, 518, 520, 526, 539, 569, 573, 597, 602, 607, 727, 729, 730, 737, 778, 849, 865
Cümle ʿālem, 447
Cünūn, 477
Cürm, 63, 88, 361, 577
Cürüm ḳıl-,96
Cüşşe, 532

Ç

Çādır, 368, 370, 371
Çaġır-, 142, 166, 793
Çāk, 792
Çaḳmaḳ çaḳ-, 433
Çal-, 141, 178, 197, 820
Çalap, 77, 94, 113, 116, 122, 124, 130, 133, 134, 139, 144, 166, 168, 170, 172, 178, 181, 191, 207, 246, 247, 250, 254, 265, 266, 288, 335, 341, 347, 361, 370, 396, 449, 454, 487, 489, 530, 534, 537, 539, 540, 550, 552, 553, 554, 557, 573, 575, 582, 596, 599, 606, 614, 615, 628, 632, 641, 643, 644, 656, 657, 672, 674, 675, 690, 697, 699, 739, 742, 793, 810, 812, 820, 852, 856

Çaldur-, 597, 598
Çalgı, 820
Çalıcı, 598
Çalıcı ʿavret, 598
Çalın-, 371
Çalḳa-, 130
Çanaḳ, 409, 508
Çardāḳ, 665
Çāre, 206, 287, 294, 691, 693
Çāre ol-, 228
Çāresin ḳıl-393,
Çayır, 581
Çekürge, 503, 504, 742
Çemen, 161
Çemen bit-, 133, 161
Çeng ü rebāb, 597
Çeri, 173, 175, 174, 176, 347, 446, 482, 488, 513, 518, 533, 548, 550, 597, 630, 679, 693, 701, 735, 742, 756, 757, 818, 819, 824
Çeri çek-, 747
Çeri gönder-,175
Çeribaşı, 307
Çeşm, 101
Çeşme, 56, 161, 548, 671, 726, 817, 819, 821
Çeşnigīr, 336, 337
Çetük, 131, 547
Çevgān, 753
Çevre, 162
Çıgıd, 106
Çıġır-, 147, 300, 465, 513, 608, 613, 672
Çıḳar ol-,100
Çin, 719
Çirkin, 539
Çoḳlar, 377
Çoḳ yaşa-, 157
Çömlek, 508, 728
Çūbān, 453, 659, 692, 793, 849, 850
Çūl, 753
Çünkim, 198, 312, 719
Çüvāl, 846

D, Ḍ

Dābbetü'l-arż, 774
Dād, 286, 751
Daġ, 555, 814
Daḫıl, 294, 308, 711, 712
Dāḫil ol-, 864
Dāʿī, 345
Ḍalālet, 93, 122, 168, 635
Ḍallī, 523
Dam, 642
Danış-,343, 459, 490, 583
Dāniyāl, 859
Dānyāl, 874, 875
Dār, 182, 323, 377, 496, 661
Ḍarb, 174, 678
Ḍarb it-, 579
Dārı ġuṣṣa, 323
Ḍarlıḳ, 307
Dart-, 353
Dāru-yı hūş-ber, 123
Daş, 199
Daş at-, 200
Datlu söz, 422
Davar, 343, 836
Daʿvet, 116, 137, 224, 443, 638, 679, 756, 796, 872
Daʿvet eyle-, 54, 78, 114, 117, 142, 215, 222, 276, 377, 441, 627, 775
Daʿvet it-, 115, 119, 121, 123, 124, 137, 140, 168, 222, 226, 230, 283, 299, 321, 444, 446, 450, 464, 498, 783, 842, 872
Daʿvet ḳıl-, 123, 137, 168, 188, 641, 685, 747, 796, 841
Daʿvī, 179, 186, 273, 578, 768, 848
Daʿvī it-, 104, 164, 179, 272, 460, 578, 711, 840, 894
Daʿvī ḳıl-, 115
Dāvūd, 675, 678, 686, 692, 693, 695, 696, 699, 700, 701, 702, 704, 706, 707, 708, 709, 711, 712, 713, 716, 717, 718, 775, 828
Dayaḳ, 728
Dāyim, 55, 78, 79, 83, 86, 104, 118, 139, 235, 254, 257, 289, 291, 309, 340, 362, 380, 384, 401, 403, 412, 428, 444, 522, 525, 551, 594, 678, 702, 705, 710, 717, 722, 723, 740, 743, 744, 757, 763, 772, 775, 782, 786, 798, 803, 820, 840, 868
Dāyimā, 74, 323, 346, 357, 386, 475, 597, 630, 651, 663, 678, 705, 746, 769, 796, 840
Dede, 234, 335, 867
Defʿ, 268
Defʿ it-, 141, 508, 632
Defʿ-i töhmet, 268
Defn it-, 112
Deg-, 180, 335, 410
Degir-, 181
Degirmen, 171, 374, 726
Degür, 197
Dek, 545
Dek dur-, 465

Del-, 131, 815, 816
Delālet, 778
Delālet it-, 882
Dellāl, 254, 255
Delü, 290, 328
Delük, , 699, 749

Delülük, 339, 478
Delü ol-, 127, 254, 289, 290, 339, 771
Delür-, 304, 339
Dem, 69, 70, 71, 75, 81, 88, 97, 98, 100, 102, 103, 106, 109, 110, 128, 140, 147, 161, 162, 164, 165, 166, 180, 184, 185, 186, 189, 190, 198, 201, 205, 206, 211, 212, 213, 216, 218, 221, 229, 241, 242, 243, 245, 249, 252, 253, 256, 258, 261, 264, 265, 267, 268, 277, 289, 290, 300, 301, 302, 304, 312, 313, 332, 335, 337, 340, 341, 353, 363, 364, 367, 373, 375, 380, 385, 386, 404, 407, 413, 418, 419, 420, 422, 423, 427, 433, 435, 436, 438, 440, 442, 445, 447, 454, 456, 461, 462, 465, 487, 488, 489, 504, 508, 515, 521, 526, 529, 539, 546, 547, 548, 551, 555, 558, 561, 573, 574, 579, 585, 586, 593, 599, 600, 601, 602, 604, 610, 611, 612, 613, 617, 619, 623, 631, 638, 647, 648, 650, 652, 653, 657, 660, 670, 672, 681, 694, 695, 700, 713, 719, 732, 733, 736, 746, 752, 762, 767, 773, 778, 780, 784, 787, 790, 792, 799, 808, 809, 833, 839, 842, 843, 845, 849, 850, 854, 855, 858, 860, 864, 867, 871, 875, 878, 883, 886, 892, 893, 895
Dem ur-, 81, 488
Dem-be-dem, 145
Demür, 162, 697, 726, 814, 815
Denī, 403
Deniyyet, 318
Deñiz, 64, 66, 84, 399, 508, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 531, 574, 618, 646, 651, 729, 770, 835, 836, 840
Deñizden geçür-, 514
Deñlü, 491
Dep-, 179, 440
Depe, 111, 382, 429, 518, 707
Depele-, 113, 497, 626, 639
Depren-, 81
Depret-, 884
Der-, 105, 127, 291, 347, 558, 574
Derḥāl, 105, 108, 135, 144, 171, 201, 356, 372, 409, 423, 435, 436, 456, 823
Derd, 327, 883
Derd ye-, 380
Dere, 428, 429, 792, 795
Dergāh, 552
Deri, 156, 585
Deril-, 154, 164, 180, 224, 227, 236, 238, 239, 308, 310, 311, 334, 360, 497, 501, 503, 506, 525, 526, 543,545, 789, 893
Derisine ṣaman ṭoldur-, 156
Derisine ṣamanı doldur-, 156
Deriş-, 665
Dermān, 144, 208, 352, 397, 650, 664
Dermān bul-, 501, 522
Dermān eyle-, 511
Dermān it-, 393, 398
Dermān ol-, 521
Ders, 75
Dervīş, 625
Deryā, 81, 514
Destār dür-, 266
Deste, 675
Destūr, 727, 824
Destūr al-, 788
Destūr dile-, 104
Destūr iste-, 238
Destūr ol-, 644
Destūr vir-, 118, 182, 327, 545, 787, 794
Deşt, 237
Devā ḳıl-, 883
Deve, 140, 141, 142, 204, 205, 209, 210, 220, 252, 309, 316, 368, 371, 372, 595, 689
Devin-, 270
Devlet, 404
Devr it-, 401
Devşir-, 127
Deyr, 135
Deyyār, 101, 126, 132, 201, 412, 439, 460, 487, 519, 523, 605, 726, 854
Dıḳ-, 126
Dibā, 105
Dicle, 860
Dīdār, 605
Diger, 798
Dil, 68, 212, 233, 265, 304, 323, 345, 353, 380, 396, 410, 427, 443, 472, 488, 496, 539, 662, 677, 733, 791, 793, 815, 831, 832
Dil vir-, 820

Dile-, 94, 97, 103, 119, 120, 121, 128, 131, 133, 152, 161, 181, 183, 184, 193, 200, 216, 220, 222, 228, 234, 238, 241, 248, 270, 271, 273, 275, 289, 298, 305, 306, 313, 316, 319, 331, 351, 380, 381, 384, 385, 408, 414, 421, 424, 425, 432, 442, 460, 465, 490, 522, 526, 538, 550, 557, 561, 572, 579, 604, 701, 704, 705, 707, 764, 768, 826, 894
Dilek, 120, 132, 227, 593, 670
Dilek eyle-, 525
Dilek it-, 505, 511
Dilek ḳıl-, 238
Dilek virici, 843
Dili söyleş-, 304
Dili ucını, 410
Dilince, 249
Dilinde peltegi, 448
Diline getür-, 68, 212, 312
Dillere gelmez, 496
Dilümden ʿuḳdeʾi gider-, 442
Dimāġ, 180
Dimegin vir-, 376
Dīn, 115, 128, 159, 284, 366, 386, 441, 472, 494, 495, 507, 539, 562, 626, 661, 747, 796, 879, 882
Dīnār, 325, 583
Dīn-i İslām, 868
Dinil-, 287
Dir-, 94, 223
Dirhem, 630
Diri, 83, 145, 220, 246, 674, 842, 889
Diri eyle-, 169, 555
Diri ḳal-, 118, 119
Diri ḳıl-, 119, 169
Diri ol-, 142
Dirīġā, 514
Diril-, 787
Diriyle aş-, 492
Dişi, 134, 177, 672, 703
Ditre-, 465, 607, 821
Dīv, 721, 722, 724, 729, 739, 740, 749, 755, 765, 766, 767, 771, 772
Divān, 867
Divār, 116, 578
Dīvār, 264, 624, 626, 627, 765
Diyār, 695
Diyübir-, 107
Diyüvir-, 157, 247, 304, 342, 673, 883
Diz, 133, 575, 601, 793
Dīẕār, 559, 604, 606, 611, 613, 614, 615
Dizi üzere otur-, 788
Dizil, 374
Dizin çöküp ṭur-, 361
Dizini dög-, 575
Doġrı, 274
Doġur-, 398
Doḳu-, 106
Doḳun-, 822
Doḳuş-, 892
Dolan-, 131, 834
Dolın-, 83
Don, 256
Dop ur-, 848
Dost, 53, 77, 79, 113, 188, 192, 273, 274, 281, 314, 614, 662
Dost ol-, 273, 386
Dostlıḳ, 188, 386
Doy-, 824
Dög-, 123, 152, 179, 224, 229, 241, 250, 253, 411, 414, 453
Dögdür-, 225
Döge döge225,
Dögün, 74
Dön, 169
Döñ-,141, 171
Dön-, 149, 155, 158, 169, 173
Dönder-,126, 138, 232
Döndür-, 211
Döndürüci, 149
Dört yanını dut-, 371
Döşek, 662, 835, 836
Döşür-, 209
Dövüş, 836
Döy-, 74
Duʿā, 102, 119, 126, 134, 175, 217, 218, 226, 287, 304, 376, 379, 385, 389, 499, 500, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 515, 531, 539, 544, 547, 549, 556, 561, 599, 603, 633, 643, 644, 654, 670, 688, 715, 716, 778, 842, 843
Duʿā it-,139, 175, 206, 226, 287, 334, 335, 344, 355, 378, 446, 450, 507, 510, 514, 530, 543, 544, 546, 550, 556, 670, 780, 845, 846
Duʿā ḳıl-, 119, 126, 130, 131, 134, 140, 175, 184, 379, 502, 504, 509, 520, 527, 528, 549, 575, 584, 631, 639, 650, 682, 684, 685, 710, 715, 839, 842
Ḍuḥā vaḳti, 513
Duḫūl it-, 131
Dūn, 88
Dūn il, 411
Dūr, 433
Duru gel-,113, 599
Duru git-, 524

Dut, 128, 416
Dut-,125, 126, 141, 143, 178, 199, 200, 207, 221, 234, 235, 241, 243, 256, 262, 339, 343, 348, 351, 354, 360, 366, 370, 371, 391, 407, 436, 438, 494, 539, 559
Dutul-, 355
Dutuş-,814
Duzāḫ, 266
Dü-ʿālem, 68, 741
Dübdüz, 236
Dübür, 271
Dügneleyn, 595
Dükeli, 54, 56, 64, 67, 68, 70, 81, 97, 103, 130, 136, 138, 146, 147, 155, 175, 176, 183, 201, 206, 215, 218, 221, 234, 238, 253, 277, 253, 280, 283, 292, 298, 299, 302, 303, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 321, 322, 326, 331, 341, 346, 362, 363, 365, 366, 374, 380, 381, 388, 390, 393, 397, 400, 404, 417, 418, 427, 431, 435, 457, 461, 471, 472, 479, 482, 488, 489, 493, 494, 498, 512, 514, 516, 519, 523, 527, 542, 543, 544, 557, 601, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 613, 627, 634, 642, 655, 659, 662, 664, 674, 691, 696, 697, 700, 705, 707, 711, 713, 718, 724, 726, 731, 736, 738, 761, 766, 773, 783, 787, 801, 806, 812, 813, 816, 848, 861, 894
Dükeli ʿālem, 458
Dükelü, 314
Düken-, 314
Dülbend, 779
Dülger, 400
Dün, 55, 74, 88, 99, 236, 340, 465, 512, 793, 836
Dün buçuġında, 55, 512
Dün-gün, 638
Düni gün, 88, 99, 151, 340, 441, 500, 580, 588, 594, 597, 626, 632, 711, 714, 741
Düni gündüz, 415, 592, 704
Dünki, 414
Dünki gün, 414
Dün gün, 74
Dün ü gün, 154, 179, 266, 302, 365
Dün ü gündüz, 296
Dünyā, 64, 75, 85, 109, 110, 114, 115, 116, 119, 121, 123, 154, 192, 239, 305, 321, 329, 338, 359, 368, 388, 403, 407, 441, 460, 471, 474, 481, 487, 491, 496, 527, 556, 572, 573, 580, 584, 587, 593, 595, 596, 605, 606, 613, 616, 641, 646, 672, 674, 675, 692, 696, 700, 720, 727, 728, 734, 736, 737, 738, 745, 769, 786, 789, 797, 816, 817, 818, 820, 824, 828, 839, 878, 887, 889
Dünye, 887
Düpdüz, 554, 632
Dürger, 400
Dürlü, 95, 104, 121, 122, 174, 330, 364, 391, 392, 405, 411, 449, 481, 482, 495, 502, 584, 801, 806, 811, 842, 887, 888
Dürlü dürlü, 406, 502
Dürr, 78, 79, 401, 760
Dürr ü cevāhir, 78
Dürr-vār, 79
Dürt-, 135, 273
Dürüst degül, 213, 245
Dürüş-, 72, 74
Düstūr, 824
Düş, 54, 187, 191, 192, 193, 198, 235, 236, 241, 282, 283, 286, 291, 292, 293, 373, 392, 399, 446, 876
Düş, 282, 283, 399, 871
Düşegel-, 293
Düş ʿilmin, 389
Düşmān, 172, 394, 531, 570, 614, 616, 679, 683, 709, 734, 805
Düşmen, 94, 113, 152, 270, 408, 443, 460, 499, 520, 526, 531, 532, 535, 537, 569, 677, 682, 684, 716, 869
Düşmen ol-, 571
Düş ol-, 819
Düşvār, 109, 356, 394, 398, 462, 541, 558, 596, 630, 634, 670, 809
Düşvār ol-, 565
Dütüz-, 834, 835
Düz-, 126, 127, 153, 177, 315, 400, 467, 470, 482, 560, 571, 574, 640, 730, 765
Düzci, 470
Düzelt-, 642
Düzen, 165, 166
Düzet-, 78, 400, 682, 723, 730, 753, 767
Düzil-, 483, 760
Düzivir-, 400
Düzül-, 765

E

Eb, 872
Ebʿad ol-, 96
Ebrār, 91, 93, 544
Ebṣār, 362
Ebter, 800

Ebū Mūsā’, 895
Ecdād, 165, 166
Ecel, 124
Ecel gel-, 824
Ecel ir-, 154
Ecel yet-, 425
Ecnās, 130
Ecr, 484, 665
Ecrin vir-, 359
Eczā, 476
Edebsizlik, 734
Edhā, 872
Ednā, 590
Efʿāl, 299, 365, 417, 472
Efāżıl, 723, 783
Efḍāl, 605
Efḍāl ol-, 68
Efendi, 831
Efġān, 352
Efġān it-, 252, 322, 355
Eflāk, 66, 67, 80, 440, 651, 677
Eger, 91, 106, 118, 125, 126, 137, 140, 153, 156, 161, 162, 163, 189, 190, 211, 224, 237, 240, 250, 259, 260, 263, 271, 272, 275, 304, 311, 312, 318, 319, 326, 327, 328, 330, 338, 347, 354, 370, 386, 399, 408, 409, 445, 458, 462, 467, 534, 543, 549, 559, 563, 582, 583, 602, 610, 614, 619, 620, 623, 627, 641, 645, 650, 660, 662, 698, 669, 673, 708, 710, 741, 747, 752, 753, 756, 767, 768, 780, 794, 800, 802, 806, 826, 827, 833, 837, 842, 857, 881, 885
Egerçi, 77, 88, 101, 136, 138, 150, 156, 157, 170, 196, 245, 259, 273, 288, 292, 305, 333, 345, 353, 425, 454, 496, 499, 577, 608, 612, 648, 697, 734, 787, 873
Egin, 454
Egir-, 106
Egle-, 550
Eglen eglen ögret-, 465
Eglen-, 151, 368, 377, 434, 437, 573, 834
Eglet-, 423
Egni, 104, 411
Egnin, 96, 280
Egri, 157
Egri dīn, 495
Egri yol, 503
Egril-, 416
Egrilüp ṭur-, 416
Eḫākḳ, 759
Ehhāme, 303
Ehl, 132, 142, 166, 230, 267, 325, 434, 449
Ehl-i beyt, 402, 431
Ehl-i beyt-i Dāvūd, 859
Ehl-i ḥikmet, 778, 781, 826, 827
Ehl-i ḥürmet, 308
Ehl-i ʿirfān, 79, 323
Ehl-i İslām, 167
Ehl-i ḳarye, 860
Ehl-i mürüvvet, 354
Ehl-i sünnet, 802
Ehl-i taḥḳīḳ, 587
Ehl-i taḳvā, 881
Ehl-i tefsīr, 520, 825, 826
Ehl-i vilāyet, 664
Ejdehā, 134, 428, 429, 430
Ek-, 104, 105
Ekābir, 395
Ekber, 178, 180, 597
Ekīl, 244
Ekil ol-, 853
Ekin, 104, 105, 205
Ekin ekil-, 205
Ekinliḳ, 592
Ekin ol-, 502
Ekl, 251
Ekmel ol-,
Ekmel, 605
Eknās, 79
Ekrem ol-, 445
Ekremü’n-nās, 122
Ekser, 91, 169, 178, 265, 331, 565, 597, 637, 657, 750, 783
Ekṣer,
Eksil-, 149
Eksük, 333
El, 53, 100, 111, 138, 143, 194, 197, 198, 214, 242, 261, 263, 277, 299, 307, 324, 343, 384, 392, 397, 405, 407, 408, 426, 427, 431, 440, 454, 458, 461, 475, 479, 486, 487, 488, 491, 507, 511, 533, 667, 794, 800, 842, 853
El-ān, 593
Elbet, 536
Elçi, 445, 533, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 808, 809
Elçi ṣal-, 751
Elden gel-, 481
Elem ol-, 297
Elemle-, 792
El götür-, 102, 216
Eli iriş-, 174
Eli irmez, 349

Eli vir-, 278, 330
Elin ayaġın kes-,492
Elin cebine ṣoḳ-, 456, 468
Elin götür-, 119, 217
Elin ilet-, 409
Elin kes-, 277, 298
Elin öp-, 211
Elin ṣun-, 409
Elin uzat-, 183
Elin yüzin yuy-, 207
Elinde ḳal-, 408
Elinden al-, 313, 408
Elinden zārī ḳıl-, 498
Eline al-,60, 356, 398, 415, 426, 427, 428, 433, 485
Eline ayaġına mıḥ dut-, 495
Eline yetür-, 426
Elini çek-, 439
Elini götür-, 502,
Elini ur-, 438
Elini yüzine ur-, 202
Elleri ir-, 345
Ellerin götür-, 206, 216
Ellerini götür-, 218
El ṣun-,427
Elümden al-, 398
Elüñden ḳo-, 438
Elüñden ne geliser, 499
Elüñe gir-, 278
Elüñi ḳoynuña ḳoy-, 438
Elvāḥ, 565, 682, 865
Em-, 134, 406
Emān vir-, 156, 396
Emān, 157, 176, 677
Emānet, 280
Emānet ṣakla-, 829
Emāret, 762
Emcek, 406
Emek, 716
Emen-, 249
Emīn, 110, 332, 396, 731, 770
Emīn ḳıl-, 275
Emīn ol-, 275, 331, 815
Emīnlik, 423, 465
Emīr, 371, 505
Emir it-, 69, 586
Emir ḳıl-, 126, 214, 814, 887
Emīrü'l-mü'minīn, 193
Emlāk, 80, 85, 232, 405, 603, 604, 647, 695, 721, 733, 737, 745, 847
Emniyet, 795
Emr, 54, 74, 97, 98, 120, 127, 128, 133, 138, 141, 188, 193, 194, 195, 202, 231, 243, 294, 353, 367, 388, 439, 451, 460, 489, 514, 516, 520, 523, 536, 540, 550, 562, 575, 592, 593, 627, 648, 652, 655, 685, 751, 814, 817, 850, 883
Emr eyle-, 100, 108, 131, 156, 198, 317, 449, 537, 606
Emr idil-, 145
Emr ir-, 489
Emr it-, 87, 90, 110, 168, 178, 187, 213, 214, 215, 225, 280, 302, 351, 364, 371, 438, 439, 445, 450, 456, 497, 528, 552, 590, 592, 595, 638, 653, 665, 682, 689, 734, 748, 816, 861
Emr ḳıl-, 105, 107, 189, 192, 219, 221, 224, 288
Emr ol-, 528, 551, 711
Emr olın-, 109
Emrāż it-, 469
Emrāż, 644
Emr, 202, 562
Emret-, 187, 190, 191
Emreyle-, 144, 832
Emr-i Allāh, 231
Emri dut-126,
Emr-i Ḥaḳḳ, 167
Emri ḳıl-, 214
Emrin dut-, 142
Emrini dut-, 98, 190
Emṣār, 101
Emvāl, 139, 214, 256, 259, 263, 310, 559, 596, 602, 656, 751, 752, 756, 837, 847
Emzür-,144, 145, 146, 399, 406, 801
Enbiyā, 66, 67, 68, 234, 357, 399, 527, 534, 595, 605, 635, 668, 680, 681, 701, 733, 775, 780, 783, 787
Endām, 183, 777
Enderūn, 181
Endīşe, 861
Endīşe ḳıl-, 263
Enhār, 60, 99
Eni, 758
Enḳaṣ, 750
Enṣār, 894
Envāʿ, 751
Envāʿ dürlü, 473
Envāʿ dürlü iş, 588
Er, 107, 120, 121, 146, 175, 183, 202, 208, 212, 267, 331, 347, 348, 349, 352, 369, 376, 380, 401, 413, 414, 415, 446, 482, 512, 516, 518, 532, 536, 555, 558, 560,

577, 578, 580, 594, 597, 598, 604, 617, 619, 627, 632, 640, 641, 654, 661, 672, 685, 691, 701, 717,718, 746, 798, 804, 808, 812, 817, 818, 828, 830, 842, 858, 871, 875, 881, 882, 885
Er-, 516
Er dile-, 693
Eren, 219, 225, 286, 717, 750
Erḥam, 70, 362, 393
Eri-, 814
Eriş-, 833
Erit-, 560
Erkān, 92, 216
Erkek, 134, 177
Erkek ü dişi, 134
Erlik, 240, 347, 369
Erte, 229
Ertesi, 578
Erteye dek, 353
Er oġlan, 388
Er ü ʿavret, 313
Erzaḳ, 505
Erzānī, 402
Eṣaḥḥ, 265
Esbāb, 726
Esen, 145, 320, 365
Esen ḳıl-, 243
Eşer, 701
Eser yel, 517
Esirge-, 70, 99, 418, 667, 793
Esīr eyle- 858,
Esīr it-, 859
Eskit-, 549
Esmā, 134
Esrār, 720
Eşʿār, 77
Eşcār, 99, 171, 502
Eşek, 432
Eşḥāṣ-ı iʿlām, 292
Eşher, 750
Eşkāl, 140, 249, 655, 823
Eşḳiyā, 357, 534
Eşrār, 93, 632
Eşrär ol-, 232
Eş-şems, 805
Et, 108, 171, 172, 579, 585, 673, 861
Etegin dut-, 55, 68
Etek, 55, 68, 135, 266
Eṭfāl, 144
Etmek, 105, 282, 443, 717, 846
Etmek eyle-, 105
Etmek ye-, 108
Eṭrāf, 79
Eṭrāfa yet-, 208
Ev, 60, 69, 90, 93, 96, 108, 123, 148, 151, 155, 177, 200, 209, 210, 226, 227, 229, 247, 256, 260, 262, 265, 277, 279, 298, 302, 307, 384, 391, 394, 395, 397, 398, 407, 410, 417, 421, 422, 426, 432, 443, 455, 461, 482, 492, 495, 496, 501, 507, 511, 517, 537, 578, 583, 627, 629, 630, 661, 665, 674, 686, 691, 699, 709, 723, 724, 732, 764, 790, 791, 795, 796, 799, 801, 810, 824, 830, 833, 836, 839, 846, 849, 852, 856, 858, 861, 862, 878, 880, 891, 892
Ev düz-, 254
Eve indir-, 372
Eve var-, 451
Ev issi, 836
Ev it-, 494, 548
Evḳāt, 707
Ev ḳıl-, 548
Evlā, 85, 88, 93, 120, 144, 214, 228, 241, 531, 543, 551, 556, 564, 606, 713, 754, 757, 761
Evlā it-, 707
Evlād, 102, 103, 107, 109, 114, 124, 240, 320, 329, 333, 345, 350, 354, 388, 390, 444, 454, 580, 608, 657, 659, 661, 680, 713, 849, 859
Evlād-ı Ādem, 80, 203, 248, 447, 737
Evlād-ı Yaʿḳūb, 546
Evlen-, 858
Evliyā, 527, 716, 802
Evlü, 96, 824
Evṣāf, 609, 790
Evsān, 158
Evṣān, 472, 840, 844
Evṭān, 805
Evüñde ḥacılar temri ḥaḳıyçün, 69
Ev yap-, 259, 323
Evżaḥ, 443
Evzār, 780
Eyā, 65, 109, 275, 392, 409, 645, 648, 651,721
Eyd, 296
Eydivir-, 579, 854
Eydiyen-, 825
Eydür-, 316, 419, 868
Eye, 406
Eyit-, 96, 132, 168, 194, 442, 449, 493, 531, 579, 582, 611, 613, 647, 712, 714, 738, 757, 759, 828, 843, 878, 891
Eyle-, 155

Eyle it-, 553
Eyle ol-, 555
Eyledügin eyle-, 481
Eylet-, 482, 658
Eylük, 93, 346, 347, 375, 420, 525, 526, 657, 738, 763
Eylük eyle-, 324, 525
Eylük it-, 184
Eylük ü yavuzlıḳ, 832
Eymān vir-, 346
Eyt-,00, 128, 129, 133, 134, 146, 147, 150, 151, 152, 153, 158, 161, 162, 163, 167, 169, 170, 174, 188, 189, 196, 201, 204, 218, 220, 228, 230, 231, 242, 246, 247, 253, 258, 269, 287, 288, 293, 294, 296, 297, 302, 303, 329, 334, 350, 363, 390, 423, 424, 426, 433, 446, 584, 585, 603, 740
Eyü, 167, 181, 191, 254, 295, 306, 344, 354, 359, 363, 367, 368, 370, 374, 529, 549, 564, 577, 578, 595, 626, 656, 678, 712, 713, 746, 776, 778, 785, 832, 848, 868, 886
Eyücek, 234
Eyü er, 578
Eyü gel-, 459
Eyü ḫulḳ, 593
Eyü ḫūlu, 403
Eyü işlü, 577,785
Eyü it-, 831
Eyü kişi, 580
Eyü ḳul, 410
Eyülük, 318, 346
Eyü niyyet, 830, 831
Eyü ṭut-, 306
Eyü yük, 326
Eyyām, 144, 701
Eyyūb, 56, 655, 656, 658, 661, 662, 663, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675
Ez̲ā vir-, 718
Ezber, 862
Ezdehā, 457, 468
Ezel, 284, 871
Ezmān, 225, 297, 381, 556
Ezyed ol-, 73, 188, 489

F

Faḫr, 67, 538, 565, 878, 891
Faḫr it-, 485
Faḳīr, 731
Fānī, 485, 773
Fāriġ, 619
Fāriġ ol-, 171, 256
Fāriġu'l-bāl, 171, 659
Farḳ, 622
Farḳı ol-, 318
Farż, 601
Farż ḳıl-, 93
Faṣīḥ, 73, 188, 489, 635
Fāş, 772
Fāżıl, 99, 628, 629
Fażīḥat, 599, 633
Fażīḥat ol-, 540
Fażl, 65, 395
Fażl-ı Allāh, 431, 760
Fażl-ı Sübḥān, 92
Fedā it-, 198
Fehm, 706
Fehm (ü) idrāk vir-, 556
Fehm eyle-, 586, 588, 589, 593, 614, 813
Feḫm it-, 283
Fehm it-, 643
Fehm ḳıl-, 479, 752, 811
Fehm ol-, 187
Felek, 80, 304, 608, 609
Fem, 80, 767, 768
Fenā, 596
Fer, 123
Ferāġ it-, 894
Ferāġat, 418
Ferāġat bul-, 74
Ferāġat ol-, 75, 218
Feraḥ, 74, 595, 716
Ferāḥlıḳ, 652
Feraḥ ol-, 302, 451, 484, 773
Ferc, 834
Ferd, 642
Ferişte, 609
Fermān, 186, 191, 197, 639, 883
Fermān ḳıl-, 398
Fermān ol-, 429, 438
Fersaḫ, 240, 518, 541
Ferseng, 722, 723
Feryād, 718, 783, 791, 792, 793, 794, 796
Feryād it-, 76, 229, 514
Feryād ḳıl-, 242, 496
Fesād, 521
Fesād eyle-, 86, 601
Fesād ol-, 273
Feṭḥ it-, 847
Fetvā̲, 750

Fevākih, 502
Fevāyid, 256, 297, 637
Fevāyid ol-, 346
Fevt, 655, 675, 817
Fevt ol-, 319
Feyleḳūs, 804, 805
Fezāʿ, 586
Fıḍḍa, 255
Fi'l-cümle, 74
Fi'l-ḥāl, 108, 127, 237, 261, 266, 270, 296, 300, 312, 340, 347, 362, 364, 367, 380, 407, 425, 427, 453, 455, 461, 468, 488, 523, 526, 528, 625, 631, 632, 659, 694, 756, 771, 792, 892
Fiġān, 244, 672, 735
Fiġān eyle-, 342, 877
Fiġān it-, 705, 792
Fiʿil, 615
Fiʿl, 191
Fikr, 66, 238
Fikret, 758
Fikreyle-, 75
Fikr eyle-, 220
Fikr it-, 76, 119, 154, 263
Fikr-i fāsid, 263
Finḥā(s), 838
Firāḳ, 322
Firāḳ odı, 340
Firāset, 772
Firāvān, 727
Firʿavn, 390, 392, 401, 402, 404, 406, 413, 414, 415, 441, 450, 452, 453, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 464, 466, 469, 470, 471, 475, 476, 482, 484, 485, 488, 492, 493, 495, 497, 499, 501, 503, 505, 508, 509, 511, 512, 516, 521, 524, 558, 593
Firʿavn-ı laʿîn, 378, 391, 407, 532
Firʿavn-ı maġrūr, 403
Firʿavn-ı melʿūn, 393, 405, 407, 517
Firʿavn-ı Şeyṭān, 395
Firʿavn-ı ẓālim, 471, 476
Firişte, 80, 117, 201, 226, 277, 518, 583, 606, 607, 621, 656
Firḳat, 322, 432, 624
Fitne, 279, 566
Fitne ṭol-, 558
Fussāḳ, 264
Fülān, 209, 507, 581, 829, 874
Fülān sāʿat, 874
Fülān yıl, 874
Fülk, 64, 126, 622, 625
Fütāde, 636

G, Ġ

Ġaffār, 70, 139, 319, 437, 524
Ġaffāru'ẕ-Ẕünūb, 379
Ġāfil, 239, 244, 265, 284, 429, 473, 586, 614, 656, 742, 795, 827, 873
Ġāfil ol-, 791, 872
Ġāfil oldur-, 478
Ġaflet, 651
Gāh, 427, 644, 768, 770
Ġalaṭ it-,476
Ġālib, 588, 693
Ġālib ol-, 179, 439, 457, 790
Ġam, 76, 101, 175, 194, 248, 270, 318, 407, 422, 430, 444, 526, 547, 650, 697, 708, 757, 792
Ġam gider-, 883
Ġam ye-,76, 203, 288, 380, 396, 561, 881, 884
Ġam yedür-, 84
Ġamām, 364
Ġamāme, 267
Ġam-gīn, 276, 337, 706, 871
Ġam-güsār, 311
Ġanī, 63, 64, 75, 109, 731
Ġanī ol-, 377
Ġarāyib, 256, 726, 834, 888
Ġarb, 170, 478
Ġāret, 198
Ġāret it- 534
Ġarīb, 227, 324, 326, 423, 686
Ġarīze, 222
Ġarḳ eyle-, 66, 130, 519
Ġarḳ it-, 129, 518, 522, 622
Ġarḳ ol-521, 732, 754
Ġavġa it-, 891
Ġayb ol-, 755
Ġāyet, 72, 107, 137, 178, 190, 257, 264, 291, 327, 333, 335, 339, 347, 383, 386, 430, 469, 470, 485, 532, 578, 580, 602, 617, 631, 667, 669, 683, 754, 776, 808, 832, 854, 881
Ġāyib ol-, 558, 704
Ġayr, 359
Ġayret, 183, 669
Ġayrı, 159, 165, 183, 186, 189, 199, 206, 289, 290, 360, 428, 460, 510, 583
Ġayr-ı Mışr, 308
Ġayrın getür-, 426
Ġayrullāh, 83, 106

Ġazā, 532, 679, 692, 701
Ġażab, 601
Ġażab eyle-, 497
Ġazā bile ḳıl-, 692
Ġażab it-, 203, 413, 441, 465, 492, 526, 540, 623, 624, 644
Ġazā it-,550
Gecik-, 350
Geçer gör-, 692
Gel gel it-, 479
Geldükde, 127
Gelin, 210, 211, 212
Gemi, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 621, 622, 625, 646
Gemü, 128
Genc, 79, 80, 627, 855
Geñez, 882
Geñi-, 121
Geñsüz, 453
Geñsüz uç-, 252
Ger, 64, 73, 118, 150, 157, 162, 232, 254, 345, 358, 370, 382, 384, 424, 430, 482, 484, 516, 533, 542, 572, 631, 638, 642, 659, 660, 690, 702 ,717, 725, 734, 756, 790, 806, 818, 832, 866, 868, 886, 894
Gerçek, 125, 140, 169, 746, 866
Gerçi, 722, 748, 766
Gerek, 148, 268, 270, 272, 298, 300, 334, 356, 371, 386, 399, 418, 426, 436, 443, 445, 451, 462, 467, 479, 480, 481, 497, 544, 561, 596, 612, 620, 624, 648, 694, 712, 730, 735, 740, 747, 759, 761, 767, 799, 800, 837
Gerek-, 303, 305, 637, 837, 856
Gerek dut-, 319
Gerek nesne, 837
Gerek ol-, 405, 744
Gevde, 724
Gevher, 100
Geyik, 101, 144, 444
Geyür-, 188
Ġıdā, 315, 307, 531
Ġılmān, 395, 892
Ġınā, 64
Ġıybet, 269, 277, 301, 323
Ġıybet it-, 404
Gice, 73, 124, 137, 252, 290, 291, 322, 324, 353, 381, 398, 420, 425, 433, 453, 461, 473, 501, 512, 513, 545, 548, 549, 580, 623, 628, 629, 659, 660, 697, 705, 714, 715, 717, 725, 740, 782, 795, 835, 840, 851, 877
Gice gündüz, 72, 81, 124, 137, 138, 140, 152, 247, 291, 316, 322, 324, 333, 381, 453, 597, 601, 656, 665, 773, 785, 797, 869
Gice ol-, 877
Giceye degin, 549
Giç-, 511
Gider-, 442, 457
Gideyürü-, 646
Giriftār, 593
Giriftār eyle-, 300
Girir-, 454
Girivir-, 453
Girü çıḳ-, 237
Girü dön-, 821
Girü dur-, 339
Girü ṭur-, 417
Girü var-, 277, 316
Girü vir-, 385
Giy-, 106
Giyesi, 656, 708, 849
Giyir, 359
Giymege deg-, 335
Giyür-, 256, 306, 324, 363, 672, 753
Gizle-, 146, 560
Göbek, 884
Göç it-, 510, 545
Göge çıḳar-, 213
Gögsin dög-,578
Gögsüne ur-, 412
Gögüs, 135, 412, 578, 630, 695, 779
Gök, 65, 80, 81, 84, 85, 120, 122, 128, 148, 173, 285, 374, 476, 526, 566, 607, 646, 707, 821, 848, 868, 869, 873
Gökçek, 448
Gökyüzi, 607
Gölge, 418, 549, 699
Gön, 178, 583
Gönel-, 364, 514
Göñl ü cān, 408
Göñl ü cān düşür-, 151
Göñl ü cān vir-, 402
Göñlegin yapış-,387
Göñlek, 244, 245, 271, 362, 364, 366, 367, 387
Göñli cān, 451, 789
Göñli evi, 60, 398
Göñli ṭol-, 701
Göñli yavuz ol-, 280
Göñlin aḳdur-, 259
Göñlini berkit-, 700
Göñlini ṭaġla-, 489
Göñlini vir-, 405

Göñül, 53, 56, 60, 71, 74, 75, 76, 78, 79, 83, 85, 93, 108, 120, 121, 144, 159, 162, 163, 164, 175, 185, 188, 192, 227, 236, 238, 239, 252, 259, 262, 268, 302, 311, 318, 319, 323, 333, 334, 354, 359, 363, 364, 368, 369, 381, 383, 384, 386, 387, 398, 402, 405, 409, 422, 436, 442, 443, 449, 451, 453, 455, 489, 507, 508, 517, 529, 539, 544, 553, 554, 556, 559, 585, 599, 612, 636, 641, 642, 645, 648, 649, 655, 657, 666, 681, 687, 697, 702, 710, 732, 763, 773, 786, 790, 796, 823, 858, 864, 867, 868
Göñül bağla-, 159, 186, 740
Göñül düş-, 758
Göñül ḫoş ol-, 161
Göñül ṭarlıġı, 442
Göñül vir-, 197, 256, 258, 404, 432, 487, 596
Göñülgāh, 334
Göñüllerine īmān bıraḳ-, 489
Görkli, 646
Görklü, 107, 110, 275, 398, 416, 770
Görmez eyle-, 229
Görür ol-, 367
Gövde, 117, 243
Göyne-, 570
Göyni-, 108
Göynü-, 242
Göyün-, 384
Göyündür-, 111, 659
Göz, 60, 74, 99, 156, 167, 183, 196, 229, 235, 253, 261, 276, 328, 337, 340, 366, 367, 381, 383, 384, 422, 526, 542, 559, 581, 641, 704, 706, 707, 758, 782, 793
Göz deg-, 333
Göz yaşı, 70
Göz yaşı dök-, 578
Gözgi, 250
Gözi çaḳır, 752
Gözi git-, 246
Gözi görmez, 321
Gözi ḳamaş-, 439, 462, 468
Gözi ṭoḳ, 79
Gözi ṭuş ol-, 699
Gözi yaşı, 76, 99, 605
Gözi yolda, 333
Gözin aç-, 488
Gözin aġrıt-, 352
Gözin dut-, 577
Gözle-, 154, 577
Gözü ḳamaş-, 182
Gözünden perde'i götür-, 496
Gözünden yaşın dök-, 352
Ġufrān, 379
Ġulām, 71, 74, 278, 396, 833, 834, 839, 886, 888
Ġurbet, 422
Ġurūr it-,96
Ġusl it, 880
Ġuṣṣa, 60, 76, 97, 138, 185, 200, 247, 323, 352, 366, 383, 398, 545, 553, 554, 642, 653, 654, 668, 710, 795
Ġuṣṣa çek-, 409
Ġuṣṣa it-, 645
Ġuṣṣa ol-, 333, 403
Ġuṣṣa ṭol-,555
Ġuṣṣa ye-, 108, 112, 119, 240, 249, 340, 346, 353, 362, 399, 537, 565, 574, 629, 664
Ġuṣṣa yi-, 229, 280
Ġusl it-, 880
Gūş, 750
Gūş dut-,235, 636, 696, 887
Güc, 218, 269, 452
Güc it-, 811
Güccük, 395, 408
Gücile, 541
Gücile dut-, 461
Güç eyle-, 703
Güçile al-, 408
Güdivir-, 425
Gügercin, 108, 133
Gügül, 101
Gügül it-, 101
Güher, 818
Gül, 161, 870
Gül ṣuyı, 768
Gül ṣuyı ur-, 340
Gülistān, 161
Güller açıl-, 161
Gülzār, 162
Güm, 602
Gümān, 143, 183, 184, 222, 303, 336, 354, 366, 408, 409, 430, 436, 444, 451, 467, 509, 517, 529, 544, 554, 575, 579, 593, 594, 615, 641, 647, 663, 668, 679, 680, 712, 762, 770, 785, 789, 823, 825, 829, 841, 842, 860, 861, 862, 867, 868, 891
Gümiş, 630
Güm-rāh, 87, 122, 441, 509, 513, 535, 584, 596, 600, 635, 683, 692, 875, 876
Güm-rāh it-, 566
Gümüş, 116, 259, 276, 295, 661, 682, 722, 723, 753, 758, 767

Gün, 54, 74, 88, 99, 101, 105, 113, 114, 118, 123, 132, 133, 141, 142, 154, 162, 170, 176, 178, 182, 200, 203, 208, 209, 226, 243, 258, 310, 314, 326, 340, 341, 351, 368, 402, 411, 414, 416, 417, 418, 419, 426, 428, 432, 478, 480, 482, 485, 494, 500, 503, 513, 538, 539, 542, 545, 549, 551, 615, 627, 628, 630, 633, 646, 649, 652, 653, 659, 660, 661, 662, 665, 666, 669, 690, 696, 697, 698, 700, 702, 704, 706, 707, 708, 709, 710, 714, 716, 717, 718, 720, 721, 727, 728, 743, 764, 771, 772, 774, 778, 779, 782, 784, 785, 786, 787, 788, 791, 796, 815, 826, 848, 853, 859, 864, 870, 876, 893
Günāh, 70, 86, 92, 93, 94, 98, 102, 112, 133, 151, 163, 170, 216, 217, 265, 269, 272, 275, 287, 296, 297, 298, 301, 361, 378, 445, 528, 529, 540, 568, 577, 569, 575, 576, 591, 615, 632, 647, 648, 651, 669, 708, 709, 713, 716, 731, 783, 857, 861, 869, 882
Günāha gir-, 493
Günāha ḳoy-, 568
Günāh eyle-, 172, 541
Günāh işle-, 362
Günāh it-, 96, 195, 217, 279, 585, 633, 778, 786
Günāhkār, 70, 109, 300, 301, 351, 599, 615, 646, 669, 708
Gündüz, 124, 137, 290, 322, 324, 381, 453, 501, 513, 740
Güne bıraḳ-, 497
Güneş, 150, 457, 461, 487, 548, 809, 810, 852
Güneş batduġı yir, 810
Güneş çıḳduġı yir, 809
Güneş doġ-, 810
Güni, 359, 362
Günile-, 257
Günüñ yüzi, 439
Gürüldü, 518
Gürz, 609
Güvāh, 332
Güzīr, 483

H, Ḥ, Ḫ

Ḫabbāz, 854
Ḫaber, 99, 100, 105, 124, 143, 157, 159, 187, 208, 213, 273, 276, 293, 317, 336, 353, 374, 380, 444, 455, 483, 486, 520, 523, 534, 545, 547, 598, 629, 653, 670, 719, 745, 746, 757, 774, 780, 783, 784, 787, 788, 789, 826, 831, 840, 846, 855, 874, 876, 880
Ḫaber eyle-, 793
Ḫaber gel-,655, 660
Ḫaber getür-, 752, 757, 807
Ḫaber gönder-, 718
Ḫaber iriş-, 792, 846, 879
Ḫaber it-, 208, 229, 242, 347
Ḫaber ol-, 485, 892
Ḫaber ur-, 895
Ḫaber vir-, 53, 113, 127, 192, 193, 200, 282, 283, 329, 359, 413, 414, 451, 576, 577, 603, 645, 661, 820, 867
Habeş, 825
Ḥabīb, 274
Hābil, 110, 111, 113, 198
Ḥabiş, 571
Ḥabs, 298, 302
Ḥabs it-, 649
Ḥabs ol-, 287
Ḥāc, 199
Ḫacālet, 301Ḫacca gel- 217,
Ḥacc eyle-, 217
Ḥacc it-, 218, 219
Ḥacc ḳıl-, 218
Ḥacer, 212, 421, 728, 738, 822
Hācer, 184, 185, 188, 190, 191, 200, 203, 205, 207, 210, 218
Ḥacer esved, 216
Ḥacerde yir eyle-, 212
Ḥācet, 161, 184, 194, 195, 305, 315, 319, 330, 365, 437, 442, 682, 683, 706, 707, 794, 829, 856
Ḥācet dile-, 707
Ḥācet ol-, 480
Ḥāceti ol-, 452
Ḥācı, 69, 200
Ḫacīl it-, 378
Ḫacīl ol-, 300
Ḥāciz, 177, 292, 429, 563, 646, 684
Hāciz it-, 258
Ḥād, 593
Ḥadd, 889
Ḥadde aş-, 772
Ḥaddün aş-, 333
Hādī, 596
Ḥadīd, 647
Ḫādime, 753
Ḥadīş, 193
Ḫāk, 95, 102, 132, 184, 187, 196, 222, 251, 296, 371, ,419, 424, 473, 493, 545, 557,

558, 571, 581, 585, 591, 593, 772, 776, 794,831,879
Ḥaḳāret, 109
Ḥaḳāret it-,469, 460
Ḥakem eyle-, 895
Ḥakem it-, 895
Ḥaḳıyçün, 69
Ḥaḳīḳ, 305
Ḥaḳīḳat, 63, 87, 89, 92,115, 168, 229, 302, 336, 345, 354, 436, 440, 455, 458, 469, 474, 475, 476, 478, 500, 521, 533, 536, 635, 656, 663, 676, 712, 715, 736, 738, 766, 778, 811, 821, 831, 855, 873, 878, 891
Ḥakīm, 351, 687
Ḥākim, 85, 312, 343, 634, 659, 676, 683, 702, 714, 810
Ḥākim it-, 376
Ḥākim ḳıl-, 695
Ḥaḳīr ol-, 664
Ḥaḳḳ, 54, 64, 67, 68, 69, 71, 74, 81, 82, 83, 85, 87, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 102, 104, 107, 114, 118, 120, 121, 124, 128, 131, 132, 133, 137, 138, 140, 141, 152, 167, 168,172, 175, 177, 179, 180, 181, 187, 189, 194, 196, 198, 206, 207, 214, 215, 216, 221, 222, 230, 234, 243, 246, 255, 260, 272, 275, 283, 288, 289, 294, 296, 302, 311, 314, 320, 327, 334, 351, 358, 361, 367, 374, 377, 382, 385, 387, 389, 393, 403, 436, 438, 449, 450, 451, 452, 453, 464, 472, 499, 500, 502, 503, 504, 506, 514, 515, 516, 517, 519, 522, 530, 535, 536, 537, 538, 539, 541, 543, 550, 551, 556, 557, 559, 562, 563, 564, 566, 567, 568, 571, 573, 574, 585, 586, 587, 590, 592, 593, 595, 596, 599, 601, 603, 604, 605, 609, 610, 611, 614, 615, 617, 618, 627, 628, 629, 632, 637, 638, 640, 643, 644, 656, 657, 669, 675, 676, 677, 680, 682, 685, 688, 689, 690, 696, 698, 705, 708, 710, 711, 714, 719, 720, 727, 732, 734, 736, 738, 746, 747, 756, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 780, 784, 786, 788, 790, 796, 797, 798, 802, 805, 806, 812, 815, 819, 821, 824, 826, 827, 828, 840, 841, 842, 845, 848, 850, 860, 861, 874, 879, 880, 881, 883, 884, 886
Ḥaḳḳ emri, 533
Ḥaḳḳ it-, 246
Ḥaḳḳ ol-, 347
Ḥaḳḳı vir-, 406
Ḥaḳḳında, 825
Ḥaḳḳıyçün, 710
Ḥaḳḳile, 54, 676, 703
Ḥāl, 71, 82, 102, 105, 109, 131, 143, 148, 149, 150, 157, 168, 175, 185, 196, 217, 263, 282, 296, 298, 300, 310, 311, 314, 317, 335, 337, 338, 352, 383, 386, 390, 417, 421, 436, 452, 510, 511, 516, 522, 541, 565, 578, 591, 594, 596, 599, 610, 615, 631, 634, 643, 665, 667, 670, 710, 717, 722, 740, 741, 763, 774, 776, 777, 784, 792, 798, 799, 807, 809, 813, 884, 892
Ḥalāyıḳ, 68, 79, 82, 103, 109, 151, 155, 166, 180, 184, 219, 234, 274, 349, 410, 453, 468, 476, 540, 547, 572, 573, 589, 602, 609, 632, 655, 665, 690, 693, 711, 716, 727, 729, 730, 734, 776, 783, 789, 810, 811, 812, 820, 830, 838, 840, 847, 858, 865, 866, 868, 874, 877, 880, 881, 883, 885, 887
Ḥālete, 825
Ḥāleti, 799
Ḥalḫal bağla-, 262
Ḥālıḳ, 82, 118, 287, 547, 643, 647, 674, 730
Ḥālī, 387, 710, 714, 722, 836
Ḥālī bir yir, 387
Ḥālī ol-, 64
Ḥālid, 825
Ḥalīfe, 474, 557, 617, 627, 633
634, 894
Ḥalīfe ḳıl-, 870
Ḥalīfeliḳ, 568
Hālik it-, 536
Ḥalīl, 193, 199, 201, 214, 390, 636
Ḥalīlullāh, 173, 174, 176, 181, 203, 680
Ḥāliṣ, 871
Ḥalḳ, 64, 65, 67, 70, 78, 112, 115, 116, 117, 122, 130, 142, 147, 151, 160, 162, 166, 167, 170, 173, 178, 220, 223, 226, 272, 275, 280, 284, 285, 296, 303, 307, 308, 324, 332, 338, 339, 349, 354, 358, 370, 377, 381, 383, 390, 400, 410, 419, 439, 443, 471, 474, 477, 504,527, 529, 531, 543, 548, 554, 556, 558, 568, 572, 573, 586, 599, 600, 616, 622, 627, 630, 631, 633, 635, 640, 641, 644, 646, 653, 656, 675, 676, 683, 707, 718, 719, 726, 727, 729, 769, 771, 773, 775, 783, 784, 787, 791, 811, 814, 816, 827, 829, 840, 841, 842, 844, 848, 854, 857, 869, 872, 880, 882, 885, 886, 888, 892, 893, 894, 895
Ḥalḳ eyle-, 168, 588, 849

Ḫalḳ it-, 80, 84, 123, 151, 262, 422, 490, 739
Ḫalḳa, 80, 579, 598, 616
Ḫalḳ-ı ʿālem, 80, 86, 185, 218, 651
Ḫalḳ-ı arż, 173
Ḫalḳ-ı cihān, 439
Ḫall, 873
Ḫallāḳ, 80, 86, 108, 531, 642, 721, 731, 776
Ḫallāḳ-ı ʿālem, 631, 892, 893, 894, 895
Ḫallāḳu'l-berāyā, 605
Ḫalūḳ, 71
Ḫalvet, 339, 880, 883
Ḫalvet it-, 699
Ḫām, 134, 135
Hāmān, 459, 460, 461, 462, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 479, 481, 484, 524
Hāmān Pāşā, 483
Ḫamd, 71, 199
Ḫāme, 356, 748
Ḫamîd, 609Ḫamîl, 203
Ḫāmil, 106, 593
Ḫāmil ol-, 397, 884
Ḫāmile, 433, 779, 782
Ḫāmis, 105
Ḫaml, 433
Ḫamle it-, 348, 429, 488, 631, 646, 768
Ḫamle ḳıl-, 456
Ḫammām, 726
Ḫamr iç-, 820
Ḫamr ṣıḳ-, 286, 282
Ḫān, 138, 524, 743, 761, 765, 806, 832
Ḫandān ol-, 289
Ḫāne, 857
Hannān, 139
Ḫannās, 79
Ḫarāb, 82, 89
Ḫarāb eyle-, 857, 877
Ḫarābî, 860
Ḫarāb ol-, 115, 392, 475, 818, 894
Ḫarāc, 813
Ḫarāc al-, 307
Ḫarām, 558, 568
Ḫarām ol-, 109, 298
Ḫarām-zāde, 874
Ḫarāret, 411, 482
Ḫarb, 174, 678
Ḫarb it-, 535
Ḫarbe, 630
Ḫarc, 336
Ḫarc it-, 380, 728
Ḫarf, 68
Hārib ol-, 457
Ḫarîr, 820
Ḫāriṣ, 106, 777
Ḫarḳ, 66, 622
Hārūn, 396, 397, 442, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 454, 463, 464, 485, 490, 557, 562, 563, 566, 568, 569, 683, 838
Ḫasarāt it-,165
Ḫased, 558
Ḫased eyle-, 82, 737
Ḫased it-, 84, 155, 235
Ḫased ḳoḳusı gel-, 736
Ḫasen, 145,193, 277, 320
Ḫāṣıl, 93, 148, 294, 404, 474, 544, 596, 625, 633, 711, 832, 873
Ḫāṣıl it-, 72, 306
Ḫāṣıl ol-, 89, 99, 105, 132, 397, 804, 856
Ḫaşım, 885
Ḫaşımlıḳ, 573, 639
Ḫaşîmet, 139, 526
Ḫaşîmet it-, 557
Ḫasîs, 88
Ḫaşm, 379, 669
Ḫasret ol-, 190, 448
Ḫāşş u ʿām, 67, 69, 222, 291, 513, 532, 544, 547, 624, 636, 638, 729, 747, 750, 784, 803, 873
Ḫāṣṣa, 323, 482
Ḫaste, 262, 650
Ḫaste göñül, 262
Ḫaste ol-, 73
Ḫaṣūr, 780
Ḫaṭā, 190, 272, 590
Ḫaṭā eyle-, 608
Ḫaṭā it-, 78, 89, 378, 379
Ḫaṭā ḳıl-, 492
Ḫāṭa', 63, 65, 70, 151, 173, 586, 589, 631
Ḫaṭar, 738
Ḫāṭır, 185, 238, 261, 273, 293, 298, 302, 345, 391, 422, 430, 444, 500, 510, 666, 707, 825, 863, 883
Ḫaṭîb, 635
Hātif, 312
Ḫātūn, 278, 401, 402, 403,404, 405, 408, 425, 493, 495
Ḫavā, 76, 89, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 106, 108, 110, 112, 114
Havā, 66, 161, 199, 232, 376, 696, 802
Havā yüzi, 200
Havā yüzünde, 198
Havādiş, 356
Ḫavāle, 797
Ḫavāle it-, 579, 857
Ḫavārın, 728
Ḫavf, 414, 415, 437, 790, 821

Ḫavf düş-, 888
Ḫavf eyle-, 492, 514, 645, 809, 881
Ḫavf iriş-, 152
Ḫavf it-, 159, 207, 241, 249, 261, 262, 279, 333, 352, 360, 443, 445, 465, 516, 609, 771, 788
Ḫavuż, 400
Ḫavvā, 98
Havż, 401, 417
Ḫayā, 812
Ḫayāl it-, 486
Ḫayāt, 145, 502, 824, 873, 887
Ḫayfa, 180
Ḫayırlu, 88,423,587
Ḫāyil, 63
Ḫāyin, 258
Ḫāyin ol-, 262
Ḫayr, 66, 159, 189, 659, 660
Ḫayrān, 696, 700
Ḫayrān ol-, 64, 251, 398
Ḫayret, 322, 370, 437, 600
Ḫayr ol-, 662
Ḫayr u şer, 66
Ḫayr um-, 63
Ḫayr ümmet, 68
Ḫayvān, 696, 721
Ḫayy, 69, 82, 182, 202, 626, 882
Ḫażret, 54, 70, 120, 143, 147, 155, 157, 167, 195, 205, 208, 221, 227, 240, 244, 247, 253, 273, 293, 294, 296, 297, 298, 299, 301, 303, 310, 311, 314, 315, 317, 318, 329, 335, 344, 350, 353, 355, 356, 357, 358, 360, 361, 363, 366, 371, 373, 374, 375, 376, 381, 382, 383, 387, 388, 402, 420, 423, 447, 455, 459, 460, 466, 472, 480, 484, 485, 497, 499, 501, 504, 506, 522, 525, 529, 530, 542, 557, 587, 600, 613, 615, 629, 652, 666, 681, 682, 684, 705, 707, 710, 711, 713, 717, 720, 730, 731, 736, 738, 743, 744, 750, 752, 755, 756, 757, 759, 760, 763, 766, 768, 771, 781, 787, 789, 790, 792, 794, 798, 799, 803, 814, 829, 831, 832, 835, 837, 842, 845, 846, 855, 875, 877, 878, 885, 888, 890
Ḫazāyin, 306, 307, 595
Ḫışm-ı Allāh, 152, 633
Ḫışmile aḳ-, 519
Ḫıyānet it-,274
Ḫıyāṭat, 118
Ḫızır, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 818, 823, 824, 837, 838, 839, 840, 845, 846
Ḥicāb, 163
Hiç ḥālde düşe ḳārşu olmaz, 386
Hidāye, 72, 486, 526, 609
Hidāye ol-, 361
Hidāyet, 68, 776
Hidāyet bul-, 93, 472
Hidāyet vir-, 68, 71, 80, 150, 471, 514, 563
Ḥikāyet, 117, 118, 122, 143, 222, 265, 374, 397, 421, 523, 550, 580, 600, 619, 629, 656, 658, 692, 774, 743, 824, 826, 834, 855, 865, 886
Ḥikāyet eyle-, 451, 481, 520, 634
Ḥikāyet it-, 266, 213, 233, 265, 281, 419, 641, 851, 856, 862, 886
Ḥikāyet ol-,483, 486, 534
Ḥikmet, 456
Ḥikmet vir-, 456
Ḫilāf, 72
Ḫilāfet, 568, 893, 894
Ḥilʿat, 406, 695
Ḥīle, 259
Ḥīle eyle-, 95, 341
Ḥīle it-, 94, 260, 462
Ḥilm, 202
Ḥimār, 232, 859, 860, 861
Ḥimārī, 685
Himmet, 72, 79, 91, 103, 172, 179, 192, 329, 442, 636, 644, 650, 651, 738, 782, 822, 823, 832
Himmet it-, 344
Ḥīn, 403
Hind, 99
Hindistān, 808
Hindūstān, 135, 808
Ḥirā, 216
Ḥisāb, 756, 787
Ḥişār, 780
Ḫiṭāb, 205, 355, 356, 540, 604, 639, 678, 742, 748, 749, 781, 806, 820, 828, 843, 893
Ḫiṭāb eyle-, 95, 443, 651, 779
Ḫiṭāb ir-, 314
Ḫiṭāb it-,90, 103, 124, 170, 236, 241, 265, 270, 274, 374, 383, 437, 464, 465, 476, 501, 538, 612, 613, 740, 782, 784, 884
Ḫiṭāb vir-, 538
Ḫiyānet it-, 269, 301
Ḥizib, 85
Ḫizmet, 265, 271, 281, 294, 306, 312, 316, 346, 374, 403, 702, 787
Ḫizmet eyle-, 215, 324

Ḫiẕmet it-, 236, 697
Ḫod, 117, 155, 183, 251, 257, 323, 358, 382, 423, 489, 490, 503, 554, 578, 614, 648, 668
Ḫod bil-, 356
Ḫon, 314, 324
Ḫor, 67, 381
Ḫorāsān, 725
Ḫor dut-, 250
Ḫor eyle-, 250, 878
Ḫor it-, 179
Ḫor ḳıl-, 179, 253
Ḫorla-, 381
Ḫorluḳ, 529
Ḫorṣum it-, 129
Ḫoş, 184,717
Ḫoş dut-, 252, 256, 257, 286, 756, 766, 842, 858, 876, 887
Ḫoş eyle-, 890
Ḫoş geçür-, 581
Ḫoş gel-, 330, 525, 788
Ḫoş ol-, 163, 184, 185, 356, 392, 479, 636, 696
Ḫoş ṭut-, 151, 257, 267, 327, 330, 341, 365, 403, 406
Ḫoş yet-, 342
Ḫoşnūd, 98, 379, 528, 530, 709, 733
Ḫoşnūd ol-, 214, 379
Ḫoşnūdlıḳ, 100
Ḫoşnūẕ, 710, 752
Ḫoşnūẕ ol-, 263
Ḫoşnūẕlıḳ, 552
Ḫoẕ, 291, 350, 532, 533, 536, 700, 707, 708, 751
Ḫū, 223
Ḫūb, 77, 110, 181, 185, 261, 292, 323, 398, 400, 402, 533, 581, 697, 699, 712, 753, 764, 881
Ḫūbluḳ, 110, 251, 403
Ḫūb u mevzūn, 338
Hūd, 137, 138, 139, 234, 641, 656
Ḫudā, 102, 103, 492, 633
Ḫuddām, 306
Ḫudūd, 323
Ḫulḳ, 277, 374
Ḫulle, 96, 161, 672
Ḫulūḳ-ı aʿẓam, 780
Ḫūrī̇, 651
Ḫurmā, 491, 883, 884, 885
Ḫurrem ü şād ol-, 107
Ḫurrem ol-, 109, 498
Ḫurūc it-, 98, 108
Ḫurūf, 776
Ḫurūs, 221, 232
Ḫuṣūl, 837
Hūş-ber, 123
Ḫūş-yār, 539
Ḫūt, 172, 617, 619
Ḫuẕā, 67, 69, 70, 75, 78, 88, 93, 96, 109, 110, 111, 120, 141, 142, 152, 156, 159, 163, 174, 175, 184, 190, 199, 204, 206, 215, 217, 218, 219, 220, 224, 228, 233, 266, 274, 289, 290, 306, 314, 320, 347, 381, 385, 386, 389, 428, 429, 434, 435, 436, 446, 466, 471, 486, 488, 489, 495, 500, 505, 510, 520, 522, 526, 528, 535, 538, 545, 553, 554, 564, 565, 575, 589, 600, 606, 609, 617, 631, 633, 637, 639, 641, 642, 654, 655, 657, 658, 668, 670, 688, 694, 706, 714, 715, 716, 739, 747, 773, 780, 782, 790, 791, 795, 813, 819, 822, 830, 845, 846, 848
Ḫuẕālıḳ, 848
Ḫuẕāyā, 605, 607, 608, 698, 714, 731, 766, 798
Ḫüccet, 174, 473, 746
Ḫüccet it-, 886
Ḫüccet ḳıl-,208
Ḫüccet vir-, 459
Hücūm it-, 877
Hüdhüd, 743, 744, 745, 749, 752, 762
Ḫükm, 66, 117, 195, 273, 312, 333, 343, 344, 351, 525, 600, 631, 721, 722, 723, 734, 737, 739, 751, 757, 773, 822, 827, 843, 845, 865, 884, 894
Ḫükm-i Allāh, 116, 291, 334, 535, 539, 596, 861
Ḫükm-i Cebbār, 293
Ḫükm-i Ḫuẕā, 394
Ḫükm eyle-, 54, 676, 713
Ḫükm it-, 711, 725, 743
Ḫükm it-, 119, 306, 650, 703, 712
Ḫükm ḳıl-, 287, 723
Ḫükm olın-, 287
Ḫükm sür-,582
Hüner, 323
Hüner issi, 323
Hüner işle-, 376
Hüner-mend, 79
Ḫürme, 663
Ḫürmet, 70, 770
Ḫürmet it-, 166, 430
Ḫüseyn, 193
Ḫüsn, 80, 354, 385, 387
Ḫüsn-i ḫulḳ, 80

Ḥüsn ü civān, 385
Ḫüsrān, 535
Ḥüzn, 321, 352, 353

I, ʿI

Ilan, 131, 132, 438, 440, 462, 468, 487, 833, 835
Ilan dut-, 487
Ilan it-, 440
Ilḳı, 659
Ir, 154
Ir-, 562, 786
Iraḳ, 433, 439
Iraḳ ol-, 183
Iraḳ yire ḳon-, 434
Iraḳ yola git-, 520
Irlat-, 598
Irmaḳ, 99, 302, 322, 381, 400, 508, 667, 704, 765, 782, 793, 884
ʿIrż, 273
Isıcaḳraḳ, 860
Işmarla-, 121, 204, 240, 241, 246, 289, 326, 344, 369, 378, 388, 407
Issı, 99, 162, 718
ʿIşḳ, 163, 291, 300, 380, 384, 386, 387, 700, 701, 763
ʿIyāl, 792, 794
ʿIyāz, 207
ʿIyṣ, 233, 685

İ, ʿİ, Ī, ʿĪ

Īʿān ḳıl-, 410
Īʿānet it-, 200, 824, 881
ʿİbād, 892
ʿİbādāt, 55, 86
ʿİbādet, , 63, 116, 291, 306, 561, 629, 632, 642, 643, 647, 652, 662, 721, 722, 764, 781, 785, 797, 848
ʿİbādet eyle-, 85, 148, 525, 709
ʿİbādet-gāh, 100
ʿİbādet it-, 63, 85, 114, 115, 154, 165, 285, 450, 540, 542, 563, 580
ʿİbādet ḳıl-, 83, 84, 85, 592, 667, 772, 794, 798, 881
ʿİbād it-,
ʿİbārāt, 281
İbdāʿ it-, 65
İblīs, 83, 88, 89, 152, 189, 190, 887
İblīs-i melʿūn, 222
İbn, 863, 890
İbn-i ʿAbbās, 122, 234, 636, 681, 776, 838, 863
İbn-i Mesʿūd, 838
İbn-i Nūn, 536
İbn-i Reyyān, 255
İbn-i Süfyān, 894
İbn-i uḫt-ı Eyyūb, 825
İbn-i ümm, 569
İbn-i Yāḳā, 536
İbn-i Yāmīn, 331, 332, 334, 337, 339, 340, 342, 343, 344, 345, 350, 357, 359, 365, 366, 396, 536, 564, 700
İbn ü ʿālı, 557
İbnullāh, 862, 865, 889
İbnü Allāh, 867, 871
İbnü Finḥāṣ, 838
İbrāhīm, 76, 142, 143, 144, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 190, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 204, 205, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 221, 222, 234, 284, 335, 348, 356, 390, 424, 581, 697, 780, 825
İbrāhīm Ḫalīl, 70
ʿİbrī, 233, 249, 281, 304, 396, 539, 883
ʿİbrī dili, 304
ʿİbrī dilince, 396, 539
İbsāl,
İbṭāl it-, 266
İbük, 743, 745, 746, 747, 749, 757
İcābet, 311
İcābet eyle-, 214
İcābet it-, 315
Īcād eyle-, 589
İcās,
İcāzet dile-, 181
İcāzet iste-, 104
İctihār, 197
İçine ṣal-, 574
İçini oy-, 481
İçür-, 866
İdegel-, 146

İdin-, 405
İdrāk, 733
İdrāk eyle-, 64
İdrāk it-, 558
İdrīs, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 838
ʿİfrīt, 759
İfsād, 597
İfsād eyle-, 557
İftār, 90, 649
İftirā it-, 486
İgen, 110, 178, 585, 605, 611, 772
İġfāl vir-, 479
İġrāb, 515
İġvā, 228, 277
İġvāla-, 300
İḥāṭa eyle-, 735
İḥāṭa ḳıl-, 101, 392, 434
İḫbār, 298, 360, 784
İḫbār it-, 378
İḫfā, 465
İḫfā it-, 331, 586
İhlāk, 85, 597, 600, 603, 604, 647, 677, 721, 792
İhlāk eyle-, 558, 640
İhlāk it-, 66, 232, 571, 574, 648, 845
İhlāk vir-, 876
İḫlāl, 262
iḫlāl ḳıl-, 425
İḫmāl, 637, 775
İhmāl it-, 256
İhmāl ḳıl-, 122, 858
İḫrāb, 684
İḫrāc it-, 418
İḫrāḳ it-, 392, 574
İḥsān, 78, 596, 786
İḥsān eyle-, 656
İḥsān it-, 78
İḥsān ḳıl-, 163, 362, 519, 549
İḥtār, 844
İḥtār ir-, 502
İḫtiḳār, 197
İḫtilāf, 681
İḫtilāf ol-, 872
İḫtiyār, 827, 828
İḫtiyār it-, 649
İḫtiyār ḳıl-, 89
İḥtiyāṭ it-, 394
İḫvān, 296, 693
İḥyā, 781, 782, 786, 788, 794, 796, 844
İḥyā ḳıl-, 169
İḥżār it-, 298
ʿİḳāb, 125, 129, 168, 230, 247, 597, 638, 645, 653, 827
ʿİḳāb it-, 138, 241, 248, 273, 501, 568, 576, 748, 788
ʿİḳāb itdür-, 272
ʿİḳāb ḳıl-, 569
ʿİḳāb ol-, 501
İḳāmet, 790
İḳāmet eyle-, 212
İḳāmet it-, 182, 232, 524, 534, 537
İkāyet, 329
İḳbāl, 655
İḳdām it-, 347
İḳdām ḳıl-, 77
İki ʿālem, 109, 405, 529, 565
İki ʿālemüñ faḫrı, 220
İki biç-, 779
İki bölük ol-, 400
İki gözüm nūrı, 191
İki pāre, 780
İki pāre it-, 180
İki pāre ḳıl-, 429
İki yaña saçıl-, 515
İkindü, 226, 699
İkini, 683
İḳlīm, 135, 136, 237, 254, 284, 296, 403, 488, 745, 748, 808
İkrāh, 123, 298
İkrām, 449
İkrām it-, 254, 421, 480
İkrām ḳıl-, 318, 330, 876
İḳrār, 302, 431, 458, 632
İḳrār eyle-, 522
İḳrār it-, 64, 137, 156, 300, 313, 361, 380, 458, 556
ʿİkrime, 841
İḳsād it-, 137
İl, 139, 200, 215, 252, 306, 307, 324, 326, 376, 404, 411, 413, 470, 479, 480, 509, 524, 571, 640, 664, 684, 696, 715, 719, 773, 799, 844, 845, 847
ʿİlāc, 664
ʿİlāc it-, 664
İlāh, 69, 102, 103, 116, 119, 125, 130, 133, 150, 184, 216, 217, 219, 272, 279, 332, 390, 397, 419, 442, 445, 464, 496, 535, 607, 611, 638, 710, 741, 856, 861, 863
İlāhī, 81, 526, 529, 536, 541, 573, 575, 576, 615, 650, 657, 669, 691, 698, 706, 742, 778

Ī'lām, 283, 449, 452, 510, 640, 659, 686, 701, 716, 733, 738, 774, 791, 822, 826, 843
'İlām, 339
Ī'lām eyle-, 81, 864
Ī'lām it-, 319, 359, 371
Ī'lām ḳıl-, 192, 864
Ī'lān it-, 262
İlerü, 619, 754
İlet-, 79, 142, 144, 173, 183, 189, 190, 204, 205, 237, 280, 303, 331, 332, 339, 347, 362, 341, 364, 381, 384, 398, 399, 413, 415, 419, 426, 528, 555, 582
İley, 407, 409
İlhām, 359
İlhām it-, 318, 599
İlhām ol-, 319, 510
'İlim, 151, 235, 759, 873
'İlim ögren-, 621
İlḳā eyle-, 486
İlḳā it-, 237
İlkin, 743
İllā, 64, 68, 79, 89, 95, 125, 129, 152, 170, 199, 277, 299, 334, 349, 352, 359, 398, 413, 479, 499, 542, 566, 591, 808, 834, 862
İlle, 494
'İllet, 90, 91
'İlm, 68, 71, 72, 111, 202, 234, 291, 323, 389, 442, 594, 596, 620, 735, 736, 838, 873, 887
'İlm ü ḥarf, 68
'İlm ü ḥikmet, 586
'İlm-i burhān, 111
'İlmü'r-rūḥ, 121
İlṭimās it-, 894
İl ü şār, 508
İl ü vilāyet, 308
İl vilāyet, 308
İlyās, 71, 72, 73, 74, 837, 838, 839, 840, 841, 845
'İmād, 818
'İmāme, 267, 335, 348, 683
İmāmet it-, 103
'Īmān, 69, 78, 104, 140, 181, 194, 285, 377, 459, 460, 489, 490, 500, 507, 521, 522, 639, 653, 677, 748, 762, 763, 766, 806, 816, 845, 846, 847, 879
Īmān getür-, 103, 124, 163, 167, 173, 182, 274, 386, 489, 490, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 521, 533, 654, 839, 879
'İmāret, 90, 92, 136
'İmāret eyle-, 209, 377
'İmāret it-, 209
İmdi, 55, 56, 74, 79, 88, 91, 93, 101, 110, 120, 125, 134, 149, 163, 165, 166, 167, 174, 177, 187, 208, 213, 214, 215, 216, 222, 225, 231, 240, 242, 247, 248, 263, 270, 274, 275, 285, 289, 290, 292, 293, 302, 303, 308, 311, 312, 314, 316, 317, 319, 326, 332, 339, 340, 341, 344, 350, 355, 362, 369, 370, 374, 376, 38, 395, 400, 401, 409, 410, 413, 427, 431, 432, 435, 440, 442, 444, 446, 448, 450, 452, 456, 457, 459, 463, 473, 481, 482, 486, 497, 500, 509, 510, 511, 512, 515, 516, 518, 520, 524, 526, 528, 530, 531, 532, 538, 539, 543, 544, 545, 546, 551, 552, 553, 559, 576, 582, 583, 601, 608, 609, 614, 617, 621, 622, 632, 633, 646, 648, 649, 650, 656, 657, 660, 664, 665, 670, 671, 673, 682, 685, 691, 694, 709, 713, 718, 720, 729, 733, 742, 748, 750, 751, 776, 780, 784, 786, 795, 799, 801, 805, 808, 816, 818, 822, 823, 829, 834, 836, 841, 844, 845, 848, 849, 852, 856, 861, 869, 870, 871, 872, 873, 879, 882
İmlāk, 597
'İmrān, 397, 797, 838
İmrār it-, 454
Īnā, 182
'İnāye ol-, 698
'İnāyet, 288, 682, 683
'İnāyet eyle-, 296, 351, 534
'İnāyet it-, 451, 499, 527
'İnāyet ḳıl-, 696
İncās, 652, 813
İnci, 483
İncīl, 870
İncin-, 250
İncīr, 859
İncü, 753
İnd, 107
İndi, 608
'İnd-i sulṭān, 376
İñez, 182
İni, 268
İnkār, 687
İnkār it-, 137, 156, 300, 313, 328, 472, 522
İñle-, 780
'İnnīn, 403
İñre-,440
İns, 767, 885
İns ü cān, 100, 458

İnsān, 65, 66, 79, 80, 84, 86, 88, 92, 106, 124, 128, 131, 136, 158, 164, 167, 169, 205, 213, 222, 233, 245, 248, 253, 258, 262, 279, 282, 284, 289, 313, 362, 367, 375, 377, 388, 390, 396, 404, 412, 428, 429, 446, 450, 457, 459, 461, 462, 467, 469, 485, 490, 503, 505, 531, 535, 536, 559, 563, 573, 584, 585, 586, 588, 590, 592, 607, 618, 622, 636, 637, 642, 645, 650, 652, 653, 656, 664, 667, 684, 685, 686, 687, 688, 690, 696, 726, 732, 745, 749, 755, 762, 764, 767, 768, 769, 772, 776, 792, 793, 806, 821, 828, 831, 835, 836, 837, 838, 840, 847, 850, 856, 868, 870, 873, 874, 875, 876, 886, 887, 888, 889, 894
İnsān-ı kāmil, 99
İnsile cān, 63, 168
İnşāʾ-Allāh, 422, 192, 416, 615, 620, 816
İntifāḳ it-, 159
İntiḳāl, 724
İntiḳām, 684
İnʿām, 330
İnʿām it-, 202, 209
İnʿām ḳıl-, 167, 876
İnzāl, 546
İnzāl ḳıl-, 546
İp, 243, 482, 807
İpin aş-, 243
İr-, 105, 107, 178, 185, 190, 198, 200, 205, 230, 231, 237, 240, 268, 302, 307, 310, 315, 316, 317, 334, 347, 357, 368, 374, 382, 385, 391, 401, 416, 418, 452, 513, 518, 523, 524, 530, 533, 552, 582, 699
İrād, 747
İrādet, 107, 590, 858
İrādet vir-, 214
Īʿrāż, 662, 663
Īʿrāż it-, 567
ʿİrfān, 79
İrgür-, 219, 311, 327, 449
İri, 232, 265, 266, 373, 518, 623
İril-, 243
İriş-, 160, 221, 231, 232, 251, 253, 267, 307, 328, 356, 388, 425, 446, 449, 457, 482, 495, 513 561, 570,
İrişdür-, 309, 433, 753
İrmez ṭaġ, 138
İrsāl, 122, 637, 775
İrsāl it-, 135, 140
İrsāl ḳıl-, 858
İrşād, 597, 757, 800
İrşād it-, 333, 390, 531
İrşād ḳıl-, 557
İrşād ol-, 137
İrte, 149
İrter-, 163
İrür-, 91, 218, 364, 381
İrüş-, 117, 308, 310, 314, 325, 333, 364, 384, 387, 401
ʿĪsā, 871
ʿĪsā̤, 782, 870, 871, 872, 873, 882, 884, 886, 887 ,889
ʿĪsā̤ vü Meryem, 870
İṣāl it-, 364
İsār, 653
İṣbāt, 199
İsfaḥān, 98
İsḥāḳ, 186, 187, 203, 217, 219, 233, 234, 355, 581, 663, 697
İskān, 84
İskender, 806, 808, 820, 821
İskender-i şāh, 809
İskenderiyye, 824
İslām, 283
İsm, 234, 354, 778, 871
İsmāʿīl, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 206, 208, 210, 211, 212, 215, 217, 219, 234, 581, 680, 681
ʿİṣmet it-, 827
İsm-i aʿẓam, 747
İsrāfīl, 816, 821, 823
İssi, 69, 148, 161, 202, 323, 343, 377, 504, 625, 686, 712, 713
İsticāzet it-, 565
İstihzā, 589
İstihzā it-, 503
İstiṭāʿat, 624
İstiʿānet, 200, 288
İstiʿānet it-, 881
İsüz, 203
ʿİṣyān, 441
ʿİṣyān it-, 531, 536, 654, 786
ʿİṣyān ḳıl-, 262
İş it-, 398
İş ḳıl-, 464
İşāret, 202, 670, 784
İşāret it-, 270, 315, 478, 519, 587, 886
İşbu, 97, 99, 117, 120, 122, 129, 136, 137, 140, 153, 158, 161, 169, 174, 185, 190, 213, 224, 226, 227, 230, 235, 238, 242, 245, 247, 249, 254, 259, 260, 261, 267, 269, 270, 272, 274, 276, 277, 280, 289, 290, 295, 296, 298, 300, 301, 308, 312,

319, 320, 325, 328, 332, 333, 335, 338, 339, 344, 345, 350, 353, 354, 357, 359, 360, 371, 398, 401, 412, 413, 418, 425, 426, 427, 428, 440, 447, 459, 462, 465, 467, 469, 471, 472, 473, 474, 475, 479, 490, 501, 515, 522, 524, 525, 527, 530, 540, 545, 550, 553, 554, 560, 561, 568, 570, 571, 573, 582, 648, 678, 761, 837, 861, 885
İşi ḳıl-, 408
İşi tĭz ṭut-, 230
İşid-, 415
İşle-, 224, 300, 595, 638
İştiyāḳ, 333
İt, 850, 851
İṭāʿat, 116, 179, 632, 641, 642, 711, 773, 774, 808, 848, 872
İṭāʿat eyle-, 441, 638, 715
İṭāʿat idin-, 321
İṭāʿat it-, 65, 77, 78, 84, 123, 125, 168, 222, 224, 258, 260, 264, 278, 464, 472, 517, 616, 688, 715, 807, 842, 872, 894
İṭāʿat ḳıl-, 115, 170
ʿİtāb, 250, 604, 616, 820
ʿİtāb eyle-, 247, 251, 620, 675
ʿİtāb it-, 186, 250, 408
ʿİtāb ḳıl-, 568
Ī ʿtāḳ, 797
Ī ʿtibār, 506
Ī ʿtiḳād, 77
Ī ʿtimād it-, 77
İtmām ḳıl-, 77
İttifāḳ it-, 534
ʿİvāż it-, 420
İve, 200
İver-, 194, 729
ʿİyāl, 398, 792
ʿİyān ḳıl-, 215
ʿİyd, 511
İz, 67, 114, 558
İzālet eyle-, 402
ʿĪzār, 838
İẕhār, 222, 725
İẕhār it-, 77, 156, 275, 352, 529
İẕhār ol-, 68
İzle-, 67
İẕn, 240, 454, 455, 582, 644, 727
İẕn ol-, 211
İẕn vir-, 490, 845
İẕn-i Allāh, 691
İẕn-i Sāre, 210
İżṭırārī, 506
ʿİzz, 251, 604
ʿİzzet, 102, 184, 209, 211, 217, 334, 372, 419, 484, 710, 770, 777
ʿİzzet eyle-, 211
ʿİzzet it-, 210, 255, 257, 341, 344, 354, 369, 370, 410, 567, 572, 663
ʿİzzet ḳıl-, 370, 594
ʿİzzet ol-, 572

K, Ḳ

Ḳabaḳ, 652, 653
Kaʿbe, 102, 213, 214, 219, 878
Ḳābil, 106, 107, 110, 111, 112, 113, 114, 478
Ḳābil bin Ādem, 110
Ḳabile, 365
Ḳabir ṣandūġı, 400
Ḳabl, 284
Ḳabr, 252
Ḳabr-i Hābil, 113
Ḳabūl, 108
Ḳabūl eyle-, 89, 120, 126, 132, 167, 196, 198, 224, 495, 507, 561, 575, 597, 647, 683, 798, 799, 827
Ḳabūl idin-, 894
Ḳabūl it-, 119, 163, 167, 168, 174, 218, 238, 385, 425, 458, 491, 505, 544, 547, 549, 556, 638, 654, 670, 715, 752, 778, 780, 790, 799, 828, 843, 858, 870, 894
Ḳabūl ol-, 109, 275, 379, 443
Ḳabż, 774
Ḳabż eyle-, 101
Ḳābż-ı cān, 774
Ḳacaḳ, 730
Ḳaçan, 107, 127, 195, 204, 249, 251, 298, 387, 410, 691, 720, 781, 893
Ḳadd, 812
Ḳadd u ḳāmet, 533
Ḳadem-ḫāne, 809
Ḳāḍī, 825
Ḳadīm, 168, 474, 642, 874
Ḳadīr, 351, 815
Ḳādir, 176, 182, 202, 207, 220, 226, 514, 556, 603, 645, 688, 742, 889
Ḳādir ol-, 437
Ḳadr, 79, 312, 738
Ḳadri bil-, 312
Ḳafā, 196
Ḳafāsına yaş ur-, 196

Kāfir, 91, 114, 128, 136, 155, 156, 157, 223, 273, 391, 469, 493, 567, 594, 597, 626, 629, 636, 697, 701, 813
Kāfir ol-, 88, 136, 225, 226, 677, 802
Ḳaftān, 363
Ḳahhār, 519, 520, 534
Ḳahhār it-, 285
Ḳahır ḳıl-, 531
Ḳaḥıṭlıḳ, 844
Ḳāhir, 114, 567, 597
Ḳāhir ol-, 497, 532
Ḳahr eyle-, 497, 520
Ḳahr it-, 114, 534, 567
Ḳahr ol-, 526
Ḳaḥṭ, 632
Ḳaḥṭlıḳ, 308
Ḳā'im ol-, 55, 92
Ḳaḳ-, 821
Ḳaḳı-, 108, 155, 252, 278, 413, 565, 598, 600, 744, 745, 770
Ḳaḳıyası, 382
Ḳalan ḳul, 256
Ḳalay, 814
Ḳalb, 649
Ḳalem, 800, 801
Ḳamçı, 178
Ḳamçu, 384
Ḳāmi', 207
Kāmil, 72, 107, 142, 150, 283, 285, 577, 633, 634, 685, 711, 775
Ḳamu, 54, 55, 64, 65, 68, 79, 80, 84, 85, 90, 97, 109, 124, 126, 132, 133, 136, 137, 138, 139, 142, 155, 159, 164, 173, 180, 208, 209, 215, 216, 218, 220, 223, 224, 225, 226, 227, 234, 236, 238, 239, 240, 241, 244, 276, 277, 279, 295, 300, 304, 313, 316, 328, 331, 333, 334, 344, 346, 347, 348, 349, 350, 359, 361, 370, 372, 375, 377, 378, 390, 391, 395, 396, 411, 414, 426, 429, 430, 431, 443, 452, 454, 455, 459, 468, 469, 470, 472, 474, 475, 477, 478, 480, 481, 483, 486, 487, 490, 491, 492, 494, 497, 498, 500, 502, 503, 504, 506, 507, 509, 511, 512, 514, 515, 516, 520, 523, 524, 527, 528, 529, 532, 534, 538, 539, 540, 541, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 553, 555, 556, 560, 562, 574, 575, 576, 579, 584, 586, 588, 589, 591, 592, 593, 596, 598, 600, 602, 606, 607, 608, 609, 611, 613, 615, 616, 625, 627, 631, 638, 642, 643, 647, 653, 654, 655, 661, 670, 682, 684, 687, 688, 690, 695, 696, 699, 705, 706, 715, 719, 720, 743, 750, 753, 756, 770, 771, 772, 779, 781, 783, 789, 791, 795, 797, 801, 808, 809, 810, 811, 816, 819, 828, 835, 845, 847, 849, 851, 853, 856, 861, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 872, 876, 879, 883, 885, 887, 888, 892, 894, 895
Ḳamus, 255, 624
Ḳan, 112, 134, 172, 173, 180, 242, 245, 249, 253, 281, 318, 430, 623, 689, 779, 811, 890
Ḳan aḳ-, 277
Ḳanā'at, 717, 720
Ḳana'at eyle-, 704
Ḳanā'at it-, 717
Ḳanad, 768, 820
Ḳanad aç-,
Ḳanat, 229, 232
Ḳanca, 413, 414, 416, 514, 646, 795, 839
Ḳanca git-, 189
Ḳanca var-, 382
Ḳancaru, 127, 204
Ḳandan, 208, 457
Ḳandan gel-, 447
Ḳande, 744, 849, 116, 162, 284, 328, 421, 467, 630, 640, 744, 771, 885
Ḳande bul-, 163, 328
Ḳande ḳıl-, 163
Ḳande ol-, 328
Ḳande var-, 440
Ḳan dök-, 86, 445, 495, 569, 891, 893
Ḳanġı, 491
Ḳanı, 316, 449, 694, 744, 792
Ḳanı dur-, 893
Kān-ı mürüvvet, 312
Ḳanını aḳıt-, 415
Ḳanḳı, 283, 386, 883
Ḳanlu, 172, 876
Ḳanlu oḳ, 173
Ḳan ol-, 576
Ḳap, 730
Ḳapu, 63, 70, 80 177, 210, 211, 212, 229, 263, 265, 266, 309, 333, 334, 347, 348, 452, 453, 528, 566, 752, 855, 856, 861
Ḳapu berkit-, 264
Ḳapu ḫalḳası, 453
Ḳapucı, 94, 309
Ḳapuda ḳo-, 316
Ḳapusında ṭur-, 452
Ḳar, 590, 817
Kār, 302, 395

Kār it-, 165
Ḳara, 135, 590, 752
Ḳara eyle-, 135
Ḳarañu, 433, 512
Ḳarañulıḳ, 819
Ḳarār, 75
Ḳarār eyle-, 81, 82, 428
Ḳarār it-, 54, 81, 82, 133, 153, 510, 760, 795
Ḳarār-gāh, 110
Ḳarārı ḳıl-, 178
Ḳaravaş, 185
Ḳaravaş it-, 391
Ḳardaş, 112, 117, 154, 244, 252, 254, 257, 259, 267, 284, 310, 317, 326, 327, 328, 330, 339, 340, 341, 344, 345, 355, 359, 360, 361, 365, 367, 368, 369, 373, 375, 377, 389, 390, 391, 442, 448, 449, 463, 472, 485, 537, 547, 557, 560, 566, 576, 577, 692, 772
Ḳardeş, 360
Ḳarġa, 112
Ḳarı, 202, 258, 846
Ḳarı ʿavret, 258
Ḳarın, , 106, 145, 176, 353, 645, 649, 650, 652, 773, 782, 797, 824
Ḳarınca, 732, 733, 735, 736, 738, 739, 740, 741, 742
Ḳarışdur-, 221
Ḳarīb, 777
Ḳarşu çıḳ-, 210, 211, 369
Ḳarşu dur-, 304, 755, 771
Ḳarşu dut-, 172
Ḳarşu ṭurmaz,
Ḳarşu ṭut-, 349
Ḳarşu var-, 211, 446, 694
Ḳarşulıḳ, 621
Ḳarşulıḳ it-, 462
Ḳārūn, 593, 595, 596, 597, 598, 600, 601, 603, 604
Ḳarye, 623, 860
Ḳaṣd eyle-, 139, 229, 446, 453, 488, 768, 817, 847, 878, 879
Ḳaṣd it-, 141, 195, 263, 387, 408, 414, 444, 456, 577, 757, 779, 833, 881
Ḳaṣd-ı cennet, 94
Ḳāṣıd it-,
Ḳāṣid ol-, 111
Ḳaş, 328, 770
Kāşki, 602, 629, 884
Ḳat, 54, 66, 67, 73, 79, 82, 86, 90, 95, 96, 103, 109, 110, 117, 120, 124, 131, 134, 139, 143, 144, 145, 151, 153, 155, 156, 157, 161, 162, 164, 167, 169, 170, 175, 178, 181, 183, 190, 195, 198, 200, 203, 205, 208, 212, 214, 221, 222, 234, 235, 237, 239, 240, 243, 244, 251, 253, 257, 266, 268, 269, 278, 281, 287, 301, 303, 311, 317, 323, 324, 328, 329, 330, 334, 335, 344, 350, 355, 356, 357, 358, 362, 363, 366, 368, 375, 376, 380, 382, 388, 396, 397, 399, 400, 401, 403, 404, 405, 406, 409, 415, 417, 419, 420, 423, 428, 430, 432, 434, 447, 445, 453, 454, 455, 459, 460, 461, 462, 465, 466, 472, 483, 484, 485, 493, 496, 497, 498, 499, 501, 502, 503, 504, 506, 522, 525, 529, 530, 532, 538, 539, 542, 544, 558, 560, 561, 572, 581, 582, 587, 600, 603, 607, 608, 609, 614, 615, 619, 621, 624, 628, 633, 656, 661, 663, 664, 665, 667, 680, 682, 683, 684, 685, 689, 695, 699, 700, 702, 705, 711, 712, 713, 717, 726, 730, 731, 733, 734, 736, 738, 739, 743, 744, 748, 750, 752, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 763, 766, 781, 782, 787, 788, 789, 790, 792, 794, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 806, 808, 810, 812, 831, 832, 834, 835, 837, 842, 845, 846, 855, 856, 858, 863, 867, 875, 877, 878, 885, 888, 890, 894
Ḳat-, 704, 814
Ḳatāde, 841
Ḳatı, 67, 74, 81, 103, 112, 134, 135, 138, 140, 151, 152, 156, 164, 170, 171, 173, 178, 180, 194, 195, 196, 197, 203, 207, 209, 215, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 252, 253, 264, 268, 276, 289, 292, 293, 295, 307, 315, 318, 322, 323, 324, 327, 329, 332, 352, 353, 354, 355, 358, 359, 360, 369, 372, 375, 381, 383, 390, 393, 398, 403, 408, 423, 424, 426, 428, 430, 433, 438, 440, 441, 452, 455, 459, 462, 480, 483, 508, 517, 525, 533, 539, 541, 546, 562, 565, 575, 590, 596, 603, 605, 618, 626, 634, 641, 642, 645, 650, 651, 664, 670, 671, 676, 681, 683, 684, 687, 690, 692, 697, 704, 708, 717, 727, 730, 735, 753, 757, 769, 774, 790, 792, 793, 808, 809, 825, 826, 827, 842, 847, 862, 869, 875, 877, 881
Ḳatı söyle-, 441
Ḳatına al-, 885
Ḳatına der-, 699
Ḳatına deril-, 789

Ḳatına gel-, 350, 368, 430, 483, 485, 497, 498, 542, 558, 619, 711, 781, 790, 858, 888
Ḳatına getür-, 832, 855
Ḳatına gir-, 317, 760
Ḳatına girü gel-, 434
Ḳatına ilet-, 183
Ḳatına in-, 608
Ḳatına ir-, 190, 368
Ḳatına iriş-, 328
Ḳatına ḳoy-, 96
Ḳatına oḳu-, 329, 713, 733
Ḳatına otur-, 73
Ḳatına şal-, 485
Ḳatına ṭur-, 428
Ḳatına var-, 499, 522, 684, 757, 834, 875, 878
Ḳatına yet-, 139, 355, 419, 493, 532, 712
Ḳatına yetür-, 401, 664
Ḳatında bul-, 806
Ḳatında bulun-, 802
Ḳatında daʿvī it-, 578
Ḳatında dur-, 705
Ḳatında git-, 799
Ḳatında gör-, 608
Ḳatında ḳal-, 684, 867
Ḳatında merġūb ol-, 323
Ḳatında ol-, 388, 580
Ḳatında otla-, 810
Ḳatında otur-, 281
Ḳatında vir-, 324
Ḳatından çıḳ-, 711
Ḳatından git-, 368
Ḳatından ḳaç-, 695
Ḳatır, 139
Kātib, 306
Ḳatīl, 865
Ḳātil, 112, 578
Ḳātil ol-, 892
Ḳaṭīʿ, 808
Ḳatl, 111, 165, 187, 575
Ḳatl eyle-, 169, 190, 192, 237, 414, 493, 626, 877, 891, 893
Ḳatl it-, 112, 166, 190, 236, 249, 585, 872
Ḳatlan-, 203, 274
Ḳatl-i nefs, 592
Ḳatuña gel-, 465
Ḳatuña gönder-,335
Ḳatuña yetür-, 399
Kaʿbe,
Ḳāʿid, 788
Ḳavaḳ, 173
Ḳavī, 685, 742
Ḳavī ol-, 315
Ḳavilden dön-, 479
Ḳavim, 137, 159, 363, 416, 417, 469, 514, 535, 541, 554, 566, 572, 616, 641, 644, 653, 791, 809, 839, 842, 864, 878
Ḳavl, 119, 191, 465, 479, 617, 682
Ḳavl eyle-, 508
Ḳavl it-, 425, 480
Ḳavl ḳıl-, 480
Ḳavle dur-, 505, 508
Ḳavle ṭur-, 694
Ḳavlüñe dur-, 509
Ḳavlüñüze dur-, 502
Ḳavm, 56, 127, 128, 137, 140, 141, 178, 231, 248, 251, 314, 332, 348, 366, 368, 372, 373, 381, 385, 446, 451, 452, 459, 469, 472, 479, 515, 519, 529, 532, 539, 544, 548, 552, 558, 561, 562, 563, 565, 566, 569, 571, 586, 616, 623, 629, 635, 641, 645, 647, 653, 655, 724, 740, 748, 761, 781, 791, 807, 819, 834, 841, 842, 859, 864, 877, 878, 879
Ḳavm-i ʿĀd, 137
Ḳavm-i ʿAmlāḳ, 531
Ḳavm-i cebbār, 535
Ḳavm-i Kenʿān, 367
Ḳavm-i kerbān, 342
Ḳavm-i kervān, 252, 446
Ḳavm-i Medyen, 636
Ḳaya, 202
Ḳayd, 539, 545, 643
Ḳayd yuy-, 425
Ḳayġu, 56, 75, 215, 228, 238, 246, 290, 363, 381, 407, 449, 454, 498, 516, 519, 585, 627, 666, 796, 830
Ḳayġu tuzı tökül-, 381
Ḳayġulan-, 562
Ḳayġulu, 228
Ḳāyil ol-, 534, 872
Ḳāyim, 86, 104, 144, 257, 384, 403, 594, 618, 628, 705, 717, 723, 763, 798
Ḳāyim ol-, 309, 340, 380, 444, 525, 544
Kāyin, 75
Ḳayna-, 206
Ḳayu ye-, 568
Ḳayur-, 305
Ḳayyūm, 658
Ḳaz, 221
Ḳaz-, 116
Ḳażā, 349
Ḳażaullāh, 290
Ḳazduġı yir, 112
Ḳazı-, 116, 141

Ḳazıl-, 770
Ḳāżî, 425
Kāẕib, 271
Kāẕibin, 271
Kenîse,
Kebāyir, 237
Kebāyir işle-, 242, 265
Kef, 81
Kefen, 719
Kehf, 854, 856
Kelāġ, 221
Kelām, 67, 69, 72, 73, 173, 201, 226, 276, 278, 280, 283, 294, 296, 298, 305, 330, 336, 339, 340, 418, 419, 421, 422, 443, 540, 544, 550, 553, 554, 564, 587, 597, 615, 635, 676, 698, 704, 716, 717, 725, 784, 785, 786, 828, 846, 872, 873, 880 888
Kelām eyle-, 74, 465
Kelām it-, 314, 338, 482, 494, 656, 886
Kelām vir-, 558
Kelāmullāh, 72
Kelbî, 865
Keler, 207
Kelîm, 309
Kelîme, 106
Kem, 77
Kemāh, 141
Kemāl, 66, 95, 219, 398
Kemālāt, 593
Kemāle yetür-, 95
Kemāl-i ʿaḳl, 323
Kemer, 65
Kemhā, 255
Kemük, 860, 861
Kenʿān, 128, 129, 313, 315, 317, 320, 321, 368, 369
Kendüsi, 87
Kendüyi, 735
Kendüyi yıḳ-, 358
Kendüzi, 85, 184, 222, 245, 254, 255, 260, 263, 269, 340, 345, 351, 360, 381, 437, 555, 558, 647, 741, 790
Kendüzü, 75, 227, 251, 277, 282, 301, 319
Ke(n)îse, 869
Kepek, 846
Kerāmāt, 887, 889
Kerāmet, 101, 122, 556, 680, 725, 755, 802
Kerāmet vir-, 219, 556
Kerbān, 341, 350
Kerem, 70, 319, 355, 445
Kerem it-, 345, 549
Kerem ḳıl-, 180, 294, 311, 326, 361, 509, 525, 530, 650, 682
Keremlüler keremlüsi, 319
Keret, 591, 784
Kerih, 63
Kerîm, 92, 163
Kerkes, 108, 171, 172, 719, 768
Kervān, 208, 243, 248
Kestir-, 126
Keşki, 846
Keşşāfu'l-Kürūb, 379
Kevāhil, 322
Kevkeb, 54, 241
Keyfiyyet, 64
Kez, 60, 74, 75, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 89, 94, 95, 97, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 139, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 160, 161, 163, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 176, 178, 179, 180, 185, 189, 192, 194, 196, 199, 201, 203, 204, 205, 207, 210, 211, 212, 213, 216, 217, 218, 221, 223, 225, 228, 229, 230, 231, 232, 236, 239, 241, 242, 244, 245, 246, 247, 252, 253, 259, 260, 261, 264, 268, 270, 272, 274, 275, 276, 279, 280, 281, 286, 287, 289, 291, 293, 295, 296, 297, 298, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 312, 314, 320, 322, 323, 327, 330, 331, 332, 335, 336, 337, 340, 341, 342, 344, 345, 348, 352, 354, 355, 356, 357, 363, 366, 367, 368, 372, 373, 376, 378, 382, 385, 386, 387, 390, 395, 398, 405, 406, 408, 418, 420, 422, 425, 428, 429, 431, 433, 438, 440, 441, 442, 445, 450, 451, 453, 455, 457, 463, 464, 465, 468, 470, 471, 488, 493, 506, 510, 513, 522, 538, 541, 545, 547, 548, 549, 551, 553, 560, 568, 569, 572, 577, 592, 601, 602, 604, 605, 606, 607, 609, 610, 613, 616, 618, 622, 623, 624, 631, 634, 640, 641, 642, 647, 653, 654, 673, 680, 688, 698, 702, 707, 708, 710, 711, 715, 717, 718, 722, 727, 730, 734, 740, 744, 748, 752, 754, 756, 761, 762, 764, 784, 787, 789, 795, 796, 798, 800, 803, 807, 816, 817, 818, 819, 821, 822, 823, 824, 828, 834, 835, 836, 837, 845, 848, 849, 850, 852, 857, 862, 864, 867, 870, 875, 877, 879, 882, 885, 891
Kezden, 366, 465

Ḳıbāl, 206
Ḳıble idin-, 880
Ḳıbṭī, 392, 395, 411, 413, 414, 444, 497, 503, 512, 516, 523, 558
Ḳıbṭince, 411
Ḳıl, 197, 408,766
Ḳıl-, 499, 590, 592, 594, 596
Ḳılavuz, 67
Ḳılıcı, 586
Ḳılıç, 141, 575, 629, 892
Ḳıllu, 764
Ḳına, 99
Ḳır-, 173, 176, 177, 395, 575, 576, 630, 858
Ḳıra ḳıra, 576
Ḳırıl-, 53, 395, 533, 640, 894
Ḳışaş, 681, 881
Ḳışāş, 456
Ḳışāş it-, 113, 585
Ḳışḳan-, 281
Ḳısmet it-, 580
Ḳısraḳ, 517, 818
Ḳışşa, 76, 78, 232, 634, 641, 803, 837, 857
Ḳışu, 542
Ḳış, 883
Ḳıy-, 259
Ḳıyāmet, 55, 92, 109, 114, 526, 596, 649, 710, 719, 782, 787, 788, 816, 839
Ḳıyāmet güni, 710
Ḳıyāmet kop-, 70
Ḳıymet, 250, 255, 325, 560, 879
Ḳıymet eyle-, 255
Ḳıymet it-, 251, 255
Ḳıymet ḳıl-, 254
Ḳıymetlü, 251
Ḳıymetlü taş, 255
Ḳız, 107, 110, 128, 134, 137, 144, 209, 228, 233, 311, 322, 364, 366, 388, 391, 397, 416, 417, 419, 420, 422, 423, 424, 426, 436, 448, 463, 532, 577, 635, 661, 693, 775, 777, 800, 805, 812, 842, 843, 858, 889
Ḳız al-, 211, 225
Ḳız ḳardaş, 448, 451
Ḳızıl, 494, 495
Ḳızılıḳ, 357
Ḳızḳardaş,
Ḳızlıḳ, 293, 307, 308, 309, 315, 324, 358, 366, 631, 632, 816, 844
Ḳızlıḳ ol-, 631, 844
Ḳızoğlan, 758
Kibār, 395, 839
Kibr, 86, 88, 448
Kiçi, 134, 326, 420
Kiçisin-, 865
Kifāyet, 69, 347
Kifāyet eyle-, 421
Kifāyet it-, 208, 484, 821
Kile, 341, 343
Kilid, 595
Kimesne, 63, 94, 186, 196, 197, 206, 235, 255, 294, 299, 301, 345, 349, 382, 393, 398, 411, 413, 417, 418, 478, 484, 546, 595, 603, 606, 627, 629, 646, 684, 693, 714, 726, 727, 736, 759, 774, 786, 788, 791, 803, 807, 813, 853, 856, 865, 867
Kīn, 229, 253, 441, 585
Kīn dut-, 441
Kireç, 726
Kīse, 829, 830
Kişi, 80, 86, 90, 92, 93, 112, 115, 118, 124, 127, 134, 146, 147, 148, 153, 154, 155, 158, 159, 173, 177, 189, 190, 191, 192, 214, 225, 242, 247, 252, 253, 254, 262, 267, 272, 275, 279, 280, 281, 284, 286, 293, 295, 296, 297, 300, 316, 318, 326, 328, 331, 332, 333, 334, 346, 350,351, 353, 354, 356, 359, 360, 369, 380, 386, 387, 392, 394, 396, 399, 409, 411, 413, 414, 418, 441, 446, 447, 448, 452, 453, 454, 455, 460, 472, 475, 486, 489, 492, 499, 529, 532, 535, 542, 544, 548, 550, 552, 555, 560, 570, 571, 572, 573, 578, 582, 583, 585, 595, 597, 599, 601, 604, 611, 612, 616, 619, 621, 623, 625, 629, 630, 646, 656, 657, 664, 665, 666, 668, 672, 686, 690, 701, 702, 703, 705, 711, 723, 737, 767, 771, 772, 773, 775, 782, 786, 787, 788, 792, 797, 800, 803, 807, 817, 818, 819, 820, 828, 829, 830, 831, 832, 835, 840, 844, 848, 855, 857, 862, 867, 868, 869, 871, 876, 884, 886, 894
Kitāb, 66, 78, 118, 355, 356, 392, 538, 539, 678, 697, 699, 748, 749, 752, 759, 781, 817, 855, 874, 880, 886
Kitāb dile-, 530
Ḳitāl, 685
Kiẕb, 776
Ḳo-, 73, 105, 108, 111, 151, 155, 182, 203, 212, 221, 239, 304, 332, 333, 337, 349, 400, 411, 412, 453, 497, 507, 511, 519, 522, 524, 542, 548, 833, 834, 877
Ḳoca, 216
Ḳocal-, 202
Ḳoca ol-, 321
Ḳoç, 198, 199, 220
Ḳoç-, 372, 570, 673, 706

Ḳoçaş, 685
Ḳoġa, 418
Ḳoḳu, 551
Ḳoḳut-, 260
Ḳol, 195
Ḳomuş, 798
Ḳon-, , 97, 177, 208, 211, 243, 523, 545, 607, 699
Ḳonaḳ idin-, 624
Ḳonaḳluḳ, 624
Ḳondur-, 334, 372
Ḳonıl, 374
Ḳonşı, 636
Ḳonşulıḳ, 194
Ḳonuḳ, 91, 341, 741
Ḳonuḳ gel-, 247
Ḳonuḳ idin-, 226, 420
Ḳonuḳla-, 877
Ḳonuḳlıḳ, 741
Ḳonuḳ ol-, 227, 717
Ḳonuḳluḳ, 188, 189, 624, 730
Ḳop-, 137, 433, 733, 787, 839
Ḳopar-, 389, 390, 474
Ḳorḫ-, 450
Ḳoşuş-, 775
Ḳov-, 313
Ḳoyun, 209, 220, 235, 239, 417, 425, 428, 429, 432, 433, 437, 444, 658, 678, 703, 704, 711, 712, 832, 831, 849, 850
Ḳoyun boġazla-, 831
Ḳoyun güt-, 424, 430, 453, 692
Köhne ol-, 321
Kös, 371
Köşk, 162, 400, 765, 819, 820
Köv, 664, 665
Ḳudret, 65, 66, 395, 680, 683, 830, 882
Ḳudret-i Ḥaḳḳ, 489, 671, 888
Ḳudretin göster-, 394
Ḳuds, 534, 535, 769, 859, 865, 866, 870, 875
Kūh, 101
Kūh-ı ʿArafāt, 101
Ḳul, 65, 70, 74, 87, 91, 103, 109, 112, 126, 148, 160, 179, 180, 183, 190, 203, 206, 217, 232, 233, 248, 249, 250, 251, 253, 254, 255, 257, 267, 269, 280, 281, 284, 288, 293, 296, 301, 303, 305, 306, 309, 312, 313, 314, 316, 320, 321, 327, 336, 342, 343, 348,354, 359, 362, 367, 369, 371, 391, 393, 397, 405, 410, 447, 456, 471, 476, 494, 509, 510, 513, 522, 539, 546, 596, 611, 612, 617, 631, 659, 665, 682, 687, 710, 728, 733, 753, 754, 770, 771, 776, 787, 798, 825, 859, 892
Ḳula, 435
Ḳulaḳ, 126, 213, 732, 812
Ḳulaḳ dut-, 313, 681
Ḳulaḳ ur-, 174, 791
Ḳulavuz, 67
Ḳulavuz ol-, 570
Ḳul eyle-, 346, 382, 391, 475
Ḳul it-, 312, 343, 454, 460, 463, 464, 469
Ḳulluḳ, 89, 151, 250, 251, 290, 320, 358, 546, 620, 783, 797, 847, 880
Ḳulluḳ eyle-, 835
Ḳulluḳ it-, 875, 877
Ḳulluḳ ḳıl-, 83, 840
Ḳul ol-, 165, 290, 358, 460
Ḳulunla-, 818
Ḳumāş, 255, 509, 511
Kūr, 88, 179, 381, 526
Ḳur-, 404
Ḳurʾān, 52, 71, 122, 274, 390, 719, 780, 785, 802, 892
Ḳurʿa, 800, 801
Ḳurʿa it-, 800
Ḳurʾān oku-, 71
Ḳurbaġa, 500, 507, 509
Ḳurbān, 108, 109, 110, 689
Ḳurbān eyle-, 186, 197, 200
Ḳurbān it-, 107, 109, 111, 185, 188, 191, 220
Ḳurbān ḳıl-, 111, 188
Ḳurbān ol-, 186
Ḳurbet, 689
Ḳurd, 101, 244, 245, 329
Ḳurd düş-, 673
Kūr eyle-, 229
Ḳurı, 840
Ḳurı yir, 838
Kūr it-, 461
Kūr ḳıl-, 167
Ḳurt, 239, 244, 444, 662, 664, 669
Ḳurtar-, 501, 518, 522
Ḳurub, 868
Ḳuş, 121, 171, 221, 222, 282, 286, 444, 696, 699, 705, 706, 721, 724, 743, 749, 750, 755, 802, 820, 821
Ḳuşaḳ, 280, 359
Ḳuşat-, 359
Ḳuşdan, 743
Ḳuşlar, 720

Ḳut, 207, 617, 619
Ḳuṭb, 72
Ḳuṭb-ı kelām, 72
Ḳuvvet, 69, 108, 347
Kūy, 136, 394, 626, 664, 665, 673, 717, 832
Ḳuyu, 141, 166, 181, 236, 237, 242, 243, 289, 296, 341, 416, 417, 418, 429
Ḳuyumcı, 560
Ḳuzı, 73, 431
Küçükden, 494
Küffār, 126, 132, 172, 187, 273, 613, 614, 615, 628, 630, 631, 636, 640, 677, 779, 780, 843, 868, 873, 880
Küfr, 104, 762, 889
Küfr it-, 104
Küfür, 876
Kül, 89, 167
Külāh, 280
Külçe, 753, 755
Küp, 867
Kürsī, 359, 723
Kürsü, 768
Küşte, 347
Küy-, 567

L

Lā-cerem, 53, 356
Lāf, 78
Lāfa ṭut-, 376
Lāf ur-, 173
Lāfı ur-, 173
Laḳab, 877
Laṭīf, 70, 79, 324, 363, 402, 473, 808, 881
Laṭīf ṣūretlü, 881
Laʿîn, 179, 391, 392, 446, 454, 463
Laʿl, 483, 609, 753, 822
Laʿl ü yāḳūt, 760
Laʿnet it-, 94
Lāyıḳ, 98, 154, 325, 334, 443, 559, 569, 658, 674, 686, 688, 863
Lāyıḳ gör-, 344
Lāyıḳ ol-, 135, 186, 300, 567, 586, 800
Lāzım ol-, 614
Lem-yezel, 871
Leşker, 169, 174, 175, 176, 177, 178, 328, 347, 348, 352, 460, 482, 512, 513, 516, 518, 532, 548, 603, 630, 631, 680, 689, 695, 701, 734, 756, 766, 808, 818, 819, 857, 877, 878, 895
Leşker ol-, 538
Leşker viribi-, 175
Leṭāfet, 398
Levḥ, 565, 574
Levlāk, 67
Levn, 584, 590
Libās, 549, 656, 810
Libsāl, 637
Lîk, 539
Lillāh, 863
Lisān, 304, 652, 792, 832
Livāṭa, 223
Loḳma, 730
Loḳmān, 625, 822, 824, 825, 826, 827, 828, 830, 831, 832, 835, 837
Luġat, 72
Lūṭ, 222, 224, 225, 226, 227, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 403, 635
Luṭf, 78, 79, 200, 575, 615, 788
Luṭf eyle-, 77, 421, 438, 449, 506, 519, 604, 733, 738, 777, 826
Luṭf it-, 78, 130, 167, 182, 218, 242, 247, 341, 355, 449, 496, 527, 546, 549, 576, 615, 679, 709, 821
Luṭf u iḥsān, 71, 78, 511, 806
Luṭf u iḥsān ḳıl-, 217
Lüġāt, 636
Lü'lü', 99, 255, 560

M

Maʿād, 722
Maʿāl, 863
Maʿāli, 859
Maʿālim, 84, 392, 680
Maʿānī, 268, 737, 738, 740
Maʿāṣī, 92, 597
Maʿāṣī ḳıl-, 469
Maʿbūd, 65, 98, 146, 147, 150, 160, 163, 169, 175, 214, 379, 491, 528, 530, 559, 579, 613, 617, 620, 674, 675, 696, 702, 708, 709, 733, 742
Maʿbūd idin-, 165
Maʿbūd ol-, 147
Mā-dūn, 787
Maġāra, 144, 148, 847, 851, 855
Maġbūn, 89, 243, 658
Maġbūn ḳıl-, 96, 220, 222
Maġbūn ol-, 405

Maġlūb ol-, 462
Maġrib, 81, 136, 804, 805, 807
Maġrūr ol-, 88, 240, 441, 527, 588, 738
Maġz, 178, 286
Māh, 123, 149, 284, 362, 748
Maḥabbet, 166, 234, 273, 279, 289, 349, 735
Maḥabbet eyle-, 425
Maḥabbet it-, 99, 195, 258, 405, 425
Maḥalle, 347
Maḥbūb, 71, 77, 233, 247, 261, 289, 295, 317, 323, 355, 367, 372, 377, 397, 402, 587, 667, 669, 671, 672, 673, 674, 681, 687, 699, 748, 764, 825, 838, 871
Maḥbūb ol-, 656
Maḥcūb, 615
Maḥfī ḳal-, 561
Maḥfūẓ, 473
Māhī, 646, 648
Māhir ol-, 890
Maḥlūḳ, 63, 109, 130, 218, 305, 312, 371, 387, 397, 427, 573, 579, 613, 691, 730, 731, 798
Maḥlūḳāt, 136, 303, 494, 727
Maḥlūḳāt-ı Allāh, 707
Maḥmūd, 319
Maḥrūḳ ḳıl-, 109
Maḥrūḳ ol-, 573
Maḥrūm, 707
Maḥv it-, 590
Maḥv ol-, 586
Maḥż, 891
Maḥż-ı zinā, 891
Maḥzūn, 243, 292, 314, 393, 562, 598
Maḥzūn ol-, 151, 155, 290, 338, 348, 403, 417, 492, 497, 508, 645
Mā'ide, 546

Mā'il, 248
Maḳābir eyle-, 113
Maḳāl, 452, 475, 621
Maḳāli, 714
Maḳāl it-, 298
Maḳām, 91, 121, 237, 324, 436, 552, 695
Maḳbūl, 234, 257, 307, 503, 575, 603, 689, 723, 752, 829
Maḳbūl eyle-, 165, 506, 575, 875
Maḳbūl ol-, 66, 106, 108, 110, 175, 396, 404, 406, 409, 460, 502, 504, 539, 628
Maḳbūl olın-, 111
Maḳdem, 629
Maḳhūr, 747
Maḳhūr eyle-, 403, 498, 527
Maḳṣūd, 64, 79, 95, 243, 319, 320, 350, 365, 379, 385, 425, 449, 491, 529, 559, 571, 572, 579, 592, 612, 613, 615, 617, 620, 761, 836, 856
Maḳṣūd-ı Süleymān, 761
Maḳtūl, 271, 575, 622
Maḳtūl eyle-, 395
Maḳtūl it-, 248, 271
Maḳtūl ḳıl-, 111
Maḳtūl ol-, 893
Māl, 143, 235, 302, 369, 373, 380, 383, 408, 557, 558, 559, 568, 577, 596, 603, 627, 674, 756, 835
Mal-ā-māl, 456, 501, 576
Mal-ā-māl ṣuyla ṭol-, 501
Mā-la-yaʿnī, 829
Māl u bāl, 436
Māl u mülk, 303, 310
Mālik bin Ẓaġar, 251
Mālik, 163, 249, 250, 536
Maʿlūm, 105, 121, 154, 173, 206, 226, 274, 495, 551, 594, 669
Maʿlūm eyle-, 784
Maʿlūm ol-, 233
Maʿnā-yı āyet, 268
Mancılıġ, 200
Mancınıḳ, 160
Māniʿ, 196, 351, 637
Maʿnī, 615, 738, 739, 740, 776, 780
Māniʿ ol-, 248, 478, 592
Manṣıb, 847
Manṭıḳ, 72
Mār, 95, 487
Mār u ʿaḳreb, 440
Maraż, 650, 653
Marīż, 890
Maṣaddaḳ, 317
Maşrıḳ, 81, 169, 804, 817, 880
Maʿṣūḳ, 381
Māyil, 591
Māyil ol-, 299, 534, 563
Mażarrat, 243, 269
Mażarrat degür-, 197
Mażarrat it-, 888
Mażarrat ol-, 190
Maʿzūl ḳıl-, 66
Maʿẕūr, 747
Meʿānī, 77, 286, 292, 293
Meʿānī getür-, 78
Meʿāṣī, , 84, 842, 887
Meʿāṣī it-, 879
Mebāliġ, 184, 373, 745

Mebāẕā, 236, 278, 279, 281
Mebdeʾ, 65
Mecāl, 769
Mecbūr ol-, 498
Mechūl ḳal-, 893
Meclis, 278
Mecmaʿ, 74
Mecmūʿ, 55, 116, 141, 306, 307, 345, 357, 501, 822, 892
Mecmūʿ-ı ādem, 251
Mecmūʿ-ı ʿavret, 278
Mecnūn, 66, 290, 477
Mecnūn ḳıl-, 66
Medārisin, 71
Medāyin, 448
Meded, 161
Meded eyle-, 457
Meded ir-, 193
Meded it-, 186
Meded ḳıl-, 161
Meded ol-, 545
Medḥ, 323, 786
Medīne, 877
Medyen, 416, 432, 635
Mefātīḥ, 595
Mefḳūd, 321
Meflūk, 770
Meftūḥ, 87
Meger, 73, 135, 165, 201, 209, 247, 252, 255, 257, 306, 317,323, 341, 349, 351, 389, 391, 397, 407, 411, 440, 447, 478, 585, 598, 616, 630, 631, 651, 656, 666, 669, 670, 683, 685, 689, 692, 697, 699, 707, 711, 714, 716, 727, 731, 732, 767, 769, 771, 785, 796, 799, 807, 824, 826, 829, 830, 835, 836, 848, 854, 859, 864, 869, 874, 881
Mehālik, 67
Mehcur ol-, 473
Mehd, 886
Mehel iste-, 489
Meh-rū, 101, 184, 205, 210, 214, 261, 278, 287, 362, 426, 435, 440, 474, 492, 515, 519, 533, 566, 619, 659, 663, 669, 671, 672, 673, 688, 712, 725, 774, 818, 831, 835, 843, 849, 855, 856, 862, 864, 866, 892
Mekān, 91, 98, 148, 181, 204, 432, 553, 671, 672, 868
Mekkār, 483
Mekke, 101, 209
Mekr it-, 483
Mekrūb, 247
Mekteb, 674
Mektūb yaz-, 186
Mektūb, 317, 355, 357, 748, 750
Melāl, 391
Melālet, 75
Melāme, 833
Melāmet, 75, 277, 402, 507, 575, 579, 648, 666, 704, 754, 839
Melāmet eyle-, 70, 278, 568
Melāmet getür-, 252
Melāmet it-, 106, 127, 276, 460, 499, 517, 555, 869, 879
Melāʾik, 69, 84, 97, 117, 195, 213, 607, 609, 888
Melāʾike, 84
Melāyik, 83, 89, 92, 120, 788
Melek, , 64, 80, 121, 547, 583, 608, 684, 702, 708, 739, 774, 787, 826, 827, 866
Melek it-, 83
Melez, 431
Melik ol-, 688
Melik vir-, 687
Melik, 55, 80, 184, 291, 293, 294, 296, 297, 304, 306, 368, 369, 370, 373, 374, 375, 376, 685, 686, 695, 721, 734, 735, 808, 844, 856, 879
Meliklik, 820
Melkā, 871
Melūl ol-, 323, 412, 503, 505, 638, 792
Melʿūn, 88, 89, 96, 163, 175, 393, 403, 454, 463, 477, 483, 485, 489, 490, 492, 497, 508, 692
Memālik, 367
Memāt, 805, 820, 824
Memdūd, 321
Memleket, 173, 377, 686, 687, 693
Memlū, 646
Memlū ol-, 523
Memlūk, 770
Menbaʿu'l-cūd, 79
Menfaʿat, 430
Menn ü selvā, 547
Mennān, 69, 82, 404, 440, 626, 882
Menʿ, 45, 151, 224, 226, 265, 429, 888
Menʿ eyle-, 224, 265
Menʿ it-, 151, 224, 226, 429
Menzil, 342, 533, 758
Meʾcūc, 811, 812
Meʾsūrin, 391
Merāḳ, 322
Merātib, 120
Merdān, 660

Merdlik, 275
Merdūd, 114, 159, 164, 171, 392, 571, 592, 859
Merdūd ol-, 170, 173
Merġūb, 143, 295, 323, 330, 366, 581, 662, 753, 881
Merġūb ol-, 110, 234, 237, 315, 379, 400, 484, 530, 546, 661
Merhem ḳıl-, 262
Mermer, 137
Mervān, 891
Meryem, 397, 781, 782, 798, 799, 801, 802, 803, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 889
Merzidaben, 804
Meşāb, 100
Mesā'īl, 736
Mescid, 797, 798, 799, 801
Mesd, 177
Mesdūd, 177
Meşel, 91
Meşeli, 368
Mesīḥ, 867, 868, 873, 883
Mesrūr ol-, 240, 588
Mess it-, 882
Mestūr ḳal-, 112
Mestūr ol-, 473
Meşaḳḳat, 123, 178, 181, 203, 289, 382, 643, 670
Meşaḳḳat ol-, 243
Meşġūl, 194, 236, 237, 281, 284, 312, 336, 356, 365, 400, 411, 448, 453, 609, 651, 660, 665, 680, 699, 714, 724, 728, 769, 771, 790, 801, 824
Meşġūl ol-, 74, 110, 143, 201, 207, 224, 226, 234, 247, 254, 257, 266, 267, 275, 299, 307, 346, 382, 385, 389, 393, 431, 450, 475, 500, 503, 505, 539, 595, 880, 892
Meşhūr, 112
Meşiyye, 588
Metāʿ, , 245, 331, 509
Mevc, 81, 130, 836
Mevcūd, 64, 137, 350, 674
Mevdūd, 838
Mevdūd ol-, 114, 656
Meveddet, 94, 188
Mevlā, 68, 85, 93, 100, 203, 211, 214, 228, 241, 254, 298, 447, 458, 487, 543, 551, 556, 590, 594, 595, 606, 609, 631, 786, 787, 826, 831, 832, 864
Mevsim, 840
Mevt, 232, 307, 587, 655, 675, 805, 817
Mevʿūde vir-, 557
Mevżiʿ, 384, 530, 548, 835, 836, 883
Mevzūn, 292, 397, 448
Mevżūʿ, 526, 592, 775, 810
Meydān, 693, 694, 722, 753, 754, 848, 849
Meyit, 719
Meyl, 185, 486, 637
Meyl it-, 424
Mezāhīb, 634
Meẓālim, 174
Mıḳnāṭīs, 692
Mışır, 250, 254, 295, 308, 315, 316, 324, 328, 333, 334, 344, 347, 348, 355, 365, 366, 367, 368, 370, 372, 373, 377, 410, 446, 451, 454, 500, 501, 513, 523, 524, 568, 889
Mışrī, 392
Miḥnet eyle-, 341
Miḥrāb, 662, 699, 702, 710, 714, 743, 773, 774, 801
Miḳdār, 177, 215, 246, 255, 340, 358, 541, 641, 828
Milk, 713
Millet, 68
Mīnā, 215
Minber, 631, 633, 720
Minnet, 199, 713
Minnet it-, 345, 505, 536
Minnet ol-, 344, 430, 525
Mirāş, 577
Misk eyle-, 101
Misk, 99, 551, 719, 767
Miskīn, 308, 658, 684
Miṣl, 168, 318, 338, 404, 423, 865
Miṣl-i ān, 181
Miṣl-i arslan, 607
Miṣl-i ʿavret, 179
Miṣl-i ḥayvān, 812
Miṣl-i kerkes, 608
Miṣl-i nādir, 202
Miṣl-i Şeyṭān, 128
Miyāne, 584, 590
Mīzān, 823
Möle-, 562
Mū, 396
Muʿabbir, 291, 392
Muʿādīl, 326
Muʿallim, 661, 662
Muʿasser eyle-, 442
Muʿaṭṭal, 148, 728
Muʿaṭṭal ol-, 347
Muʿāvīn, 463, 487

Muʿāvīn ol-, 445, 487, 709
Muʿāviye, 894
Muʿayyen, , 233, 260, 275, 370, 390, 554, 617, 636
Muʿayyen bil-, 523
Muʿayyen eyle-, 193
Muʿayyen ḳıl-, 220, 484
Muʿayyen ol-, 527
Muʿaẓẓam, 140, 300, 627, 668, 747
Muʿazzez, 756
Muʿciz, 117, 137, 439, 516, 553
Muʿcizāt, 140
Muʿcize, 467, 470
Muʿcize göster-, 548
Muḍill, 412
Mufaḍḍal, 202
Muhācir, 894
Muḥaḳḳaḳ, 64, 69, 81, 82, 85, 94, 95, 114, 118, 168, 230, 249, 270, 311, 317, 342, 352, 389, 441, 472, 489, 508, 517, 585, 591, 595, 635, 667, 671, 675, 680, 685, 689, 698, 705, 734, 736, 775, 776, 797, 798, 800, 812, 815, 816, 821, 824, 826, 828, 842, 848, 857, 860, 861, 879, 886, 888
Muḥāl, 614
Muḥāl ol-, 330
Muḥalled, 96
Muḥammed, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 75, 97, 109, 185, 220, 234, 564, 565, 603, 613, 629, 635, 878, 891
Muḥammedü’l-emīn, 217
Muḥāsib,
Muḫayyer ḳıl-, 826, 827
Muḥkem, 194, 212, 264, 268, 565
Muḥkem eyle-, 443
Muḥkem ḳıl-, 165, 747
Muḥtāc, 730
Muḥtāc eyle-, 65
Muḥtāc ol-, 418, 419
Muḫtār, 436, 469, 544, 663, 675, 678, 687
Muḳābil, 693, 694
Muḳābil it-, 865, 867
Muḳarreb, 484, 721
Muḳarrer, 120, 610, 616, 633
Muḳarrer ol-, 81, 121, 142, 180, 243, 529, 858, 876
Muḳayyed ol-, 75, 183, 563, 661, 745
Muḳtedā, 147
Muḳteż, 65
Mūm, 697
Muʿmel, 305
Mūnis, 649, 652
Mūnis it-, 380
Muntaẓır ol-, 127, 369
Murād, 447, 573, 591, 592
Muraḳḳaʿ ol-, 593
Mūsā, 394, 396, 397, 399, 402, 403, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 414, 415, 416, 417, 420, 421, 424, 425, 427, 429, 430, 434, 435, 437, 440, 442, 445, 446, 447, 448, 449, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 468, 469, 470, 471,472, 474, 476, 477, 478, 479, 481, 483, 485, 486, 487, 489, 490, 492, 493, 495, 497, 498, 499, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 512, 513, 514, 515, 516, 518, 519, 520, 522, 523, 525, 528, 529, 530, 531, 532, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 548, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 563, 564, 565, 567, 572, 573, 574, 575, 576, 578, 583, 584, 585, 586, 589, 590, 592, 596, 597, 598, 599, 600, 603, 604, 605, 606, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 627, 628, 631, 633, 634, 681, 682, 683, 696, 838, 841, 857
Mūsā, 411, 514, 530, 547, 593, 594, 595
Muṣaddaḳ, 311, 342, 635
Muṣaddaḳ eyle-, 249, 270, 517
Muṣaddaḳ it-, 441, 508
Musaḫḫar, 769
Musaḫḫar ol-, 770
Muṣaḥib, 306, 623
Mūsā ibn ʿİmrān, 396
Mūsā ibn-i ʿİmrān, 428
Mūsā vu Hārūn, 463
Musallaṭ ḳıl-, 166
Mūsī, 414, 429, 430, 431, 439, 443, 452, 455, 468, 472, 474, 479, 480, 485, 486, 500, 503, 504, 506, 509, 512, 534, 540, 543, 545, 546, 549, 550, 553, 555, 556, 575, 576, 584, 588, 589, 591, 592, 596, 598, 600, 607, 608, 611, 613, 624, 627
Muṣṭafā, 187, 193
Muştula-, 363
Muṭābıḳ, 477
Muṭīʿ, 827
Muṭīʿ ol-, 63, 88, 116, 126, 195, 554, 563, 883
Muʿṭī’l-ʿaṭā, 219, 389
Muʿṭī’l-ʿaṭāyā, 766

Muʿṭīyü'l-ʿaṭā, 102
Mübārek, 185, 363, 391, 422, 430, 500, 666, 887
Mübārek ḳıl-, 889
Mübāriz ol-, 469
Mübeyyen, 233, 390, 554, 617
Mübeyyen it-, 220, 275
Mübeyyen ḳıl-, 527
Mübeyyen ol-, 193, 484, 523
Mübīn, 136, 163
Mücāhid, 841
Mücellā, 162, 359, 594, 595, 754, 767
Mücerred eyle-, 242
Mücevvef, 560
Mücleş, 868
Müdām, 730
Müddet, 74, 84, 124, 171, 278, 460, 621, 671, 834, 842
Müḍeffer, 378
Mü'ebbed, 67, 96
Mü'eyyed, 739
Müheyyā, 844
Müheyyā it-, 337, 481, 511, 729
Müheyyā ḳıl-, 333
Müheyyā ol-, 496
Mühlet eyle-, 283
Mühr, 209
Müḳātil, 825
Müḳāvim, 684
Mükemmel, 202, 605
Mükerrer, 72, 198
Mülāzım, 143, 235, 580
Mülāzım ol-, 638
Mülk, 55, 64, 87, 100, 102, 139, 143, 163, 165, 310, 374, 389, 392, 405, 408, 577, 684, 686, 687, 712, 720, 747, 763, 821
Mülk-i salṭanat, 328
Mülk ü māl, 408
Mülūk, 810
Mümkināt, 65
Münāfıḳ, 132
Müneccim, 143, 391, 395, 408
Münevver, 149, 402, 587, 593, 671
Münevver ol-, 366, 439, 468, 502
Münezzeh, 63, 873, 889
Münḳād, 593, 718, 751, 757
Münḳād it-, 312
Münḳād ol-, 460
Müntaẓır, 293
Müntehā, 325
Mü'min, 88, 109, 273, 274, 275, 594, 614, 615, 645, 648, 651
Mü'min ol-, 91, 783
Mürd, 162
Mürde, 169
Mürsel, 76, 142
Mürsel it-, 644
Mürted ol-, 173, 842, 891
Müsaḫḫar, 803
Müsaḫḫar it-, 803
Müsebbiḥ, 649
Müselmān, 117, 136, 139, 167, 173, 225, 493, 533, 645, 691, 693, 695, 747, 748, 762, 763, 766, 806, 811, 815, 816, 842, 845, 894
Müselmānlıḳ, 104
Müselmān ol-, 140, 164, 167, 182, 285, 373, 377, 386, 459, 493, 501, 502, 507, 521, 845, 879
Müserrer ol-, 121
Müslim, 390, 626
Müstaʿid, 872
Müstemid, 872, 873
Müşābih ḳıl-, 588
Müştāḳ, 612, 613
Müzeyyen, 260
Müyesser eyle-, 442
Müzeyyen ḳıl-, 80, 260

N

Nā-bāk, 85, 558, 574
Nā-çār, 190
Nādir, 368
Na-gāh, 149, 207, 243, 246, 248, 252, 292, 321, 333, 369, 371, 397, 400, 405, 407, 411, 412, 416, 433, 452, 622, 629, 638, 706, 755, 795, 811, 850, 881
Nā-gāh, 148, 152, 176, 250, 252, 267, 312, 365, 382, 392, 405, 453, 500, 662, 683, 685, 689, 735, 788, 809, 819, 833, 844, 851, 857
Na-geh, 607, 893
Nā-gehānī, 660
Nā-ḥaḳḳ, 786, 857, 891, 893
Nāhī, 562, 638
Naḥīf, 742
Nāḥūr, 825
Naḥv, 68
Naḥviyü taṣrīf, 72
Nāḳ, 255
Nāḳīr, 737
Naḳḳāş, 116, 259
Naḳl eyle-, 115
Naḳl it-, 388

Nālī, 196
Naʿlīn, 435, 439, 440
Naʿmā ḳıl-,
Namāz, 370, 424, 436, 619, 639, 660 714, 715,
Namāz ḳıl-, 291, 296, 370, 424, 538, 660, 697, 864, 868, 892
Nāme, 335, 356, 747, 748, 749, 750
Nāmūs, 223, 454
Nān, 286
Nār, 89, 111, 159, 161, 392, 410, 433, 603, 608, 640, 653, 767, 868
Naʿra ur-, 348
Nās, 71, 130, 234, 549, 636, 681, 776, 778, 810, 813, 839, 840, 841, 845, 863, 870
Naṣārā, 867, 869, 873
Nā-sezā, 53, 174
Nāṣır, 603, 859
Naṣıra, 769
Naṣīb, 828
Naṣīḥat, 174, 333, 599, 633, 635, 790
Naṣīḥāt dut-, 540
Naṣīḥat eyle-, 526, 557
Naṣīḥat idici, 95
Naṣīḥat it-, 95, 278, 598, 662, 775
Naṣrānī, 869
Nāsūt, 872
Naʿtiyçün, 70
Nāyib, 851
Nāyim, 618
Nāz, 644
Naẓar it-, 238, 345, 404, 439, 591
Naẓar ḳıl-, 81, 261, 393, 433, 752, 860, 861
Naẓım, 71, 77
Nāẓır, 195, 206, 261, 311, 606
Nāẓır ol-, 313, 514
Nāzil ol-, 864
Naẓīr, 110, 403, 464, 480, 658, 746, 759, 764, 889
Naẓīri yoḳ, 494
Naẓm it-, 78
Naẓm ḳıl-, 76
Nebāt, 473, 502, 708
Nebe, 79
Nebī, 68, 78, 127, 128, 183, 203, 302, 304, 310, 345, 354, 389, 419, 454, 466, 486, 543, 629, 633, 634, 645, 654, 665, 669, 672, 681, 684, 685, 688, 689, 690, 775, 780, 857, 893
Nebī eyle-, 443, 675, 778
Nebī getür-, 780
Nebī gönder-, 841
Nebī ḳıl-, 335, 775, 782, 887
Nebī ol-, 390, 683, 784
Nebīlik, 842, 843
Necāt, 67, 164, 178, 196, 324, 356, 367, 422
Necāt bul-, 194, 859
Necīb it-, 77
Nedāmet, 754, 808, 822
Nedāmet eyle-, 607
Nedāmet it-, 106, 125, 281, 575, 695, 822
Ne deñlü, 330
Nefes, 551, 649, 889
Nefīs, 303, 324, 411, 415, 769
Nefīs don, 844
Nefret, 226, 809, 832
Nefs, 55, 112, 158, 302, 303, 306, 537, 575, 586, 587, 588, 592, 593, 605
Nefʿ, 285
Nefʿi, 154
Nehiy ḳıl-, 540
Nehr, 689, 690, 765
Nehy it-, 90, 690
Nehy ḳıl-, 97
Nem, 76, 422, 706
Nem-gīn, 276, 337
Nemle, 732, 734
Nemrūd, 143, 144, 146, 147, 155, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 181, 200
Nemrūd-ı aʿlā, 144
Nemrūd-ı melʿūn, 155, 160
Ner ü merʾe, 317
Nerm söyle-, 445
Neseb, 185
Nesiḫ, 68
Nesiḫ ḳıl-, 68
Nesne, 55, 81, 87, 109, 135, 149, 169, 227, 231, 269, 301, 305, 345, 351, 382, 404, 471, 489, 497, 514, 525, 569, 576, 579, 582, 621, 633, 666, 739, 793, 820, 829, 837, 853, 873, 874, 876, 883
Nesneʾ, 55, 94, 100, 138, 682, 696
Nesne di-, 254, 343
Nesne ṣor-, 329
Nesne vir-, 184
Nesṭūr, 870
Neşe, 337
Nevbet, 141, 180, 417
Nevmīẕ, 639, 666
Nevmīẕ ol-, 536, 642, 843
Nev-rūz, 144
Nevrūz güni, 479

Neydigün, 339
Neyidügi, 823
Neyyir, 681
Nezir eyle-, 885
Nezir ḳıl-, 797
Nezʿ, 522
Nışf, 96
Niʿamā, 261
Nice it-, 329, 378
Nice ḳoy-, 495
Nice müddet, 493
Niceleyin, 886
Nicesi dut-, 441
Nicesi eyle-, 397
Nicesi ol-, 330, 515, 807
Nicesi vir-, 583
Niceye degin, 352
Niceye dek, 358
Nidā it-, 219, 861
Nigāh, 56, 81, 130, 279, 397
Nigār, 407, 495, 496
Nigārīn, 423
Nihān, 112, 155, 622
Nihān gel-, 155
Nihānī, 580, 689
Nihāyet, 448, 588
Nīk, 136
Niḳāb, 322, 337, 339, 356, 760
Niḳāb aç-, 314
Nikāh it-, 424, 425, 766
Nīk-rū, 104, 123, 172, 368, 372, 410, 426, 448, 468, 537, 583, 682, 695, 713, 741, 754, 757, 758, 766, 773, 794, 815, 852, 856, 866, 878, 885, 890
Nīl, 400, 401
Nisā, 298, 750
Nisbet, 635
Nisbet eyle-, 477
Nisbet it-, 106
Nişān, 668, 842, 854
Nişeste, 201
Nite, 87, 278, 308, 312
Niteki, 127, 128
Nite ol-, 321, 335
Nite söyle-, 270
Niʿmet, 89, 91, 101, 104, 105, 121, 122, 133, 139, 208, 441, 445, 468, 475, 480, 502, 503, 577, 605, 606, 614, 632, 652, 657, 663, 710, 714, 717, 727, 728, 745, 801, 815
Niʿmet ḥaḳḳı, 468
Niʿmet ol-, 89, 882
Niʿmet vir-, 341, 364
Niʿmet-i Ḥaḳ, 815
Niʿmetini al-, 475
Niyāz, 436, 619, 639, 644, 714, 715
Niyāz eyle-, 864
Niyāz it-, 216, 279, 296, 370, 372, 389, 418, 496, 538, 546, 573, 600, 654, 668, 697, 721, 777, 843, 856, 863
Niyyet, 274, 831
Niyyet it-, 312, 315, 324, 829
Niẓām, 65
Niẓām-ı mümkināt, 65
Nizāʿ, 170, 586
Nizāʿ it-, 223, 439, 710
Noḳṣān, , 405, 637, 742
Noḳṣān ol-, 489
Noḳṣān vir-, 280
Nūḥ, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 213, 234, 472, 804, 812
Nūḥu’n-nebī, 124
Nūn, 628
Nūr, 78, 88, 89, 97, 149, 191, 220, 355, 362, 374, 383, 384, 433, 434, 439, 456, 457, 461, 468, 609, 611, 612, 804, 864
Nūr vir-, 482
Nūr-ı Aḥmed, 185
Nūrı git-, 383
Nūş it-, 258
Nübüvvet, 115, 119, 137, 168, 170, 222, 234, 335, 410, 436, 463, 616, 679, 696, 713, 733, 756, 781, 826, 827, 828, 840
Nübüvvet deg-, 388, 627
Nübüvvet vir-, 115, 436, 450, 456, 464, 720
Nübüvvet yirü, 436
Nücūm, 80

O, ʿO

Ocaḳ, 749
Od, 65, 88, 108, 120, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 200, 356, 392, 409, 412, 433, 434, 488, 554, 653, 659, 708, 879
Oda at-, 108, 412, 492, 599
Oda ḳıl-, 324
Oda ṣoḳ-, 381
Oda yaḳ-, 108, 170, 160, 230, 381, 708
Oda yaḳdur-, 631
Od getür-, 434
Od idin-, 384
Od yaḳ-,

Odı çaḳ-, 433
Odın, 160
Odına yaḳ-, 120
Odun, 159, 160, 580, 814
Odun yaḳ-, 814
Oğıl, 322
Oğlaḳ, 244
Oğlan, 60, 106, 107, 112, 119, 120, 132, 136, 143, 145, 153, 202, 204, 226, 227, 229, 233, 235, 246, 247, 265, 270, 272, 275, 289, 322, 323, 332, 338, 350, 352, 358, 374, 388, 392, 393, 394, 395, 397, 398, 399, 400, 402, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 498, 524, 539, 549, 622, 626, 662, 674, 685, 686, 702, 777, 778, 782, 793, 833, 835, 836, 837, 858, 881, 882, 883, 886, 887, 889
Oğlan aġrısı, 883
Oğlancıḳ, 654
Oğlancuḳ, 270
Oğlanlıḳ eyle-, 694
Oğrulıḳ, 424
Oğşa-, 265
Oğul, 71, 74, 76, 103, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 123, 124, 128, 129, 132, 134, 142, 144, 145, 147, 151, 152, 185, 186, 187, 190, 191, 192, 193, 198, 202, 205, 210, 213, 220, 233, 234, 235, 256, 257, 264, 267, 268, 284, 297, 302, 311, 313, 315, 320, 321, 322, 339, 355, 356, 357, 372, 374, 378, 388, 391, 397, 399, 404, 405, 410, 427, 436, 448, 455, 523, 532, 564, 577, 581, 583, 585, 594, 628, 658, 661, 662, 674, 679, 702, 711, 712, 713, 777, 784, 792, 804, 825, 832, 836, 842, 847, 858, 872, 875, 877, 883, 889
Oğul vir-, 203
Oğulcaġız, 196
Oḫşa-, 241
Oḳ, 171, 172, 173
Oḳı-, 279, 862
Oḳḳa, 255, 295
Oḳu-, 118, 122, 217, 221, 235, 254, 265, 296, 297, 299, 301, 329, 356, 420, 423, 427, 472, 480, 499, 556,578, 641, 661, 685, 700, 713, 714, 729, 733, 746, 750, 766, 769, 814, 847, 857, 863, 865, 866, 871, 883, 892
Oḳumaḳ, 798
Oḳut-, 74, 260, 263, 278, 349, 561, 578, 712, 716, 746, 842
Olagör-,
Olar, 84, 94, 101, 103, 104, 125, 136, 142, 179, 209, 214, 223, 225, 227, 231, 232, 233, 239, 260, 281, 283, 288, 307, 308, 310, 314, 318, 329, 342, 347, 360, 366, 373, 416, 422, 425, 445, 446, 450, 451, 475, 479, 488, 497, 509, 516, 518, 525, 526, 537, 541, 546, 564, 576, 640, 645, 686, 704, 713, 741, 746, 747, 765, 769, 806, 845
Oları, 524
Oldacı, 379
Oldur-, 891
Omuz, 112, 628
Omuzına götür-, 112
On-, 100
Onca, 680
Oracıḳ, 285
Oralıḳ, 375
O resme, 82, 123, 160, 201, 232, 242, 259, 299, 346, 385, 428, 431, 483, 496, 516, 602, 605, 610, 616, 629, 641, 649, 668, 727, 736, 745, 754, 757, 816, 823, 834, 852
Orucın aç-, 717
Oruç, 717, 718, 885
Oruç ayı, 840
Oruç dut-, 539, 551, 785, 868
Oruç ṭut-, 551
ʿOṯmān, 891, 892, 893
Ot, 82, 99, 205, 473, 548, 594, 810
Ot düz-, 809
Otı bitür-, 843
Otı otla-, 810
Otla-, 428, 429, 810
Oturul-, 758
Oturuş-, 349
Oyun, 488

Ö, ʿÖ

Öc, 691
Ödeki, 764
Ödünç, 829
Ödünç vir-, 829
Ög, 223
Ög-, 52, , 446, 564, 632, 633, 785, 831
Ögine gel-, 292
Ögit-, 105
Ögred-, 105
Ögren-, 275, 870

Ögret-, 283, 291, 386, 389, 594, 620, 736, 864, 865, 870, 871
Ögüd, 96
Ögüt, 601, 740
Ögüt vir-, 633, 740
Öksüz, 118, 626, 874
Öküz, 82, 101, 105, 562, 579, 581, 582, 584, 753, 754
Ölçü, 549
Ölet, 395
Ölet gir-,395
Ölü, 889
ʿÖmer, 54, 893
ʿÖmr, 53, 136, 145, 157, 388, 458, 514, 651, 682, 773, 781, 782, 828
ʿÖmri sür-, 514
Öñ, 104
Öñdin, 490, 521, 587, 884
Öñin bağla-, 207
Öñince git-, 420
Öñlerine getür-, 201
Örü dur-, 855
Örü ṭur-, 304
Örüsi, 541
Öt-, 240
Öte geç-, 488
Öyleye dek, 723
Özi göyün-, 384
ʿÖẕr, 86
ʿÖẕür dile-,844
ʿÖẕr it-, 54, 77, 184, 253, 293, 527, 528, 591

P

Pāk, 504
Pāk ol-, 556
Pāk u cān, 451
Pākī, 519, 528
Pāki ẕāt, 422
Panbuḳ, 105
Pāre, 232
Pāre pāre, 610, 642
Pāre pāre eyle-, 221, 260
Pāre pāre it-, 155, 791
Pāre pāre ol-, 610
Pārelet-, 574, 770
Pāşā, 263, 647, 694
Pavlus, 868
Pāẕişāh, 56, 70, 130, 170, 199, 279, 397, 422, 442, 445, 529, 536, 562, 573, 591 611, 646, 648, 649, 650, 698, 706, 707, 731, 741, 824, 841, 843, 856 858, 861, 863, 875
Pāẕişāhlıḳ, 388
Peltek, 448
Penāh, 70, 102, 130, 390, 397, 607, 691
Penbe, 105
Perdesin yırt-, 273
Perdesini yırt-, 272
Perrī, 703, 721, 722, 723, 755
Pes, 56, 74, 79, 91, 104, 116, 120, 134, 142, 149, 154, 159, 161, 163, 165, 166, 167, 168, 177, 187, 188, 200, 206, 207, 208, 215, 221, 231, 247, 248, 249, 263, 270, 274, 275, 278, 284, 285, 289, 290, 293, 302, 303, 308, 311, 312, 314, 316, 317, 319, 326, 332, 339, 340, 341, 344, 350, 355, 362, 369, 370, 374, 376, 385, 395, 400, 401, 409, 410, 413, 427, 431, 432, 435, 440, 442, 444, 446, 448, 450, 452, 456, 457, 459, 463, 473, 481, 482, 495, 497, 500, 510, 511, 515, 518, 520, 524, 526, 528, 531, 532, 538, 539, 543, 544, 545, 546, 551, 552, 553, 559, 574, 576, 582, 583, 585, 593, 602, 608, 609, 611, 612, 614, 617, 619, 621, 622, 623, 627, 630, 632, 640, 646, 648, 649, 650, 652, 654, 657, 664, 670, 671, 673, 682, 685, 691, 693, 709, 713, 718, 720, 727, 729, 742, 748, 750, 751, 756, 757, 766, 767, 780, 784, 795, 799, 801, 805, 808, 809, 816, 818, 819, 822, 823, 829, 836, 841, 844, 845, 846, 849, 852, 853, 854, 855, 856, 861, 869, 870, 872, 874, 879
Peşīmān, 763
Peydā, 272
Peydā it-, 273
Peyġāmber, 67, 76, 136, 140, 219, 320, 339, 374, 426, 427, 430, 454, 531, 547, 583, 599, 635, 641, 684, 687, 737, 739, 743, 781, 837
Peyġāmber eyle-, 642
Peyġāmber ol-, 236
Peymān it-, 346
Pıñar, 162
Pinhān, 65, 182, 769
Pīr, 241, 345, 584, 833, 834, 835, 836, 837, 862
Pīş, 735
Pīşe, 54, 157
Pişmān, 70, 141, 540, 822

Pişmān ol-, 313, 842
Pür-faḳr, 658
Pür-ġam, 101
Pür-iḥsān, 79

R

Rabb, 121, 172, 435, 466, 477, 546, 552, 554, 564, 576, 579, 600, 608, 617, 640, 644, 658, 697, 732, 841, 882
Rabbī, 121, 148
Raġbet, 91, 181, 841
Raġbet it-, 210, 211, 257
Rāġıb, 239
Rāḥat, 498
Rāḥat ir-, 75
Rāḥat iriş-, 317
Raḥāt irüş-, 670
Rāḥat ol-, 495
Rāh-ı cāhil, 589
Raḥīm, 163, 747
Rāḥim, 362
Raḥīmin, 70
Raḥm eyle-, 102, 314, 664, 710
Raḥm it-, 129, 352, 354, 358, 654, 670
Raḥm ḳıl-, 813
Raḥmān, 94, 129, 354, 356, 362, 386, 563, 747, 881
Raḥme, 663, 664, 665, 667, 669, 672, 673, 674,
Raḥmet, 55, 68, 69, 75, 101, 102, 121, 131, 351, 353, 354, 358, 361, 444, 522, 813
Raḥmet iriş-, 446
Raḥmet it-, 92, 103, 358, 459, 511, 654
Raḥmet ḳıl-, 102, 358
Raḥmet ol-, 882
Raḥmeten li'l-ʿālemīn, 68
Rāʿī, 829
Rāʿī ḳıl-, 423
Raʿiyyet, 55, 306, 333, 732, 735, 740
Raʿiyyet it-, 506
Raḳ, 344
Raḳam, 555
Rāst eyle-, 373
Rāżı, 119, 214, 288, 290, 298, 309, 374, 460, 469, 575, 576, 606, 717
Rāżı ol-, 238, 250, 343, 373, 871
Reʿāyā, 160, 306, 308
Recā it-, 599
Recc, 339
Recm it-, 225, 632
Redd it-, 66
Rehber, 419, 628, 634, 675, 775, 781, 857
Rehīn dut-, 352
Renc, 627
Renc it-, 123
Reng, 581
Res, 178
Resūl, 76, 109, 122, 126, 174, 187, 441, 477, 493, 550, 587, 620, 636, 637, 678, 684, 690, 802, 881, 885, 892
Resūlu'ş-şaḳaleyn, 66
Resūlullāh, 766
Revā, 88, 150, 164, 165, 204, 206, 262, 264, 265, 266, 269, 272, 273, 274, 275, 277, 278, 305, 319, 344, 345, 509, 625, 736, 741, 800
Revāne, 384
Revā gör-, 109, 260, 658
Revā ḳıl-, 706
Revānī, 671, 673, 823
Revā ol-, 109, 338, 682, 794
Revān ol-, 81, 196, 206, 413, 420, 726
Revān var-, 630
Reʾy, 113
Reyb, 635
Reyis, 84
Reyyān, 281, 310, 341, 376, 377, 388
Rezzāḳ, 108, 206, 476, 494, 613, 642, 721, 731, 797
Rıḥlet it-, 388
Rıżā, 275, 349, 575, 872
Rıżā it-, 531
Rıżā vir-, 405, 420, 495, 576, 599, 701, 702, 715, 741, 875, 895
Rızıḳ, 206
Rızḳ, 285, 458, 643, 669, 728, 730, 776, 803
Rızḳ vir-, 458
Riʿāyet, 480, 740
Riʿāyet ḳıl-, 94
Ricā it-, 198
Ricʿat, 517, 563
Ricʿat it-, 565
Risālet, 66, 377
Rivāye, 72
Rivāyet, 117, 122, 143, 213, 353, 374, 421, 486, 550, 595, 629, 631, 669, 774, 826, 828, 839, 855, 863
Rivāyet eyle-, 265, 327, 525
Rivāyet it-, 397, 419, 439, 534
Rivāyet ol-, 222, 353, 520, 865
Rivāyet olun-, 266

Riyā, 536
Riyāset, 567
Riyāset bul-, 572
Riyāżat, 118
Riyāzet, 592
Rūḥ, 87
Ruhbān, 800
Rūḥ-ı Ḳudüs, 872
Rūm, 846, 870
Rūz, 123, 144, 362, 380, 419
Rūzgār, 75, 78
Rūzī, 496
Rūzī ḳıl-, 449
Rücūʿ it-, 79
Rükn, 218
Rüsvā, 228, 272, 277
Rüsvā ḳıl-, 273
Rütbet, 356
Rüʾyā, 474
Rüʾyet, 765, 804
Rüʾyet ol-, 259

S, Ṣ, Ş

Saʿādet, 79, 93
Sāʿat, 73, 96, 98, 186, 198, 210, 215, 219, 262, 319, 339, 357, 365, 401, 407, 429, 438, 456, 467, 468, 488, 489, 515, 526, 528, 555, 573, 653, 674, 693, 729, 731, 742, 772, 795, 835, 855, 856, 883, 886, 888
Ṣabāḥ, 425, 512, 548, 576, 624, 718
Ṣabāḥa, 840
Ṣabāḥın, 230, 286, 311, 660, 715
Ṣabāḥ ol-, 230, 618
Ṣabi, 395, 865
Ṣābirīn, 192, 620
Ṣabr eyle-, 190, 625
Ṣabr it-, 356, 361, 381, 422, 669
Ṣabr ḳıl-, 356, 499, 658, 662, 668, 780
Ṣabr u ḳarār, 258
Saç, 267, 270, 566, 666, 667, 668, 700, 777, 881
Saç-, 488, 569
Saçın ör-, 188
Ṣadā it-, Ṣadā it-, 243
Ṣadaḳa, 689
Ṣadaḳa vir-, 580
Ṣadāḳat, 186
Ṣādıḳ, 271, 776
Sādis, 105
Ṣadr, 864, 866
Ṣafā, 193
Ṣafā bul-, 315
Ṣaf bağla-, 103
Ṣaf ṣaf ol-,693
Ṣaf ur-, 483
Ṣafūrā, 420, 423, 425, 433, 440, 444
Ṣağ, 365, 852
Sağ, 103, 104, 145, 289, 320, 515, 542, 610, 660, 669, 768
Ṣağ u ḥasen, 365
Sağ el, 437, 749
Sağ ol-, 377, 633, 641, 839
Sağış, 675, 547, 811
Sağlam, 806
Ṣağūrā, 420
Saḫavet, 79
Ṣāḥib, 252
Ṣāḥib-hedāya, 739
Ṣaḥib-hüner, 512
Ṣahib-şecāʿat, 180
Ṣāhib-şerīʿat, 117
Ṣaḥīfe, 357, 634
Sāḥir, 469, 889
Ṣaḥrā, 238, 239, 523, 537, 545, 550, 653, 704, 728, 729, 767, 769, 844, 848, 876
Saḫt, 632
Saḫtīn, 356
Ṣāʿı, 345
Ṣāʿ-ı sulṭān, 342
Saʿid bin Mālik, 877
Sāʾil, 248
Saḳal, 166, 213, 407, 408, 476, 568 569
Saḳalı gel-, 213
Ṣaḳın-,177, 443, 557, 632, 637, 690, 748, 817
Sāḳī, 292, 294, 295
Ṣāḳīl, 551
Saḳīm, 154
Sākin, 90
Sākin ol-, 178, 249, 502
Sākit ol-, 275
Ṣaḳla-, 93, 138, 145, 154, 158, 239, 280, 307, 388, 444, 474, 523, 548, 573, 582, 648, 683,732
Ṣaḳlan-, 472
Ṣaḳlayıcı, 331, 367
Sāl, 278, 380, 711
Ṣal-,87, 102, 160, 181, 195, 197, 211, 268, 272, 280, 281, 297, 399, 400, 401, 440, 485, 532, 629, 800, 808, 876

Ṣalāt, 71, 619, 628, 887
Ṣalavāt, 69
Ṣalavāt it-, 69
Ṣalavāt u selām, 69
Ṣalıvir-, 169, 180, 454
Ṣāliḥ, 139,140, 142, 184, 234, 472, 564, 626, 629, 635, 677
Sālim, 331, 534, 625, 626
Sālim ḳıl-, 246
Ṣāliş, 105
Salṭanat, 727, 736
Sām, 134, 135, 139, 140, 143
Ṣaman, 156
Ṣamed, 642
Sāmirī, 523, 557, 558, 559, 560, 561, 565, 568, 571, 572, 574
Ṣan-, 95, 96, 116, 123, 130, 188, 244, 257, 264, 313, 349, 410, 447, 453, 498, 503, 518, 542, 548, 640, 761, 798
Ṣanāʿat, 77, 260, 476, 717,
Ṣandūḳ, 182, 400, 401, 404, 443, 574, 661, 682
Ṣāninci gün, 105
Ṣāniʿ, 478, 637
Ṣanʿāt,
Sap, 526, 529, 562, 563, 564, 675, 841
Ṣap-,
Ṣapan, 694
Ṣar-, 400
Ṣarar-, 257, 809
Sarāy, 324, 334, 348, 374, 377, 401, 453, 454, 455, 461, 496, 723, 749, 755
Sāre, 134, 167, 181, 182, 183, 184, 185, 201, 202, 203, 204, 205, 212, 214, 215, 217
Ṣarf, 68
Ṣarı, 590
Sāriḳ, 355
Sāriḳ ol-, 344, 350
Ṣarḳıt-, 166
Ṣarrāf, 79
Ṣaru, 581, 585, 590
Ṣarulıḳ, 591
Ṣatun al-, 584
Ṣavāb, 827
Ṣavacı, 634
Ṣavan, 644
Ṣavaş, 170, 171, 347, 483, 518
Ṣavaş-, 112, 170, 174, 376
Ṣavaş düş-, 634, 868
Ṣavaş it-, 347, 531 877
Ṣavaş yaraġın it-, 347
Ṣavıḳ, 715
Ṣavm, 539, 551, 885
Ṣavm dut-, 538
Ṣavm u ṣalāt, 596
Ṣavmuñ ṣı-, 551
Ṣavt, 607
Ṣavuḳ, 161
Ṣavur-, 167
Saʿy, 306
Say-, 308
Saʿy it-, 480
Sāye it-, 743
Sayış, 307
Ṣāyib, 271, 306
Sāyil, 63, 563, 591
Ṣāyim, 538, 551, 628, 840
Ṣāyim ol-, 544
Ṣāyire, 373
Ṣayru, 145, 246, 650, 666, 672, 673, 725, 741, 774, 883
Ṣayru ol-, 671
Ṣayrulıḳ, 650
Sāẕ u seleb, 751
Sebʿat it-, 103
Sebe, 748
Sebeʾ, 745
Sebeb ḳıl-, 579
Sebeb ol-, 250
Secde, 88, 367, 370, 610, 707
Secde eyle-, 844
Secde it-, 54, 88, 179, 236, 241, 366, 367, 484, 485, 561, 611, 612, 762, 781, 841, 844, 848
Secde ḳıl-, 528
Secdeye var-, 489, 609, 613
Sedd, 813, 815, 816, 817, 840
Sedd it-, 813
Sefer, 182, 350, 421, 618, 744, 828
Sefer düş-, 320
Sefer it-, 644
Sefer yaraġın eyle-, 182
Segir-, 134
Seḥāb, 215, 654, 843
Seḥer, 379, 451
Seher müddetde, 451
Seḥer vaḳt, 744
Seḥer vaḳti, 379
Seḥḥār, 55, 462, 470, 482, 483, 485, 487, 489
Sehil, 781
Sehil müddet, 434
Sehil ʿömür, 781
Sehm, 706

Sekilik andır-, 542
Sekīne, 681
Sekirden, 141
Selām, 69, 419, 421, 465, 466, 619, 717, 786, 788
Selāmet, 82, 123, 167, 170, 264, 274, 347, 514, 515, 516, 627, 662, 666, 673, 725, 839
Selāmet eyle-, 184, 579
Selāmet ḳal-, 555, 659
Selāmet ḳıl-, 184
Selāmet ol-, 648, 809, 883
Selāmetliḳ, 389
Selām eyle-,
Selām it-, 199, 235, 317, 335, 375, 421, 600, 862
Selām ol-, 377
Selāṭīn, 87, 390, 877
Semā, 83, 89, 111, 133, 172, 198, 232, 264, 473, 502, 546, 607, 861, 864
Semāvāt, 170
Semek, 648, 650, 652, 729, 772
Şemer vur-,432
Semiʿnā, 541
Semiz, 585, 592
Şemūd, 140, 472, 641
Şenā it-, 217, 335, 528
Şenā ḳıl-, 304, 379
Sencileyin, 464, 470
Sengi İslāmī, 853
Serāb, 114
Ser-ā-ser, 160
Serçe, 180
Serendīl, 98, 104
Serīr, 773
Ser-keşān, 716
Server, 67, 76, 100, 142, 149, 199, 202, 208, 265, 338, 366, 369, 371, 402, 412, 413, 415, 419, 426, 427, 439, 446, 513, 536, 538, 548, 558, 569, 570, 577, 578, 580, 587, 594, 597, 598, 604, 610, 616, 627, 628, 631, 632, 633, 638, 639, 640, 660, 661, 662, 663, 670, 671, 672, 674, 683, 685, 700, 710, 717, 718, 721, 734, 746, 767, 771, 789, 800, 804, 808, 812, 819, 825, 830, 842, 857, 858, 875, 881, 882, 885, 892
Server ol-, 558
Setr eyle-, 266
Şevāb, 180, 495, 629, 657
Şevāb bul-, 506, 540
Şevāb vir-, 77
Şevāb-ı dü-cihān, 355
Sevgi, 74
Sevgü, 186, 197, 264, 272, 404
Sevgülü, 405
Sevin-, 358, 419
Sevü, 443
Sevün-, 200
Seyelān it-, 112
Seyl, 659
Seyl aḳıt-, 433
Seyr eyle-, 230
Seyr it-, 66
Seyrān, 510, 731
Seyrān it-, 182, 350
Seyyid, 778, 780
Sezā, 97, 267, 343, 427, 551
Sezā-vār, 179, 196, 237, 273, 302, 325, 370, 427, 436, 614, 624, 646, 654, 674, 686, 737, 777, 784, 798, 800
Şı-, 97, 98, 189, 551, 630, 691
Sıbṭ, 686, 695
Sıbṭ-ı memleket, 686, 687
Sıbṭ-ı nebī, 687
Sıbṭ-ı nübüvvet, 686
Sıçan ḳıl-, 131
Sıçra-, 746
Şıdḳ,
Şıfāt, 63, 64, 478, 765, 775, 840, 873
Şıfātlan-, 873
Şıġa-, 103, 131,473
Şıġār, 395
Şıġın, 397
Şıġın-, 56, 70, 130, 138, 279, 333, 347, 348, 535, 589, 694, 881
Şıġır, 292, 589, 590, 592, 689, 718
Şıġır-, 387
Şıḥḥat, 179, 650, 651, 657, 672, 673
Şıḥḥat bul-, 650
Şıḥḥat vir-, 657, 673
Şın-, 155, 177, 223, 370, 680, 774
Şına-, 332, 837
Şındı, 574
Şınıḳ-, 348, 488
Şınıḳdur-, 630, 631
Şınuḳ, 334
Sırça, 589
Sırr, 275, 589, 777
Şıyāl, 206
Şıyāṣ, 401
Sicn, 282, 297
Siḥr, 165, 469, 470, 482, 485, 487, 488
Siḥr-i seḥḥār, 467
Siḥrin ṣal-, 483

Siḥrini düz-, 483
Sikender, 804, 808, 819, 823
Sikkīn, 276
Silk-, 437
Silke-, 364
Simīn, 483
Simyā, 594, 595
Sīn, 252
Sini, 337
Sirişte, 80, 277, 609
Şoġan ḳabı, 815
Şoḥbet, 651
Şoḥbet eyle-, 95
Şoḥbet it-, 276
Şoḳ-,833, 835
Şol, 103, 104, 768, 852
Şovu-,161
Şovuḳ, 817, 883
Şoy-, 280
Sög-, 123, 152, 229, 241, 381, 411, 771
Sögüt, 112
Söyleş-, 306
Söz, 69, 85, 95, 97, 118, 124, 125, 126, 131, 132, 137, 140, 146, 147, 150, 153, 156, 158, 159, 160, 164, 165, 167, 173, 174, 176, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 211, 213, 216, 218, 225, 238, 245, 251, 254, 260, 265, 268, 269, 270, 271, 275, 276, 278, 279, 281, 288, 289, 290, 291, 292, 295, 300, 301, 308, 311, 312, 315, 316, 317, 322, 325, 328, 331, 337, 340, 345, 351, 353, 354, 357, 359, 360, 362, 369, 370, 371, 377, 380, 390, 393, 411, 415, 420, 421, 424, 425, 431, 437, 442, 443, 447, 449, 451, 452, 453, 457, 459, 460, 461, 463, 466, 467, 469, 474, 476, 478, 479, 486, 491, 492, 494, 495, 502, 503, 508, 509, 514, 517, 522, 525, 526, 529, 530, 543, 544, 545, 550, 553, 554, 559, 561, 562, 563, 568, 569, 572, 582, 583, 585, 591, 597, 599, 600, 605, 609, 610, 613, 616, 635, 636, 637, 642, 648, 658, 681, 686, 690, 723, 731, 732, 738, 741, 745, 746, 747, 748, 750, 754, 762, 763, 771, 772, 780, 782, 787, 788, 790, 794, 802, 808, 811, 824, 827, 829, 832, 836, 850, 862, 866, 872, 887, 895
Söz it-, 151, 885
Söz ṭaşra düş-,236
Söze āġāz eyle-, 530
Söze gel-, 648, 749
Söze getür-, 886
Sözi aç-, 207
Sözi bil-, 826
Sözi getür-, 212
Sözi maḳbūl ol-, 257
Sözi ṭoġru di-, 269
Sözi ur-, 434
Sözile ṭoyla-, 422
Sözin diñle-, 95
Sözin dut-,
Sözin şımaḳ, 188
Sözine uy-, 140
Sözini bil-, 811
Sözini dut-, 377, 550, 878
Sözini getür-, 204
Sözini irsāl ḳıl-, 858
Sözini it-, 820
Sözüñden dön-, 153
Şu, 66, 81, 82, 105, 127, 128, 129, 133, 141, 171, 205, 206, 207, 208, 209, 315, 340, 396, 401, 416, 417, 418, 473, 494, 501, 515, 516, 519, 520, 547, 548, 649, 665, 672, 689, 690, 699, 707, 708, 725, 744, 765, 768, 800, 801, 802, 810, 811, 817, 830, 885
Şu açıl-,515
Su’āl, 162
Su’āl it-, 150 475, 476, 478, 591
Şuʿbān, 429, 438, 456, 461, 467, 468, 488, 489
Şu üzre yürü-, 802
Suç, 97, 98, 270, 271, 288, 297, 298, 299, 319, 346, 360, 361, 602, 647
Suç it-, 241, 269, 647
Suçlu, 169, 300, 346
Şuḥuf, 118, 119, 222, 234
Şulḥ,894
Şulḥ it-,894
Şulı, 105
Sulṭān, 63, 64, 65, 66, 70, 84, 87, 97, 124, 129, 138, 143, 157, 161, 167, 169, 183, 217, 220, 260, 270, 281, 282, 285, 287, 289, 295, 300, 303, 310, 320, 370, 386, 388, 389, 390, 392, 395, 397, 404, 440, 408, 409, 410, 466, 468, 470, 479, 484, 555, 556, 590, 593, 612, 636, 642, 650, 652, 659, 660, 676, 684, 686, 715, 719, 721, 734, 736, 737, 740, 743, 745, 747, 749, 758, 763, 766, 769, 773, 777, 780, 809, 811, 821, 822, 823, 842, 844, 847, 856, 875, 879
Sulṭān eyle-, 388
Sulṭān it-, 65
Sulṭān ḳıl-, 83

Sulṭān ol-, 876
Sulṭān-ı ʿālem, 87, 162, 404
Sulṭān-ı selāṭīn, 87
Sulṭānlıḳ, 458
Ṣun-, 409, 427, 434
Ṣūr, 816, 821
Ṣūret, 115, 116, 259, 261, 264, 518, 608, 680, 703, 771, 809, 881
Ṣūret yazıl-, 261
Ṣūret-i ādem, 201, 667
Ṣūret-i insān, 591
Ṣūr-nāy, 178, 820
Susat-, 258
Ṣusuz, 315
Ṣusuz arıḳsuz ḳal-, 205
Ṣusuzlıḳ, 315
Ṣuvar-,105, 592
Ṣuya yaḳ-,
Sübḥān, 78, 92, 96, 107, 131, 142, 167, 186, 213, 253, 262, 289, 444, 450, 465, 489, 491, 500, 510, 549, 553, 559, 573, 585, 586, 588, 590, 592, 596, 645, 652, 676, 685, 687, 688, 696, 722, 736, 742, 747, 805, 836, 868, 870, 882
Süd, 407
Süd vir-, 444
Sühen it-, 118
Süleymān, 679, 686, 702, 705, 706, 711, 712, 714, 715, 718, 719, 720, 721, 722, 724, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 747, 748, 749, 752, 753, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766,767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774
Sülūk, 810
Ṣülüṣ, 693, 695
Sünnet, 199, 200
Süñük, 777, 861
Sür-, 104, 461, 665, 696, 841
Sürdür-, 153, 225
Süreyya, 824
Sürūr, 383
Süvāri, 482

Ş

Şabābet, 461
Şabābet arzusı ol-, 461
Şād, 76, 137, 174, 215, 220, 516, 585, 595, 614, 627, 641, 657, 681, 702, 710, 790, 795, 796, 857, 858
Şād eyle-,482
Şād it-, 329, 349, 354, 364, 496, 559, 591
Şād ol-, 75, 76, 78, 133, 145, 146, 212, 302, 314, 333, 334, 363, 369, 376, 399, 449, 475, 494, 496, 498, 519, 531,
Şādī, 596
Şādī bol-, 655
Şādī it-, 71
Şādī ol-, 892
Şāh, 63, 68, 71, 81, 84,110, 115, 120, 136, 143, 149, 165, 167, 170, 181, 183, 184, 187, 216, 221, 229, 230, 231, 245, 250, 251, 265, 268, 269, 270, 280, 281, 282, 284, 286, 287, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 333, 334, 338, 352, 369, 370, 373, 374, 375, 376, 378, 381, 382, 383, 384, 385, 387, 389, 391, 392, 394, 395, 404, 405, 413, 415, 416, 422, 425, 431, 437, 442, 443, 445, 447, 450, 454, 458, 460, 462, 463, 471, 477, 478, 482, 484, 486, 493, 494, 497, 501, 503, 504, 505, 508, 509, 513, 527, 528, 532, 534, 535, 538, 539, 543, 545, 549, 556, 560, 566, 567, 569, 577, 578, 579, 600, 613, 614, 615, 620, 625, 636, 640, 648, 649, 662, 663, 669, 673, 678, 679, 683, 685, 686, 687, 692, 697, 700, 707, 709, 715, 720, 723, 724, 727, 733, 735, 736, 739, 740, 741, 742, 745, 746, 748, 749, 751, 757, 760, 763, 764, 765, 766, 768, 770, 772, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 788, 789, 803, 806, 807, 809, 810, 818, 819, 820, 821, 824, 826, 837, 838, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 849, 851, 852, 854, 855, 856, 858, 860, 861, 862, 863, 864, 867, 873, 874, 875, 878, 886, 889, 890
Şāhā, 717
Şāh-ı ʿālem, 163, 438, 546, 547, 817
Şāh-ı aʿẓam, 300
Şāh-ı cihān, 176, 179, 200, 321, 467, 484, 804, 814
Şāh-ı Ekrem, 70, 393
Şāh-ı muḫtār, 437, 556
Şāh-ı Ẕü'l-menn, 283, 390, 399
Şāh-ı zamāne, 805
Şāhlıḳ, 686, 688, 762, 770, 773
Şāhs, 736, 748
Şaḳāvet, 93

Şākīr, 329
Şākird, 558, 628, 664, 669
Şām, 136, 142, 181, 182, 184, 200, 222, 232, 403, 524, 528
Şār, 225, 240, 411, 854, 868
Şaʿr, 667
Şarāb, 597, 860
Şarāb-dār, 281, 286
Şarḳ, 170, 478, 880
Şarṭ, 702
Şarṭ it-, 310
Şaş-, 264
Şāyed, 95
Şāẕ, 134
Şāẕ bul-, 56, 459
Şāẕ it-, 451, 569
Şāẕ ol-, 56, 77, 200, 212, 220, 238, 264, 265, 277, 335, 384, 385,386, 407, 500, 695
Şāẕ u cān, 500
Şāẕān, 207
Şāẕī ol-, 711
Şāẕumān, 368
Şāẕumānī, 673, 849, 864
Şebārūr, 134
Şecāʿat, 138, 349, 695, 751
Şecāʿat it-, 868
Şefāʿat eyle-, 360, 524, 525
Şefāʿat it-, 525
Şefīʿü'l-müẕnibīn, 68
Şefḳat, 195, 349, 360, 667, 735
Şefḳat it-, 236, 360, 740
Şefḳatlü, 785
Şeh, 79, 103, 114, 294, 305, 854, 855
Şehā, 844
Şehādet, 270, 275, 829
Şehādet it-, 578
Şehīd it-, 662, 709, 893
Şehīd ol-, 701
Şehir, 528, 842, 879
Şehr, 139, 155, 176, 209, 222, 232, 313, 320, 376, 385, 415, 451, 501, 504, 524, 529, 625, 656, 685, 711, 745, 807, 834, 541, 845, 853, 854, 875, 877, 878, 879, 880
Şehr-i Kenʿān, 320
Şehür, 842
Şehvet, 382, 588
Şeker, 817
Şem, 650
Şemʿūn, 243, 249, 348, 376, 628
Şemūyel, 681, 687
Şeniʿ, 788
Şeniʿ söz, 788
Şer eyle-, 111
Şerbet, 231
Şerh it-, 592
Şerʿ, 136
Şerʿī, 530, 636, 696, 785, 841, 857
Şerīʿat, 69, 107, 115, 386, 389, 540, 778
Şerīʿat gögi, 69
Şerīʿat ögret-, 655
Şerīf ol-, 828
Şerīk, 103, 524, 854, 889
Şerīk it-, 463
Şerʿ-i Yaʿḳūb, 530
Şerʿ-i Ẕekeriyyā, 785
Şerʿin sür-, 136
Şerr, 66, 159, 271, 461, 626, 888
Şeş-, 694
Şevket, 107, 136
Şeyṭān, 87, 88, 94, 95, 96, 106, 131, 152, 155, 160, 188, 190, 194, 223, 228, 236, 300, 356, 412, 464, 553, 582, 612, 667, 783, 821, 888
Şeyṭān-ı melʿūn, 88
Şikār it-, 108
Şikeste ol-, 470
Şimden girü, 261, 305, 353, 354, 623
Şimdi, 83, 101, 117, 118, 125, 127, 132, 146, 147, 165, 169, 186, 189, 191, 195, 200, 213, 227, 246, 248, 253, 254, 261, 266, 270, 293, 294, 297, 300, 301, 314, 316, 323, 327, 329, 339, 350, 384, 387, 391, 440, 455, 480, 498, 499, 509, 521, 529, 536, 540, 576, 585, 642, 708, 834, 882
Şimdiye dek, 365
Şiʿr, 77
Şirk getür-, 840
Şīt, 115, 680
Şol, 81, 90, 102, 109, 161, 163, 218, 252, 265, 290, 367, 382, 428, 462, 555, 617, 638, 672, 674, 715, 719, 759, 786, 792, 867, 884, 886, 892
Şol dem, 894
Şol sāʿat, 886
Şoloḳ, 73, 96, 98, 100, 103, 166, 180, 185, 190, 198, 211, 215, 221, 253, 262, 268, 301, 357, 365, 367, 375, 385, 386, 401, 407, 413, 418, 420, 429, 435, 438, 440, 445, 447, 454, 456, 468, 488, 489, 515, 526, 528, 555, 573, 585, 600, 604, 610, 613, 619, 653, 657, 674, 693, 695, 700,

731, 742, 773, 792, 808, 833, 835, 839, 843, 855, 856, 860, 883, 886, 888
Şoloḳ dem, 883, 884, 886
Şoloḳ sāʿat, 883, 888
Şuʿā, 819
Şuʿā ṣal-, 457
Şuʿayb, 234, 419, 421, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 430, 431, 432, 634, 635, 637, 638, 639, 640
Şu deñlü, 562
Şu resme, 145, 178, 179, 257, 380, 408, 439, 461, 501, 662, 700, 708, 814
Şular, 83, 104, 139, 154, 179, 182, 218, 223, 255, 274, 478, 484, 540, 575, 596, 653, 676, 677, 678, 690, 806, 828
Şūmlıḳ, 546, 556, 630
Şuña degin, 213, 232, 237, 390,
Şuña degüñ, 298
Şübbān, 303, 320, 332, 354, 379
Şükr, 108, 121, 199, 211, 220, 449, 531, 714, 716
Şükrāne, 368
Şükr eyle-, 220, 251, 449, 519, 520, 673
Şükr it-, 78, 83, 118, 199, 207, 306, 369, 422, 428, 443, 519, 526, 530, 563, 602, 658, 688, 819, 846
Şükr ḳıl-, 109, 209, 385, 424, 773
Şükr-i Ḫallāḳ ḳıl-, 108
Şükr-i niʿmet, 732, 733
Şükr-i Yezdān, 200
Şürūʿ it-, 77, 420, 436, 625, 690

T, Ṭ

Taʿaccüb, 222, 438
Taʿaccüb eyle-, 259, 261, 295, 375, 376, 384, 427, 430, 487, 619, 699, 727, 730, 741, 749, 823, 832, 851, 854, 860, 885
Taʿaccüb it-, 145, 197, 202, 254, 279, 375, 430, 435, 485, 526, 616, 618, 782, 823, 851, 859, 877
Taʿaccüb ḳıl-, 867
Taʿaddi it-, 812
Taʿalluḳ,
Taʿallül it-, 517
Taʿallüm it-, 462, 466
Ṭaʿām, 201, 204, 207, 251, 280, 283, 291, 296, 310, 314, 324, 336, 337, 338, 339, 363, 419, 422, 494, 507, 508, 546, 547, 618, 624, 649, 656, 665, 666, 707, 727, 728, 729, 730, 784, 785, 795, 811, 816, 846, 853, 877
Ṭaʿām bişür-, 795
Ṭaʿām ye-, 73, 336, 339, 418
Ṭāʿat, 85, 86, 115, 321, 711, 785
Ṭāʿat eyle-, 797
Ṭāʿat it-, 285, 291
Ṭāʿat ḳıl-, 94, 386
Ṭāʿat ḳıldır-, 541
Taʿbīr, 283, 292
Taʿbīr eyle-, 286
Taʿbīr it-, 283, 346
Taʿbīr ḳıl-, 236
Ṭab ḳıl-,75
Ṭabl, 371
Ṭabrın-,560
Tābūt, 679, 680, 681, 683, 688, 824, 863, 864
Tāc, 65, 96, 164, 760, 769
Taʿcīl, 194, 210, 759
Taʿcīl it-, 356, 552
Ṭaġ, 54, 84, 98, 113, 129, 130, 133, 144, 153, 182, 207, 215, 216, 221, 434, 530, 541, 542, 552, 557,580, 609, 610, 611, 692, 693, 705, 722, 793, 794, 795, 796, 811, 812, 814, 843
Ṭaġa çıḳ-, 191, 207
Ṭaġa çıḳar-, 193
Ṭaġ etekleri, 84
Ṭaġ u ṭaş, 706
Taġayyür, 809
Ṭaġıl-, 134, 816
Ṭaġıt-,173, 174, 538
Ṭaġla-, 73, 113, 196, 300, 352, 372, 654, 664, 705, 792
Ṭaġlaş-, 372
Taġyīr ol-, 149, 334
Taḥammül, 356, 692, 698
Taḥammül eyle-, 191, 203, 598, 622, 623, 657, 690, 698, 702
Taḥammül it-, 175, 231, 361, 600, 619, 620, 729, 763
Ṭahāret, 770
Ṭahāret ol-, 847
Taḥassür it-, 68, 117
Taḥayyür, 593, 693, 848
Taḥdīd, 478
Taḫıl, 307, 314, 324, 325
Taḥḳīḳ, 64, 93, 103, 115, 124, 164, 174, 245, 272, 403, 412, 435, 509, 554, 555, 564, 747, 802, 839, 844, 862, 863

Taḥmīd, 221
Taḥṣīl it-, 72
Taḥṣīl ḳıl-, 71
Taḥṣīl ḳıldır-, 73
Taḥsīn, 69, 871
Taḥsīn eyle-, 77
Taḫt, 162, 259, 276, 313, 373, 456, 598, 601, 733, 745, 755, 758, 760, 761, 766, 767, 768, 769, 770
Taḫta, 127, 566, 574
Taḫta bin-, , 313, 724, 731, 767
Taḫta binübeni otur-, 728
Taḫta çıḳ-, 768
Taḫta otur-, 161, 372, 771, 772
Taḫt düz-,723
Taḫt-ı aʿlā̱, 767
Taḫt-ı eflāk, 737
Taḫtın urun-, 760
Taḫtına bin-, 724
Taḫtından aşıl-, 456
Taḫtını ḳur-, 483
Taḫt itdür-, 171
Taḫt ḳıl-, 767
Taḫt u tāc, 164
Taḫt urul-, 161
Taḫt üzre ir-, 94
Taḥvīl ol-, 150
Ṭāḳat, 322, 348, 383, 418, 715
Taḳdīr, 90, 394
Taḳdīr eyle-, 413
Taḳdīr-i Bārī, 431
Taḳdīr it-, 288, 393
Taḳı, 881
Taḳī, 785
Taḳrīr, 293, 432, 598
Taḳrīr eyle-, 396, 493
Taḳrīrini eyle-, 430
Taḳṣīr, 193
Taḳṣīr ol-, 481
Taḳṣīrlıḳ it-, 195
Taḳvā, 323
Taḳvā̱, 647, 678
Taḳyānūs, 846, 847, 848, 854
Taḳyānūs-ı cebbār, 847, 848, 854
Taḳyānūs-ı güm-rāh, 851
Ṭalāḳ vir-, 211, 700
Ṭalaman eyle-,65
Ṭalbın-, 805
Ṭaleb, 102
Ṭaleb eyle-, 510, 875
Ṭaleb it-,685, 743, 817
Ṭaleb ḳıl-, 101, 208, 357, 596
Ṭāliʿ, 391, 632
Ṭālib, 439, 693
Ṭālib ol-,63, 239
Ṭāliḥ,564
Taʿlīm, 160, 490
Taʿlīm eyle-, 557
Taʿlīm it-, 133, 198, 212, 219, 291, 235, 468, 522, 620
Ṭālūt, 536, 685, 686, 687, 688, 689, 691, 692, 693, 694, 695, 696
Tamām, 507, 508
Tamām eyle-,126, 216, 424
Tamām it-,
Tamām ol-, 261, 291, 388, 431, 492
Tamāmet, 103, 115, 116, 117, 118, 123, 127, 137, 154, 160, 165, 178, 216, 219, 274, 281, 307, 341, 377, 418, 434, 483, 487, 502, 503, 516, 518, 524, 537, 787
Ṭāmiʿ, 207
Ṭāmiʿ ol-, 248
Ṭammāʿ it-, 735
Ṭamu, 224, 586, 783, 789, 790, 791, 792, 793, 794
Ṭamulıḳ, 783
Ṭamulıḳ eyle-, 783
Ṭañ, 444
Ṭaña, 699
Ṭaña ḳal-, 140, 148, 251, 261, 278, 303, 330, 369, 384, 406, 430, 754
Ṭaña ḳıl-, 146
Ṭaʿn it-, 278
Ṭanış-, 849
Ṭañla, 815
Ṭañla-, 424, 426
Ṭañlacaḳ, 893
Ṭanuḳ, 156, 300
Ṭanuḳ göster-, 265
Ṭanuḳ ol-, 621
Ṭanuḳlıḳ vir-, 351, 842
Ṭap-116, 142, 150, 151, 152, 158, 159, 166, 214, 284, 285, 524, 526,
Ṭapıcı, 564
Ṭapu, 80, 110, 117, 506, 526, 528, 591, 788
Ṭapu eyle-,116
Tapu it-, 460
Ṭapu ḳıl-, 149
Ṭar eyle-, 434
Ṭarāb eyle-, 102
Ṭaraf, 554
Tareḫ bin Azer, 825
Taʿrīf it-, 72
Ṭarīḳ, 571, 642

Ṭarīḳat, 475
Ṭarīḳat ol-, 540
Taʿrīż, 477
Ṭarla, 429
Taṣdīḳ, 64, 103, 164, 174, 614, 763, 802, 839, 844
Taṣdīḳ eyle-, 463, 587
Taṣdīḳ it-, 139, 245, 500, 554, 555, 862, 870
Ṭaş, 100, 116, 140, 153, 211, 214, 215, 243, 255, 348, 374, 375, 376, 418, 547, 548, 560, 618, 619, 639, 661, 681, 693, 695, 713, 726, 821, 822, 823
Ṭaşı at-, 376
Ṭaşı ṭut-, 376
Ṭaş ol-, 100
Ṭaşra, 101, 148, 154, 163, 236, 298, 602, 622, 652, 779, 791, 815, 848, 856, 879
Ṭaşra at-, 539
Ṭaşra bıraḳ-, 652
Ṭaşra çıḳ-, 163, 266, 276, 286, 311, 346, 410, 695, 815
Ṭaşra düş-, 276
Ṭaşra gel-, 278
Taṭhīr eyle-, 605
Taʿṭīl it-, 73
Ṭavāf it-, 216, 219
Tavan, 131
Ṭavar, 139, 141, 303, 325, 331, 332, 335, 377, 417, 431, 432, 473, 511, 512, 548, 640, 658, 661
Ṭavarlu, 235
Ṭavīl,
Ṭāvūs, 94, 95, 98, 221, 758
Tavżīḥ, 883
Tavżīḥ it-, 873
Ṭaya, 405, 406
Ṭayaḳ, 415
Ṭayan-, 611
Ṭaye, 801
Ṭayıʿ, 223
Ṭāyife, 87
Ṭaylıḳ, 309
Taylu, 767
Tażarruʿ eyle-, 436
Tażarruʿ it-, 619, 842, 863, 864
Taʿẕīb, 240, 466, 802
Taʿẓīm, 338, 747
Taʿẓīm it-, 124, 490, 716
Teʿālā’llāh, 303
Tebāh, 577
Tebāh it-, 352, 398
Tebāh ol-, 577
Tebār, 716
Tebdīl, 150, 181, 210, 759, 852
Tebdīl it-, 883
Teberrük, 752
Tebn, 308
Tecdīd, 221
Tecdīd it-, 866
Tecemmül, 361, 692
Tedbīr, 387, 393, 605, 634, 809, 834
Tedbīr eyle-, 481
Tedbīr it-, 165, 236, 346, 394, 479
Tedebbür, 678
Teʾellüm, 850
Teʾellüm it-, 855
Teʾennī, 356
Tefaḥḥuş, 591
Tefekkür, 593, 678
Tefekkür it-, 677
Teferrüc, 238, 359
Teferrüc eyle-, 239, 849
Teferrüc it-, 257, 401, 411
Tefkīr, 874
Tefsīr, 236, 598, 634
Tefsīr it-, 486
Teftīş, 413
Teftīş it-, 685
Teʾḫīr, 193, 379
Teʾḫīr it-, 283, 379
Tehlīl it-, 221
Tekebbürlük, 611
Tekebbürlük it-, 588
Tekellüm it-, 850, 885
Tekye it-, 774
Tekyelen-, 437
Tekẕīb, 802
Tekẕīb eyle-, 309, 466
Tekẕīb it-, 249
Telbīs, 88, 750, 761
Telḳīn ḳıl-, 465
Temeccüd ol-, 873
Temennī, 214
Temīn it-, 96
Temiz eyle-, 462
Temkīn vir-, 276
Temr, 69
Ten, 114, 539, 664, 700
Tenāsül ol-, 107
Tenbīh, 476
Teng, 75
Teng it-, 462

Tengri, 77, 103, 115, 117, 124, 126, 131, 134, 137, 138, 145, 149, 151, 152, 153, 158, 159, 164, 168, 170, 173 187, 189, 192, 195, 197, 198, 199, 202, 208, 209, 214, 219, 224, 230, 231, 232, 260, 266, 283, 285, 288, 289, 290, 302, 317, 333, 335, 349, 351, 353, 358, 378, 379, 382, 398, 437, 445, 450, 452, 456, 457, 464, 471, 472, 475, 485, 490, 499, 501, 507, 509, 514, 515, 516, 521, 523, 524, 540, 546, 550, 553, 557, 560, 561, 562, 570, 574, 592, 596, 599, 609, 611, 616, 620, 621, 644, 651, 652, 659, 660, 676, 682, 690, 698, 710, 725, 736, 738, 748, 763, 788, 817, 828, 830, 853, 871, 887
Tengrilıḳ, 104, 149, 154, 164, 179, 776
Tengrim, 466
Tengrü, 138, 163, 170, 225
Tenhā, 885
Tennūr, 127
Ten vir-, 197
Teraḥḥum, 602
Teraḥḥum eyle-, 496
Teraḥḥum it-, 570
Teraḳḳī it-, 291
Terāżī, 425
Tercümān, 564
Tereddüd, 563
Terk ḳıl-, 88
Tersā, 888
Tesbīḥ, 117, 118, 649, 650, 651, 652, 662
Tesbīḥ-i Ḫālıḳ,
Tesbīḥ it-, 55, 86, 119, 648, 706, 709
Tesbīḥ oḳu-, 580, 607
Tesellī eyle-, 74
Tesellī it-, 185, 422
Tesellī ol-, 162
Teʾşīr ḳıl-, 479
Teslīm, 204, 557, 747
Teslīm it-, 235, 246, 753
Teşerrüb it-, 690
Teşvīş, 76, 436, 480, 554, 601, 630, 668, 683, 720, 735, 755, 799, 827, 888
Teşvīş çek-, 565
Teşvīş düş-, 494
Teşvīş eyle-, 504
Teşvīş ir-, 546
Teşvīş it-, 399, 562
Teşvīş ye-, 261
Teşvīşine düş-, 480
Tevāb, 390
Tevaḳḳuʿ it-, 808
Tevārīḫ, 804
Tevārüş, , 680, 681
Tevāżżuʿ, 222
Tevażżuʿ eyle-, 611
Tevażżuʿ it-, 357
Tevbe, 93, 272, 458, 575, 599, 649, 652, 731, 869, 87
Tevbe eyle-, 609
Tevbe it-, 63, 70, 93, 107, 237, 272, 361, 378, 486, 574, 602, 607, 613, 716, 861, 879
Tevbe ḳıl-, 78, 529, 601
Teveccüh it-, 214, 530
Teveccüh ḳıl-, 575
Tevek, 860
Tevekkül it-, 400
Tevellüd, 884
Tevfīḳ, 115, 139, 463, 564, 614, 863
Tevfīḳ iriş-, 93
Tevfīḳ vir-, 403
Teʾvīl, 282
Teʾvīl-i iʿlām, 292
Tevrāt, 681
Tevrīt oḳu-, 556
Tevrīt, 530, 539, 542, 556, 594, 595, 634, 682, 746, 769, 778, 798, 800, 857, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 879, 889
Tevvāb, 63
Tezekkür it-, 373
Tezevvüc it-, 674
Ṭılısım, 770
Ṭılısm it-, 767
Ṭılısm, 767
Ṭılsım, 724
Ṭīn, 87
Tīz ol-, 806
Tīz ṭur-, 200
Tīz yetür-, 303
Tīzcek, 434
Tīzcek git-, 325
Ṭoġ-, 143, 144, 149, 549, 883, 889
Ṭoġar, 396
Ṭoġrı, 138, 152, 157, 421
Ṭoġrı di-, 250
Ṭoġru, 269, 275, 451, 574, 578, 637, 703, 711, 737
Ṭoġru söz acı ol-, 737
Ṭoġru yol, 466, 472, 495, 841
Ṭoġur-, 202, 203, 398, 433
Ṭoḳ, 145
Ṭoḳın-, 487, 822
Ṭoḳsan, 395

Ṭoḳun-, 172, 421, 424
Ṭoḳuz, 377, 378
Ṭol-, 60, 99, 115, 133, 136, 249, 253, 281, 308, 318, 383, 386, 387, 501, 553, 554, 602, 632, 642, 653, 653, 664, 728, 790
Ṭolan-, 149, 429, 810
Ṭoldır-, 307
Ṭoldur-, 156, 586, 735
Ṭolı, 400
Ṭolın-, 516
Ṭolu ol-, 502, 508
Ṭolu, 78, 377, 442, 583, 585, 729, 846
Ṭon, 188, 266, 280, 303, 306, 324, 359, 363, 367, 368, 369, 411, 415, 451, 511, 539, 544, 549, 605, 728, 753, 764, 769, 881
Ṭon it-, 106
Ṭonat-, 254
Ṭoñuz,
Top, 257
Ṭop, 854
Top oyna-, 257
Ṭop ur-, 849
Ṭopraḳ, 87, 88, 523, 560, 823, 824
Ṭopṭolu ol-, 572
Ṭopṭolu, 160, 228, 508, 555
Ṭoy-, 231, 315
Ṭoyla-, 340, 422
Ṭoyur-, 340, 422, 656
Töhmet, 223
Töhmet it-, 555
Töhmet ol-, 106
Töre, 597
Ṭūfān, 136, 213, 500, 501
Ṭuġyān, 441, 626
Ṭuġyān it-, 882
Ṭuġyān ḳıl-, 450
Ṭūl, 729
Ṭūl u ʿarż, 728
Ṭur, 210
Ṭūr, 530, 550, 551, 552, 555, 557, 564, 605
Ṭur-,96, 121, 177, 182, 187, 199, 209, 215, 221, 248, 256, 336, 348, 349, 420, 428, 435, 465, 709
Tura, 178
Turāb, 87, 89, 869
Ṭurġur-, 573
Ṭūr-ı Sînā, 215
Ṭurıgel-, 418
Turunç, 276
Tutun, 726
Ṭuy-, 532
Ṭuyul-, 383
Ṭuyur-, 131, 215
Tuyur-,
Ṭuyūr, 819
Tübbaʿ, 876, 877, 880
Türāb, 82
Türet-, 474
Türkistān, 135, 719
Tütün, 89
Tüvān, 418

U, Ū, Ʊ

Ucuzlıḳ, 293
Uç, 494
Uçḳur, 264
Uçmaġ, 85, 94
Uġırluġ, 365
Uġra-, 252
Uġrat-, 120, 137, 227, 689
Uġrı, 343, 345, 355, 356
Uġrı diyü, 355
Uġrı kişi, 342
Uġrılıḳ, 342
Uġrula-, 345
Uġrulayın, 94
Uġurla-, 640
Uḫt, 110
Uḫṭūb, 838
ʿUḳbā, 76, 157, 261, 359, 381, 459, 613, 633, 677, 769, 794, 802
ʿUḳbat, 75
ʿUḳde, 410
ʿUḳde’, 442
ʿUḳdeyi şeş-, 410
ʿUḳūl, 64
Ūlā, 713
Ulaḳ, 263
Ulam, 870
Ulaşdur-, 175
Ulı, 105, 400, 780
ʿUliyā, 70
Ulu, 134, 137, 146, 147, 155, 157, 161, 167, 170, 172, 173, 233, 243, 261, 302, 303, 345, 370, 403, 420, 426, 438, 440, 442, 451, 455, 460, 461, 468, 488, 512, 525, 527, 532, 540, 543, 614, 750, 791, 803
Ulu ad, 763
Ulu genc, 313

Ulu ḳardaş, 570
Ulu ol-, 559, 572
Ulu suç eyle-, 529
Ulula-, 130
Ulular, 143, 374, 397, 534
Ululardan ḳıl-, 528
Ululıḳ, 246, 748
Ululuḳ, 565, 567
Um-, 333, 344, 354, 643
Umagel-, 230
ʿUmmāl, 247
Umu, 470
Umūm, 200
Umūr, 115
Umūr-ı dīn, 115
Un, 105, 846
Un eyle-, 105
Ur-, 81,173, 176, 177, 178, 180, 195, 198, 206, 229, 241, 252, 253, 263, 348, 362, 409, 440, 444, 515, 520, 522, 547, 548, 566, 568, 570, 576, 630, 669, 671, 695, 753, 786, 793, 814, 850, 851, 859, 861
Urġan, 481
Uriyā, 699, 700, 701, 709
Urul-, 161
Urun-, 760
Uruş-, 693
ʿUryān, 97, 809, 812
Uṣan-, 573, 844
Uṣañ ol-, 194
Uṣṣı, 792
Uṣṣı git-, 610, 612
Uṣūl, 460
Uş, , 219, 243, 250, 253, 258, 290, 307, 345, 506, 533, 715
Uş-, 96
Uşaġı irisi, 518
Uşāḳ, 324, 518
Uşat-, 223
Uşbu, , 113, 252
Uṭ, 224
Ut-, 488, 801
Utan-, 138
Uyḳu içinde, 826
ʿUyūb, 592
Uz, , 82
Uz gör-, 566
ʿUzlet it-, 880
Uzunı, 758

Ü, ʿÜ

Ücrete dut-, 423
Üleşdür-, 220, 296
Ümīẕ, 185, 198, 207, 256, 354, 358, 360, 423, 499, 514, 530, 615, 707, 850
Ümīẕ dut-, 194, 492, 523
Ümīẕ kes-, 354
Ümīẕ vir-, 362
Ümm, 781
Ümmet, 68, 119, 200, 564, 565, 613, 629, 686
Ün, 198, 219, 232, 465, 607, 706, 793, 826, 870
Ün gel-, 542
Ün işit-, 198, 264
Ün it-, 560, 571
Ün ṭokın-, 435
Ün vir-, 106
Ünṣā, 798
Ür-, 196, 850
Üret-, 105, 812
Üstād, 490, 808
Üş, 189, 245, 560, 730, 777
Üş-, 134, 151, 177, 332, 365, 454, 664, 669, 828, 887
Üşde, 80, 252, 333, 655, 694, 731
Üşen-, 134, 181, 239, 249, 345, 467, 541, 663
Üşendür-, 182, 190, 305, 498, 599, 847
Üşte, 123, 143, 392, 460, 539, 790
Üşür-, 669
Üvez, 176, 177, 178
Üvez üş-, 177
Üvür-, 54, 893
Üyez, 178, 180
Üz-, 130
Üzen-, 567
Üzet-, 840
ʿÜzeyr, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867
Üzüm, 860

V

Vaʿaẕ, 616
Vaʿaẕ it-, 775
Vācib, 65, 190
Vaʿd, 132, 567
Vaʿde, 430, 431, 482, 556, 557, 597
Vaʿde eyle-, 776
Vaʿde ir-, 815

Vaʿde it-, 331, 538, 551, 557, 819
Vāhib, 63
Vāhim, 288
Vaḥş u ṭuyūr, 706, 737
Vaḥy, 150
Vaḥy eyle-, 436, 510, 513
Vaḥyet-, 547
Vāḳıʿa ol-, 184
Vāḳıʿ ol-, 76, 185, 301, 360, 493, 555, 622, 720
Vaḳit, 112, 127, 199, 200, 410, 739
Vāḳiʿ, 196
Vāḳiʿ ol, 293
Vaḳt, 156, 167, 203, 214, 226, 246, 265, 290, 306, 320, 328, 359, 369, 373, 378, 379, 389, 411, 423, 437, 440, 467, 479, 480, 485, 523, 575, 610, 633, 643, 668, 676, 683, 698, 699, 707, 724, 801, 802, 816, 839, 865, 874, 875, 878, 885
Vaḳtihā, 146
Vaḳtin, 127, 358
Vālideyn, 786, 788
Vallāh, 53, 63, 69, 94, 113, 125, 190, 199, 203, 225, 228, 263, 284, 331, 359, 375, 394, 402, 437, 439, 457, 535, 578, 614, 669, 670, 687, 697, 700, 715, 720, 745, 785, 791, 827, 855, 862, 865, 870, 871, 883
Var, 155, 172, 204, 215, 239, 315, 336, 363, 510, 623
Var-, 97, 104, 121, 124, 126, 137, 141, 144, 145, 146, 147, 155, 156, 159, 168, 174, 177, 180, 198, 200, 203, 204, 208, 209, 213, 214, 215, 216, 223, 244, 247, 297, 298, 302, 316, 329, 331, 332, 339, 341, 342, 343, 347, 354 355, 357, 363, 380, 382, 394, 434, 451, 493, 501, 504, 506, 508, 524, 530, 531, 534, 536, 537, 545, 552, 555, 561, 621, 625, 692, 709
Varadur-, 130
Vaṣf, 329, 656, 757, 790
Vaṣf eyle-, 496, 595
Vaṣf it-, 758, 789
Vaṣfa gel-, 188
Vaṣfa gelmez, 324
Vaṣf-ı ḥāl, 71
Vāṣıl, 618, 681
Vaṣiyyet, 817, 834
Vaṭan ol-, 224
Vaʿẕ, 599, 600, 789
Vaʿẓ it-, 598
Vaẓīfe, 462
Vazʿ it-, 66
Vecd, 763
Vech, 146, 240, 393, 396, 403, 418, 427, 487, 588, 592, 868
Vefā, 272, 274, 275
Vefā eyle-, 275
Vefāt, 114
Vefāt it-, 119, 136, 796, 875
Vehhābü'l-ʿaṭā, 206, 215
Vehn-i ādem, 503
Velī, 53, 64, 88, 89, 93, 95 103, 119, 128, 136, 145, 151, 157, 161, 181, 193, 224, 230, 231, 234, 237, 249, 254, 257, 280, 290, 295, 296, 297, 318, 343, 350, 370, 372, 380, 396, 404, 428, 475, 489, 516, 548, 562, 590, 593, 595, 612, 625, 662, 668, 669, 777, 783, 787,788, 791, 800, 815, 847, 853, 859, 875, 882, 890, 891, 893
Velīkin, 55, 90, 92, 93, 110, 113, 115, 118, 119, 138, 150, 156, 170, 194, 210, 231, 234, 238, 239, 242, 243, 245, 249, 263, 272, 281, 285, 289, 291, 296, 302, 304, 317, 339, 345, 349, 365, 366, 381, 388, 404, 425, 433, 441, 460, 465, 474, 501, 517, 523, 525, 526, 541, 553, 554, 561, 574, 577, 584, 589, 590, 591, 611, 640, 666, 673, 681, 687, 709, 748, 751, 762, 764, 774, 790, 793, 801, 804, 827, 838, 844, 852, 856, 862, 867, 871, 872, 873
Vesvese it-, 553
Veyāḫūz, 156
Veyl, 486
Vezin, 375
Vezīr, 164, 171, 295, 305, 459, 464, 467, 483, 716, 734, 746, 759
Vezīr eyle-, 442
Vezn, 823
Vezn eyle-, 823
Viḳāye, 72
Vilāyet, 376, 404, 422, 773, 844
Virān, 204
Vīrān ḳıl-, 500
Vīrān ol-, 501
Viribi-, 66, 84, 87, 114, 116, 122, 135, 136, 139, 153, 168, 174, 175, 176, 186, 222, 229, 253, 301, 302, 303, 317, 321, 335, 350, 357, 367, 368, 369, 404, 450, 457, 458, 500, 503, 504, 505, 507, 539, 547, 549, 635, 640, 641, 642, 643, 646, 658, 678, 701, 709, 725, 752, 756, 764, 792, 803, 844, 851, 852, 853, 854, 866, 877, 879, 894
Viribinil-, 320

Vużū it-, 770
Vücūd, 64, 65, 122, 162, 244, 352, 873
Vücūda gel-, 65, 71, 110
Vücūda getür-, 185, 337, 502, 779, 782, 788
Vüzerā, 162, 164

Y

Yabān, 704
Yābāna git-, 455
Yābāna ṣal-, 197, 346
Yābāna ṣat-, 296
Yābāna var-, 204
Yabāne, 308
Yābāne at-, 250
Yābānlara at-, 375
Yab yab gel-, 552
Yād, 242, 254, 284, 475, 592, 614, 634, 641, 659, 681, 739, 747, 763, 790, 791, 792, 793, 796, 826, 837
Yād eyle-, 78, 232, 369, 786
Yād iḳlīm, 284
Yād il, 252
Yād it-, 76, 145, 350, 407, 443, 514, 598, 698, 857
Yād ol-, 863
Yāfeṣ, 134, 135, 804, 812
Yaġmur, 87, 89, 128, 503, 843, 845
Yaġmur ol-, 501
Yaġmur yaġ-, 433
Yaḫın, 852
Yahūdī, 862, 863, 868
Yāḫūẕ, 268, 269, 752
Yaḫūẕ, 86, 223, 236, 241, 246, 284, 298, 299, 328, 360, 394, 440, 520, 590, 720, 744, 781, 820, 891, 893
Yaḥyā, 52, 778, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796
Yaḳa, 64, 792, 892
Yaḳasın çāk it-, 64
Yaḳasına yapış-, 892
Yaḳın gel-, 369, 440, 542
Yaḳın ḳıl-, 837
Yaḳın ol-, 124, 397, 416, 429, 500, 569, 745, 773
Yaḳīn, 829
Yaḳīn eyle-, 170
Yaḳīnī, 189
Yaḳīn ol-, 111, 395
Yaʿḳūb, 186, 187, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 245, 246, 247, 248, 284, 289, 313, 315, 316, 317, 320, 329, 330, 331, 332, 350, 351, 354, 355, 357, 364, 366, 367, 371, 372, 373, 374, 375, 377, 378, 379, 628, 679, 681, 687, 697, 871
Yaʿḳūb-ı nebī, 353
Yaʿḳūb ibn-i İsḥāḳ, 374
Yaʿḳūbiyye, 873
Yāḳūt, 409, 758, 822
Yala-, 815
Yalan, 174, 269, 270, 274, 331, 486, 769, 840, 855
Yalan söyle-, 274, 343, 555
Yalañuz, 120, 233, 281, 354, 357, 411, 461, 478, 489, 703, 730
Yalıñ, 622
Yalıncaḳ, 104, 509, 699, 708
Yaluñuz, 168, 326, 449
Yaluñuz ḳal-, 337
Yalvar-, 206, 216, 238, 242, 314, 343, 345, 357, 359, 360, 361, 446, 498, 501, 504, 506, 508, 557, 654, 777, 844
Yaman, 128, 485, 792
Yaña, 883
Yaña ol-, 405
Yandır-, 162
Yañıl-, 378, 421
Yanına geçür-, 421
Yañlış, 332
Yañul-, 324
Yapış-, 263, 266, 267, 269, 272, 409, 566, 568, 794,
Yapraḳ, 101, 437
Yapuvir-, 806
Yār, 83, 91, 95, 111, 139, 141, 161, 174, 182, 192, 194, 201, 206, 221, 222, 235, 237, 238, 248, 255, 260, 264, 267, 273, 274, 275, 281, 285, 286, 287, 293, 301, 310, 315, 316, 319, 328, 329, 338, 350, 352, 353, 356, 360, 361, 362, 370, 378, 380, 392, 395, 396, 410, 411, 412, 417, 419, 427, 434, 436, 438, 440, 446, 448, 449, 451, 452, 456, 457, 461, 462, 467, 469, 470, 474, 482, 485, 487, 489, 519, 520, 523, 524, 529, 533, 534, 535, 536, 540, 543, 544, 547, 550, 553, 556, 558, 565, 568, 577, 579, 583, 589, 596, 600, 603, 604, 605, 606, 611, 612, 624, 625, 626, 630, 631, 634, 636, 640, 642, 643, 644, 649, 653, 655, 662, 663, 667, 670, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 686, 687,

691, 697, 708, 709, 716, 721, 726, 730, 734, 737, 752, 753, 755, 756, 757, 764, 765, 767, 779, 780, 782, 783, 784, 791, 796, 799, 800, 802, 809, 813, 816, 818, 825, 827, 831, 832, 834, 836, 838, 844, 845, 847, 848, 850, 852, 854, 855, 865, 866, 868, 869, 870, 871, 872, 876, 879, 880, 891, 894
Yar-, 773, 874
Yār eyle-, 122
Yār ol-, 115
Yaradan, 337
Yaradut-, 776
Yaraġ, 121, 347, 51
Yaraġa bin-, 892
Yarağın it-, 367, 432
Yaraġ it-, 170, 316, 510, 532, 689, 757
Yaraḳ, 428, 694
Yaraḳ eyle-, 757
Yaraḳla-, 175, 415
Yaralu it-, 172
Yaramaz, 149, 157, 661, 831, 848
Yaramaz iş, 632
Yārān, 274
Yārān ḳıl-, 488
Yaraş-, 611
Yāren, 76
Yarıḳ, 177
Yarıl-, 264, 779
Yarım, 772, 853
Yarın, 311, 358, 459, 463, 576, 613, 794, 802
Yarındası, 324, 373
Yarış, 245
Yārī, 407, 457, 516, 525, 705
Yārī ḳıl-, 152, 245, 260, 326, 397, 418, 641, 837
Yarlıġa-, 708
Yarlıġan-, 219
Yas, 868
Yasaġ, 223
Yasaġ it-, 176
Yasduḳ, 788
Yastuḳ, 795
Yaş, 99, 145, 171, 185, 341, 378, 781, 838
Yaş aḳ-, 253
Yaşa ir-, 118
Yaşar-, 883
Yaşın dök-, 337
Yaşına ir-, 410
Yaşını aḳıt-, 322
Yat, 511
Yatup uyu-, 826
Yava-, 498
Yavaşlıḳ, 442
Yavu ḳıl-, 437, 600
Yavu var-, 216, 355
Yavuz, 63, 529, 630, 886
Yavuz aʿmāl, 576
Yavuz duʿā di-, 346
Yavuz endīşe it-, 267
Yavuz eyle-, 568
Yavuz fikri ye-, 227
Yavuz fiʿl, 587
Yavuz fiʿil it-, 863
Yavuz iş, 63, 222, 267, 413, 441, 458, 567, 599, 667, 764, 886
Yavuz iş eyle-, 269
Yavuz işe yelten-, 441
Yavuz it-, 94, 446, 792
Yavuz niyyet, , 831
Yavuz ol-,479, 511, 553, 554, 792, 797, 828
Yavuz söz, 156, 193
Yavuzlıḳ, 201, 319, 347, 645, 894
Yavuzlıḳ eyle-, 319
Yavuzlıḳ it-, 236, 318, 445
Yavuzluḳ, 93, 302
Yaya, 517
Yaya ol-, 483
Yayaḳ, 415
Yayaḳ ol-, 370
Yaz-, 116, 187, 259, 355, 356, 357, 747, 749, 752, 762, 763, 770, 800, 829, 866, 867
Yazdır-, 259
Yazduḳ, 763
Yazı, 533, 545, 575, 576, 747, 771, 791, 793, 796, 844, 883
Yazıl-, 565, 748, 750
Yazılar, 573
Yazılı, 747
Yazıya çıḳar-, 576
Yazıya düş-, 416
Yazlu, 714
Yazu, , 113
Yaz u ḳış, 173, 226
Yeg, 285, 606, 658, 828, 882
Yegāne, 71, 233, 778
Yeg idi cevr, 514
Yeg ol-, 878
Yeg sev-, 321
Yehūd, 242, 427, 542

Yehūdā, 242, 327, 328, 334, 347, 348, 349, 357, 363, 364, 366, 367, 376, 396, 428, 675, 686
Yel, 135, 139, 166, 364, 365, 433, 504, 517, 653, 723, 732, 738, 749, 852
Yel çıḳ-, 253
Yel es-, 166
Yelten-, 441
Yemen, 532, 534, 636, 656, 841, 876
Yemenī, 451
Yemīn, 332, 675
Yemīn it-, 775, 777
Yemliḫā, 853, 854, 855, 856
Yeñ-, 317, 357, 429, 569
Yeʾcūc, 811, 812
Yeʾcūc u Mecūc, 815
Yesaʿ, 838
Yet-, 243, 308, 316, 333
Yetecekce, 820
Yetiş-, 218
Yetür-, 193, 199, 204, 245, 297, 325, 328, 335, 337, 363, 367, 375, 376, 381, 382, 399, 401, 404, 405, 407, 415, 426, 430, 453, 504, 518, 541, 548, 582,
Yezdān, 83, 457, 519
Yıġ-, 96, 227
Yıḳındu, 624
Yıl-, 346
Yıl, 54, 72, 80, 87, 92, 98, 105, 106, 107, 114, 115, 116, 117, 123, 126, 137, 139, 142, 143, 144, 145, 148, 151, 153, 154, 209, 216, 222, 225, 232, 256, 258, 259, 287, 288, 289, 291, 293, 294, 297, 307, 308, 309, 310, 315, 316, 329, 353, 365, 377, 380, 388, 395, 396, 403, 424, 430, 431, 432, 455, 458, 498, 505, 524, 534, 537, 547, 548, 627, 633, 638, 641, 649, 655, 662, 664, 668, 670, 675, 684, 698, 706, 712, 769, 774, 779, 796, 805, 819, 840, 844, 848, 852, 868, 869, 874, 893
Yılan, 95, 98, 131, 133, 438, 834, 835
Yılan ol-, 440
Yılduz, 69, 149, 236
Yırtduḳ, 271
Yırtuḳ, 271
Yid-, 252, 316, 753
Yig ol-, 405
Yigid, 196
Yigin, 722
Yigit, 96, 181, 186, 189, 217, 261, 278, 281, 287, 292, 293, 294, 295, 296, 333, 337, 338, 340, 370, 375, 397, 411, 423, 448, 449, 461, 507, 509, 580, 582, 583, 654, 800, 817, 834, 835, 836, 850, 855, 862, 866, 878, 879, 881
Yigit ḳıl-, 458
Yigrek, 86, 845
Yimiş, 223, 802, 860
Yir, 65, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 92, 97, 100, 101, 105, 112, 118, 119, 128, 133, 135, 141, 153, 154, 158, 161, 166, 170, 171, 177, 186, 205, 206, 207, 209, 211, 212, 213, 218, 221, 240, 264, 284, 290, 300, 301, 305, 318, 331, 344, 347, 365, 373, 377, 382, 387, 388, 397, 415, 416, 433, 440, 452, 473, 474, 476, 481, 488, 502, 503, 510, 521, 524, 526, 533, 534, 539, 542, 545, 548, 550, 557, 576, 577, 586, 597, 600, 601, 602, 603, 609, 610, 617, 620, 622, 627, 648, 651, 665, 669, 671, 672, 674, 676, 677, 678, 707, 709, 720, 722, 725, 733, 734, 735, 744, 746, 751, 755, 759, 772, 773, 782, 796, 808, 811, 818, 824, 843, 848, 857, 861, 873, 891, 893, 895
Yir dut-, 377
Yir it-, 236
Yirde, 740
Yirde ifsād it-, 497
Yirde ḳal-, 416
Yire düş-, 695, 887
Yire geçür-, 65
Yire in-, 172
Yire ḳo-, 195
Yire ḳoy-, 604
Yire şaç-, 811
Yire şal-, 456, 469, 487, 488
Yire ur-, 565, 574, 610, 671, 742
Yire var-, 880
Yire yüz tebsi it-, 605
Yiri ḳaz-, 735
Yiri sür-, 592
Yirin-, 273
Yirinde ḳıl-, 346
Yirinde ṭur-, 430
Yirine gel-, 430
Yirine getür-, 218, 428, 439, 451, 489, 530, 536
Yiriş-, 772
Yirlü yirine var-, 214
Yir ü gök, 84, 283, 849
Yirüñ yüzi, 84, 502, 746, 826
Yirüñ yüzin, 487
Yirüñ yüzü, 88, 719, 737, 813
Yirüñ yüzünde, 206
Yiryüzi, 83, 89, 191, 676, 719, 805, 820

Yiryüzin, 735
Yiryüzü, 84, 126, 721, 727, 745, 831
Yiryüzün, 813
Yit-, 566
Yitür-, 169, 302
Yiyecek, 666
Yiyesi, 206
Yiyesin al-, 429
Yiyle-, 240
Yoġ it-, 555
Yoḫsul, 717
Yoḳla-, 744
Yoḳsul, 66, 220, 656, 689, 717, 718, 731, 874
Yola çıḳ-, 364
Yola revān ol-, 184
Yolcı, 223
Yoldaş, 338, 361, 442, 833
Yollarını bağla-, 537
Yoluñ tozı, 211
Yoluña cān vir-, 70
Yol vir-, 416, 485
Yonul-, 853
Yoz iş, 175
Yönel-, 148
Yöre, 377
Yören-, 394
Yu-, 212, 400, 539, 649, 699
Yufḳal-, 815
Yuḳaru, 232
Yummak, 443
Yumruḳ, 412, 444
Yumşa-, 239
Yunan, 804
Yund, 818
Yūnus, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655
Yurd, 84
Yūsuf, 54, 80, 186, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 277, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 298, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 322, 323, 324, 325, 327, 328, 329, 330, 333, 334, 335, 336, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 472, 564, 700
Yūşaʿ, 536, 618, 619, 627, 628, 629, 631, 633
Yuvun, 694
Yuy-, 102, 109, 186, 211, 425, 453, 544, 605
Yuyun-, 819
Yüce, 356, 539
Yügür-, 263, 266, 267, 372, 375, 414, 566
Yük, 182, 316, 326, 327, 331, 335, 341, 342, 343, 344, 350, 357, 367, 368
Yüklü ol-, 106
Yükümüz dut-, 325
Yükün-, 272
Yüñ, 481, 482
Yürek, 73, 249, 281, 289, 300, 318, 322, 341, 352, 353, 372, 792, 831, 832
Yürüt-, 78, 173
Yüz, 76, 135, 138, 163, 172, 177, 195, 245, 251, 257, 261, 267, 270, 277, 299, 315, 316, 319, 328, 330, 339, 340, 348, 352, 362, 363, 367, 384, 398, 402, 421, 502, 526, 530, 536, 542, 561, 562, 568, 572, 611, 846, 869
Yüz aş-, 258
Yüz dut-, 843
Yüz sür-, 262
Yüz ur-, 80, 299, 460, 480, 497, 501, 528, 807
Yüz yıl, 76, 860, 866, 867
Yüze gül-, 270
Yüzi aġ, 752
Yüzi dut-, 856
Yüzi gökçek, 448
Yüzin Allāh'a dut-, 198
Yüzin dīvāra vir-, 381
Yüzin dön-, 409
Yüzin dönder-, 130
Yüzin döndür-, 218
Yüzin dut-, 546
Yüzin göge dut-, 495
Yüzin it-, 750
Yüzin ur-, 654
Yüzin yire ḳoy-, 576
Yüzin yire ur-, 542
Yüzine baḳ-, 260, 563
Yüzine di-, 204
Yüzine ḥasret ol-, 432
Yüzini ilet-, 575
Yüzini sil-, 428
Yüzügi ḳaşı, 713

Yüzük, 714, 737, 771, 772, 773
Yüzük ḳaşı, 770

Yüzüñi dönder-, 152
Yüzüñüze it, 362

Z, Ż, Ẕ, Ẓ

Żabṭ eyle-, 374
Żabṭ it-, 306
Zaġurā, 134
Zaġūrā, 140
Zāhid, 118, 580, 626, 637
Zāhil, 588
Ẓāhir, 220, 329, 391, 589, 688, 780, 823, 865, 882
Ẓaḫīre, 504, 505
Ẓāhir it-, 176
Ẓāhir ol-, 79, 184, 220, 233, 275, 493, 497, 532, 556, 671, 887
Zaḥm, 716
Zaḥmet, 68, 176, 178, 179, 180, 181, 197, 217, 223, 268, 288, 289, 306, 318, 353, 358, 361, 366, 382, 430, 446, 498, 508, 509, 581, 593, 594, 618, 632, 643, 650, 651, 663, 664, 670, 674, 700, 777, 813
Zaḥmet çek-, 203, 217, 229, 280, 288, 459
Zaḥmet eyle-, 180
Zaḥmet gel-, 706
Zaḥmet gör-, 446, 480
Zaḥmet it-, 324, 654
Zaḥmet ol-, 253
Zaḥmet vir-, 138, 698, 890
Zaḥmetin gider-, 179
Zaḥmetine uġra-, 593
Ẓāḫīre,
Żaʿīf, 71, 606, 709, 717, 734, 742
Żaʿīf it-, 569
Żaʿīf ol-, 652
Żaʿīf-ter, 175
Ẓākīr, 329
Ẓat-ı vāḥid, 873
Ẓālim, 144, 174, 263, 309, 422, 510, 625, 626, 633, 806
Ẓālim ol-, 128, 346
Zamān, 75, 89, 121, 142, 160, 181, 187, 213, 227, 237, 258, 259, 272, 282, 316, 329, 345, 350, 388, 391, 392, 403, 419, 460, 521, 581, 610, 679, 694, 695, 699, 739, 782, 785, 803, 819, 828, 854, 861, 874, 875,
Zamāne, 76
Ẓann, 268, 677, 794, 882
Ẓann it-, 78, 297, 327, 465
Ẓann ol-, 268
Zār, 568
Zār u efġān, 205
Zārı ḳıl-, 605
Zārī, 74, 323, 705, 706, 710, 783, 793
Zārī it-, 311, 738
Zārī ḳıl-, 172, 287, 322, 350, 457, 496, 704
Zārīlıḳ, 323, 574, 705
Zārīlıḳ it-, 792
Żarr, 285
Żarūret ol-, 261
Żarūrī, 197
Zāt-ı Alllāh, 476
Ẓavālim, 90
Żayıf, 533
Zāyil it-, 364
Zāyil ol-, 299, 304, 650
Żāyiʿ ḳıl-, 863
Zebān, 804
Zebānī, 793, 794
Ẓebḥ, 190, 192
Ẓebḥ eyle-, 108, 207, 586, 592
Ẓebḥ it-, 193, 244, 396, 579, 588, 589
Ẓebḥ ol-, 187
Zebūr, 696
Zecr, 602
Ẓeheb, 71, 116, 753, 754, 769
Zekāt, 596, 601, 887
Ẓekeriyyā, 775, 776, 789, 791, 800, 803
Ẓekeryā, 778, 779, 782, 784, 789, 791, 792, 796, 799, 801, 885
Zelīḫā, 255, 256, 257, 258, 259, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 275, 276, 277, 278, 280, 281, 290, 296, 297, 298, 300, 302, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 38
Ẓelīl eyle-, 751
Ẓelīl ol-, 828, 878
Zemìle, 878
Zemzem, 206
Zenbīl, 617, 618, 664
Zencīr bağla-, 262
Zeng, 75
Zer, 255, 766
Ẓerrāt, 69
Ẓerre, 610, 742
Zerre, 489
Ẓerrīn, 65

Ẕevāl, 391
Ẓevālim, 570
Ẕevāt, 873, 874
Zevāyā, 758
Zeyn, 732
Zeynullāh, 403
Zeyrek, 761
Zeyreklik, 761
Ẓıll, 215, 699
Ẓıll ol-, 755
Zırıh, 716
Zırıh düz-, 716
Ẕīb, 240
Zībaḳ, 481, 482
Ẕikr, 69, 615, 791
Ẕikr eyle-, 122, 825, 880
Ẕikr it-, 384, 390, 477, 783, 881
Ẕikr ḳıl-, 478
Ẕikr ol-, 124
Ẕikr olın-, 157, 159
Ẕikr-i Maʿbūd, 678, 706
Ẕü'l-ḳarneyn, 803, 804, 806, 817, 820, 824
Ẕü'l-menn, 65, 739, 740, 820
Zihī, 66, 68, 99, 375, 395
Zinā, 264, 633, 820, 891
Zinā eyle-, 263
Zinā it-, 264, 266, 632 885
Zindān, 160, 260, 267, 268, 278, 279, 280, 281, 287, 289, 290, 291, 292, 295, 349, 470, 494, 648, 652
Zindān ḳıl-, 645
Zindāna at-, 348, 470
Zindāna bıraḳ-, 470
Zindāna ur-, 494
Zindāncı, 296
Zinde, 169, 506
Zinde ḳıl-, 169
Zinhār, 583, 832, 834
Zīrā, 90, 91, 112, 150, 152, 186, 187, 222, 237, 244, 265, 272, 277, 333, 335, 352, 371, 403, 418, 422, 428, 430, 433, 434, 435, 440, 441, 532, 575, 589, 614, 672, 695, 704, 755
Zirāʿat, 105
Zire, 53, 68, 165, 181, 185, 187, 188, 192, 258, 283, 293, 312, 319, 332, 356, 844
Zīre, 49, 95, 118, 122, 135, 146, 155, 152, 160, 164, 179, 187, 195, 201, 208, 214, 217, 224, 228, 230, 250, 261, 265, 269, 272, 274, 275, 277, 280, 287, 288, 295, 304, 306, 310, 315, 317, 318, 333, 349, 357, 372, 373, 374, 377, 379, 381, 388, 399, 432, 438, 443, 459, 477, 494, 506, 517, 524, 534, 554, 557, 561, 569, 579, 588, 591, 594, 596, 606, 614, 618, 620, 624, 632, 633, 666, 667, 683, 684, 695, 696, 727, 738, 740, 743, 747, 761, 772, 781, 785, 799, 804, 818, 838, 840, 847, 858, 869, 873, 874, 877, 878, 881, 885, 893
Zīrek, 558, 818
Żiyā, 402
Ziyādet, 721
Ziyāde eyle-, 247, 721
Ziyāde it-, 327
Ziyāde ol-, 498
Ziyān, 141, 177, 240
Ziyāne, 384
Ziyān eyle-, 875
Ziyān işlü, 240
Ziyān it-, 165, 503
Ziyāret eyle-, 213
Ziyāret ḳıl-, 213
Zor, 351
Zūd it-, 177
Ẓuhruñ vaḳti, 411
Ẓuhur, 723
Ẓuhūr, 64, 888
Ẓuhūra gel-, 64
Ẓulm, 53, 157, 158, 625, 703, 741, 812
Ẓulmet, 56, 67, 88, 89, 93, 253, 607, 646, 802, 804, 817, 818, 819, 820, 821
Ẓulm eyle-, 703, 704
Ẓulm it-, 55, 306
Ẓulüm it-, 422, 510, 766
Zühd, 633
Zürriyet, 114

SÖZLÜK

A

Acısına uġra-: T. Acısını yaşamak, ıstırabını çekmek.
Açuḳ yüzlü: T. Güler yüzlü, şen.
Adla-: T. Ad vermek, adlandırmak.
Aġ ol-: T. Beyaz, temiz, iyi olmak.
Aġa: T. 1. Ağabey, büyük oğul, büyük erkek kardeş. 2. Baba, ata. 3. Efendi, büyük, amir.
Aġar-: T. Beyazlamak, aydınlanmak.
Āġāz: F. Başlangıç, başlama.
Aġcı: T. Ağ atanlar (balık avında)
Aġırcaḳ: T. Ağır sayılabilecek.
Aġırla-: T. 1. Saygı ve itibar göstermek, misafir etmek. 2. Yavaşlamak. 3. Yüce kılmak, ululamak.
Aġız aç-: T. 1. Konuşmak, söz söylemek. 2. Azarlamak, paylamak.
Aġnām: A. Koyunlar.
Aġu: T. Zehir.
Aġu vir-: Zehir vermek, zehirlemek.
Aġuyı nūş it-: T. + F. Zehir içmek.
Aḫşam: T. Akşam.
Aḥbār: A. Yahudi din bilginleri.
Aḥd (u) peymān ḳıl-: A. + F. + T. Yemin etmek, and içmek.
Alçaḳ: T. Mütevazı, yavaş, sakin.
Alçaḳ gör-: T. Küçük görmek.
Alçaḳ ḳıl-: T. Alçak gönüllü yapmak.
Alçaḳlıḳ: T. Alçak gönüllülük.
Alda-: T. Aldatmak, kandırmak, oyun etmek.
Aldan-: T. Aldatılmak, kandırılmak.
Alı ḳo-: T. Alıkoymak, engellemek.
Alım: T. Alacak, hak.
Alımlu: T. Alacaklı.
And: T. Yemin, ahit, söz verme.
And iç-: T. Yemin etmek.
Añla-: T. Anlamak, kavramak.
Añlan-: T. Anlaşılmak, takdir olunmak.
Apar-: T. Götürmek, alıp götürmek.
Arı ḳal-: T. Temiz kalmak.
Arı ḳıl-: T. Temizlemek.
Arı yir: T. Temiz yer.
Arılıḳ göster-: T. 1. Temizlik, doğruluk. göstermek. 2. Züht sahibi olmak.
Arın-: T. Temizlenmek.
Arıḳla-: T. Zayıflamak.
Armaġan: T. hediye.
Arḳasın ṣıġa-: T. Arkasını okşamak.
Arḳasına al-: T. Arka tarafına almak.
Arḳu vir-: T. Su arkını, kanalını vermek.
Arḳun arḳun gel-: T. Yavaş yavaş gelmek.
Arḳur-: Gidişini değiştirmek.
Arşun: T. Arşın, kol uzunluğu.
Artuġ: T. bk. artuk.
Artuḳ: T. 1. Başka, gayri, maada. 2. Fazla, ziyade. 3. Küsur -den fazla. 4. Üstün. 5. Bir bütünün büyük bir kısmı.
Artuḳ it-: T. Artırmak, çoğaltmak.
Artuḳdur-: T. Fazlalaştırmak, arttırmak, çoğalttırmak.
Aru: T. 1. Temiz, pak, saf. 2. Müberra, aklanmış.
Aruḳ (I): T. Temiz, pak.
Aruḳ (II): T. Zayıf, cılız.
Aṣṣı: T. 1. Yarar, çıkar, kazanç, kâr. 2. Faiz.
Aşaġa: T. Aşağı.
Atalıḳ: T. Atabey, vasi, devlet naibi.
Atdur-: T. Attırmak.
Ay-: T. Ayılmak.
Ayġır: T. Damızlık erkek at.
ʿAyıblu: A. + T. Utanılacak durumu olan, kusurlu, noksan.
ʿAyıbsuz: A. + T. Ayıbı olmayan, kusuru olmayan.
Ayıḳ: T. Aklı başında.
Ayırtla-: T. 1. Seçmek, ayırıp çıkarmak. 2. Çözümlemek, ayırt etmek. 3. Ayıklamak, temizlemek.
Ayıruḳ: T. Başka, diğer, gayri.
Ayru: T. Ayrı.
Ayruġ: T. bk. ayruk.

Ayrulıḳ: T. Ayrılık.
Ayruḳ: T. Başka, diğer, gayri.
Az-: T. 1. Bozulmak, değişmek. 2. Yolunu şaşırmak. 3. Sapkınlığa düşmek. 4. Azgınlaşmak. 5. Ayrı düşmek, ayrılmak.
Az az in-: T. Yavavş yavaş inmek.
Azdır-: T. Değiştirmek.
Azdur-: T. bk. Azdır-.
Azġun: T. Sapkın.
Azġunlı bul-: T. Sapmış bulmak.
Azıt-: T. 1. Azmak. 2. Yitirmek, yolunu şaşırmak. 3. Azdırmak, yoldan çıkarmak.

B

Bāc: F. Vergi veya resmi işlemlerden alınan harç, vergi.
Baġrını ṭaġla-: T. 1. Sinesini dağlamak. 2. Çok acı çekmek.
Bala: T. Baş örtüsü.
Balçıḳ: T. Çamur, bataklık.
Baldur: T. Baldır.
Barmaġ: T. bk. barmak.
Barmaḳ: T. Parmak.
Başaḳ: T. Ekin başı.
Başar-: T. 1. Yönetmek. 2. Elde etmek, istediğini bulmak.
Başarı-: T. Galibiyet, muvaffakiyet.
Bay: T. 1. Zengin, müstağni. 2. Ulu, kibar, soylu. 3. Temiz.
Bay u yoḳsul: T. Zengin ve fakir.
Baya: T. Demin, az önce, geçen zaman.
Bayaġı: T. 1. Önceki, eski, eskisi. 2. Eskisi gibi.
Bayıḳ: T. Açık, belli, aşikâr, gerçek, kuşkusuz, kesinlikle.
Beñdeş: T. Eş, benzer, emsal.
Beñdeş bulun-: T. Benzeri bulunmak.
Beñiz: T. Renk, yüz.
Beñz: T. bk. Beñiz.
Beñze-: T. Benzemek.
Beg: T. 1. Zevç, koca. 2. Küçük devlet başkanı. 3. İleri gelen, nüfuzlu, zengin kişi.
Beg eyle-: T. Beg yapmak.
Begāhim: F. Vaktinde, yerinde olan.
Behāyim: A. Vahşi hayvanlar veya dört ayaklı hayvanlar. 2. Hayvanî nefisler.
Belik ol-: T. Bölük, parça olmak.
Belür-: T. Meydana çıkmak, belli olmak.
Berk: T. 1. Sağlam, sıkı, muhkem, kuvvetli. 2. Katı, sert. 3. Şiddetli. 4. Süratli.
Berkdir-: T. Sağlamlaştırmak, kuvvetli hale getirmek.
Berkid-: T. bk. Berkit-.
Berkit-: T. Sağlamlaştırmak, pekitmek.
Berü: T. Bu yana, buraya, beriye.
Bez: A. Kumaş
Beze-: T. Süslemek, donatmak.
Bezen-: T. Süslenmek.
Bezilcek: T. Süslüce.
Bıçġu: T. Büyük testere.
Bıçaġ: T. Bıçak.
Bıldır: T. Geçen yıl.
Bigi: T. Gibi.
Bile: T. 1.Birlikte, beraber. 2. Dahi, de. 3. İle.
Bile-: T. Keskinleştirmek.
Bili-: T. Bilmek.
Bilmezlik: T. Cahillik.
Bilüci: T. Bilen, bilgili, alim.
Bir kezden: T. Birden, hep birden.
Birāder: F. Kardeş, dost, muhip.
Birāẕer: F. bk. Birāder.
Birez: T. Biraz.
Birin birin: T. Birer birer.
Bisleme: T. Besleme.
Biş-: T. Pişmek.
Bişür-: T. Pişirmek.
Bit-: T. 1. Meydana gelmek, hasıl olmak, çıkmak. 2. Bitişmek, kaynaşmak. 3. Mahvolmak, iflas etmek. 4. (İnsanlar için) yetişip büyümek.
Bit eyle-: T. Bit yapmak.
Biti: T. 1. Yazılmış şey, mektup. 2. Defter-i âmâl. 3. Senet, belge.
Biti yaz-: T. Mektup yazmak.

Bitür-: . 1. Peyda etmek, meydana getirmek, hasıl etmek, çıkmak. 2. Bitiştirmek, kaynaştırmak.
Bol-: T. Olmak
Boyunduruḳ: T. 1. Çifte koşulan ve araba çeken öküzlerin boynuna geçirilen ağaç çerçeve. 2. Baskı, tahakküm.
Bozıl-: T. Bozulmak.
Bubu: T.(?) Hüthüt, ibibik, çavuşkuşu.
Buġur: T. Bundan sonra, şimdi, bu kez, bu defa.
Bula-: T. 1. Karıştırmak. 2. Bulandırmak. 3. Sallamak.
Bula: T. Abla, hizmetçiye göre evin hanımı.
Bular: T. Bunlar.
Bulaş-: T. 1. Karışmak, fenalaşmak. 2. Musallat olmak. 3. Çatmak, sataşmak, duçar olmak. 4. Meşgul olmaya başlamak. 5. Bulanmak, alude olmak.
Bulud: T. Bulut.
Buncılayın: T. Bunun gibi, böyle.
Bu resme: T. + A. Böyle, bunun gibi.
Bürü-: T. Örtmek, setretmek, sarmak.
Büt: F. Heykel, put, sanem.
Büt evi: F. + T. Put evi, putların olduğu yer.
Büt-ḫāne: F. Put evi.

C

Cahūd: A. 1. Aşırı inkârcı. 2. Yahudi, cıfıt.
Cāzū: F. Büyücü, efsuncu.
Cāzūlıḳ: F. Büyücülük, efsunculuk.
Cıġ: T. Kafile, sürü.
Ciger: F. Ciğer, bağır, yürek.

Ç

Çaġır-: T. Bağırmak, haykırmak.
Çal- (I): T. 1. Katmak, karıştırmak. 2. Sürmek, sürüştürmek, tıla etmek. 3. Sürmek, sığamak.
Çal- (II): T. 1. Kesmek üzere sürmek, kesmek. 2. Vurmak, çarpmak, atmak. 3. Çelmek. 4. Çizmek, iptal etmek. 5. Bir çalgı aletinden ses çıkarmak.
Çalap: T. Tanrı, Allah.
Çaldur-: T. Hareket etmek, kımıldamak; hareket ederken hışırtılı, çıtırtılı ses çıkarmak.
Çalıcı: T. Saz çalan, çalgıcı.
Çalḳa-: T. Sarsmak.
Çeri: T. 1. Asker. 2. Savaş.
Çeri çek-: T. Asker getirmek, asker sevk etmek.
Çeri gönder-: T. Asker göndermek.
Çeribaşı: T. Komutan, serdar.
Çetük: T. Kedi.
Çıgıd: T. Pamuk çekirdeği.
Çıġır-: T. 1. Bağırmak, haykırmak. 2. Davet etmek, çağırmak.
Çıḳar ol-: T. Çıkarılmak.
Çūbān: F. Çoban.
Çūl: A. 1. Kıldan kaba dokuma. 2. Kıldan veya yünden hayvan örtüsü.
Çünkim: F. Çünkü.
Çüvāl: F. Hububat, un vb. eşyayı ya da nesneyi taşımaya yarayan torba.

D

Dam: T. Ev, üzeri örtülü yer.
Danış-: T. Müşavere etmek.
Dart-: T. Tartmak, çekmek.
Davar: T. Binek hayvanı. 2. Dört ayaklı çiftlik hayvanı. 3. Mal.
Daʿvī: A. 1. Hukuk yoluyla hakkını aramak için mahkemeye başvurma. 2. Bir mahkeme huzurunda yapılan duruşma. 3. İnsanın haiz olmadığı sıfat ve fazileti taşıdığını iddia etmesi.
Daʿvī ḳıl-: A. Dava edinmek, davacı olmak.
Dayaḳ: T. Dayanılacak şey, mesnet.
Deñlü: T. Kadar, denli.

Deg-: T. 1. Ulaşmak, erişmek, dokunmak, isabet etmek. 2. Düşmek, yakışmak.
Degir-: T. 1. Eriştirmek, yetiştirmek, ulaştırmak, duyurmak, bildirmek. 2. Dokundurmak, değdirmek.
Degür-: T. bk. Degir-.
Dek (I): T. 1. Kadar, değin. 2. … Kadar az, … denli.
Dek (II): T. Sessiz, rahat, sakin.

Dek dur-: T. Uslu, sessiz, sakin durmak, susmak.

Dep-: T. Hücum etmek, saldırmak, (atı) ileri sürmek.
Depe: T. Tepe.
Depele-: T. Çiğnemek, ezmek, öldürmek.
Depren-: T. Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak.
Depret-: T. Kımıldatmak, sarsmak, harekete getirmek.
Der-: T. Toplamak, biriktirmek.
Deril-: T. Toplanmak.
Derisine ṣaman ṭoldur-: T. Öldürmek.
Deriş-: T. Toplanmak, toplaşmak.
Devin-: T. Hareket etmek, uğraşmak.
Devşir-: T. Derlemek, toplamak, bir araya getirmek.
Deyr: A. 1. Kilise, manastır 2. Bu dünya. 3. Meyhane.
Deyyār: A. 1. Herhangi bir kimse, biri 2. Papaz
Dıḳ-: T. Tıkmak.
Diger: F. Başka, öteki.
Dil: T. Ağız içindeki yutmaya ve konuşmaya yarayan organ. 2. İnsanların konuştukları söz, lügat, lisan. 3. Çeşitli araç ve gereçlerin uzunca ve yassı, oynar kısımları.
Dil vir-: T. Konuşmasına izin vermek.
Dir-: T. Toplamak, biriktirmek.
Diril- (I): T. Toplanmak.
Diril- (II): T. 1. Yaşamak, ömür sürmek. 2. Geçinmek, imtizaç etmek. 3. Taslamak, …davasında bulunmak.
Dīẕār: F. 1. Yüz, çehre, vech. 2. Yüzyüze gelme, görme, mulakat. 3. Görüş kuvveti, göz. 4. İlahî güzellik.
Dolın-: T. Doldurulmak.
Dög-: T. 1. Ezmek. 2. Topa tutmak, bombardıman etmek. 3. Basmak, baskın yapmak.
Döşür-: T. Derlemek, toplamak, bir araya getirmek.
Döy-: T. Dayanmak, katlanmak.
Duru gel-: T. 1. Ayağa kalkmak, kıyam etmek. 2. Vazgeçmek, geri durmak. 3. Kurulmak, yapılmak. 4. Karşı durmak, karşı koymak. 5. Bağlanmak, kendini vermek, mülazemet etmek. 6. Kopmak, meydana gelmek, 7. Yaşamak, çok yaşamak. 8. Erişmek, yerleşmek.
Düş ol-: T. 1. Yönelmek. 2. Rast gelmek, isabet, karşılamak. 3. Nail olmak, erişmek. 4. Delalet etmek, uygun gelmek.
Dügnele-: T. Toplamak, biraraya getirmek.
Dükeli: T. Hep, hepsi, bütün, cümle, herkes.
Dün: T. Herkes.
Dün ü gün: T. Gece ve gündüz.
Dün buçuġı: T. Gece yarısı.
Dün ü gündüz: T. Gece ve gündüz.
Dürüş-: T. 1. Çalışmak, çabalamak, sebat etmek. 2. Karşı karşıya gelmek, çarpışmak, mücadele etmek.
Dütüz-: T. Koku vermek için bir şey yakıp tüttürmek, tütsülemek.
Düz-: T. 1. Dizmek, ipliğe geçirmek. 2. Yapmak, meydana getirmek, tertip etmek, tanzim etmek. 3. Hazırlamak. 4. Telif etmek, nazmetmek. 5. Düzeltmek, tashih etmek. 6. Düzen vermek, akort etmek. 7. Süslemek, donatmak.
Düzci: T. Yapıcı, edici.
Düzet-: T. 1. Yoluna koymak, tanzim etmek, tertip etmek. 2. Düzeltmek, tesviye etmek. 3. Yapmak inşa etmek. 4. Takmak.

E

Egerçi: T. Her ne kadar… olsa da, vaka… ise de…
Egin: T. Sırt, arka.
Egirt-: T. Kuşatmak, sarmak.
Egle-: T. 1. Geçiştirmek, vakit geçirtmek. 2. Avutmak, oyalamak.
Eglen-: T. Vakit geçirmek, beklemek, kalmak, oyalanmak, durup dinlenmek.
Eglen eglen ögret-: T. Yavaş yavaş öğretmek.
Eglet-: T. Vakit geçirtmek, bekletmek.
Egni: T. Arkası, sırtı.
Egri: T. Eğrilik, kötülük, fenalık.
Ejdehā: T. Büyük yılan.
El ṣun-: T. 1. El uzatmak 2. Cüret etmek.
El götür-: T. 1. El kaldırmak, elini göğe doğru açmak. 2. El çekmek, vazgeçmek.
Eli iriş-: T. Güç yetmek, yapabilmek.
Eli vir-: T. 1. Yardım etmek, fırsat vermek. 2. Teslim olmak.
Elin ilet-: T. Elini kavuşturmak.
Elin yüzin yuy-: T. Elini yüzünü yıkamak.
Elüñden ḳo-: T. Elden bırakmak, terk etmek, ihmal etmek.
Elüñe gir-: T. Eline geçmek, elde edilmek, yakalanmak.
Emcek: T. Meme.
Emen-: T. Zahmet çekmek, emek çekmek.
Er: T. 1. Koca, zevc. 2. Erkek, kişi. 3. Yiğit, kahraman. 4. Bektaşi şeyhi, mürşit, erenler. 5. Sahip.
Er dile-: T. Meydan okumak, savaşacak adam aramak.
Er oġlan: T. Erkek çocuk.
Er ü ʿavret: T. Karı koca.
Erlik: T. 1. Erkeklik. 2. Yiğitlik, kahramanlık, mertlik. 3. Tarikatta bir aşama.
Erte: T. Ertesi, gelecek sabah, şafak sökme zamanı, yarın.
Erteye dek: T. Yarına kadar.
Esen: T. Sağ salim, rahat, sağlığı yerinde.
Esen ḳıl-: T. Sağlıklı yapmak.
Etmek: T. Ekmek.
Etmek eyle-: T. Ekmek yapmak.
Etmek ye-: T. Ekmek yemek.
Eydivir-: T. Söyleyivermek.
Eydiyen-: T. Söyleyen, diyen.
Eydür-: T. Meylettirmek, çevirmek, döndürmek.
Eye: T. Malik, sahip, efendi.
Eyit-: T. Söylemek, demek, anlatmak.
Eylet-: T. 1. Hazırlatmak. 2. Yaptırmak, inşa ettirmek, imal ettirmek. 3. Ettirmek.
Eylük: T. İyilik.
Eylük ü yavuzlıḳ: T. İyilik ve kötülük.
Eyt-: T. bk. Eyit-.
Eyü: T. İyi.
Eyücek: T. İyice
Eyülük: T. İyilik.
Ezdehā: T. Ejderha.
Firişte: F. 1. Melek. 2. Pek güzel ve yumuşak huylu. 3. Masum, günahsız.

G

Geñez: T. Kolay.
Geñi-: T. Genişlemek.
Geñsüz: T. İstemeyerek, ister istemez.
Geñsüz uç-: T. Gönülsüz uçmak.
Ger: T. Eğer.
Gerçi: T. Her nekadar, ise de.
Gevde: T. Gövde, vucüd.
Geyür-: T. Giydirmek.
Giç-: T. Geçmek.
Gider-: T. Uzaklaştırmak, çıkarmak, yok etmek, kaldırmak, def etmek.
Gideyürü-: T. Yürüyerek gitmek.
Girir-: T. Girdirmek, sokmak.
Girivir-:T. Hemencecik girmek.
Girü: T. 1. Yine, tekrar, bir daha, sonra. 2. Artık. 3. Başka, gayrı.
Giyesi: T. Giysi.
Giyür-: T. Giydirmek.
Göñlek: T. Gömlek.
Gögüs: T. Göğüs.

Gök: T. Sema, mavi, açık lacivert, uzay, ham, yeşil.
Gökçek: T. Güzel, sevimli, hoş.
Gön: T. Ham kösele, deri.
Gönel-: T. Yönelmek, yüzünü döndürmek, teveccüh etmek.
Görkli: T. Güzel, temiz, iyi, mübarek , çekici, gösterişli.
Görklü: T. bk. Görkli.
Göyne-: T. Yanmak.
Göyni-: T. Yanmak.
Göynü-: T. Yanmak.
Göyün-: T. Yanmak.
Göyündür-: T. Yakmak.
Gözgi: T. Ayna.
Güccük: T. Küçük.
Gügercin: T. Güvercin.
Gügül: T. İpek kozası.
Günile-: T. Kıskanmak, çekememek, haset etmek.
Gürüldü: T. Gürültü.

Ğ

Ġulām: A. 1. Delikanlı, genç. 2. Kul, köle, esir, kölemen.
Ġılmān: A. 1. Köleler, cariyeler. 2. Genç delikanlılar.

H

Ḫalāyıḳ: A. 1. Hizmetçi kadın. 2. Bütün yaratıklar.
Ḫalḫal bağla-: A. + T. Halhal takmak.
Ḫarbe: A. Kısa mızrak, süngü; ucu demirli değnek.
Ḫarḳ: A. Yakma, tutuşturma.
Ḫāṣṣ u ʿām: A. Herkes.
Ḫaṣūr: A. 1. Sır saklayan güvenilir. 2. İçi daralan. 3. Kendini bir işe adayarak evlenmeyen.
Ḫażret: A. 1. Ön, huzur, pişgâh. 2. Kutsal ve saygıdeğer kimselerin adlarının başına getirilen unvan. 3. Bir seslenme sözü veya bilinmeyen kimse için söylenen söz.
Ḫınṭa: A. Buğday.
Ḫışın: A. Sağlam, sarp (yer).
Ḫon: F. 1. Yemek sofrası, yemek. 2. Tepsi, sini. 3. lokanta.
Ḫorṣum it-: T. Horlamak, aşağılamak.
Ḫoşnūẕ: F. Hoşnûd, razı, memnun.
Ḫulle: A. Cennet elbisesi.
Ḫurūs: F. Horoz.
Ḫuẕā: F. Allah.
Ḫürmet: A. 1. Şeref, haysiyet. 2. Riayet, itibar, ikram. 3. Bir şeyin şer'an haram olması.

I

Ilan: T. Yılan.
Ilḳı: T. 1. Hayvan. 2. At sürüsü.
Ir: T. Nağme, hava.
Ir-: T. 1. Ayırmak, cüda kalmak. 2. Ayrılmak, geçmek, uzaklaşmak.
Irlat-: T. Terennüm ettirmek, şarkı söyletmek.
Isıcaḳraḳ: T. Daha sıcak.
Işmarla-: T. 1. Tevdi etmek, emanet etmek. 2. Tenbih etmek, tavsiye etmek.
Issı: T. 1. Sıcaklık, hararet. 2. Sıcak.

İ

ʿİbrī: A. İbranî, Yahudi.
İbük: T. Çavuşkuşu, hüthüt.
İçür-: T. İçirmek.
İdegel-: T. Yapagelmek.
İdin-: T. Yapınmak.
İgen: T. Çok, gayet, oldukça.
İkini: T. İkisini.
İl ü şār: T. + F. Ülke ve şehir.
İlet-: T. Götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek.
İley: T. Huzur, ön, kat, yan, karşı taraf.
İmdi: T. Şimdi, artık, o halde, öyleyse.
İñez: T. Zayıf, hâlsiz, hasta.
İni: T. Küçük kardeş.

ʿİnnīn: A. Tecrübeye dayalı, tecrübeyle ilgili.
İñre-: T. Çınlamak, ses vermek.
İrgür-: T. Ulaştırmak, eriştirmek.
İril-: T. Erişilmek.
İriş-: T. 1. Uğraşmak, sataşmak, münakaşa etmek. 2. Şakalaşmak.
İrişi gel-: T. Gelip yetişmek, ulaşmak.
İrişdür-: T. Ulaştırmak, kavuşturmak.
İrte: T. Ertesi, gelece sabah, yarın.
İrte-: T. Araştırmak, incelemek, denetlemek.
İrür-: T. Ulaştırmak, eriştirmek.
İrüş-: T. Yetişmek, ulaşmak, kavuşmak.
İssi: T. Sahip, malik.
İsüz: T. Boş, tenha, sahipsiz, ıssız.
İşbu: T. Bu, işte bu.
İv-: T. Acele etmek.

K

Ḳaçan: T. Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vakta ki, nasıl, ne suretle.
Ḳafāsına yaş ur-: A. T. Kafası ıslanmak. çok üzülmek.
Ḳamu: T. 1. Bütün, hep, her. 2. Herkes.
Ḳanı: T. Hani, nerede.
Ḳaḳ-: T. 1. Kalkmak, kabarmak. 2. Çalmak, vurmak, itmek, tepmek. 3. Çakmak, saplamak.
Ḳaḳı-: T. 1. Öfkelenmek, kızmak. 2. İtiraz etmek, karşı gelmek. 3. Azarlamak, tekdir etmek.
Ḳamçı: T. 1. Kısa kılıç. 2. Kırbaç.
Ḳamçu: T. bk. Ḳamçı.
Ḳamu: T. 1. Bütün , hep, her. 2. Herkes.
Ḳanġı: T. Hangi.
Ḳanca: T. Nereye.
Ḳanca git-: T. Nereye gitmek.
Ḳanca var-: T. Nereye varmak.
Ḳancaru: T. Nereye, neresi, ne tarafa.
Ḳanda: T. Nerede, nereye.
Ḳande: T. bk. Ḳanda.
Ḳanı: T. Hani, nerede.
Ḳanlu: T. Kanlı.
Ḳanḳı: T. Hangi.
Ḳapucı: T. Kapıcı, kapı görevlisi.
Ḳara eyle-: T. Kötü yapmak, mahçup etmek.
Ḳarañu: T. Karanlık.
Ḳarañulıḳ: T. Karanlık.
Ḳaravaş: T. Cariye, hizmetçi.
Ḳaravaş it-: T. Hizmetçi yapmak.
Ḳarġa: T. Karga.
Ḳarı: T. 1. İhtiyar, yaşlı. 2. Eski, köhne.
Ḳatı: T. Çok, sert, kırıcı, haşin, acı, ağır.
Ḳatına otur-: T. Yanına, huzuruna oturmak. kertenkele, yılanebesi.
Ḳayd: T. Düşünce, endişe, emel, arzu; iş güç.
Ḳaydını yuy-: T. Endişeden kurtulmak.
Ḳayġu: T. Üzüntü, tasa, endişe.
Ḳayġu tuzı tökül-: T. Çok kaygılanmak.
Ḳayur-: T. 1. Mukayyet olmak, ilgilenmek, önem vermek. 2. Kaygılanmak, tasalanmak. 3. Sakınmak, çekinmek. 4. Hazırlamak.
Keler: T. Bir çeşit Keret: A. Kere, defa, kez.
Kendüzi: T. Kendisi, zatı, şahsı, nefsi.
Keşki: T. Keşke. dilek, arzu, istek, temenni.
Kez: T. Defa, kere.
Ḳıbṭī: A. Eski Mısır halkından olan.
Ḳıbtince: A. + T. Kıbtî dili.
Ḳılavuz: Yol gösterici, rehber.
Ḳır-: T. Öldürmek, yok etmek.
Ḳıra ḳıra: T. Öldüre öldüre.
Ḳırıl-: T. Helâk olmak, ölmek.
Ḳışu: T. 1. Sıkıntı, eziyet. 2. Daracık yer.
Ḳır-: T. Öldürmek, yok etmek, imha etmek.
Ḳırıl-: T. Helak olmak, telef olmak.
Ḳızılıḳ: T. bk. Ḳızlıḳ.
Ḳızlıḳ: T. 1. Kıtlık, pahalılık. 2. kurak giden yıl.
Ḳızoġlan: T. Bakir.
Kiçi: T. Küçük.
Kile: A. Ölçek.
Kilid: F. Anahtar, açar, miftah.
Kimesne: T. Kimse.
Ḳo-: T. 1. Bırakmak, terk etmek. 2. İzin vermek, müsaade etmek, serbest

bırakmak. 3. Alıkoymak. 4. Tesir etmek, etkilemek.
Ḳoca ol-: T. Yaşlanmk, ihtiyarlamak.
Ḳocal-: T . İhtiyarlamak.
Ḳoç-: T. Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.
Ḳoçaş: T. Arabacı
Ḳon-: T. Yolcu bir yere inip oturmak, konaklamak.
Ḳonaḳluḳ: T. Konukluk, misafirlik.
Ḳondur-: T. Misafir etmek, gelen misafiri oturtup ağırlamak.
Ḳonşı: T. Komşu.
Ḳonuḳla-: T. Misafir edip ağırlamak.
Ḳop-: T. 1. Ayağa kalkmak, haşrolmak. 2. Meydana çıkmak, zuhur etmek, çıkmak. 3. Harekete geçmek, fırlamak, kalkmak.
Ḳopar-: T. 1. Ayırmak, gidermek. 2. Kaldırmak, harekete geçirmek. 3. Haşretmek, diriltmek. 4. Meydana getirmek, peyda etmek, yaratmak, ortaya çıkarmak. 5. Söküp çıkarmak. 6. (Ses hakkında) Yükseltmek.
Ḳorḫ-: T. Korkmak.
Ḳoş-: T. 1. Arkadaş olarak vermek, eklemek, artırmak. 2. Nazmetmek.
Köv: T. köy.
Ḳulavuz: T. Kılavuz, rehber.
Ḳulavuz ol-: T. Yol göstermek, rehber olmak.
Ḳur-: T. 1. Tertip etmek, düzenlemek, hazırlamak. 2. Tasarlamak.
Ḳurı: T. 1. Kara, toprak, yer. 2. Boş, faydasız, nafile, değersiz.
Ḳurı yir: T. Kara, toprak, yer.
Ḳut: T. Uğur, talih, baht, mutluluk.
Küşte: F. Öldürülmüş.
Küy-: T. Beklemek, sabretmek.

M

Mancılıḳ: T. Mancınık.
Mancınıḳ: A. Ağır taşlar atmaya yarayan savaş makinesi.
Muştula-: T. Müjdelemek.
Müselmān: A. Müslüman.

N

Naṣārā: A. Nasranîler, Hristiyanlar.
Naṣrānī: A. Hristiyan.
Nā-bāk: F. Korkusuz.
Nemle: A. Bir tek karınca.
Ner ü mer'e: F. + A. Erkek ve kadın.
Nesne: T. 1. Şey, nesne. 2. Bir şey, hiçbir şey.
Nevmīẕ: F. Umutsuz, çaresiz.
Neydigün: T. Ne olduğunu.
Neyidügi: T. Ne olduğu.
Nite: T. Nasıl.
Nite ol-: Nasıl olmak.
Nite söyle-: T. Nasıl söylemek.
Niteki: T. Gibi, benzeri, nasıl ki, nitekim.

O

Oğıl: T. 1. Erkek evlat. 2. Yavru.
Oğlan: T. 1. (Erkek olsun, kız olsun) Evlat. 2. Erkek çocuk, yavru.
Oğlan aġrısı: T. Doğum sancısı.
Oğlancıḳ: T. Çocuk, küçük çocuk.
Oğlancuḳ: T. bk. Oğlancıḳ.
Oğlanlıḳ eyle-: T. Çocukluk yapmak, çocuk gibi davranmak.
Oğlaḳ: T. Keçi yavrusu.
Oğşa-: T. 1. Okşamak, taltif etmek. 2. Benzemek.
Oğul: T. bk. Oğıl.
Oḫşa-: T. 1. Okşamak, taltif etmek. 2. Benzemek.
Od (I): T. Ateş.
Od (II): T. 1. İlaç. 2. Kokulu tohumlar, baharat.
Odın: T. bk. Odun.
Odun: T. Yanıp ateş yakılmak üzere kesilen ağaç. 2. Direk, dayak, destek. 3. Kötek, dayak, darp.
Oḳı-: T. 1. Çağırmak, davet etmek. 2. Söylemek, demek. 3. Anmak, yâdetmek.
Oḳu-: T. bk. Oḳı-.

Okut-: T. Çağırtmak.
Olar: T. Onlar.
Oldacı: T. Gelişmeğe yeteneği olan.
Ona-: T. Beğenmek, uygun görmek, kabul etmek.
Onca: T. O kadar, öyle.
O resme: T. Onun gibi, öyle.

Ö

Ödek: T. Zaman; tazminat, ödenilmesi gereken şey.
Ög-: T. Bir kimseyi iyiliklerini ve meziyetini söyleyerek yüceltmek methetmek.
Ögine gel-: T. Aklına, hatrına gelmek.
Ögit-: T. Öğütmek.
Ögüd: T. Öğüt
Ögüt: T. Öğüt
Öksüz: T. Yetim, kimsesiz.
Öküz: T. Enenmiş sığır erkeği.
Ölet: T. Salgın halinde ölüm, kırgın, kıran.
Ölet gir-: T. Kıran girmek.
Öñ: T. 1. Önce, mukddem, evvel. 2. İleri, üstün, makbul.
Öñdin: T. 1. Önce, ilk önce, önceden, önden, daha önce. 2. Avans.
Örü dur-: T. bk. Örü tur-.
Örü ṭur-: T. Ayağa kalkmak, ayakta durmak.
Örü: T. 1. Kalkık, dik. 2. Yükseklik.
Öte: T. 1. Sonra, ondan sonra, sonunda. 2. Öbür taraf, ileri. 3. Fazla, başka, aşırı, ziyade. 4. Uzak ayrı.
Öte geç-: T. Karşı tarafa geçmek, ilriye geçmek.
Özi göyün-: T. Ciğeri, içi yanmak; çok acı duymak.

P

Panbuḳ: T. Pamuk.
Pāẕişāh: F. Padişah, sultan, hükümdar.
Penbe: T. Pembe
Perrī: F. Cinlerin pek güzel olduğuna inanılan dişisine verilen ad.

S

Ṣaf ur-: T. Sıra, dizi olmak.
Saġış: T. Sayı, adet, miktar, hesap.
Saḳīm: A. Hasta, hastalıklı.

Ṣaḳla-: T. Muhafaza etmek, sakınmak, korumak, esirgemek.
Ṣaman: T. Tahılların taneleri alındıktan sonra kalan sapları.
Ṣandūḳ: A. Sandık, dolap, vezne.
Ṣaru: T. Sarı.
Ṣavāb: A. 1. Doğruluk, dürüstlük. 2. Doğru, sağlıklı.
Ṣavacı: T. Peygamber.
Ṣavan: T. 1. Geçici, fani, muvakkat. 2. Az kıymetli, değersiz.
Ṣavıḳ: T. Soğuk.
Ṣavm dut-: A. + T. Oruç tutmak.
Ṣavmuñ ṣı-: A. + T. Orucunu bozmak.
Ṣavt: A. Ses, seda, bang, bağırma, nida, avaz.
Ṣavuḳ: T. Soğuk.
Ṣuʿbān: A. Büyük yılan, ejderha.
Ṣavur-: T. 1. Karıştırmak, alt üst etmek. 2. Havaya kaldırmak, uçurmak.
Ṣayru: T. Hasta.
Ṣayru ol-: T. Hasta olmak.
Ṣayrulıḳ: T. Hastalık.
Sekilik andır-: T. Sekiye benzer olmak.
Sekirden: T. 1. Uca kemiği, pöç. 2. Sağrı, kabaet.
Semek: A. Balık.
Sencileyin: T. Senin gibi.
Ṣevāb: A. bir hayırlı işe karşı Allah tarafından ihsan olunan mükâfat.
Sevü: T. Sevgi, aşk, mahabbet.
Ṣı-: T. 1. Kırmak. 2. bozmak, nakzetmek. 3. Yenmek, mağlup etmek, tepelemek. 4. Aşağı görmek. 5. Gereğini yapmammak, bertaraf etmek, reddetmek, hiçe saymak, kabul etmemek. 6. Yıkmak, harap etmek.

Ṣıġa-: T. 1. Sıvamak. 2. Okşamak. 3. Meshetmek
Ṣıġār: A. Küçükler.
Ṣıġın: T. Yabani geyik ve sığır.
Ṣıġın-(I): T. Dayanmak, iltica etmek.
Ṣıġın-(II): T. Sıkınmak, kendini sıkmak.
Ṣıġır: T. Çift sürmede ve araba çekmede kullanılan eti, sütü yenen evcil hayvan.
Ṣın-: T. 1. Kırılmak, parçalanmak. 2. Zayıf düşmek, aciz kalmak. 3. Yenilmek, mağlup olmak, bozguna uğramak. 4. Kaybolmak, yitmek. 5. Bozulmak. 6. Azalmak, şiddetini yitirmek.
Ṣına-: T. Denemek, tecrübe etmek, yoklamak, imtihan etmek.
Ṣındı: T. Makas.
Ṣınıḳ-: T. 1. Bozulmak, yenilmek, bozguna uğramak. 2. Kederlenmek, mihnet çekmek. 3. Korkup kaçmak.
Ṣınıḳdur-: T. Bozguna uğratmak.
Ṣınuḳ: T. bk. Ṣınıḳ.
Ṣıyāl: A. Atılma, saldırma, üzerine çullanma.
Ṣıyāṣ: A. Kaleler, köşkler.
Ṣol: T. Aksi, ters, çarpık.
Ṣovu-: T. Soğumak.
Sovuḳ: T. Soğuk.
Ṣovuḳ: T. Soğuk.
Sög-: T. Sövmek, küfür etmek.
Söze āġāz eyle-: T.+F. Söze başlamak.
Ṣuḥuf: A. Sahifeler, yapraklar.
Ṣun-: T. 1. Uzatmak. 2. El uzatmak, uzanmak. 3. Saldırmak, hamle etmek, hücum etmek.
Sūr: F. 1. Düğün. 2. Ziyafet. 3. Şenlik.
Sūr-nāy: F. Zurna.
Ṣusuz arıḳsuz ḳal-: T. Çok susamak.
Ṣuvar-: T. Sulamak, su vermek.
Ṣuya yaḳ-: T. Çok susamak, suyu çok istemek.
Süñük: T. Kemik.
Sülūk: A. 1. Bir yola girme, bir sıraya dizilme. 2. İzlenen yol veya yöntem, uygulama yapılan işlem. 3. Bir tarikata bağlanma.
Ṣülüṯ: A. Üçte bir.

Ş

Şār: F. Şehir, kent.
Şaʿr: A. Kıl, mûy.
Şāẕ: F. Sevinçli, huzurlu, mesrur, şâd.
Şeş-: T. Çözmek.
Şol: T. Şu, o.
Şol dem: T. + F. Şu an, o vakit.
Şol sāʿat: T. + A. Şu saat, şu saatte.
Şoloḳ: T. (Tam) O anda.
Şoloḳ dem: T. + F. O vakitte, o anda.
Şoloḳ sāʿat: T. + A. Tam o saatte.
Şu deñlü: T. O kadar.
Şu resme: T. +A. Şöyle, şunun gibi.
Şular: T. Şunlar.

T

Ṭabrın-: T. Sıçramak, sıçrayarak koşmak.
Tābūt: A. 1. Ölü taşımaya yarayan sandık. 2. Hz. Musâ'ya gönderilen on buyruğun konulduğu sandık.
Ṭalaman eyle-: T. Yağmalamak.
Ṭalāḳ vir-: A. + T. boşamak (eşler için)
Ṭalbın-: T. Heyecanlanmak, çırpınmak.
Ṭamu: S. Cehennem.
Ṭamulıḳ: S. + T. Cehennemlik.
Ṭamulıḳ eyle-: S. T. Cehennemlik yapmak.
Ṭañ (I): T. Şafak vakti,
Ṭañ (II): T. 1. Hayret, şaşma, şaşırma. 2. Şaşılacak şey, hayret edilen şey.
Ṭaʿn it-: A. + T. Ayıplamak, azarlamak, kızmak.
Ṭaña ḳal-: T. Şaşakalmak, donakalmak.
Ṭaña ḳıl-: T. Hayret etmek, şaşmak.
Ṭanış-: T. Danışmak, müşavere etmek.
Ṭañla: T. Sabahleyin, sabah vaktinde.
Ṭañla-: T. 1. Hayret etmek, şaşmak, garip bulmak. 2. Şaşırtmak.
Ṭañlacaḳ: T. Sabahleyin erkenden, şafakla birlikte.
Ṭanuḳ: T. 1. Şahit. 2. Kanıt, delil, hüccet.
Ṭanuḳ göster-: T. Şahit, delil göstermek.
Ṭanuḳ ol-: T. Tanık olmak.

Ṭanuḳlıḳ vir-: T. Tanıklık yapmak.
Ṭap-: T. 1. İtaat etmek, tabi olmak, boyun eğmek, bağlanmak. 2. Takdim etmek, sunmak. 3. Bulmak, haiz olmak.
Ṭapıcı: T. İtaat edici.
Ṭapu: T. 1. Huzur, nezd, makam, kat. 2. Zat, hazret. 3. Hizmet, görev, ibadet, yüceltme, saygı. 4. Af dileme töreni.
Ṭapu eyle-: T. 1. İtaat etmek, inkıyat etmek, boyun eğmek. 2. Yüceltmek, saygı göstermek, saymak. 3. Hizmet etmek. 4. Tapmak, ibadet etmek.
Ṭapu ḳıl-: T. 1. İtaat etmek, inkıyat etmek, boyun eğmek. 2. Yüceltmek, saygı göstermek, saymak. 3. Hizmet etmek. 4. Tapmak, ibadet etmek.
Ṭaşra: T. Dışarı.
Ṭavar: T. 1. Binek hayvanı. 2. Dört ayaklı çiftlik hayvanı. 3. Mal.
Ṭavarlu: T. Hayvanı, malı olan.
Ṭāvūs: A. Sülüngillerden erkeğinin tüyleri uzun ve renkli, süs için beslenen kuş.
Tay: T. Hayvanın yükünün bir dengi, denk, eş, misil.
Ṭaya: T. Dadı, sütnine
Ṭayan-: T. Güvenmek, itimat etmek.
Ṭayaḳ: T. Dayanılacak şey, mesnet.
Ṭāyıʿ: A. Kendi arzusuyla veya isteyerek yapan.
Tekye it-: T. Dayanmak, yaslanmak.
Tekyelen-: T. Dayanmak, yaslanmak.
Teng: F. Sıkışık, dar.
Teng it-: F. + T. Daraltmak, darlanmak.
Tengri: T. İlah, Allah.
Tevek: Asma filizi, asma kütüğü, asma dalı.
Tevrīt: A. Hz. Musâ'ya gönderilen semavî kitap, Tevrât.
Ṭılsım: A. 1. Büyülü bir güç olduğuna inanılan varlık veya kimse. 2. Çare, tedbir, fevkalâde kuvvet ve tesir. 3. Büyü, efsun, sihir.
Ṭılısm it-: A. + T. Büyü yapmak.
Tīz ṭur-: F. + T. Çabuk durmak.
Tīz ol-: F. + T. Çabuk olmak.
Tīzcek: F. + T. Çabucak, derhal, hemen.
Ṭoġ-: T. Doğmak.
Ṭoġrı: T. Doğru.
Ṭoġru söz acı ol-: T. Hakikatlerin kişiye acı gelmesi.
Ṭoġru yol: T. Hak ve hakikat yolu.
Ṭoġur-: T. Doğurmak.
Ṭoḳ: T. Doymuş.
Ṭoḳın-: T. Dokunmak.
Ṭoḳsan: T. Doksan.
Ṭoḳun-: T. Dokunmak
Ṭoḳuz: T. Dokuz.
Ṭol-: T. dolmak
Ṭolın-: T. Dolmak, doldurmak.
Ṭolan- (I): T. Dolanmak.
Ṭolan- (II): T. Dolaşmak.
Ṭoldır-: T. Doldurmak.
Ṭolı: T. Dolu.
Ṭolu: T. Dolu, dolmuş olan.
Ṭolu ol-: T. Dolu hale gelmek, dolmak.
Ṭon: T. 1. Elbise, kılık kıyafet. 2. Renk.
Ṭonat-: T. 1. Süslemek, giydirip kuşatmak. 2. Bir kimseyi kötü sözlerle batırmak. 3. Teçhiz etmek.
Ṭon it-: Sa. + T. Elbise yapmak.
Ṭoñuz: T. Domuz.
Ṭop (I): T. 1. Bütün, büsbütün. 2. Küme topluluk.
Ṭop (II): T. Kol bileziği, burma.
Ṭop ur-: T. Top atmak.

Ṭopṭolu: T. Dopdolu.
Ṭopṭolu ol-: T. Ağzına kadar dolmak.
Ṭoy-: T. Doymak.
Ṭoyla-: T. Ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak.
Ṭoyur-: T. Doyurmak.
Ṭuġyān: A. 1. Haddi tecavüz etme, zulmetme, taşma. 2. (deniz) Coşma, taşma. 3. (kan) kaynama, fışkırma. 4. Azgınlık, serkeşlik.
Ṭūl u ʿarż: A. Uzunluk ve genişlik.
Ṭūr: A. 1. Cebel, dağ. 2. Hz. Musâ'nın Allah ile konuştuğu Tûr-ı Sînâ denilen dağ.
Ṭur-: T. 1. Ayağa kalkmak, kıyam etmek. 2. Vazgeçmek, geri durmak. 3. Kurulmak, yapılmak. 4. Karşı durmak, karşı koymak. 5. Bağlanmak,

kendini vermek, mülazemet etmek. 6. Kopmak, meydana gelmek. 7. Yaşamak, çok yaşamak. 8. Erişmek, yerleşmek.
Ṭurġur-: T. 1. Durdurmak. 2. Kaldırmak, ayakta tutmak. 3. Vücuda getirmek, ortaya çıkarmak, göstermek.
Ṭurıgel-: T. Kıyam etmek, ayağa kalkmak.
Ṭuyul-: T. Duyulmak, işitilmek.
Ṭuyur-: T. Duyurmak, işittirmek.

U

Uçmaġ: S. Cennet.
Uçḳur: T. Eski tarzda şalvar ve iç donuna geçirilip bele bağlanan ince kuşak.
Uġra-: T. 1. Tesadüf etmek, rastlamak, rastgelmek. 2. Karşılaşıp geçmek, uzaklaşmak. 3. Üstüne varmak, birden saldırmak.
Uġrat-: T. Maruz kalmak, duçar etmek.
Uġrı: T. Hırsız.
Uġrılıḳ: T. Hırsızlık.
Uġrula-: T. Çalmak, sirkat etmek.
Uġrulayın: T. Hırsız gibi, gizlice, sessizce.
Uġırluġ: T. Hırsızlık.
Ulam: T. Kesintisiz, sürekli ve dilden dile dolaşan haber veya name.
Ulaḳ: T. 1. Parça. 2. Eskiden, bir yerden başka yere posta ya da haber götüren. 3. At.
Ulula-: T. 1. Saygı göstermek, tazim etmek. 2. Üstün kılmak, yüceltmek. 3. Taltif etmek, aziz kılmak.
Ur-: T. 1. Vurmak, çarpmak. 2. Baskın yapmak, gasp ve yağma etmek. 3. Belli bir sesi yüksek olarak çıkarmak, haykırmak. 4. Giydirmek, giyinmek, takmak. 5. Vazetmek, koymak. 6. Sokmak, batırmak, delmek, yaralamak. 7. Nişan alarak atmak. 8. İfade etmek, beyan etmek, bildirmek. 9. Sürmek. 10. Etkilemek.
Urġan: T. Kalın ip, ince halat.
Uruş-: T. 1. Hepsi birleşip vurmak. 2. Vuruşmak, çarpışmak. öldürüşmek.
Uş: T. Akıl, fikir.
Uşan-: T. Kırılmak, parçalanmak, ufanmak, dağılmak, kopmak, toz haline gelmek.
Uşañ ol-: T. Bıkmak, gevşek davranmak, ihtiyatsız bulunmak, ihmal etmek.
Uşşı git-: T. Aklı gitmek.
Uş: T. 1. İşte, şimdi. 2. Çünkü. 3. Ancak.
Uş-: T. Uçmak.
Uşaḳ: T. 1. Ufak, küçük. 2. Çocuk. 3. Hizmetçi.
Uşat-: T. Parçalamak, ufaltmak.
Uşbu: T. Bu, işte bu.
Uṭ: T. 1. Haya, edep, ar, hicap, utanma, utanç. 2. Kaygı, tasa. 3. Şeref, onur.
Uz: T. 1. Ustaca, münasip, uygun, muvafık, doğru. 2. Usta, mahir, tecrübeli, dikkatli, uyanık.
Uz gör-: T. Uygun görmek.

Ü

Üleşdür-: T. Paylaştırmak, bölüştürmek.
Ümīẕ: F. Umut, ümit.
Ür-: T. Seçmek, ayırmak.
Üret-: T. Yetiştirip çoğaltmak.
Üş-: T. Toplanmak.
Üşde: T. İşte.
Üşen-: T. 1. Üzülmek, sıkılmak, rahatı kaçmak, tedirgin olmak. 2. Çekinmek, sakınmak, korkmak. 3. Usanmak, bıkmak.
Üşendür-: T. Tedirgin etmek, rahatsız etmek.
Üşte: T. İşte.
Üşür-: T. Üşüştürmek, musallat etmek.
Üvez: T. Sivrisinek, atsineği, eşeksineği, tatarcık, büvelek.
üvez üş-: T. Sivrisineğin toplanması.

Üvür-: T. Üfürmek, üflemek.
Üyez: T. bk. Üvez.
Üz-: T. 1. Koparmak, kazmak, kesmek, bozmak, ayırmak, uzaklaştırmak. 2. Yüzmek.
Üzen-: T. Kaldırılmak, uzaklaştırılmak.
Üzet-: T. Bozdurmak, kopartmak.

V

Vaḥş u ṭuyūr: A. Yabani hayvanlar ve kuşlar.
Veyāḫūz: F. Veyahut.
Viribi-: T. Göndermek, irsal etmek.

Y

Yab yab gel-: T. Yavaş yavaş gelmek.
Yābān: F. 1. Issız kır, ova, insandan boşalmış yer. 2. Yabancı. 3. Dışarı, başka ülke.
Yād: F. Anmak, hatırlamak.
Yād eyle-: F. + T. Hatıra getirip anmak.
Yaḫın: T. Yakın.
Yāḫūẕ: F. Yahut.
Yalıñ: T. Çıplak, açık, kapsız, örtüsüz.
Yalıncaḳ: T. Çıplak, üryan, cascavlak.
Yaluñuz: T. Yalnız.
Yaluñuz ḳal-: T. Tek kalmak.
Yaña: T. 1. Taraf, yön, cihet. 2. Tarafa. 3. Tarafta, yanda. 4. Taraftan, yandan.
Yapış- : T. Bulaşmak, kirli bir şey sürülmek.
Yarad-: T. Yaratmak.
Yaraġ: T. 1. Hazırlık, levazım, teçhizat. 2. Silah. 3. (At hakkında) Pişkin ve idmanlı.
Yaraġ it-: T. Hazırlık yapmak, levazım düzmek.
Yaraḳ: T. . Hazırlık, levazım, teçhizat. 2. Silah. 3. (At hakkında) Pişkin ve idmanlı.
Yarındası: T. Ertesi, ertesi gün.
Yarlıġa-: T. Suç bağışlamak, mağfiret etmek.
Yarlıġan-: T. Günahı bağışlanmak, mağfiret olunmak.
Yasaġ: T. 1. Yasa, düzen, nizam, kanun, tanzimat. 2. Bir işin yapılmaması için konulan engel, men, nehiy.
Yasaġ it-: T. Buyurmak, emretmek, ferman çıkarmak.
Yasduḳ: T. Yastık.
Yavat-: T. Kaybetmek, saklamak.
Yavu ḳıl-: T. Kaybetmek, yitirmek.
Yavu var-: T. Kaybolmak, zayi olmak, yitmek.
Yavuz: T. 1. Kötü, fena. 2. Sert.
Yavuzla- : T. Kötülemek.
Yayaḳ: T. Yürüyerek giden, yaya, piyade; binitsiz.
Yayaḳ ol-: T. Yaya kalmak.
Yaz-: T. 1. Nakşetmek, resmetmek, süsleyip bezemek. 2. Yaymak, dağıtmak, açmak.
Yazı (I): T. Ova, sahra, ıssız kır.
Yazı (II): T. Talih, nasip, kader, alın yazısı.
Yazlu: T. Yazılmış, yazılı.
Yazu: T. bk. Yazı (I), (II).
Yeñ-: T. Dayanmak, tahammül etmek, galebe etmek, karşı durmak.
Yeg: T. 1. Daha iyi, üstün. 2. Kuvvetli baskın.
Yetecekce: T. Yetecek kadar.
Yetür-: T. 1. Ulaştırmak, eriştirmek. 2. Yetiştirmek, büyütüp yrtiştirmek.
Yıġ-: T. 1. Menetmek, engel olmak. 2. Esirgemek, yoksun bırakmak.
Yıḳındu: T. Yıkıntı, harabe.
Yılduz: T. Yıldız.
Yırtduḳ:T. Yırtık.
Yid-: T. Çekmek, yedekte götürmek.
Yig ol-: T. Daha iyi olmak.
Yigid: T. Yigit.
Yigin: T. Daha üstün tutulan, tercih edilen; daha kuvvetli, baskın olan
Yigit: T. Genç, delikanlı.
Yigrek: T. Daha iyi, üstün, baskın, tercih edilir.
Yiriş-: T. Erişmek, ulaşmak, yetişmek.
Yitür-: T. Kaybetmek, zayi etmek, telef etmek, mahvetmek.

Yiyecek: T. Yenecek şey.
Yiyesi: T. Yiyecek şey, yemek.
Yiyesin al-: T. Yiyeceğini almak.
Yiyle-: T. Koklamak.
Yoġ it-: T. Yok etmek, kaybetmek.
Yoḫsul: T. Yoksul, fakir.
Yören-: T. 1. Dolaşmak, yaklaşmak, bir şeyin çevresinde dolaşmak. 2. Hatıra gelmek, gönlü kaplamak.
Yu-: T. Yıkamak.
Yufḳal-: T. Zayıflamak, incelmek.
Yuḳaru: T. Yukarı.
Yumşa-: T. Yumuşamak.
Yund: T. Kısrak.
Yuvun-: T. Yıkanmak.
Yuy-: T. Yıkamak.
Yuyun-: T. Yıkanmak.
Yügür-: T. Koşmak, hızlı gitmek.
Yükün-: T. Önünde eğilmek, diz çökmek, baş eğmek.

Z

Zırh: F. Demirden örme veya dökme savaş elbisesi, cevşen.
Zırh düz-: F. + T. Zırh yapmak.
Zire: F. Çünkü, şundan dolayı ki.

KAYNAKÇA

Abay, Muhammed, *Kur'an Kıssaları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, "Edebiyatta Metodoloji Açısından El Yazmaları ve Nadir Eserler Üzerine Notlar-I", *Gazi Ünv. Gazi Eğt. Fak. Dergisi*, C. 3, S. 1, Ankara 1987, s. 1-48.

Abdürrezzak Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İz Yay., İstanbul 2004.

Akar, Ali, *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

Akay, Hasan, *İslâmî Terimler Sözlüğü,* İşaret Yay., Ankara 1995.

Akkuş, Metin*, Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası; Edebi Türler ve Tarzlar,* Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2006.

Armutlu, Sadık, *Klasik Arap, Fars ve Türk Edebiyatı İncelemeleri I-II*, Kesit Yayınları, İstanbul 2021.

Aşkar, Mustafa, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001.

Ata, Aysun, "Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sında Nazmın Gücü", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi,* V/2, Ankara 2008, s. 123-124.

Ateş, Ahmet, "Metin Tenkidi Hakkında", *Türkiyat Mecmuası*, C. VII-VIII, Cüz I, 1940-42, s. 252-267.

Bilgegil, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Atatürk Üni. Yay., Ankara 1980.

Bozkurt, Nizam, "Dörtlüklerle Peygamberler Tarihi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, sy. 28, Ankara 2003, s. 193-210.

Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, (Haz. Mustafa Tatçı-Cemâl Kurnaz), C. 5, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000.

Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yay., İstanbul 2004.

Çaldak, Süleyman, *Nalî Divanı*, Kesit Yayınları, İstanbul 2010.

Çelik, Ahmet, "Birey ve Toplumun Islahı Açısından Kur'an Kıssaları", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergis*i, sy. 22, Erzurum 2004, s. 55-88.

Değirmençay, Veyis, *Farsça Edatlar ve Bağlaçlar Sözlüğü*, Kurtuba Kitap, İstanbul 2017.

Develi, Halil, Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar, *Türkbilig*, (2002/4), s. 117-124.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1997.

Dilberîpur, Asgar, *Türkçe-Farsça Ortak Kelimeler Sözlüğü*, Ankara 1995.

Ece, Selami, *Klasik Türk edebiyatı araştırma yöntemleri (I-II),* Eser Basım Yayınları, İstanbul 2015.

Erdoğan, Abdüllatif, *Mevlâna Sözlüğü*, Lamure Yay., İstanbul 2006.

Eyüpoğlu, Osman, "Günümüze Bakan Yönleriyle Peygamber Kıssaları (Sosyolojik ve Pedagojik Açıdan)", *XI. Kur'an Sempozyumu: Kur'an ve Risalet (2008),* Ankara 2009.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılap Yay., İstanbul 2004.

Gülsevin, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara 2017.

Hazar, Mehmet, "Kadı Burhaneddin Divanı'nda Geçen Tarihî Azerbaycan Türkçesine Ait Döy- 'Dayan-' Fiili Üzerine" *Kadı Buhaneddin Uluslararası Çalıştayı*, Sivas 13 -15 Ekim 2011.

Hazar, Mehmet, *Eski Uygur Tarihine ve Türkçesine Giriş*, Eğitim Yayınevi, İstanbul 2015.

Hazar, Mehmet, "Türkçede Fono-Semantik ve Morfo-Fonolojik Yolla Sözcük Türetmr 1", *International Journal of Languages' Education and Teaching* ISSN: 2198 – 4999, Mannheim – Germany, Udes 2015, s. 1648-1669.

Hazar, Mehmet, *Yayınlanmamış Uygurca ve Eski Anadolu Türkçesi Üzerine Ders Notları*, Düzce Üniversitesi, Düzce 2022.

Horata, Osman, "Klasik Edebiyatımıza Ait Metinlerin Neşrinde Karşılaşılan İmla İle İlgili Bazı Problemler", *I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu,* Ankara 17-18 Ocak 1992.

https://islamansiklopedisi.org.tr/el-hidaye (03.07.2022).

https://islamansiklopedisi.org.tr/vikayetur-rivaye (03.07.2022).

https://islamansiklopedisi.org.tr/zahirur-rivaye (03.07.2022).

https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf (24.12.2022).

İnce, Adnan, "Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri", I. *Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu,* Ankara 17-18 Ocak 1992.

Kaba, Hüseyin, *Kısas-ı Enbiya inceleme-edisyon kritikli metin-dizin-tıpkıbasım*, (Doktora Tezi), Düzce Üniversitesi SBE, Düzce 2021.

Kanar, Mehmet, *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, Birim Yay., İstanbul 1998.

Kaplan, Mahmut, "Neşâtî'nin Hilye-i Enbiyâsı", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, II/2, Van 1991, s. 149-166.

Karabey, Turgut, *Belagat-ı Osmaniyye*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001.

Karataş, Ahmet, "Türk-İslam Kültür ve Edebiyatında Kısası-ı Enbiyâ Türü", *Diyanet İlmi Dergi*, 49(3), 2013, s. 113-126.

Karataş, Ahmet, *Hindî Mahmud Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Kısas-ı Enbiyâ'sının Tenkidli Metn*i, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul 2011.

Kâtib Çelebi, *Keşfu'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn*, İstanbul 1972.

Kâtib Çelebi, *Keşfü'ẓ-ẓunûn ʿan esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn* (nşr. Kilisli Muallim Rifat – Şerefeddin Yaltkaya), II, İstanbul, 1941-43.

Kavakçı, Yusuf Ziya, *İslam Araştırmalarında Usûl*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1976.

Kavruk, Hasan, *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, MEB Yayınları, Ankara 2016.

Kaya, Remzi, "Kur'an-ı Kerim Kıssaları ve Düşündürdükleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* XI/2, Bursa 2002, s. 31-58

Kılıç, Atabey, "Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler", *GÜ Kırşehir Eğitim Fakültesi Yayınlar GÜ Kırşehir Eğitim Fakültesi Yayınları*, Nu: 1, Kırşehir 2004, s. 331-345.

Kılıç, Atabey, "Günümüzde Metin Neşri ve Problemleri Üzerine Düşünceler", *GÜ Kırşehir Eğitim Fakültesi Yayınları*, Nu: 1, Kırşehir 2004, s. 331-345.

Korkmaz, Zeynep, "Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler" *Türkoloji Dergisi*, c. VIII, 1979, s. 67-78.

Kortantamer, Tunca, "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, C. VII, İstanbul 1993, s. 337-365.

Köksal, M. Âsım, *Peygamberler (Manzum),* İstanbul 1999.

Köprülü, Mehmed Fuad, "Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl", *Edebiyat Araştırmaları*, TTK, Ankara 1986, s.3-47.

Küçük, Murat, AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=4949 (21.02.2023).

Kütükoğlu, Mübahat, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Kubbealtı Yay., İstanbul1998.

Mermer, Ahmet, Koç Keskin, Neslihan, Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, Akçağ Yay., Ankara 2005.

Mütercim Asım Efendi, *Burhân-ı Katı*, (Hzl. Prof.Dr. Mürsel ÖZTÜRK-Dr. Derya ÖRS), TDK Yay., Ankara 2000.

Mütercim Asım Efendi, *El-Okyanusü'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsü'l-Muhît*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1272.

Olgun, İbrahim ve Dırahşan Cemşid, *Ferheng-i Fârsî-Türkî/Farsça Türkçe Sözlük*, Ankara 1984.

Önal Kılıç, Sevda, *Hatif Ali Divanı*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2019.

Özdemir, Sema, *Tasavvuf Kültüründe Peygamberler* (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa 2004.

Öztürk, Mürsel, *Farsça Dilbilgisi*, Murat Yayınları, Ankara 1995.

Pakalın, Mehmed Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü 1-3*, MEB Yay., İstanbul 1993.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, C. I-II, Akçağ Yayınları, Ankara 1989.

Parlatır, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınları, Ankara 2016.

Redhouse, Sir James, *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.

Seçkin, Kuban, *Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı'nın Gramer İncelemesi (Giriş - İnceleme - Metin - Notlar - Sözlük – Dizin)* (Yüksek Lisans Tezi, 2012)Nevşehir Üniversitesi SBE.

Şahin, M. Süreyya, "Kısas-ı Enbiyâ", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, https://islamansiklopedisi.org.tr/kisas-i-enbiya (22.02.2023).

Şahinoğlu, M. Nazif , *Farsça Grameri-Sarf ve Nahiv*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1997.

Şemseddîn Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yay., İstanbul 1996.

Şener, H. İbrahim, "Neşâtî'nin Hilye-i Enbiyâsı" *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* sy. 1, İzmir 1983, s. 285-301

Şengül, İdris, *Kur'an Kıssaları Üzerine*, İzmir 1994.

Şengül, İdris, "Kıssa", *DİA,* Ankara 2002, XXV, s. 499.

Şükün, Ziya, *Farsça-Türkçe Lûgat Gencine-i Güftâr Ferheng-i Ziya,* 3 cilt MEB Yay., İstanbul 1984.

Tarama Sözlüğü, VI Cilt, TDK Yay., Ankara 1972.

Taşdelen, İshak, *Peygamber Kıssalarının Klasik Türk Şiirine Yansımaları* (Yüksek Lisans Lezi), , Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya 2008.

Timurtaş, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, İstanbul 2012.

Tulum, Mertol, *Tarihi Metin Çalışmalarında Usul*, Deniz Ktb., İstanbul 2000.

Uçar, Melike, *Klasik Türk Şiirinde Peygamberler* (Yüksek Lisans Lezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, Kahramanmaraş 2006.

Uğur, Mücteba, "Va'z, Kıssacılık ve Hadiste Kussâs". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (1986): 291-326

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul1991.

Uysal, Muhittin, "Bazı Hadis Kıssaları Üzerine Mülâhazalar", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 22, Konya 2006, s. 42-56.

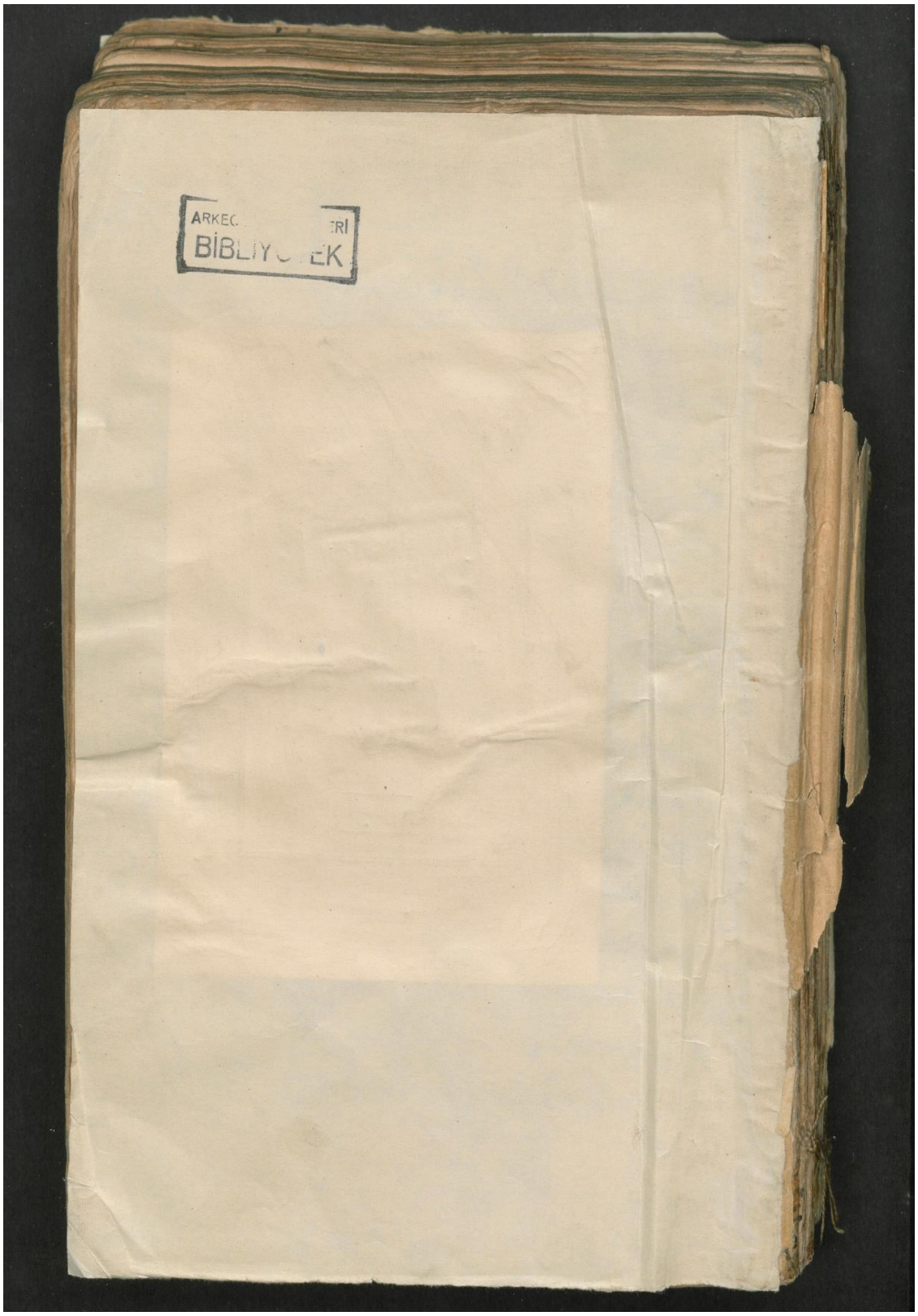
Ünver, İsmail, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*, C. 10, sy. 4, Ankara, 1993, s. 53-89.

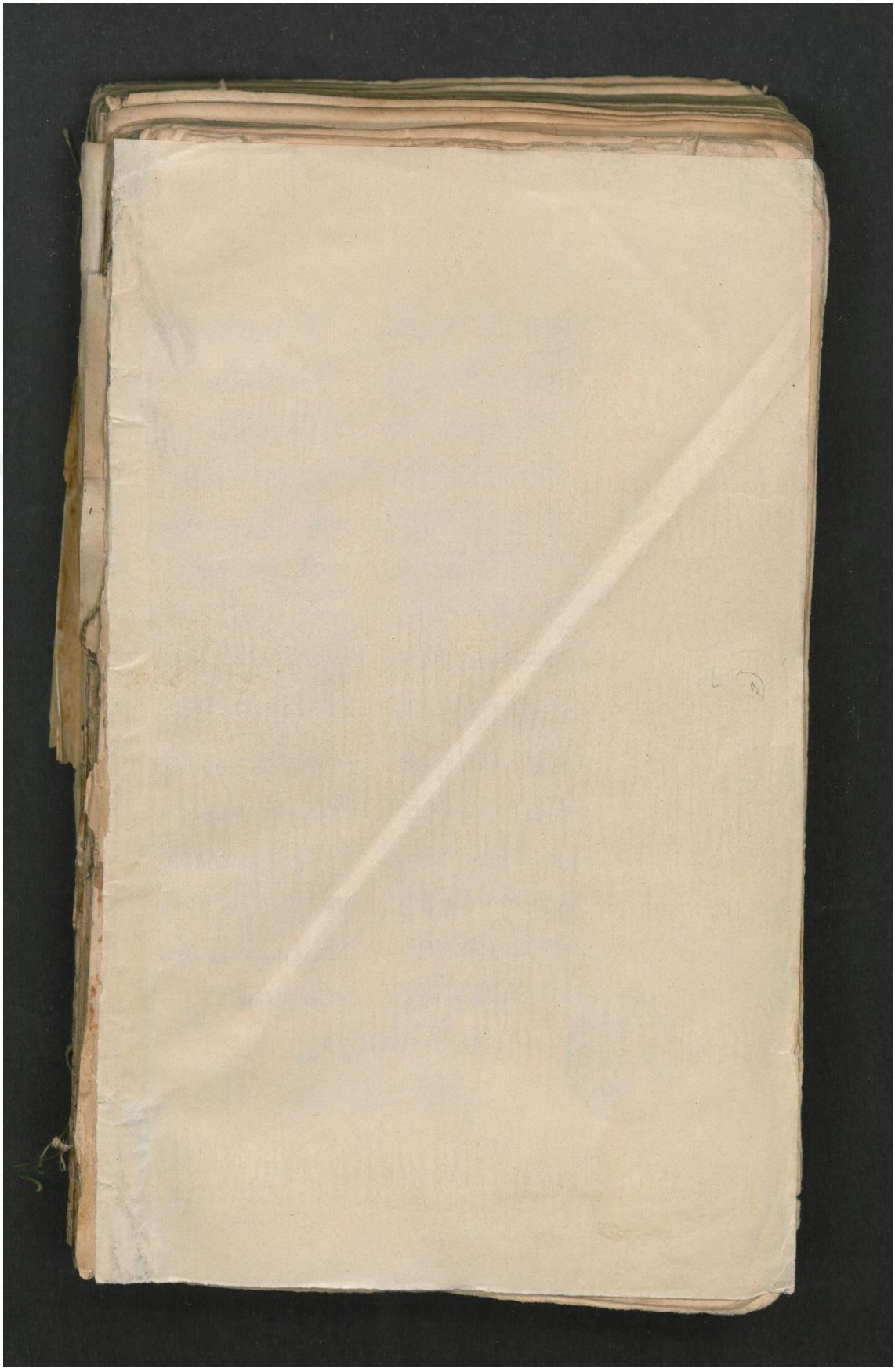
Yazır, Mahmut, *Eski Yazıları Okuma Anahtarı*, İdeâl Matbaası, Ankara 1963.

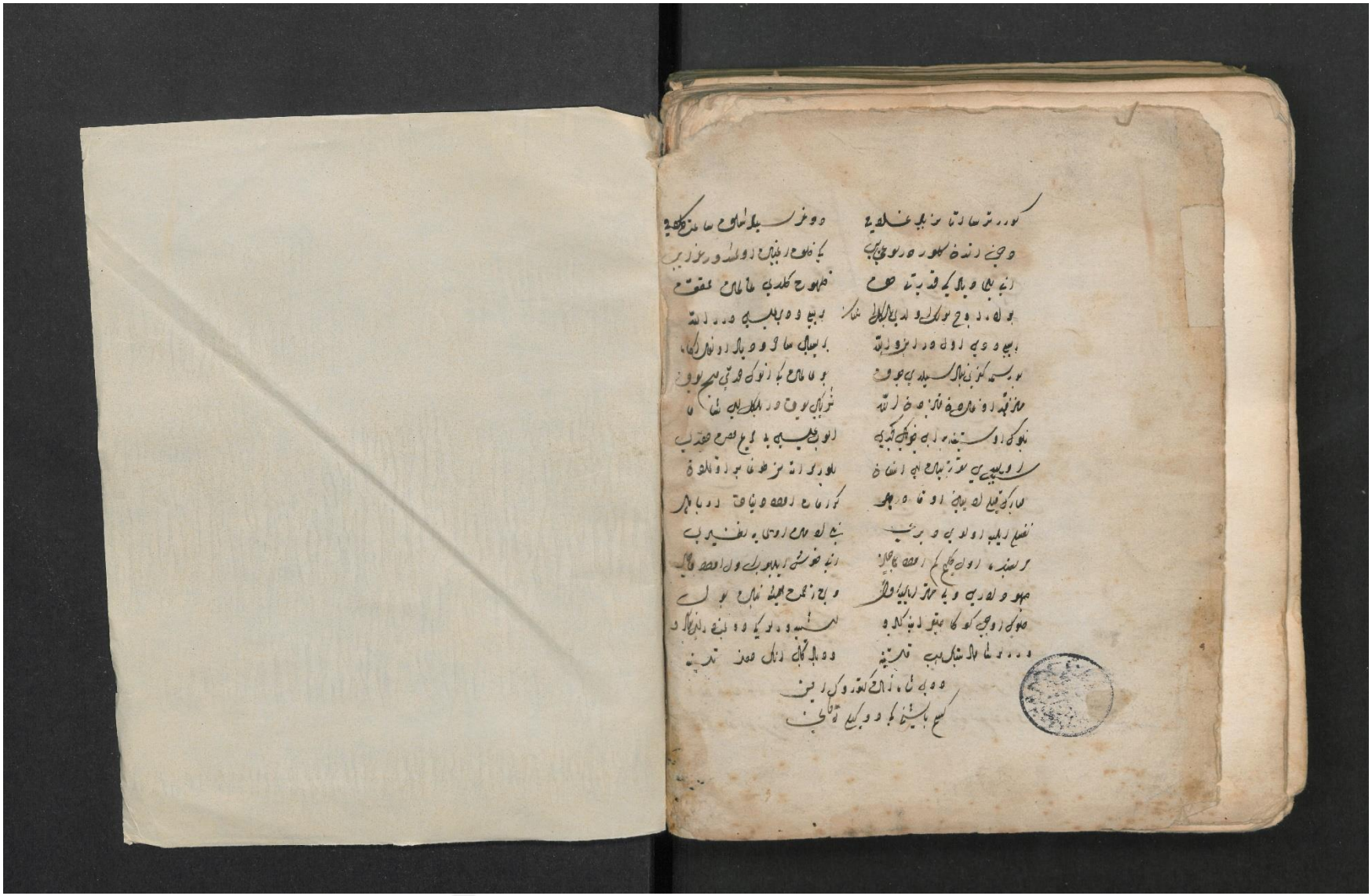
Yılmaz, Emine ve Demir, Nurettin ve Küçük Murat, *Kısas-ı Enbiya*, TDK Yayınları, Ankara 2013.

Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

TIPKIBASIM

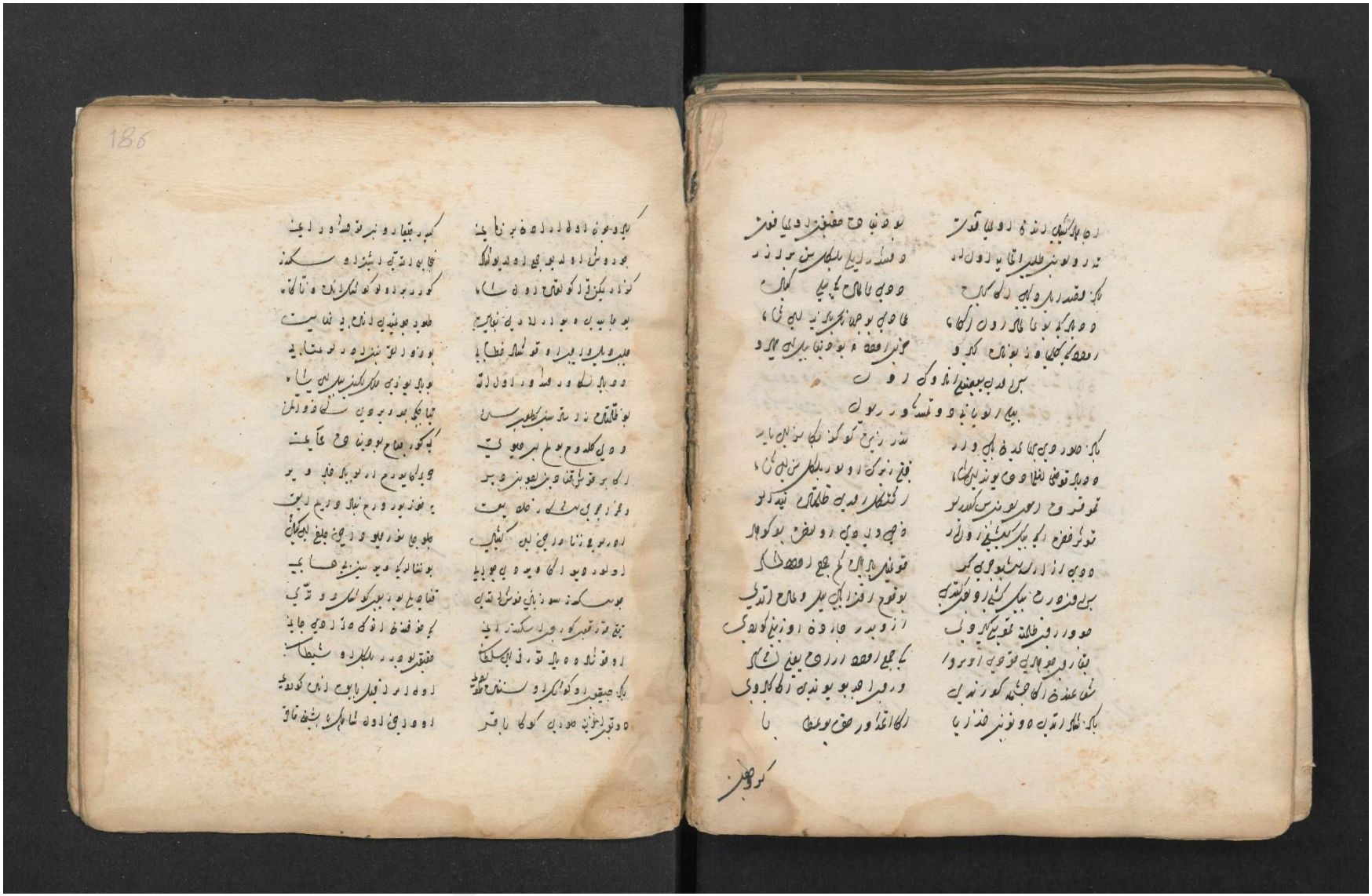

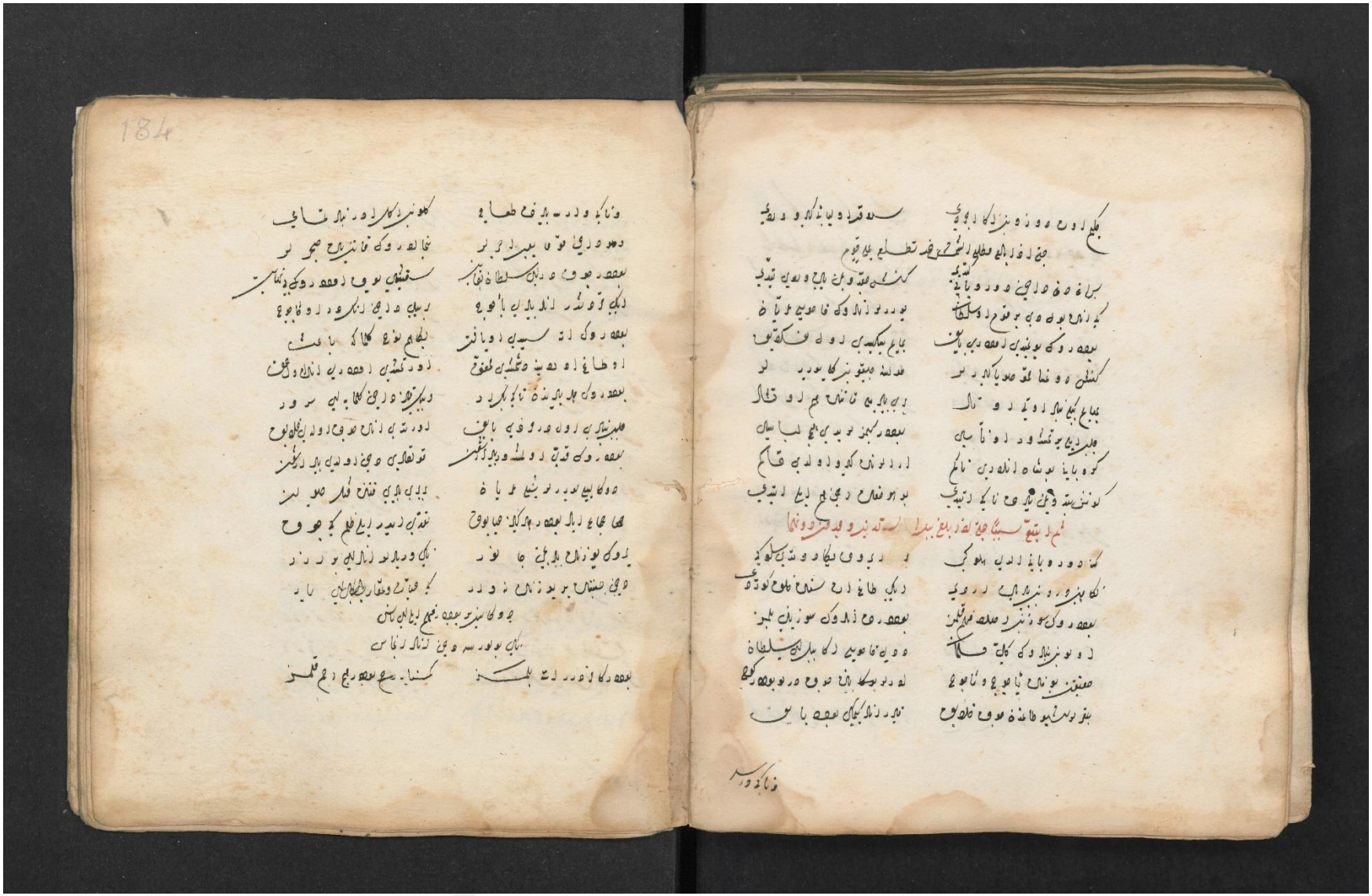

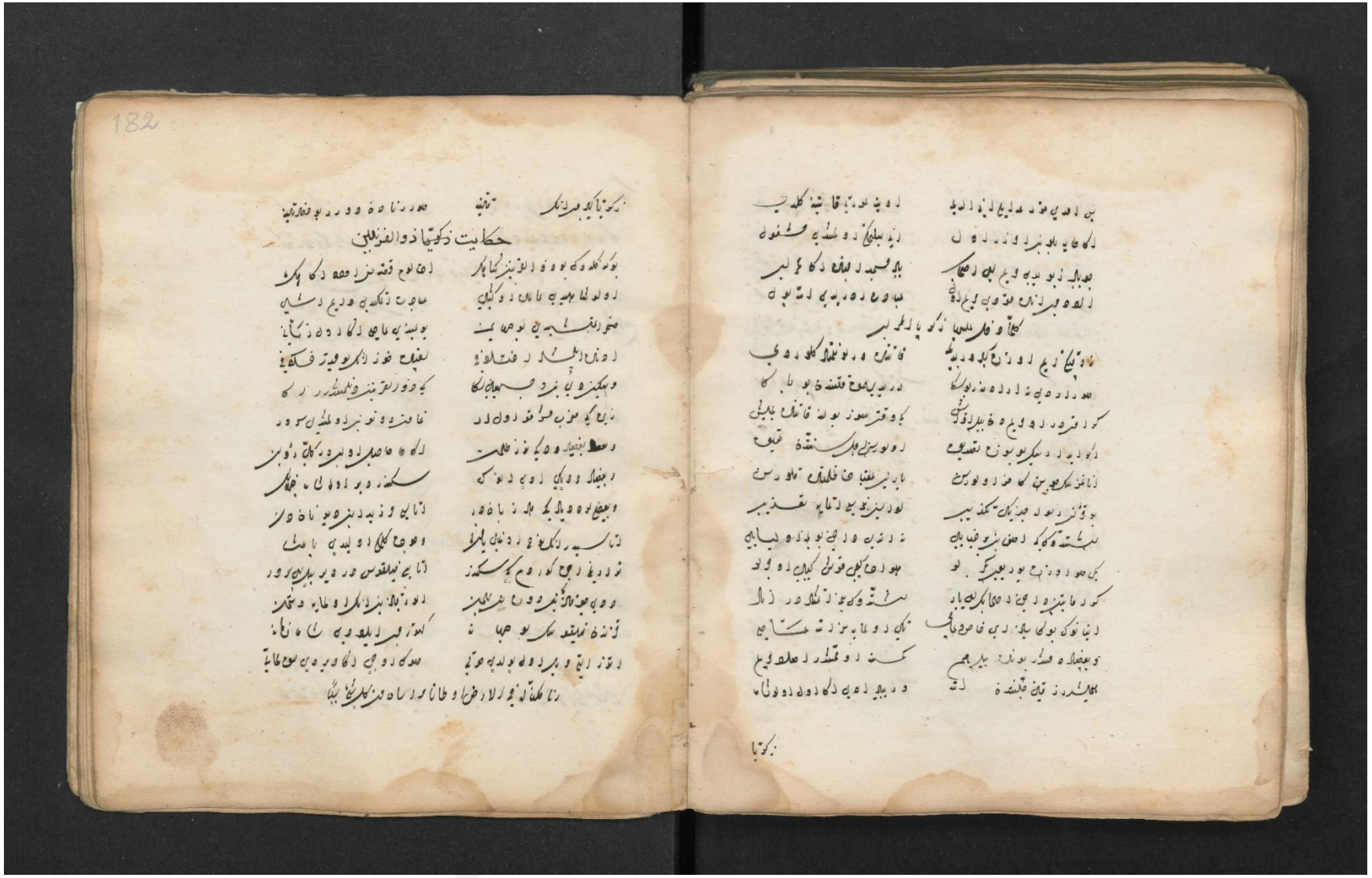

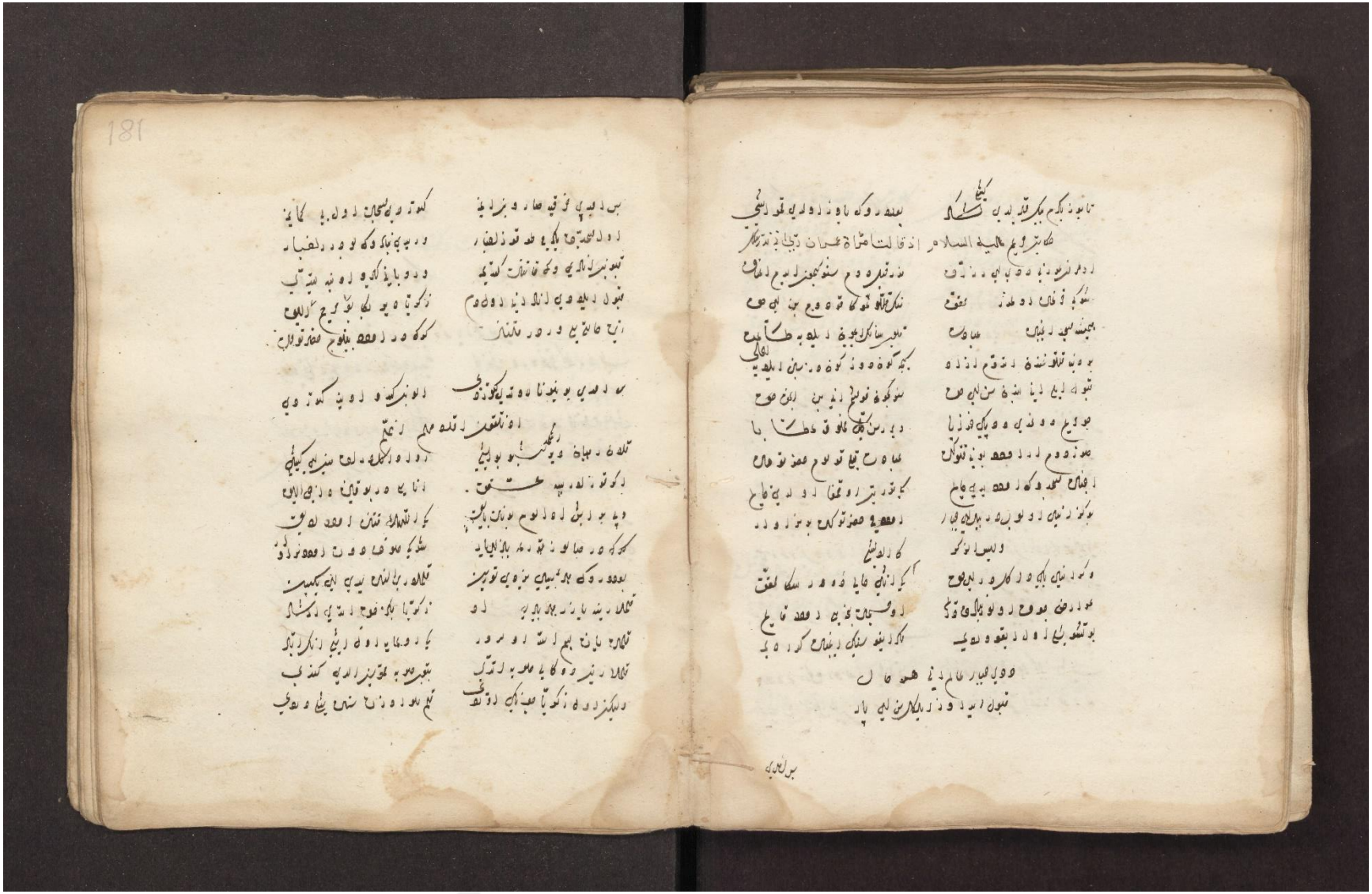

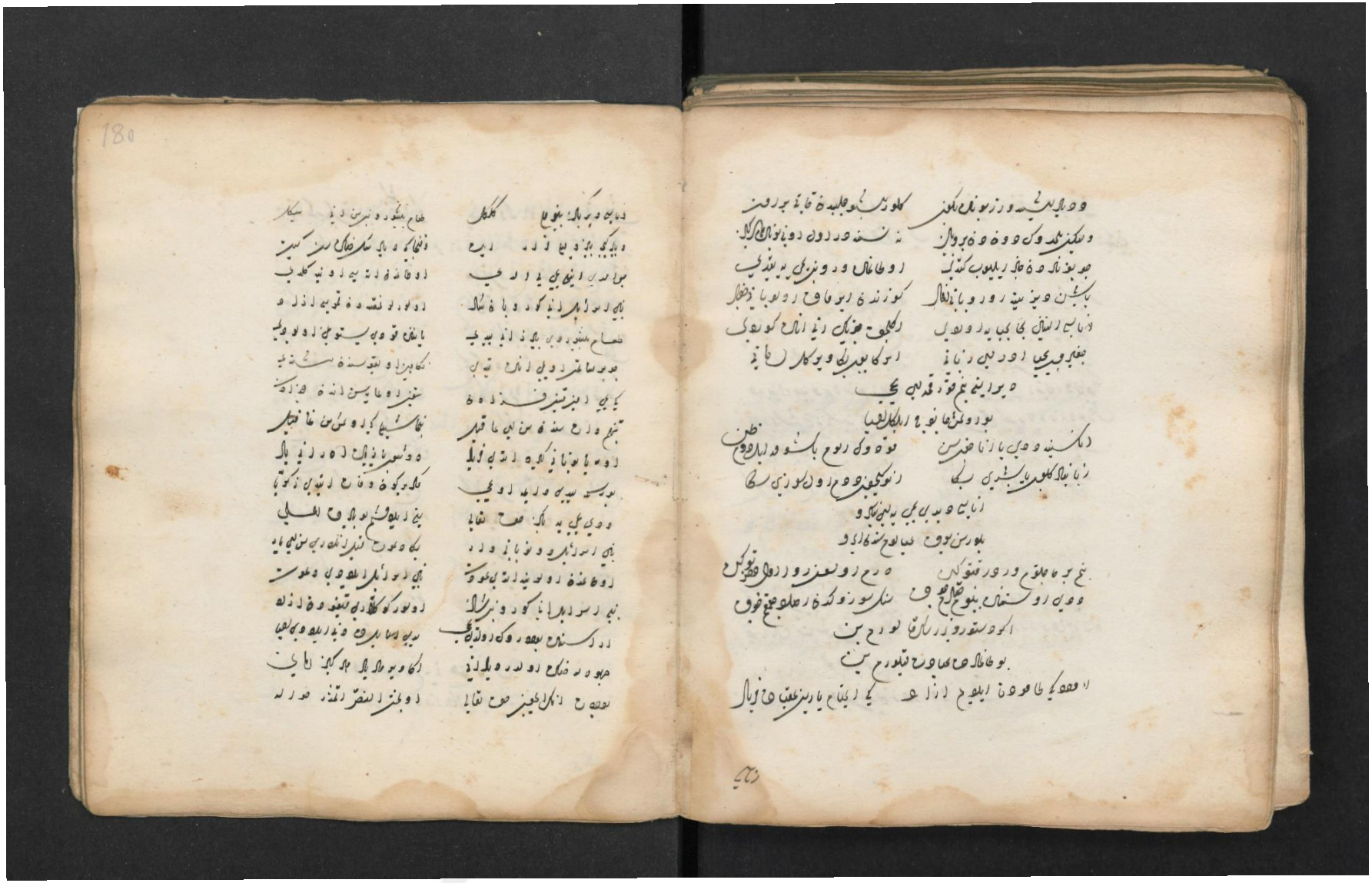

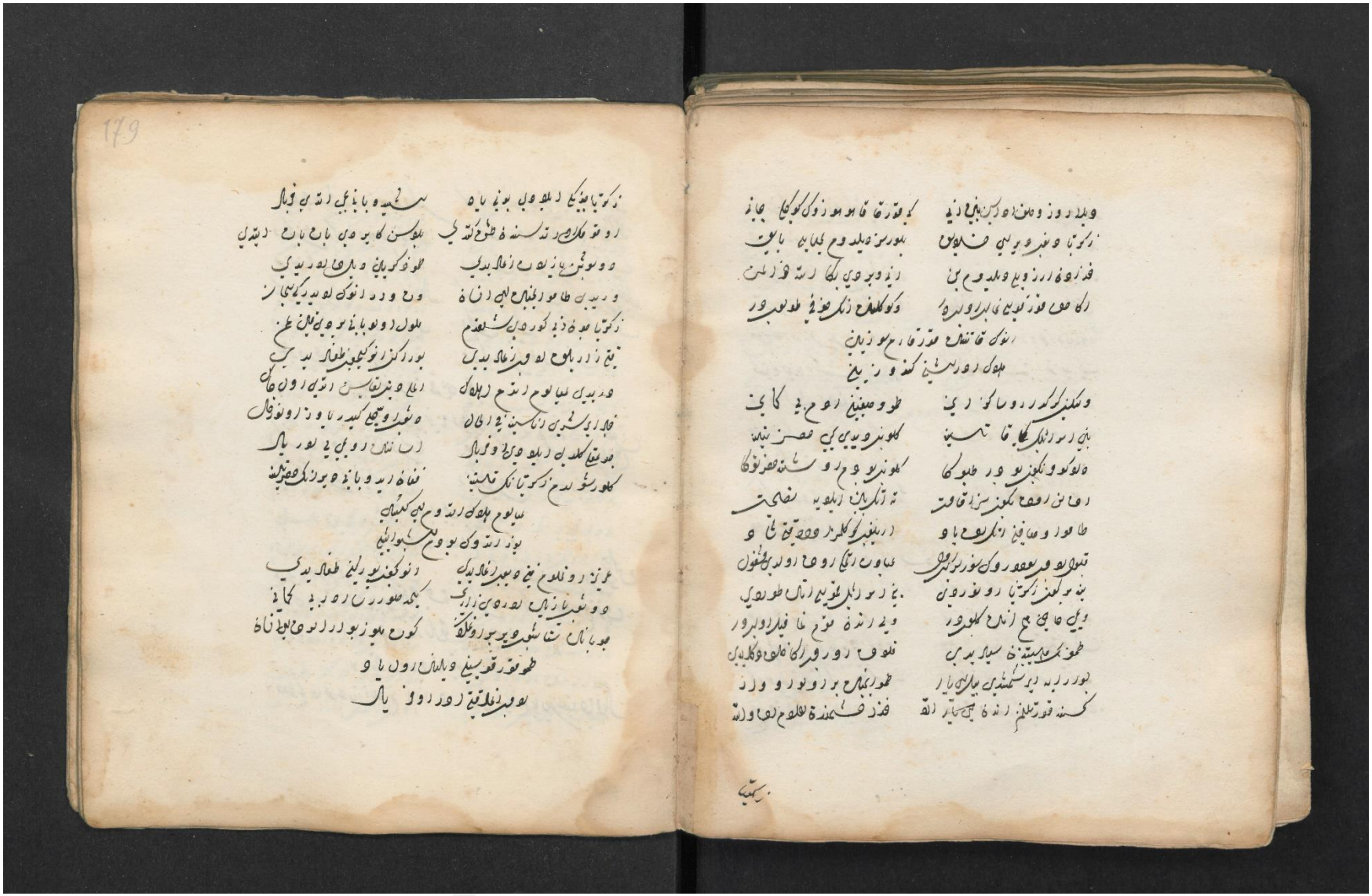

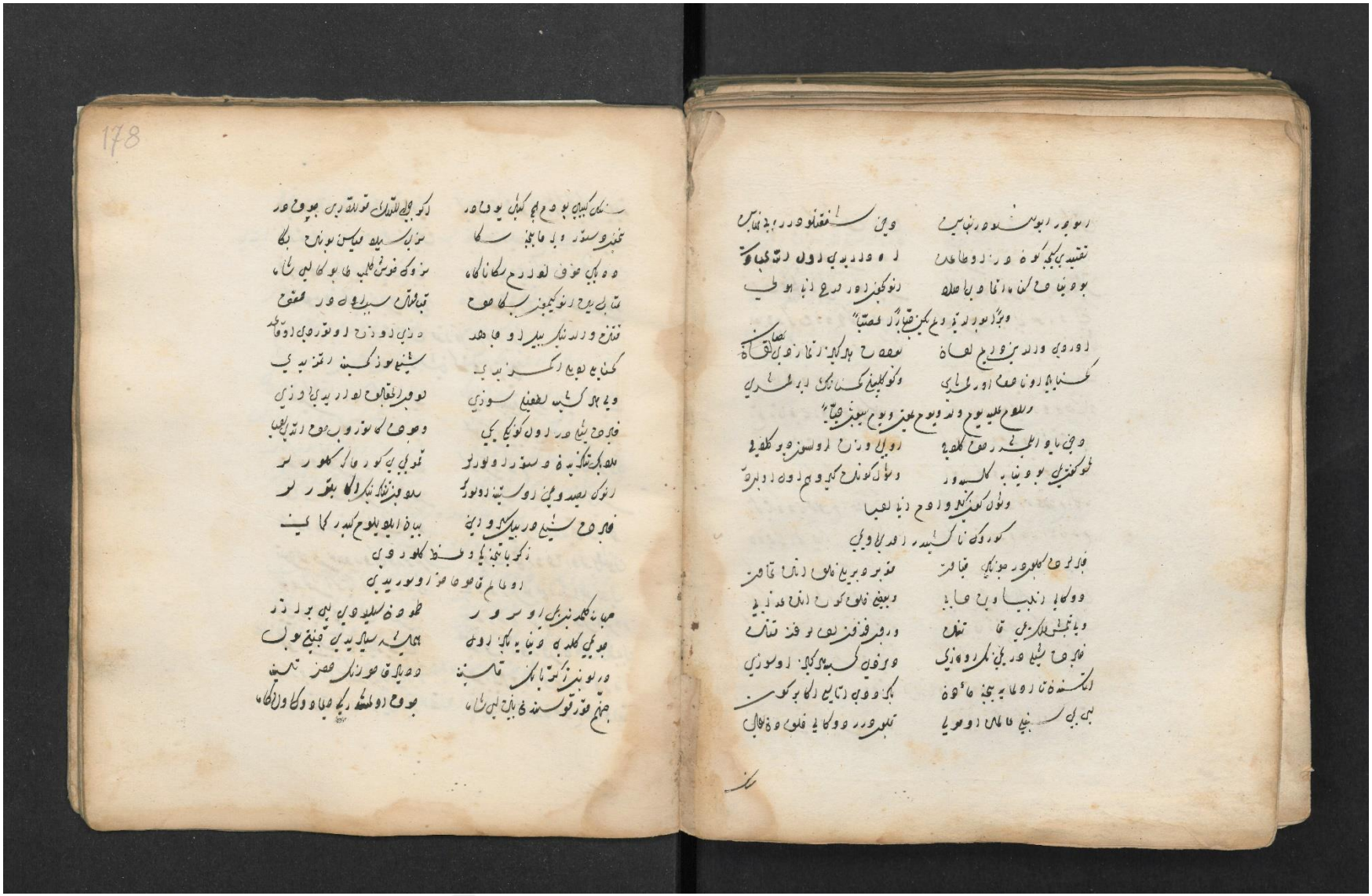

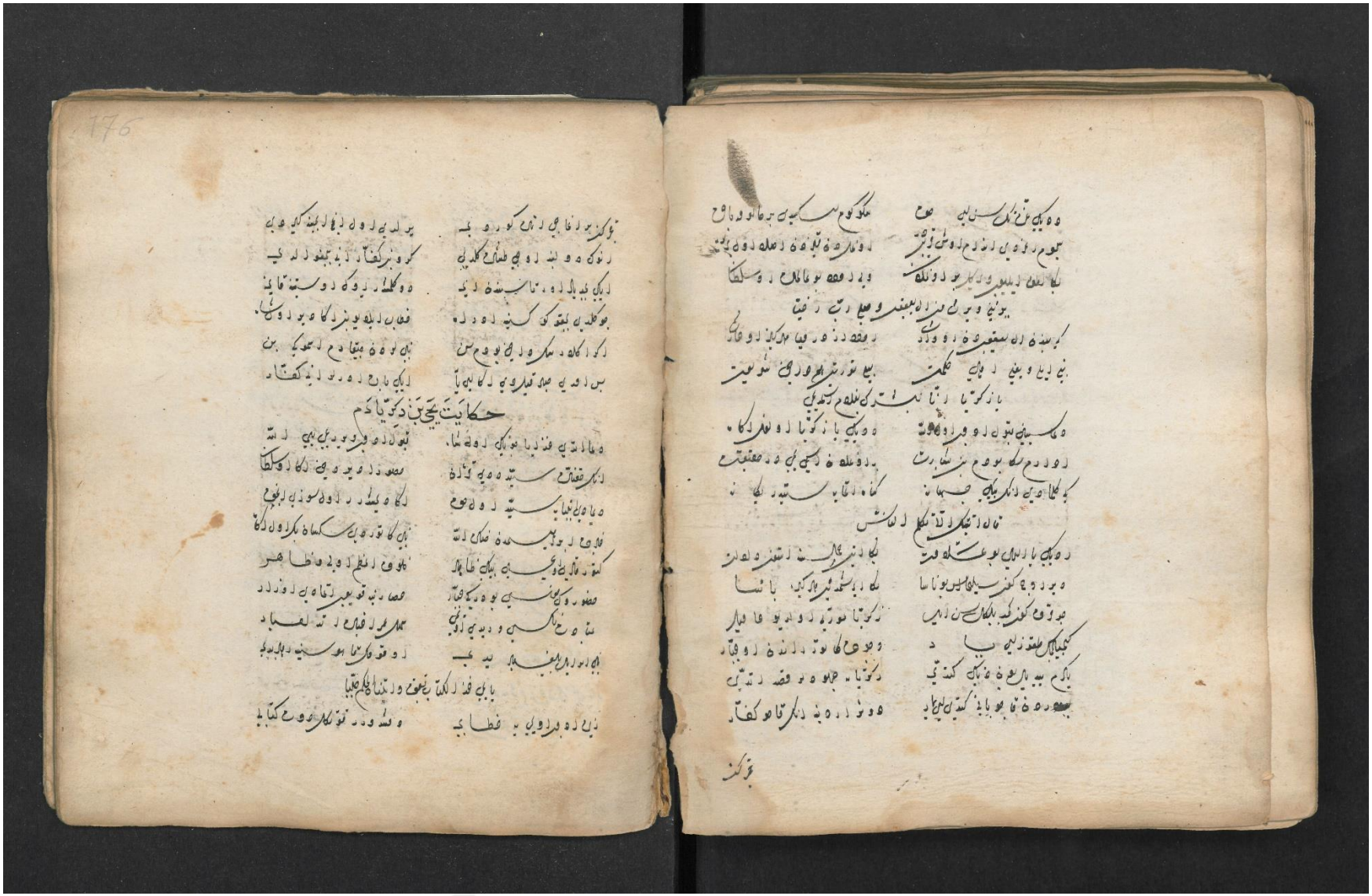

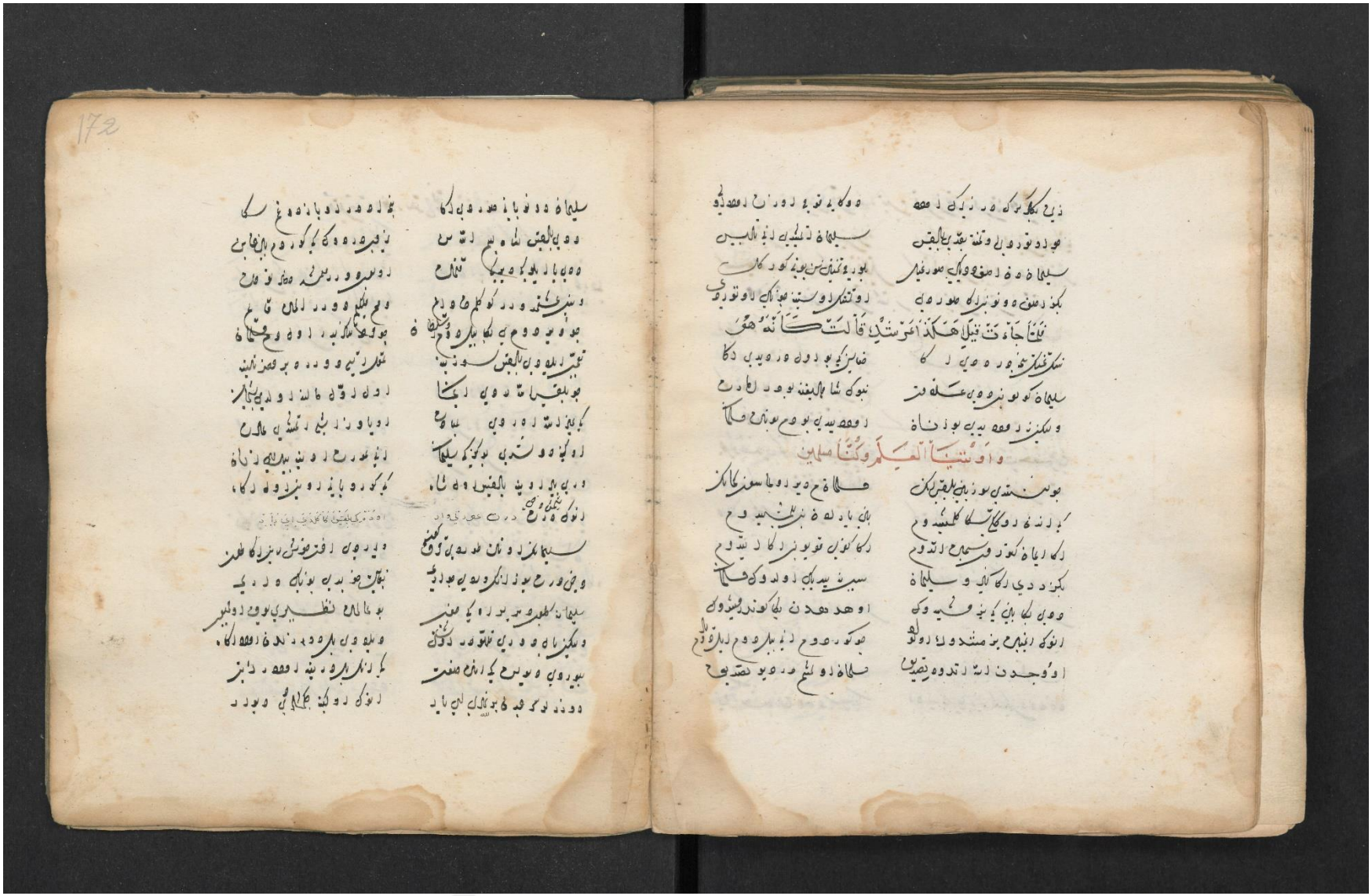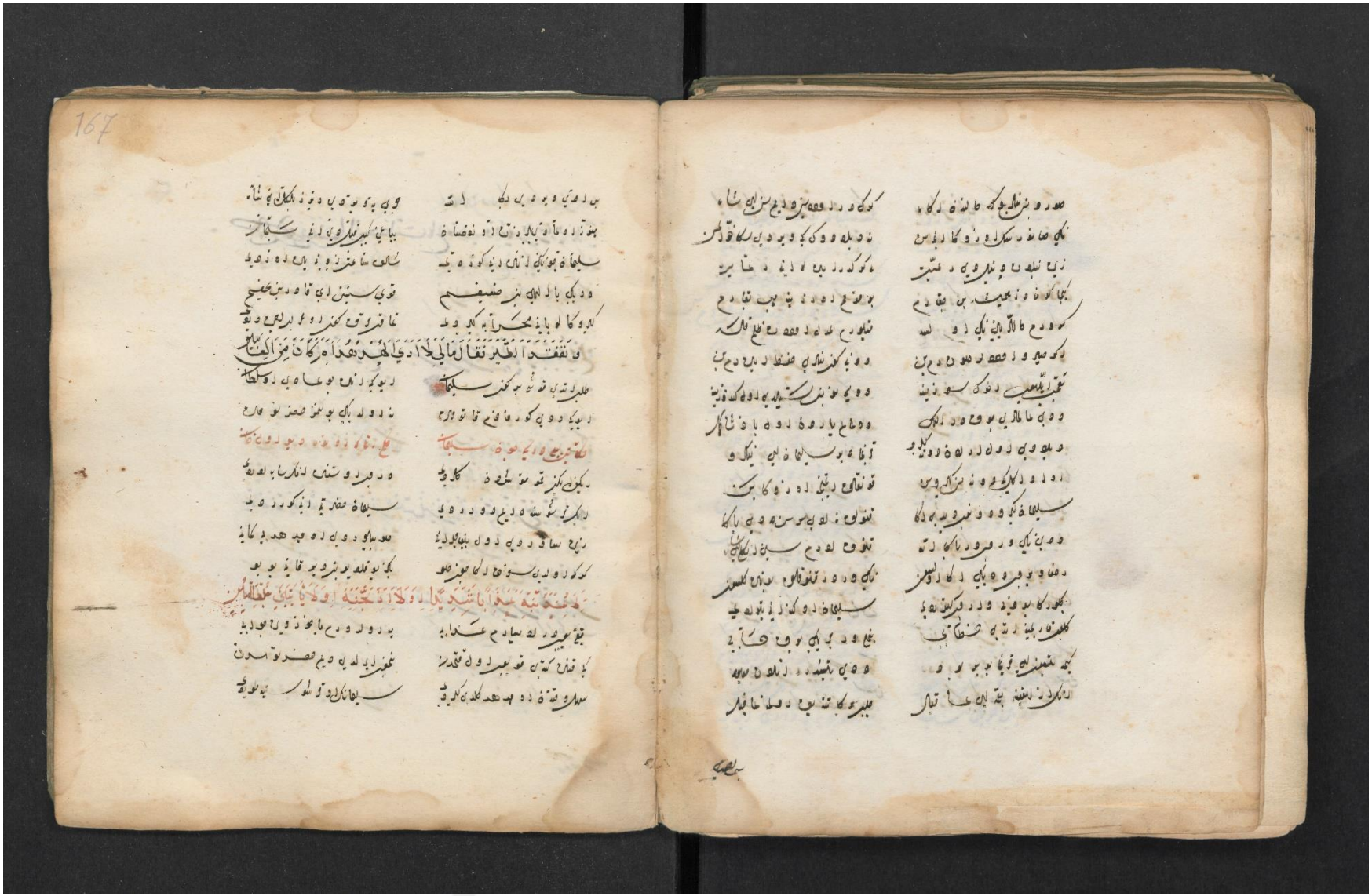

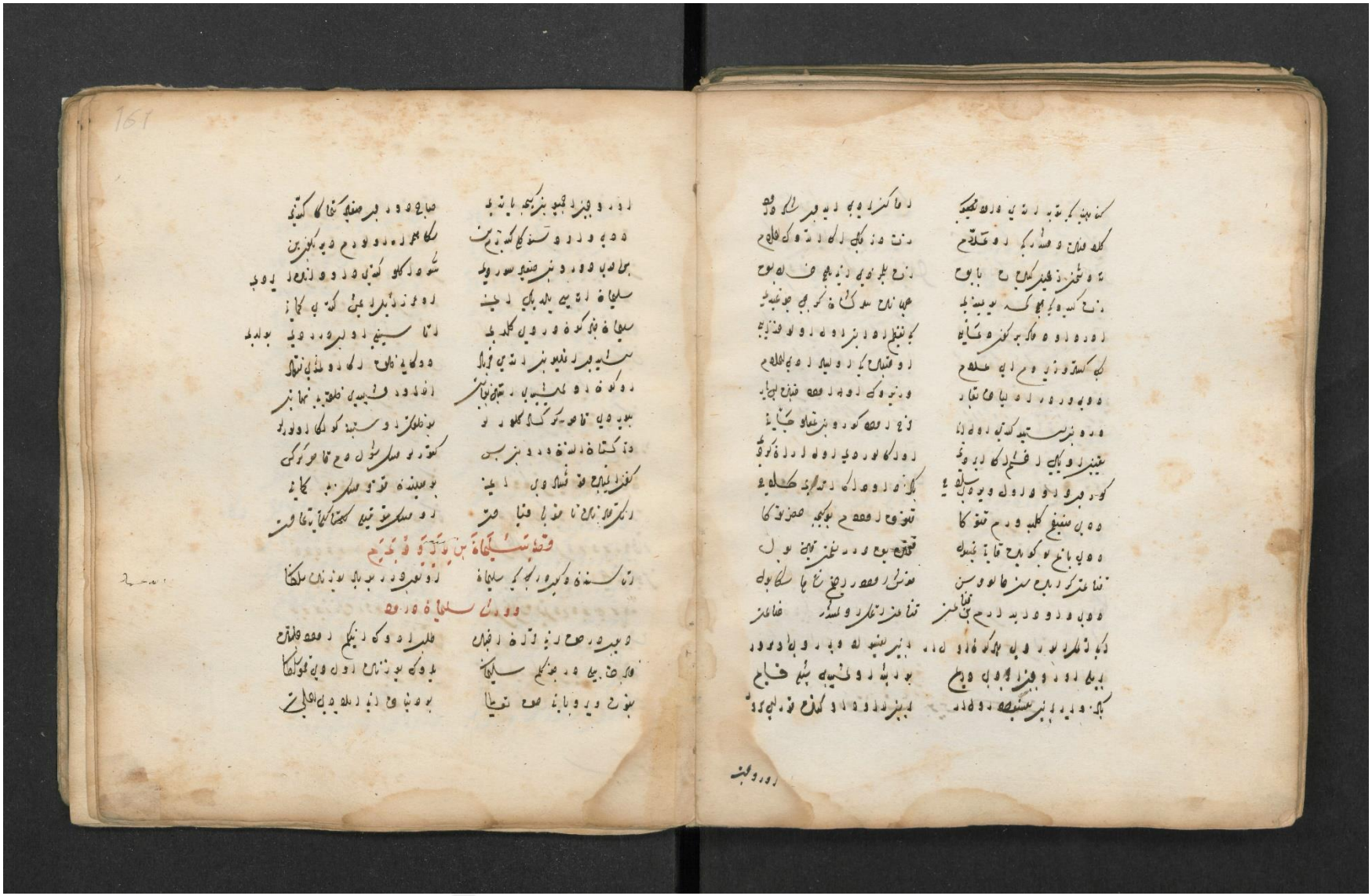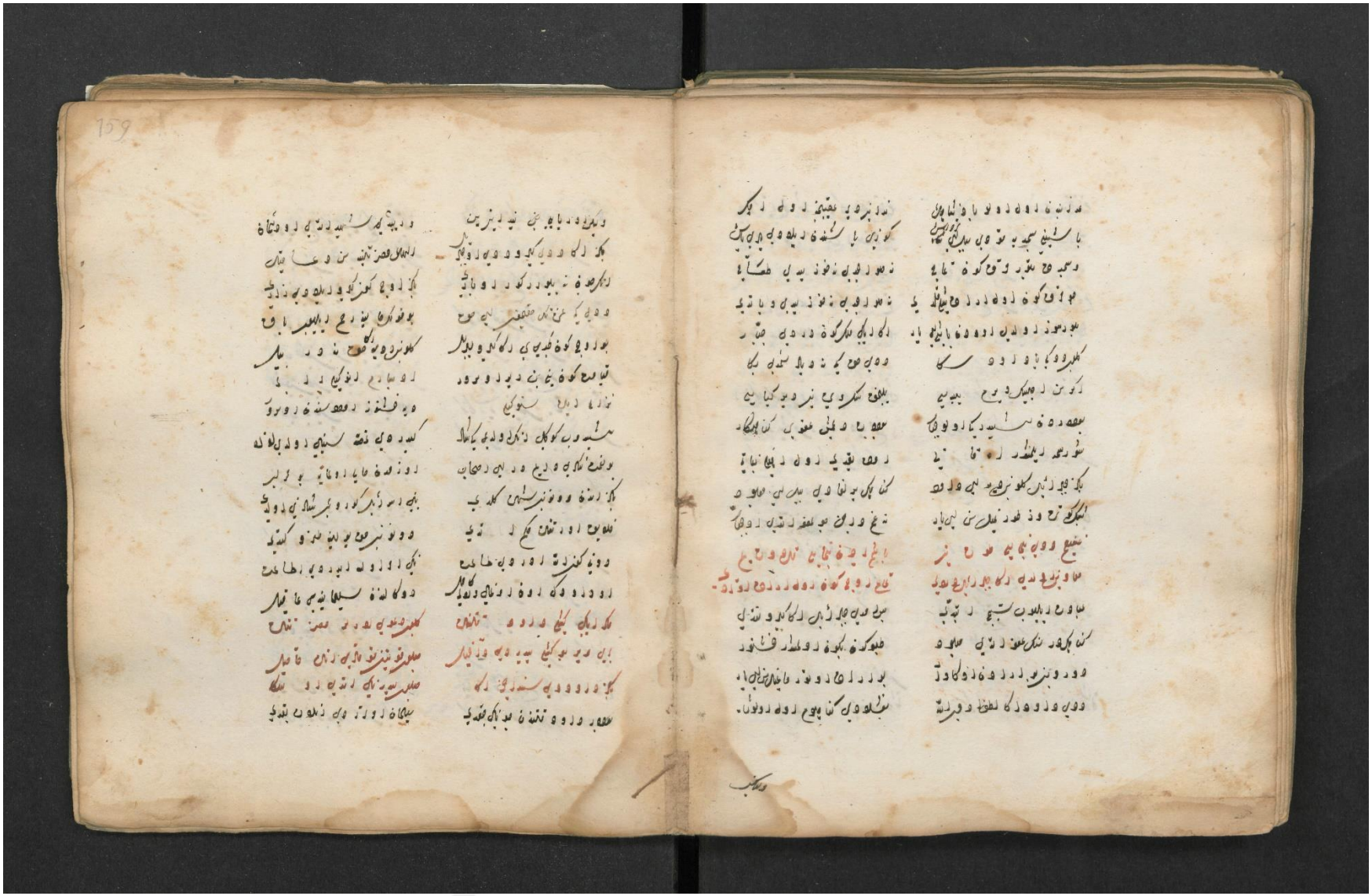

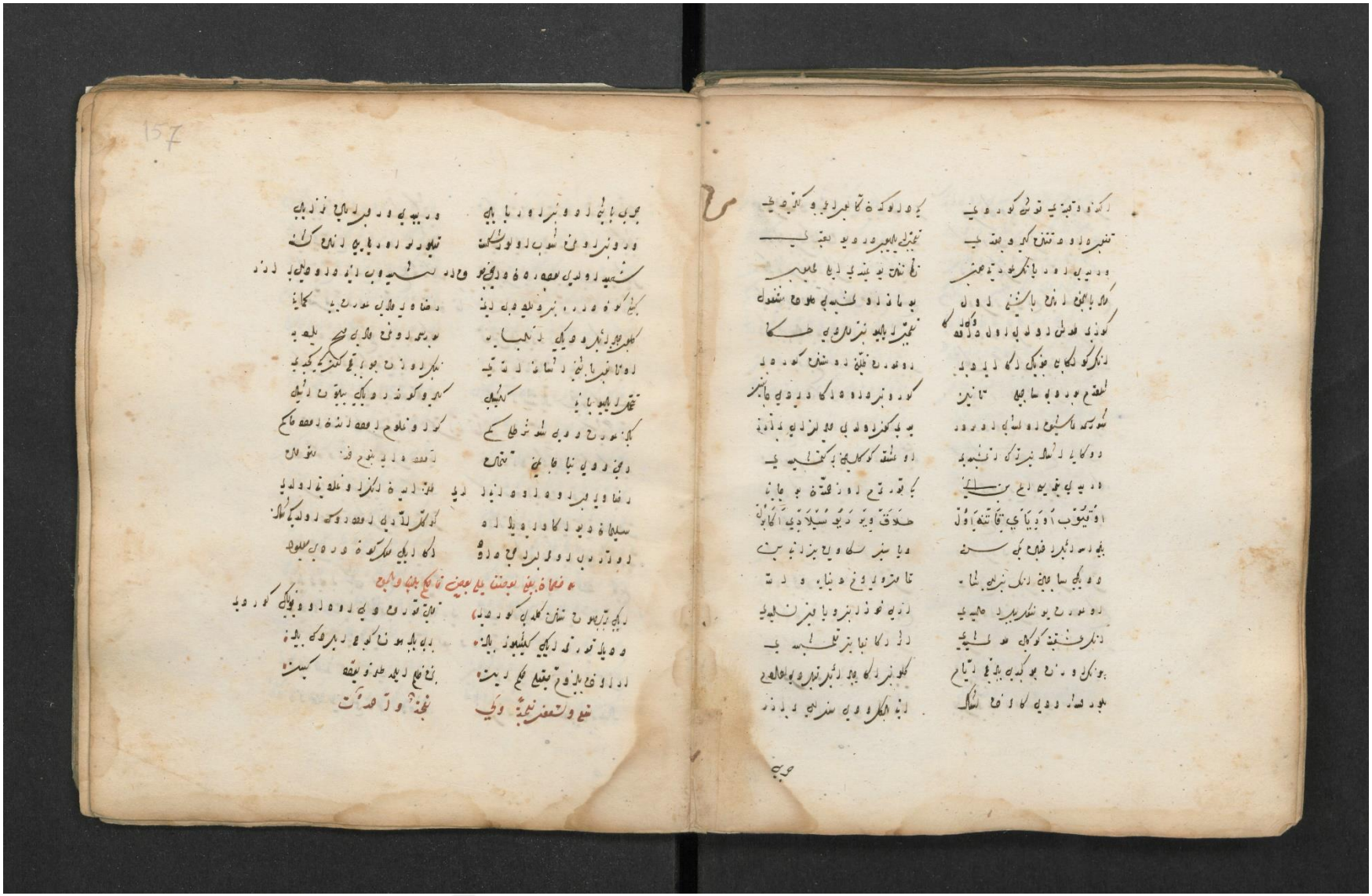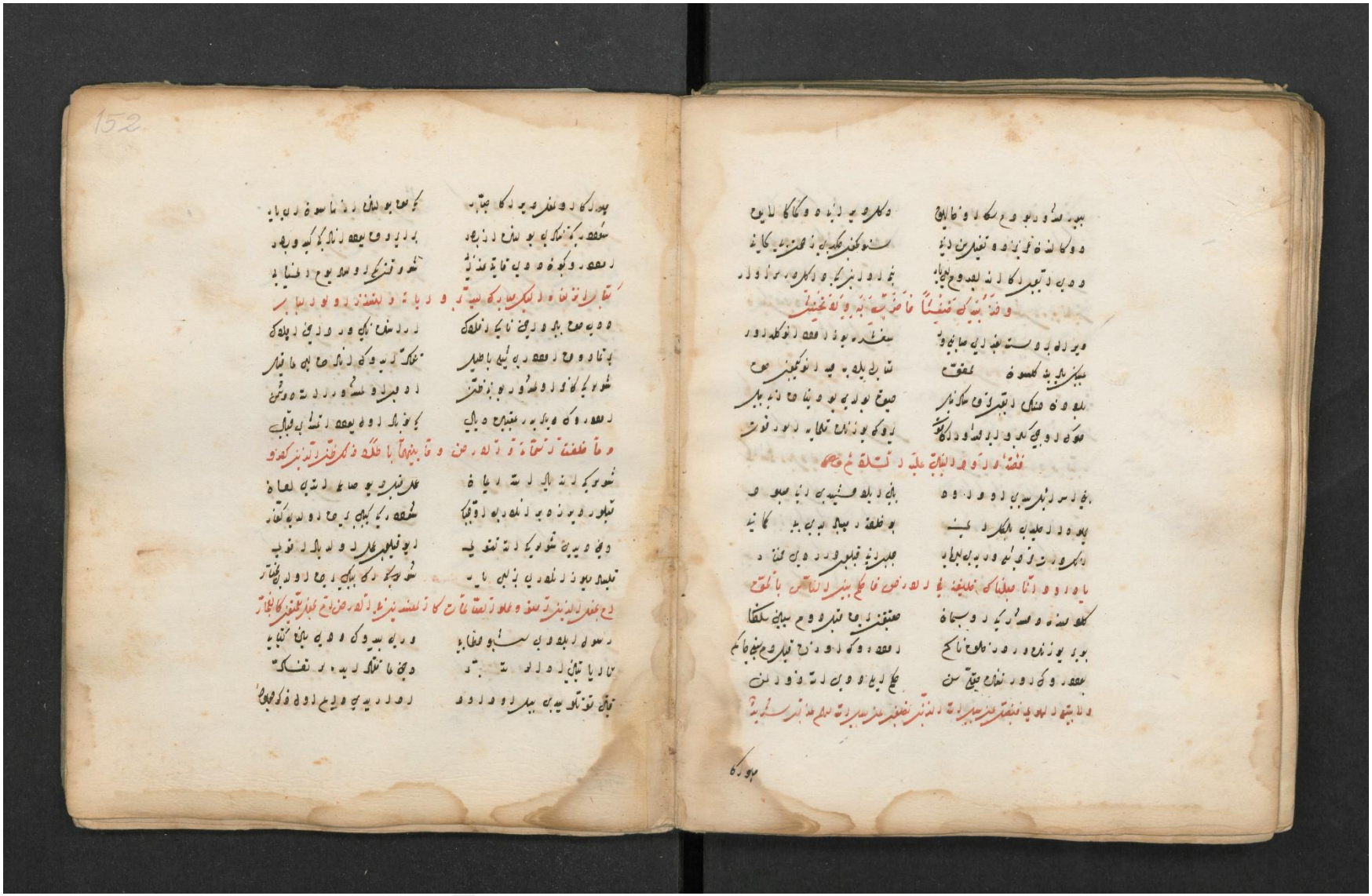

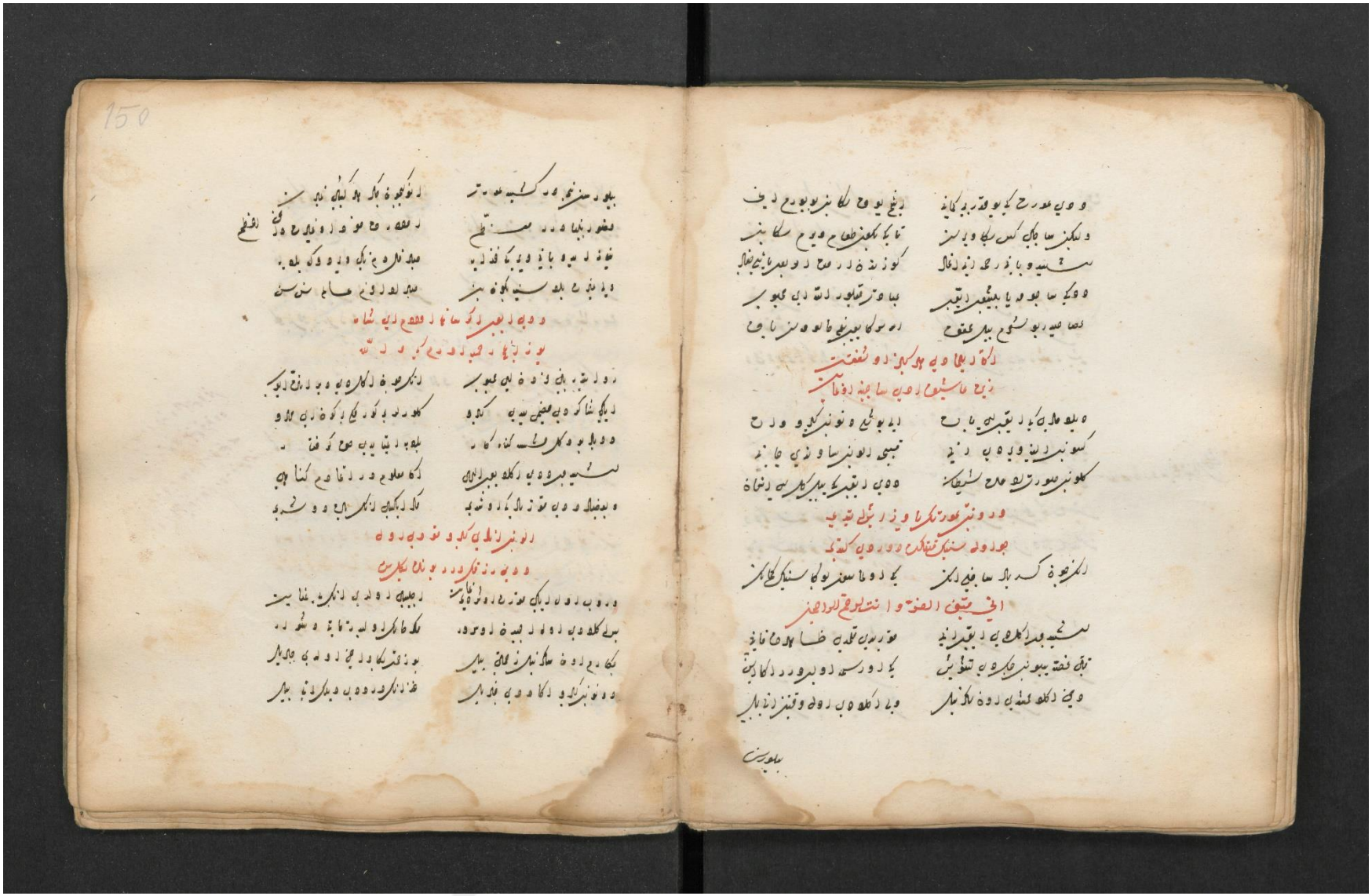

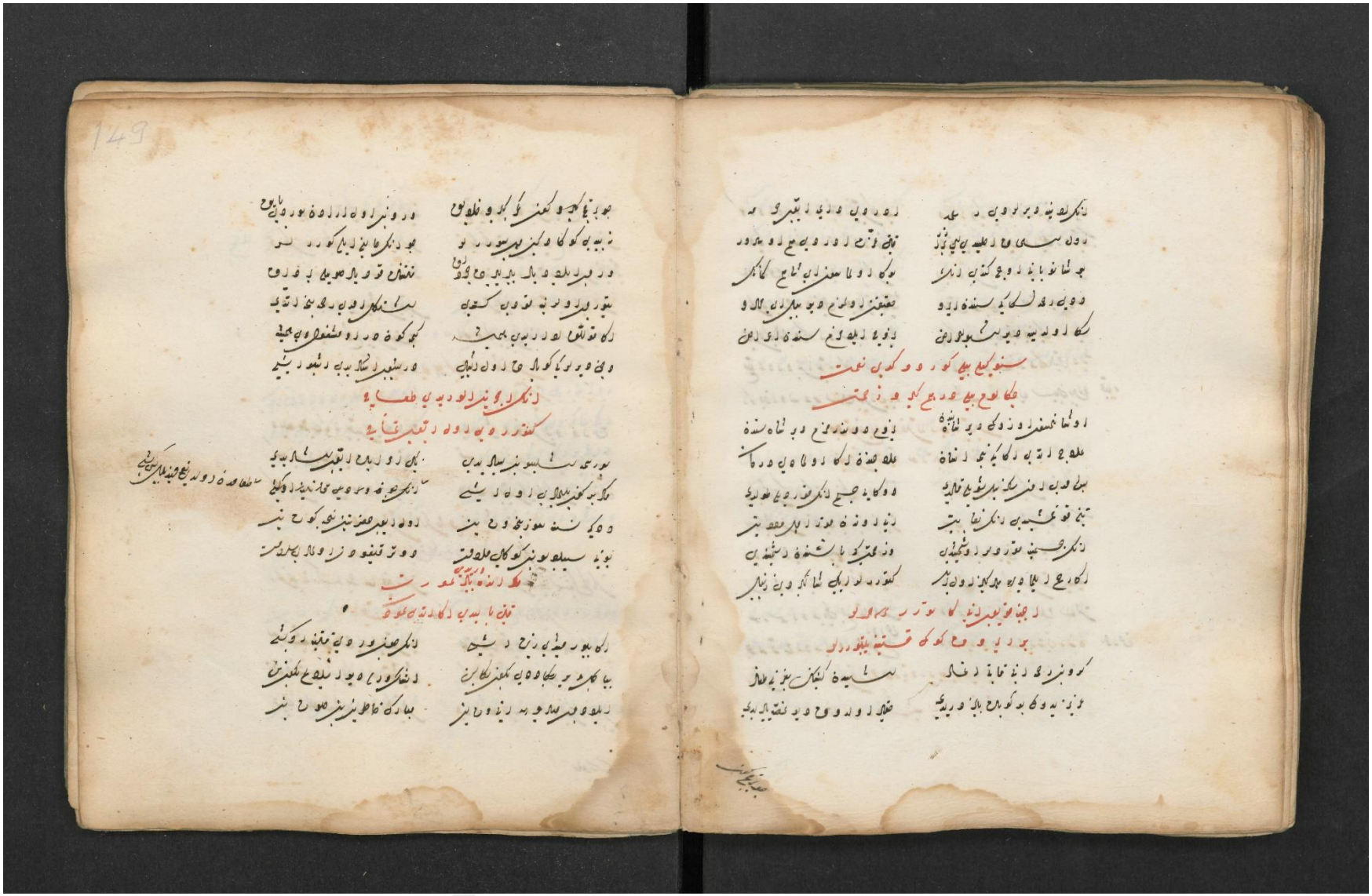

قصّهٔ یوسف علیه السلام

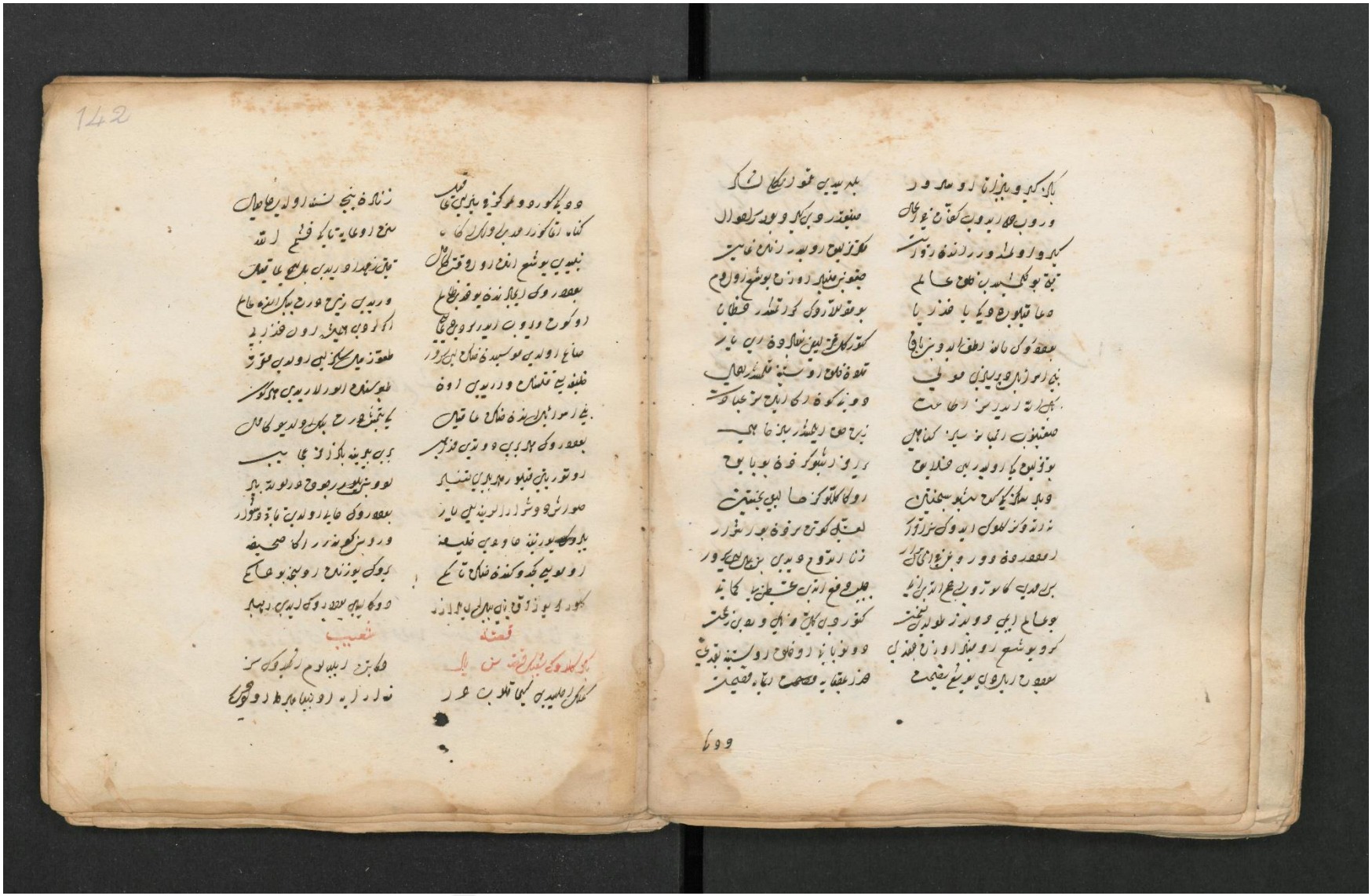

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا

ز کعبه در رسیم سنه خ کیو وین مصاحبی و یاری سنبو کیا بو دم

قَالَ إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ

بس نه خ بکب و کن کیه ر ثر و ر و بی یار تو مبند ز پی ر کو

حَتَّى إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّفُوهُمَا

طلبی تعد یا ز اهل آن ده طعا یه نتوان ز بد نا و بی اهل خاص و عا یه

عجب له دین عجو ز بو نیک خو بیی که تو نفو خه ا ز ا ک ا بن تو بیی

صاحبی او سه ا ز د و نیک خو ر ی بنهی اسع د بوار ر و ل کو بده کو ر ی

و لا دین ضعف زید ز بده عا یه د یا ر هو بی د و دین سنه عا طعا یه

یکی بیه و نکی بجو خ نه ا ر و خا بن یار بیا لوح زیح ر و سنه ز ر و ا ر

تنو نا و خه ز یح ا ما دین ا ز نا ر خنو نه و د یح ک ا لا ن نا بلس

قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ

مفر دی کو کد ر ر عصه و نتیح ز ر ر و ح ز یح ید و ح ا سنه ک ح

و د ین لو سه ا ر آ ن س ک ا ن د د ین عبد ا لعز ی ز ا بن ک ا س

و د ین مو یه ر و ا ر د ید لو سه و ید ز نا ر ا بن یکی ا ر ا ن و ن س

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا

ا و ه ا ز و خلا ه یکه د با لا د و ه یا ز ا لب د و د د ی کا ن ی کا نی یکا نی

ا تا سی نا بی مسلمدی مبا لغ ا و ل خلا ه ا و لمشیدی غا یة ظالم

د بجون و بلا دی نلا دی ا و لا ز د با لا یه قبل نلا دی طغیا نا

ا ی قتل ا یلد و د نا شرین بن ا و ل و ز ن کتو ر و بعد و ل بن

و ر سید و ر کبر و ر و ی ضعیف ا بو ضباح ا لصبو ح کبر و لکلا

وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ

ر و کو بد یکه ز نه ا ر ند و م و بو ر ر ز یکه ا ز کنو ز ید ین لفظ ا ی ن یا ر

ا ز نا ر بد ین و ر ید ین خا نه ز ا ر ید و د ین خا نه ز نه ر و خلد بن عا بد

و بو ر ا ز نه ز ن ا ز نفد ر و ک ا ز و ل خو خلد بن ما بنی ا ز بکا ن ا ین سر و ر

ز کر یا سید و م ز ا ر ع ر بنی کنند ا ید ا ر ید ین و کنین
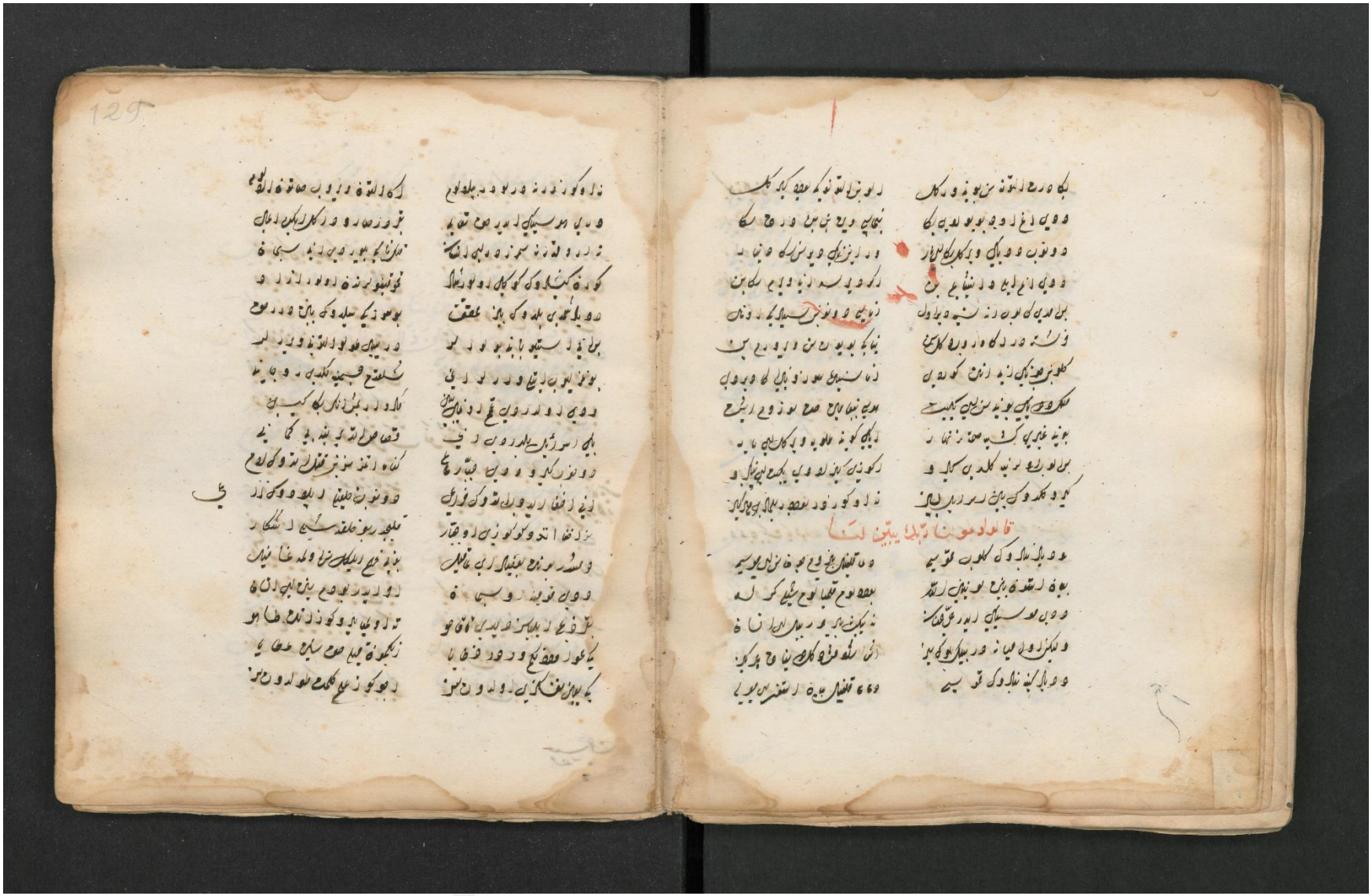

فَاتُوا بِهِ مِثْلَ آبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ

حکایت قاری وقت

1063

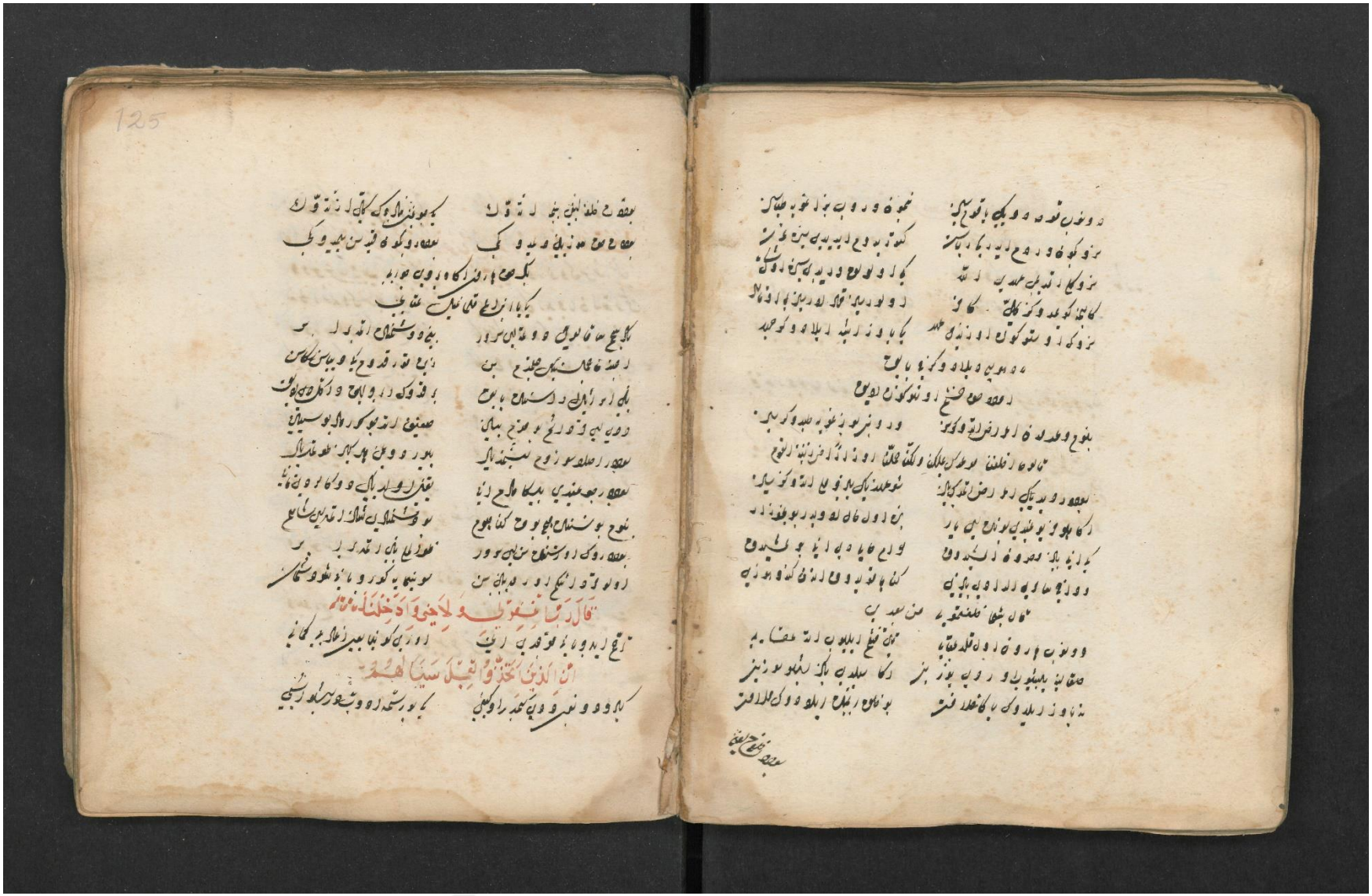

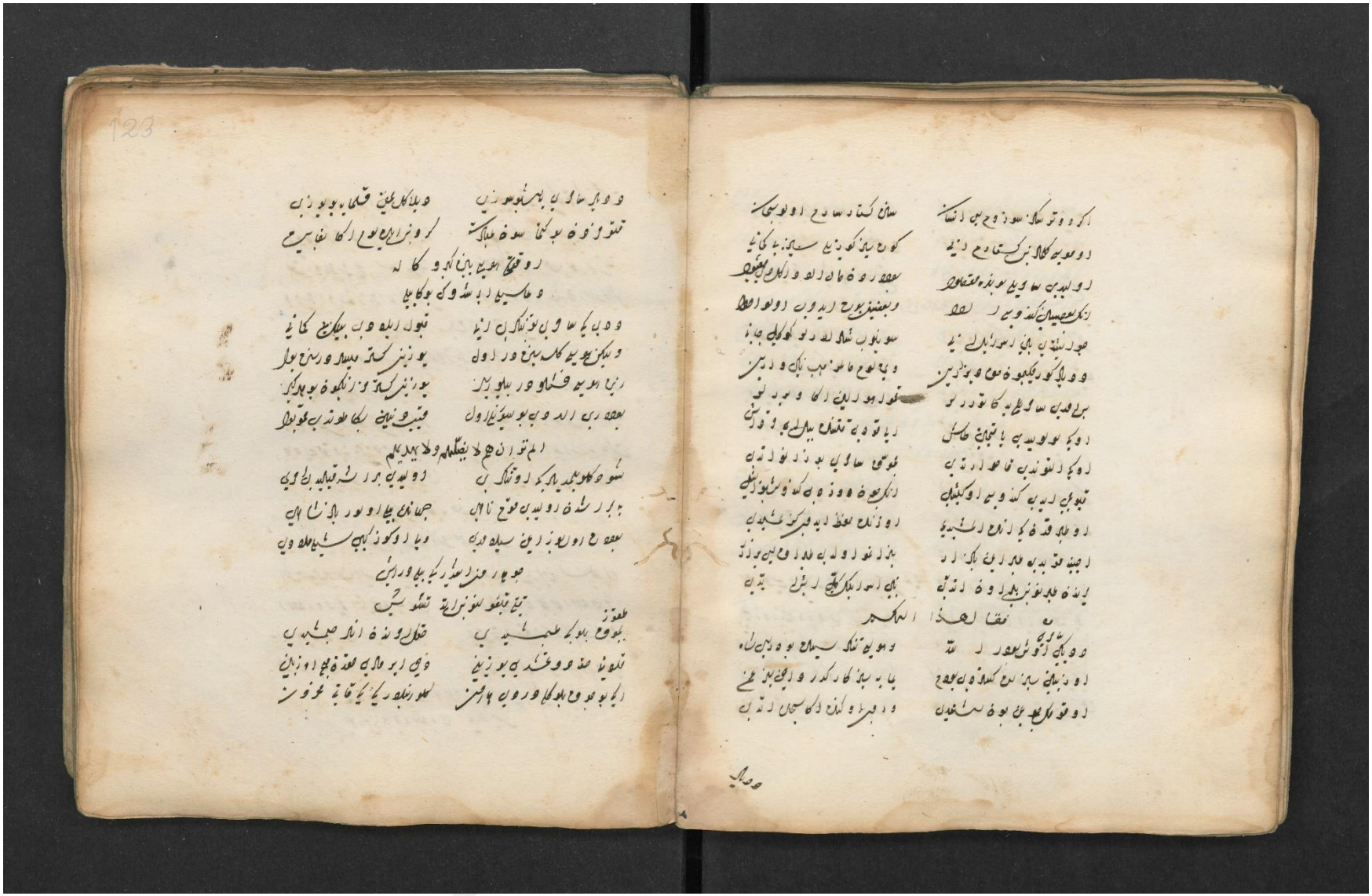

قال لو قد نقنا من بعدك واصل لهم

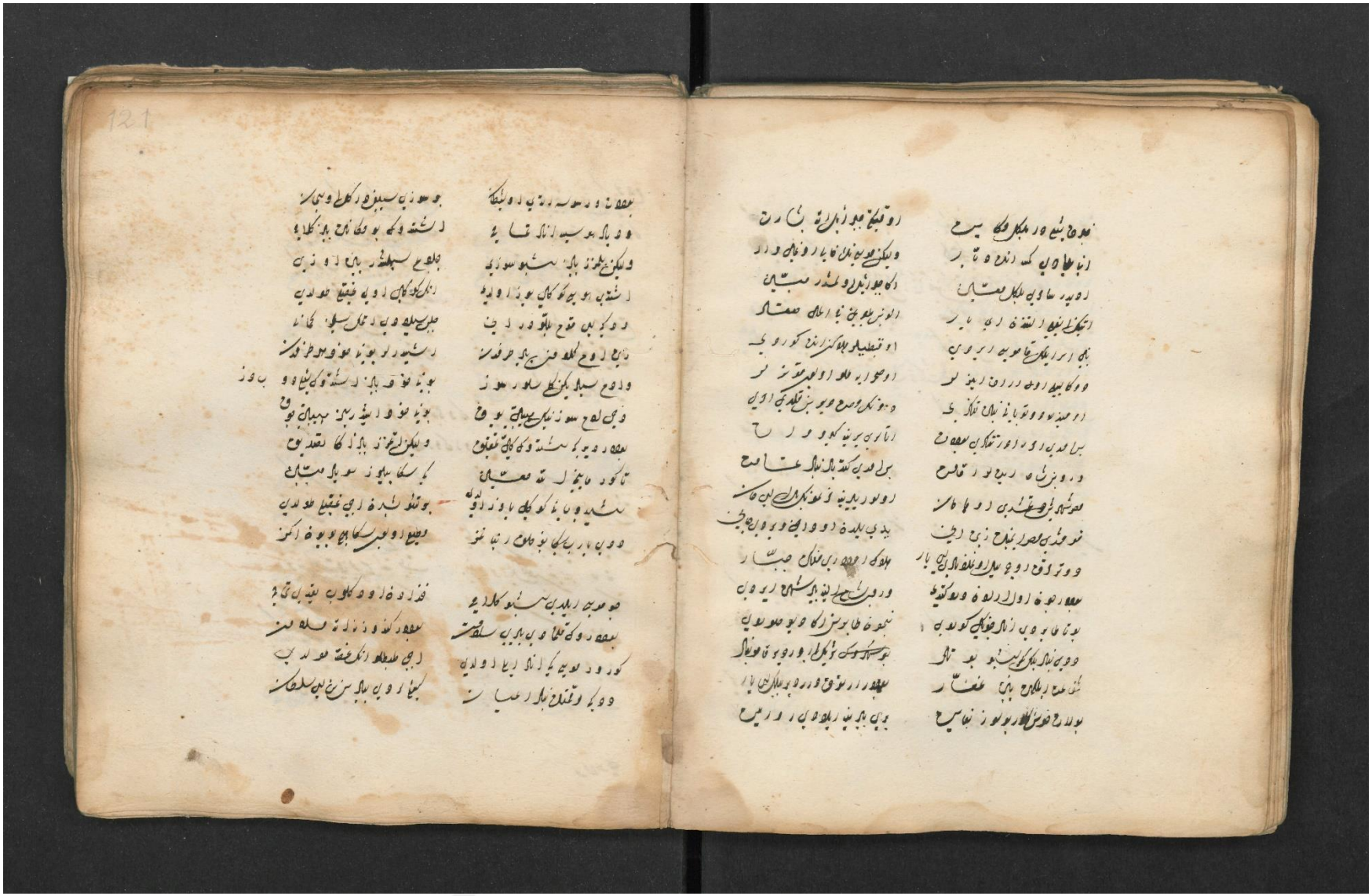
ملا رجع موسى الى قومه غضبان اسفا

واخذ برأس اخيه يجره

1071

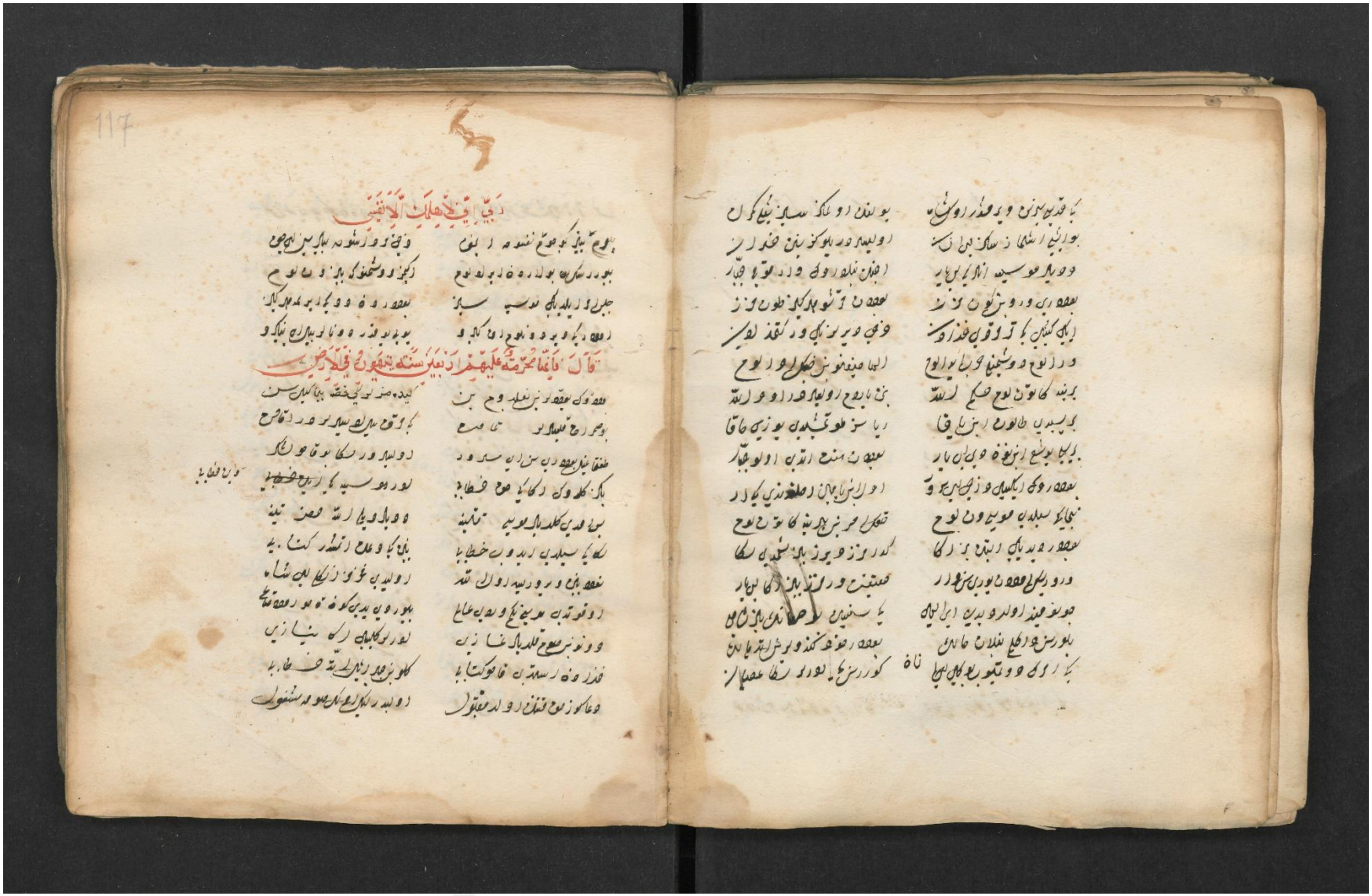

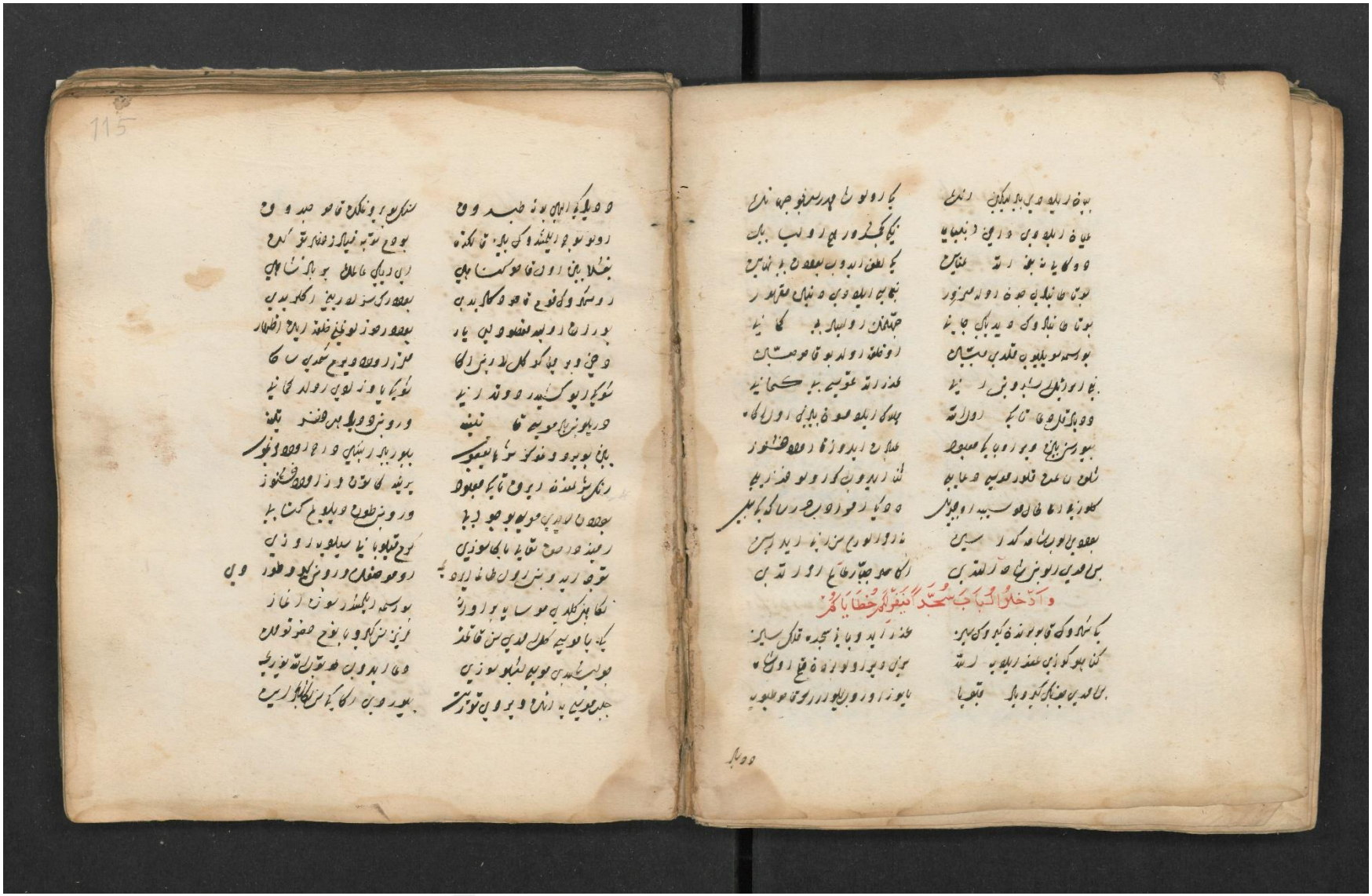

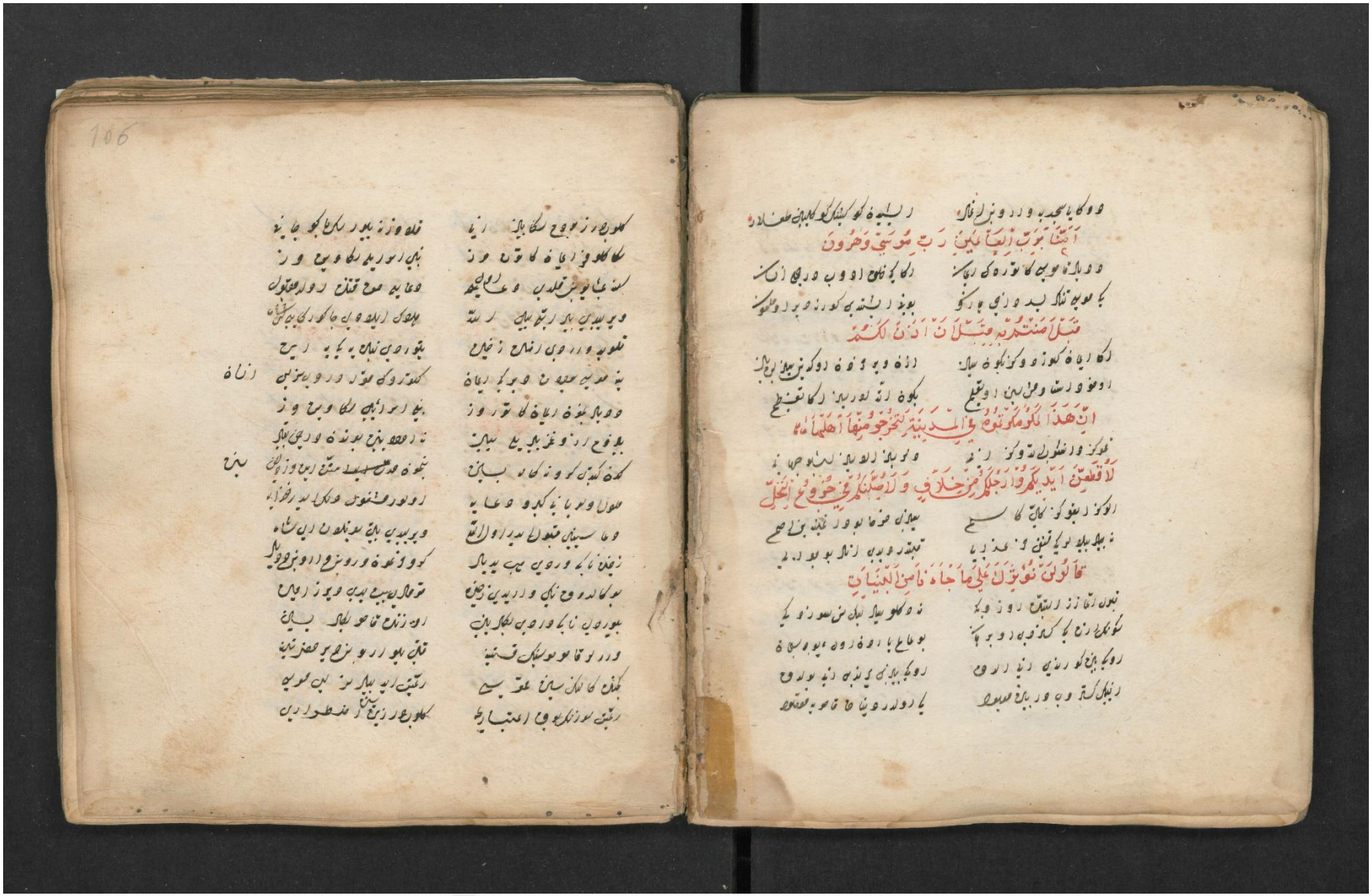

وقال الملأ من قوم فرعون أتذر موسى وقومه ليفسدوا في الأرض

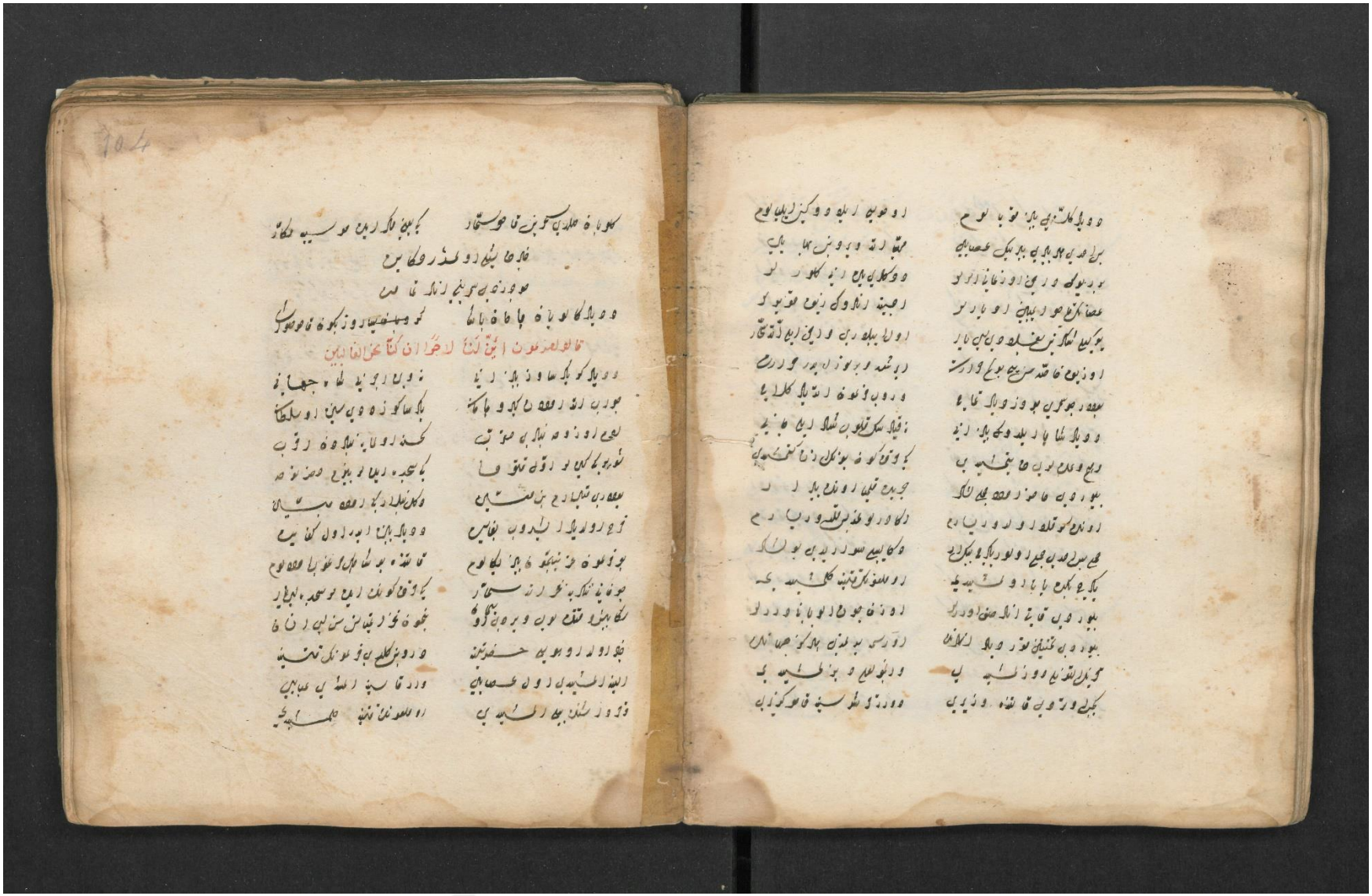
اِذْهَبْ اَنْتَ وَ اَخُوكَ بِاٰيٰتِنَا وَ لَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي
رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُونَ

اِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَكَرْتُمُوهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا اَهْلَهَا
فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ

لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ
وَلَتَعْلَمُنَّ اَيُّنَا اَشَدُّ عَذَابًا وَاَبْقٰى

قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلٰى مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ
وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا اَنْتَ قَاضٍ

جَعَلَكُمْ أَزْلَاجًا فِي مَهْدِهَا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ

فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَىٰ

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ

وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ

قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَىٰ

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوًى

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى

فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَىٰ

قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ

قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ

قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ

قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ

قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ

قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ

قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَىٰ

قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَىٰ

فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ

قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَىٰ

وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَىٰ

لِنُرِيَكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى

اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي

وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي

وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي

يَفْقَهُوا قَوْلِي

وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي

هَارُونَ أَخِي

اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي

وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي

كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا

وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا

إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا

قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ

أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ

وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي

إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَنْ يَكْفُلُهُ

فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ

وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا

فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ

ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي

اذْهَبْ أَنْتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي

وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي

اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ

قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَىٰ

قَالَ لَا تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَىٰ

فَأْتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ

قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ

وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ

إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَىٰ

قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَىٰ

قَالَ عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ

فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَىٰ

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ

وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ

قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَىٰ

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوًى

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى

فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَىٰ

قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ

قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ

قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ

قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ

قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ

قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ

قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَىٰ

قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَىٰ

فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ

قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَىٰ

وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَىٰ

لِنُرِيَكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى

اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي

وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي

وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي

يَفْقَهُوا قَوْلِي

وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي

هَارُونَ أَخِي

اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي

وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي

كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا

وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا

إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا

قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ

أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ

وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي

إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَنْ يَكْفُلُهُ

فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ

وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا

فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ

ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي

اذْهَبْ أَنْتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي

وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي

اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ

قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَىٰ

قَالَ لَا تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَىٰ

فَأْتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ

قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ

وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ

إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

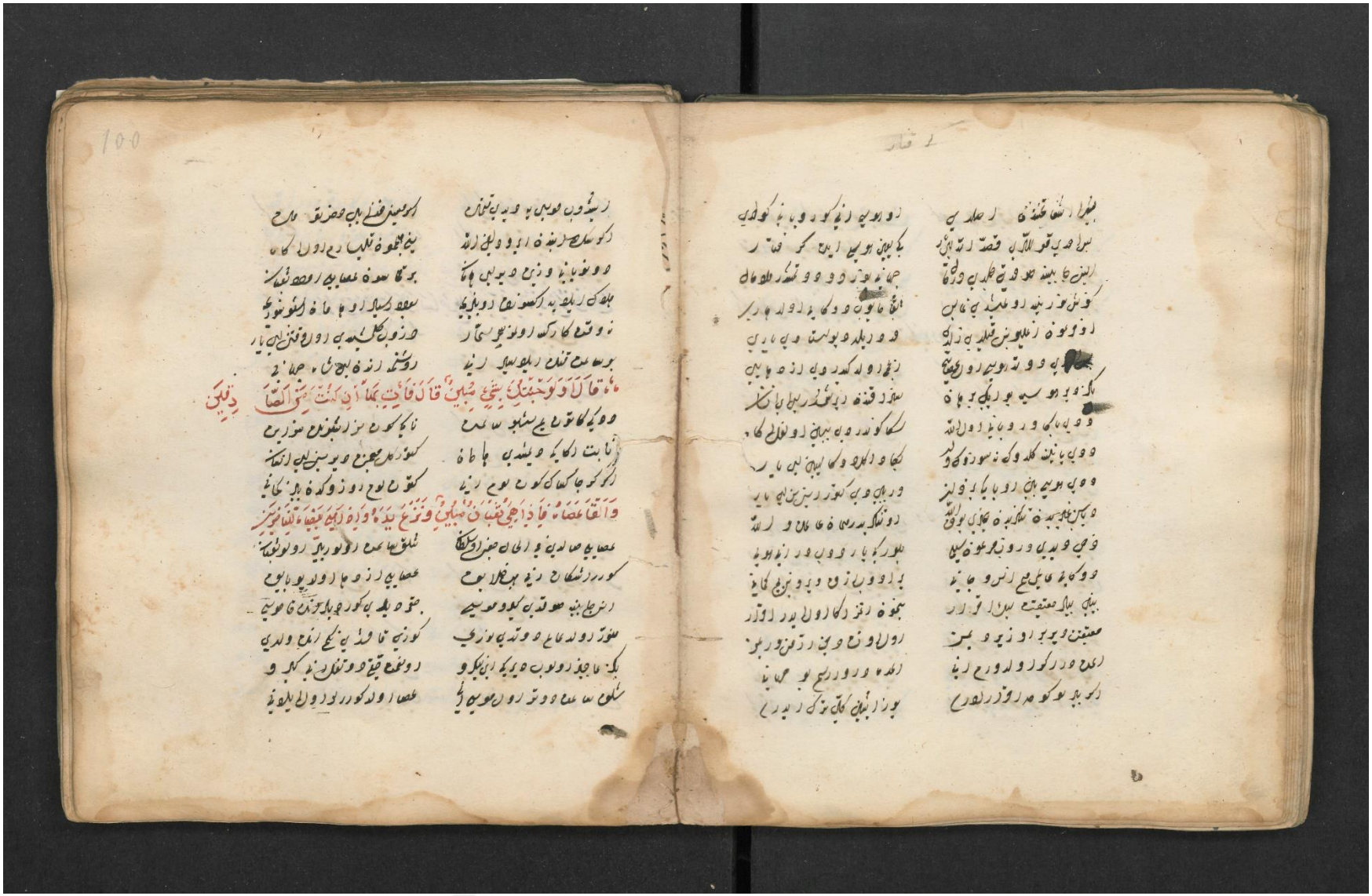
قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَىٰ

قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَىٰ

قَالَ عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى

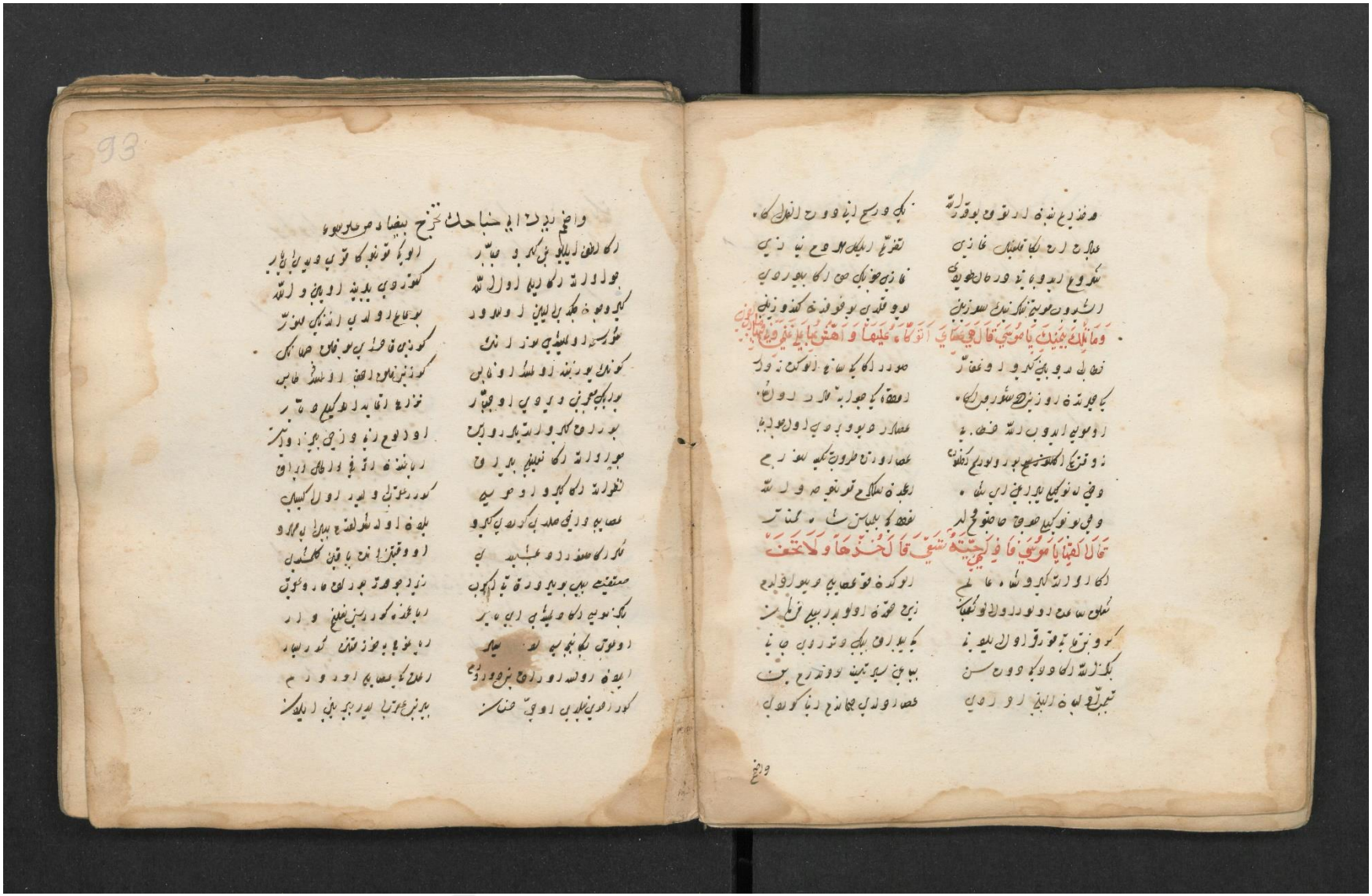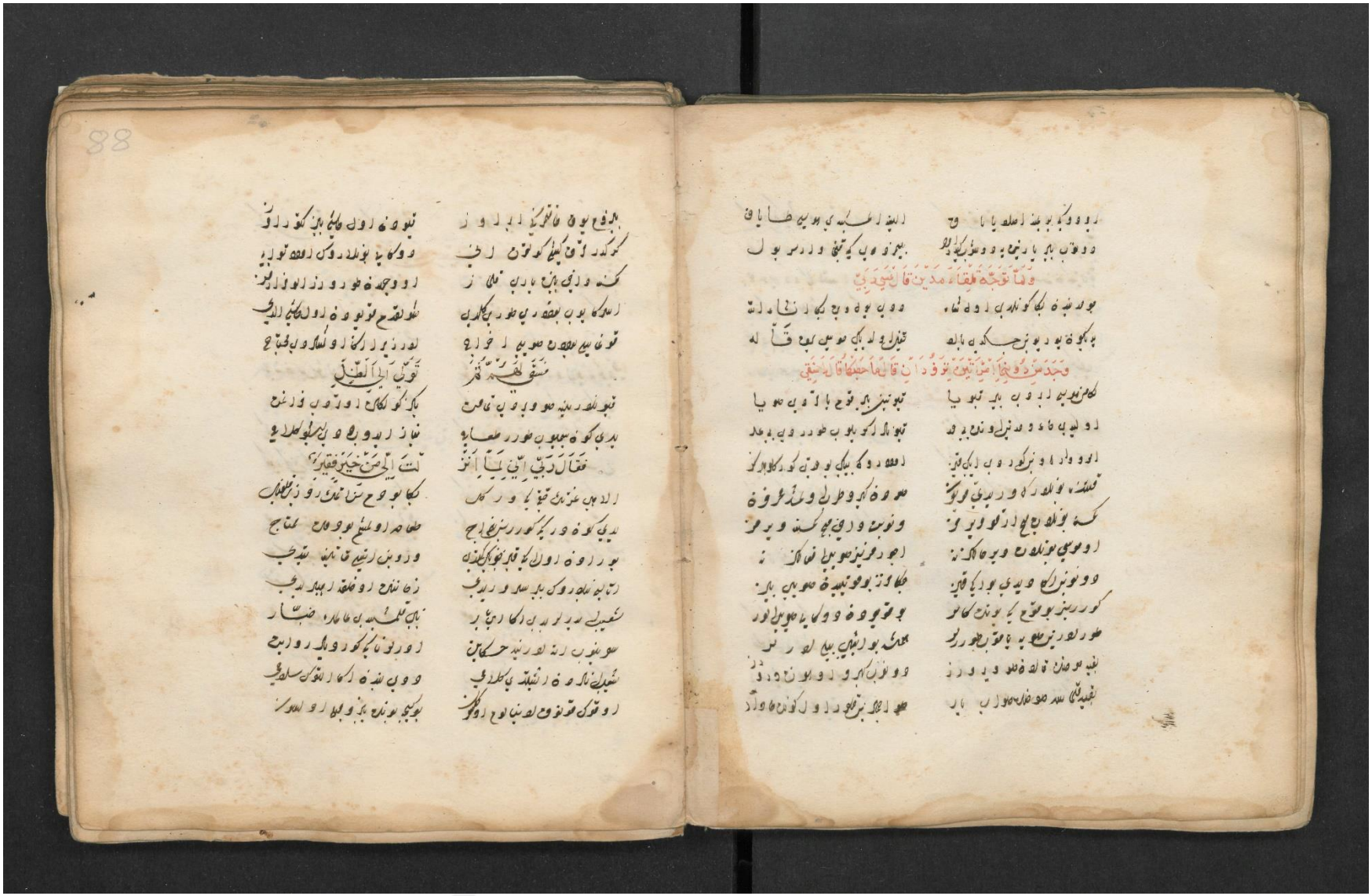

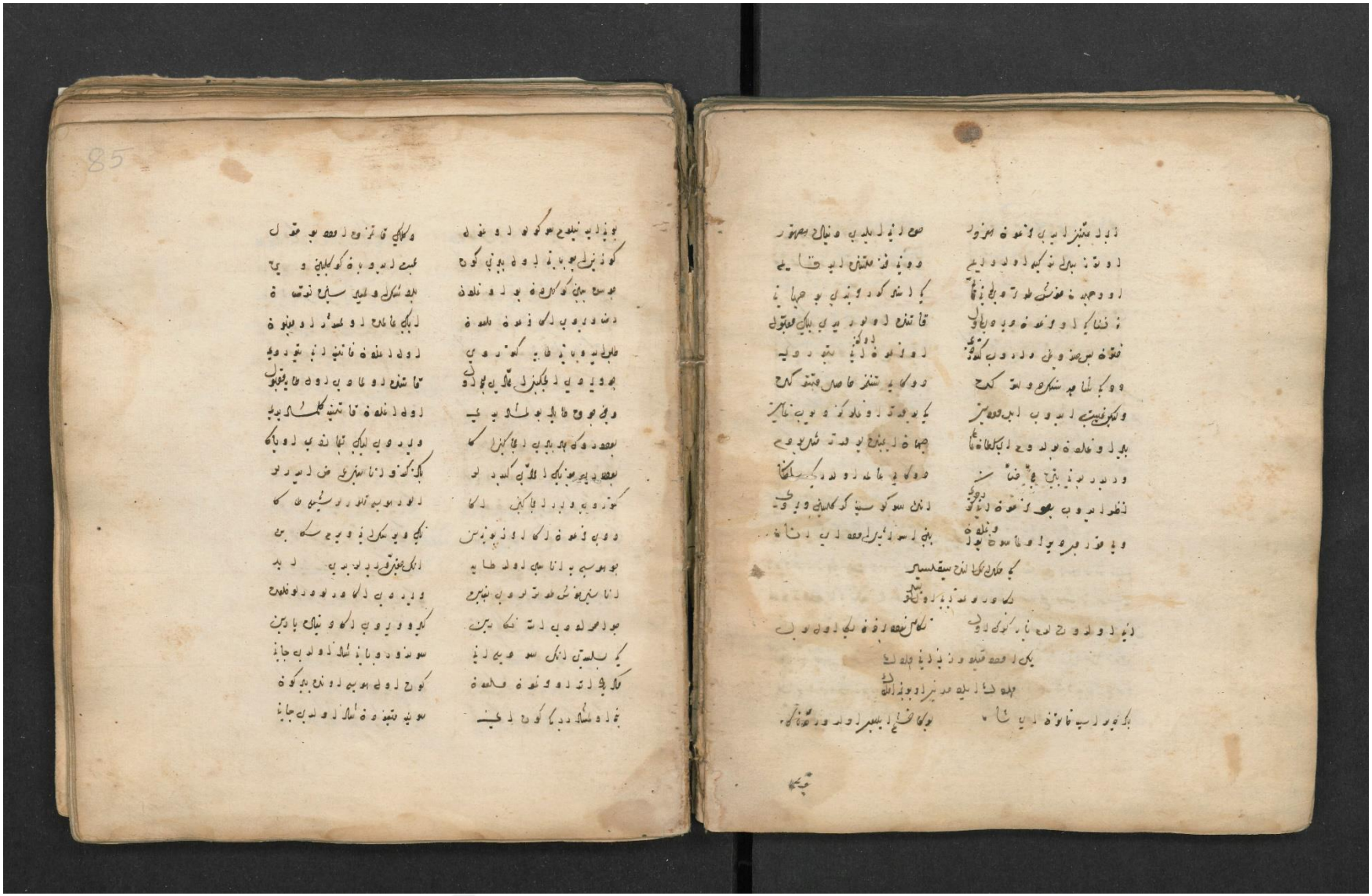

قصّهٔ موسیٰ بن عمران علیه السلام

فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا

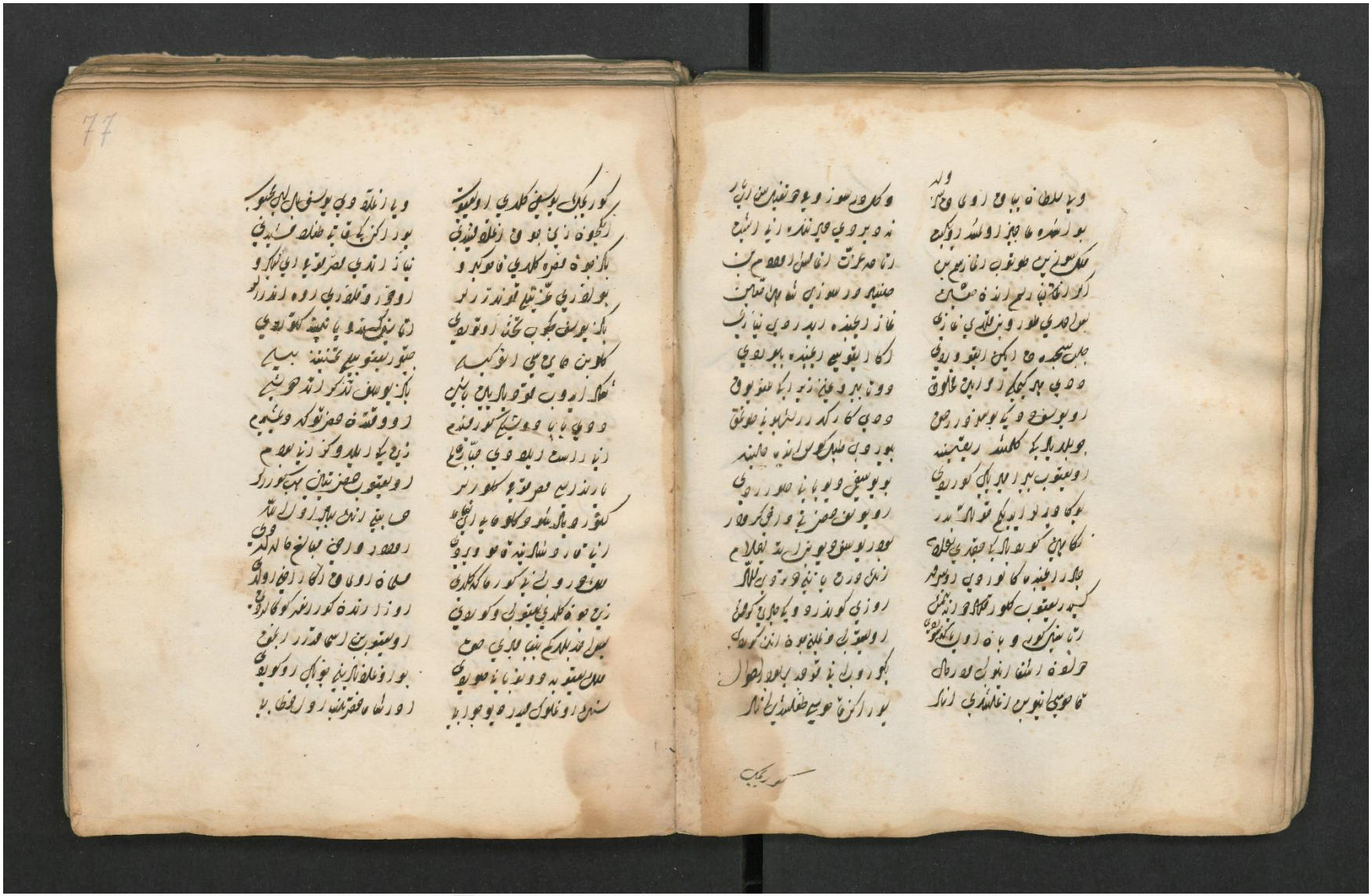
قصّةٌ في عورتِ عليهِ اللّعنة

توقيع تسمّى والخفيف بالصاحبين

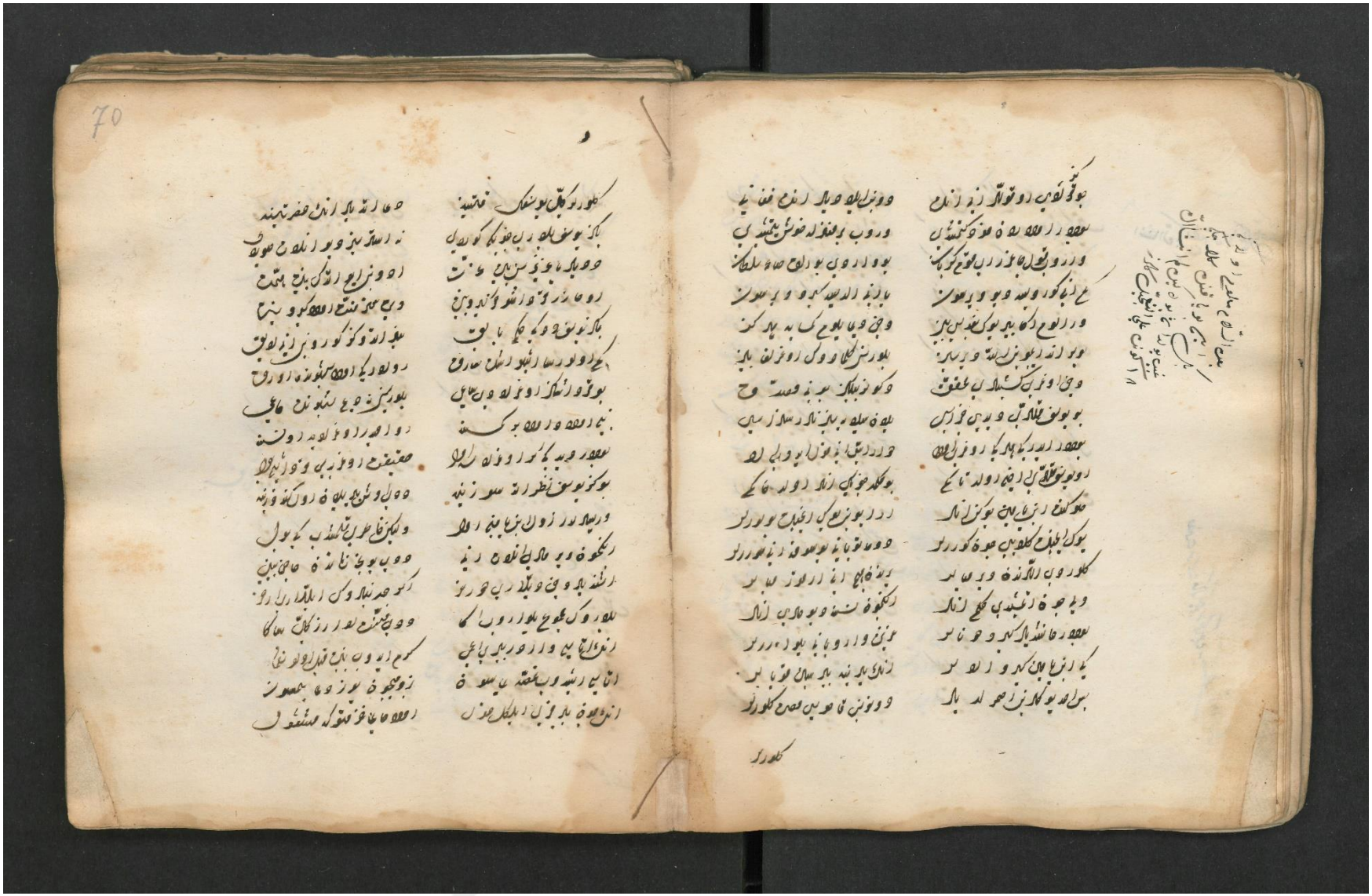

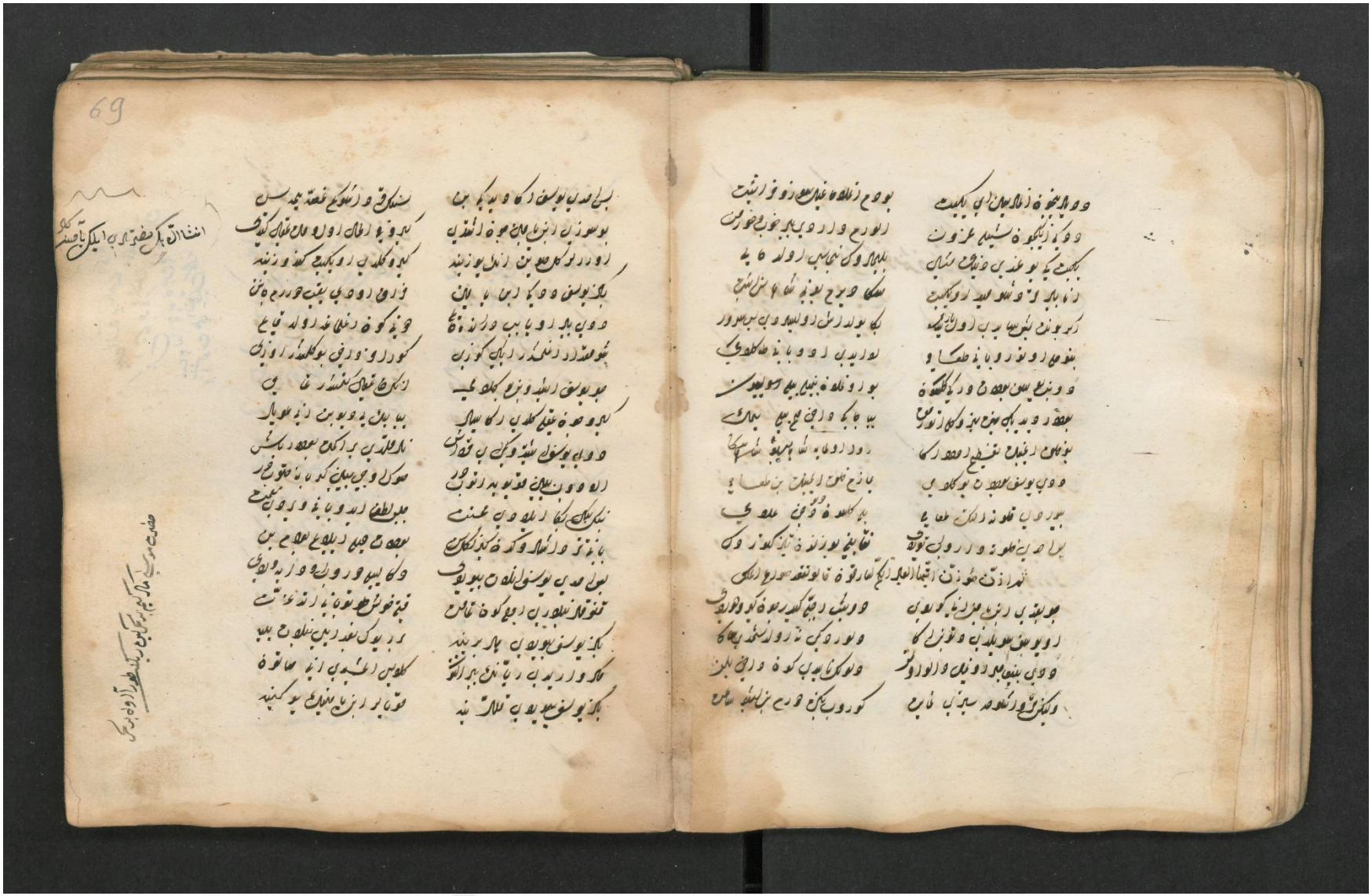

وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ

چو یوسف رتبه خود را بدانست
بگرمی بر برادر راز بگشاد
برادر گفت نیز او را بپذیرفت
که تو اولاد زید ات دل گمارش
زنانوین هوز بنیامین لعبا بود
بدو گفت ای برادر غم مخور هیچ
برادر گفت با یوسف که ای دون
بدو یوسف که ای بیدانش و رای
برادر گفت با یوسف که ای مرد
بدو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای

چو یوسف رتبه خود را بدانست
بگرمی بر برادر راز بگشاد
برادر گفت نیز او را بپذیرفت
که تو اولاد زید ات دل گمارش
زنانوین هوز بنیامین لعبا بود
بدو گفت ای برادر غم مخور هیچ
برادر گفت با یوسف که ای دون
بدو یوسف که ای بیدانش و رای
برادر گفت با یوسف که ای مرد
بدو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای
بگو یوسف که ای بیدانش و رای

قال یا صاحب السجن اما احدکما فیسقی ربه خمرا واما الاخر

دو یار اندر از زندان عزم صحبت کرد
او رسید و او بدار زین طمع جان فرد

ای شاه خوش خبر باد کبوتر باز
تا یار شاه خوش خبر باد کبوتر باز

یکی از دوستان گوید که زندان باد
تا یار شاه خوش خبر باد کبوتر باز

نخواند نامه کس بر من بجز زاغ و زغن
کس من جز باد نامه بر نیارد سوی من

یکی گوید که ای یار عجب دارم
یکی گوید که ای یار عجب دارم

بگو تا کی بود این روزگار بی سامان
یکی گوید که ای یار عجب دارم

بگو تا کی بود این روزگار بی سامان
یکی گوید که ای یار عجب دارم

بگو تا کی بود این روزگار بی سامان

اذکرنی عند ربک فانساه الشیطان ذکر ربه فلبث فی السجن

دو تن بودند اندر یک شبستان
دو تن بودند اندر یک شبستان

که یک را بر سر آمد بد گمانی
که یک را بر سر آمد بد گمانی

ز بهر قتل شاه نامدارش
ز بهر قتل شاه نامدارش

بدان تا او شود شاه جهانگیر
بدان تا او شود شاه جهانگیر

بدان تا او شود شاه جهانگیر
بدان تا او شود شاه جهانگیر

بدان تا او شود شاه جهانگیر

دو یار اندر ز زندان عزم صحبت کرد
او رسید و او بدار زین طمع جان فرد

ای شاه خوش خبر باد کبوتر باز
تا یار شاه خوش خبر باد کبوتر باز

یکی از دوستان گوید که زندان باد
تا یار شاه خوش خبر باد کبوتر باز

نخواند نامه کس بر من بجز زاغ و زغن
کس من جز باد نامه بر نیارد سوی من

یکی گوید که ای یار عجب دارم
یکی گوید که ای یار عجب دارم

بگو تا کی بود این روزگار بی سامان
یکی گوید که ای یار عجب دارم

بگو تا کی بود این روزگار بی سامان
یکی گوید که ای یار عجب دارم

بگو تا کی بود این روزگار بی سامان

دو تن بودند اندر یک شبستان
دو تن بودند اندر یک شبستان

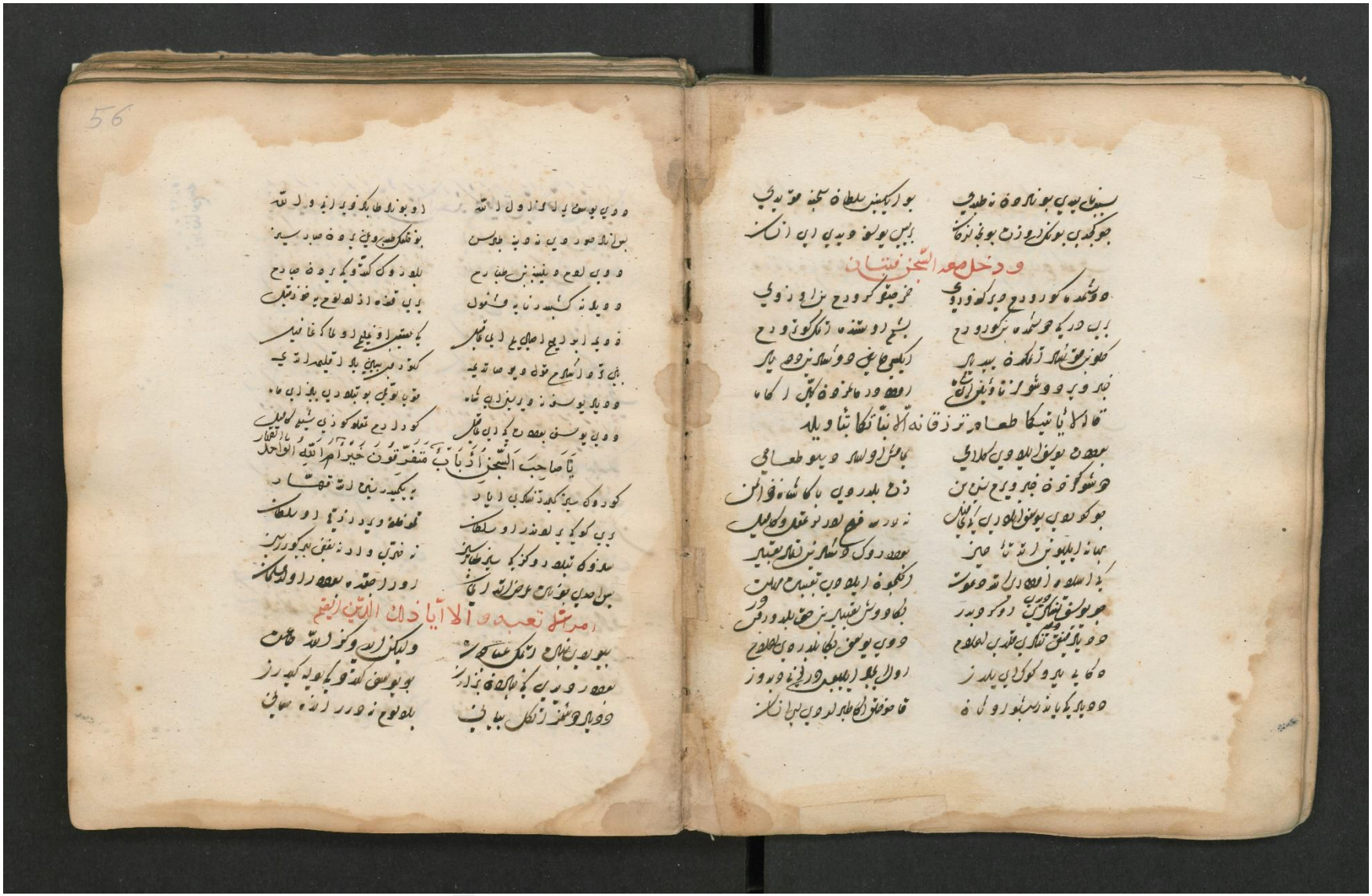
که یک را بر سر آمد بد گمانی
که یک را بر سر آمد بد گمانی

ز بهر قتل شاه نامدارش
ز بهر قتل شاه نامدارش

بدان تا او شود شاه جهانگیر
بدان تا او شود شاه جهانگیر

بدان تا او شود شاه جهانگیر
بدان تا او شود شاه جهانگیر

بدان تا او شود شاه جهانگیر

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ مُتَّكَأً

وَقَالَتِ اخْرُجْ

عَلَيْهِنَّ

فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَا لِلَّهِ

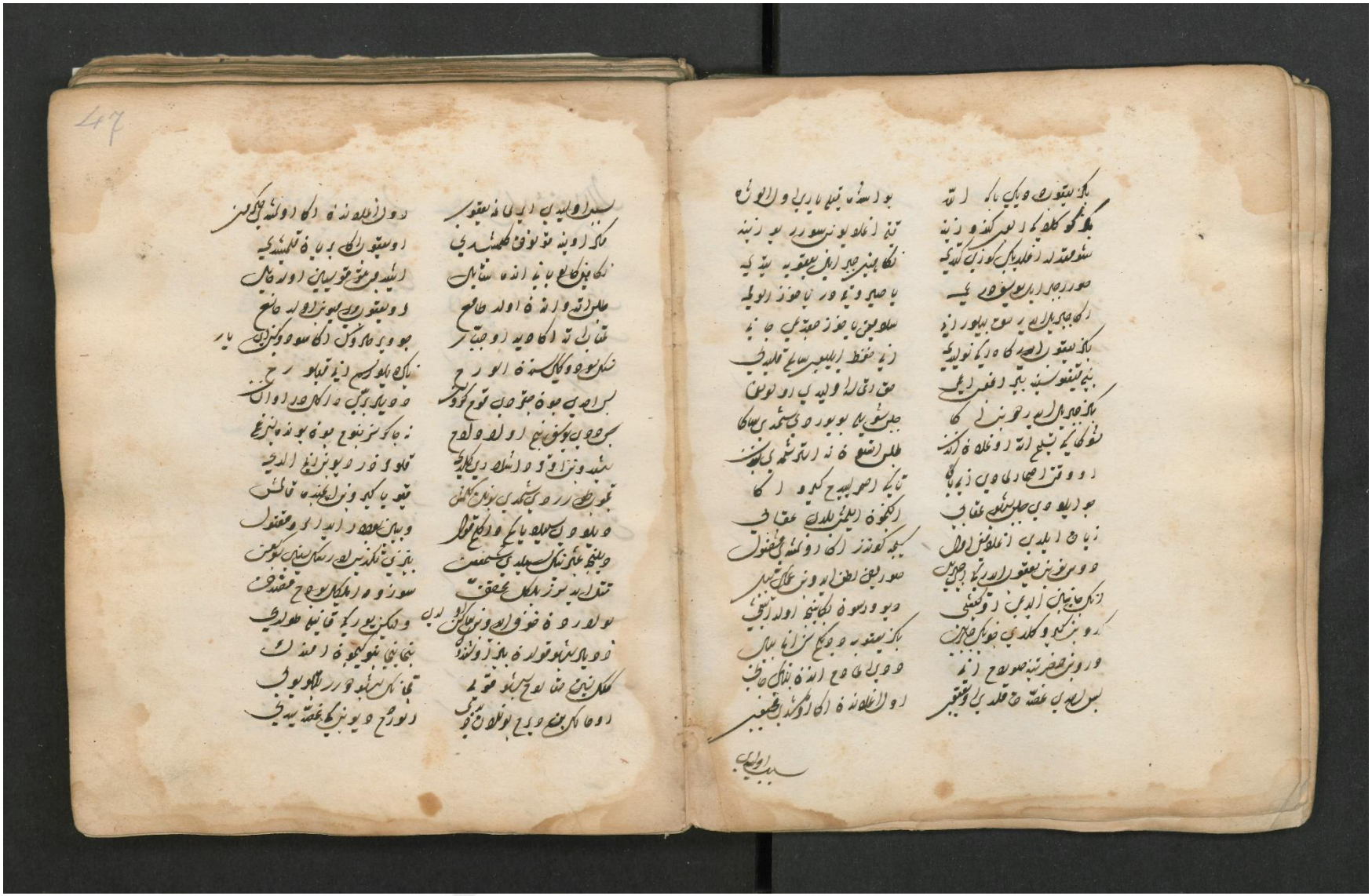

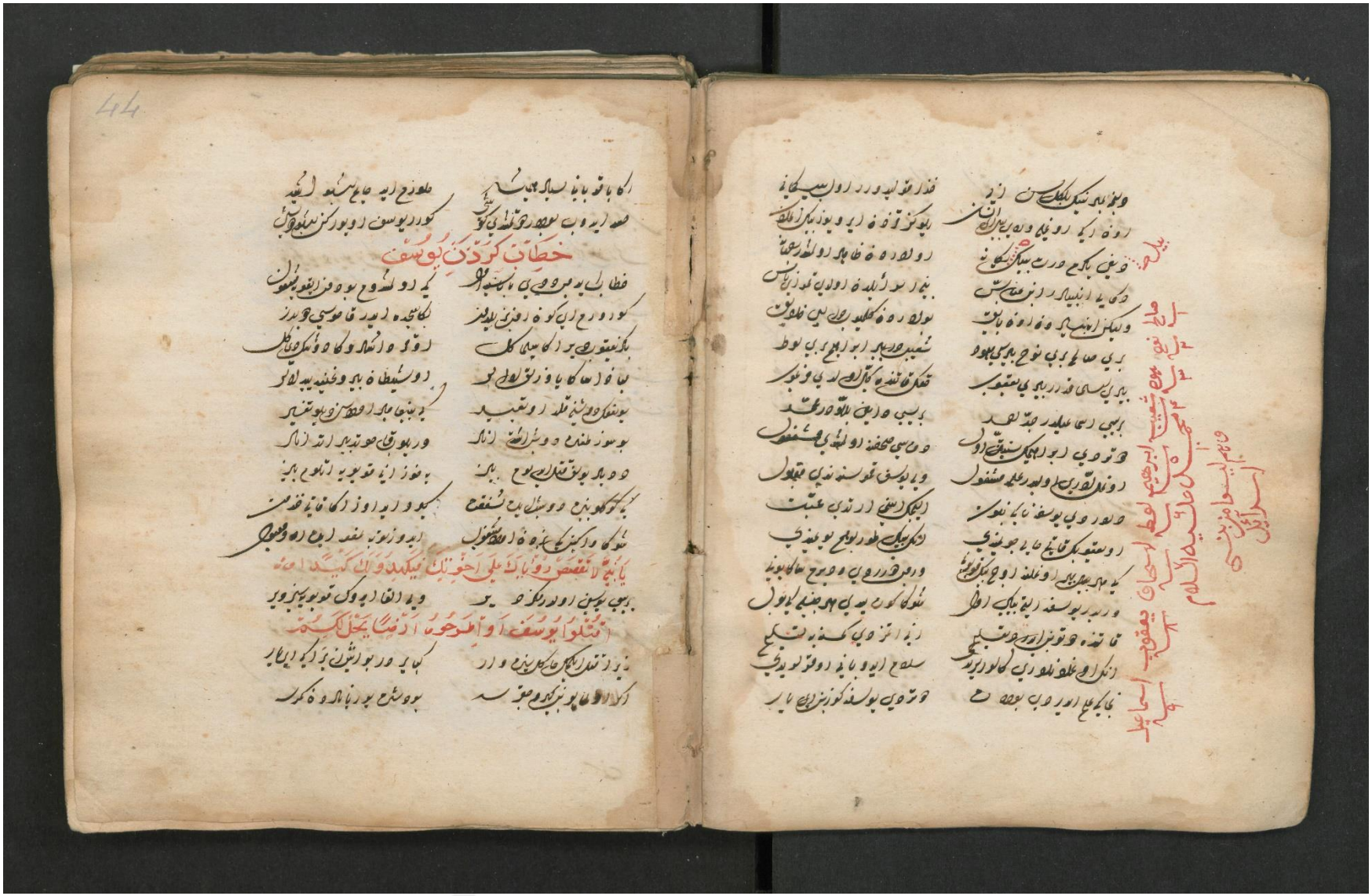
1147

خطاب کردن یوسف

انقلوا یوسف او اطرحوه ارضا یخل لکم

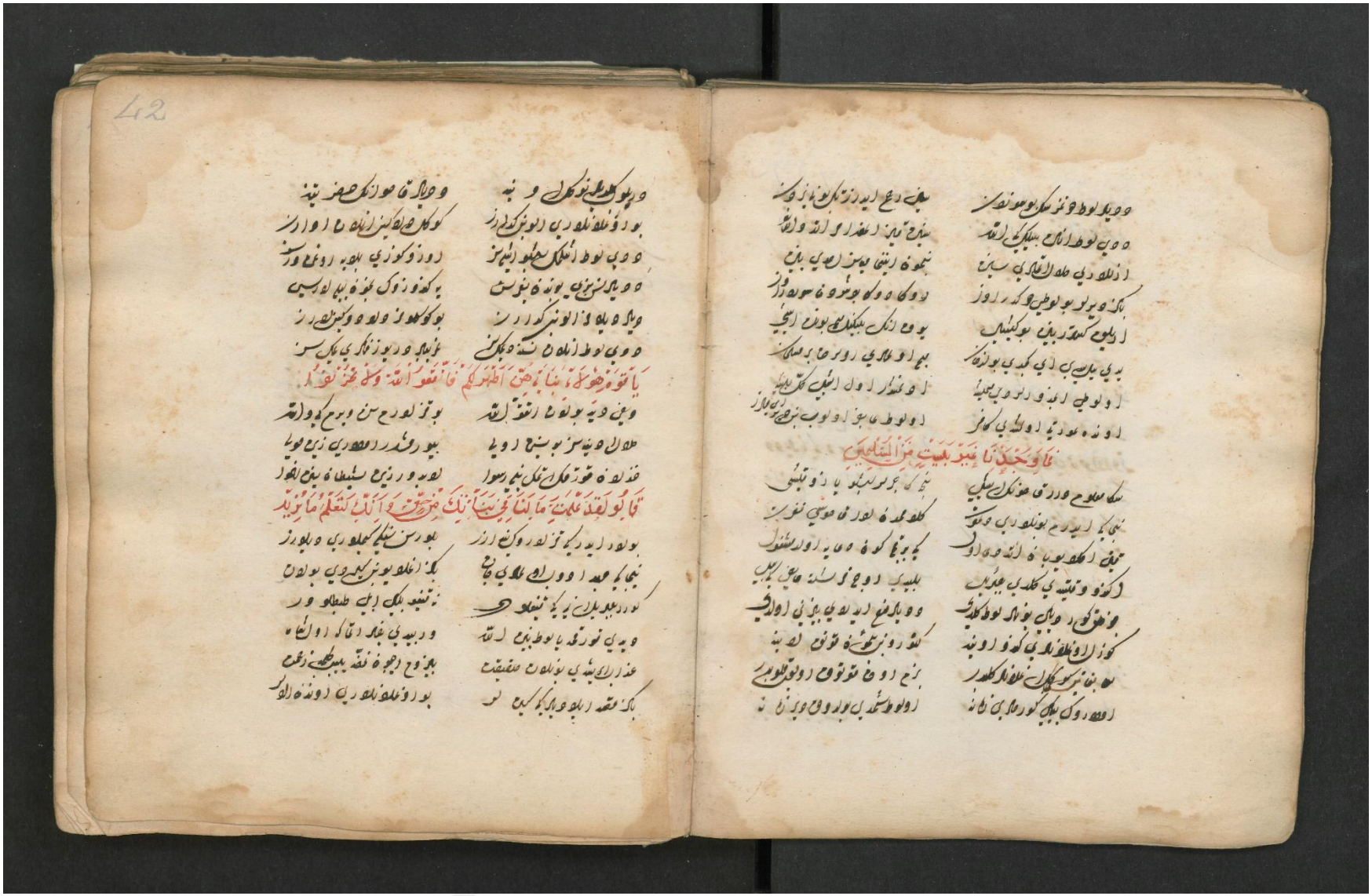

قصة يعقوب النبي عليه السلام

فاصبروا حتى يأتي الله بالفتح أو أمر من عنده فيصبحوا على ما أسروا في أنفسهم نادمين

إني لأعلم آية لو أخذ الناس بها لكفتهم

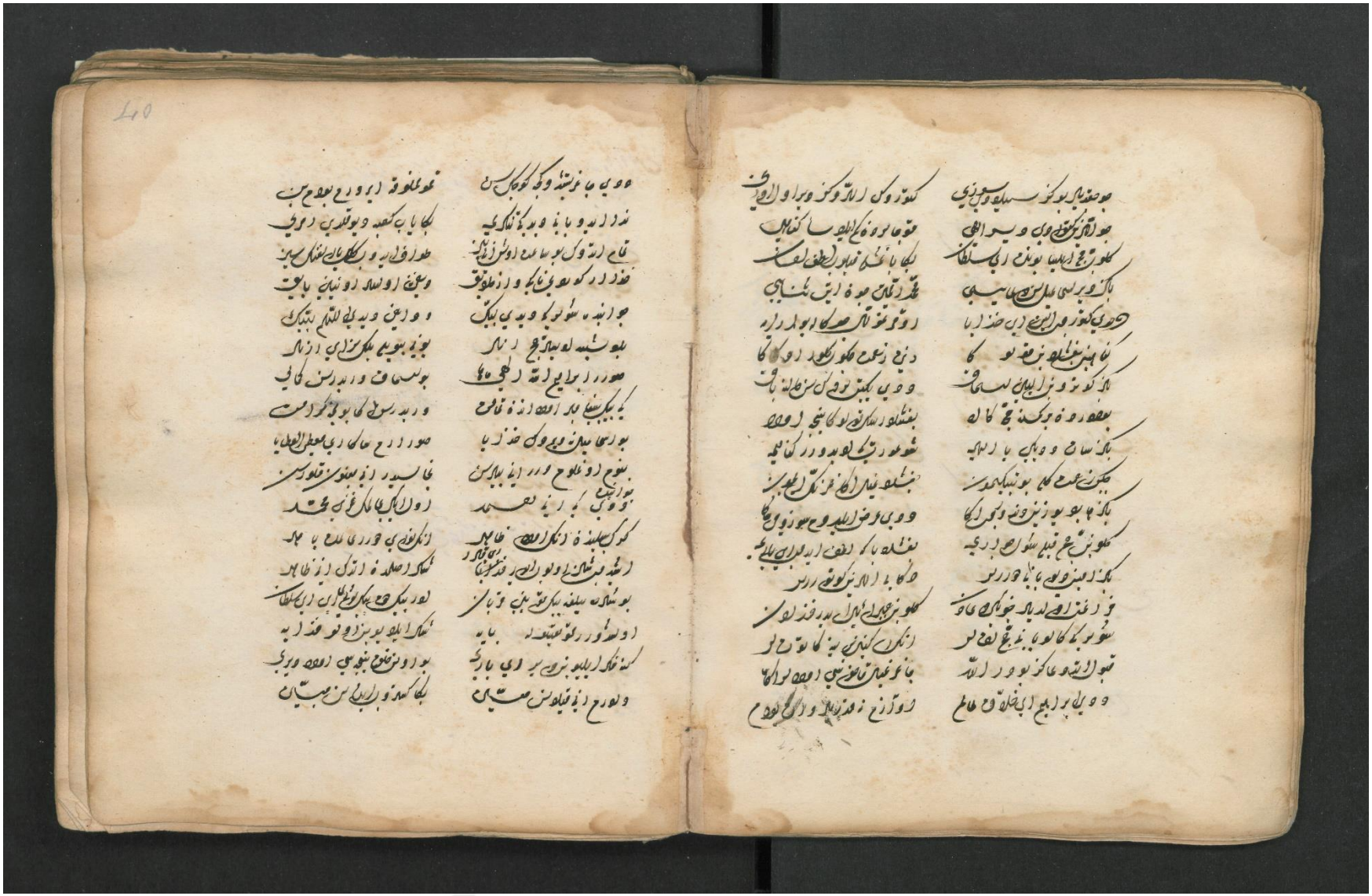
فامضوا حيث تؤمرون

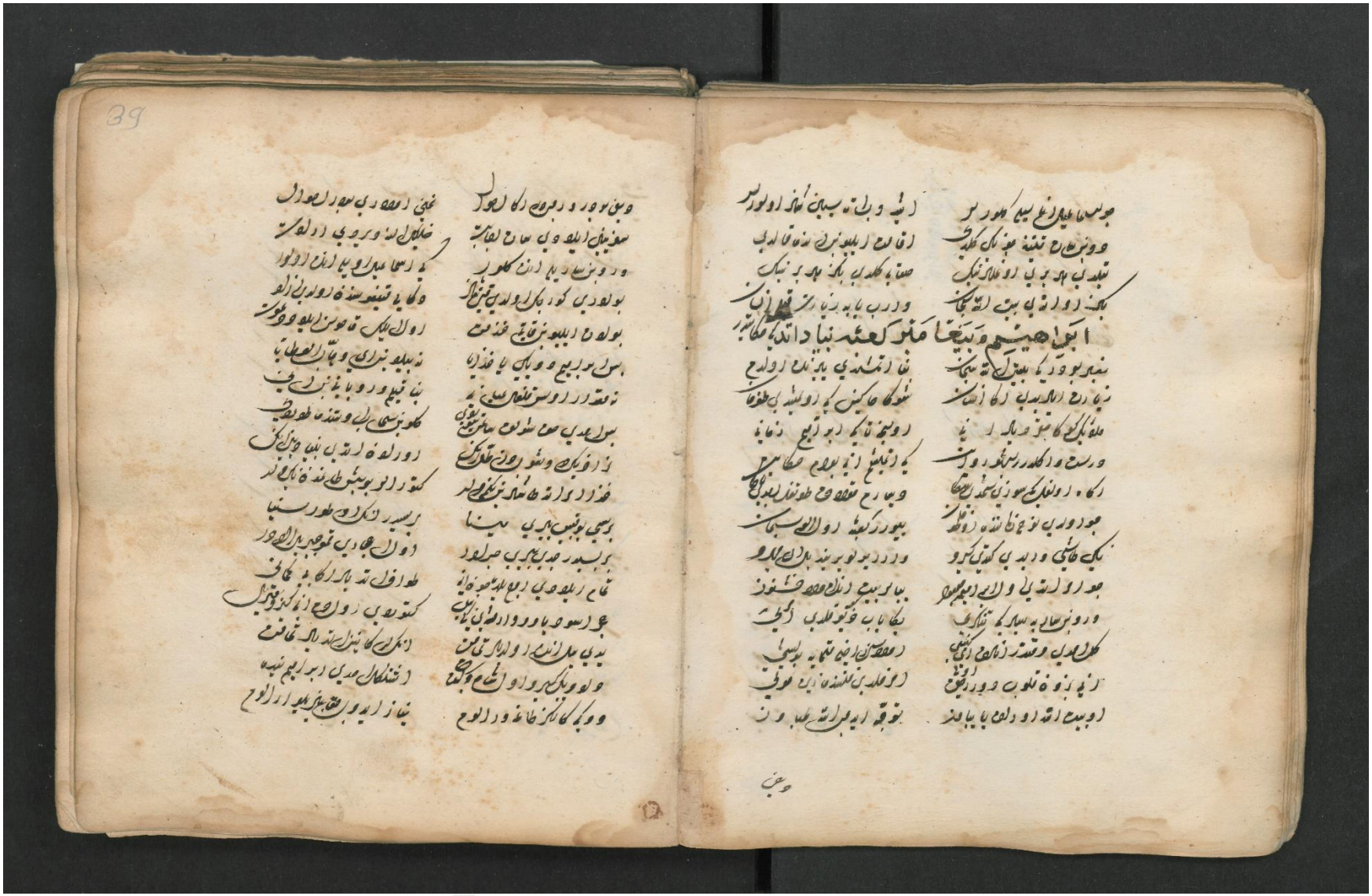

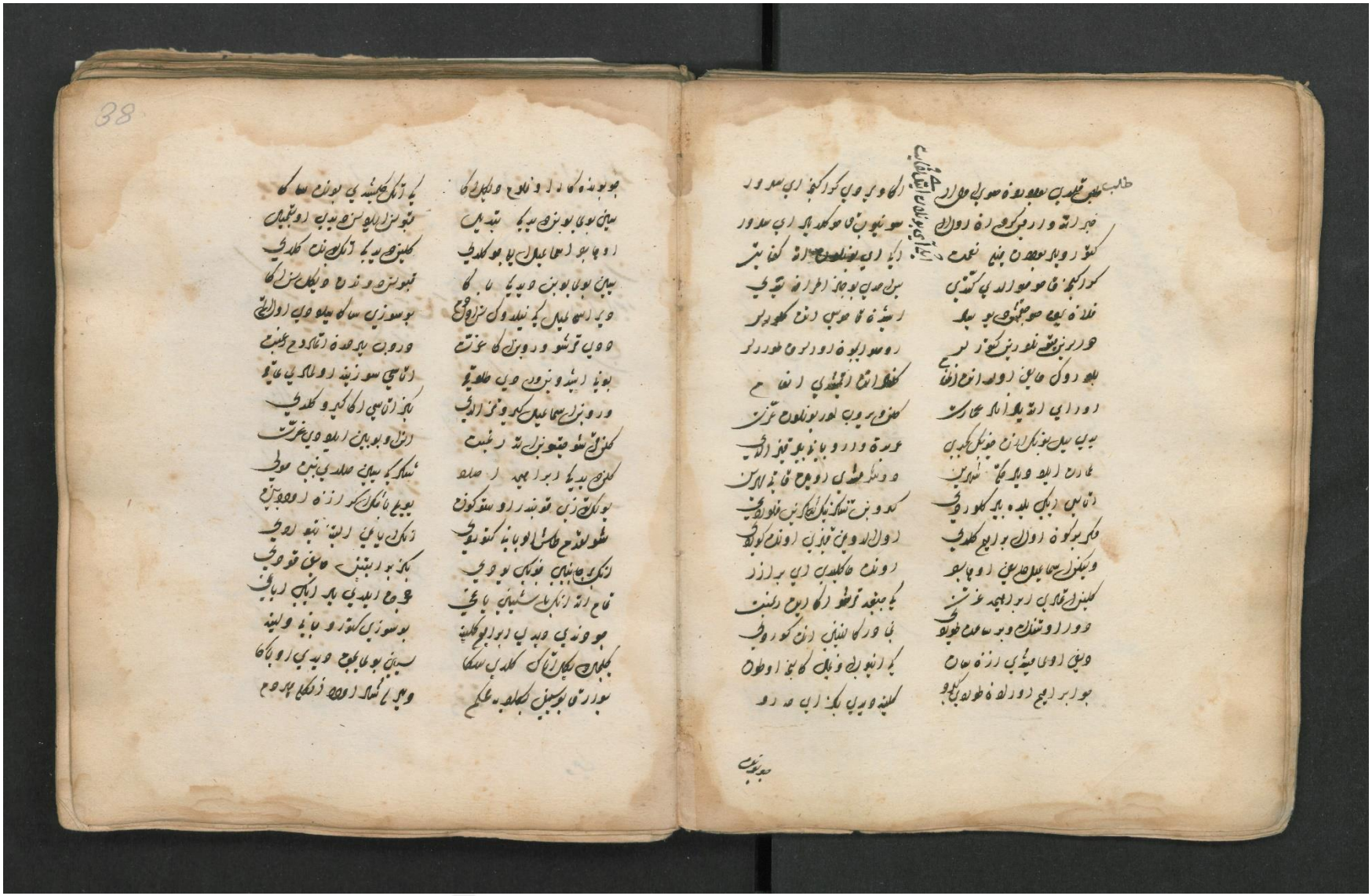

قال الشيخ ذو الدبعة من الطير مضرحن البكة [illegible]

فصيدة يوط البيجي بحلبة السلام

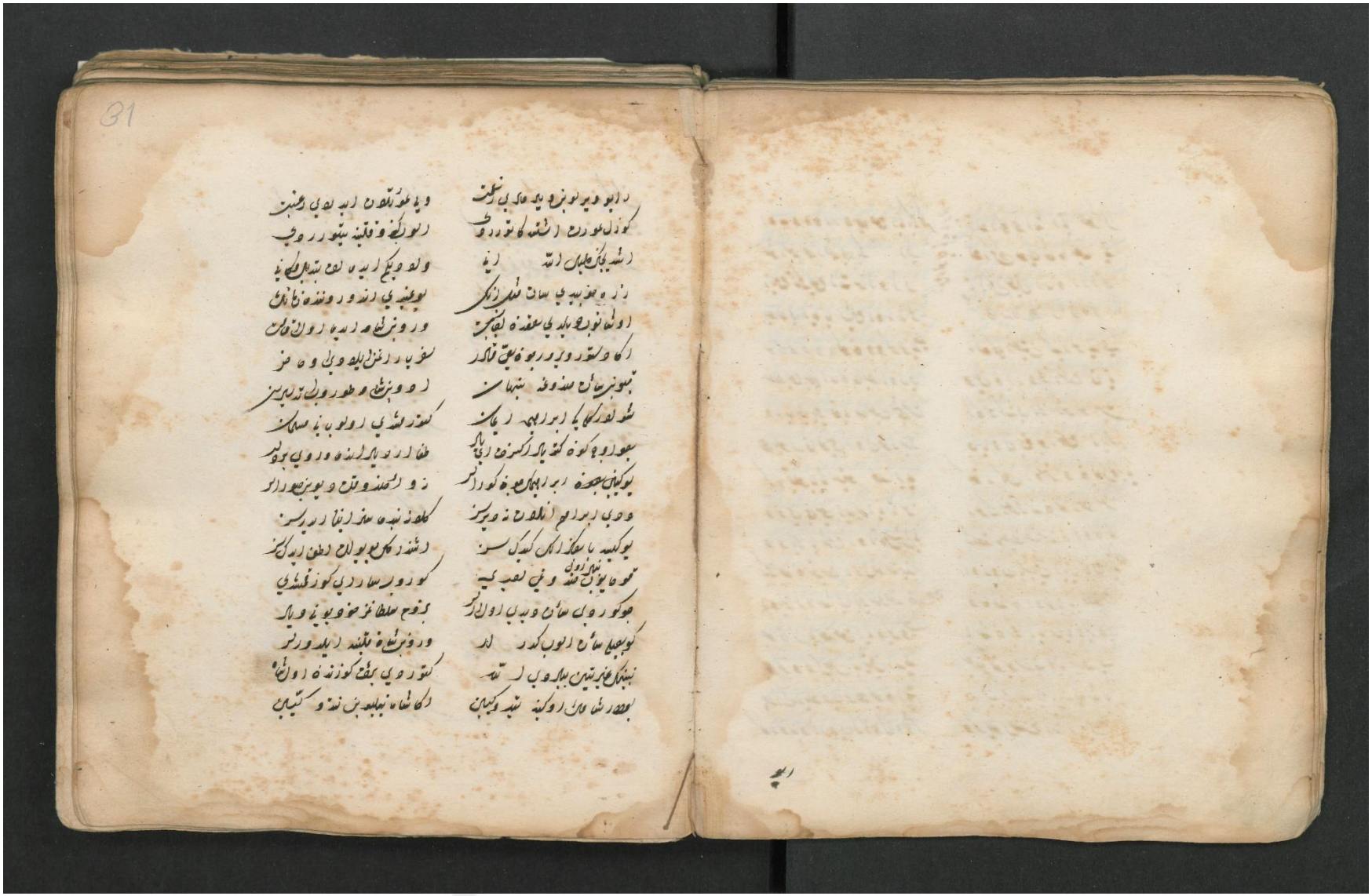

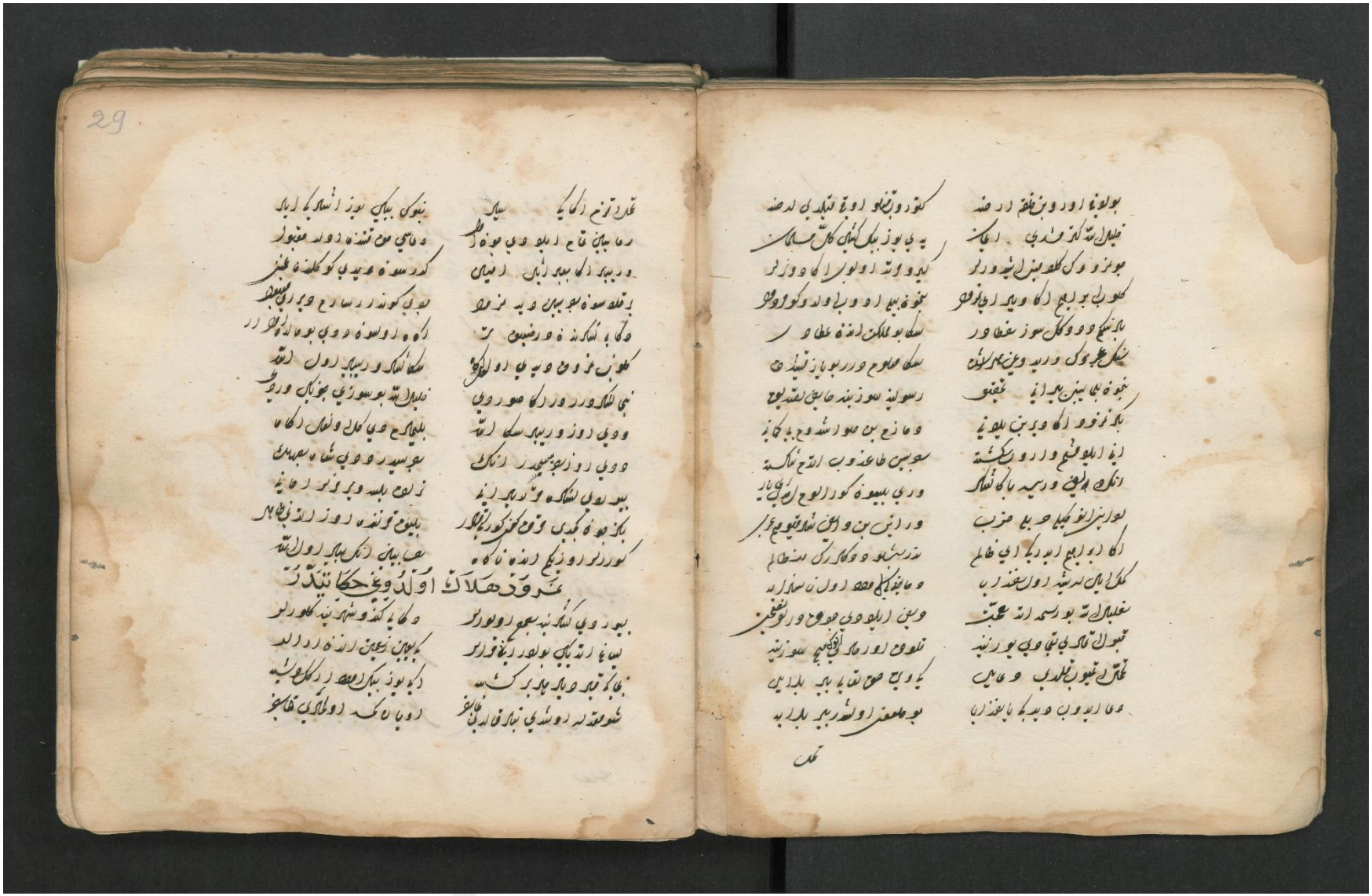

حکایت دکوت کردن ابراهیم بن ادهم

سورد بوده ابراهیم کلدانی نشسته — با سنمی ایلدوک و یوصفه تبنه
وی ابراهیم اکا یاوله بره — بودر دل نیاب سن بابه کوره

فَاسْئَلُوهُمْ إِن كَانُوا يَنطِقُونَ ؟ فَمَا

سوروک کوسیلر اوراکه سیلیان — ویوبره اول سکا طغرسیان
اکنوده سیلار ابراهیم یوسوزی — نه بیلا ایدیکه بوتلاردکا اوزی
ایشدیلار دوکل سیلیز اناری — وهم کندو برین سنلر اوزاری

ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰؤُلَاءِ يَنطِقُونَ

بولوردا بوقاوق باشنی یره — برادر دیکه جواب بنجه ویره
وتوبن سیلار ایدر بابه اوسکا — سوکوشمن سیلیز کرکلی اناسکا

مَنْ حَبَسُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنتُمُ الظَّالِمُونَ

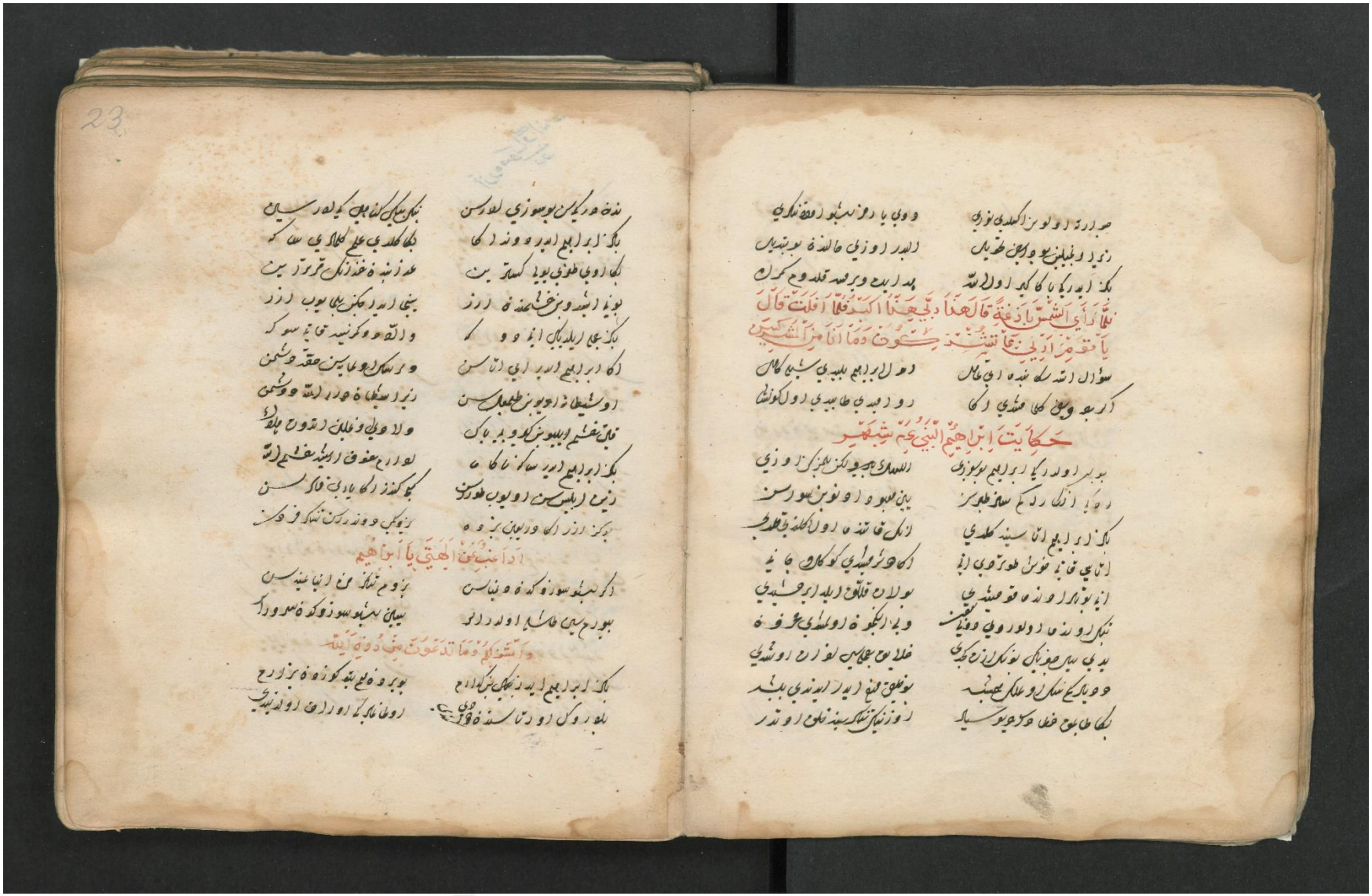
جواب ابراهیم بونا ویرجوق کیناک — وتوبن کندولرن کوردقاویلاک
اوزدن نفسلرینه ظلم ایدرلر — تبانکلری حد بوبابه طعنلر

قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ

بس ابراهیم دیدی یاری یوخسز — سنلره عاجز بت نیتا طاقسن
یاراکسز نرنه هیچ نفعی یوقدر — نتایا اغلاسن شکاری یوقدر
بوصوزه جوق کتابلر اولدیلر — کوکلی مغلوب ویاکه اکا دویه
اوغرو وجوق ایدوبن وزنو — یا اوقاسوده بولرکه عاجز وتنبه

وروب انسانی ایدوکدوکی — بنوتر وتبوی قاموتوکی ایدیزیر
دوی اتکی بولا ابراهیمی نادره — اوروب برمتی تخذ کوره ربانی
ایدیوزرکه انکی یاره دوی یوقدر — برزوکی تنکه بکزوکی یاره دوی یوقدر
بنوبرج وکره دونمشلر کیمزوده — بعوده کوتدی دیوزراتدی اوده
اول ابراهیمی اوده یاقلی دیدی — اوکسمه سیلاوی سوزی پارکز
عذاب بنوده اوولاتدی اونوقدی — وعشر زمانی ابراهیم اولیوده
اوویله ایدیسه اودتعالی نیه — یاکز غرو وطعنه ایدیرلر کا
بوسوزی ویوبن زندانه صلدی — اوویله ویرسادیج بندسیاسی
اوودنه کاتوبی ودیج ایدیلر — اوزندانه بعده ودیج ایتدیلر
اوودنه صلدیلر اوجوبانر — قاموطابلولرینه بریا
بلمز نوبخه اتانر اینه — اکا یاقین وریمز تاجسر
اوقصه میناجع تبلیغ تعلیمی — اوشیطانکا شیطانه اولن دیمه
جوابراهیم بولرینه دیدی — اونوکلی ابراهیم اوده اتدی
اکبر اولرینه بوندهاجتلرسن — کیمبوبتلرنی کاکورکه بیدر
اکبر اولرینه بوندهاجتلرسن — ولکه کیمکیمه دیلیع سکا بن
بلکه ابراهیم ایدر جامع ولد — اول الله یه بیان قلدی ایاکز
بس الله دیدی اودهموجوع اولدین — وین ابراهیم ایدر اولنی سن

فلما رأى الشمس بازغة قال هذا ربي هذا أكبر فلما أفلت قال
يا قوم إني بريء مما تشركون وما أنا من المشركين

حكاية إبراهيم النبي عم شبهير

قصه ابراهیم

ابراهیم

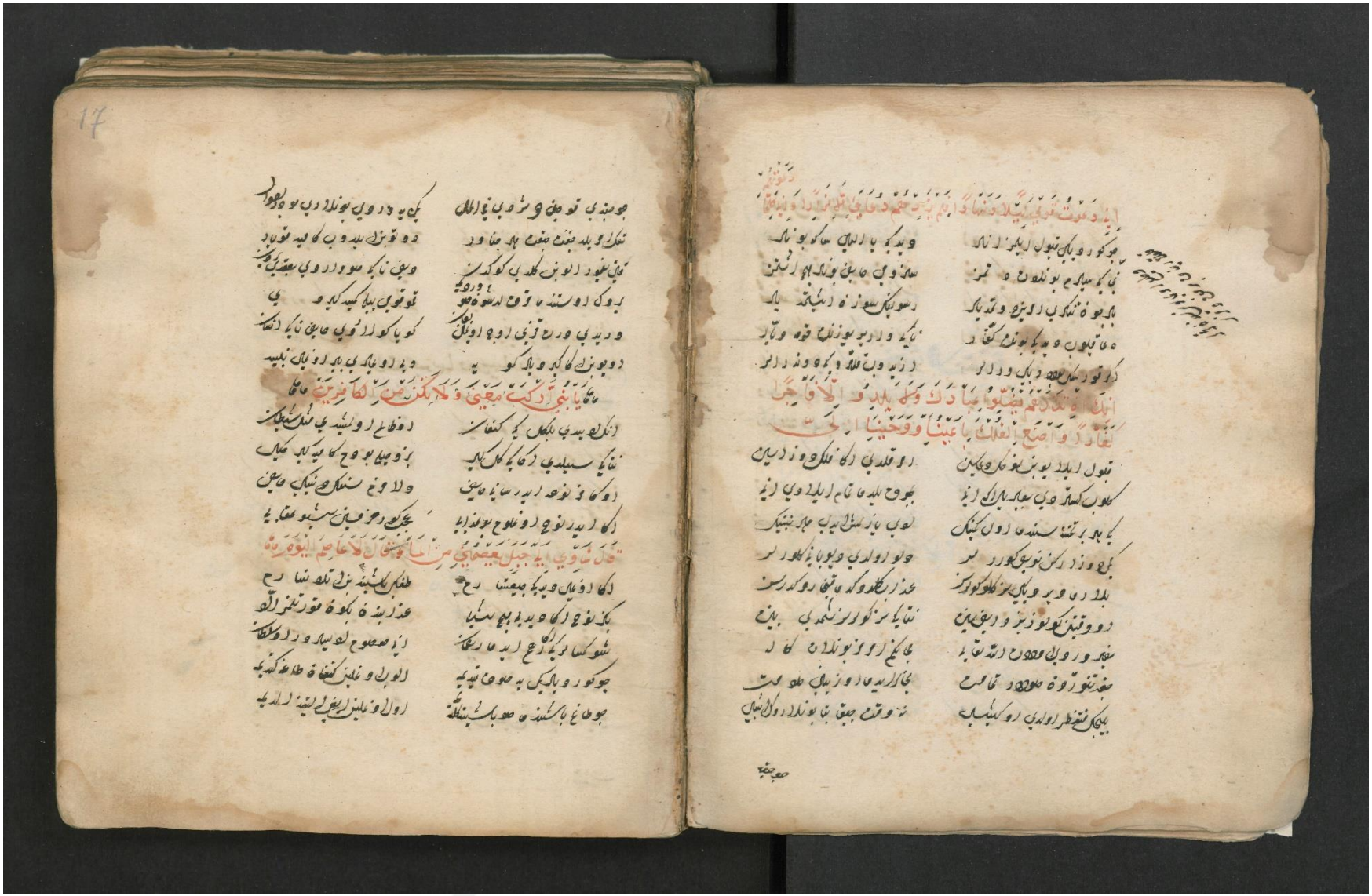
تکلیف نمی‌شود مگر به قدر وسع

قصهٔ ضیاع

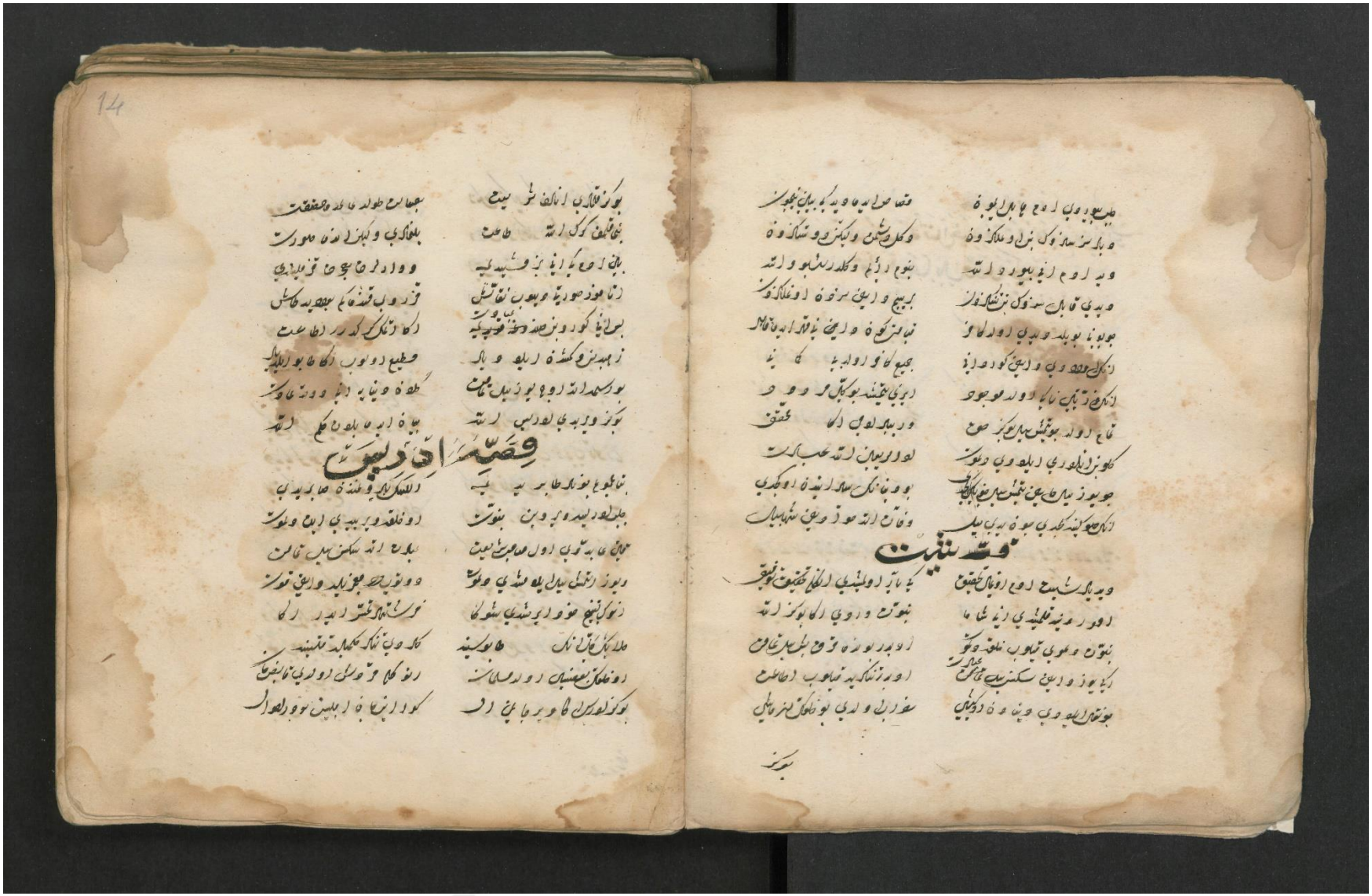

قصّة نوح

فلتثبت فيهم القصّة الّا الحسين عامًا ما

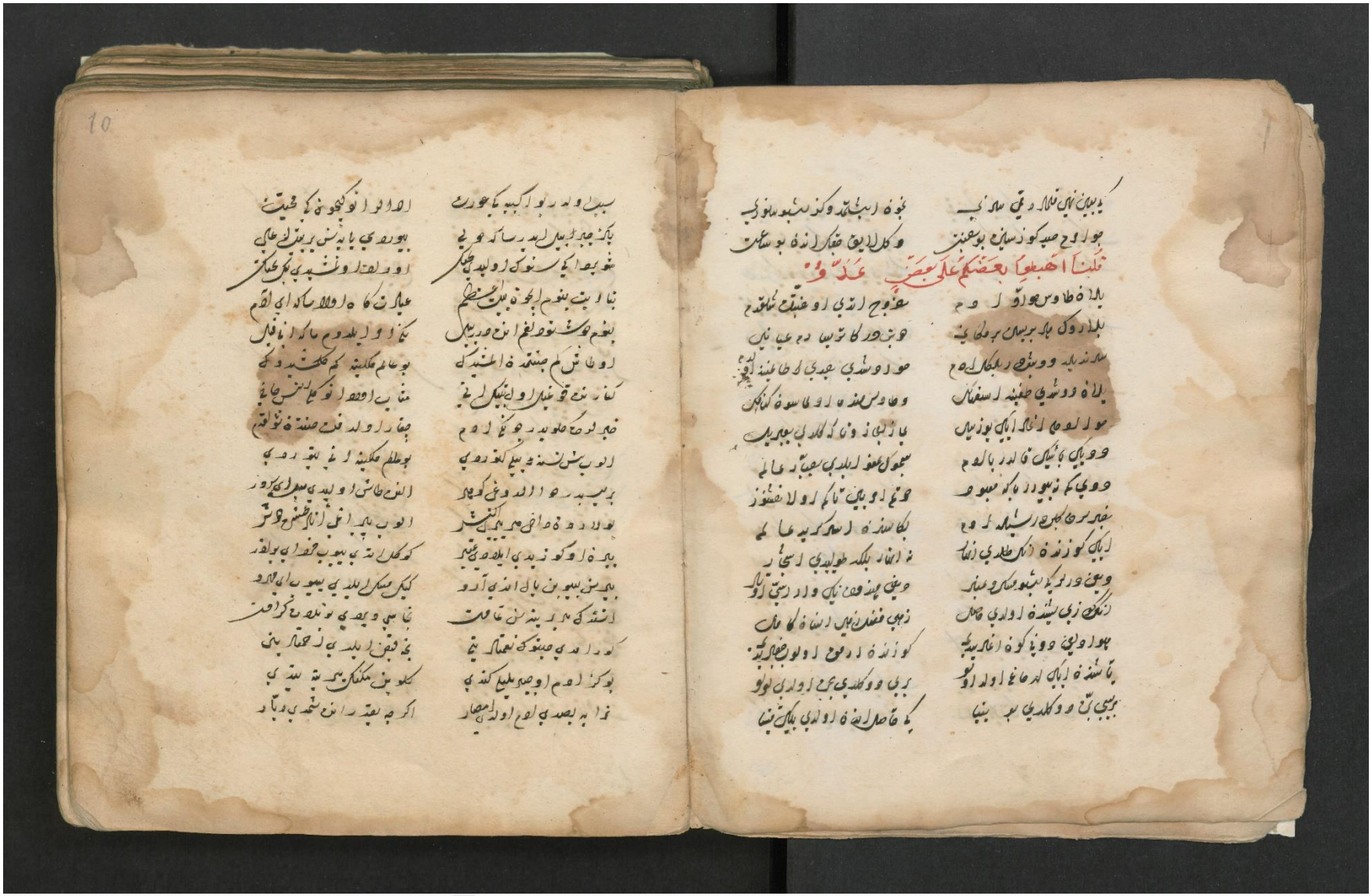

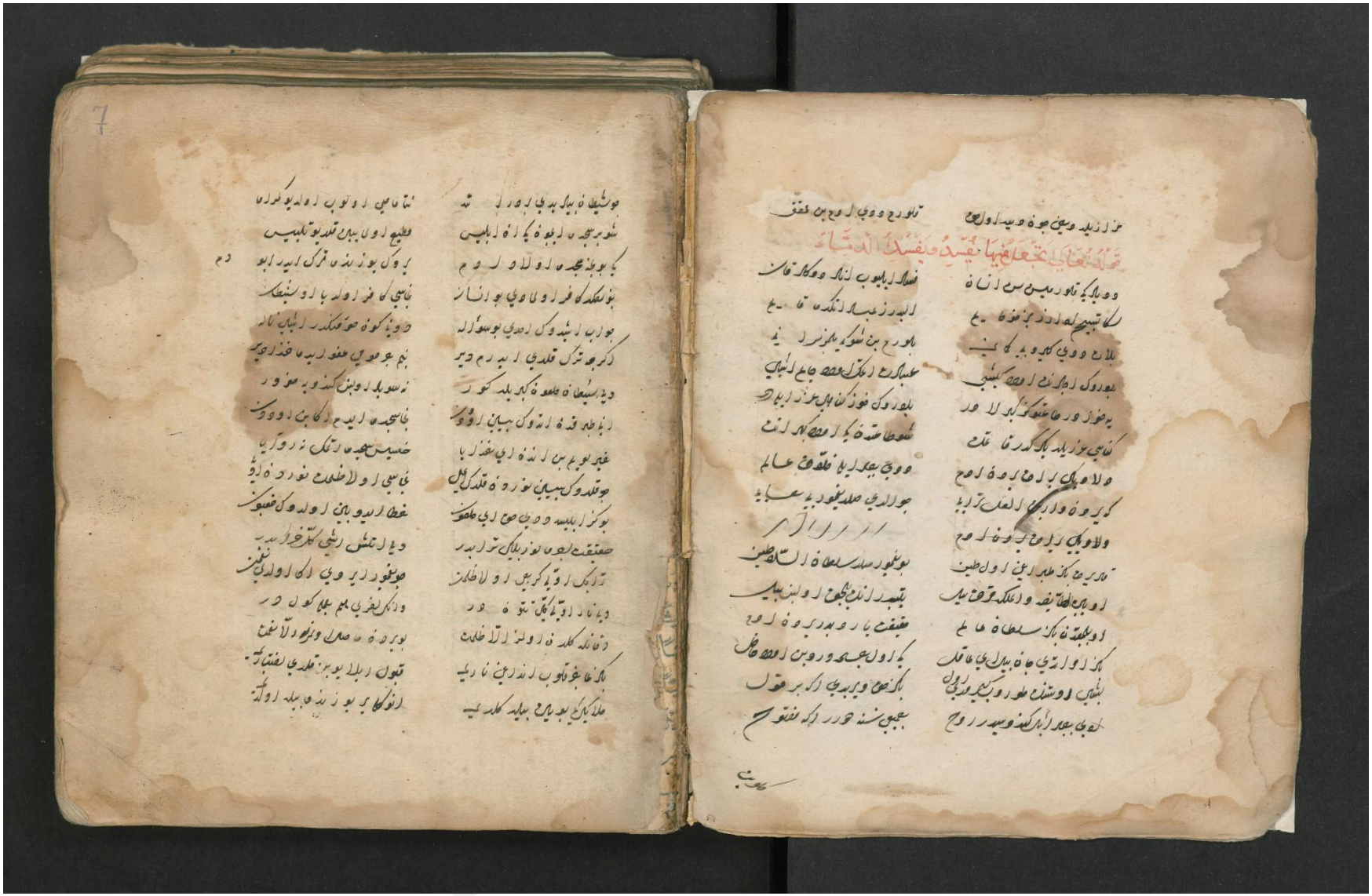

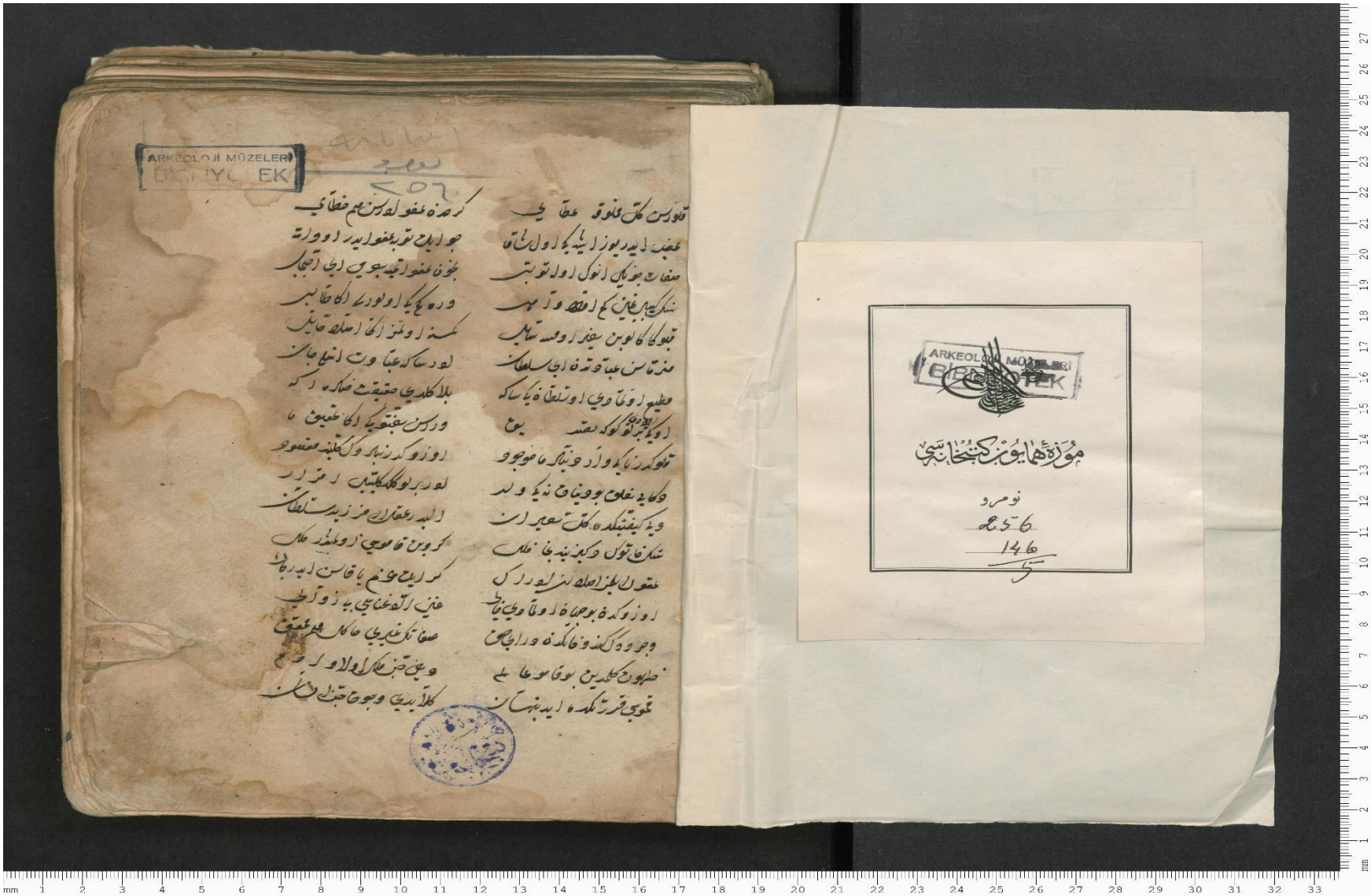

1194

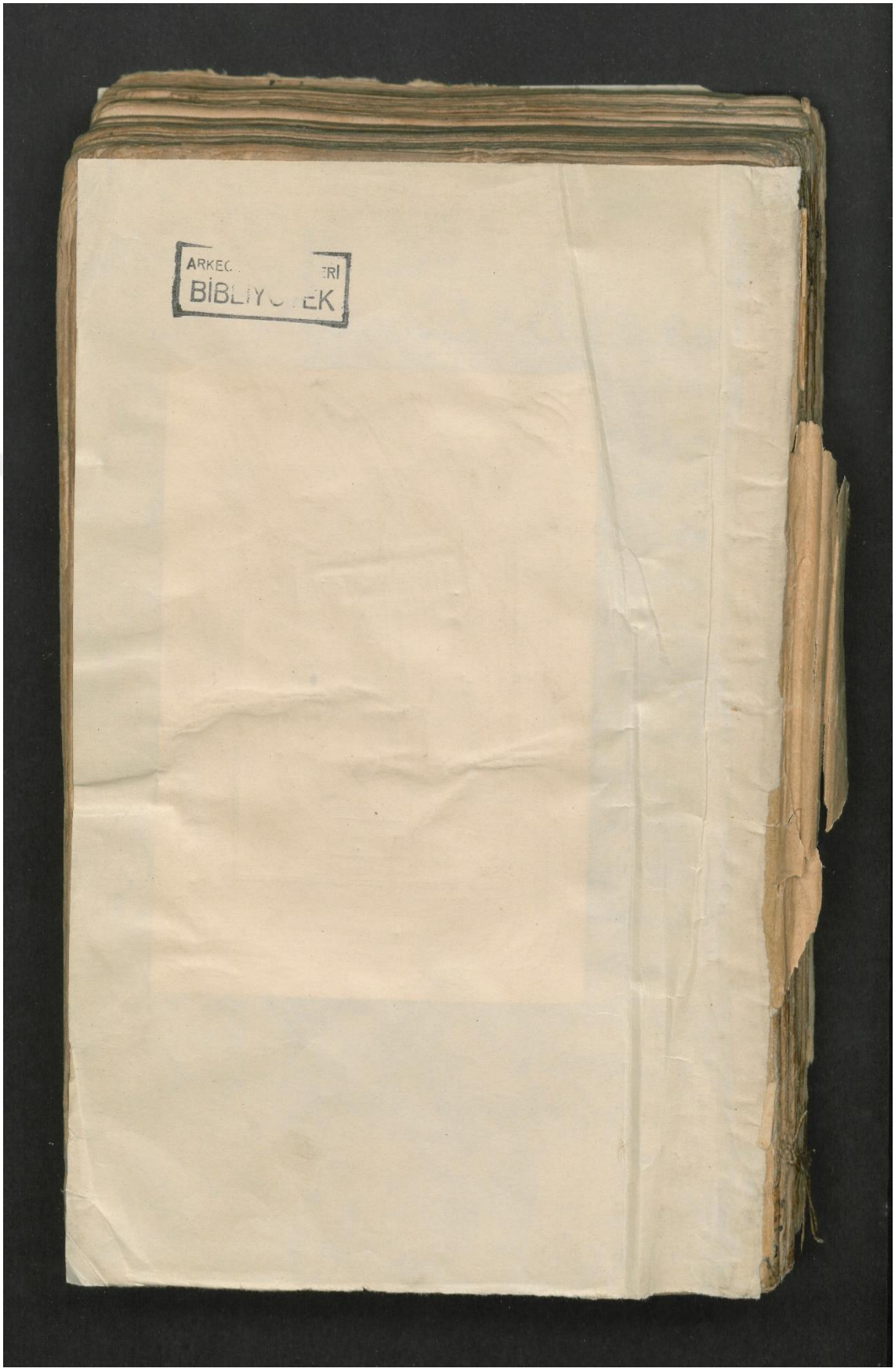

ARKEOLOJİ MÜZELERİ
BİBLİYOTEK

ARKEOLOJİ MÜZELERİ
BİBLİYOTEK

موزهٔ همایون کتبخانه‌سی

نومرو
656
146

ARKEO ERİ
BİBLİYOTEK

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Saim KISTIRAK
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu: Yüksek lisans	
Lisans	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	

İletişim:	
E-Posta adresi	
Tarih	24. 02. 2023